DIONISIE LINȚIA

PĂSĂRILE DIN R. P. R.

VOL. AL III-LEA

XII. Ordinul **GRESSORES**

Acest ordin cuprinde berzele *(Ciconiidae)*, stîrcii *(Ardeidae)*, ibişii sau ţigănuşii *(Ibididae)*, împreună cu lopătarii *(Platalea)* şi cîteva forme aberante tropice ca *Baleniceps* şi *Scopus*. Osul palatin despărţit. Spina internă de la stern lipseşte. Prelungirile (continuităţile) basipterigoide lipsesc. Degetul posterior, este întotdeauna prezent şi proporţional ca lungime, aşezat la fel, sau cel puţin la aceeaşi înălţime cu degetele anterioare, care (cel puţin la toate formele palearctice) sînt legate total sau numai pe jumătate. 11—12 remige primare, 11—25 remige secundare. Glanda crupială *(glandula uropygialis)*, acoperită cu pene. Hiporahisul aproape întotdeauna prezent, dar la unele Ciconiide lipseşte. Deseori se găsesc desvoltaţi pe pieptul anterior sau pe laturile tîrtiţei, pufi pudroşi. Puii sînt destul de firavi, acoperiţi cu puf des şi nu părăsesc cuibul. De multe ori, unele părţi sînt golaşe (frîul, faţa, cîteodată şi capul şi grumazul). Păşesc grav sau scormonesc prin apă. Se găsesc în numeroase ţări. Formele palearctice se pot diviza în familiile: ***Ibididae***, ***Ardeidae*** şi ***Ciconiidae***. DOMBROWSKI urmează altă clasificare a acestui ordin şi a subdiviziunilor lui, care astăzi sînt părăsite sau modificate. Spre orientare, vom da însă la locurile indicate şi caracterizările evidenţiate de el.

1. Fam. CICONIIDAE

Deşi speciile de cocostîrci (berze) sînt foarte apropiate de stîrci, diferă totuşi de aceştia, atît în ce priveşte aspectul exterior, cît şi în ce priveşte structura interioară. Aşa, de exemplu, cocostîrcii nu au pufi pudranţi, degetul posterior nu se află pe acelaşi plan cu degetele anterioare, ci ceva mai sus, degetele extern şi intern sînt legate la bază printr-o membrană, grumazul este de jur împrejur acoperit cu pene, fără locuri goale pe partea posterioară.

Cocostîrcilor le plac locurile mlăştinoase, livezile şi păşunile. Hrana lor constă din amfibii, peşti, mici mamifere şi insecte. Ei cuibăresc pe copaci, stînci sau pe acoperişurile caselor. Îşi construesc cuiburi mari, în care ouă 4—6 ouă. Coaja ouălor este albă şi aspră la exterior. Puii sînt acoperiţi cu puf alb-suriu. Această familie se divide în două subfamilii *(Ciconiae* şi *Tantalinae)* şi mai multe genuri cuprinzînd 19 specii recente.

În ţara noastră este reprezentat numai un gen, cu două specii, care aparţin primei subfamilii, *Ciconiae.*

251. Ciconia ciconia ciconia (L.)

Cocostîrc

1758 *Ardea ciconia* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. 1, p. 142.
1766 *Ardea ciconia* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 235.
1793 *Ciconia alba* Bechst., Naturg. Deutschl., t. IV, p. 82.
1831 *Ciconia albescens, Ciconia nivia, Ciconia candida* Brehm, Vögelf. Deutschl., p. 574—575.
1855 *Ciconia major* Brehm, Vogelf, p. 291.
1866 *Ciconia alba vulgaris, robusta, recurvirostra, leucomelas, gracilis, pygmaea* A.E. Brehm, Verz. Samml. p. 2, (Nomina nuda !).
1891 *Ciconia ciconia* Hartert, Cat. Vogelsam. Mus. Senk., p. 204.
1891 *Ciconia alba* (L.), I. Frivaldszki, Aves Hung., p. 134.
1899 *Ciconia ciconia* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 276.
1899—1903 *Ciconid ciconia* (Linné) I. Madarász, Magy., Mad., p. 322.
1910 *Ciconia alba* Bechst., R. Dombrowsky, Orn. Rom., p. 698.
1932—1938 *Ciconia ciconia ciconia* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1214; t. IV, p. 425.

Numiri romîneşti: Cocostîrc, Cocostîrc alb, Barză albă, Barză, Cucostîrc, Cucorstîrc.

Numiri străine: Rus.: *Belîi aist;* Germ.: *Storch, Weisser Storch, Hausstorch, Adebar, Klapperstorch;* Franc.: *Cigogne blanche;* Ital.: *Cicogna bianca, Cicogna;* Engl.: *White Stork;* Ung.: *Fehér gólya.*

Caracterele speciei. Remigea a patra este cea mai lungă, a doua şi a cincia egal de lungi. Remigele şi axilarele cele lungi, precum şi cercul ochiului, negre, tot restul alb. Ciocul şi picioarele de un roşu viu. Irisul, brun-aluniu.

Sistematica. La păsările foarte bătrîne, irisul este brun-negricios, cu o dungă sur-argintie la periferie; părţile golaşe din jurul ochiului sînt negre. La cinci exemplare, toţi masculi adulţi, s-a putut constata melanism parţial, şi anume întotdeauna la coadă, odată trei pene negre, de două ori două pene negre, cu un luciu verzui. Toate aceste păsări au fost împuşcate în toamna anului 1905, lîngă Cernavodă.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se găseşte un asemenea exemplar mascul, împuşcat în vara anului 1913 lîngă Timişoara, şi care, în partea stîngă a cozii, are rectricea a patra (numărînd de la exterior) complet neagră, iar a cincia pe steagul intern, complet neagră; pe steagul extern, de-a lungul rahisului, rectricea este albă pînă la jumătate, iar cealaltă jumătate paralelă externă, de asemenea neagră.

TABLOUL nr. 1

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	115,6	61	25,3	25	19,2
	Min.	108,4	56,3	22,8	21,8	14,1
20 ♀ ad.	Max.	109,7	59,5	23,9	24,2	18,7
	Min.	101,5	54,5	21,8	19,7	13,8

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa şi în partea de vest a Asiei, cu excepţia extremului nord. Iarna o petrece în Africa şi în nordul Indiei.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. În ţara noastră, cocostîrcul este una din cele mai răspîndite şi mai frecvente păsări ca oaspete de vară, găsindu-se pretutindeni, cu excepţia munţilor înalţi. Soseşte la sfîrşitul lunii martie sau la începutul lui aprilie. În primăveri timpurii au fost observate exemplare singuratice chiar în luna februarie. Astfel, în anul 1900, la 9.II, au fost observate 3 exemplare, la 14. II, 2 exemplare, la 17 şi 18. II, cîte 7 exemplare. Ne părăsesc la sfîrşitul lui august, dar cocostîrcii încep să se adune încă de pe la mijlocul lui august şi cîrdurile se măresc mereu, pînă la mii de exemplare. Plecarea începe la sfîrşitul lui august, şi anume, cei bătrîni pleacă înaintea celor tineri. După 25 septembrie n-au fost observate niciodată păsări bătrîne; cele tinere au fost văzute pînă la sfîrşitul lui octombrie.

1896	Primul	exemplar	8.III	Ultimul	exemplar	10. X
1897	»	»	26. II	»	»	12. X
1898	»	»	1.III	»	»	5. X
1899	»	»	10.III	»	»	8. X
1900	»	»	9. II	»	»	10. X
1901	»	»	10.III	»	»	25. X
1902	»	»	13.III	»	»	8. X
1903	»	»	4.III	»	»	13. X
1904	»	»	5.III	»	»	17. X
1905	»	»	2.III	»	»	15. X
1906	»	»	27. II	»	»	9. X
1907	»	»	10.III	»	»	13. X
1908	»	»	8.III	»	»	15. X
1909	»	»	12.III	»	»	1.XI

Cocostîrcul este, după rîndunică, cea mai populară pasăre migratoare din R.P.R.; am spus după rîndunică, fiindcă aceasta străbate pînă la ultimele aşezări omeneşti din munţi pe cînd răspîndirea cocostîrcului este mai restrînsă şi se mărgineşte mai mult la regiunile de cîmpie, unde condiţiile de viaţă sînt pentru el mai prielnice. In Transilvania îl întîlnim ca pasăre clocitoare, pe alocuri în cîmpie, apoi de-a lungul văilor rîurilor mari, ca valea Oltului, Mureşului, Someşului, Tîrnavei şi Streiului. În Banat este foarte comun pretutindeni.

În prezent, cocostîrcul, păstrîndu-şi libertatea, s-a ataşat de om, observînd poate că în apropierea acestuia se găseşte în cea mai mare siguranţă şi existenţa îi este mai uşoară. De aceea îşi construieşte cuibul pe lîngă locuinţele omeneşti. În timpurile antice însă era pasăre de pădure — ca şi cocostîrcul negru, cu care se înrudeşte — şi cuibărea pe copaci în colonii, în regiuni cu hrană îmbelşugată. Acest obicei străvechi şi l-a păstrat, în parte, pînă azi, astfel că sînt şi azi multe comune unde se găsesc cîte 20—50 de cuiburi de cocostîrci pe clădiri sau girezi, dar şi multe aşezate pe copaci bătrîni, chiar laolaltă. Dela noi, spre vest şi nord, devine însă tot mai rar. În timpul migraţiei se întîlneşte pretutindeni. În unele păşuni umede sau locuri inundabile poposesc în cîrduri foarte mari, cîteodată chiar mai multe zile de-a-rîndul, părînd a se sfătui asupra continuării călătoriei. Cea mai mare parte a cocostîrcilor din Europa centrală apucă drumul migraţiei spre Est, prin R. P. Ungară, R.P.R., R.P. Bulgaria, către Asia Mică, de aici spre sud prin Palestina, apoi în sus pe valea Nilului, ajungînd în noiembrie pînă în Africa de Sud, unde şi iernează. Acest drum de cca 10.000 km, cocostîrcii noştri îl fac cam în trei luni de zile. În februarie ei pleacă din nou spre patria lor, pe acelaşi drum pe care acum însă îl fac într-un timp mult mai scurt. Aceasta se explică prin faptul că toamna, cocostîrcii tineri nu sînt încă atît de bine dezvoltaţi şi nu au musculatura atît de oţelită ca a celor bătrîni şi călătoresc deci în mai multe etape; pe cînd primăvara, fiind şi ei mai întăriţi şi mai rezistenţi, pot parcurge drumul înapoi mai repede. De asemenea, se mai poate observa în migraţia cocostîrcilor şi alt fapt, care denotă multă înţelepciune, şi anume, ei nu-şi iau drumul direct peste mare, ca rîndunica de pildă, care este o excelentă sburătoare, ci o înconjură şi călătoresc mai domol, de-a lungul uscatului. Dacă acest « înţelept procedeu » este conştient sau numai instinctiv, sau s-a dezvoltat numai datorită gradului de inteligenţă al acestei păsări, nu putem discuta aici. Cert este că aceste mari cîrduri migratoare de cocostîrci sînt conduse în acest drum lung de indivizi bătrîni şi cu experienţă, iar cei tineri, rămaşi fără călăuze, deşi au găsit calea bună spre sud, nu au ajuns totuşi pînă la locul de iernat din Africa de sud.

O parte mai mică dintre cocostîrcii din Europa de vest (Germania de sud, Elveţia, Franţa şi chiar şi Olanda), apucă drumul migraţiei spre sud-vest, către Spania şi Maroc, dar locul lor de iernare este, pînă în prezent, necunoscut.

Asupra migraţiei cocostîrcilor, institutele ornitologice din ţările de vest au făcut pînă în prezent o mulţime de experimentări şi studii cu ajutorul inelării, studii care au dat rezultate surprinzător de interesante şi decisive pentru rezolvarea acestei probleme. În R.P. Ungară, de exemplu, s-au inelat pînă acum un mare număr de cocostîrci, dintre care mai mult de 50 de exemplare au fost capturate în Africa de sud (Colonia Capului) iar inelele au fost remise Institutului ornitologic din Budapesta. Dintre aceste păsări inelate, au fost capturate şi în Banat cîteva exemplare, dintre care amintesc numai unul, inelat la 2 Iulie 1914 (com. Mezöcsát) în Ungaria şi găsit mort pe cîmp, în comuna Valea-Lungă, Hunedoara, la 14 aprilie 1933, adică după 20 de ani trăiţi în libertate.[1]

Mai recent, profesorul THIENEMANN, de la Staţiunea ornitologică din Rositten (Germania), a făcut o experienţă de proporţii grandioase, aducînd un mare număr de pui de cocostîrci din Prusia orientală, crescîndu-i în captivitate pînă la sfîrşitul lui septembrie, inelîndu-i şi punîndu-i în libertate după ce plecaseră toţi cocostîrcii din acea regiune. Fără şovăire, acest

cîrd şi-a luat calea spre sud. Cîteva exemplare au ajuns în R. P. Ungară şi în Peninsula Balcanică fără a depăşi însă Grecia, dovedind prin aceasta că au găsit şi fără călăuză calea corectă de migraţie, dar totodată şi faptul că fără călăuză nu au putut ajunge la scopul final.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare, foarte frecventă în toată ţara, cu excepţia regiunilor muntoase înalte. Cuibul şi-l aşează de obicei pe casele ţărăneşti acoperite cu stuf sau paie, mai rar pe copaci. Am găsit şi cuiburi clădite pe copaci, departe de centrele locuite. Cuibarul, care constă din 3—4, foarte rar din 5 ouă, se găseşte complet, în majoritatea cazurilor, pe la mijlocul lui aprilie. Cuibarul cel mai timpuriu, cu 4 ouă, a fost găsit la 2 aprilie 1900, cel mai întîrziat, cu 3 ouă puţin incubate, la 17 mai 1903. Măsurătoarea a cincizeci de ouă a dat, în medie, următoarele rezultate: 73,6×52,54 mm; maximum: 86,1×53,2 şi 77,4×55,3 mm; minimum: 66×49,3 şi 71,8×46,9 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează patru cuibare cu cîte 4 ouă şi unul cu 5 ouă, colectate în comuna Săcălaz (Reg. Timişoara), dar am găsit în Banat mai multe cuiburi cu 5 ouă sau 5 pui. Aceasta se întîmpla mai ales în anii cu ploi mai regulate şi mai abundente; în schimb, în anii secetoşi, deci fără hrană îmbelşugată, numărul puilor era mai mic.

Hrana. Constă din mamifere mici, pui de păsări, ouă, peşti, broaşte, moluşte, şerpi, şopîrle, lipitori, rîme, insecte mai mari etc.

Problema ecologică a cocostîrcului nu trebuie privită unilateral, ci din toate punctele de vedere, pentru ca să ne putem forma o părere justă în această privinţă.

Toată lumea ştie că aceşti cocostîrci preferă locurile de baltă, mlăştinoase, sau măcar umede, unde îi întîlnim mai întotdeauna, pentrucă aici îşi găsesc mai uşor şi din abundenţă hrana preferată: reptile, batraciene, peşti, iar în aceste locuri nu există mamifere mici, mai ales pui de iepuri, de potîrnichi sau de fazani, pentru distrugerea cărora mulţi vînători condamnă pe nedrept la moarte cocostîrcii. Primăvara şi vara, în anii cînd bălţile, rîurile, mlaştinile şi smîrcurile nu sînt secate, nu trebuie să fim deloc îngrijoraţi pentru eventuale stricăciuni pe care ei le-ar putea face; numai în anii aşa zişi «slabi», atacurile lor ar putea eventual împuţina o hrană preţioasă şi pentru noi. Cert este că, uneori, se întîlneşte şi cîte un individ mai «canibal», dar aceştia pot fi ţinuţi la respect sau, dacă este necesar, chiar distruşi.

Este foarte interesant faptul că stomacul cocostîrcului digeră foarte bine materiile cărnoase cu oase cu tot, dar nu şi pe cele cu o structură chitinoasă (păr, pene, elitre, solzi), care sînt date afară sub formă de ingluvii (găluşte). De aici rezultă şi interesantele observaţii ce s-au făcut în jurul cuiburilor, şi anume, în anii cînd în timpul clocirii sînt precipitaţii abundente, nu se găsesc ingluvii în jurul cuiburilor, sau se găsesc numai foarte puţine, iar în anii secetoşi acestea sînt din belşug, conţinînd în majoritate, resturi de aripi, sau picioare de lăcuste, coropişniţe, gîndaci şi alte insecte. Deci, hrana lor în aceşti ani este mai sărăcăcioasă, mai redusă. Din această cauză şi numărul puilor este mai mic.

În anii cînd se ivesc lăcustele, cocostîrcii distrug cantităţi enorme din aceste insecte stricătoare. Astfel, s-au găsit într-un stomac de cocostîrc,

împuşcat în vara anului 1907, pe pusta Hortobagiului de lîngă Debreţin (R. P. Ungară) (cînd tocmai apăruseră enorme cantităţi de lăcuste) peste 1000 de lăcuste.

În Africa de sud, unde se adună în timpul iernii, cocostîrcii din Europa se nutresc aproape exclusiv cu lăcuste şi sînt ocrotiţi şi mult apreciaţi de locuitorii de acolo pentru serviciile ce le aduc prin distrugerea acestor insecte atît de stricătoare; de aceea, în aceste locuri li s-a dat numele de « Lăcustar mare ». Consiliul internaţional pentru protecţia păsărilor a şi luat sub ocrotire cocostîrcul, încît aproape în toate statele europene, cocostîrcul se găseşte astăzi printre păsările ocrotite prin lege. La noi, ţărănimea îl stimpatizează foarte mult şi îi dă pretutindeni adăpostul cuvenit, pe care îl merită cu drept cuvînt, salutîndu-l cu bucurie ca pe primul vestitor al primăverii.

252. Ciconia nigra (L.)

Cocostîrc negru (fig. 136)

1758 *Ardea nigra* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. I, p. 142.
1766 *Ardea nigra* Linné, Syst. Nat., I, p. 235.
1788 *Ardea atra* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 641.
1793 *Ardea chrysopelargus* A. H. Lichtenstein, Cat. Rez. Nat. Rar. Hamburgi, nr. 284, p. 29.
1801 *Ciconia nigra* Bechst., Naturg. Deutschl., t. IV, p. 96.
1831 *Ciconia fusca* Brehm, Vög. Deutschl., p. 576.
1846 *Melanopelargus niger* Reichenb. Grall., tab. CLXVI, fig. 453—454.
1866 *Ciconia nigra vera* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomen nudum !).
1891 *Ciconia nigra* (L.), I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 134.
1899 *Ciconia nigra* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., p. 274.
1899—1903 *Ciconia nigra* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 321.
1910 *Ciconia nigra* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 700.
1932—1938 *Ciconia nigra* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1215; t. IV, p. 426.

Numiri romîneşti: Cocostîrc negru, Cocostîrc de pădure, Barză neagră, Barză cernită, Barză ţigănească.

Numiri străine: Rus.: *Ciornîi Aist;* Germ.: *Schwartzer Storch, Waldstorch;* Franc.: *Cigogne noire;* Ital.: *Cicogna nera;* Engl.: *Black Storck;* Ung.: *Fekete gólya, Erdei gólya.*

Caracterele speciei. Pasăre adultă. Negru-brunatică, cu un luciu metalic verde-arămiu; pieptul, pîntecele şi gambele sînt albe. Ciocul cu pielea gîtului, partea din jurul ochiului şi picioarele sînt de coloare roşu intens. Irisul, brun aluniu.

Pasăre tînără. Negru-brunatică, fără luciu metalic, pe grumaz cu pete brune deschis, palide; pieptul, pîntecele şi gambele, albe. Ciocul, cu pielea gîtului, partea din jurul ochiului şi picioarele sînt de culoare verzui tulbure.

Sistematica. Cocostîrcul negru este complet colorat şi matur abia în al patrulea an.

Fig. 136. — *Ciconia nigra* (L.). Cocostîrc negru.
1 : 3,4 din mărimea naturală.

TABLOUL nr. 2

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	114	57	25,7	20	20
	Min.	103	52,8	21,9	18,5	17
15 ♀ ad.	Max.	110	54,7	24,8	20	19,7
	Min.	102	53	21,5	18	16,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în zona temperată din Europa şi Asia; iarna poposeşte în Africa şi India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Cocostîrcul negru apare foarte frecvent, însă mai mult în trecere decît ca pasăre clocitoare; mai ales toamna s-au observat în repetate rînduri cîrduri de sute de exemplare. Sînt foarte numeroşi în bălţile Dunării, primăvara şi vara, mai ales cocostîrcii nematuri, adică cei de 1—3 ani. Primăvara, sosirea cocostîrcului negru cade în a doua jumătate a lunii martie, aşa dar ceva mai tîrziu decît a cocostîrcului alb. Toamna însă, rămîne la noi mai mult decît cel alb, putîndu-se observa cîrduri chiar şi în octombrie. El este întotdeauna sperios şi numai cu greu te poţi apropia de el pînă la distanţă favorabilă de tras.

1896	Primul	exemplar	1. IV	Ultimul	exemplar	
1897	»	»	29.III	»	»	21. X
1898	»	»	6. IV	»	»	30. X
1899	»	»	24.III	»	»	13. X
1900	»	»	21.III	»	»	27. X
1901	»	»	27.III	»	»	30. X
1902	»	»	2. IV	»	»	1.XI
1903	»	»	20.III	»	»	1.XI
1904	»	»	29.III	»	»	29. X
1905	»	»	2. IV	»	»	3.XI
1906	»	»	4. IV	»	»	27. X
1907	»	»	30.III	»	»	20. X
1908	»	»	27.III	»	»	17. X
1909	»	»	5. IV	»	»	4.XI

C u i b ă r i t u l. Cocostîrcul negru nu este nici pe departe aşa de numeros ca individ şi ca pasăre clocitoare, cum este cocostîrcul alb, totuşi este pasăre clocitoare obişnuită, în unele locuri chiar frecventă. N-au fost găsiţi niciodată cuibărind în zăvoaiele Dunării, ci numai în pădurile din cîmpii şi de pe dealuri. Cuibul mare şi turtit este aşezat de obicei cam la două treimi din înălţimea copacului, uneori chiar într-o bifurcaţie de lîngă trunchiul acestuia, de multe ori însă pe capătul unei crăci mai puternice, la o depărtare foarte mare de trunchi. ELVES şi BUCKLEY au găsit, în pădurea de la Babadag, un cuib clădit pe o stîncă dintr-un colţ al pădurii. Femela cloceşte foarte intens ouăle,

şi numai cu greu se lasă alungată de pe cuib prin strigăte sau ciocănituri; chiar şi dacă se trag focuri asupra ei, se întoarce foarte curînd înapoi la ouă. În cele mai multe cuiburi erau adăpostite şi cuiburi de vrabie de cîmp. Cuibarul, constînd din 3—4, rar din 5 ouă, este complet la sfîrşitul lui aprilie sau la începutul lui mai. Cuibarul cel mai timpuriu a fost colectat de DOMBROWSKI la 21 aprilie 1900, iar cel mai întîrziat, la 17 mai 1898. Treizeci şi trei de ouă, măsurate, au dat în medie următoarele rezultate: 65,32×48,73 mm; maximum: 71,3×49,2 şi 67,1×51,4 mm; minimum: 61,2×46,4 mm.

În pădurile din cîmpia Banatului, mai ales pe lîngă rîuri, se întîlnesc deseori perechi de cocostîrci negri cuibărind; chiar şi în pădurile din apropierea oraşului Timişoara (Bistra, Pădurea de vînătoare Timişoara), au clocit în mod regulat sau mai clocesc încă perechi singuratice. Ei se folosesc ani de-a rîndul de acelaşi cuib. Ei se mută în altă parte sau părăsesc regiunea numai în cazul cînd acesta a fost distrus dintr-o cauză oarecare. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează 7 exemplare, colectate în Banat; între acestea se află o grupă biologică — masculul şi femela cu cuibul original pe cracă şi cuibarul cu 4 ouă — grupă colectată în pădurea Bistrei (lîngă Timişoara), în mai 1910. De asemenea cocostîrcul negru a fost găsit cuibărind în Transilvania, dar mai rar; astfel I. ERIK l-a găsit în 1908 lîngă Vlădeni (reg. Stalin), A. BUDA l-a găsit în pădurea de lîngă Demşus (reg. Hunedoara) şi I. CSÁTO lîngă Aiud. Este însă dureros faptul că, în multe părţi, cocostîrcii negri sînt încă persecutaţi şi numărul lor scade mereu pe zi ce trece; această pasăre ar trebui ocrotită, fiind foarte interesantă pentru fauna noastră.

Hrana. Aceasta este la fel cu aceea a cocostîrcului alb; se pare însă că preferă ca hrană peştele şi ţiparii.

Ceea ce am amintit la specia anterioară o pot spune şi despre cocostîrcul negru, amintind doar, ca o circumstanţă atenuantă pentru el, că peştii pe care îi consumă sînt de o calitate inferioară, prinşi prin băltoacele rămase de primăvara, cînd apa începe să sece, căci în apele adînci nu poate pescui; astfel am găsit uneori în stomacul exemplarelor împuşcate vara sau în septembrie, aproape numai ţipari.

2. Fam. IBIDIDAE

Ţigănuşi şi Lopătari

În partea posterioară a sternului patru scobituri. Fără pete de pufi pudranţi. Ciocul lung şi subţire încovoiat în jos (în formă de « seceră ») sau turtit şi lăţit la vîrf în formă de lopată Schizorhin. Degetele anterioare legate complet, sau numai pe jumătate. Ghiarele ascuţite cu dungile integre, numai la *Plegadis* (ţigănuşi). Ghiara degetului posterior, de cele mai multe ori mai mică decît aceea a degetului mijlociu; la *Plegadis* şi *Platalea*, cam de aceeaşi mărime. Se întîlnesc peste 300 de specii şi forme în regiunile tropice şi temperate.

Caracterele după DOMBROWSKI, recte MADARÁSZ.

Genul PLATALEA L.

Cea mai caracteristică şi totodată mai izbitoare particularitate a acestei familii este ciocul drept, lung, turtit, dilatat la vîrf în formă de lingură. Nările deasupra, aproape de frunte, aşezate paralel, lunguieţe; partea anterioară afundată într-un jghiab, care se întinde aproape de marginea maxilarului, pînă la vîrful ciocului. Degetul exterior şi cel interior sînt legate de cel mijlociu printr-o membrană. Degetul posterior se află pe acelaşi plan cu degetele anterioare. Grumazul este de jur împrejur acoperit cu pene, fără locuri goale.

Lopătarii preferă bălţile şi stufăriile mai mari, unde cuibăresc în colonii. Culoarea fundamentală a ouălor este albă cu puncte şi pete brune şi roşcate. Puii sînt acoperiţi cu puf alb, des şi fin.

Ei locuiesc în toate cele cinci continente. În total sînt cunoscute pînă astăzi numai şase specii, dintre care una se întîlneşte şi la noi.

253. Platalea leucorodia leucorodia L.

Lopătar (fig. 137, 138)

1758 *Platalea Leucorodia* Linnaeus, Syst. Nat., ed. XI, p. 139.
1766 *Platalea leucorodia* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 231.
1770 *Platalea Leucopodius* Gmel., Reis. Russl., t. I, p. 163.
1816 *Platalea leucorodia* Leach., Syst. Cat. Mannue. etc., Br. M., p. 33.
1817 *Platalea nivea* Cuv., Regn. An., t. I, p. 482.
1844 *Platalea pyrrhops* Hodgs., Jeon. ined., Br. Mus. Gal., pl. 68.
1850 *Platalea major* Temm. et Schleg., Faun. Jap., p. 119.
1877 *Platalea leucorodia* Reichen., Journ. f. Ornith., t. XXV, p. 159.
1891 *Platalea leucorodia* L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 135.
1899 *Platalea leucorodia* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t, II, p. 272.
1899—1903 *Platalea leucorodia* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 326.
1910 *Platalea leucorodia* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 706.
1932—1938 *Platalea leucorodia leucorodia* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912-1921, t. II, t. IV, p. 426.

Numiri romîneşti: Lopătar, Cosar, Lopătari.

Numiri străine: Rus.: *Coplic, Colpiza;* Germ.: *Löffelreiher Löffler, Löffelgans, Schaufler;* Franc.: *Spatule blanche;* Ital.: *Spatola, Palletuni;* Engl.: *Spoonbill;* Ung.: *Kanalas gém.*

Caracterele speciei. Ciocul turtit, la vîrf lăţit în formă de lopată, dublu ca lăţime faţă de mijloc, cu un cîrlig mic la vîrf; frîul, regiunea orbiculară, bărbia şi gîtul sînt golaşe. Nările se află pe dunga ciocului, aproape de frunte. Degetele anterioare sînt unite printr-o membrană, care este mai

mare între degetul extern şi cel mijlociu, decît membrana dintre acesta şi cel interior.

Pasăre adultă. Culoarea principală albă, la baza grumazului un guler lat galben-ruginiu, pe partea posterioară a capului un smoc mare de pene.

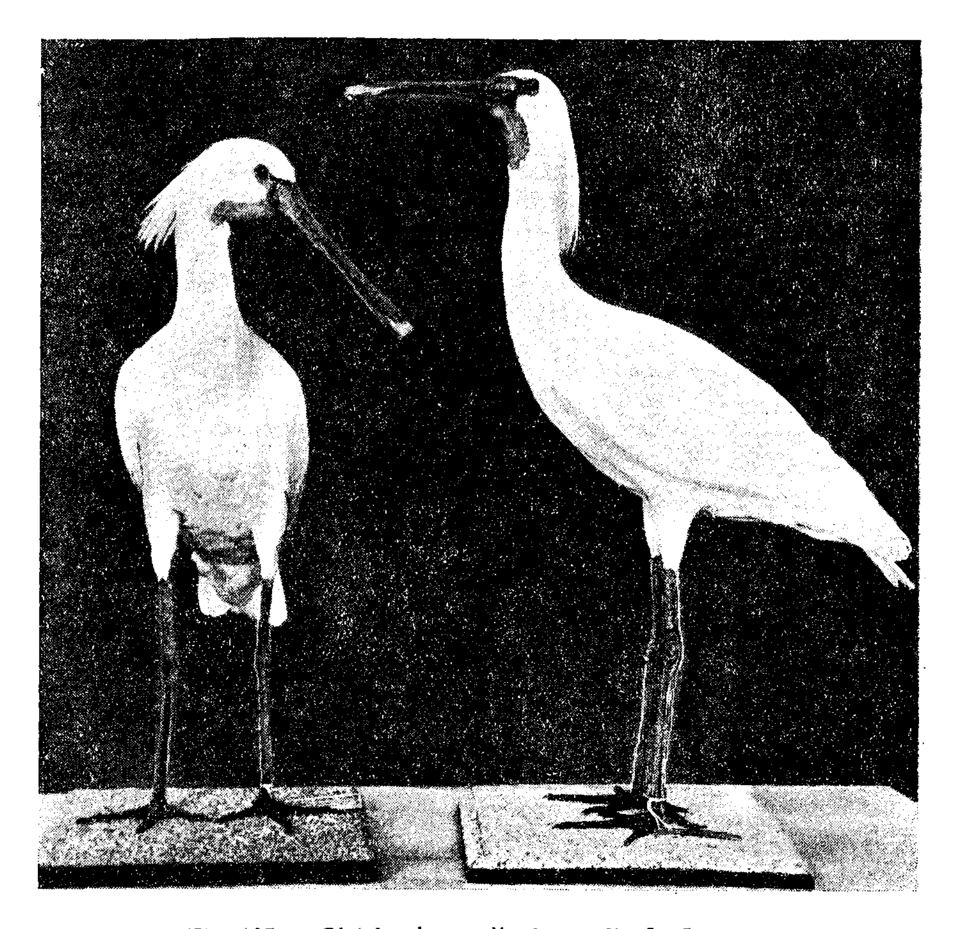

Fig. 137. — *Platalea leucorodia leucorodia* L. Lopătar.
1: 7,93 din mărimea naturală.

Ciocul negru, la capăt galben-ocru. Beregata galbenă, la margini bătînd în roşu-cinabru. Picioarele negre. Irisul roşu-sanguin.

Pasăre tînără. Culoarea principală este cea albă, cu pete terminale negre pe penele aripelor şi fără smoc de pene pe partea posterioară a capului. Ciocul alb şi mlădios, colorat roz-alburiu, deasupra bătînd în sur. Picioarele negre. Irisul galben-suriu.

Fig. 138. — Cuib de *Platalea leucorodia leucorodia* L. Lopătar.

S i s t e m a t i c a. În iulie 1909 a fost împuşcat lîngă Iordmaci (reg. Constanţa), un lopătar tînăr, care avea umărul drept negru.

TABLOUL nr. 3

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	100,3	42	15	17	25
	Min.	86	37	11	16	19,7
20 ♀ ad.	Max.	99,7	41	14	17	21,1
	Min.	84	36	11,1	15,8	19,2

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa centrală şi de sud, Africa de nord, Asia centrală pînă în R. P. Chineză.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Pasăre obişnuită de vară, care soseşte în a doua jumătate a lunii aprilie şi părăseşte ţara în septembrie. Exemplarul cel mai timpuriu a fost observat la 2 aprilie 1900, iar exemplarul cel mai întîrziat, la 16 octombrie 1902.

C u i b ă r i t u l. Cloceşte în cîteva colonii pe Dunărea inferioară, dela Ostrov în jos; mai demult avea mai multe colonii şi pe cursul superior al Dunării. După calculul făcut de DOMBROWSKI, au clocit în ţară, în 1909, cam 400 de perechi. Cuibarul constă din 3—4 ouă. Timpul ouatului variază considerabil, deoarece s-a găsit în unii ani cuibarul complet încă dela mijlocul lui mai, pe cînd în alţi ani abia în iunie era complet. Cuibarul cel mai timpuriu a fost găsit la 12 mai, cel mai întîrziat a fost găsit la 8 iunie. Cuibul se găseşte întotdeauna numai în trestie, foarte rar pe răchite. Cincizeci de ouă măsurate au dat, în medie, următoarele rezultate: 65,8×45,1 mm; maximum: 74,6×44,8 şi 73,5×47,1 mm; minimum: 52,7×36,8 mm.

Şi în ţara noastră lopătarul începe să devină o pasăre tot mai rară. Astăzi se mai poate vorbi despre colonii de lopătari numai în Dobrogea. De cînd au început pretutindeni canalizările pentru secarea bălţilor, tot mai multe regiuni au fost părăsite de aceste interesante păsări, iar astăzi le întîlnim numai în timpul trecerilor de primăvară şi de toamnă, în cîrduri sau societăţi mai mici. Înainte cu 40—50 de ani, cloceau în mod obişnuit şi în Banat în colonii destul de respectabile. Astfel, în bălţile din hotarul comunei Becicherecul-Mic, 18 km spre nord-vest de Timişoara, acum cca 40 de ani a clocit regulat, în Rîtul mare, o colonie de 50—80 de perechi; astăzi însă, cînd cea mai mare parte a bălţilor şi a stufăriilor sînt secătuite, numai în timpul trecerilor se mai pot întîlni exemplare singuratice sau cîrduri mai mici. Un caz asemănător s-a petrecut şi în bălţile dela Satchinez şi Biled. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează astăzi 7 exemplare împuşcate recent în aceste localităţi. Socotim că este timpul ca aceste frumoase şi interesante păsări să fie pe deplin apărate şi ocrotite.

În zbor se pot uşor deosebi de egreta mare (stîrcul alb mare), de talie asemănătoare, prin aceea că nu-şi încovoaie grumazul îndărăt, ci zboară în felul cocostîrcului, cu gîtul întins înainte, nu în cîrduri neregulate, ci mai mult aliniaţi piezis, ca gîştele sălbatice.

H r a n a. Constă din tot felul de animale acvatice, ca: ţipari, viermi, larve, insecte acvatice, puieţi de peşte, melci, mormoloci, broaşte, etc., pe care le găseşte prin băltoace sau prin nămol. Mănîncă de preferinţă ţipari, acolo unde îi găseşte, şi-şi hrăneşte şi puii în deosebi cu ţipari. Distruge mai ales animale dăunătoare omului şi deci nu poate fi considerat ca pasăre stricătoare.

Genul IBIDAE

La prima vedere, speciile de ibişi prezintă, după forma lor exterioară, cîteva asemănări cu culicii, adică cu speciile de sitari; morfologia lor interioară diferă însă cu totul de aceea a sitarilor. Această familie este mai apropiată de aceea a cocostîrcilor, iar o subfamilie a acestora din urmă (*Tantalinae*) alcătueşte o legătură între cocostîrci şi ibişi.

C a r a c t e r e. Ciocul este subţire, lung, puţin turtit lateral şi ascuţit; nara aproape de frunte, lunguiaţă, îngustă, terminîndu-se în partea dinainte printr-un jghiab, care se întinde pînă la vîrful maxilarului. Grumazul, de jur împrejur acoperit cu pene, fără pete golaşe. Degetul exterior şi cel interior legate de cel mijlociu printr-o pieliţă; degetul posterior se află în acelaşi plan cu degetele anterioare.

Speciile de ibişi preferă pajiştile umede şi stufăriile. Hrana lor constă din amfibii, peşti, melci de apă, insecte, etc. Ei clocesc în colonii, clădesc un cuib destul de mare şi fac 4—6 ouă. Culoarea fundamentală a ouălor este albă, cu stropituri brune, cu excepţia speciei cunoscute şi la noi (*Ibis falcinellus*), ale cărei ouă au culoarea albastru-verzui. Puii sînt acoperiţi cu puf fin, întunecat.

Această familie se găseşte în numeroase ţări şi cuprinde 27 de specii recente[1]). La noi se întîlneşte numai o specie.

254. **Plegadis falcinellus falcinellus** (L.)

Ţigănuş

1758 *Tringa autumnalis* Linné, Hasselquists Iter Palaest.
1766 *Tantalus falcinellus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 241.
1769 *Scolopax rufa* Scop., Annales, t. I, p. 93.

---

[1]) SHARPE, *Hand-List*, t. I, p. 184—188.

1770 *Numenius igneus, Numenius viridis* Gmel., Reis. Sibir., t. I, p. 166.
1776 *Tantalus castaneus* P. L. S. Müll., Syst. Nat. Anh., p. 112.
1788 *Tantalus viridis, Tantalus igneus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 648.
1815 *Ibis sacra* Temmink., Man. d'Orn., p. 385.
1817 *Ibis falcinellus* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XVI, p. 23.
1817 *Tantalus mexicanus* Ord., Journ. Philad. Acad., t. I, p. 53.
1818 *Numenius chichi* Dumont, Dict. Sci. Nat., t. XI, p. 253.
1826 *Numenius falcinellus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 165.
1829 *Plegadis falcinellus* Kaup., Natürl. Syst., p. 82.
1831 *Ibis castanea, Ibis cuprea* Brehm, Vög. Deutschl., p. 606. 1018.
1832 *Tantalides falcinellus* Wagl., Isis, p. 1231.
1838 *Ibis ordi* Bonap., Comp. List. B. Eur. et N. Am., p. 49.
1841 *Falcinellus igneus* Gray., List. Gen. B., p. 87.
1855 *Plegadornis falcinellus, Plegadornis major, Plegadornis minor* Brehm Naumannia, p. 290.
1855 *Falcinellus bengalensis* Bonaparte, Consp. Gen. Avium. t. II, p. 158.
1856 *Falcinellus erytrorhychus* Cabanis, Journ. f. Orn., p. 349.
1866 *Plegadornis falcinella media* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12. (Nomen nudum !).
1877 *Falcinellus rüfus* Reichen., Journ. f. Ornith., t. XXV, p. 146.
1891 *Ibis falcinellus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 136.
1899 *Plegadis falcinellus* (1), 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 269.
1899—1903 *Plegadis falcinellus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 324.
1910 *Ibis falcinellus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 703.
1932—1938 *Plegadis falcinellus falcinellus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912 — 1921, t. II, p. 1220; t. IV, p. 426.

Numiri romîneşti: Ţigănuş, Corobaică, Sitar negru.

Numiri străine: Rus.: *Caravaica, Caravaşca;* Germ.: *Brauner Sichler, Brauner Ibis, Nimmersatt, Türkischer Schnepf;* Franc.: *Ibis falcinelle;* Ital.: *Mignattaio, Chiurlotto marino;* Engl.: *Glossy Ibis;* Ung.: *Batla, Fekete ibisz, Saska.*

Caracterele speciei. Ciocul încovoiat în jos în formă de seceră, moale, numai spre vîrf mai tare.

Haina de vară. Coloarea principală, roşu-ruginiu întunecat; pe aripi şi pe partea posterioară a spatelui, verde închis, cu un luciu metalic arămiu şi purpuriu; partea golaşă din jurul ochiului, verde închis, tulbure; ciocul, ca şi picioarele verde-suriu. Irisul brun închis.

Haina de iarnă. Aceasta se deosebeşte prin striaţia albă pe cap şi grumaz, şi partea de dedesubt brun-surie. Haina tînără seamănă cu aceasta, partea de dedesubt fiind mai deschisă, iar striaţia nepronunţată.

Sistematica. Petele albe de pe grumaz şi cap se găsesc la multe păsări tinere şi ajung, la unele exemplare, pînă la proporţii considerabile.

TABLOUL nr. 4

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	54,3	31,6	12,2	11	15
	Min.	51,4	28,9	10,3	10	12,6
20 ♀ ad.	Max.	53,1	30,5	12	10,5	14
	Min.	51	26	10,2	9,5	12,6

Aria geografică. Trăieşte în regiunea sud-mediteraneană, în Asia centrală pînă în R. P. Chineză şi în partea de est a Statelor-Unite ale Americii de nord; iernează în Africa, India, Arhipelagul Malaez şi Australia.

Răspîndirea şi biologia. Ţigănuşul este o pasăre frecventă în ţara noastră şi-l întîlnim în toate bălţile mai mari, mai ales în timpul trecerii de toamnă, în cîrduri mari. Soseşte pe la mijlocul lui aprilie şi pleacă în septembrie.

1896	Primul	exemplar	12.IV	Ultimul	exemplar	29.IX
1897	»	»	7.IV	»	»	25.IX
1898	»	»	14.IV	»	»	20.IX
1899	»	»	9.IV	»	»	1. X
1900	»	»	5.IV	»	»	29.IX
1901	»	»	10.IV	»	»	27.IX
1902	»	»	12.IV	»	»	2. X
1903	»	»	13.IV	»	»	30.IX
1904	»	»	4.IV	»	»	1. X
1905	»	»	7.IV	»	»	4. X
1906	»	»	13.IV	»	»	30.IX
1907	»	»	11.IV	»	»	24.IX
1908	»	»	14.IV	»	»	29.IX
1909	»	»	17.IV	»	»	10. X

Migraţia ţigănuşilor este foarte curioasă şi interesantă, şi cred că este potrivit să amintesc pe scurt rezultatele înregistrate de Institutul ornitologic din Budapesta.

Inelarea primului stoc mai mare de ţigănuşi nu a dat niciun rezultat; abia după şapte ani s-a anunţat de peste hotarele Ungariei capturarea primului exemplar la Sevilla, apoi capturarea cîte unui exemplar de pe insulele Malta şi Sicilia. În toamna anului 1926 însă, în loc de punctele cardinale sud-vestice de pînă atunci, au sosit ştiri dela nord-vest, întru cît doi pui de ţigănuş, inelaţi la Balatonul Mic, au fost împuşcaţi unul în Olanda, iar celălalt în Norvegia; dar şi mai senzaţională a fost informaţia primită, referitor la un exemplar, inelat tot în 1926, şi care a fost capturat la Samara, lîngă Volga, adică în direcţie nord-estică. Alte ştiri din direcţia sud-estică au lipsit pînă în toamna anului 1929, cînd s-a anunţat capturarea, lîngă rîul Nil, în Egiptul superior, a unui exemplar inelat tot la Balatonul Mic. Tot atunci, un exemplar tînăr a ajuns în Algeria, districtul Oran, iar altul în Franţa de sud. Deci, se poate afirma că nicio pasăre nu are o migraţie atît de neregulată ca ţigănuşul, şi, cu toate acestea, s-a constatat că el regăseşte mereu locul lui obişnuit de cuibărit.

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare, întîlnită frecvent; răspîndirea ei este pe lîngă multele localităţi favorabile, curioasă şi sporadică. Ei clocesc, împreună cu stîrci sau cormorani mici, iar coloniile cu 300—500 de perechi nu constituie ceva extraordinar. Cuibarul, constînd din 3—4, rar 5 ouă, este complet dela mijlocul lui mai pînă la mijlocul lui iunie. Cincizeci de ouă măsurate au dat în medie următoarele rezultate: 50,9 × 35,8 mm; maximum; 56,1 × 39 mm; minimum: 46,3 × 30,5 mm.

Acum trei decenii, ţigănuşul mai clocea încă în mod obişnuit şi în Banat, în colonii mai mici; astfel, în « Rîtul mare » din comuna Satchinez, 24—25 km, spre nord-vest de Timişoara, erau 15—18 perechi de ţigănuşi, împreună cu stîrci vineţi şi stîrci de noapte. De acolo am luat la 15 mai 1921 un cuibar cu 5 ouă, care se mai păstrează şi azi la Muzeul ornitologic din Timişoara. Acestea au fost ultimele ouă pe care le-am recoltat în Banat, deoarece 2—3 ani mai tîrziu s-a dat foc, în timpul primăverii, acestor stufării, ca să dispară trestia veche şi astfel s-au nimicit pe lîngă stuful cu răchitişul din el şi cuiburile vechi de ţigănuşi, iar păsările au părăsit regiunea.

Astăzi se mai întîlnesc cîrduri mai mici numai în timpul pasagiului de toamnă, rar şi primăvara. Mai ales de cînd a început să funcţioneze în Banat Serviciul apelor şi s-au făcut în multe locuri indiguiri sau canalizări, aspectul faunei acvatice s-a schimbat cu totul. La micşorarea numărului sau chiar la dispariţia totală a ţigănuşilor din unele locuri a contribuit foarte mult sporirea numărului vînătorilor de pretutindeni din regiunile de baltă, care îi împuşcă fără milă şi fără rost.

H r a n a. Constă din peştişori, moluşte şi insecte acvatice.

Din punct de vedere ecologic, ţigănuşii au o mare însemnătate, mai ales atunci cînd clocesc în colonii, deoarece hrana lor constă numai în foarte mică măsură din peştişori; acest fapt reiese şi din alcătuirea ciocului şi din micimea gurii, care nu permite consumarea peştilor mai mari. În schimb, distrug foarte multe lipitori, acestea formînd hrana lor principală, precum şi diferite insecte acvatice. Deci, folosul pe care îl aduc prin aceasta este incomparabil mai mare decît eventualele pagube şi prin urmare trebuie cruţaţi şi ocrotiţi.

3. Fam. A R D E I D A E

La caracterizarea ordinului *Gressores*, am arătat că şi Ardeidele fac parte din acest ordin, pe baza noilor diviziuni sistematice de azi, şi deci nu mai pot figura ca un ordin aparte, aşa cum îl consideră DOMBROWSKI; totuşi reproduc şi ceea ce citează el după MADARÁSZ, spre orientarea acelora care vor voi să compare pe viitor aceste două lucrări.

(IX. Ordinul *Ardeiformes*). În general, cuprinde păsări mai mari, cu gît lung, picioare lungi şi aripi mari, osul palatin nedivizat *(desmognatus)*, vertebrele cervicale în număr de 16—19. Celelalte caractere vor fi amintite la familiile singuratice. Din biologia lor este de reţinut faptul că toate sînt păsări acvatice şi de cele mai multe ori clocesc în colonii. Puii, imediat ce au

ieşit din ou, se acoperă cu puf des, dar sînt neputincioşi şi, pînă ce devin sburători, le este necesară oblăduirea părinţilor.

Diferitele specii se pot grupa, pe baza morfologiei externe şi interne, în cinci subordine; două din acestea se mărginesc exclusiv la Africa, pe cînd celelalte trei, şi anume: *Ardeae, Ciconiae* şi *Plataleae* se găsesc aproape pretutindeni. Ultimele sînt, toate, reprezentate şi în ţara noastră. Mai demult, datorită asemănării lor exterioare, cocorii şi stîrcii, împreună cu formele înrudite, fuseseră adunaţi laolaltă sub denumirea de Picioroange. După ce însă cocorii, datorită totalei diferenţieri a morfologiei interne, au fost izolaţi într-o grupă aparte, s-a creat în timpurile mai recente un ordin propriu pentru aceste păsări *(Gruiformes)*,

(Fam. *Ardeidae).* În afară de particularităţile amintite mai sus, stîrcii sînt caracterizaţi mai ales prin corpul puternic comprimat lateral şi prin pufi foarte curioşi, aflaţi pe anumite părţi ale corpului (aşa-numiţii pufi pudranţi), ca şi prin partea interioară dinţată a ghiarei dela degetul mijlociu. Dunga anterioară a osului nazal este afundată (Holorhinal).

Puful pudrant, la speciile aparţinînd acestei familii, se găseşte aşezat în smocuri pe ambele părţi ale pieptului anterior şi pe ambele laturi ale tîrtiţei. Aceşti pufi secretează un praf ceros gălbui sau albăstrui, extraordinar de fin, cu care pasărea îşi pudrează pe de o parte penajul cu ajutorul ciocului dinţat ca fierăstrăul la vîrf, pe de altă parte (la părţile unde nu poate ajunge cu ciocul, ca de exemplu capul), cu ghiara dinţată. Prin pudrarea aceasta, partea exterioară a penajului devine, pe o anumită suprafaţă, prăfuită; aceasta are drept scop ca aceste păsări adaptate la apă, să fie apărate cît mai mult posibil de umezeală, deoarece prin folosirea prea intensă a grăsimii secretate de glanda crupială, penele mari şi uşoare ar deveni incomode. Dezvoltarea relativ mică a glandei crupiene este, după toate probabilităţile în oarecare legătură cu prezenţa pufului pudrant.

Grumazul speciilor de stîrci este acoperit des cu pene, în partea anterioară şi pe laturi; partea bazală posteriară este golaşă şi acoperită de cele mai multe ori cu fulgi deşi.

Membrii aparţinînd acestei familii clocesc, în majoritatea cazurilor, în colonii. Ei îşi clădesc cuiburile lor mari pe copaci ori în stufării dese, alcătuindu-le din crengi sau trestie. Fac 4—7 ouă, care sînt unicolore, albe, fără luciu, verde-albăstrui sau brun-măsliniu.

255. **Ardea cinerea cinerea** L.

Stîrc vînăt (fig. 139)

1758 *Ardea cinerea* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. I, p. 143.
1766 *Ardea cinerea, Ardea major* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 236.

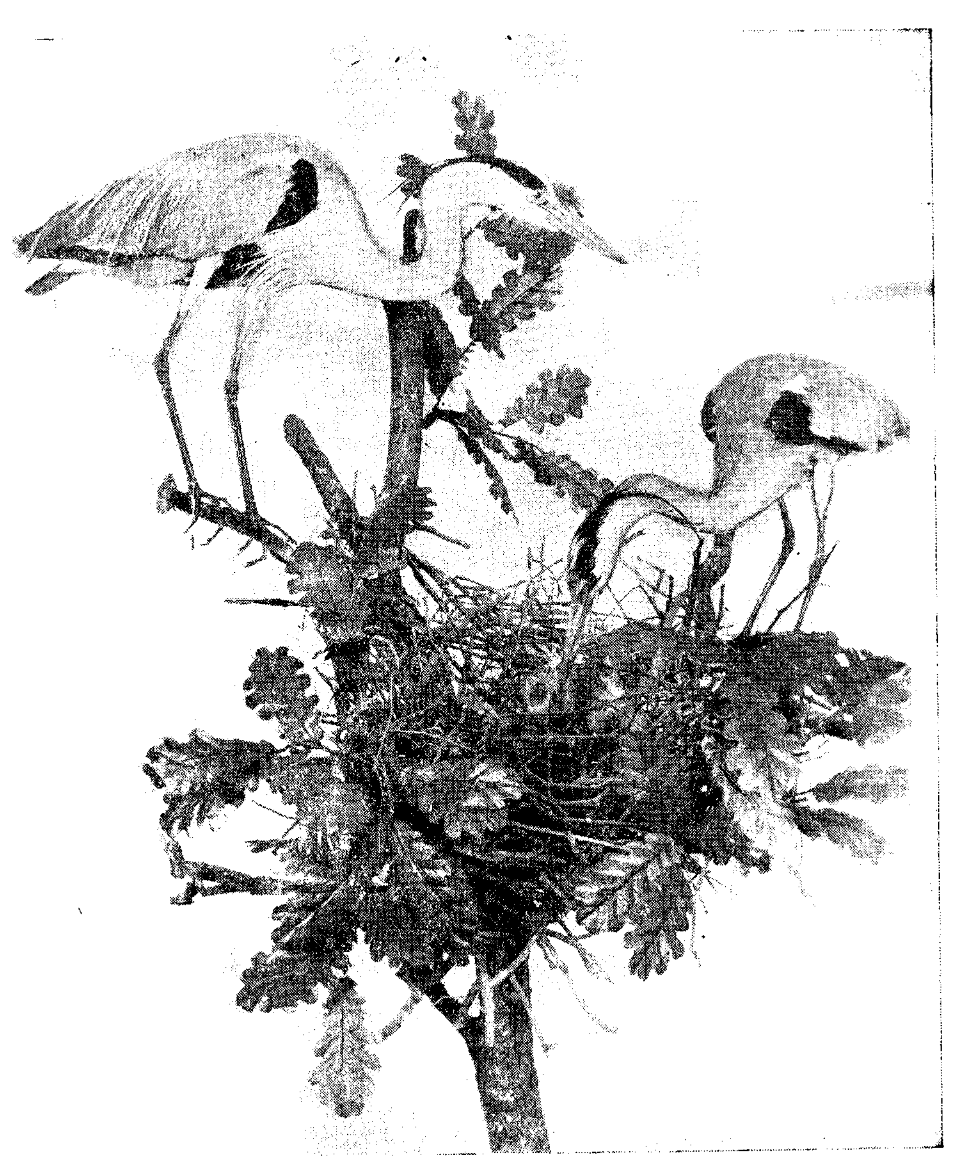

Fig. 139. — *Ardea cinerea cinerea* L. Stîrc vînăt. 1: 8,96 din mărimea naturală.

1788 *Ardea johannae* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 629.
1803 *Ardea vulgaris* Bechst., Orn. Taschb., p. 255.
1809 « *Ardea rhenana* » Bechstein, Gemein. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 16.
1831 *Ardea cineracea* Brehm, Vög. Deutschl., p. 580.
1843 *Ardea rectirostris* Gould, Proc. Zool. Soc. London, p. 22.
1844 *Ardea Brag* Geoffroy Saint-Hilaire, Jaquemont's Voy. Inde, t. IV, Zool., p. 85, Taf. 8.
1848 *Ardea leucophaea* id., op. cit., p. 58.
1866 *Ardea media, minor, branchyrhynchos* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomina nuda!).
1891 *Ardea cinerea* L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 127.
1899 *Ardea cinerea* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 297.
1899—1903 *Ardea cinerea* Linné I. Madarász, Magy. Mad., p. 312.
1910 *Ardea cinerea* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 678.
1932—1938. *Ardea cinerea cinerea* L. E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II p. 1229; t. IV, p. 427.

Numiri romîneşti: Stîrc vînăt, Bîtlan vînăt, Gîtlan sau Bîtlan cenuşiu, Stîrc cenuşiu, Gac mare, Ciaclă mare, Ciaclă vînătă, Ciapur vînăt.

Numiri străine: Rus.: *Seraia taplia;* Germ.: *Fischreiher;* Franc.: *Héron huppé, Héron commun;* Ital.: *Airone cenerino, Sgarza cenerina;* Engl.: *Grey Heron;* Ung.: *Szürke gém, Fosó gém.*

Caracterele speciei. Ciocul este mai lung decît capul, mai scurt însă ca tarsul; grumazul este lung şi svelt, rotund, acoperit cu pene scurte; pe cerbice are pene prelungite.

Pasăre adultă. Creştetul este alb, încadrat de două dungi negre, penele ornamentale sînt negre, cerbicea este albastru-surie, capul şi laturile grumazului sînt albe, partea anterioară a grumazului are pete negre longitudinale; pe cap are un smoc de pene albe spintecate, la fel şi pe umeri; flancurile sînt vînăt-negricioase ca şi aripile, coada este vînăt-cenuşie, ciocul, galben deschis. Picioarele sînt galben-brunatice. Irisul, galben-auriu.

Pasăre tînără. Creştetul şi partea posterioară a capului sînt negricioase, fruntea este sur-cenuşie, partea superioară este negru-cenuşie, înaintea cotului aripii, penele alb striate, penele de pe cerbice şi guşă sînt striate brun-negricios. Ciocul la jumătatea bazală este brunatic tulbure, spre vîrf este gălbui. Picioarele sînt verde-sure. Irisul este galben deschis.

Sistematica. De obicei are 2—3 pene ornamentale pe cerbice; se întîlnesc însă şi masculi foarte bătrîni care au patru pene ornamentale. Aceste pene sînt de obicei lungi de 13—14 cm, dar există şi pene lungi de 15—20 cm.

TABLOUL nr. 5

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	107,5	53	21	16,7	13,6
	Min.	99,8	47,3	17	14,3	12,3
20 ♀ ad.	Max.	102,4	51,8	19,4	16,4	13
	Min.	97,3	45,7	15,8	14	12,2

Aria geografică. Se găsește în Europa și Asia; iarna pleacă în Africa, India, Arhipelagul Malaez și chiar Australia.

Răspîndirea și biologia. Se întîlnește în număr mare în toate bălțile din țară și, dintre toți stîrcii, el înaintează cel mai sus prin văile munților. Cea mai mare parte a stîrcilor vineți părăsește țara în Octombrie și se înapoiază în martie. În ierni mai blînde însă, unele exemplare rămîn deseori la noi.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare foarte frecventă în bălțile Dunării și în unele bălți mai mari din interiorul țării. Așa de exemplu se găsește o colonie lîngă Cernica în comunitate cu stîrci purpurii, stîrci galbeni și stîrci de noapte și o a doua colonie la Balta-Neagră, formată numai din stîrci vineți și stîrci de noapte. Rar găsim colonii formate numai din stîrci vineți; de obicei, stîrcii vineți clocesc împreună cu alte specii înrudite, și de multe ori cu *Carbo cormoranus* și *pygmaeus*. Cuibul și-l așează după cum îi permit împrejurările, cînd pe sălcii mai înalte și pe plopi, cînd pe răchitiș ori trestie. Potrivit cu aceasta, și construcția cuibului este foarte deosebită; cuiburile de pe copaci sînt mult mai solide și mai puternic construite decît cele din trestie, care de multe ori sînt foarte neînsemnate. Timpul ouatului variază considerabil și s-au găsit cuibare proaspete dela 31 martie pînă la 6 iunie. Cuibarul, constînd din 3—5 ouă, este complet de obicei în a doua jumătate a lunii aprilie. O sută de ouă măsurate au dat în medie următoarele rezultate: 65,1×46,11 mm; maximum: 69,3×47,9 și 65×48,1 mm; minimum: 52,4×41 și 53,6×39,5 mm.

În pădurile din apropierea rîurilor mai importante din Banat, ca și în bălțile mai mari, stîrcul vînăt este și astăzi o pasăre destul de comună, cu toate că, în unele locuri se duc adevărate campanii de exterminare a ei tocmai în timpul clocirii, respectiv a creșterii puilor, cînd dragostea părintească a păsărilor adulte pentru progenitura lor nu cunoaște frică sau șovăială, ci ele vin orbește la cuiburi, cărînd mîncare puilor mereu flămînzi. Ceea ce este mai regretabil este faptul că aceste campanii de exterminare au loc tocmai în mai multe păduri administrate de Stat sau de Serviciul vînătoarei, unde, acum 10—15 ani, se găseau colonii cuprinzînd între 50—200 de cuiburi de stîrci vineți și stîrci de noapte, așa încît cu fiecare an ce trece, numărul perechilor se împuținează. Am cunoscut un vînător care, avînd dreptul de a vîna într-unele din aceste păduri, făcea exerciții de tragere cu un « Browning »

de 6 mm şi ucidea pînă la 50 de exemplare, sau şi mai multe, într-o singură zi de distracţie. Ne putem închipui deci în ce chinuri groaznice, efect al frigului şi al foamei, au trebuit să piară puii rămaşi orfani. Niciuna din obiecţiunile şi protestele mele nu au fost luate în seamă.

La o altă colonie de stîrci, dintr-o baltă mai mare, în comuna Becicherecul Mic, în apropierea Timişoarei, unae cloceau împreună în trestie mai multe zeci de perechi de stîrci vineţi şi de noapte, între ei găsindu-se şi 15—20 de perechi de stîrci galbeni, cîţiva ţărani pescari (clandestini) au luat din cuiburi coşuri întregi de pui mai mici sau mai mari, aruncîndu-i afară la mal, sau trîntindu-i de pămînt. Intervenţia şi protestele ce le-am adresat vînătorilor din comună erau însă inutile pentru anul respectiv. Ar fi timpul, ca Serviciul vînătoarei, prin organele sale să se sezisezе de aceste fapte, şi să prevină din vreme astfel de măceluri barbare şi neomeneşti, şi cu atît mai puţin vînătoreşti.

Hrana. Constă în cea mai mare parte din peşti, mai ales ştiuci şi crapi, precum şi din alte specii neînsemnate. În afară de peşti, s-au mai găsit în stomacurile lor şi pui de *Anas boschas*, 1 pui de *Fulica atra*, 2 *Arvicola arvalis*, 1 *Sorex fodiens*, 1 *Tropidonotus tesselatus*, 4 *Rana esculenta* şi 7 *Aulostomum aulo.*

Este adevărat că eleşteelor şi crescătoriilor de peşte le pot cauza mari stricăciuni, dar nu este mai puţin adevărat că distrug şi o sumedenie de animale stricătoare, ca insecte şi şoareci de cîmp, mai ales în anii secetoşi cînd aceştia se înmulţesc foarte mult.

Către sfîrşitul verii, sau la începutul toamnei, întîlnim în cîrduri mai mici pe miriştile sau semănăturile de leguminoase din cîmp, mai ales păsările tinere, vînînd lăcuste, greieruşi şi şoareci. Am găsit în stomacul mai multor exemplare împuşcate, dela 4 pînă la 12 şoareci de cîmp.

256. **Ardea purpurea purpurea** L.

Stîrc purpuriu (fig. 140)

1766 *Ardea purpurea* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 236.
1774 *Ardea caspia* Gmel., Reis Russl., t. II, p. 193.
1769 *Ardea rufa, Ardea variegata* Scopoli, Annales, t. I, p. 87—88.
1783? *Ardea obscura* Piller et Mitterpacher, Iter Posegan. Sclavon, p. 24, Taf. II.
1789? Partim: *Ardea Botaurus* id., t. c., p. 633.
1789 *Ardea purpurata* Gmelin, Syst. Nat. 1, 2, p. 641.
1789 *Ardea badia* id., t. c., p. 644.
1799 *Ardea monticola* Picot-Lapeyrouse, Tabl. méth. Mamm. et Ois. H. Garrone, p. 44, 45.
1831 *Ardea purpurascens* Brehm, Vög. Deutschl., p. 583.
1855 *Ardea pharaonica* Bonap., Consp. Av., t. II, p. 113.

Fig. 140. — *Ardea purpurea purpurea* L.
Stîrc purpuriu.
1:4,96 din mărimea naturală.

1866 *Ardea purpurea major, media, minor* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12. (Nomina nuda!).
1870 *Pyrrherodias purpurea* Finsch et Hartl., Vög. Ost. Afr., p. 676.
1877 *Phoyx purpurea* Stejn., Proc. U. St. Nat. Mus., t. X, p. 311.
1891 *Ardea purpurea* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 128.
1899 *Ardea purpurea* L., 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 306.
1899—1903 *Pyrrherodias purpurea* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 311.
1910 *Ardea purpurea* Linné, R. Dombrowski, Orn, Rom., p. 680.
1932—1938 *Ardea purpurea purpurea* L. E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1232; t. IV, p. 427.

Numiri romînești: Stîrc purpuriu, stîrc roșietic, Bîtlan scorțișoriu, Gac roșu, Ciaclă roșie, Ciaclă de trestie, Ciapur roșu.

Numiri străine: Rus.: *Ciapura*; Germ.: *Purpurreiher, Braunroterreiher;* Franc.: *Héron pourpré, Héron montagnard, Grand Butor;* Ital.: *Airone rosso, Sgarza granocchiaja, Ranocchiaja;* Engl.: *Purple Heron, Rufous Heron;* Ung.: *Vörös gém, Vasgém, Biborgém.*

Caracterele speciei. Degetul mijlociu, ciocul și tarsul de lungime aproape egală. Restul proporțiilor corpului asemănător cu ale stîrcului vînăt.

Pasăre adultă. Creștetul este verde-negricios, cu două pene ornamentale lungi și înguste, negre. Grumazul, roșu-ruginiu, cu dungi negre pe cerbice și pe laturi și pete negre longitudinale pe partea anterioară; gîtul alb, pe gușă un smoc sur-cenușiu, cu vîrfuri pătate alb și o dungă îngustă neagră dela colțul gurii pe sub ochi pînă la cerbice. Peste cotul aripii, un smoc de pene roșu deschis, tivite sur-cenușiu, la fel cu penele foarte lungi de pe umeri. Partea dorsală, sur-cenușiu închis, umbrită ruginiu, mai ales spre partea de jos. Tectric .e subcodale sur-verzui, la rădăcină albe. Ciocul galben, spre vîrf brunatic, frîul și pleoapele galben-verzui. Picioarele, roșu-brunatic. Irisul, galben intens.

Pasăre tînără. Coloarea roșie mai palidă, cu un suflu suriu; în loc de dungile cervicale, rînduri de pete; partea superioară, mai mult brun-roșcat decît sură, cu dungi rahiale întunecate și tivuri deschise. Partea de dedesubt, alb-roșcată tulbure.

Sistematica. Cele două pene prelungite de pe partea posterioară a capului ajung, în mod normal, pînă la 13,3—14,2 cm, chiar și pînă la 16,2 cm lungime, iar la masculii foarte bătrîni ating o lungime considerabilă. Între multele sute de exemplare cercetate, numai la trei masculi adulți s-au găsit cîte trei pene ornamentale, aproape egal de lungi. Coada și remigele masculilor foarte bătrîni au un luciu verde-metalic, bine pronunțat.

TABLOUL nr. 6

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	98,5	39	15	14,4	14
	Min.	90	36,5	12,8	12,8	13,1
20 ♀ ad.	Max.	91,7	36,7	13,5	13,2	13,3
	Min	80,5	35	11,3	10,5	10,6

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăiesc din Europa centrală şi de est pînă în Asia sud-vestică; iarna o petrec în Africa şi Madagascar.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. În afară de stîrcul de noapte, stîrcul purpuriu este cel mai răspîndit şi cel mai numeros din ţară. Mai ales în Delta Dunării se găseşte în număr mare, dar îl aflăm şi în alte bălţi din ţară, dacă acestea au desişuri întinse de trestie. Strigătul lui este asemănător cu acela a stîrcului vînăt, dar mult mai răguşit. Păsările adulte migrează separat de cele tinere şi cu o lună mai devreme.

Sosirea acestei păsări are loc în ultimele zile ale lunii martie; păsările adulte pleacă în septembrie, iar cele tinere în octombrie.

1896	Primul	exemplar	24.III	Ultimul	18.IX	Ultimul	exemplar	tînăr	17.X
1897	»	»	1.IV	»	12.IX	»	»	»	20.X
1898	»	»	27.III	»	16.IX	»	»	»	15.X
1899	»	»	24.III	»	12.IX	»	»	»	23.X
1900	»	»	29.III	»	8.IX	»	»	»	17.X
1901	»	»	2.IV	»	19.IX	»	»	»	13.X
1902	»	»	24.III	»	5.IX	»	»	»	15.X
1903	»	»	21.III	»	8.IX	»	»	»	22.X
1904	»	»	27.III	»	4.IX	»	»	»	18.X
1905	»	»	27.III	»	10.IX	»	»	»	20.X
1906	»	»	24.III	»	7.IX	»	»	»	20.X
1907	»	»	27.III	»	5.IX	»	»	»	13.X
1908	»	»	23.III	»	8.IX	»	»	»	21.X
1909	»	»	3.IV	»	13.IX	»	»	»	17.X

C u i b ă r i t u l. Stîrcul purpuriu cloceşte în număr mare în toate bălţile mai importante din ţară. Îl găsim atît în coloniile mari mixte de stîrci, cît şi adeseori, în colonii care constau numai din stîrci purpurii. Ca la toate speciile de stîrci, şi la această specie, timpul clocirii variază foarte mult; s-au găsit cuibare proaspete dela 28.IV–14.VI. Cuibarul constă din 3–5 ouă. Cele mai multe cuiburi sînt construite pe trestie bătrînă încîlcită, sau pe tufe de răchitiş; s-au găsit însă şi cuiburi care erau clădite pe sălcii înalte, cam pe la mijloc, la înălţimea de 10–12 m. O sută de ouă măsurate au dat în medie următoarele rezultate: 58,31×41,2 mm; maximum: 61,2×38 şi 57,3×43 mm; minimum: 50×37,9 şi 54,6×36,5 mm.

Stîrcul purpuriu nu cuibăreşte în păduri, ci numai în bălţi cu stufării mari şi de aceea situaţia coloniilor de stîrci, din punctul de vedere al siguranţei, este întru cîtva favorizată, deoarece la cuiburile acestora se poate ajunge mai cu anevoie, în deosebi în anii cu precipitaţii abundente.

H r a n a. Hrana lui principală o formează peştii; rar s-au găsit în guşa lor şi alte alimente, ca *Tropidonotus gulo*, pui de *Podiceps cristatus*, *Arvicola amphibia* juv., *Spermophilus citilus*.

Este foarte interesant felul în care stîrcul purpuriu vînează prada, dînd dovadă de un grad de inteligenţă ce iese din comun. Astfel, ţin să amintesc aici cîteva din observaţiile făcute în Banat, dintre care unele, după cîte ştiu, nu au fost publicate încă. Pentru pescuit îşi alege de obicei bălţile unde apa nu este prea adîncă şi este bogată în plante acvatice de suprafaţă (*Ranunculacee* etc.), cu oglinzi sau ochiuri mai mici, lipsite de vegetaţie. Stînd aşezat cu picioarele pe aceste plante pe care le apasă spre fundul apei, pare ca un ţăruş, nemişcat, cu grumazul întins şi capul încordat, el stă privind cu multă răbdare în apă, timp îndelungat, pînă ce vine în apropiere vreun peştişor sau alt animal, pe care-l săgetează cu o lovitură sigură de cioc. Dacă puii sînt mai mari şi acest fel de vînătoare nu-i asigură hrană suficientă pentru potolirea foamei lor, atunci pasărea se dedă şi la vînătoarea pe uscat — în cazul cînd are ce să prindă aici. Astfel, am văzut stîrcul purpuriu stînd la pîndă la vizuinile de popîndăi (numite în Banat şi tocăniţe = *Citellus citellus*), de pe islazul de lîngă lacurile din comuna Satchinez, aşteptînd să se ivească popîndăii, mai ales cei tineri, ca să-i apuce cu ciocul. Pentru ca să nu-l scape şi să-l poată omorî, a alergat cu el la apă şi ţinîndu-l în cioc, l-a afundat în apă şi l-a ţinut acolo pînă cînd s-a înnecat, pentru ca apoi să-l înghită în întregime, sau să-l ducă la pui.

Cu ajutorul inelărilor s-a putut constata că şi stîrcii roşii urmează aceeaşi cale de migraţie ca şi celelalte specii de stîrci, adică de-a lungul litoralului italian şi balcanic al mării Adriatice şi că iernează în Sicilia. Dar s-a mai putut stabili că puii inelaţi se reîntorc, în cea mai mare parte, la locul naşterii şi că un astfel de pui inelat a ajuns vîrsta de 13 ani.

257. **Egretta alba alba** (L.)

Egretă mare (fig. 141)

1758 *Ardea alba* Linnaeus, Syst, Nat., ed. X, t. I, p. 144.
1766 *Ardea alba* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 239.
1774 *Ardea egrettoides* Gmel., Reis. Sib., II, p. 193.
1783 *Ardea garzetta major* Bodd., Tal. Pl. Ent., p. 55.
1793 *Ardea egretta* Bechst., Naturg. Deutschl., t. III, p. 41.
1822 *Herodias egretta* Boie, Isis, p. 559.
1828 *Lepterodatis flavirostris* Ehrenb., Symb. Pys. fol. m.
1829 *Ardea melanorhynchos* Wagl., Isis, p. 659.
1831 *Ardea modesta* Gray, Zool. Misc., p. 19.
1831 *Herodias candida* Brehm, Vög. Deutschl., p. 584.
1832 *Egretta alba, Egretta orientalis* Bonap., Faun. It. Ncc., p. 14.
1842 *Erodius victoriae, Erodius albus* Macgill., Man. Brit., B. t. II, p. 131—134.

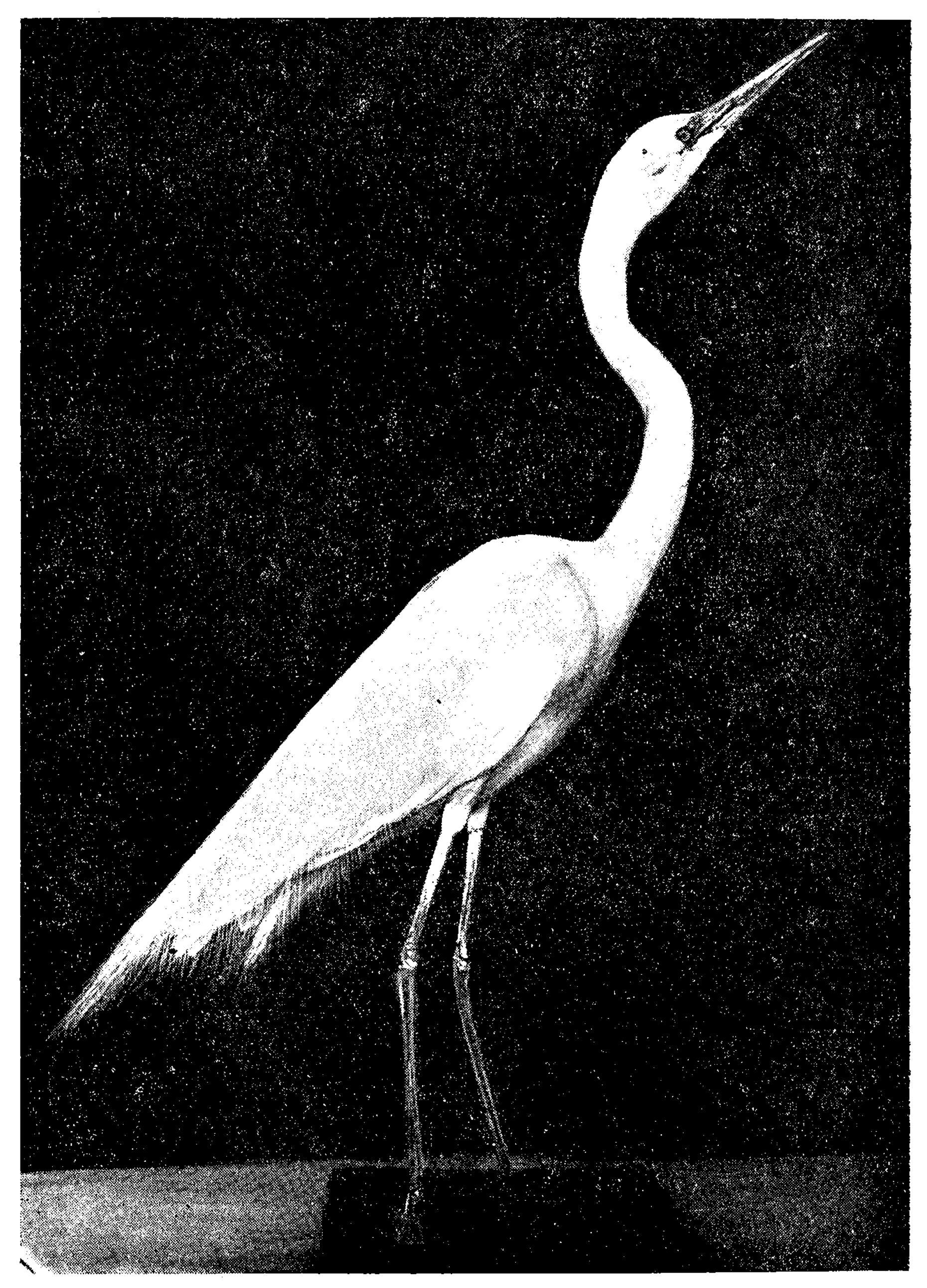

Fig. 141. — *Egretta alba alba* (L.). Egretă mare.
1: 5,83 din mărimea naturală.

1844 *Herodias alba, Herodias modesta, Herodias flavirostris* Gray, List Grallae Br. Mus., p. 77.
1855 *Egretta melanorhyncha* Bonap., Consp. Av., t. II, p. 117.
1855 *Herodias Latiefii, Herodias brachyrhynchos* Brehm., Vogelf., p. 233—294.
1866 *Herodias egretta minor* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 12, (Nomen nudum!).
1891 *Ardea alba* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 129.
1891 *Ardea alba* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 308.
1899—1903 *Herodias alba* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 313.
1910 *Ardea alba* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 683.
1912—1921 *Egretta alba alba* (L.) E. Hartert, Vög. Pal. Faun., t. II, p. 1236.

Numiri romîneşti: Egretă mare, Stîrc alb mare, Bîtlan alb, Erodiu alb, Erodiu mare, Ciapur mare.

Numiri străine: Rus.: *Belaia Ciapura;* Germ.: *Grosser Silberreiher, Weisser Reiher, Edelreiher, Schneereiher, Federbuschreiher;* Franc.: *Héron aigrette, Héron huppé*; Ital.: *Airone bianco maggiore, Sgarza bianca maggiore;* Engl.: *Great White Egret*; Ung.: *Nemes kócsag, Nagy kócsag.*

Caracterele speciei. Pe partea posterioară a capului nu are pene prelungite ornamentale. Pe spate în jos, peste coadă, are pene ornamentale lungi, fin spintecate.

Pasăre adultă. Alb-sclipitoare, cu 30—40 de pene ornamentale (egrete) sau crose. Ciocul la bază e galben, spre capăt negru. Pielea golaşă la baza ciocului, de coloare verde deschis, sclipitoare. Picioarele roz-suriu-verzui, la călcîie brun-surii, scutecele mari de pe tarsuri şi spatele degetelor, negru-brunatice. Irisul galben intens.

Pasăre tînără. Albă curat, fără egrete. Ciocul e galben. Picioarele, galben-verzui-surii, la călcîie brun-gălbui, scutecele mari de pe tarsuri şi spatele degetelor, negru-brunatice. Irisul, galben-sulfuriu.

Sistematica. Din această specie, DOMBROWSKI a putut cerceta mai mult de o sută de exemplare. Toţi stîrcii variază considerabil ca mărime, dar nicio specie în aşa măsură ca egreta mare; există adevăraţi uriaşi şi pitici, după cum se poate vedea din tabloul de măsuri nr. 7. Lungimea ciocului şi a tarsului variază în cele mai multe cazuri numai după sex şi vîrstă. Numărul egretelor la masculii adulţi este de obicei numai de 35—40; există însă şi exemplare care au pînă la 50 de bucăţi. Unele egrete ajung pînă la 57 cm cu lungimea razelor de 17 cm, întrecînd astfel coada cu 10—15 cm.

Aria geografică. Clocește în Europa sud-estică pînă în R. P. Ungară şi partea de sud a U.R.S.S., Asia de nord şi vest pînă în Siberia sud-estică, R. P. Chineză şi Japonia de nord. Migrează iarna în Africa de nord, India şi în unele părţi din China. Cîteodată se întîlneşte şi în Japonia. Pe măsură ce civilizaţia a progresat, numărul lor s-a micşorat în proporţii îngrijorătoare.

TABLOUL nr. 7

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	118,5	51,2	22,1	21	14
	Min.	112,5	40,6	17,7	16,5	12,1
20 ♀ ad.	Max.	113,5	46,3	19,1	18,5	13,1
	Min.	106,7	40	15,1	16	11,7

Răspîndirea şi biologia. Egreta mare este cea mai rară dintre toate speciile de stîrci, totuşi destul de frecventă. Dacă această specie nu a fost complet distrusă, faptul se datoreşte în primul rînd unor oameni ca Dr. GRIGORE ANTIPA, Dr. G. IONESCU şi N. JIANU care, încă înainte de primul război mondial, au dat în cercul lor de activitate ordine severe pentru ocrotirea acestor splendide păsări. În timpurile mai vechi, egreta mare pare să fi fost foarte numeroasă, fapt ce reiese din comunicările lui ED. HODEK, L. P. KALBERMAITTEN, fraţii SINTENIS şi alţii.

Egreta mare este cu mult mai puţin sensibilă la frig decît egreta mică. Sosirea ei are loc în luna martie, iar plecarea în septembrie.

1896	Primul	exemplar	20.III	Ultimul	exemplar	14. X
1897	»	»	8.III	»	»	16. X
1898	»	»	13.III	»	»	3. X
1899	»	»	24.III	»	»	—
1900	»	»	27.III	»	»	20. X
1901	»	»	10.III	»	»	29.IX
1902	»	»	15.III	»	»	1.XI
1903	»	»	23.III	»	»	15. X
1904	»	»	8.III	»	»	12. X
1905	»	»	7.III	»	»	20. X
1906	»	»	1. IV	»	»	17. X
1907	»	»	15.III	»	»	—
1908	»	»	17.III	»	»	14. X
1909	»	»	2.IV	»	»	15. X

Cuibăritul. Datorită ocrotirii parţiale de care se bucură, numărul lor a sporit întru cîtva în ultimii ani; este pasăre clocitoare obişnuită la Dunăre, dela Ostrov în vale pînă în Deltă. Numărul perechilor clocitoare se poate aprecia astăzi cam la 200—300.

Limitele timpului în care acest stîrc începe şi termină epoca clocitului, variază, depinzînd atît de mersul timpului de primăvară, din lunile mai şi iunie, cît şi de variaţia nivelului apelor. Se găsesc cuibare proaspete dela sfîrşitul lui aprilie pînă la începutul lui iunie. Cel mai întîrziat cuibar proaspăt, conţinînd 4 ouă, a fost primit de DOMBROWSKI la 2 iunie 1906. De cele mai multe ori însă, cuibarul este complet la sfîrşitul lui Aprilie, ori la începutul lui mai.

Se întîmplă uneori ca egreta mare să cuibărească laolaltă cu alţi stîrci, dar cele mai multe colonii constau, sau numai din egrete mari, sau din egrete şi un număr mai redus de stîrci vineţi sau stîrci purpurii; coloniile constau de obicei numai din cîte 10—20 de perechi. Cuiburile sînt deseori la 50—100 de paşi depărtare unul de altul şi sînt clădite pe trestie bătrînă şi încîlcită, sau pe sălcii scunde; dar întotdeauna la 1—2 m înălţime de la nivelul apei sau de la pămînt. S-au găsit cuiburi aşezate pe sălcii pînă la 5 m înălţime deasupra nivelului apei.

Cuibarul constă din 3—5 ouă. Patruzeci de ouă măsurate, au dat în medie următoarele rezultate: 65,2×46,13 mm; maximum: 68,1×47,6 mm; minimum: 54×41,2 mm.

Scriind despre egrete şi gîndindu-mă la trecutul lor (chiar numai cu 50 de ani în urmă), la prezentul şi la viitorul lor nu prea depărtat, sînt cuprins de îngrijorare pentru existenţa lor în viitor şi pentru menţinerea acestei splendide specii de păsări la noi în ţară, în ultimele refugii din bălţi, respectiv Delta Dunării.

Cu răsuflarea înăbuşită strîng condeiul, părîndu-mi că scriu un panegiric poate pentru posteritate. Nu doresc ca acest prognostic să se adeverească, dar publicaţiile făcute în trecut şi în prezent, de persoane competente să se pronunţe în această chestiune, mă preocupă în modul cel mai deprimant. Este o chestiune care nu trebuie privită superficial, ci trebuie rezolvată, cît mai urgent, în mod radical, de forurile competente, ca să nu fim pe drept condamnaţi de posteritate, pentru neglijenţa şi superficialitatea noastră din trecut. Dar să vedem prin ce este justificată această îngrijorare şi revoltă a autorului acestor rînduri. Cunosc bălţile şi Delta Dunării încă din anul 1907, cînd le-am văzut pentru prima oară, dar mărturisesc că am rămas cu totul dezamăgit, faţă de cele ce îmi imaginasem după citirea mai multor publicaţii din literatură. În cele 5 săptămîni petrecute atunci în Dobrogea de nord, nu am văzut nici atîtea egrete mari cîte degete am la ambele mîini, iar de împuşcat nu am împuşcat niciuna. M-am mulţumit doar să-i cer în schimb lui DOMBROWSKI o pereche de păsări adulte şi un exemplar tînăr, pe care le păstrez şi azi în Muzeul ornitologic din Timişoara. Nici în călătoriile mele următoare nu am putut constata o oarecare ameliorare a situaţiei, şi nici în ţările vecine situaţia nu este mai bună. Dau aci în limitele spaţiului disponibil, cîteva crîmpeie din unele lucrări monografice temeinice, ref.. toare la avigeografia egretelor. Cu ajutorul acestor date fiecare cititor şi naturalist se poate uşor orienta.

Directorul Institutului ornitologic din Budapesta, IACOB SCHENK a dat o lucrare detaliată asupra situaţiei egretelor din toate ţările şi în special asupra celor din Ungaria şi ţările limitrofe, lucrare care a contribuit într-o foarte mare măsură, la luarea unor dispoziţiuni pentru ocrotirea acestor păsări, aproape în toată Europa.

După datele avigeografice şi istoriografice enumerate de el, începînd cu anul 1835, de cînd renumitul ornitolog german NAUMANN a călătorit prin Ungaria şi Banat (adică mult înainte de a se începe lucrările de canalizări şi îndiguiri ale rîurilor şi bălţilor din cîmpia Ungariei şi Banatului), în toate bălţile mai mari cunoscute şi renumite pe atunci, ca adăpostind colonii de

egrete (vreo 19 la număr), totalul perechilor de egrete mari a fost apreciat cam la 560—600 de perechi. Cît este de mic numărul acesta, dacă ne gîndim că, de exemplu, în India, America de nord, Venezuela, Australia, sînt colonii care singure adăpostesc pînă la 1000 de perechi.

În anul 1894 se mai putea vorbi de cca 100 de perechi pentru aceleaşi locuri, adică de a cincia parte din contingentul existent cu 100 de ani înainte, pentru ca în anii 1917—1918, cînd s-a dat « quasi » semnalul de alarmă, să se cunoască numai 15 perechi în Ungaria (lacul Balaton şi Fertö) şi 10 perechi la Obedskabara, iar în anul 1927, după ce au fost ocrotiţi de lege şi supravegliaţi de un paznic anume pus, la lacul Balaton au cuibărit 17 perechi, crescînd 52 de pui, care au fost toţi inelaţi, cu excepţia a patru exemplare. Din aceşti pui inelaţi, încă în acelaşi an au fost înpuşcate (şi semnalate) 15 exemplare, anul următor două exemplare, şi după 2 ani încă unul, deci în total 18 exemplare. Două exemplare au fost găsite moarte. În anul 1928 au clocit 12 perechi, iar în anul 1929 numai 10. Iată deci date precise privitoare la această chestiune.

Dar să vedem care este situaţia în ţara noastră, din acest punct de vedere. OTTMAR REISER, fostul director al Muzeului din Sarajevo şi autorul lucrării *Ornis Balcanica* (287)[1]) aminteşte între altele de două colonii de egrete: una în ţara noastră pe un ostrov al Dunării, lîngă Zimnicea (r. Zimnicea), unde era o colonie de cca *150 de perechi* de egrete mici, din ale căror ouă se alimentau cei trei pescari de pe ostrov, în tot timpul cuibăritului, iar a doua în R. P. Bulgară, la Sreberna, din sus de Silistra, ambele cercetate de el în 1890, între 4 şi 8 iunie. Despre ultima colonie, care se află pe teritoriul R. P. Bulgară, REISER scrie textual: « Mărturisesc public felul cum am luat parte împreună cu fratele meu, atunci, de două ori, la împuşcarea nevinovatelor fiinţe... Am putut cîştiga prin aceasta însă o orientare în meseria de jaf, izvorîtă numai din interes de cîştig şi viaţă de aventuri. Despre stricăciuni serioase ale stîrcilor, în ţările balcanice, nici vorbă nu poate fi azi. Însemnătatea estetică a splendidelor făpturi este demult evidenţiată şi recunoscută, dar dintre toate împrejurările, împuşcarea în masă la coloniile de clocire ar trebui interzisă chiar şi numai pentrucă, prin aceasta, orice năzuinţă de ocrotire a păsărilor este o adevărată batjocură. Trebuia să privim cum se distruge aci. Făcînd abstracţie de sutele de pui ce flămînzesc, cărora li s-au răpit părinţii, numai o parte a egretelor împuşcate sînt găsite, iar din cele găsite, numai o parte sînt utilizabile... »

În alt loc, continuă astfel: « În felul amintit au fost trase, în 5 iunie la Sreberna, 383 de focuri şi au fost găsite 146 de bucăţi; la 6 iunie, 196 de bucăţi au fost aduse la mal, iar la 7 iunie, 99 de bucăţi au fost găsite şi 37 pierdute. Pe cînd priveam cu fratele meu de pe colinele din marginea lacului, ne-a cuprins o adevărată scîrbă, şi am făcut legămînd solemn de a nu mai asista niciodată la un asemenea măcel ».

Cu 7 ani mai tîrziu (1897), ornitologicul ungur G. ALMÁSSY, a cercetat timp de 3 luni Dobrogea de nord, cu delta Dunării şi lagunele, iar în lucrarea sa (2), el apreciază numărul probabil al egretelor la 30—40 de perechi. În

---

[1]) v. II, p. 144—149.

bălţile de mai jos de Cernavoda (Ostrovul Troina), se aminteşte despre o colonie de egrete care, după mărturisirile pescarilor, ar îngloba între 1600—1700 de cuiburi de diferiţi stîrci şi cam 100 de cuiburi de egrete mici şi 10—12 cuiburi de egrete mari. Aceste cuiburi sînt păzite cu multă grijă de pescarii lipoveni (care au arendat acest ostrov numai de dragul egretelor), pînă cînd ies puii, ca să poată cu atît mai uşor săvîrşi jaful care le dă atît de mari satisfacţii. Dar planul acesta al lipovenilor a fost spulberat de către ALMÁSSY, care a deschis o canonadă de focuri oarbe, alungînd astfel de acolo egretele pentru acel « sezon ».

Nu vreau să mai insist şi asupra altor publicaţii mai mici, deoarece eu sînt de părere că toate coloniile de egrete cunoscute trebuie ţinute în secret, şi nu este de loc practic sau util să dăm mai ales în reviste de vînătoare, itinerare gata, pentru vizitatorii şi cercetători ocazionali ai Deltei, asupra locurilor unde se găsesc astfel de colonii, sau alte specii pe cale de dispariţie. Aceasta, cel puţin pînă cînd aceste « Rezervaţiuni » ale monumentelor naturii vor fi definitiv organizate, iar paza lor să prezinte toate garanţiile în contra abuzurilor, care cu greu vor fi definitiv înlăturate, avîndu-se în vedere împrejurările specifice acelor regiuni. Spre justificarea îngrijorării exprimate mai sus, amintesc numai o singură publicaţie mai recentă a Col. SCHNELL, inspector de vînătoare din Tulcea, şi care a apărut în 1936, în revista « Carpaţii ». În acea lucrare, căreia din păcate îi este ataşată şi o hartă detaliată a Deltei Dunării şi a lagunelor, cu coloniile de păsări mai importante, SCHNELL indică numai *o singură* colonie pură de egrete mari, iar două colonii amestecate cu lopătari, precum şi 9 colonii de stîrci diferiţi şi cormorani, în care cuibăresc şi egrete mici. Toate aceste destăinuiri pline de îngrijorare sînt confirmate prin articolul lui C. CAROL KORNIS din « Carpaţii »[1]), apărut în 1936 şi prin care de asemenea se dezaprobă darea în vileag a ultimelor refugii ale acestor păsări, care în ţara noastră, sînt condamnate aproape cu siguranţă la aceeaşi soartă ca şi zăganul. În restul ţării abia se mai poate vedea azi, foarte rar, cîte un exemplar rătăcit sau pierdut în timpul migraţiilor, mai ales toamna.

H r a n a. În stomacul a 7 exemplare cercetate s-au găsit aproape numai peşti: la 9 păsări s-a găsit şi altfel de hrană, şi anume: 3 *Acrocephalus turdoides* tineri, 1 *Tropidonotus natrix* şi diferite insecte, mai ales lăcuste.

258. Egretta garzetta garzetta (L.)

Egreta mică (fig. 142)

1766 *Ardea garzetta* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 237.
1770 *Ardea nivea* Gmel., Reise Russl., t. I, p. 146.
1783 *Ardea Krammeri* Pill, et Mittersp., Iter pe Posegan Sclav., p. 25.
1810 *Ardea Xanthodactyla* Rafinesque, Caratt, nouv. gen. e spec. An. Sicilia, p. 5.
1822 *Herodias garzetta* Boie, Isis, p. 559.
1831 *Ardea orientalis* Gray, Zool. Misc., p. 20.

[1]) Cluj, nr. 10, p. 272.

Fig. 142. — *Egretta garzetta garzetta* (L.). Egretă mică.
1: 5,47 din mărimea naturală

1831 *Herodias jubata* Brehm, Vög. Deutschl., p. 586.
1838 *Egretta orientalis* Bonap., Comp. Syst. B. Eur. et N. Afr., p. 47.
1855 *Herodia Lindermayeri* Brehm, Vogelf., p. 294.
1866 *Egretta garzetta vulgaris, major* A. E. Brehm, Verz.Samml., p. 12. (Nomina nuda!).
1868 *Ardea (Herodias) procerula* Cabanis, Journ. f. Orn., p. 414.
1884 *Garzetta garzetta* Radde, Orn. Cauc., p. 42, 402.
1891 *Ardea garzetta* L, I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 131.
1899 *Ardea garzetta* L. 1766 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 313.
1899—1903 *Garzetta garzetta* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 314.
1910 *Ardea garzetta* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 686.
1932—1938 *Egretta garzetta garzetta* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1239; t. IV, p. 428.

Numiri romînești: Egretă mică, Stîrc alb mic, Erodiu mic, Bîtlan alb mic, Ciapur mic.

Numiri străine: Rus.: *Ciapura-nusda;* Germ.: *Seidenreiher, Kleiner Silberreiher, Garzete;* Franc.: *Héron garzette, Garzette blanche;* Ital.: *Garzetta, Airone minore, Sgaza minore bianca;* Engl.: *Little Egret;* Ung.: *Kis kócsag, Faltyu kócsag.*

Caracterele speciei. Pe partea posterioară a capului are 2-3 pene ornamentale lungi și înguste.

Pasăre adultă. Albă, avînd pe spate splendide pene ornamentale (egrete), care la vîrf sînt ușor îndoite în sus. Ciocul e negru, la rădăcină albastru deschis. Picioarele sînt negre, degetele și tălpile galbene. Irisul galben.

Pasăre tînără. Albă, fără pene ornamentale.

Sistematica. Cele 2-3 pene ornamentale de pe cerbice ajung, la masculii foarte bătrîni, la o lungime de 20 cm, cele de pe spate pînă la 24 cm, cu raze de steag de 12 cm.

TABLOUL nr. 8

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	63	32	12	11	11,5
	Min.	60,7	26,5	11,3	9,7	10,1
20 ♀ ad.	Max.	59,9	30	11,5	10,6	10,4
	Min.	57,5	26	10	8,8	8,3

Aria geografică. Trăiește în Europa de sud și în Asia centrală; iernează în Africa și India.

Răspîndirea și biologia. Astăzi, înafară de egreta mare, această specie de stîrci este cea mai rară din țară. În timpurile mai vechi, egreta mică popula toată valea Dunării cu mii de exemplare. Este foarte sensibilă la frig și rar apare primăvara înainte de mijlocul lui aprilie, pentru a ne părăsi iarăși în septembrie; cîteodată se mai pot întîlni exemplare singuratice și în prima jumătate a lunii octombrie.

1896	Primul	exemplar	5.IV	Ultimul	exemplar	—
1897	»	»	10.IV	»	»	23.IX
1898	»	»	8.IV	»	»	17.IX
1899	»	»	12.IV	»	»	7.X
1900	»	»	10.IV	»	»	20.IX
1901	»	»	14.IV	»	»	22.IX
1902	»	»	7.IV	»	»	12.X
1903	»	»	9.IV	»	»	29.IX
1904	»	»	2.IV	»	»	1.X
1905	»	»	13.IV	»	»	25.IX
1906	»	»	8.IV	»	»	10.X
1907	»	»	5.IV	»	»	25.IX
1908	»	»	7.IV	»	»	1.IX
1909	»	»	17.IV	»	»	3.X

Cuibăritul. Pasăre clocitoare regulată în bălțile și ostroavele Dunării. Acolo unde odinioară erau colonii de mii de perechi, azi găsim numai cîteva sute de perechi. Dombrowski apreciază numărul perechilor care au clocit în anul 1909, în țară, la maximum 3-400. Cuibarele proaspete se găsesc dela mijlocul lui mai pînă la mijlocul lui iunie; el a găsit cel mai timpuriu cuibar cu 4 ouă la 16 mai 1900, cel mai întîrziat, cu 3 ouă, la 14 iunie 1906. Cuibarul constă de obicei din 3-4 ouă, mai rar din 5. Măsurarea a cincizeci de ouă a dat următorul rezultat, în medie: 46,54×33,67 mm; maximum: 53,1×34,7 și 47,6×37 mm; minimum: 43×31,8 și 41,8×32,3 mm.

Cele spuse despre egreta mare în general se referă în mare măsură și la egreta mică, deși situația și soarta acesteia este astăzi mai bună și este posibil ca, printr-o ocrotire mai eficace, numărul lor să sporească. În Banat am putut observa în ultimul deceniu, mai ales în trecerile de toamnă, cîrduri cuprinzînd pînă la 25-30 de exemplare, ceea ce este foarte îmbucurător, cu atît mai mult cu cît, înainte cu două-trei decenii, abia se puteau vedea numai exemplare singuratice.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează următoarele exemplare:

♀ ad. 26. V. 1923, Cardon (Sulina)
♀ ad. 26. V. 1923, Cardon (Sulina)
♂ ad. 23. VI. 1930, Balta Mițoaele (reg. Galați)
♀ juv. 29.VIII. 1937, Satchinez (reg. Timișoara)
— juv. 17. IX. 1937, Sînandrei (reg. Timișoara)
♂ ad. 29. V. 1942, Dunavățul de jos (reg. Constanța)
♂ ad. 14. IV. 1943, Satchinez (reg. Timișoara)

(două exemplare confiscate dela vînători fără autorizație). De asemenea, se găsesc și două cuibare cu cîte 2 și 3 ouă.

Hrana. Aceasta constă în cea mai mare parte din peștișori și mici animale acvatice.

259. **Bubulcus ibis ibis** (L.)

Stîrc de cireadă (fig. 143)

1758 *Ardea Ibis* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. I, p. 144.
1810 *Ardea lucida* Rafinesque, Caratteri, p. 3.
1817 *Ardea ruficapilla* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. IV, p. 409.
1823 *Ardea bubulcus* Andonin, Expl. Pl. Ois. de l'Egypte, p. 391.
1825 *Ardea Veranii* Roux, Orn. Prov., pl. 316.
1826 *Ardea bubulcus* Andonin, Hist. de l'Egypte, Ois., pl. VIII, fig. 1, somm. Pl. p. 391.
1827 *Ardea russata* Wagler, Syst. Av. Ardea, p. 178.
1828, *Lepterodatis ibis* Ehrb., Symb. Phys. m.
1838 *Ruphus russatus* Bp., Comp. List. B. Eur. N. Am., p. 47.
1844 *Ardeola bubulcus* Gray, List. Grallae, Br. M., p. 82.
1855 *Bubulcus ibis, Bubulcus ruficristata* Bonap., Consp. Av., t. II, p. 127.
1855 *Ardeola russata, Ardea Verany* Brehm, Vogelf., p. 294.
1855 *Bubulcus ruficrista* Bonaparte, Consp. Gen. Av., t. II. p. 125.
1859 *Herodias russata, Ruphus bubulcus* Salvin. Ibis, p. 357—358.
1861 *Ardea ruficristata* Hartl., Faun. Madagascar, p. 74.
1884 *Bubulcus bubulcus* Salvad., Ann. Mus. Genove (2), t. I, p. 228.
1886, *Bubulcus lucidus* Salvad., Elenco Mec. Ital., p. 243.
1891 *Ardea bubulcus* Sav., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 131.
1899 *Ardea bubulcus* (Sav.), 1809, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 296.
1932—1938, *Bubulcus ibis ibis* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1243; t. IV, p. 428.
1899—1903 *Bubulcus lucidus* (Rafin), I. Madarász, Magy. Mad., p. 317.
1910 *Ardea bubulcus* Andonin, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 690.

Numiri romînești: Stîrc de cireadă, Stîrcul păstorilor, Stîrc egiptean.

Numiri străine: Rus.: *Rije golovaia ţaplea, Ţaplea eghipetscaia;* Germ.: *Kuhreiher;* Franc.: *Héron garde-boeuf, Garde-boeuf ibis;* Ital.: *Airone guarda-buoi, Airone forestiero;* Engl.: *Buff-backed Heron;* Ung.: *Pásztor gém, Egyiptomi gém.*

Caracterele speciei. Asemănător cu stîrcul galben, dar cu penele capului spintecate.

Mascul adult. Alb, cu penele de pe cap, de pe partea posterioară a spatelui și partea de jos a grumazului prelungite, spintecate, galben-roșiatice. Irisul, ciocul și picioarele, galbene. Iarna, înafară de penele prelungite de pe cap, este complet alb; picioarele, brune închis.

Fig. 143. — *Bubulcus ibis ibis* (L.). Stîrc de cireadă.
1 : 3,47 din mărimea naturală.

Femela este la fel, dar mai mică, de culoare mai palidă, cu penele prelungite, mai scurte.

Sistematica. După HARTERT, picioarele în timpul cuibăritului sînt galbene sau galben-brunatice, iarna şi cîteodată pînă în timpul clocitului brun-verzui pînă la negricios, foarte variabile; degetele întotdeauna brune, aproape negre, numai partea superioară golaşă a tibiei (gambei) e mai deschisă. Aripa la mascul măsoară 250—260 mm, la femelă 240—250 mm, coada 85—98 mm, tarsul 73—82 mm, ciocul 53—60 mm.

Dimensiunile exemplarului tînăr dela Muzeul ornitologic din Timişoara sînt următoarele: aripa 253 mm, coada 100 mm, tarsul 81 mm, ciocul (dela penele frontale) 55 mm.

Aria geografică. Trăieşte în insulele de pe litoralul Mării Negre, iar în timpul iernii, în Africa. După HARTERT, în Europa sud-vestică (Spania şi Portugalia), în Africa nord-vestică şi nord-estică, în Africa tropicală pînă la Madagascar, în insulele Comore şi Aldabra, în Asia de vest, cel puţin pînă în Persia, şi spre nord pînă la Marea Caspică. În Italia şi Europa sud-estică apare rar şi neregulat, cîteodată se rătăceşte şi spre nord pînă în Anglia, unde a fost observat de două ori, şi în mod excepţional pe Madeira şi în insulele Canare.

Răspîndirea şi biologia. Timp de patrusprezece ani, cît a observat şi colectat fauna ornitologică, în ţara noastră DOMBROWSKI nu a primit niciun exemplar din această specie, mărginindu-se la citarea observaţiilor făcute de către EDUARD HODEK şi LEO KALBERMATTEN.

HODEK scrie: « Cînd am împuşcat, în acelaşi an (1869), în Bulgaria, primul stîrc de cireadă est-european, nu ştiam ce pradă rară am făcut; abia după ce am numărat ceilalţi stîrci galbeni împuşcaţi împreună cu acesta, nu mică mi-a fost mirarea în ce priveşte achiziţia făcută. Cînd însă în iunie 1884 am împuşcat al doilea exemplar, am ştiut chiar înainte ca el să cadă la pămînt, ce fel de pasăre era. Aceasta se petrecea în Romînia » [1]).

Tot acolo, în anul 1886, EDUARD HODEK jun. a mai împuşcat încă două exemplare.

KALBERMATTEN comunică: « La 6 iunie am vînat iarăşi pe o insulă mică, la un ceas depărtare spre sud-vest de Corabia, în partea fluviului din Romînia, unde stîrcii şi-au întemeiat colonia. Tocmai era să mă înapoiez, cînd ţipetele înfricoşate ale păsărilor clocitoare îmi trădară prezenţa apropiată a unei păsări răpitoare. M-am întors şi am observat un stîrc de cireadă sburînd grăbit din spre gura Iscarului şi luînd direcţia către nord-vest spre Balta Potelu, iar imediat după el, urmărindu-l, o acvilă ţipătoare. Două focuri bine îndreptate, şi atît urmăritul cît şi urmăritorul au căzut morţi la pămînt. Acesta este al patrulea stîrc de cireadă, pe care l-am împuşcat în cursul celor şase ani de călătorii pentru cercetări ».

Sigur este faptul că stîrcul de cireadă este cea mai rară specie a acestei familii. Odinioară se întîlnea totuşi regulat în bălţile situate de-a lungul Dunării, lucru amintit şi în literatura mai veche. De cînd însă au secat o mulţime de bălţi, a dispărut şi un foarte mare număr de păsări de apă. HODEK şi KALBERMATTEN, acum 60—70 de ani, cu ocazia pustiirilor făcute de-a lungul Dunării, din Banat şi pînă la Marea Neagră, au împuşcat mai multe exemplare, dar totodată au distrus şi cele cîteva perechi, ce ajunseseră pînă la bălţile noastre, ca să clocească.

---

[1]) EDUARD HODEK, Mitteil. d. orn. Ver. in Wien, 1886, t. X, p. 3.

La 3 iunie 1885, la Cuvin (reg. Timişoara) a fost împuşcat de către colectorul şi preparatorul HODEK din Viena, un exemplar care a ajuns în colecţia particulară a lui E. HUSZTKY din Léka (lîngă Köszeg, Ungaria). În afară de acesta, HODEK a mai împuşcat şi alte exemplare la Cuvin, dar acestea au ajuns în străinătate. Tot la Cuvin, între 15—19 aprilie 1892, G. Menestorfer, picherul digului dela Dunăre, a observat cîteva exemplare şi a împuşcat unul, despre soarta căruia nu am putut însă afla nimic precis.

Mai recent, C. A. Popescu a împuşcat în luna mai 1928, la Balta Pietrelor (Giurgiu) lîngă Dunăre, un exemplar tînăr, amintit mai sus (fig. 143), care se păstrează la Muzeul ornitologic din Timişoara. În afară de acest exemplar, mai cunosc la noi în ţară numai unul singur şi anume o femelă împuşcată de R. DOMBROWSKI la 28 iulie 1911, în comuna Saltava, exemplar care s-a păstrat la Muzeul de istorie naturală din Bucureşti, şi pe care DOMBROWSKI nu l-a amintit în lucrarea sa, aceasta apărînd cu un an mai devreme. Este însă amintit de R. I. CĂLINESCU, în «Rev. vînătorilor» (32). După informaţiile primite, acest exemplar nu ar mai exista acum aci.

După datele arătate, exemplarele împuşcate la noi în ţară ne fac să bănuim că ar fi foarte probabil ca această specie să fi clocit la noi şi poate că mai cloceşte uneori şi în prezent.

Se impun cercetări în această direcţie, care ar fi foarte bine venite.

260. **Ardeola ralloides** (Scop.)

Stîrc galben (fig. 144)

1769 *Ardea ralloides* Scop. Annal., t. I, p. 88.
1770 *Ardea marsigli*, *Ardea pumila* Lepechin, Nov. Comm. Petr., t. XIV, p. 502.
1773 *Ardea comata* Pall, Reis. Russ. Reich,. t. II, p. 715.
1774 *Ardea castaneia* Gmel., Reis. Russl., t. I, p. 165.
1782 *Ardea andax* Lapeyrouse. N. Schwed., Abh.,, t. III, p. 106.
1789 *Ardea Squaiotta* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 643.
1789? *Ardea erythropus* Gmel., l. c.
1789 *Ardea senegalensis* id., T., p. 645.
1798 *Ardea Botaurulus* Schrank, Faun. Boica, t. I, p. 221.
1820 *Ardea deaurata Merrem* Ersch. et Gruber, Encycl., t. V, p. 173.
1828 *Nycticorax ralloides* Ehrenb., Symb. Phys. fol. m.
1831 *Ruphus castaneus*, *Ruphus ralloides*, *Ruphus illiricus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 589—590.
1844 *Ardeola comata* Gray, List Grallae Br. Mus., p. 82.
1857 *Ardea subralloides* P. Würtenberg, Naumannia, p. 434, (Nomen nudum!)
1869 *Bubulcus luteus* Doderl., Avif., Sic., p. 214.
1871 *Bubulcus ralloides* Dubois, Consp. Av. Eur., p. 27.
1882 *Ardeola ralloides* Boie, Ibis, p. 559.
1882 *Ruphus comatus* Boie, Ibis, p. 356.
1891 *Ardea comata* Pall,. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 131.
1899 *Ardea ralloides* Scop,. 1769, St. Chernel, Magy Mad., t. II, p. 294.
1899—1903, *Ardeola ralloides* (Scop.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 315.
1910 *Ardea ralloides* Scop., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 688.
1932—1938 *Ardeola ralloides* (Scop.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1246; t. IV, p. 429.

Fig. 144. — *Ardeola ralloides* (Scop.)
Stîrc galben.
1:6,36 din mărimea naturală.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Stîrc galben, Bîtlan galben, Stîrc cu coamă, Stîrc blond..

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Jeltaia ţaplia;* Germ.: *Rallenreiher, Schop freiher, Maenenreiher;* Franc.: *Héron Crabier, Crabier caios, Crabier gentil;* Ital.: *Sgarza ciuffetto, Ciuffetto, Cravetta ciuffa, Sgarzo blondo;* Engl.: *Squacco Heron, Swabian Bittern, Dwarf heron;* Ung.: *Üstökös gém, Kontyos gém, Sárga kótyag.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. În penajul de primăvară, culoarea dominantă este galben-brunatic palid; gîtul, grumazul anterior, pîntecele, aripile, coada şi tectricele subcodale sînt albe curat; spatele şi penele axilare, prelungite uşor, roşcat-violete; penele capului şi cerbicei foarte lungi, formînd o coamă lungă, ajung pînă la spate şi cînd grumazul este întins, marginile lor sînt tivite cu o dungă neagră; cele mai lungi sînt albe prin mijloc. La bază, ciocul este albastru deschis, spre vîrf negru, frîul verde deschis, bătînd în albastru. Ochiul galben deschis. Picioarele, galbene deschis. Lungimea totală (dela vîrful ciocului pînă la capătul cozii) cam 500 mm, aripa 220—230 mm, coada 78—85 mm, tarsul 59—63 (dela penele frontale) 67—68 mm. Femela adultă este asemănătoare masculului, însă puţin mai mică; coama şi penele axilare, mai puţin prelungite.

Penajul de iarnă al adulţilor se deosebeşte de acela de primăvară prin aceea că spatele este mai brun, coama şi penele axilare prelungite îi lipsesc, iar grumazul pe ambele laturi este pătat longitudinal cu brun.

În haina de iarnă, păsările tinere se aseamănă cu cele adulte, cu deosebirea că rahisul remigelor este negru.

S i s t e m a t i c a. La masculii foarte bătrîni, picioarele galbene sînt umbrite cu roşu-carminiu.

TABLOUL nr. 9

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	52,6	23,5	9	6,2	7
	Min.	49,5	20,7	8,1	5,6	6,2
20 ♀ ad.	Max.	50,2	22	8,5	6	6,8
	Min.	48,7	20,2	7,6	5,5	5,8

A r i a g e o g r a f i c ă. Este răspîndită în Europa de sud şi regiunile sud-mediteraniene, pînă la Marea Caspică; iernează în Africa.

Răspîndirea și biologia. Stîrcul galben locuește în număr mare pe toată valea Dunării, precum și prin multe bălți mai mari din țară. Sosirea lui are loc în a doua jumătate a lunii aprilie, plecarea în septembrie. Toamna, păsările adulte migrează întotdeauna cu 2–3 săptămîni mai de vreme decît cele tinere.

1896	Primul	exemplar	20.IV	Ultimul	exemplar	—
1897	»	»	16.IV	»	»	—
1898	»	»	21.IV	»	»	—
1899	»	»	25.IV	»	»	13. X
1900	»	»	10.IV	»	»	29.IX
1901	»	»	24.IV	»	»	7.IX
1902	»	»	1. V	»	»	10.IX
1903	»	»	12.IV	»	»	11. X
1904	»	»	27.IV	»	»	28.IX
1905	»	»	24.IV	»	»	15. X
1906	»	»	18.IV	»	»	27.IX
1907	»	»	28.IV	»	»	1. X
1908	»	»	19.IV	»	»	10. X
1909	»	»	3. V	»	»	14. X

Este cunoscută plăcerea acestui stîrc de a poposi între turmele de vite ce pasc prin bălți. Mai ales îi place să petreacă pe lîngă turmele de porci, așezîndu-se pe cîte un porc.

Cuibăritul. Azi clocesc încă multe sute de perechi în bălțile Dunării. În coloniile mari de stîrci, stîrcul galben este cel mai frecvent, după stîrcul de noapte; de asemenea clocește bucuros la un loc cu țigănușul și cu cormoranul mic. Cuibul se găsește pe răchitiș sau pe trestie bătrînă. Cuibarul, constînd din 4–5, mai rar din 6 ouă, se găsește, de obicei, la sfîrșitul lunii mai; cel mai timpuriu cuibar, cu 4 ouă, a fost găsit la 15 mai 1900; cel mai întîrziat cu 3 ouă, la 10 iunie 1906. Măsurarea a o sută de ouă a dat în medie următoarele rezultate: 38,68×28,12 mm; maximum: 41,9×28,7 și 39,8×30 mm; minimum 27,9×27 mm.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează mai multe exemplare de acestea, precum și cuibarele lor colectate toate în Banat, unde stîrcul galben este încă destul de frecvent.

Hrana. În afară de peștișori, mănîncă și mici broaște, viermi, insecte de apă și mici cochilii.

261. **Nycticorax nycticorax nycticorax** (L.)

Stîrc de noapte (fig. 145)

1758 *Ardea Nycticorax* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. I, p. 142.
1766 *Ardea nycticorax, Ardea grisea* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 235, 239.
1771 *Ardea kwakwa, Ardea ferruginea* Gmel., Nov. Comm. Petr., t. XV, p. 452, 456.
1783 *Ardea obscura* Pill. et Mittp., Iter per Pos. Sclav., p. 24, Tab. II.
1789 *Ardea maculata* Gmelin, Syst. Nat., t. I, nr. 2, p. 645.
1817 *Nycticorax infaustus* Forster, Synopt. Cat. Brit. B., p. 59, nr. 153.

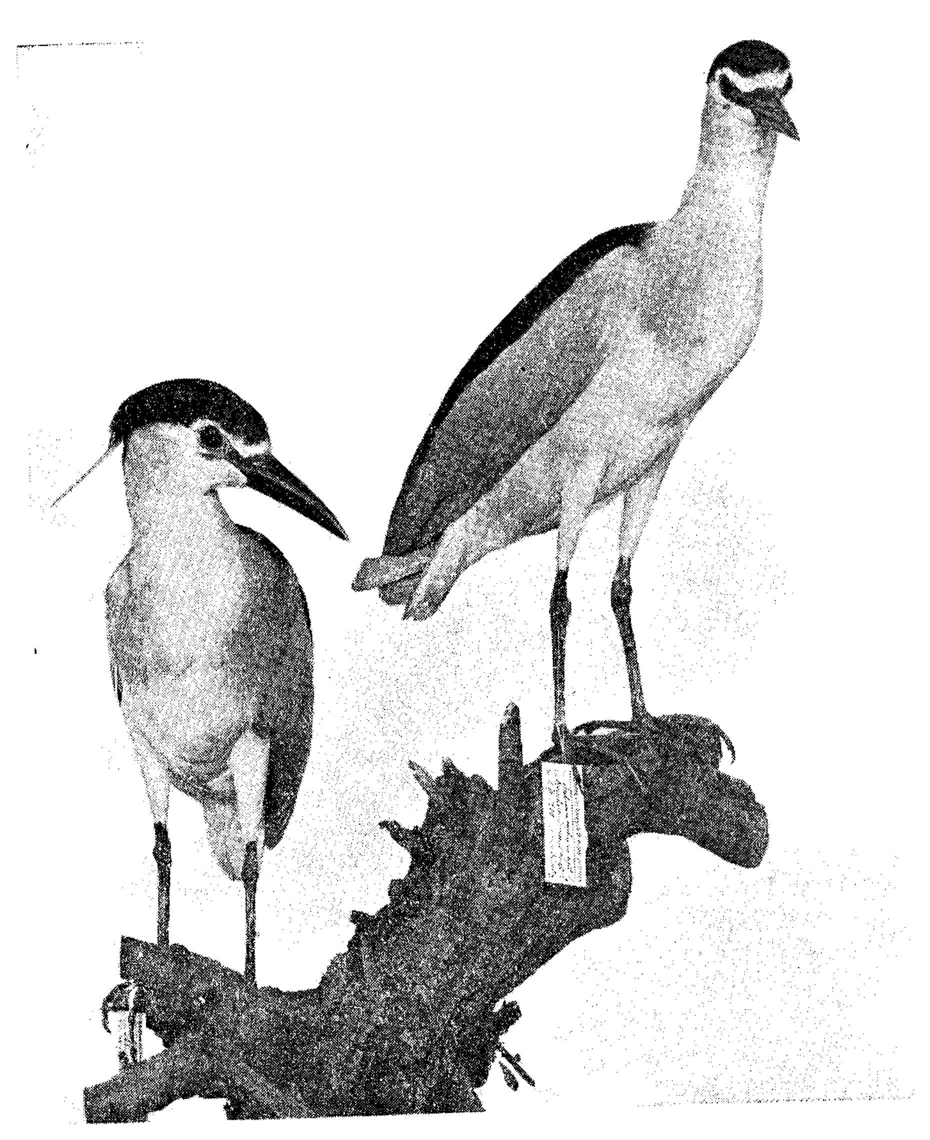

Fig. 145. — *Nycticorax nycticorax nycticorax* (L.). Stîrc de noapte.
1 : 4,46 din mărimea naturală.

1819 *Nycticorax europaeus* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XI, p. 609.
1823 *Ardea sexsetacea* Vieill., Enc. Méth., t. III, p. 1130.
1828 *Nycticorax vulgaris, Nycticorax brevipes* Ehrenb., Symb. Phys. m.
1831 *Nycticorax orientalis, Nycticorax badius, Nycticorax meridionalis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 592.
1834 *Ardea discors* Nutt., Man. Orn., t. II, p. 54.
1837 *Nyctiardea europaea* Swains, Class., t. II, p. 355.
1840 *Nycticorax ardeola* Temminck, Man. d'Orn., ed. a IV-a, p. 384.
1842 *Nycticorax griseus* Selys-Longch., Faun. Belg., p. 163.
1842 *Nycterodius nycticorax* Macgill., Man. Br., t. II, p. 147.
1847 *Nycticorax naevius* Gray, Gen., t. II, p. 558.
1854 *Nycticorax nycticorax* Lichst., Nomencl Av. Mus. Berol., p. 90.
1859 *Scotaeus nycticorax, Scotaeus guttatus* Heugl., Syst. Übers., p. 59.
1872 *Nycticorax aegytius* Gurney, Andersson's B. Damara Land., p. 293.
1880 *Nyctiardea nycticorax* Swinh., Prooc. Zool. Soc., 1871, p. 413.
1880 *Nyctiardea grisea nivea* Ridgw., Prooc. M. St. Chernel Nat. M., t. III, p. 197
1891 *Nyctiardea nycticorax* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 133.
1899 *Nycticorax nycticorax* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 286.
1899—1903 *Nycticorax nycticorax* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 318.
1910 *Nycticorax griseus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 691.
1932—1938 *Nycticorax nycticorax nycticorax* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1252; t. IV, p. 429.

Numiri romîneşti: Stîrc de noapte, Corb de noapte, Gac mic, Stîrc cenuşiu mic.

Numiri străine: Rus.: *Cvacva;* Germ.: *Nachtreiher, Nachtrabe, Quaakreiher;* Franc.: *Héron bihoreau, Bihoreau à manteau noir;* Ital.: *Nitticora, Corvo di notte, Sgarza cinerina;* Engl.: *Night-Heron;* Ung.: *Bakcsó, Ejjeli gém.*

Caracterele speciei. Capul şi grumazul foarte puternice; grumazul fără pene conturale pe treimea inferioară a cerbicei.

Pasăre adultă. Creştetul, cerbicea, spatele superior şi umerii sînt negri, cu luciu verde; partea inferioară a cerbicei, grumazul anterior, mijlocul pieptului, pîntecele, gambele şi fruntea, albe; laturile grumazului şi ale pieptului sure deschis, restul spatelui, tectricele codale, aripile şi coada, sur-albăstrui. Pe partea posterioară a capului are trei pînă la patru pene albe, înguste şi lungi pînă la 18—20 cm. Ciocul e negru, picioarele galbene cu un suflu roşcat. Irisul, roşu.

Pasăre tînără. Brună, cu pete galben-ruginii, gîtul şi partea de dedesubt albă, pătată longitudinal sur-brunatic. Remigele primare sînt sur-brunatice cu vîrfuri albe. Ciocul galben-verzui, pe deasupra brun-negricios. Picioarele, galben-verzui. Irisul, galben.

Sistematica. Masculii foarte bătrîni au aproape întotdeauna patru pene ornamentale pe cerbice, în loc de trei, şi ele ajung de multe ori

lungimea de 24 cm. Proporţional se întîlneşte destul de des un melanism parţial la aceste pene, de obicei la vîrf se găsesc însă şi pene care sînt mai mult de 60 % negre. Picioarele galbene, la păsările foarte bătrîne capătă un suflu roz, mai ales pe culmea tarsului şi a degetelor.

TABLOUL nr. 10

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	63,7	33	13	8,1	8,6
	Min.	59,4	29,5	11,8	7,2	8
20 ♀ ad.	Max.	60,8	31	12,3	7,8	8,2
	Min.	58	27	10,7	7	7,6

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa centrală şi de sud, în Asia centrală pînă în China şi Japonia şi în America de nord; iarna, în ţinuturile mai sudice corespunzătoare, ca şi Africa, India, Arhipelagul Malaez, America centrală şi partea de nord din America de Sud.

R ă s p î n d i r e a ş i b i o l o g i a. Dintre toate speciile de stîrci, stîrcul de noapte este de sigur cel mai frecvent şi cel mai răspîndit. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lunii aprilie, plecarea la sfîrşitul lui septembrie şi începutul lui octombrie.

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	15. X
1897	»	»	24.III	»	»	16. X
1898	»	»	7. IV	»	»	4. X
1899	»	»	1. IV	»	»	8. X
1900	»	»	21.III	»	»	15. X
1901	»	»	10. IV	»	»	12. X
1902	»	»	29.III	»	»	15. X
1903	»	»	23.III	»	»	17. X
1904	»	»	9. IV	»	»	9. X
1905	»	»	15. IV	»	»	20. X
1906	»	»	28.III	»	»	13. X
1907	»	»	3. IV	»	»	17. X
1908	»	»	5. IV	»	»	15. X
1909	»	»	10. IV			19.IX

C u i b ă r i t u l. Stîrcul de noapte clocește în număr mare în bălţile Dunării; în multe alte puncte din ţară se găsesc de asemenea colonii mari în care cuibăresc. El clocește întotdeauna cu alte specii de stîrci laolaltă. Cuibul şi-l clădeşte cu predilecţie pe sălcii, mai rar pe trestie bătrînă încîlcită. Cuibarul constă de obicei din 4—5 ouă şi este complet începînd dela sfîrşitul lui aprilie pînă la începutul lui iunie. Cuibarul cel mai timpuriu, cu 4 ouă

proaspete, a fost găsit la 5 iunie 1906. Măsurînd o sută de ouă au avut în medie rezultatele următoare: 51,05×35,1 mm; maximum: 55×34,1 și 49,1×35,7 mm; minimum: 46,3×34,2 și 50×32,2 mm.

H r a n a. Hrana principală a acestei păsări o formează peștii. Mai consumă și larve de insecte, mormoloci, lipitori și șoareci.

262. **Ixobrychus minutus minutus** (L.)

Stîrc pitic (fig. 146)

1766 *Ardea minuta* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 240.
1821 *Botaurus minutus* Boie, Isis, p. 559.
1829 *Cancrophagus minuta* Kaup., Natürl. Syst., p. 42.
1831 *Botaurus pusillus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 598.
1838 *Ardeola minuta* Bonap., Comp. List. B. E. et. N. A., p. 48.
1842 *Ardetta minuta* Gray, List. Gen. B. App., p. 13.
1842 *Botaurus melanotus* Brehm, Isis, p. 771, 779.
1866 *Ardetta minuta robusta et brachypus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomina nuda!).
1891 *Ardea minuta* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 132.
1899 *Ardetta minuta* (L.) 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 291.
1899—1903 *Ardetta minuta* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 320.
1910 *Ardetta minuta* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 696.
1932—1938 *Ixobrychus minutus minutus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21, t. II, p. 1257; t. IV, p. 430.

N u m i r i r o m î n e ș t i: Stîrc pitic, Stîrc mic, Bîtlănaș pitic, Scrofiță, Scroafă de baltă, Bîtlănaș.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Malaia vîip;* Germ.: *Kleine-Rohrdommel, Zwergrohrdommel, Zwergreiher;* Ital.: *Tarabusino-Nonnetto, Aghirone piccolo;* Engl.: *Little Bittern;* Ung.: *Törpe gém, Poczgém.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Masculul adult are creștetul negru întunecat, spatele și coada cu un slab luciu metalic, remigele primare negre cernit, penele axilare negre cu tivuri late galben-ruginii; restul corpului, ca și jumătatea inferioară a tectricelor alare sînt în formă de scutec lunguieț și remigele secundare galben-ruginii. Gîtul este alb-gălbui tulbure. Ciocul, galben. Picioarele verzi, palide. Irisul galben. La femelă, culoarea neagră a masculului este brun-ruginie. Pasărea tînără are culoarea dominantă brun-ruginie sau galbenă, creștetul brun-negricios, partea dorsală brună închis, tivită deschis, penele axilare brunatice, remigele primare și coada brune închis.

S i s t e m a t i c a. Femelele foarte bătrîne sînt colorate asemănător masculilor tineri, dar mantaua verde întunecat este întotdeauna mai mată.

A r i a g e o g r a f i c ă. Răspîndit în Europa centrală și de sud și dela țările mediteraniene spre est, pînă în Asia centrală; în timpul iernii migrează spre regiunile corespunzătoare mai sudice.

Fig. 146. — *Ixobrychus minutus minutus* (L.). Stîrc pitic. 1 : 4,18 din mărimea naturală.

TABLOUL nr. 11

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	38	16	5,8	4,7	5,1
	Min.	33,1	14,1	5,1	4,3	4,1
20 ♀ ad.	Max.	35,5	15,7	5,6	4,7	4,9
	Min.	32,8	13,4	5	4,4	3,9

Răspîndirea şi biologia. Stîrcul pitic se întîlneşte în toate bălţile din ţară, iar numărul lor este foarte mare. Preferă în deosebi bălţile şi lacurile care au malurile acoperite cu păpuriş şi trestie. Sosirea lui are loc la sfîrşitul lunii aprilie, iar plecarea în septembrie.

1896	Primul	exemplar	1. V	Ultimul	exemplar	15. X
1897	»	»	5. V	»	»	—
1898	»	»	28.IV	»	»	20. X
1899	»	»	2. V	»	»	12. X
1900	»	»	24.IV	»	»	15. X
1901	»	»	19.IV	»	»	23. X
1902	»	»	25.IV	»	»	10. X
1903	»	»	4. V	»	»	28. X
1904	»	»	21.IV	»	»	17. X
1905	»	»	19.IV	»	»	12. X
1906	»	»	1. V	»	»	14. X
1907	»	»	29.IV	»	»	17. X
1908	»	»	24.IV	»	»	14. X
1909	»	»	4. V	»	»	1.XI

Cuibăritul. Pasăre clocitoare în toate bălţile din ţară cu trestie înaltă şi răchitiş, în care îşi face şi cuibul. Stă întotdeauna pe trestie frîntă sau tufe de răchită, cînd aproape de apă, cînd la 40—50 cm deasupra acesteia. Cuibul este relativ mare şi constituie o alcătuire solidă, din fire de trestie şi papură, frunze, panicule etc. Cuibarul, constînd din 5—7 ouă, mai rar din 8 ouă, se găseşte de obicei în iunie, mai timpuriu sau mai tîrziu. Cel mai timpuriu cuibar cu 6 ouă a fost găsit la 24 mai 1900, cel mai întîrziat, cu 5 ouă, la 27 iunie 1906. Măsurînd cincizeci de ouă, am avut rezultatele în medie: 37,3×26,6 mm; maximum: 38,7×27,7 mm; minimum: 33×23,3 mm.

În Banat am găsit deseori cuibul stîrcilor pitici pe răchitişul din stuful bălţilor şi smîrcurilor; în Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, între altele, şi două grupe biologice de astfel de cuiburi clădite pe răchită.

Hrana. Aceasta constă din peştişori, insecte acvatice şi larvele acestora, uneori chiar şi din puişori de păsărele de baltă.

263. **Botaurus stellaris stellaris** (L.)

Bou de baltă (fig. 147)

1758 *Ardea stellaris* Linnaeus, Syst. Nat., ed. X, t. I, p. 144.
1766 *Ardea stellaris* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 239.
1789? *Ardea Botaurus* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 636.

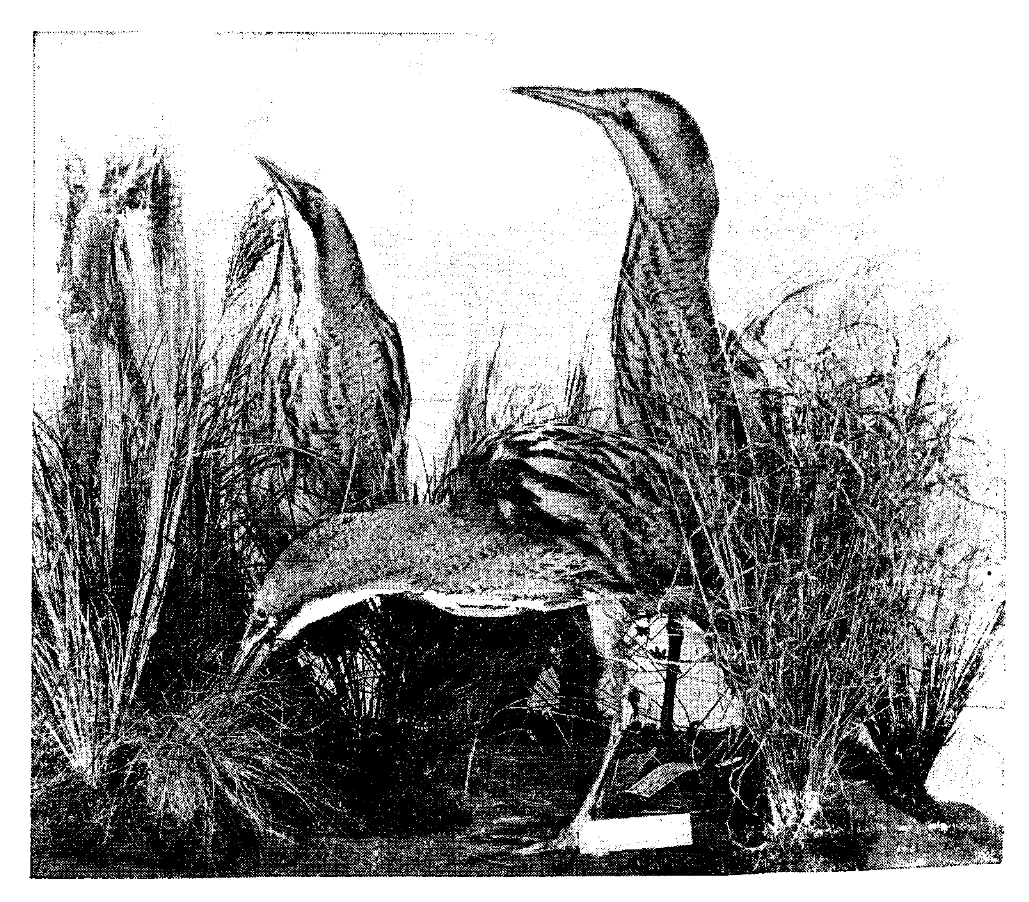

Fig. 147. — *Botaurus stellaris stellaris* (L.). Bou de baltă.
1: 6,14 din mărimea naturală

1819 *Botaurus stellaris* Steph., în Shaw's Gen. Zool., t. XI, p. 593.
1828? *Nycticorax stellaris* Ehrenb., Symb. Phys. m.
1831 *Botaurus lacustris, Botaurus arundinaceus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 596.
1866 *Botaurus stellaris major* A. E. Brehm., Verz. Samml. p. 12. (-Nomen nudum!).
1891 *Botaurus stellaris* L., I. Frivaldszky, Aves Hund., p. 132.
1899 *Botaurus stellaris* (L) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 288.

1899—1903, *Botaurus stellaris* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 319.
1910 *Botaurus stellaris* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 694.
1932—1938 *Botaurus stellaris stellaris* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21, t. II, p. 1262; t. IV, p. 430.

Numiri romînești: Bou de baltă, Buhai de baltă, Bîtlan de stuh. Bic de baltă.

Numiri străine: Rus.: *Vîip, Severnaia vîip;* Germ.: *Rohrdommel, Grosse Rohrdommel, Rohrbrüller, Wupper;* Franc.: *Grand Butor;* Ital.: *Tarabuso, Trombone, Sgarza stellare, Aghirone stellare;* Engl.: *Bittern, Common Bittern;* Ung.: *Bölömbika, Nádibika.*

Caracterele speciei. Grumazul foarte puternic, acoperit cu pene lungi; penele lungi de pe laturi se îndoaie pe după partea posterioară a grumazului, care este acoperită numai cu fulgi. Culoarea generală e galben-ocru viu, împestrițată cu pete, puncte și zgîrieturi longitudinale și transversale brune întunecat; bărbia albicioasă; mărginite de aceasta, dela ambele colțuri ale gurii pornesc două dungi logitudinale întunecate. Irisul, galben-auriu. Picioarele, galben-verzui.

Sistematica. La exemplarele împușcate în țară nu se observă nimic deosebit.

TABLOUL nr. 12

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	75,3	35,4	13	10	7,3
	Min.	64,2	31,7	10,3	8,9	6,1
20 ♀ ad.	Max.	71,4	34	12,8	9,7	7,1
	Min.	62,3	30	10,2	8,9	6

Aria geografică. Locuește în Europa centrală și de sud, Africa de nord, Asia centrală pînă în Japonia.

Răspîndirea și biologia. Se întîlnește mai ales în bălțile mari de pe cursul inferior al Dunării și al Prutului. În timpul migrației însă, se găsește în toate bălțile. La noi este pasăre migratoare, dar în iernile mai blînde rămîn multe la noi. Strigătul curios de împerechiere al acestei păsări se aude numai în amurg și noaptea, mai rar ziua, și atunci numai dacă timpul e cald și liniștit. Primul strigăt se aude de obicei pe la mijlocul lui aprilie, cel mai timpuriu a fost auzit la 5 aprilie, cel mai întîrziat la 19 iulie.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare foarte frecventă, în locurile amintite la capitolul Răspîndire. Toate cuiburile erau făcute în trestie bătrînă încîlcită, numai două erau clădite pe răchitiș scund. Primele erau lucrate super-

ficial, ultimele erau însă mult mai compacte și mai solide. Cuibarul, care constă din 3—5, mai rar din 6 ouă, se găsește dela sfîrșitul lui aprilie pînă la începutul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar, cu 4 ouă, a fost găsit la 23 aprilie 1900, cel mai întîrziat, cu 3 ouă, la 11 iunie 1898.

Douăzeci de ouă fiind măsurate, au dat rezultatul în medie: 55,1×40,3 mm; maximum: 59,2×41,1 mm; minimum: 50,3×37,2 mm.

După observațiile mele, boul de baltă clocește regulat în țară, totuși nu se poate spune că este «foarte» frecvent mai ales în Banat. Prin secarea bălților mai mari, și numărul acestor păsări scade din an în an. La Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează 6 exemplare, colectate toate din Banat.

Hrana. Cît timp apele nu sînt înghețate, boul de baltă se hrănește cu pești, broaște, insecte acvatice și lipitori, iarna cu șoareci, pupe, larve etc.

După cercetările mai recente, această pasăre poate fi considerată mai mult folositoare decît stricătoare și deci, trebuie ocrotită.

XIII. Ordinul **PHOENICOPTERI**

Mai înainte, acestea fuseseră unite în acelaşi ordin cu raţele ori cu picioroangele; sistematicienii mai noi însă le consideră ca un ordin separat. Flamanzii se aseamănă cu raţele în ceea ce priveşte ciocul lamelat, structura penajului mărunt şi membrana înotătoare dintre degete; ca şi la raţe, puii părăsesc cuibul. Osul palatin desmognat, la fel ca la picioroange; tot aşa şi unele părţi ale scheletului, ca şi sternul şi craniul, precum şi organele interioare şi picioarele lungi ca la *Gressores*. Ciocul este foarte curios: la bază este tot lat ca şi întreg craniul; în timp ce mandibula abia se mişcă, maxilarul este partea mobilă a ciocului. Maxilarul este umflat în jos, cu pereţii foarte subţiri, întreg ciocul din partea lui de mijloc este încovoiat în jos, părînd a fi frînt; ambele părţi ale ciocului cu lamele pe tăişuri. Nările sînt spintecate, perforate. Limba e foarte groasă şi cărnoasă. Frîul golaş. Picioarele uimitor de lungi şi partea golaşă a gambelor sunt încinse, atît anterior, cît şi posterior, cu scutecele. Degetele scurte, cele 3 anterioare legate cu o pieliţă înotătoare, cel posterior foarte mic, sau lipsind. Vertebrele cervicale sînt 18—19 la număr. Aripa e aquintocubitală. Penajul e mărunt, aspru şi des ca la gîşte, dar cu hiporahisul prezent, iar dedesubt cu puf bogat ca la raţe.

Numărul remigelor primare este de 12, al retricelor de 12—16. Sunt foarte sociabile şi locuiesc pe malurile scunde şi deschise ale mărilor şi lagunelor. Ele alcătuiesc o singură familie cu patru genuri şi se găsesc, în majoritate la tropice.

1. Fam. PHOENICOPTERIDAE

Ciocul este ceva mai lung decît capul, gros, gol, dela mijloc vertiginos încovoiat în jos în unghi obtuz; spre vîrf e mai îngust, începînd dela nări; falca superioară este mult mai scundă decît cea inferioară; la bază, ciocul este trilateral, apoi neted rotund. Limba e foarte cărnoasă şi groasă. Marginile ciocului au dinţi scurţi lamelaţi. Nările, lunguieţe, înguste, sînt aşezate

într-o membrană pieloasă. Frîul golaş. Palatinul numai pînă la cap spintecat. Ochiul foarte mic. Picioarele extraordinar de lungi şi subţiri, golaşe pînă aproape de corp; degetele destul de scurte, legate printr-o pieliţă înotătoare, scobită în formă de semilună; degetul posterior aşezat sus, foarte mic; unghiile scurte şi turtite. Năpîrleşte o singură dată, dar capătă o coloraţie diferită după vîrstă.

Ei aparţin zonei calde şi, exceptînd timpul clocirii, trăiesc în societăţi aşezate pe limbile şi bancurile de nisip ale lacurilor şi bălţilor lipsite de arboret. Clocesc în colonii prin bălţi mari, fiind astfel greu accesibile şi clădesc un cuib înalt, ridicat, în care depun două ouă albe.

Se deosebesc 6 specii, din care una reprezintă o mare raritate şi pentru ţara noastră.

264. **Phoenicopterus ruber antiquorum** Temm.

Flamand

1758 *Phoenicopterus ruber* Linné, Syst. Nat. Ed. X, p. 139. .n. 1.
1811 *Phoenicopterus roseus* Pallas, Zoogr., t. II, p. 587.
1820 *Phoenicopterus antiquorum* Temminck, Man. nouv. Ed. II, p. 587.
1820 *Phoenicopterus major* Dumont, Dict. Sci. Nat., t. XVII, p. 96; 1831 Brehm, Handb Naturg. Vög. Deutschl., p. 1019.
1827 *Phoenicopterus roseus* Pallas, Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 207.
1837 *Phoenicopterus europaeus* Swainson, Class. B. II, p. 364.
1852 *Phoenicopterus Plinii* Reichenbach, Av. Syst. Nat., p. X, Tab. X.
1855 *Phoenicopterus erythraeus* J. et E. Verreaux, Rev. et Mag. Zool., p. 221 (partim).
1855 *Phoenicopterus platyrchynchus* Brehm, Vogelgfang, p. 298.
1855? *Phoenicopterus minor* (non Geoffroy?) Brehm, l. c.
1856? *Phoenicopterus pygmaeus* Brehm, teste Bonaparte, Compt. Rend. Paris, t. XLIII p. 993 (Nomen nudum!).
1875 *Phoenicopterus Andersoni* Brooks, Proc. As. Soc. Bengal, p. 17.
1875 *Phoenicopterus roseus* var. *parva* Severzow, Journ. f. Orn. p. 181, (Nomen nudum!).
1887 *Phoenicopterus europaeus* Olphe-Galiard, Orn. Eur. occ., fasc. VII, p. 14.
1910 *Phoenicopterus roseus* Pallas, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 675.
1932—1938 *Phoenicopterus ruber antiquorum* Temm., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—21, t. II, p. 1266; 1921—22, t. III, p. 2221; t. IV, p. 430.

Numiri romîneşti: Flamand, Flaming.

Numiri străine: Rus.: *Crasnîi-Gusi Flamingo;* Ger.: *Flamingo, Flamant, Pflugschnabel;* Franc.: *Flamant;* Ital.: *Fiammingo, Fiammante;* Engl.: *Flamingo;* Ung.: *Flamingó.*

Caracterele speciei. Penajul alb pînă la roz, aripile negre, partea de dedesubt a aripilor roz-roşcată, partea superioară a acestora la adulţi e roşie, la tineri pătată întunecat. Ciocul este la bătrîneţe roz-roşcat, la păsările de doi ani gălbui, la cei tineri galben-ocru palid; la toate vîrstele, spre vîrf e negru. Picioarele la tinereţe sînt galben-roz-alburiu, la încheieturi plumburii,

apoi roşu-gălbui; la bătrîneţe, roz-roşcate. Irisul mai întîi sur-albicios, apoi galben-brunatic şi în sfîrşit roşu ca sîngele.

Aria geografică. Trăieşte în regiunile tropicale ale continentelor vechi; rareori apare în zonele temperate.

Răspîndirea şi biologia. DOMBROWSKI menţionează încă din 1910 că flamandul apare foarte rar, în Dobrogea. Dintr-un cîrd de 20 de exemplare, două păsări tinere au fost împuşcate la 10 octombrie 1900, pe lacul Tuzla. Ambele păsări se găsesc la Muzeul de ştiinţe naturale din Bucureşti.

TABLOUL nr. 13

Sexul şi etatea	Lungimea cm	Anvergura cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Degetul mijlociu cm	Policarul cm	Degetul extern cm	Degetul intern cm	Lungimea ciocului cm	Inălţimea ciocului cm
♂ juv. . . .	96	1,38	39	13	23,5	7,4	1,3	7,2	6	14,5	4,2
♀ juv. . . .	94	1,35	37	11,2	21,7	7,3	1,3	7,2	7,7	14,2	4.1

În Europa este pasăre migratoare, care iernează în Africa. Preferă apele stătătoare cu apă sălcie şi fără vegetaţie, sau cu vegetaţie foarte săracă, unde îşi găseşte hrana care constă din tot felul de moluşte şi crustacee mărunte, pe care le caută forfotind prin apă cu ciocul, ca raţele. Trăiesc laolaltă uneori, mii de exemplare; cuiburile lor se găsesc de asemenea în colonii. Vocea lor se aseamănă întru cîtva cu gîgîitul gîştelor. În zbor, care este destul de zgomotos, se aliniază într-o anumită ordine, ca şi cocorii, chiar şi silueta lor în zbor seamănă mult cu a acestora. Cuibul se găseşte pe moviliţe asemănătoare unui cilindru, care se ridică din apă sau nămol, avînd vîrful ca nişte farfurii. Cuibarul constă din 2, mai rar 3 ouă, de culoare albă văroasă sau cretoasă; în Europa, el se găseşte de la sfîrşitul lui mai pînă în iulie. Forma ouălor este mai alungită, cu polii egali, diametrele aproximativ 87 × 54 mm; ţinute spre lumină, au o culoare transparentă, galbenă deschis. In Europa, în regiunea mediteraneană, au existat, în timpurile din urmă două locuri de clocire, Spania de sud şi Franţa de sud (Camargue), dintre care însă ultimul acum este aproape cu totul părăsit; azi se mai întîlnesc numai în delta Ronului. Colonii mari de clocit se mai găsesc în golful Persic, altele la Marea Caspică, în stepele chirghize, Transcaucazia şi Siberia de vest. După terminarea prezentului manuscris — cu doi ani mai tîrziu — au mai rămas în Banat, ca urmare a unor inundaţii neobişnuite în ultimele decenii la graniţa de vest a ţării noastre, multe bălţi, unde au poposit timp mai îndelungat diferite păsări, acvatice, chiar şi în cîrduri mari. Intre altele, şi un flamand tînăr (mascul) care a rătăcit cîteva zile prin aceste bălţi printre cîrdurile de gîşte domestice la hotarul comunei Grabaţ; a fost împuşcat la 22 octombrie 1943 de către un vînător din acea comună, Ioan Bauer, şi apoi cedat Muzeului ornitologic din Timişoara, unde se păstrează şi azi, ca o raritate excepţională, apărută în interiorul ţării, departe de malurile mării. S-ar fi putut presupune, dacă ar fi fost vorba de un exemplar adult, că a scăpat din vreo grădină zoologică de pe continentul nostru. Cum însă acest exemplar este o pasăre tînără (♂) şi cum în captivitate specia aceasta nu se reproduce, iar data capturării (toamna) coincide cu data cînd s-au găsit exemplarele dela Tuzla, rezultă că acest exemplar este incontestabil unul crescut liber în natură şi că numai ca urmare a furiei războiului şi a nenumăratelor bombardamente, a fugit şi s-a rătăcit, ajungînd pînă în regiunile noastre.

XIV. Ordinul **ANSERES** (« **LAMELLIROSTRES** »)

Ciocul este în general lat, turtit, la vîrf cu un onglet (unghie); la unele, acesta este comprimat mai mult lateral (ca de exemplu la *Merginae*), îngust terminîndu-se într-un cîrlig ascuțit. Tăișurile ciocului sînt dințate. Limba lungă, cărnoasă, masivă, cu dungi dințate sau lamelate. Osul palatin nedivizat *(desmognatus)*. Grumazul lung și îmbrăcat de jur împrejur cu pene, fără locuri goale. Numărul vertebrelor cervicale, 16—25. Marginea posterioară a sternului cu scobituri sau ferestrui. Glanda crupială este acoperită cu pene. Tibia și tarsul sînt aproape egale ca lungime. Partea posterioară a tarsului e întotdeauna rețelată; de obicei și cea anterioară. *Flexor perforans digitorum* pătrunde în cele trei degete anterioare. Acestea sînt legate printr-o membrană înotătoare lată; degetul prim este liber. Masculul are penisul lung, răsucit.

Păsările aparținînd acestui ordin, datorită modului lor de viețuire, sînt legate de apă. Cuiburile sînt construite ușor, fără măestrie; în timpul clocirii însă, aceste cuiburi sînt căptușite des cu puf, pe care femela și-l smulge cu ciocul de pe gușă. Numărul ouălor este de 6—20 sau chiar mai mult. Culoarea ouălor este albă curat, albăstruie sau alb-verzuie. Puii ieșind din ou sînt acoperiți cu fulgi deși, și sînt imediat în stare să fugă sau să înoate.

Acest ordin se găsește în numeroase țări. După SHARPE [1]), numărul speciilor cunoscute ce trăiesc actualmente este de 207, formînd laolaltă o singură familie *(Anatidae)*, care se împarte în mai multe subfamilii.

Pentru a le distinge de celealte păsări înotătoare, este suficient să observăm ciocul, care este acoperit cu o pieliță moale. Policarul (degetul posterior) este așezat mai sus. Remigele primare sînt în număr de 11; prima este mică pipernicită și țeapănă.

Sub penajul corpului, au un bogat strat de pufi. Coada este de cele mai multe ori scurtă, sau potrivit de lungă, de formă diferită, alcătuită din 12—24

---

[1]) *Hand-List*, t. I, p. 207-229.

sau chiar mai multe rectrice. În timpul năpîrlirii, aproape toate speciile pierd deodată remigele, încît nu pot zbura cîtva timp. Masculii celor mai multe specii de rațe palaearctice, afară de lebede și gîște, capătă vara tîrziu și pentru scurt timp, un penaj asemănător cu al femelelor, «haina de vară» sau «penajul ecliptic»; însă și femelele speciilor palaearctice de rațe (nu s-a putut constata pînă acum dacă toate) primesc primăvara o haină specială, întru cît penajul mărunt, coada și remigele secundare interioare năpîrlesc (cel puțin la unele specii). Divizarea populară a lebedelor, gâștelor, rațelor și ferestrașilor nu poate fi bine efectuată, nici suficient motivată și de aceea le considerăm ca alcătuind o singură familie.

1. Fam. ANATIDAE

Trebuie amintit aici, în prealabil, că de la editarea volumului II al lucrării lui HARTERT[1]), au apărut, referitor la Anatidaele palaearctice, pe lîngă mai multe lucrări pur sistematice și altfel de publicații, care conțin date anatomice și biologice foarte importante, și care nu pot fi trecute cu vederea de către sistematicieni. Un studiu despre diferitele penaje (haine) făcut de A. JACKSON *(Meinertzhagen)*, în timpul cînd a apărut lucrarea lui HARTERT (1920) și l-a continuat după aceea, rezultatul fiind publicat în *Practical Handbook Brit. Birds* [2]). Aceeași temă a fost tratată mai amănunțit de către LEHN SCHIOLER în *Danmarks Fugle* [3]), lucrare însoțită de multe și excelente tablouri colorate. Dezvoltarea și comportarea puilor sînt descrise de către soții HEINROTH în *Vögel Mitteleuropas* [4]). Și în această lucrare se găsesc figuri foarte bune, prezentînd diferitele stadii de vîrstă, precum și tablouri comparative asupra altor particularități, din care se pot trage concluzii referitoare la raporturile de înrudire. Asupra răspîndirii în Asia de nord, care a rămas încă neclarificată din multe puncte de vedere, dă explicații TUGARINOV în lucrarea sa *Oiseaux de l'U.R.S.S.*, apărută în limba rusă [5]).

265. **Cygnus cygnus** (L.)

Lebădă (fig. 148)

1758 *Anas Cygnus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I. p. 122.
1766 *Anas cygnus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 194.
1787 *Anas Cygnus* (ferus) Latham, Suppl. Gen. Syn. B., p. 297.

---

[1]) *Vög. Pall. Faun.*
[2]) 1921, t. II.
[3]) 1925-1926, t. I și II.
[4]) 1928, t. III.
[5]) 1932, livr. 5.

1805? *Cygnus canorus* Humbolt., Rec. d'Observ. Zool. et Anat. Comp., p. 5 (Nomen nudum !).

1809 *Cygnus musicus* Bechst,. Gemeinn. Naturg. Vög. Deutschl., t. III, p. 830.

1810 *Cygnus melanorhynchus* Meyer et Wolf, Taschenb., t. II, p. 498.

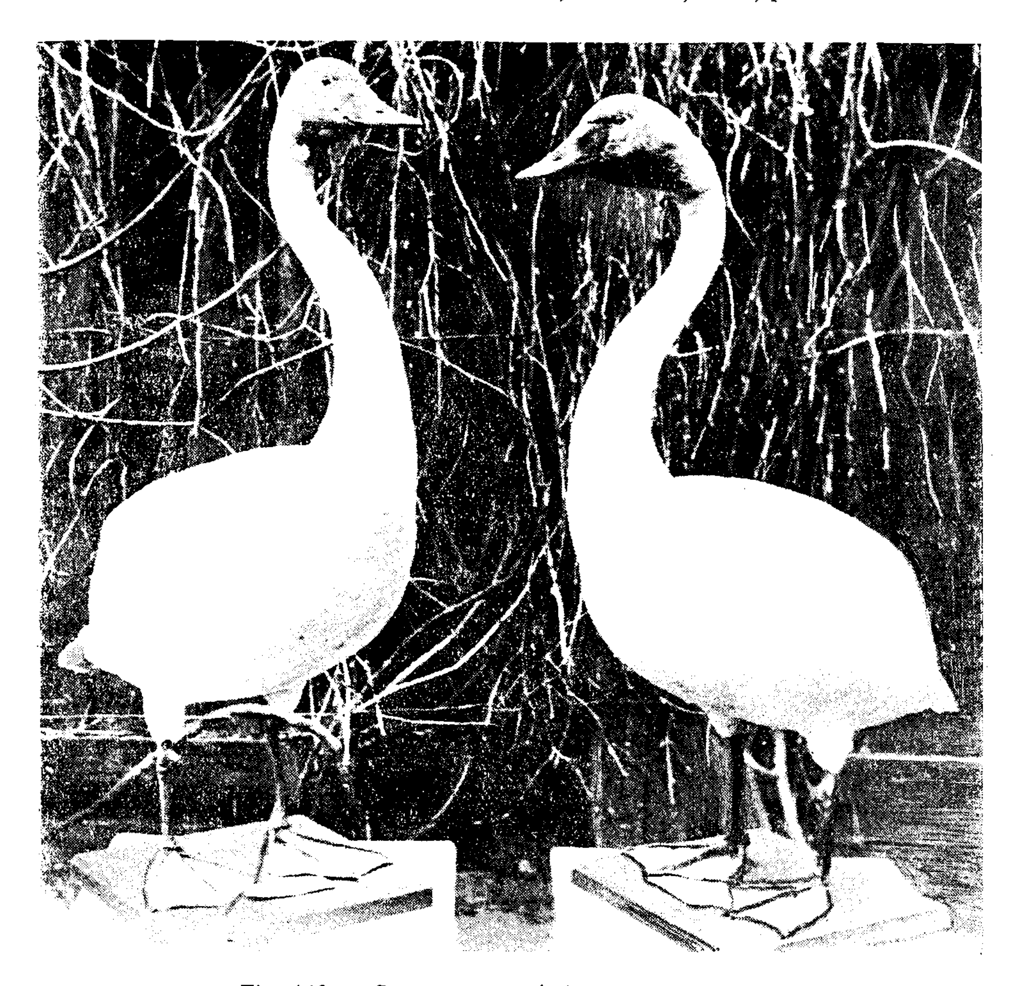

Fig. 148. — *Cygnus cygnus* (L.). Lebădă (Cucuvă).

1816 *Cygnus ferrus* Leach, Syst. Cat. Mamm. etc., p. 37.

1831 *Cygnus Islandicus* Brehm, Isis, 1830, p. 996 (Nomen nudum !); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 832.

1832 *Olor musicus* Wagl., Isis, p. 1234.

1842 *Cygnus xanthorhinus* Naumann, Naturg. Vög. Deutschl., t. XI, p. 478.

1877 *Cygnus Linnaei* Malm, Göteb. och. Bohusl. Faun., p. 99.

1886 *Holor musicus* Olphe-Gall, Contr. Faun. Orn. Europ. — Oec., t. V, p. 3.

1891 *Cygnus musicus* Bechst., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 174.

1899 *Cygnus cygnus* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 136.
1899-1903 *Cygnus cygnus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 307.
1910 *Cygnus musicus* Bechst., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 673.
1932-1938 *Cygnus cygnus* (L.), E. Hartert, Vog. Pall. Faun., 1912-1921, t. II, p. 1270; t. IV, p. 431.

Numiri romînești: Lebădă, Lebădă cîntătoare, Cucuvă.

Numiri străine: Rus.: *Matericovîi lebediclicun, Lebedi clicun;* Germ.: *Singschwan, Wildschwan;* Franc.: *Cygne sauvage, Cygne à bec jaune, Cyn;* Ital.: *Cigno selvatico, Cigno sarvaego, Cin, Ciccíruni;* Engl.: *Whooper Swan, Whistling, Hooper;* Ung.: *Enekes hattyu, Vad hattyu.*

Caracterele speciei. Ciocul, în partea lui anterioară, este colorat în negru. De la nări la baza ciocului și pînă la ochi, o porțiune golașă de culoare galbenă. Pasărea tînără este sură. Pasărea adultă, albă curat.

Sistematica. La această specie, suflul ruginiu de pe cap și grumaz se întîlnește mai des decît la lebăda cucuiată.

TABLOUL nr. 14

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm.
20 ♂ ad.	Max.	150	62	20	12,7	10,7
	Min.	142	58,3	17.4	11,5	10,1 .
20 ♀ ad.	Max.	139	59,1	17,5	12,1	10,5 .
	Min.	135,5	56,4	16,3	10,5	10 .

Aria geografică. Se întîlnește în Islanda, ca și în regiunea polară din Europa de nord și Asia de nord; iarna în Asia Centrală și Europa sud-estică.

Răspîndirea și biologia. Această specie apare în mare număr în luna octombrie și rămîne pe lacurile mari ca și pe Dunăre pînă cînd acestea îngheață, pentru ca să se reîntoarcă imediat după dezghețul apelor. În martie, cea mai mare parte din ele ne părăsesc în masă; exemplare singuratice mai pot fi observate pînă în aprilie, mai ales pe litoralul Mării Negre.

Această pasăre a fost observată și împușcată deseori în timpurile mai noi și în Banat; de exemplu în a doua jumătate a lui decembrie 1920, două cîrduri (probabil familii) unul de două exemplare adulte și patru tinere, iar celălalt de două exemplare adulte și două tinere, au poposit mai multe zile în bălțile din Becicherecul Mic, Biled și Satchinez; dintre acestea a fost împușcat unul și au fost rănite două.

De asemenea în ianuarie 1922, au fost observate cîteva exemplare în diferite locuri, dintre care un exemplar adult a fost împușcat la Freidorf (lîngă Timișoara), iar la 29. I, un țăran din comuna Giroc (lîngă Timișoara), a împușcat un exemplar adult din patru

care se aflau pe Timiş. Ambele exemplare au fost vîndute la restaurante; în sfîrşit la 30. I, notarul din comuna Ciacova a împuşcat două exemplare adulte, care au ajuns la mine pentru naturalizare.

În anul 1935, la 10. I, a fost împuşcat un exemplar tînăr în comuna Ghiroda (lîngă Timişoara), iar la 20. I, un exemplar adult a fost împuşcat de un ţăran la Pişchia; tot acolo a fost împuşcat de către un brigadier silvic, la 22. I, un al doilea exemplar adult. Fiind o iarnă grea, cu zăpadă mare, toate aceste exemplare erau foarte slăbite, din cauza lipsei de hrană.

În anul 1938 la 9. XII, inginerul A. Klinke de la C. F. R., mergînd la probă cu o locomotivă, a observat cinci exemplare (2 adulte şi 3 tinere) zburînd în apropierea comunii Săcălaz.

266. **Cygnus bewickii** Yan.

Lebădă mică

1827 *Cygnus Olor* B. Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 214 (? Partim)
1830 *Cygnus Bewickii* Yanell., Trans. Linn. Soc. London, t. XVI, p. 453.
1830 *Cygnus islandicus* Brehm, Isis, p. 1125.
1832 *Olor bewickii* Wagl., Isis, p. 1234.
1840 «*Cygnus minor*, Pall.» Keyserling et Blasius, Wirbelt. Europas, t. LXXXII, p. 222 (? Partim).
1842 *Cygnus melanorhinus* Naumann, Naturg. Vög. Deutschl., t. XI, p. 497. Tab. 297.
1844 *Olor minor* G. R. Gr. List. B., Br. Mus., t. III, p. 130.
1856 «*Cygnus altumi* Baedeker» Bonap., Compt. Rend. Paris 43, p. 648.
1885 *Holor minor* Olphe-Gall, Contr. Faun. Ord. Eur. Occ., t. V, p. 15.
1899 *Cygnus bewicki* Yan. 1830, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 135.
1899—1903 *Cygnus bewicki* Yan., I. Madarász, Magy. Mad., p. 308.
1932—1938 *Cygnus bewicki* Yan., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1272; t. IV, p. 431.

Numiri romîneşti: Lebădă mică sau Cucuvă mică.

Numiri străine: Rus.: *Lebedi malîi;* Germ.: *Kleiner Singschwan, Schwarznasiger Schwan, Kleiner Schwan;* Franc.: *Petit Cygne à bec jaune, Cygne de Bewick;* Ital.: *Cigno minore;* Engl.: *Bewick's Swan;* Ung.: *Kis hattyu.*

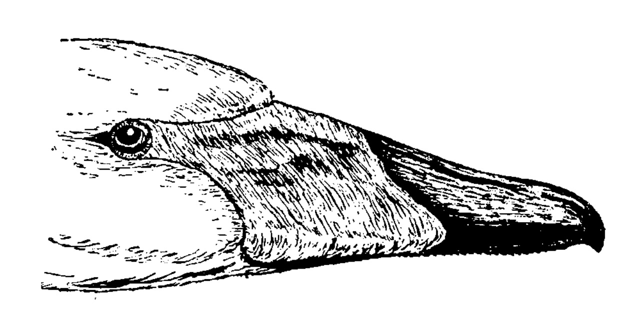
Caracterele speciei. Este mai mică decît *Cygnus cygnus;* culoarea galbenă de pe laturile ciocului e mult mai puţin întinsă, nu ajunge pînă la nări, ci rămîne în urma acestora cu 10—20 mm; iar negrul de pe dungile ciocului nu ajunge decît pînă la marginile ciocului, sau pînă la penajul frunţii; ciocul e mai scurt. Aripa 480—540 mm (măsurată cu banda metrică); coada 140—175 mm; culmenul (culmea ciocului) de la penajul frontal, 87—96 mm; degetul mijlociu cu unghie cu tot, 115—128 mm. Coada cu 20 de rectrice.

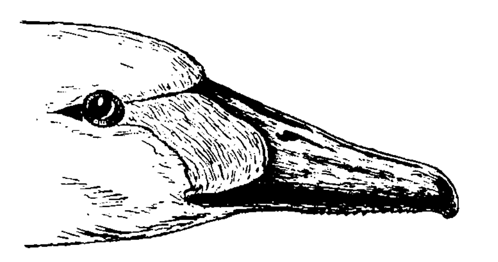
Sistematica. Această specie de lebădă, neamintită pînă la 1944[1], în literatura ornitologică romînească, am introdus-o în avifauna R.P.R.

[1]) D. LINŢIA, *Catalogul sistematic al faunei ornitologice romîne,* 1944.

în baza unui exemplar, ce a fost colectat pe teritoriul țării, și care probabil a mai apărut la noi, dar nu a fost recunoscută de cei care au capturat asemenea exemplar.

Din schița dată aici, se pot vedea diferențele dintre ciocurile ambelor specii.

Sus: ciocul dela *Cygnus cygnus* (L.)
Jos: ciocul dela *Cygnus bewickii* Yan.

Aria geografică. Pasăre clocitoare începînd dela insula Kolgujew, Novaia Zemlia, peninsula Kanin și insulele Brekkowski spre est, pînă la delta rîului Lena. Iernează deseori pe insulele Brite și mai ales pe Hebride și în Irlanda. Ca oaspete neregulat se găsește în Norvegia, Finlanda, cîteodată în Germania, în ierni mai aspre spre sud pînă la Marea Caspică, Mediterană și Asia centrală.

Răspîndirea. Un mascul tînăr, a fost împușcat la 27 octombrie 1898, la Alibunar; acest exemplar a ajuns la Muzeul național din Budapesta, unde se păstrează și azi.

În afară de acest exemplar, au mai fost capturate încă două în Ungaria, unul la 2 octombrie 1899 la Félegyháza, iar altul în 20 februarie 1907, în comuna Guta, exemplare care mai mult decît probabil confirmă apariția acestei specii și în țara noastră.

267. Cygnus olor (Gm.)

Lebăda cucuiată (fig. 149)

1766 *Anas cygnus* B. Linné, Syst. Nat., t. I, p. 194.
1788 *Anas olor* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 502.
1790 *Anser cygnus* Bonn., Enc. Mith., t. I, p. 107.
1804 *Anas dircaea* Hermann, Observ. Zool., p. 139.
1809 *Cygnus gibbus* Bechst., Gemein. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 815.
1817 *Cygnus mutus* Forst., Syn. Cat. Br. B., p. 64.
1817 *Cygnus olor* Vieill., N. Dict. Hist. Nat., t. IX, p. 37.
1820 *Cygnus gibbosus* Kuhl., Buffoni et Daub. Fig. Av. Nom., p. 16, 26.
1838 *Cygnus immutabilis* Yanell., Proc. Zool. Soc. London, p. 19.
1826 *Cygnus sibilus* Pall., Zoogr. Rosso—As., t. II, p. 215.
1842 *Olor mansuetus* Bonap., Cat. Met. Ucc. Eur., p. 68.
1858 *Cygnus sibilans* Nilss., Skand., Faun. Fogl., t. II, p. 386.
1860 *Cygnus tuberculirostris* Dubois, Pl. Col. Ors. Belg., t. III, p. 300.

1871 *Cygnus unwini* Hume, Ibis, p. 413.
1882 *Cygnus pelzelni* Stejneg, Proc. U. St. Nat. Mus. v., p. 197.
1891 *Cygnus olor* Gm., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 174.
1899 *Cygnus olor* (Gm.), 1788, St. Chernel, Magy, Mad., t. II, p. 137.

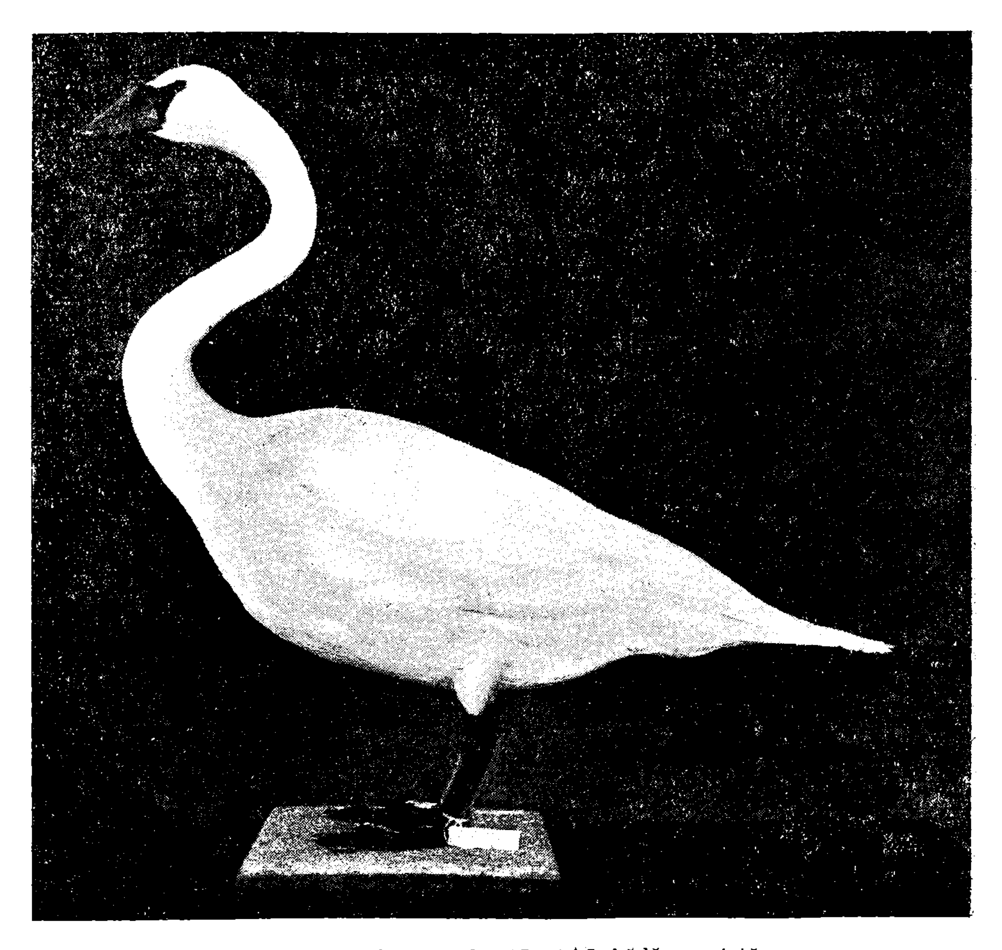

Fig. 149. — *Cygnus olor* (Gm.). Lebădă cucuiată.
1: 8,74 din mărimea naturală.

1899—1903, *Cygnus olor* (Gmel.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 307.
1910 *Cygnus olor* (Gmel.), R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 672.
1932—1938 *Cygnus olor* (Gm.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912 — 1921; t. II, p. 1274; t. IV, p. 431.

Numiri romîneşti: Lebădă cucuiată, Lebădă gheboasă, Lebădă mută.

Numiri străine: Rus.: *Lebedi şipun;* Germ.: *Höckerschwan, Stummer Schwan, Gemeiner Schwan;* Franc.: *Cygne domestique, Cygne à bec*

tuberculeux; Ital.: *Cigno reale;* Engl.: *Mute Swan;* Ung.: *Néma hattyu, Bütykös hattyu.*

Caracterele speciei. Locurile golașe dintre cioc și ochi sînt colorate negru sau negru-suriu; ciocul e roșu, cu un cucui în frunte. Penajul frontal crescut în unghi ascuțit.

Pasăre adultă. Albă curat. Picioarele negre. Irisul brun.

Pasăre tînără. Sur-brunatică. Picioarele plumburii palid.

Sistematica. Cîteva exemplare cercetate de DOMBROWSKI au avut pe cap și pe gumaz un puternic suflu ruginiu.

TABLOUL nr. 15

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	174	63,8	27,5	10,6	12
	Min.	162,5	61	22,5	10	9,6
11 ♀ ad.	Max.	167,3	61,3	23,6	10,3	10,7
	Min.	160,1	59	19,5	10	9,5

Aria geografică. Trăiește în Europa de nord și în Asia de nord; iarna în Europa de sud și pe litoralul Mării Mediterane.

Răspîndirea și biologia. Ca pasăre clocitoare se mărginește numai la bălțile dunărene, de la Ostrov în jos în spre Deltă. În timpul migrației însă, se întîlnește pe toate apele mai mari ale țării. Iarna ne părăsesc aproape toate, și numai rar se întîlnește cîte un exemplar singuratic. Timpul migrației cade în lunile martie și noiembrie; în acest timp se pot vedea pînă la 200 exemplare laolaltă.

La 28–29 iunie 1930, cu ocazia călătoriei mele prin Dobrogea, am observat pe lacul Golovița, în apropiere de Gura Portiței, mai multe cîrduri mici de lebede cucuiate; am mai văzut de la distanță unul care consta din cel puțin 150–200 de exemplare. Multe dintre aceste lebede au început să năpîrlească pierzînd unele remige. Cu ajutorul fiului meu și al barcagiilor, am reușit să capturez dintr-un cîrd de 25–30 de exemplare, un exemplar bătrîn, care pierduse cîteva remige și cu greu putea să zboare. După o goană nebună cu barca, timp de 2–3 ore sau chiar mai mult, am reușit, în sfîrșit, să-l ajungem și să-l prindem. Acest exemplar a trăit la mine în captivitate timp de 12 ani. După spusele barcagiilor, pe acolo se pot prinde multe lebede, în timpul năpîrlirii (în luna iulie), cînd nu mai pot zbura.

Cuibăritul. DOMBROWSKI a apreciat la 100–120 numărul perechilor care au clocit în 1908 în bălțile Dunării și în Deltă; dintre acestea numai un număr mic revine porțiunii Dunării dintre Ostrov-Brăila, și anume 14 perechi, care se împart după cum urmează: lacul Ciulinoasa 1, Jezero-Bugeac 1, lacul Ciamurli 2, lacul Jordmachi 3, Japsa-Țiugan 2, Lacul cu pești 1, lacul Ulmu 2, lacul Boboc 2 perechi. Cuibarul, constînd din 4–7 ouă, este complet,

de obicei, la sfîrşitul lui aprilie sau începutul lui mai; cel mai timpuriu cuibar, cu 6 ouă, l-a găsit la 25 aprilie, iar cel mai întîrziat, cu 5 ouă la 15 mai. Cuibul alcătuit dintr-o îngrămădire de stuf sau păpuriş, se află întotdeauna în stufăriile mai puţin dese, printre care pasărea să se poată mişca mai uşor. Treizeci şi cinci de ouă, măsurate, au dat rezultatele, în medie: 114,2×73,84 mm; maximum: 121,4×78,2 şi 117,1×80,5 mm; minimum: 106×71,2 şi 110×69,1 mm.

268. **Anser anser** (L.)

Gîscă de vară (fig. 150)

1758 *Anas Anser* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. I, p. 123.
1766 *Anas Anser* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 197.
1803 *Anas Anser ferus* Bechst., Orn. Taschenb., t. II, p. 415.
1810 *Anser cinereus* Mayer et Wolf, Taschenb, d. Deutsch. Vogelk., t. II, p. 552.
1824 *Anser ferus* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 28.
1826 *Anser vulgaris* Pall, Zoogr. Rosso-As., p. 222.
1828 *Anser palustris* Flem., Hist. Brit. Anim., p. 126.
1831 *Anser sylvestris* Brehm., Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 836.
1844 *Anser rubirostris* Hodgson, Gray's Zool. Misc. p. 86. (-Nomen nudum!).
1846 Gray, Cat. Mamm. B. Nepal und Thibet, p. 144 (-Nomen nudum!).
1871 *Anser cinereus* var. *rubirostris* Swinhoe, Proc. Zool. Soc. London, p. 416.
1875 *Anser cinereus B. subalbifrons* Sewertzow, Journ. f. Orn. p. 184. (-Nomen nudum!).
1891 *Anser anser* Hart., Kat. Vogelsamml., p. 226.
1891 *Anser cinereus* Mey., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 172.
1899 *Anser anser* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II.
1899—1903 *Anser anser* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 304.
1910 *Anser cinereus* M. et. W., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 666.
1932—1938 *Anser anser* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1278; t. IV, p. 432.

Numiri romîneşti: Gîscă de vară, Gîscă sură, Gîscă mare, Gîscă sălbatecă.

Numiri străine: Rus.: *Gusi gumenic, Dichi gusi, Serîi gusi;* Germ.: *Graugans, Grosse graue Gans, Wildgans, Stammgans;* Franc.: *Oie cendrée, Oie première, Gwas, Joué;* Ital.: *Oca selvatica, Oca paglietana, Oca granda, Aucca, Papara, Oca areste, Auca fera, Cisini;* Engl.: *Greylag-Goose;* Ung.: *Nyári lud, Szürke lud, Töke lud.*

Caracterele speciei. Pasăre adultă. Culoarea principală e sur-cenuşiu, cu spatele ondulat brun şi auriu, remigele brune închis cu vîrful negru; spatele posterior, partea inferioară a aripii şi o dungă lată pe partea superioară, cenuşii deschis; pe pîntece este albă, cu pete negre neregulate. Ciocul şi picioarele, roz-alburii. Irisul brun.

Haina de tînăr. Culori sure mai întunecate, fără pete pe partea de dedesubt.

S i s t e m a t i c a. Unii dintre masculi adulţi sînt adevăraţi uriaşi şi prezintă o porţiune puternic pătată pe partea de dedesubt, ceea ce nu se observă niciodată la gîştele din Europa centrală.

TABLOUL nr. 16

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	93,5	51,9	17	8,9	7,2
	Min.	86,5	45	15,8	8	6,8
20 ♀ ad.	Max.	83,4	48,5	16,7	8,3	7
	Min.	78,3	41,6	15,2	7,9	6,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în toată Europa şi în Asia de vest.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Gîsca de vară este o pasăre foarte frecventă în toate apele mai mari ale ţării. Ea soseşte în ultimele zile ale lunii februarie sau la începutul lui martie şi pleacă în noiembrie; masele lor principale însă ne părăsesc încă din octombrie.

C u i b ă r i t u l. Cloceşte foarte frecvent în ţară, mai ales pe cursul inferior al Dunării, şi cu predilecţie pe lacurile mari din Dobrogea, care sînt legate prin canale cu Dunărea şi sînt acoperite cu stuf şi păpuriş des. Cuibul se găseşte atît în păpuriş, cît şi, de multe ori, pe sălcii (bineînţeles pe acelea care sînt putregăite şi găunoase), pînă la trei metri deasupra apei. Cuibarul constă de obicei din 8—9 ouă; dar se găsesc adeseori şi numai cu 5—7 ouă. Cuibarul este complet la începutul lui aprilie, dar s-a găsit şi în perioada dela 21 martie pînă la 6 mai, conţinînd ouă proaspete. Cincizeci de ouă, măsurate, au dat rezultatele în medie: 86,4×58,2 mm; maximum: 94,9×60,5 şi 85×60,9 mm; minimum: 77,1×55,8 şi 79,2×54,3 mm.

Bobocii de gîscă de vară se pot creşte şi domestici foarte uşor, şi dacă ne ocupăm de ei mai intens, devin mai blînzi chiar decît bobocii domestici. Am ţinut pe lîngă curtea mea timp de 8 ani un boboc mascul din această specie, crescîndu-l de mic. Avînd acces pretutindeni, chiar şi în casă, curînd a devenit atît de blînd şi de încrezător, chiar pretenţios, încît la toate mesele se prezenta, ca să-şi primească porţia cuvenită, iar dacă nu i se dădea destulă atenţie, ciugulea cu ciocul hainele sau faţa de masă, pînă ce era servit. Dacă găsea închisă uşa dela locuinţă, bătea cu ciocul pînă i se deschidea. Iarna, intra deseori cu forţa în bucătărie, să se încălzească. Spre marea părere de rău a celor ai casei, a pierit în urma unui accident.

H r a n a. Aceasta constă din iarbă tînără, trifoi, lucernă, lăptucă, din verdeaţa sămănăturilor şi sfeclelor, grăunţe scuturate, seminţe de buruiene şi gîndaci de apă; pentru ca să poată mistui, înghite şi grăunţi de nisip sau prundiş mărunt. Pe locurile unde obişnuiesc să meargă la « păşune », atunci cînd se lasă în cîrduri mai mari, pot cauza pagube simţitoare.

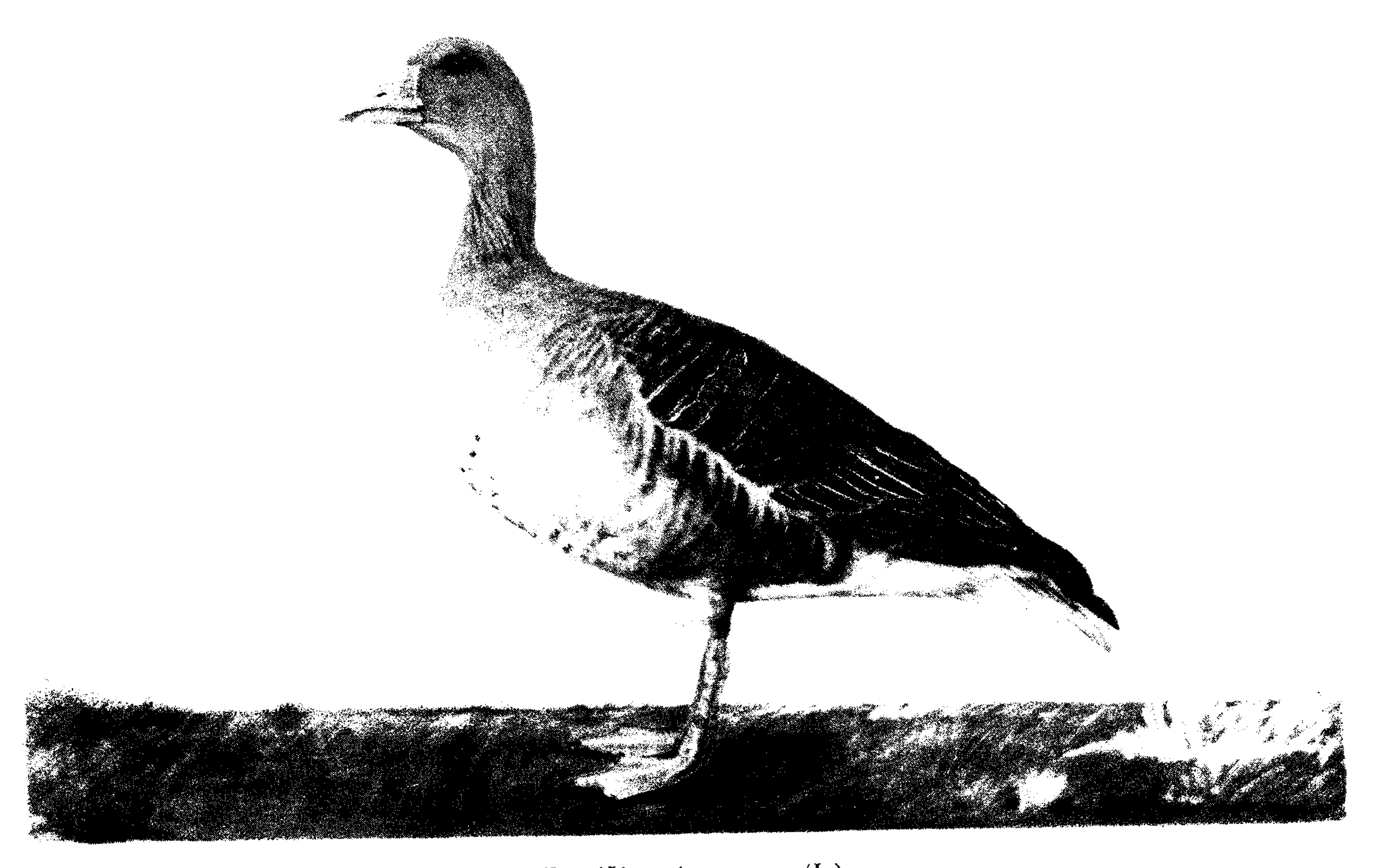

Fig. 150. — *Anser anser* (L.)
Gîscă de vară.
1: 5,34 din mărimea naturală.

Anser cinereus domesticus Auct.

Gîscă domestică (Gîscă de ţarină)

Spre completarea acestei lucrări, ţin să amintesc şi această specie de gîscă, împreună cu formele ei înrudite, fără însă a le înregistra cu număr separat, nefăcînd parte din păsările noastre « sălbatice », sau care trăiesc libere în natură.

Nu încape îndoială că gîsca domestică derivă din gîsca de vară sau gîsca sură, deoarece, s-a constatat în multe cazuri, că acestea se împerechează şi dau urmaşi capabili de reproducere, ceea ce nu se întîmplă însă între gîsca de vară şi specia cea mai apropiat înrudită cu ea, gîsca de semănătură *(Anser fabalis fabalis* Lath.).

Gîştele există din cele mai vechi timpuri; au existat în Egipt, la eleni, la romani (istoria ne spune că, într-o noapte, gîştele au salvat Capitoliul din Roma). Dar şi părăsirea de către gîşte a vechii Germanii trebuie să fi fost însemnată, căci vechii scriitori romani amintesc de mari cîrduri de gîşte, care au fost mînate pe jos la Roma.

Felul gîştei de vară de a se îmblînzi uşor este pretutindeni cunoscut. Ea se asimilează foarte bine cu gîştele noastre de ţarină, dacă este tratată la fel, dar pentru aceasta trebuie să i se amputeze remigele primare, pentru că în timpul migraţiilor, ademenită fiind de cele sălbatice, uşor îşi poate lua zborul în mod definitiv.

Gîsca de ţarină a vechilor egipteni a fost aceea îmblînzită din *Chenalopex aegyptiaca* (L).

Azi *gîsca de ţarină* este una din cele mai bănoase păsări de curte şi este prăsită pretutindeni. La talie se apropie foarte mult de strămoşul ei, de gîsca de vară, dar este ceva mai puternică, mai grea şi face mai multe ouă. Culoarea ei originală era sură, dar azi se mai găsesc puţine dintre acestea (sau cel mult pestriţe), pentrucă azi penele (puful) albe sînt căutate în primul rînd, în gospodărie sau comerţ. Prăsitorii de gîşte i-au ameliorat de mult forma, prin încrucişări cu forme înrudite. Dintre cele mai cunoscute forme se găsesc la noi în ţară următoarele:

Gîsca de ţarină buclată (Gîsca sperlă). Este la fel ca şi gîsca domestică obişnuită, deosebindu-se de aceasta prin tectricele de pe umeri, prin spate, tîrtiţă precum şi prin aripile spintecate la rahisuri, iar steagurile sînt răsucite buclate sau ondulate, dîndu-i o înfăţişare zburlită. Puful este mai bun şi mai bogat.

Despre longevitatea gîştei domestice nu prea se găsesc date precise în literatură, de aceea ţin să dau publicităţii un caz destul de interesant, poate unic în felul său pînă azi.

Cunoscutul scriitor şi poet popular din Banat, numit pretutindeni « Tata Oancea », între alte « tezaure » curioase, a păstrat pînă anii trecuţi şi o gîscă (gîscă de ţarină buclată) vie, pe care a primit-o ca zestre în căsătorie, drept talisman, şi pe care a purtat-o pretutindeni cu el (Budapesta, Viena, Jicin, Praga etc.) şi chiar în războiul mondial. Ţinută în gospodăria sa, nu întotdeauna în condiţiile cele mai prielnice pentru ea (în ultimul timp într-o pivniţă), a făcut din această cauză o mare rană la glanda crupială, în urma căreia a şi pierit. Această gîscă (femelă) care a avut nenumărate ouă şi urmaşi, a trăit 36 (treizeci şi şase) de ani şi poate ar mai fi trăit, dacă bătrînul « Tata Oancea » ar fi avut posibilitatea de a o îngriji mai bine. Se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara.

Gîsca de ţarină italiană este de talie mai înaltă decît cea domestică comună, cu grumaz mai lung, mai subţire şi mai îndoit, şi cu o « pelcuţă » (chies sau pungă) destul de dezvoltată la pîntece. Culoarea este sau albă, sau tărcată într-un anumit fel. Nu este gingaşă ci creşte repede şi uşor şi se îngraşă bine. Este bună ouătoare, face şi pînă la 60 de ouă pe an, dar ouă tîrziu şi cloceşte rău pe cuib. La noi în ţară este puţin cunoscută.

Gîsca de ţarină pomeraniană are corpul mai mare şi mai lat şi este mai înaltă în picioare. Ciocul şi picioarele sînt roşcat-portocalii. Este o gîscă mai grea, mai cărnoasă, cu piept şi gambe foarte musculoase. Fiind o gîscă de obîrşie mai nordică, suportă frigul mai bine, este mai rezistentă şi cloceşte bine.

Gîsca de Emden este de obîrşie din Hanovra, de unde a fost prăsită de secole încoace pretutindeni ca « gîscă ţărănească ». Este de talie mare, cu picioare scunde, grumaz lung şi puternic, uşor îndoit. Ciocul şi picioarele de un roşu-portocaliu viu. Pe pîntece cu pelcuţe duble, care acoperă mult picioarele scurte. Penajul exemplarelor adulte este alb curat; păsările tinere sînt ori sure ori albe, tărcate cu pene sure. Culoarea albă curat o primesc abia la a doua năpîrlire de toamnă. Este unica formă de gîscă domestică, al cărei penaj tînăr diferă de acel al adulţilor. Liniştită de felul ei, se creşte uşor şi ouă mult, are multe pene şi se îngraşă bine. În primul an nu prea ouă, şi nu prea cloceşte bine. Se întrebuinţează mult pentru ameliorarea formei domestice comune.

Gîsca de Toulouse este de talie mare ca şi gîsca de Emden, dar scundă, cu corp mai scurt şi mai grosolan şi cu duble pelcuţe la pîntece. Culoarea penajului este surie, ca la gîsca de vară; remigele tivite alb. Se dezvoltă repede şi se îngraşă foarte bine. Fiind de origine din Franţa de sud, este mai sensibilă la frig şi deci cere o îngrijire mai bună; de aceea nu este prea răspîndită la noi.

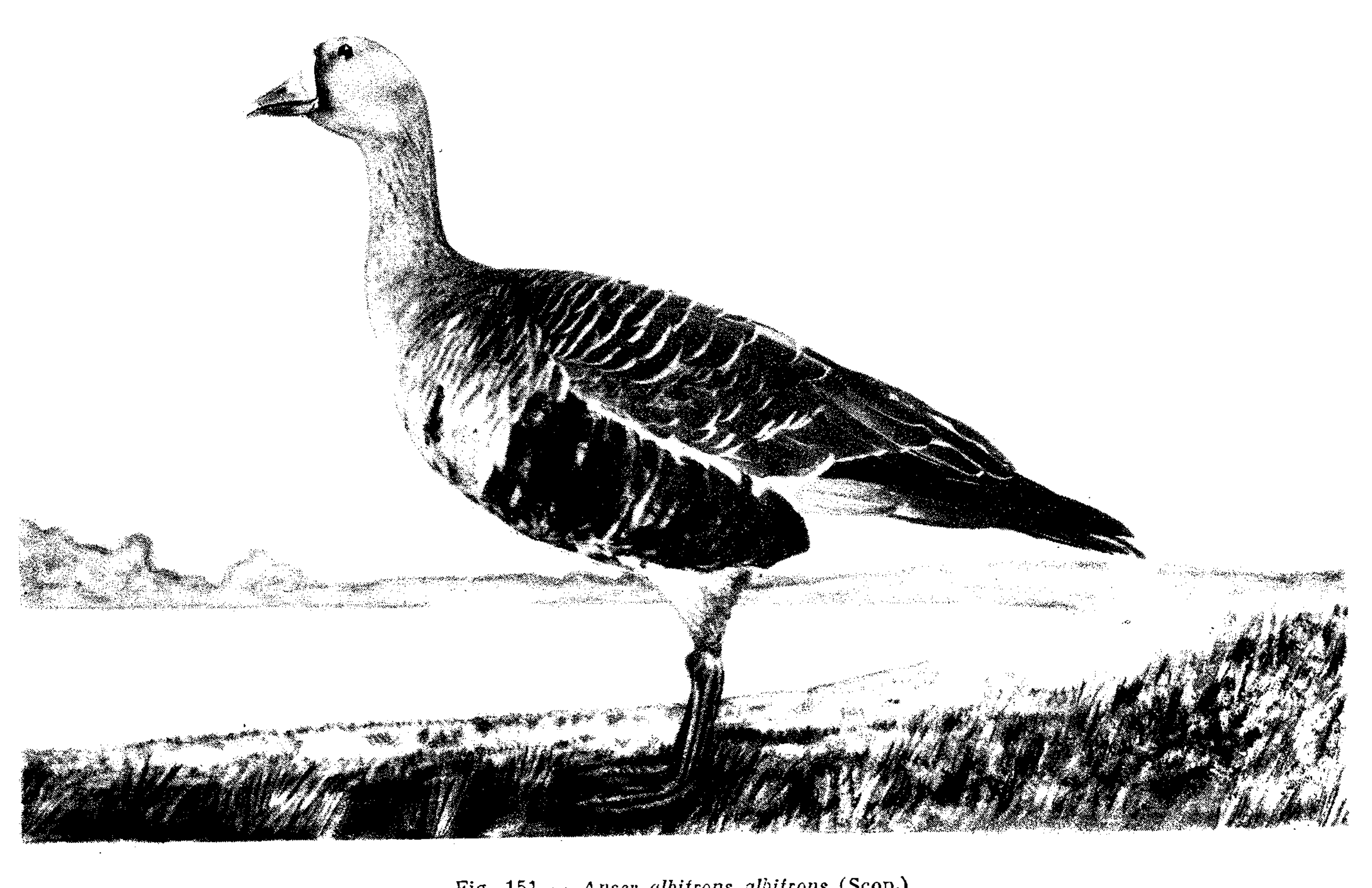

Fig. 151. — *Anser albifrons albifrons* (Scop.)
Gîrliță.
1:4,64 din mărimea naturală.

269. Anser albifrons albifrons (Scop.)

Gîrliţă (fig. 151)

1769 *Anser albifrons* Scop., Annus I. Hist. Nat., p. 69.
1774 *Anser Casarka* Gmelin, Reise d. Russland, t. II, p. 179. Taf. 13.
1787 *Anas albifrons* Scop., Gen. Suppl., t. I, p. 297.
1788 *Anas albicans* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 516.
1809 *Anser albifrons* Bechst., Gemein. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 898.
1822 *Anser medius* Mayer, in Mayer et Wolf, Taschenb. d. Vogelk. Zus. und Ber., p. 231.
1831 *Anser Bruchii* Brehm, Vög. Deutschl., p. 841.
1842 *Anser intermedius* Naum., Vög. Deutschl., t. XI, p. 340.
1855 *Anser paradoxus* Brehm, Vogelfang, p. 367.
1855 *Anser albifrons roseipes* Schlegel, Naumannia, p. 254, 256, 257.
1855? *Anser pallipes* Selys Longschamps, Naumannia, p. 264.
1871? *Anser pallidipes* Newton, Proc. Acad. Philad., p. 99.
1899 *Anser albifrons intermedius* Naum., 1842; St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 129.
1899—1903 *Anser albifrons* (Scop.), Madarász, Magy. Mad., p. 305.
1912 *Anser albifrons* Scop., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 669.
1932—1938 *Anser albifrons albifrons* (Scop.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1280; t. IV, p. 432.

Numiri romîneşti: Gîrliţă, Gîrliţă mare, Gîscă cu fruntea albă.

Numiri străine: Rus.: *Bielobaia casárca;* Germ.: *Blässgans, Blässengans, Weisstirnige Gans*; Franc.: *Oie rieuse, Oie à front blanc;* Ital.: *Oca lombardella;* Engl.: *White-fronted Goose;* Ung.: *Nagy lilik, Lengyellud.*

Caracterele speciei. Ciocul este nepătat, la bătrîneţe de culoare roz-alburiu, la tinereţe portocaliu deschis, cu un onglet albicios. Picioarele la pasărea adultă sînt colorate roz, la cea tînără, galben-roşcat. Irisul brun. Culoarea generală e sură, partea inferioară a aripilor şi dunga superioară surcenuşii; spatele posterior brun-suriu închis, remigele primare negre, cele posterioare brun-negricioase, cu capete albe. La bătrîneţe apare o pată frontală albă, care înconjură ciocul şi este mărginită cu o dungă neagră; pe piept şi pe pîntece se află pete negre mari, neregulate. La tinereţe nu are pete negre pe piept şi pe pîntece şi nu are pată albă pe frunte.

Sistematica. La această gîscă se pot întîlni diferite variaţii de penaje.

La multe gîrliţe, întreaga pată frontală era colorată în galben-ruginiu, pînă la brun-ruginiu.

Petele negre de pe piept şi pîntece variază foarte mult, atît ca întindere, cît şi ca distribuţie; se găsesc exemplare cu partea de dedesubt aproape neagră, altele pătate neregulat şi, în sfîrşit, păsări care au pe partea inferioară trei pînă la patru benzi negre transversale.

TABLOUL nr. 17

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	75,3	44,7	15,2	6,9	4,9
	Min.	68	38	11,8	6,6	4,4
20 ♀ ad.	Max.	70	40,8	14	6,8	4,6
	Min.	66	47,8	11,3	6,5	4,4

Aria geografică. Clocește în regiunile îndepărtate din nord, mai numeros în nord-estul Europei, pînă în estul cel mai îndepărtat al Asiei. Iarna migrează în ţinuturile corespunzătoare mai sudice.

Răspîndirea şi biologia. Cine nu a văzut mulţimea de necrezut a gîrliţelor care migrează în lunile octombrie şi noiembrie prin ţara noastră, nu-şi poate face, nici măcar pe departe o idee despre numărul lor. Am văzut în repetate rînduri teritorii acoperite de gişte, al căror număr este imposibil de apreciat. Adeseori şi în septembrie, dar cu siguranţă în primele zile ale lui octombrie, sosesc pîlcuri singuratice; momentul culminant al trecerii ajunge la sfîrşitul lui octombrie. La sosirea lor, păsările ţin, toate, direcţia spre sud-vest. În iernile blînde rămîn foarte multe la noi, mai ales dacă nu cade zăpadă înaltă; în iernile aspre dispar, dar se reîntorc la noi în februarie, cel mai tîrziu în martie. Numărul păsărilor în timpul trecerii de primăvară nu este nici pe departe aşa de mare ca toamna. În prima jumătate a lunii aprilie, toate au dispărut.

Peste zi se lasă pe semănăturile de grîu şi rapiţă, pentru ca seara să se retragă iarăşi în locurile din bălţile Dunării şi din interiorul ţării.

Hrana. În stomacurile gîrliţelor împuşcate, s-a găsit mai mult ca 70 % hrană vegetală, în majoritate fire de grîu răsărit şi frunze de rapiţă, dar de multe ori şi grăunţe.

270. **Anser erythropus** (L.)

Gîrliţă mică (fig. 152)

1758 *Anas erythropus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. XI, p. 123.
1766 *Anas erythropus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 197.
1767 *Anser finmarchicus* Gunner, in Leemii de Lappon, Comm. notis, p. 264.
1822 *Anser Temminckii* Boie, Isis, p. 882.
1824 *Anser cineraceus* Brehm, Lehrb. Naturg. eur. Vög., t. II, p. 727.
1830 *Anser brevirostris* Brehm, Isis, p. 996.
1842 *Anser minutus* Naum., Vög. Deutschl., p. 364.
1860 *Anser erythropus* Newt., Proc. Zool. Soc., p. 341.
1866 *Anser nigro albiceps* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 13, (Nomen nudum!).
1872 *Anser pygmaeus* Brehm *(lapsus)* Giebel, Thesaurus Orn. II, p. 370.
1885 *Marilochen erythropus* G. R. Gr. Hand. L., t. III, p. 505.
1899 *Anser albifrons finnmarchicus* Gunn., 1767, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 130.

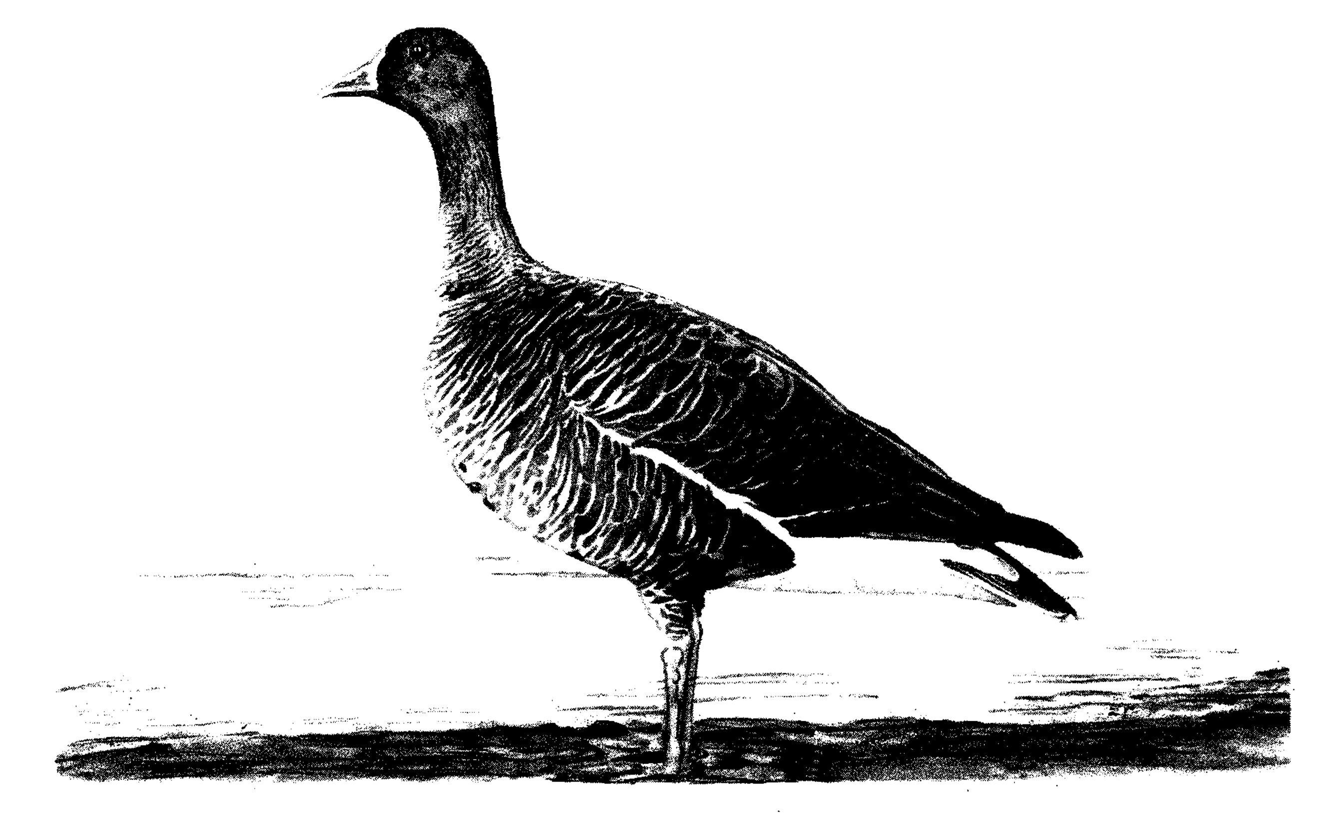

Fig. 152. — *Anser erythropus* (L.)
Gîrliță mică.
1:4,32 din mărimea naturală.

1899—1903 *Anser erythropus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 305.
1901 *Anser rhodrhynchus* Buturlin, Prov. i Ruzh. Okhota (teste Alphéraky).
1919 *Anser albifrons erythropus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 670.
1932—1938 *Anser erythropus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1282; t. IV, p. 433.

Numiri romînești: Gîrliță mică, Gîscă pitică, Gîscă cu frunte albă mică.

Numiri străine: Rus.: *Bielolobîi gus;* Germ.: *Zwerggans, Kleine Blassgans;* Franc.: *Oie naine;* Ital.: *Oca lombardella minore;* Engl.: *Lesser White-fronted Goose;* Ung.: *Kis lilik.*

Caracterele speciei. Mult mai mică decît *albifrons* cea tipică. Ciocul cu mult mai mic, căzînd vertiginos dela frunte în jos.

Pasăre adultă. Asemănătoare cu *albifrons* tipică, dar cu o pată frontală albă, mai mare, tivită negricios, care ajunge dela colțul gurii pînă la mijlocul creștetului și cu multe pete negre mari pe partea de dedesubt.

Pasăre tînără. Mult mai întunecat colorată, mai ales pe spate.

Gîrlița mică se poate deosebi de gîrlița mare (chiar și exemplarele tinere), prin formația ciocului, care este o caracteristică sigură, și anume, dacă privim ciocul dela gîrlița mare din profil și puțin vertical, observăm că dințarea ciocului este acoperită de tăișul (marginea) maxilarului.

Sistematica. SEEBOHM consideră gîsca pitică drept o subspecie a gîrliței mari. DOMBROWSKI a putut cerceta șasesprezece exemplare colectate în țară, dintre care au fost șapte masculi adulți, șase femele și trei păsări tinere. Dimensiunile în medie sînt cele arătate în tabloul nr. 18.

TABLOUL nr. 18

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	62	40	13	6,9	4,5
	Min.	55	34,7	11,2	6,7	4.3
20 ♀ ad.	Max.	54,4	38	11,9	6,8	4,1
	Min.	50	34	8	6,5	3.8

Aria geografică. Trăiește în Europa de nord și în Siberia; iarna în Europa sud-estică, peninsula Indiei și Japonia.

Răspîndirea și biologia. Între marile cîrduri de gîrlițe se găsesc întotdeauna și gîrlițe mici, dar rare, cam 1—2 %. În martie 1899 au fost observate însă pe lacul Sinoe și pîlcuri de 20—30 de exemplare, numai din această formă.

În partea de vest a țării și mai ales în cîmpia Banatului, pe unde trec, toamna și primăvara de timpuriu, nenumărate cîrduri de gîște sălbatice, se întîlnește și gîrlița mică, dar în număr foarte mic; aceasta reiese din faptul că între numeroasele gîrlițe împușcate în Banat, numai foarte puține sînt gîrlițe mici.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează trei exemplare din această specie, și anume o femelă tînără împușcată în după amiaza zilei de 6 octombrie 1935 în bălțile de lîngă comuna Satchinez (reg. Timișoara) din 3 exemplare ce se aflau laolaltă, în apropierea une turme de porci; o femelă adultă, împușcată în seara de 28 decembrie 1936 la pîndă, în hotarul comunei Becicherecul Mic (reg. Timișoara) și un exemplar tînăr (clorocroism) dela Chișoda, din 18.XI.1943. Dimensiunile lor sînt cele din tabloul nr. 19.

TABLOUL nr. 19

Nr. crt.	Genul	Timpul colectării	Localitatea capturării	Lung. totală mm	Lung. aripii mm	Lung. cozii mm	Lung. tarsului mm	Lung. degetului mijlociu mm	Lung. policarului mm	Lung. ciocului mm	Anvergura mm	Greutatea g
1	Juv. ♀	6.X. 1935	Satchinez (reg. Timișoara)	540	333	120	58	56	15	30	1160	1100
2	ad. ♀	28.XII. 1936	Becicherecul mic (reg. Timișoara)	620	390	142	60	65	16	32	1320	1720
3	Juv.	18.XI. 1943	Chișoda (reg. Timișoara)	—	357	130	56	54	14	37	—	—

271. **Anser fabalis fabalis** (Lath.)

Gîscă de semănătură (fig. 153)

1787 *Anser fabalis* Lath., Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 297.
1788 *Anas segetum* Gmel, Syst. Nat., t. I, p. 512.
1790 *Anser segetum* Bonn., Enc. Méth., t. I, p. 116.
1822 *Anser rufescens* Brehm, Beitr. Vogelk., t. III, p. 871.
1830 *Anser platyuros, Anser arvensis* Brehm, Isis, p. 996.
1855? *Anser leuconyx* Selys Longschamps, Naumannia, p. 398.
1858 *Anser paludosus* Strickl., Rep. Brit. Ass. Av. Sc., p. 131.
1863 *Anser palustris* Parker, Proc. Zool. Soc. London, p. 517.
1873 *Anser Middendorfii (? partim)* Sewertzow, Turkest. Jevotu., p. 70, 149.
1884 *Anser brachyrhynchus* (nec. Baill.), Petényi, Zeitschr. f. Ges. Orn., t. I, p. 30.
1891 *Anser brachyrhynchus* (nec. Baill.), Frivaldszky, Aves Hung., p. 173.
1891 *Anser brachyrhynchus* (nec. Baill.), I. Madarász, Erläeut et. pt. 118, nr. 380.
1899 *Anser fabalis* (Lath.) 1787, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 131.
1899—1903 *Anser fabalis* (Lath.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 302.
1901 *Anser (Melanonyx) carneirostris* Buturlin, Psovaia i Ruzheinaia Okhota.
1901 *Anser oatesi* Rickett, Bull. B. O. Club., t. XI, p. 46.
1910 *Anser segetum* Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 667.
1932—1938 *Anser fabalis fabalis* (Lath.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, 1912—1921, t. II, p. 1283; t. IV, p. 433.

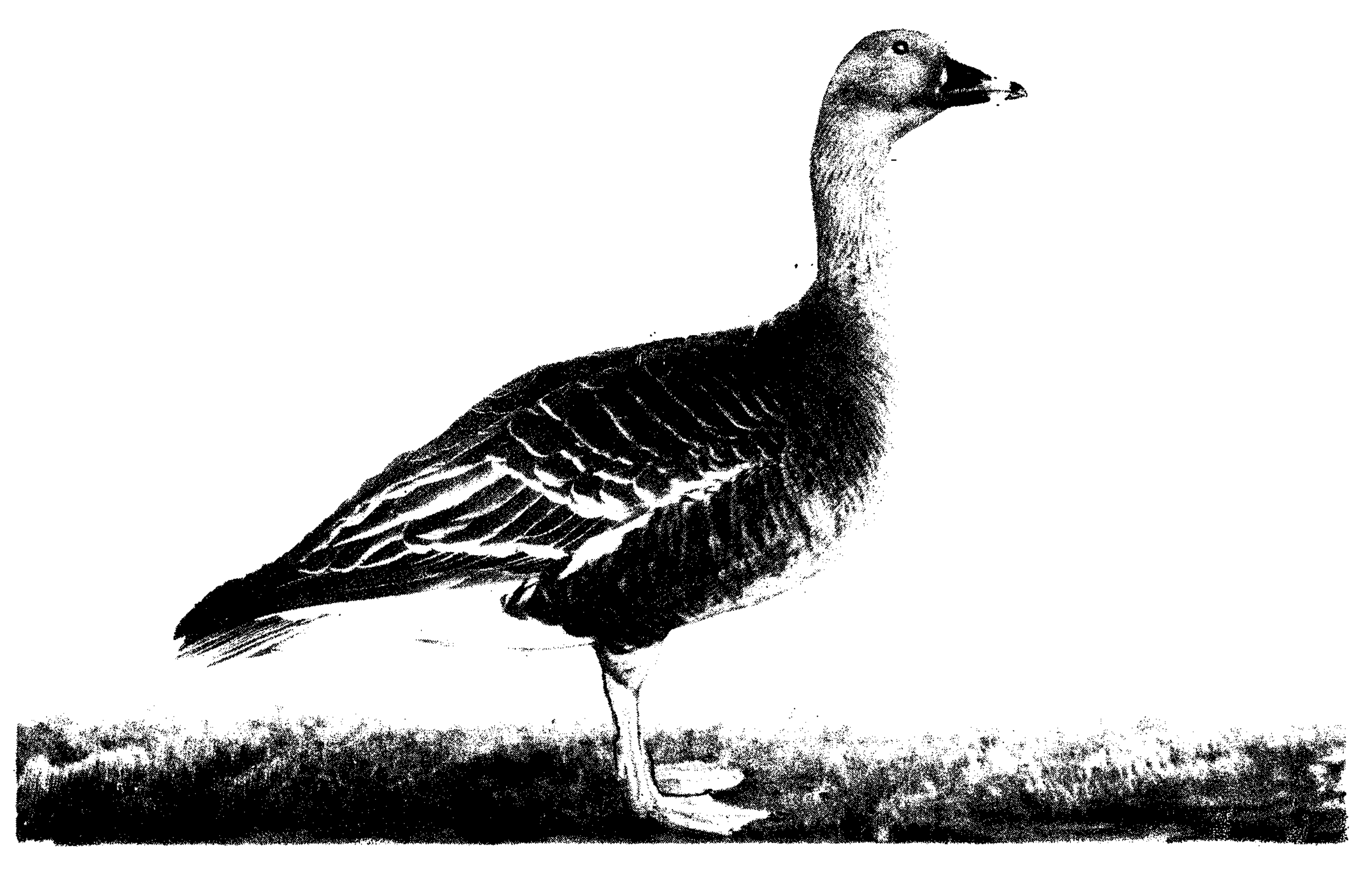

Fig. 153. — *Anser fabalis fabalis* (Lath.)
Gîscă de semănătură.
1:4,78 din mărimea naturală.

Numiri romîneşti: Gîscă de semănătură, Gîscă de cîmp.

Numiri străine: Rus.: *Gumenic;* Germ.: *Saatgans, Feldgans, Ackergans, Moorgans, Wintergans;* Franc.: *Oie vulgaire, Oie sauvage, Oie des moissons;* Ital.: *Oca granaiola, Oca salvadega;* Engl.: *Beau-Goose;* Ung.: *Vetési lud, Téli lud.*

Caracterele speciei: Ciocul e negru, cu o pată inelată roşu-portocalie între onglet şi nări; picioarele sînt de culoare portocalie. Irisul brun.

Pasăre adultă. Penajul total mai închis şi mai brunatic decît la gîsca de vară, bordura de pene a maxilarului albicioasă, guşa şi pieptul cu dungi galben-verzui, laturile pieptului şi penajul corpului cu dungi în formă de semi-lună alb-brunatice, care formează o bandă longitudinală deschisă; pîntecele şi restul pieptului, albe. Partea superioară este brun-humoasă întunecat; bordurile terminale albe formează benzi transversale, spatele posterior e mai închis, aripile brun-negricioase palid. Partea albă a abdomenului se contu-rează puternic din penajul înconjurător întunecat.

Sistematica. Cele trei rase diferenţiate de HARTERT, şi anume *Anser fabalis fabalis* (Lath.), *A. fabalis serrirostris* Swink. şi *A. fabalis sibiricus* (Alph.) au fost caracterizate pentru prima dată mai temeinic de către STEGMANN în *Anual. Mus. Zool. U.R.S.S.*[1]); de asemenea şi în *Tableaux analytiques de la Faune de l'U.R.S.S., Oiseaux*[2]), scris în limba rusă. TUGARINOV a dat apoi un excelent referat, tradus în limba germană de HERMAN GROTE, în Aquila [3]) şi apărut la 15 mai 1935. Ca urmare, s-ar deosebi precis după forma ciocului două grupe: gîştele care locuiesc în tundra siberiană se carac-terizează prin ciocul mai puternic, a cărui mandibulă este strîmbată ca la buldog (după cum o caracterizează foarte bine STEGMANN) şi mult îndoită în afară; ongletul privit pe deasupra este oval, numărul dinţilor maxilarului (mandibula superioară) rar trece peste 21. În schimb, gîştele de semănătură din zona păduroasă din nordul Europei şi Siberiei au un cioc mai lung şi mai svelt; ongletul ciocului este rotund, numărul dinţilor maxilarului variază între 23—30.

După STEINBACHER[4]), caracterizarea mai detaliată a acestor forme este următoarea:

1. *Anser fabalis fabalis* cu cioc lung, svelt; cu ongletul rotund şi de obicei cu mult galben pe cioc. Se întîlneşte din Scandinavia, partea de nord a U.R.S.S., Kolgujev şi Novaia Zemlia, pînă în regiunea păduroasă de nord la Jenisei.

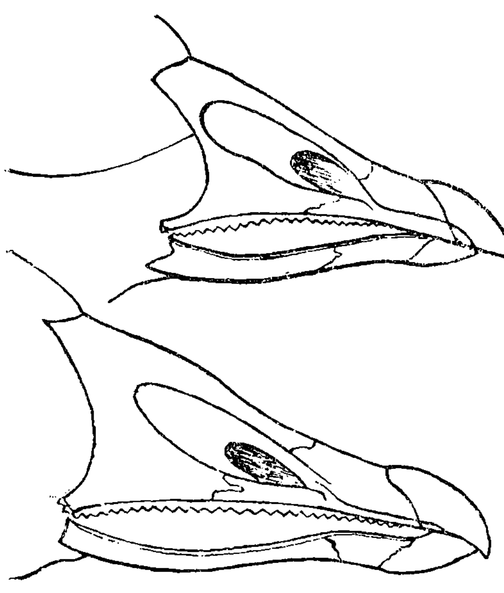
[1]) t. XXIX, p. 132.

[2]) 1932, nr. 5.

[3]) v. XXXVIII–XLI.

[4]) *Vög. Pall. Faun.*, t. IV., p. 433.

2. *A. fabalis serrirostris* cu cioc foarte puternic, care are mandibulele foarte strîmbe şi ongletul oval; de cele mai multe ori numai 19—21 dinţişori pe maxilar, iar la cioc puţin galben, care ocupă cam o treime, după onglet. Se găseşte în tundra Siberiei, dela Ural pînă în peninsula Ciukcen. Spre est, dimensiunile acestei păsări devin tot mai mari, de aceea STEGMANN şi TUGARINOV deosebesc o formă vestică mai mică (dela Novaia Zemlia, unde se întîlneşte cu cea precedentă, pînă la peninsula Taimir) de cea mare, din extremul Est.

Forma cea mică şi cea mare a ciocului dela *Anser fabalis fabalis* (Lath.)

3. *A. fabalis sibiricus* care are forma ciocului dela *A.f. fabalis* dar mai mare, ceea ce se observă şi în ceea ce priveşte lungimea acestuia, care măsoară 69—80 mm, faţă de 56—66 mm la forma tipică. După TUGARINOV, se întîlneşte dela Chatanga pînă la Camciatca, spre sud pînă la marginea munţilor siberieni, lacul Baical, lacurile din munţii Sajan şi Altai (amintite, în ce priveşte ultimele, de SUSCHKIN şi HESSE).

În ţara noastră ne interesează numai prima formă, care apare în cîrduri mai mici, regulate, toamna destul de tîrziu şi petrece iernile mai blînde la noi, pentru ca în ianuarie sau februarie să se reîntoarcă spre nord.

Mă surprinde faptul că DOMBROWSKI nu a întîlnit şi nu a colectat această specie pe teritoriul cercetat de el în cei 14 ani de activitate ornitologică, pînă la apariţia lucrării sale.

Aria geografică. Am arătat mai sus această arie după datele cercetărilor şi constatărilor mai recente ale ornitologilor ruşi.

În legătură cu aceasta, DOMBROWSKI scrie următoarele: « Locuieşte partea vestică a regiunii Palaearcticului, cloceşte în Europa de nord şi migrează peste iarnă pînă în Africa de nord.

În toţi cei 14 ani de cercetare, nu am văzut niciodată o gîscă de semănătură, şi cred că această specie ar apărea cîteodată numai ca o extraordinar de mare raritate ».

Dacă Dr. L. LORENZ dă ca probabil cuibăritul acestei specii pe ostrovul dunărean Bistriţul, aceasta se bazează natural pe o confundare cu gîsca de vară.

SCHLÜTER din Halle înscrie în catalogul său de preţuri şi balgurile (burdufurile) de *Anser segetum* ca provenind din ţara noastră. DOMBROWSKI i-a scris imediat să-i trimită un

exemplar, dar a primit numai următorul răspuns: « Durere, nu pot trimite *Anser segetum* din Romînia, nici nu posed momentan material, dar cred că în timpurile mai dedemult, am primit deseori balguri de *A. segetum*. Notițe însă nu mi-am făcut și nu-mi mai pot reaminti ceva precis ».

De asemenea, în R. P. Bulgaria, învecinată cu noi, există numai un exemplar și anume în colecția Universității din Sofia. După HRISTOVIČ, acest exemplar ar fi fost împușcat în februarie 1888. Dr. O. REISER a observat pe lacul Vajacioj (R. P. Bulgaria) cîte un cîrd de 16 gîște de semănătură, la 11 octombrie și, probabil aceleași, la 22 octombrie.

Gîsca de semănătură este de talie ceva mai mică și mai zveltă decît gîsca de vară. Ongletul este negru, iar îndărătul acestuia se află o bandă transversală galben-portocalie, de o lățime diferită; restul ciocului, spre bază, negru. Picioarele sînt de culoare portocalie. Vîrful aripilor strînse, întrec vîrful cozii. Culoarea penajului, în general, se aseamănă cu a gîștei de vară, capul și grumazul însă sînt de culoare brun-humoasă, iar pe pîntece nu are pete negre. Spre ilustrarea contururilor și formei ciocului gîștei de semnătură. (*A. fabalis fabalis*), în cele două extremități. servesc cele două schițe date aici (p. 74).

Pînă în prezent mi-au trecut prin mîini cca 24—25 de exemplare din această specie dintre care (din lipsă de spațiu) am reținut pentru Muzeul ornitologic din Timișoara, numai cinci exemplare, împușcate toate în reg. Timișoara, dela 1 decembrie și pînă la 27 februarie. După cum se poate vedea și din tabloul nr. 20, unde se dau totodată și măsurile acestor cinci exemplare.

TABLOUL nr. 20

Nr. crt.	Genul	Timpul colectării	Localitatea capturării	Lung. totală mm	Lung. aripii mm	Lung. cozii mm	Lung. tarsului mm	Lung. degetului mijlociu mm	Lung. policarului mm	Lung. ciocului mm	Anvergura mm	Greutatea g
1	♂	31.I.1933	Timișoara	800	465	160	73	84	—	57	—	—
2	♂	31.I.1933	Timișoara	—	412	155	66	76	—	60	—	—
3	♀	1.XII.1934	Vinga	725	445	162	66	72	—	59	—	—
4	♂	27.II.1939	Biled	775	445	160	75	67	14	62	1545	3350
5	♂	25.I.1940	Șandra	—	440	155	73	81	—	56	—	—

272. Anser serrirostris carneirostris But.

Gîsca lui Buturlin (fig. 153 bis)

1901 *Anser (Melanonyx) carneirostris* Buturlin, Psovaia Ruzheinaia Okhota, 1901, Separata « Dikie Gusi Rose », p. 28—30 (—Novaia Zemlia).

1904—1924 *Anser segetum* var. Bilkewitsch, Materialen z. Stud. der Säuget. u. Vög. von N.-Zemlja (rus.), Univ. Kassan.

1923 *Anser fabalis curtus* Lönnberg, Fauna och Flora, p. 275.

1929—1930 *Anser carneirostris* But., Schenk I., Aquila, t. XXXVI—XXXVII, p. 63.
1931—1934 Idem, t. XXXVIII—XLI, p. 193—210.
1931—1934 *Anser carneirostris* But., Kammner A, Aquila, t. XXXVIII—XLI, p. 228—229.
1939 *Anser carneirostris* Buturl., Linția D., Bulet. soc. nat. din Romînia, nr. 14, p. 21—23.

Caracterele subspeciei. După BUTURLIN, ele sînt următoarele: O rasă vestică mai mică. Ciocul de 50—63 mm lungime şi 26—33 mm înălţime; înălţimea mandibulei 7,5—10 mm. Inelul de pe cioc este roşu sau roşu-roz-alburiu, şi penajul capului mai închis.

În continuare, BUTURLIN scrie despre această subspecie următoarele: « Această specie am descris-o eu în anul 1901 după o descriere a lui HEUGLIN (*Ornith. von Novaja Semlja.* « Journ. f. Ornith ». 1872), apoi în baza notiţelor manuale ale lui Bilkewitsch, care se bazează pe 9 exemplare colectate de el în anul 1896 la Novaia Zemlia, ca şi pe un exemplar colectat de Prof. D. I. DUBIAGO, notiţele ce se referă la aceasta au fost publicate însă abia în anul 1904. În tot cazul admit cu plăcere, că astăzi aş fi mai precaut la descrierea unei specii de păsări, decît înainte cu 30 de ani, cînd am descris această specie, deoarece primul exemplar pe care l-am avut în mînă, şi pe care l-am primit dela A. P. TOLSTOI din Ufa în anul 1906, a fost numai un balg. Acest exemplar l-am descris eu în articolul *Beau Geese Of Asia* în « Journal of the Bombay Nat. Hist. Soc., » 1908, p. 536—557. De altfel, nu am observat această formă, căci pe Novaia Zemlia am văzut în anii 1900 şi 1902 numai exemplare de *Anser f. fabalis* şi *A. neglectus.* Mai tîrziu am primit dela A. MALITSKI, conservatorul muzeului din Pensa, înştiinţarea că, la 28 aprilie 1918, a primit din Atemar o gîscă vie, care avea picioarele galbene şi o bandă roşie pe cioc. Măsurile erau următoarele: lungimea ongletului, 16,5 mm; înălţimea ciocului la bază, 32 mm; cea mai mare înălţime a mandibulei la ciocul închis, 9 mm; numărul dinţişorilor, 19. Malitski a determinat corect această gîscă, ca *Anser carneirostris* . . .

La determinarea acestor specii de gîşte, trebuie în tot cazul luat în considerare faptul că, după moarte, culoarea ciocului se schimbă uşor.

Măsurile diferitelor specii pătrund toate unele într-altele. Dacă, însă, comparăm măsurile masculilor adulţi numai cu ale altor masculi adulţi, iar ale femelelor adulte numai cu acelea ale femelelor adulte, aceste întrepătrunderi se micşorează considerabil şi toate păsările adulte, ca şi o bună parte a păsărilor tinere pot fi determinate pe baza măsurilor. Natural, există şi forme de tranziţie în astfel de ţinuturi, unde două forme clocesc laolaltă ».

I. SCHENK caracterizează această subspecie în revista « Aquila »[1]), după cum urmează: « In Muzeul Institutului ornitologic Ungar se găsesc două

[1]) 1929—1930, t. XXXVI—XXXVII, p. 65—67.

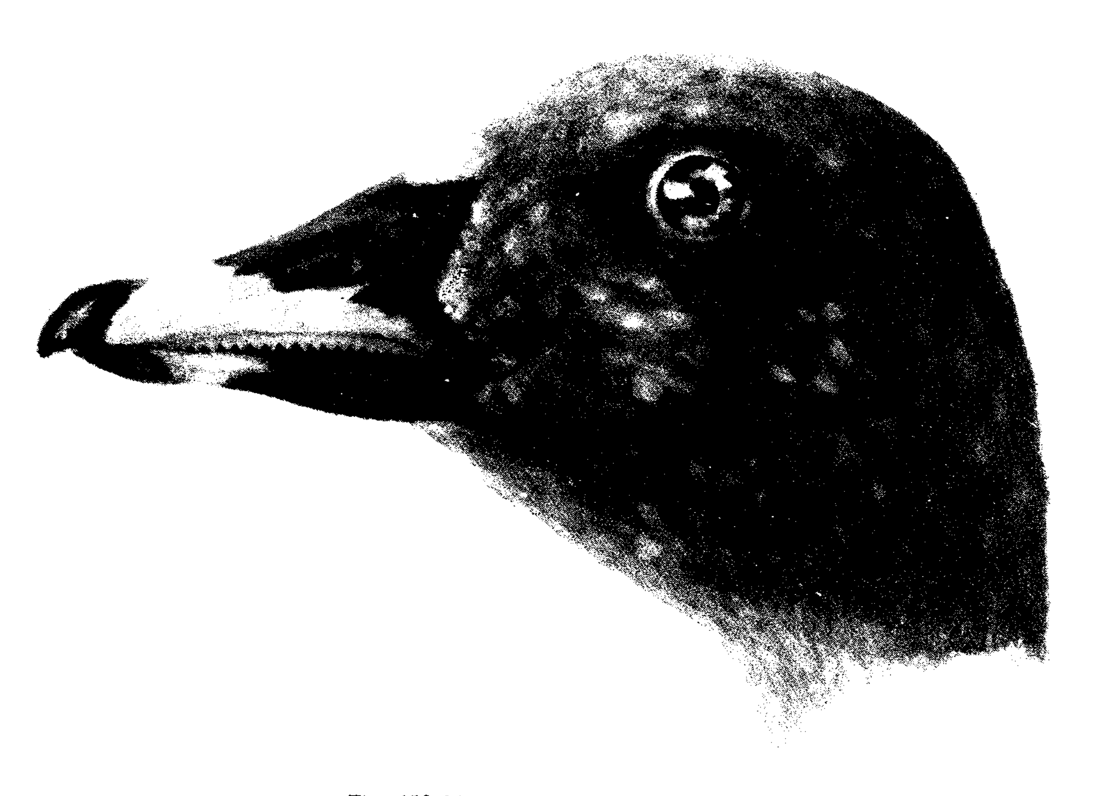

Fig. 153 bis. — *Anser carneirostris* Buturlin
Capul de la Gîsca lui Buturlin.
1:1 din mărimea naturală.

exemplare, care pot fi considerate drept gîşte Buturlin. Din nefericire, dela prima se găsesc numai capul şi picioarele; aceasta a fost împuşcată de către Cornel Szlávy, la 31 octombrie 1923, la Homokszentlörinc, în marea cîmpie ungurească. Inelul ciocului (Tab. IV), este roşu închis, picioarele galben-portocalii deschis. Tarsul 6,4 cm., ciocul 5,2 cm, circumferinţa ciocului la rădăcină 7,7 cm, înaintea ongletului 4 cm. Celălalt exemplar a fost colectat de către ENRIC SCHENK la 20 octombrie, în Bácsszenttamás. Măsurile sînt: aripa 42,5 cm, tarsul 7,2 cm, ciocul 16,6 cm, circumferinţa ciocului la rădăcină 8,5 cm, înaintea ongletului 4,1 cm. În consecinţă, aceste exemplare, faţă de mărimea lor, culoarea inelului de pe cioc, a picioarelor şi a plasticei ciocului, nu pot fi considerate nici ca gîşte de semănătură şi nici ca gîsca lui Suschkin, ci ca aceea descrisă de BUTURLIN ca *Anser carneirostris* ».

S i s t e m a t i c a. Am introdus această formă de gîscă în fauna R.P.R., ca o subspecie a gîştei de semănătură, deoarece încă şi azi se duc discuţii mari, de către diferiţi ornitologi din Europa, şi mai ales din U.R.S.S., asupra problemei, dacă această formă poate exista ca specie, sau subspecie, sau numai ca o varietate a formei nominate. Pentru stabilirea caracterelor definitive şi exacte, în baza materialului colectat la locurile de cuibărit, cercetările continuă încă, întru cît date precise nu sînt stabilite nici azi, iar materialul documentar este încă prea puţin.

Primul exemplar din ţara noastră mi-a fost semnalat de către profesorul ALFRED KAMNER, custodele Muzeului de ştiinţe naturale din Sibiu într-o scrisoare adresată mie la 19.XI.1933. Deoarece problema m-a interesat foarte de aproape, i-am cerut colegului KAMNER descrierea mai amănunţită a acestui exemplar, pe care mi-a comunicat-o (în lit.) la 14.XII.1933, după cum urmează: « Acest exemplar a fost împuşcat la 16 octombrie 1933, de către Dl. Otto Radler lîngă Răşinari (Sibiu). Culoarea corespunde cu aceea a exemplarului ilustrat în « Aquila »[1]), cu excepţia culorii ciocului. Ciocul exemplarului meu nu este negru la bază, ci aproape pretutindeni roz deschis, numai la vîrf ongletul este negru; extremitatea vîrfului este însă, pe 1 mm lăţime, sur-gălbuie deschis. La vîrf, mandibula este aproape 1 cm, sur-gălbuie deschis. Pe marginea (tăişul) maxilarului şi a mandibulei, de-a lungul, se află o dungă neagră ca smoala, mergînd paralel cu cei 25—26 dinţişori, avînd lăţimea deasupra de 1 mm, în partea de jos 2 mm ».

« În jurul nării, o linie neagră de 1 mm; ciocul este aşa dar aproape complet roz, deoarece pata mare bazală lipseşte. Prin aceasta ciocul se deosebeşte de al tuturor celorlalte păsări, cu onglet negru (cu excepţia gîştei indice). Picioarele sînt la fel ca acelea din ilustraţia din « Aquila » 36—37 (1929—1930).

---

1) 1929—1930, t. 36—37.

și anume, brun-ocru deschis, amestecat pe unele locuri cu puțin roșcat. Membrana înnotătoare mai mult ocru-surie. Culoarea picioarelor am mai putea-o numi culoarea caiselor prăfuite (schmutzigaprikosenfarben). Pîntecele și tectricele subcodale sînt albe, talia ceva mai mică, ciocul mai gingaș, iar la bază nu atît de masiv ca la exemplarele lui Schenk. Acest exemplar este de sex masculin, tînăr, nedezvoltat încă complet. Testiculele aproape nu se observă. Urmează dimensiunile: tarsul 75 mm, ciocul 46 mm, circumferința 65 mm, circumferința dinainte 40 mm, aripa 410 mm, coada 140 mm, cu 16 rectrice, lungimea 710 mm, degetul mijlociu 76 mm. Culoarea ciocului după uscare s-a colorat în roșu și portocaliu. A fost atît de roz, ca mijlocul palmei unui om. Ciocul avea 25—26 dințișori.

În țara noastră, constitue o specie, sau subspecie încă neidentificată, dacă nu va fi recunoscută ca specie »[1]).

Îndemnat de această comunicare a colegului KAMNER, m-am adresat tuturor cunoscuților și camarazilor vînători din împrejurime, cu rugămintea ca, dacă vor împușca anumite gîște mai rare, să mi le trimită spre cercetare. Rezultatul a fost că, la 9.XII.1938, agricultorul vînător N. Gilde din comuna Biled (reg. Timișoara) mi-a trimis o gîscă « interesantă », pe care o împușcase seara la pîndă, la un « dubleu », împreună cu alte trei (căci atîtea erau în total), în timp ce se lăsau pe baltă dinaintea lui. Unul dintre aceste 4 exemplare, aripat mai ușor, a dispărut în întuneric prin baltă, iar « cel mai puternic » și cel mai « frumos împușcat » mi l-a trimis mie. După cum m-a asigurat ulterior, toate erau colorate la fel, atît în ce privește penajul cît și ciocul. Era un mascul aproape bătrîn al subspeciei *Anser serrirostris carneirostris* But.

M-am ocupat de acest exemplar pentru prima dată în « Bul. Soc. Nat.» (250). Dau aici măsurile acestui exemplar care este păstrat în Muzeul ornitologic din Timișoara: greutatea 3200 g; lungimea totală 760 mm; lungimea aripii 455 mm; coada 180 mm; lungimea tarsului 80 mm; lungimea degetului mijlociu fără unghie 80 mm; policarul (halux) fără unghie 16 mm; înălțimea ciocului la bază 30 mm; lungimea ongletului (de formă romboidală) 16,7 mm; anvergura 1590 mm. Numărul dințișorilor (tociți) 20—21. Culoarea și mărimea naturală a ciocului le-am dat în ilustrația publicată în « Bul. soc. nat. ». Observ aici că culoarea reprodusă în ilustrație este puțin prea gălbuie, față de aceea a exemplarului natural, care bate în roz ca « mărul palmei ». Penajul frontal la rădăcina ciocului, alb (în mijloc 8 mm); această porțiune albă se întinde într-o fîșie îngustă pe lîngă baza maxilarului, pînă la colțul gurii. Vîrful bărbiei este de asemenea alb. Picioarele de culoare portocalie întunecat. Falca inferioară puțin încovoiată, dar nu așa mult ca la *A. f. fabalis*.

---

[1]) loc. cit., p. 362.

În afară de aceste două exemplare, KAMNER mai amintește încă un exemplar mascul tînăr[1]) împușcat de Carol Plattner la 26 septembrie 1934, lîngă Săcele (Sibiu) și pe care îl descrie în felul următor: «Este ceva mai mic, dar în afară de marginea ciocului, nu are negru pe cioc. Acesta este complet roz, pînă la ongletul brun-suriu. Culoarea picioarelor este ocru, sau ocru murdar, pe unele locuri cu pete roșiatice. Dimensiunile sînt: lungimea 660 mm; aripa 410 mm; coada 135 mm; tarsul 61 mm; circumferința ciocului la rădăcină 65 mm, dinaintea ongletului 39 mm».

Acest exemplar se găsește de asemenea la Muzeul de științe naturale din Sibiu.

Răspîndirea. Despre răspîndirea acestei subspecii la noi în țară, pentru moment nu pot spune mai mult; dacă, însă, cu timpul se vor captura astfel de exemplare «interesante» sau «suspecte», ele să fie cercetate cu de-amănuntul chiar la fața locului, iar nuanțele coloritului de pe cioc și picioare să fie exact și bine reținute pentru comunicări. De asemenea, exemplarele să fie cedate locurilor competente în interesul cercetărilor științifice.

273. **Anser fabalis neglectus** Suschk.

Gîsca lui Sușchin (fig. 154).

1897 *Anser neglectus* Suschkin, Bull. Brit. Orn. Club., 1895, t. V, p. VI, idem Ibis, p. 5–8.

1929 *Anser neglectus* Suschk., Warga K., Brehm Alfred Allat. Világa, t. 10, p. 262.

1930 *Anser neglectus* (Suschk)., Linția D. (întîiul Congres al naturaliștilor din Romînia), p. 289.

1932–1938? *Anser neglectus* Suschk., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912–1921, t. II, p. 1286; 1921–1922, t. III, p. 2209, t. IV, p. 434.

Numiri romînești: Gîsca lui Sușchin, Gîsca cu picioare roșii.

Numiri străine: Germ.: *Suschkingans, Rotfussgans;* Franc. l'Oie de Suschkin; Engl.: *Suschkin's Goose;* Ung.: *Gege-lud, Vékonycsörü vetési lud.*

Caracterele speciei. Se aseamănă foarte mult cu gîsca de semănătură de care însă, pasărea proaspăt împușcată, se deosebește la prima vedere, prin inelul (manșon) roșu, uneori (primăvara) aproape violet, și picioarele roz-roșiatice; capul este mai întunecat, unghiile, de cele mai multe ori, de culoarea cornului deschis.

Ilustrații colorate despre cioc și cap, făcute după exemplare naturale, sau proaspete, se pot vedea în următoarele lucrări: MADARÁSZ I., *Zur Naturg. der Wildgänse*[2]), SHENK I., *Die Suschkingans (Anser neglectus) Suschk*[3]), LINȚIA D., *Beiträge z. Kennt. d. Vogelf. v. Rumänien*[4]).

[1]) Aquila, 1931–1934, p. 229.

[2]) Annales Musei. nat. Hung., 1909, t. VII, p. 304–305, tab. V.

[3]) In Ungarn, Aquila 1929–1930, t. XXXVI–XXXVII, p. 65, tab. III.

[4]) Publ. Soc. nat. din Romînia, 1932, nr. 10, p. 67–69, tab. I.

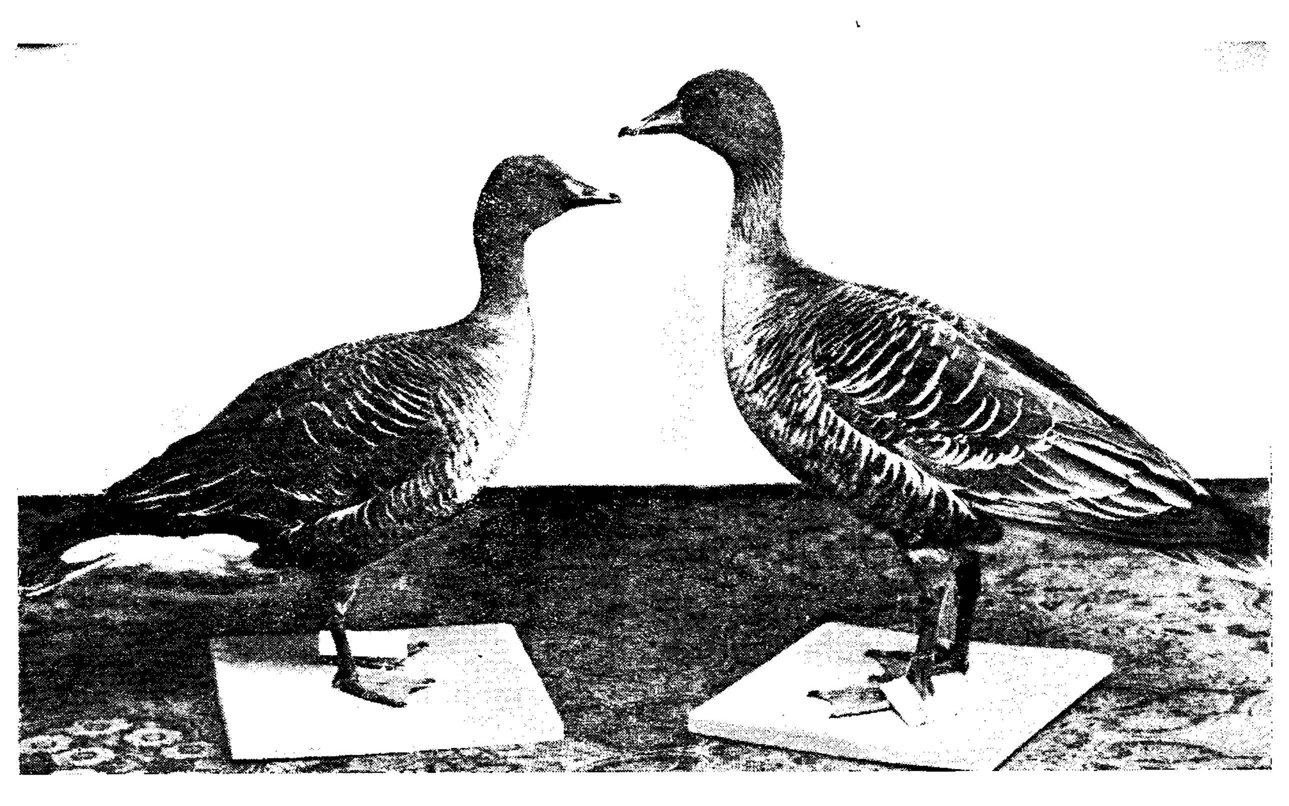

Fig. 154. — *Anser fabalis neglectus* Suschk. Gîsca lui Suşchin (1). *Anser brachyrhynchus* Baill. Gîscă cu cioc scurt (2). 1: 6,58 din mărimea naturală.

Sistematica. Şi în ce priveşte dimensiunile, gîsca cu picioare roşii diferă de gîsca de semănătură, fiind ceva mai mare decît aceasta; în schimb ciocul este mult mai zvelt, în medie este mai lung, iar circumferinţa este mai mică decît la gîsca de semănătură. Din comparaţia următoare, făcută după calcule medii (de către Institutul ornitologic din Budapesta), se poate vedea raportul relativ între aceste două specii.

	Gîsca de semănătură	Gîsca Suşchin
Lungimea aripii	433 mm	453 mm
Lungimea tarsului .	71 »	74 »
Lungimea ciocului . . .	56 »	59 »
Circumferinţa la bază	95 »	92 »
Circumferinţa la inel	48 »	44 »

După NAGY I. (271) — care a făcut o recenzie critică asupra sistematicii gîştelor de semănătură, în baza literaturii mai recente, şi mai ales a publicaţiilor ornitologilor ruşi (SUŞCHIN, BUTURLIN, TUGARINOV) — *Anser neglectus*, *A. brachyrhynchus*, *Anser mentalis*, *A. anadyrensis*, *Anser carneirostris*, sînt considerate ca subspecii, sau variaţii geografice ale lui *Anser fabalis fabalis*.

După părerea mea, cu aceasta nu s-a pronunţat ultimul cuvînt, şi nici nu s-a dat sentinţa definitivă în această problemă de sistematică, ci ea va trebui urmărită cu multă atenţie şi în viitor, pentru ca această chestiune să fie precis şi complet lămurită, din toate punctele de vedere.

Am comvingerea că gîsca de semănătură este o rasă a cărei evoluţie anatomică şi morfologică nu este terminată încă, şi că aceasta continuă să se desfăşure şi în timpurile mai noi, chiar sub ochii noştri. În această privinţă, cercetările lui SZALAY E., (319) pot servi ca directive şi în viitor, scoţînd la lumină, poate, pe această cale, caractere decisive.

Aria geografică. Despre răspîndirea geografică a gîştei lui Suşchin ştim sigur numai atît, că se întîlneşte în U.R.S.S., în ţinuturile Ufa şi Riazan şi, în timpul trecerii, în cîmpia Ungară şi Banat. A fost confirmată ca pasăre clocitoare în Novaia-Zemlia şi peninsula Kolgujev.

Răspîndirea şi biologia. Dela publicarea lucrării lui SUŞCHIN asupra acestei forme (1895), ornitologii au început să-i dea atenţia cuvenită. Ea a fost decoperită prima dată (6.XII.1899) în Ungaria de către T. CSÖRGEY, apoi (în 1900) de către I. MADARÁSZ, în stepele Hortobágy. Incepînd de atunci, a fost observată tot mai des, şi pînă în anul 1911, numărul acestei specii a crescut vertiginos, atît în trecerile de toamnă cît şi în cele de primăvară. Mii de exemplare ale acestor gîşte au fost observate şi foarte multe exemplare vînate. Începînd însă din anul 1911, numărul lor a scăzut considerabil, încît, după informaţiile primite dela Institutul ornitologic din Budapesta, în ultimul deceniu abia s-a mai observat cîte un exemplar răzleţ prin pusta Hortobagiului.

Abia tîrziu am luat şi eu cunoştinţă de gîsca lui Suşchin şi am vrut să o descopăr şi la noi în ţară, mai ales în Banat, unde de altfel, în timpul trecerilor se văd enorme cîrduri de gîşte. În sfîrşit, la 20 februarie 1931, am reuşit să obţin un prim exemplar, identificîndu-l pentru

fauna țării noastre. Acest exemplar este un mascul adult împușcat lîngă comuna Giulvăz (reg. Timișoara). Al doilea, al treilea și al patrulea exemplar, care se păstrează la Muzeul ornitologic din Timișoara, toți masculi adulți, au fost împușcați la 29 noiembrie 1937, la Biled și Bărăteaz (reg. Timișoara). Dimensiunile acestor patru masculi sînt cele date în tabloul nr. 21.

TABLOUL nr. 21

Nr. crt.	Genul	Timpul colectării	Localitatea capturării	Lung. totală mm	Lung. aripii mm	Lung. cozii mm	Lung. tarsului mm	Lung. degetului mijlociu mm	Lung. policarului mm	Lung. ciocului mm	Anvergura mm	Greutatea g
1	♂	20.II. 1931	Giulvăz (reg. Timișoara)	850	475	170	80	90	25	60	—	—
2	♂	29.XI. 1937	Biled (reg. Timișoara)	830	465	173	81	83	23	59	1640	3200
3	♂	21.XII. 1946	Bărăteaz (reg. Timișoara)	810	475	170	90	95	25	60	1640	3270
4	♂	4.XII. 1947	Bărăteaz (reg. Timișoara)	820	455	175	88	95	26	69	1570	3320

Înafară de aceste patru exemplare, au mai fost colectate, tot în Banat, un mascul tînăr împușcat la 2 octombrie 1920 lîngă Becicherecul Mic și un mascul adult împușcat în ultimele zile ale lunii ianuarie 1937, lîngă Săcălaz.

În Transilvania a fost împușcat la 21 martie 1932, lîngă Moicheni (reg. Stalin), un exemplar despre care a scris KAMNER, dîndu-i următoarele dimensiuni: lungimea 86 cm; aripa 49 cm; ciocul (culmenul) 6,6 cm; circumferința la bază 10 cm, la vîrf 4,9 cm; tarsu 7,5 cm; coada 17 cm.

Spre orientare, țin să mai amintesc că această specie nu se întîlnește niciodată în cîrduri mari (cel puțin în Banat), ci în pîlcuri mici sau în familii formate din cel mult 4—6 exemplare. Seara foarte tîrziu (pe înnoptate), această pasăre apare la locurile de pîndă, anunțîndu-și sosirea prin sunetele « gi-gi-gi » (întocmai ca gîsca domestică), fapt care e caracteristic pentru această specie.

274. Anser brachyrhynchus Baill.

Gîscă cu cioc scurt (fig. 154)

1830? *Anser obscurus* Brehm, Isis, p. 996 (Nomen nudum!); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 839.
1833 *Anser brachyrhynchus* Baillon, Mém. Soc. R. Abbeville, p. 74.
1839 *Anser phoenicopus* Bartlett, Proc. Zool. Soc. London, Part. VII, p. 3.
1891 *Anser brachyrhynchus* Baill. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 173.
1899 *Anser fabalis brachyrhynchus* Baill. 1833, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 132.
1932—1938 *Anser brachyrhynchus* Baill. E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1287; t. IV, p. 434.

Numiri romînești: Gîscă cu cioc scurt, Gîscă mică cu picioare roșii.

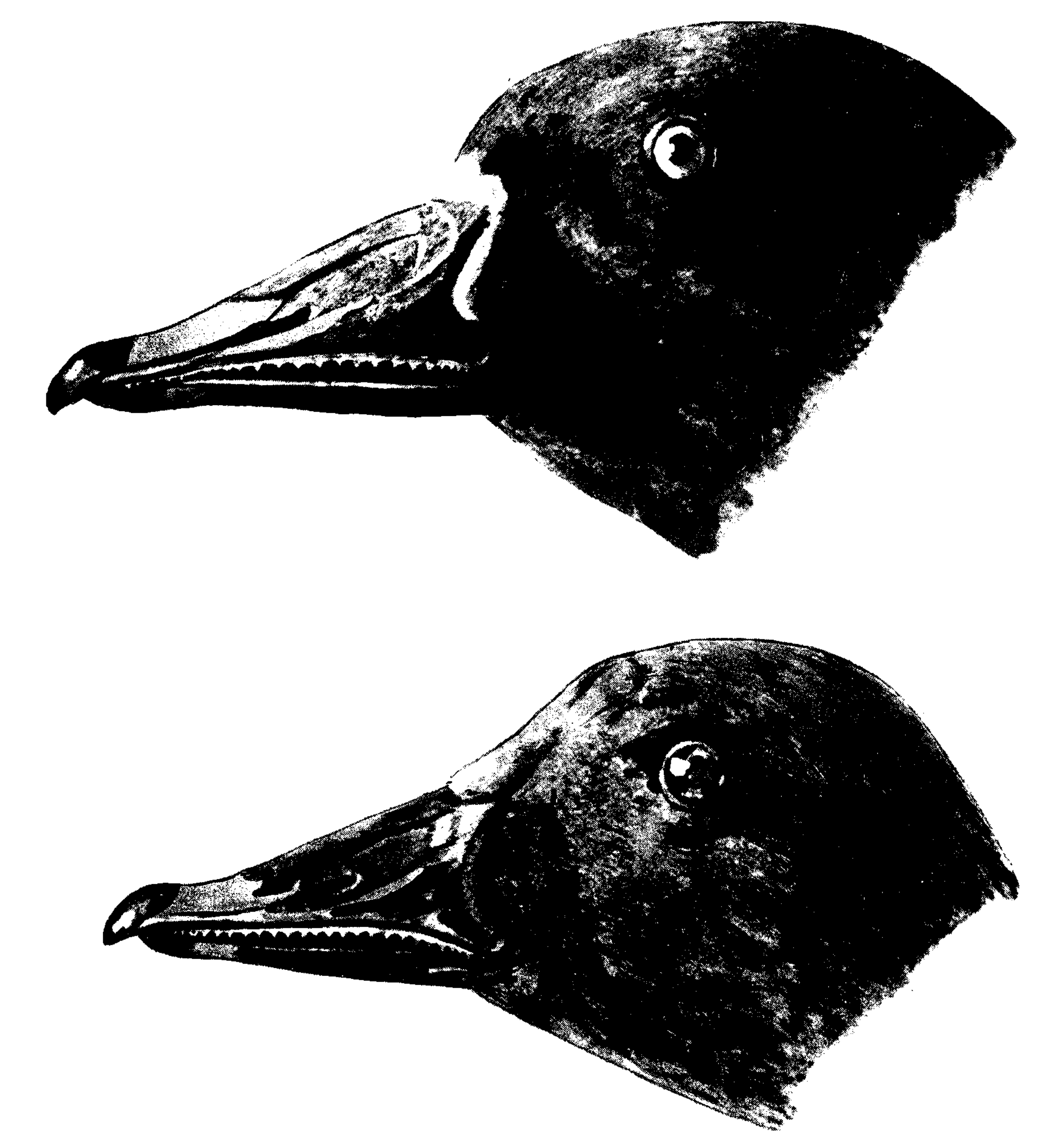

Fig. 154 a. — Capetele de la 1) *Anser neglectus* Suschk., ♂ şi 2) *Anser brachyrhynchus* Baill., ♀
Mărime naturală.

Numiri străine: Germ.: *Rotfussgans, Kurzschnäblige Gans;* Franc.: *Oie à bec court;* Ital.: *Oca dalle zampe rosse;* Engl.: *Pinkfooted Goose;* Ung.: *Rövidcsörü lud, Piroslábu vetésilud.*

Caracterele speciei. Foarte asemănătoare cu gîsca de semănătură, dar cu mult mai mică. Ciocul evident mai scurt, mandibula puţin strîmbată, inelul de pe cioc roz-roşcat palid toamna, primăvara mai intens colorat, mult asemănător cu acela al gîştei lui Suşchin. Picioarele mai scurte şi mai mici, de asemenea roz-roşiatice. Aripile strînse nu ajung cu vîrfurile pînă la capătul cozii. Penajul este în general mai întunecat; creştetul brun-negricios, grumazul brun-roşcat, partea superioară şi flancurile sur-negricioase mat, cu borduri sure deschis.

Sistematica. Apariţia gîştei cu cioc scurt, în partea de vest a ţării noastre, a fost semnalată pentru prima dată de către I. Csató în «Aquila» (78), unde aminteşte despre un mascul adult, din cele 3 exemplare împuşcate la 21 martie 1894, lîngă Meşcreac (reg. Cluj), dar care s-a dovedit mai tîrziu ca fiind un exemplar de gîrliţă mică. Cu un an mai tîrziu, la 14 martie 1895, a fost însă împuşcat lîngă Cuvin (reg. Timişoara) dintr-un pîlc (cu alte trei împreună), un exemplar tipic de către ornitologul Menestorfer. Despre acest exemplar, Chernel afirmă că era identic cu exemplarele tipice, pe care le-a văzut la muzeele din Copenhaga şi Göterborg. Tot Chernel mai aminteşte despre alte două exemplare, împuşcate la 15 decembrie 1895, în jurul comunei Sînnicolaul Mare (reg. Timişoara), unde îşi desfăşurase activitatea ornitologul amator Dr. Khun L.[1]), exemplare care au fost amintite de acesta ca *A. erythropus.* Acestea ar fi deci primele exemplare identificate pentru Banat, pînă la 22 februarie 1931, cînd am primit şi eu o femelă adultă împuşcată la Giulvăz (20 km spre sud-vest de Timişoara), caz despre care am scris la timpul său (243), dînd şi ilustraţia colorată a capului de la *Anser brachyrhynchus*, alături de *A. f. neglectus*, cu care se poate confunda mai uşor (la ambele, inelul ciocului şi picioarele sînt roşii). Lungimea minimală a ciocului este de 55 mm, în medie 59 mm, iar lungimea maximală de 71 mm. Faţă de aceasta, la gîsca cu cioc scurt, ciocul ajunge la dimensiunile între 43—50 mm; pe această bază, cele două forme se pot întotdeauna bine determina.

Exemplarul de la Muzeul ornitologic are următoarele dimensiuni: aripa 450 mm; coada 150 mm; tarsul 63mm; degetul mijlociu (cu unghie) 70 mm; policarul (c.u.) 20 mm; ciocul (culmenul) 49 mm; înălţimea la bază 25 mm; ongletul 13,8 mm.

Aria geografică. Cloceşte cu siguranţă pe Spitzbergen şi probabil şi pe Franz-Josef-Land; este în trecere şi iarna în Europa de nord-vest, se întîlneşte regulat şi în număr

---

[1]) Dr. Khun L., *Torontálmegye madárvilága az ezredéves kiállitáson,* p. 62.

mare pe insulele Britanice, mai rar în Belgia, Franța, Germania și Scandinavia, probabil uneori și pînă în peninsula Pireneică.

Răspîndirea și biologia. În aparență este o specie foarte rară la noi în țară, ceea ce, cred, se datorește mai ales observațiilor insuficiente făcute pînă acum.

Cele amintite la specia premergătoare, se aplică și la aceasta.

În Muzeul ornitologic din Timișoara, în afara exemplarului amintit mai sus, se mai păstrează capul, cu o parte din grumaz, al unei gîște din aceeași specie, împușcată la 21.XI.1946, la Bărăteaz, de un vînător țăran, care însă nu a voit să cedeze acest exemplar în întregime.

275. Anser indicus (Lath.)

Gîscă de India

1790 *Anas indica* Latham, Ind. Orn., t. II, p. 839, Ex. Synops. Suppl., t. I, p. 277 (Indien).

1790 *Anser Undulatus* Bonnaterre, Tabl. Enc. Méth., t. I, p. 114 (—Indien, ex. Latham).

1818 *Anser melanocephalus* Vieillot., Nouv. Dict. d'Hist. Nat. Nouv., éd. XXII, p. 332 (Nach Latham!).

1873 *Anser Skorniakovi* Sewertzoff, Turkest. Jevotn., p. 70, 149, Taf. X, fig. 3, 4, (—Turkestan. Russ.) Übers. in Zeitschr. ges. Orn., t. IV, p. 137.

1932—1938 *Anser indicus* (Lath.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21, t. II, p. 1288; t. IV, p. 434.

Numiri romînești: Gîscă de India.

Numiri străine: Germ.: *Indische Gans;* Engl.: *Barrel-headed Goose.*

Caracterele speciei. HARTERT descrie această specie după cum urmează: Mascul, femelă, adult. Capul, cerbicea și fîșia ce se află de-a lungul laturilor grumazului, albe; o bandă de la un ochi la celălalt, pe partea posterioară a capului și o a doua, paralelă dar mai scurtă, cam la 1 cm de la aceea de pe cerbice, ambele negre. Partea de deasupra grumazului este brună. Spatele anterior și axilarele au tectricele lor sur-argintii; fiecare pană are capătul albicios și o bandă subterminală brună palid; spatele posterior și tectricele supracodale anterioare sînt sur-argintii unicolor; restul tectricelor supracodale albe. Aripile sure deschis, spre capăt negricioase și devenind tot mai negre la vîrfuri către remigele primare; tectricele supraalare sure deschis. Rectricele sînt sure, cu margini înguste albe și cu o bordură mai lată, de asemenea albă la capăt. Grumazul, începînd de la gîtul alb, este brun-suriu, trecînd succesiv la pieptul sur foarte deschis cu penele tivite alb-smîntîniu, iar acestea la rîndul lor pierzîndu-se în partea de dedesubt, albă curat, a corpului; penele flancurilor sînt sure, cu benzi înguste terminale alb-brunatice și cu o bandă lată subterminală brun-roșcată. Tectricele subcodale albe. Irisul brun. Ciocul galben-portocaliu, mai rar galben, la bază mai deschis. Ongletul negru. Picioarele de coloare portocalie. Aripa 406—428 mm; coada 145—156 mm; ciocul 47—55 mm; tarsul 60—75 mm.

Sistematica. Această specie de gîscă, în aparență foarte rară la noi în țară, a fost semnalată de către CAROL KORNIS în revista « Carpații »[1]), iar pe baza acestei publicații am introdus-o în fauna ornitologică a R.P.R.

Iată ce scrie C. KORNIS despre această gîscă: « Pot să raportez din nou despre o pasăre rară, care s-a ivit pe teritoriul țării noastre. La 30 august a.c. (1934), Dl. Petru Bod a vînat la Bonțida (46,55° latitudine și 23,50° longitudine) o gîscă de India (*Anser indicus* Lath.). Și aceasta, ca și alte gîște rătăcite, își caută adăpost printre gîștele domestice. Literatura referitoare la ivirea gîștei de India în Europa, dispune numai de puține date și acestea sporadice. Patria sa, după HARTERT, este la nord, în regiunea Tian-Schan și Ala-tan, iar spre răsărit se găsește pînă la Kuku-nor. GODLENSKY a văzut-o și pe lacul Koso-gol, iar un exemplar a fost vînat pe lacul Baical. Iarna trece în cîrduri mari în India de la Punjab pînă la Assam. În Ceylon și pe țărmurile Malabar nu se mai găsește.

Ca oaspeți rătăciți au fost observate într-un cîrd mai mare în sudul Suediei în anul 1848, cînd au și fost vînate mai multe exemplare. CARL OTTO ROSENTHAL[2]) vorbește în numărul sept.-oct. 1934 al revistei « Ornitologische Monatsberichte » despre două exemplare văzute în Mecklemburg.

După ORNIS FENICA din IX.1932, s-au găsit trei exemplare în Scandinavia; la 3 august 1884, trei exemplare la sud-est de Schonen și un exemplar la Lunfjord (Dania) în 1892, iar în iulie 1915, un exemplar la Alosborgslon (Suedia) și în sfîrșit la 2 mai 1932 un exemplar pe insula Aland. HARTERT își pune întrebarea: oare exemplarul vînat în 1848 în Anglia n-a fost cumva fugit dintr-o grădină zoologică?

Această întrebare se poate pune și pentru celelalte cazuri, considerînd că patria acestei specii de gîscă se află situată la o distanță de cca 6000—7000 km și că în grădinile zoologice din Europa se află destul de frecvent. De exemplu, în Anglia, în grădina Kew-Garden, este ținută în libertate, avînd posibilitatea de a zbura oricînd.

Dar nu este de crezut că atît de mulți fugari să se fi găsit astfel, ci mai curînd se poate presupune că exemplarele ajunse pe aici au venit amestecate între alte specii de gîște.

În orice caz, ar servi pentru liniștirea curiozității ornitologice, dacă păsările ținute în grădini zoologice și în parcuri ar fi toate inelate, putîndu-se astfel evita multe ipoteze nesigure.

Acestea le comunică KORNIS în legătură cu gîsca de India; la acestea doresc să mai adaug că, după STEINBACHER [3]), ea clocește spre nord pînă

[1]) 1935, An. III, nr. 1, p. 20.
[2]) V.P.F., t. IV.
[3]) V. P. F., t. IV.

la sud-estul Altaiului, munții Kental, în nord pînă în munții Tian-Schan și în sud-estul Transbaicalei (Tarei-nor). Exemplare rătăcite au mai fost împușcate în Finlanda și Danemarca.

Părerea lui KORNIS o împărtășesc de altfel și eu.

276. Anser caerulescens caerulescens (L.)

Gîscă polară

1758 *Anas caerulescens* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. I, p. 124.
1788 *Anas hyperborea* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 504.
1822 *Chen hyperborea* Boie, Isis, p. 563.
1827 *Anser hyperboreus* Pallas, Spicilegia, Zool, 1769, fasc. VI, p. 25; id. Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 227, Taf. 65.
1852 *Chinochen hyperboreus* Reichenb., Av. Syst. Nat. p. IX.
1855 *Chenalopex hyperboreus* Brehm, Naumannia, p. 297.
1856 *Anser albalus* Cassin, Proc, Acad. Philad., p. 41.
1871? *Cygnus davidi* Swinkoe, Proc. Zool. Soc. London, 1870, p. 416 și 430.
1880 *Chen hyperboreus albatus* Ridgw., Pr. U. St. Nat. Mus., p. 202.
1899—1903 *Chen hyperboreus* (Pall.) Madarász, Magy. Mad., p. 306.
1932—1938 *Anser caerulescens caerulescens* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1290; t. IV, p. 434.

Numiri romînești: Gîscă polară, Gîscă de omăt.

Numiri străine: Rus.: *Belîi Gusi;* Germ.: *Schneegans, Polargans, Hagelgans;* Franc.: *Oie de neige, Oie hyperborée;* Ital.: *Oca iperborea;* Engl.: *Snowgoose;* Ung.: *Sarki lud.*

Caracterele speciei. După HARTERT: Mascul, femelă, adult. Penajul alb ca zăpada; remigele primare negre, cu rahisuri albe spre bază, cele exterioare spre rădăcină sînt sure; tectricele remigelor primare sure deschis cu rahisuri negre. Irisul brun. Tăișul maxilarului mult îndoit, mandibula considerabil strîmbată, ciocul roșu cu onglet cornos alburiu. Picioarele albăstrui sau roșu-portocalii. Aripa măsoară 370—440 mm; ciocul 50—60 mm; tarsul 72—82 mm. Tînăr: capul, grumazul și toată partea superioară sure-albăstrui deschis; penele de pe spate, axilare, tectricele supraalare mari și mijlocii, ca și remigele primare, cu borduri albicioase; tîrtița și tectricele supracodale ca și tectricele supraalare mici, albe. Remigele primare brun-negricioase la rădăcină, și tectricele acestora sure. Partea de dedesubt, albă.

Sistematica. Mulți ornitologi, ca SALVADORI, RIDGWAY și alții, consideră o gîscă brun-surie, cu tectricele supraalare sur-albăstrui — care se aseamănă cu o gîscă polară tînără, și se întîlnește împreună cu *Anser hyperboreus* — ca o specie deosebită. Ea se numește *Anser Chen caerulescens* (L.); se întîlnește împreună cu *A. h. hyperboreus* și *nivalis*. Probabil este vorba

numai de o aberaţie. Păsările adulte sure sînt natural mai rare, decît cele albe. Cîteodată se întîlnesc şi forme încrucişate, lucru constatat şi prin interesantele rezultate de prăsire ale lui BLAANW din Olanda. Ca o completare, STEINBACHER [1]) scrie următoarele: « Ornitologii americani susţin sus şi tare că Gîsca polară « albastră » este o specie deosebită şi trebuie diferenţiată de cea albă *(hyperboreus)* ». Locuri de cuibărit ale fazei albastre (expresia « fază » s-a vulgarizat, cu toate încercările de combatere), s-au găsit pe Baffinland (Soper, 1928) şi insulele Southampton din Hudsonbai (Sutton, 1930). Acolo au fost observate şi perechi amestecate, atît ale fazei albe cît şi ale celei albastre; de asemenea şi exemplare care derivă de la asemenea perechi. STEINBACHER păstrează numirea utilizată de HARTERT.

Gîsca polară face parte din fauna ornitologică a R.S.S. Moldoveneşti pe baza unui exemplar care se păstrează în Muzeul din Chişinău, după observaţiile proprii precum şi după acelea ale unor cunoscuţi ai mei, vrednici de toată încrederea, fapt despre care am scris în două rînduri (243), (250).

A r i a g e o g r a f i c ă. În legătură cu aceasta scrie E. HARTERT următoarele: « Despre răspîndirea în timpul clocirii avem date precise de la ornitologii americani, după care *A. hyperboreus hyperboreus* (*caerulescens*) cloceşte în partea de nord-vest a Americii de Nord, spre est pînă la golful Coronation şi insula Melville, adică pînă la 110°; în afară de aceasta s-ar mai putea întîlni în peninsula Tschukschen. În trecere a fost întîlnită de mai multe ori şi iarna de-a lungul litoralului nordic al Asiei, în Rusia şi pe marea Caspică. În Germania a fost observată, deseori, dar foarte rar împuşcată. Gişte polare singuratice au fost observate sau împuşcate în Islanda, Norvegia, Olanda, Franţa, Helgolanda, Ungaria şi pare-se că şi în Grecia ».

R ă s p î n d i r e a. Prima gîscă polară (un exemplar singuratic) a fost observată în iarna anului 1913, în bălţile dela Satchinez, de către paznicul nostru de vînătoare, care s-a apropiat de ea pînă la bătaia puştii, dar cînd s-a ridicat de pe malul apei şi a vrut să tragă, cartuşul pe care-l schimbase înainte anume, nu a luat foc, iar gîsca numaidecît a zburat peste baltă fără ca el să fi putut trage în ea. După descrierea amănunţită pe care mi-a făcut-o, nu încape nici o îndoială că acel exemplar era o gîscă polară, mai ales că acest paznic fiind bine instruit de mine, îmi mai colectase multe păsări interesante.

Al doilea caz, observat de fiul meu, coincide cu un al treilea, comunicat de un vînător, Franz Martin, din Periam. Anume, în anul 1929, la 26 decembrie, gîştele mele sălbatice din curte au semnalat trecerea altor gîşte prin aer, deasupra casei. Fiul meu a ieşit imediat în curte şi a văzut două gîşte polare trecînd în zbor. Concomitent cu aceasta le-a observat şi Franz Martin tot în aceeaşi zi cam pe la ora 15 (după cum şi-a reamintit), pe cînd mergea cu sania pe hotar . . . Timpul era cam ceţos, iar el era atent la un pîlc de potîrnichi, care veneau în zbor, speriate, din faţă, printre stupurile de tulei (coceni), cînd, peste cîteva momente, urmează în zbor, la o distanţă de vreo sută de paşi şi la abia 3—4 m deasupra solului înzăpezit, o gîscă singuratică « albă ca zăpada », pe care abia în ultimul moment a observat-o. La întrebarea mea, dacă îşi reaminteşte cum a fost vîrful aripilor mi-a răspuns că nu poate preciza acest lucru,

---

[1]) V. P. F., t. IV, p. 434.

fiindcă a văzut-o numai cîteva clipe, dar poate afirma precis că semăna cu o gîscă domestică, dar nu era în nici un caz o gîscă domestică cu atît mai mult cu cît aceasta s-a petrecut în largul hotarului, departe de orice localitate.

277. * Branta bernicla bernicla (L.)

Gîscă gulerată

1758 *Anas Bernicla* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 124.
1769 *Branta bernicla* Scop., Ann., t. I, p. 67.
1771 *Anas Brenta* Tunstall., Orn. Brit., p. 4.
1790 *Anser bernicla* Bonn., Enc. Méth., t. I, p. 121.
1792 *Anas monachus* Besecke, Beitrag z. Naturg. Vög. Kurlands, p. 45, Taf. 5 (—Non Anas monachus Scopoli!).
1824 *Bernicla brenta* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 46.
1831 *Bernicla glaucogaster* Brehm, Isis, 1830, p. 996 (—Nomen nudum!); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 849.
1831 *Bernicla micropus* Brehm, Isis. 1830 p. 996 (Nomen nudum!),; id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 849.
1831 *Bernicla platyuros* Brehm, Isis. 1830, p. 996 (Nomen nudum!); id Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 850.
1831 *Bernicla collaris* Brehm, Isis. 1830, p. 996 (Nomen nudum!); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 851.
1842 *Bernicla melanopsis* Macgillivray, Man. Brit. Orn., t. II, p. 151.
1855 *Bernicla pallida* Brehm, Vogelf., p. 368.
1872 *Brenthus bernicla* Sund., Méth. nat. Av. disp. Tent., p. 145.
1874 *Brenta bernicla* Heugl., Reis. Nordpolarm., t. III, p. 132.
1885 *Anser brenta glaucogaster* Seeb., Hist. Br. B., t. III, p. 508.
1892 *Branta brenta* Dubois, Faun. Belg. Ois., t. II, p. 388.
1899 *Branta bernicla* (L.) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 123.
1932—1938 *Branta bernicla bernicla* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—21, t. II. p. 1293; t. III, p. 2221; t. IV, p. 435.

Numiri romînești: *Gîscă gulerată, Gîscă cu inel pe gît, Gîscă neagră.*

Numiri străine: Rus.: *Ciornîia Cazarca;* Germ.: *Ringelgans, Rottgans, Meergans, Nonnengans;* Franc.: *Cravant, Oie cravant, Bernache cravant;* Ital.: *Oca colombaccio, Ceson, Anatra colombaccio, Oca negra, Oca negra foresta, Oca de la colana;* Engl.: *Brent Goose, Brandgoose;* Ung.: *Örvös lúd.*

Caracterele speciei. Partea anterioară a capului, grumazului, remigele și rectricele sînt negre; penele de pe spate, piept și partea anterioară a pîntecelui sînt sur întunecat, restul pîntecelui și dedesubtul cozii, ca și tectricele supracodale, albe. Pe ambele laturi ale grumazului se află cîte o pată albă în formă de semilună, ale cărui pene sînt puțin ondulate. Cele tinere sînt mai întunecate la culoare și le lipsesc petele albe în formă de semilună. Ochiul e brun întunecat, ciocul roșiatic, picioarele negre. Femela, puțin mai mică decît masculul. Aripa 325—352 mm; coada 110—130 mm; tarsul 53—61 mm; ciocul 31—37 mm.

Sistematica. Primul exemplar de gîscă gulerată împuşcat în ţinuturile romîneşti, îl semnalează E. HAUSMANN din Baciu în revista « Aquila »[1]). Acest exemplar, un mascul adult, a fost împuşcat la 7 decembrie 1906, lîngă Făgăraş, şi se găseşte în colecţiile de ştiinţe naturale ale liceului de acolo.

A. BIELZ (12), (15)[2]) aminteşte despre această gîscă ca fiind o pasăre de trecere, că unele exemplare au fost împuşcate, dar nu aminteşte nici locul, nici timpul şi nici dacă se păstrează vreun exemplar dintre acestea, aşa că nu pot fi considerate ca date autentice. De asemenea, CSATO, excelentul ornitolog ardelean, nu aminteşte despre ea în publicaţiile sale şi nici nu a avut vreun exemplar în bogata sa colecţie. Abia în timpurile mai recente a fost amintită gîsca gulerată de către L. RODEWALD şi S. PAŞCOVSCHI, ambii buni cunoscători ai păsărilor de baltă. Bazîndu-mă deci pe aceste date, am introdus gîsca gulerată în Fauna ornitologică a ţării noastre.

Aria geografică. După HARTERT, este o pasăre clocitoare începînd din peninsula Taimir în Siberia de nord, pînă la Spitzbergen (cursul inferior al Boganidei şi la Ienissei, Kolgujev, Novaia-Zemlia, Franz-Iosef-Land, Spitzbergen). De asemenea din Groenlanda de vest pînă la insulele Parry. În trecere, prin Norvegia şi Rusia de nord; iarna pe litoralul Mării Nordului, al Marii-Britanii, Olanda, Belgia şi Franţa, singuratice pînă în Portugalia, Maroc, Egipt.

Răspîndirea. În R.P.R. se întîlneşte foarte rar şi numai întîmplător; se poate să nu fi fost totuşi observată, sau, de multe ori, să nu fi fost recunoscută.

Biologul L. RODEWALD dela Pescăriile Statului din Tulcea[3]), într-un raport făcut către Direcţia vînătoarei din Ministerul Agriculturii, aminteşte că în ziua de 15 decembrie 1938, printre alţi oaspeţi din Nord, a putut vedea asemenea păsări pe ţărmurile Mării Negre (Gura Portiţei) şi *Branta bernicla*. Tot dînsul aminteşte în aceeaşi revistă[4]), că, în anul următor, a putut observa în două rînduri această specie şi anume în ziua de 30 noiembrie, 3 exemplare la jepşile din regiunea dintre Mahmudia şi Beştepe, iar în ziua de 19 noiembrie a observat 8 exemplare din această specie în regiunea Pardina, zburînd în direcţia sud-nord. Aviz deci ornitologilor, pentru viitor.

278. **Branta leucopsis** (Bechst.)

Gîscă cu obraz alb

1776? *Anas krota* Müller, Zool. Dan. Prodr., p. 14.
1803 *Anas leucopsis* Bechstein, Orn. Taschenb., t. II, p. 424.
1899 *Branta leucopsis* (Bechst.), 1803, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 122.
1929 *Branta leucopsis* Bechst., Brehm A., Állat Világa legujabb kiad. 10 köt., p. 268.
1932—1938 *Branta leucopsis* (Bechst.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21., t. II, p. 1296; t. IV, p. 435.

---

[1]) t. XIV, p. 336.
[2]) p. 133—134 şi 86.
[3]) Rev. vînătorilor, 1939, nr. 6, p. 16.
[4]) Rev. vînătorilor, 1940, nr. 2, p. 12.

Numiri romînești: Gîscă cu obraz alb, Gîscă călugăriță.

Numiri străine: Germ.: *Weisswangen-Gans, Nonnengans, Schotische Gans;* Franc.: *Bernache nonnette, Bernache à joues blanches, Oie bernache;* Ital.: *Occa faccia bianca;* Engl.: *Barnacle-Goose;* Ung.: *Apácalúd.*

Caracterele speciei. Ceva mai mare decît gîsca gulerată. Fruntea, laturile capului, tectricele supracodale, pieptul, pîntecele și dedesubtul cozii, albe; pe flancuri dungi slabe transversale, întunecate. Partea posterioară a capului, grumazul, un frîu îngust pînă la ochi, gușa, partea anterioară a spatelui și mijlocul spatelui sînt negre întunecat, lucios; penele de pe spate sînt mărginite sur, iar cele ale mantalei tivite sur-cenușiu, la margine albe. Remigele brun-negricioase, pe marginea exterioară, aproape pînă în capăt, de culoare sur-albăstrui; tectricele remigelor primare și secundare, ca și axilarele sînt sur-cenușii închis; spre capăt brun-negricioase; vîrful cu dungi înguste albe, rectricele negre, irisul brun închis; ciocul și picioarele, negre. Lungimea cam 700 mm; aripa 390—420 mm; coada 140 — 153 mm; tarsul 67—74 mm; ciocul 29—36 mm; anvergura cam 1400 mm.

Sistematica. Gîsca cu obraz alb este de asemenea o specie foarte rară în țara noastră, cunoscîndu-se, pînă în prezent, numai două exemplare capturate la granița de vest a țării și în baza cărora, am introdus-o în Avifauna R.P.R.

Aria geografică. Ca locuri sigure de clocire sînt cunoscute pînă azi numai Spitzbergen și partea estică a Groelandei. În timpul migrației și iarna, această specie se găsește din Islanda pînă pe litoralul Mării Baltice și Mării Nordului, excepțional pînă în Italia, Spania, Maroc, Insulele Azore. În Germania este mult mai rară decît *B. bernicla.* În număr foarte mare se află în insulele Hebride, Scoția Solway, pe litoralul vestic și estic al Marii-Britanii și în Irlanda.

Răspîndirea și biologia. Primul exemplar de gîscă cu obraz alb a fost împușcat în luna septembrie 1896, lîngă Someș, în comuna Tămaia (reg. Baia-Mare), și în baza acestuia a fost introdusă la timpul său în Avifauna R. P. Ungară; exemplarul se găsește în posesia lui Ladislau Teleki.

Al doilea exemplar a fost împușcat tot la granița de vest, și anume la Jaca (reg. Oradea), în luna decembrie 1929, păstrîndu-se la Institutul ornitologic din Budapesta. De asemenea această pasăre a fost observată de cîteva ori în R. P. Ungară, colectîndu-se pînă în prezent 7—8 exemplare. Personal nu am întîlnit-o niciodată.

Spre deosebire de celelalte gîște, clocește mai mult pe malurile stîncoase, ca și *Anser brachyrhynchus,* în locuri foarte greu, sau deloc, accesibile. În iunie face 3—5 ouă, în formă de elipsă, sau întinsă și ascuțită. Cercetări și observații mai intense se impun pentru viitor și în ce privește această specie.

279. **Branta ruficollis** (Pall.)

Gîscă cu gît roșu (fig. 155)

1769 *Anser ruficollis* Pallas Spicil., Zool., fasc. 6, p. 21, tab. IV.

1774 *Anas torquata* Gmelin, Reise d. Russland, t. II, p. 179, Tab. 14.

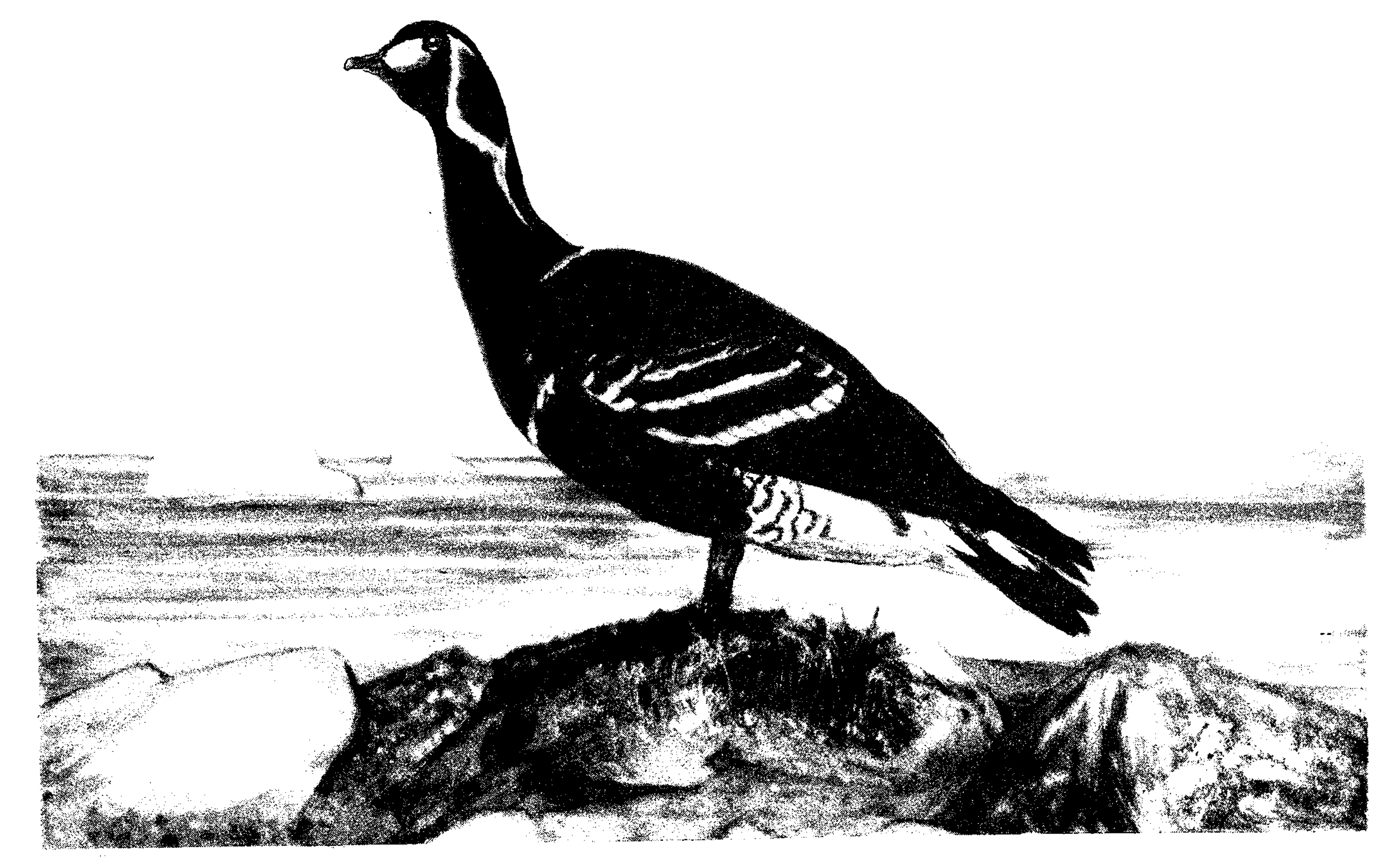

Fig. 155. — *Branta ruficollis* (Pall.)
Gîscă cu gît roşu.
1:4,18 din mărimea naturală.

1775 *Anas pulchricollis* (lapsus calami, *ruficollis*) Georgi, Rèise d. Russl. Reiches, p. 167, teste Salvad.

1932–1938 *Branta ruficollis* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912–21, t. II, p. 1298; t. IV, p. 436.

Numiri romînești. Gîscă cu gît roșu, Gîscă cu piept roșu, Gîscă cu cravată.

Numiri străine: Rus.: *Cacvoi ciacvoi, Crasnazobaia Casîrca;* Germ.: *Rothalsgans, Rotbrüstige Gans, Spiegelgans, Bunte Nordgans;* Franc.: *Bernache à cou roux;* Ital.: *Oca collo rosso;* Engl.: *Red-breasted Goose;* Ung.: *Vörösnyaku lúd.*

Caracterele speciei. Fruntea, partea superioară a capului, cerbicea și grumazul posterior de-a lungul, în continuare, de un negru lucios; grumazul este încadrat de o dungă albă; începînd de la ochi în jos, o pată neagră, devenind tot mai lată și care, începînd dela colțul gurii, se întinde peste bărbie și peste gît, terminîndu-se în partea superioară a grumazului anterior cu o bandă neagră; înaintea acestei pete negre de pe laturile capului, începînd dela marginea anterioară a ochiului pînă la rădăcina ciocului, se află o pată mare albă; după pata neagră, se întinde peste regiunea auriculară în jos, de ambele părți, o pată mare, roșu-ruginie, încadrată de o dungă albă. Pe colțul bărbiei, între brațele mandibulei, este albă sau albă punctat. Restul grumazului și partea anterioară a pieptului, roșu-ruginii; cealaltă parte superioară, neagră; între roșul grumazului și negrul corpului anterior, de jur împrejur, are un inel alb. Tectricele supraalare mari și mijlocii sînt tivite cu o dungă terminală albă. Pieptul, pînă la mijlocul corpului inferior, pe flancuri și în jos, negru; penele posterioare de pe flancuri albe, cu benzi terminale negre late. Partea posterioară a corpului inferior, abdomenul, tectricele supracodale și subcodale, albe. Tectricele subalare și axilarele, precum și remigele și rectricele, negre. Irisul brun-roșcat. Ciocul și picioarele negre. Lungimea 550 mm; aripa 345–365 mm; coada 125–140 mm; tarsul 52–56 mm; ciocul 23–26 mm; anvergura cam 1250 mm. Femela este la fel ca masculul, dar puțin mai mică. Cele tinere nu au culoarea neagră așa curată, ci mai brunatică; grumazul și gușa sînt mai spălăcite și mai brunatice; rectricele albicioase la vîrf.

Sistematica. Această gîscă, de mărimea unui califar sau a unei gîrlițe mici, este incomparabil mai frumoasă, mai tărcată decît ambele specii anterioare și pare a fi mai frecventă decît s-a crezut pînă acum, ceea ce ne îndreptățește pe deplin, a o introduce în Fauna ornitologică a țării.

Aria geografică. După Hartert și alți autori, gîsca cu gît roșu clocește în tundrele Siberiei de vest, lîngă Boganida, Ienissei și Ob. A mai fost observată și în peninsula Taimir și ținutul Tschuktschen. Migrează de-a lungul văilor Irtiș și Ural, ca să ierneze în

părţile sudice ale Mării Caspice şi ale lacului Aral; la întoarcere, trece în mase mari peste delta Volgei. Unele iernează la est de Marea Caspică şi de lacul Aral, pînă în Persia. Exemplare rătăcite au fost capturate în Anglia, Olanda, Franţa, Prusia orientală, Mecklenburg, Württenberg, Bavaria, Italia, Galiţia, R.P. Ungară, Arhanghelsk, Finlanda. Desenele din temple şi morminte dovedesc că în timpurile mai vechi această pasăre se întîlnea deseori şi în Egipt.

Răspîndirea. Despre răspîndirea gîştei cu gît roşu, avem o mulţime de informaţii şi publicaţii, mai ales în revistele de vînătoare « Carpaţii » şi « Revista vînătorilor », în care au fost semnalate mai multe exemplare, capturate în diferite puncte ale ţării.

Primul exemplar de gîscă cu gît roşu, după cît am putut afla pînă acum, a fost capturat la Călăraşi, lîngă Dunăre, în aprilie 1910, de către preparatorul Enăchescu-Muscel (Bucureşti), lucru pe care l-am publicat la timpul său (243), (245). Înafară de acest exemplar, se mai cunosc următoarele: o femelă împuşcată lîngă Malcolci (reg. Constanţa), la 27 octombrie 1927, aflată în posesia naturalistului Rettig din Tulcea; un exemplar (sexul necunoscut, probabil mascul), împuşcat la 28 noiembrie 1928, lîngă Feteşti (reg. Constanţa), actualmente la Muzeul « Grigore Antipa » (Bucureşti); un altul (fig. 155) se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara; un exemplar împuşcat la 25 octombrie 1928 lîngă Sibiu, acum în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu; o femelă împuşcată lîngă Silistra, în noiembrie 1929, în posesia preparatorului Enăchescu-Muscel; la 25 noiembrie 1931 au fost observate două exemplare lîngă Deva, dintre care a fost împuşcat un mascul; un mascul adult împuşcat la 8.III.1949 (după terminarea prezentei lucrări) lîngă comuna Călacea (reg. Timişoara) se păstrează de asemenea în Muzeul ornitologic din Timişoara.

Despre apariţia, răspîndirea şi mai ales despre locurile de iernat ale acestei specii, a apărut o comunicare mai recentă în « Aquila » şi care se referă şi la teritoriul ţării noastre, deşi unele date sînt greşit amintite, întru cît gîsca cu gît roşu are o apariţie mai veche în R.P.R. decît în R.P. Ungară.

280. **Tadorna tadorna** (L.)

Califar alb (fig. 156)

1758 *Anas Tadorna* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 122.
1766 *Anas tadorna* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 195.
1774 *Anas cornuta* Gmel., Reise d. Russl., t. II, p. 185.
1788 *Anas damiatica* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 535.
1822 *Tadorna tadorna* Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Tadorna familiaris* Boie., Isis, p. 564.
1824 *Tadorna Bellonii* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 72.
1828 *Tadorna vulpanser* Flem., Hist. Br. Anim., p. 122.
1830 *Tadorna gibbera, Tadorna littoralis, Tadorna maritima* Brehm, Isis, p. 997.
1840 *Vulpanser tadorna* Keys. et Blas., Wirbelt. Europ., t. LXXXIV, p. 225.
1842 *Tadorna Bellonii* Blyth, Prov. Zool. Soc., p. 94.
1854 *Tadorna schachraman* Brehm, Journ. f. Orn., t. II, p. 84.
1865 *Chenalopex tadorna* Droste, Journ. f. Orn., t. XIII, p. 353.
1871 *Tadorna cornuta* G.R. Gr., Hand-List, t. III, p. 80.
1882 *Tadorna damiatica* Stejn., Pr. N. St. Nat. Mus., p. 38.
1883 *Tadorna vulgaris* Seeb., Isis. p. 33.
1891 *Tadorna cornuta* Gm., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 188.
1899 *Tadorna tadorna* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 121.

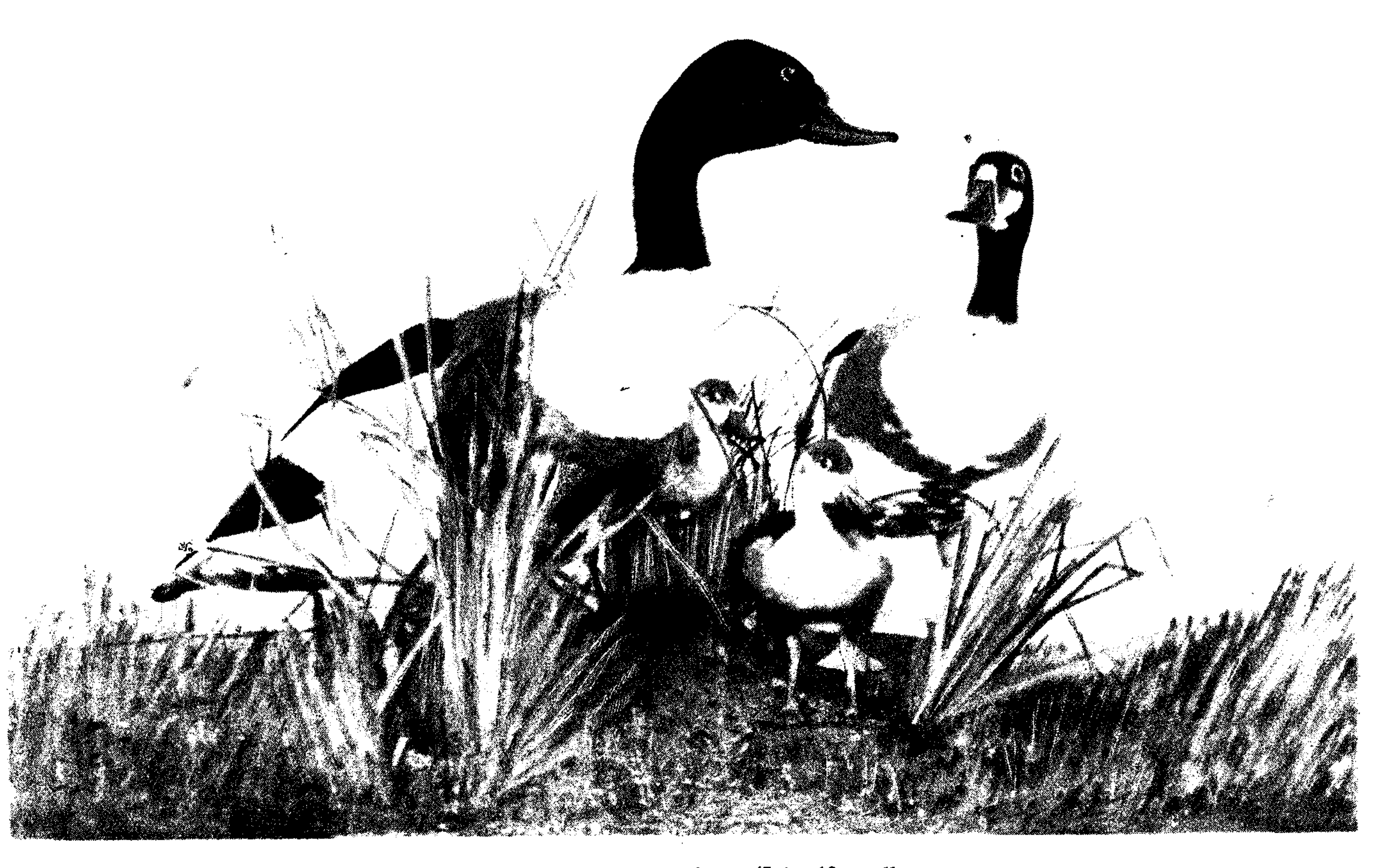

Fig. 156. — *Tadorna tadorna* (L.), ♂♀, pull.
Călifar alb.
1:4,57 din mărimea naturală.

1899—1903 *Tadorna tadorna* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 299.
1910 *Tadorna tadorna* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 661.
1932—1938 *Tadorna tadorna* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1302; t. IV, p. 436.

Numiri romînești: Califar alb, Angut, Rață de vizuină, Rață cucuiată.

Numiri străine: Rus.: *Pegánca;* Germ.: *Brand-Ente, Brandgans, Erdgans, Höhlenente, Grabgans;* Franc.: *Canard d'hiver, Canard tadorne, Tadorne commun;* Ital.: *Volpoca, Anatra volposa, Anatra rossa, Cherso, Belladonna, Ciccalona, Anatra cruciata, Fiscone;* Engl.: *Sheldrake, Skeld-duck, Bargander;* Ung.: *Bütykös ásólúd, Róka lúd, Tülkös ruca.*

Caracterele speciei. Ciocul în formă de lopată, foarte îndoit, la rădăcină are un cucui.

Mascul adult (haină pompoasă de nuntă). Capul și grumazul de un verde-negricios lucios; gușa pînă la jumătate și spatele anterior sînt albe; umerii negri, tectricele alare albe; coada este albă, cu o bandă terminală neagră; remigele negre; remigele primare cu tivuri exterioare albe; oglinda anterior verde, posterior roșu-ruginie. Pe piept și pe spatele anterior de jur împrejur are o bandă lată roșu-scorțișorie; mijlocul pieptului și pîntecele sînt negru-surii, abdomenul gălbui. Ciocul roșu, picioarele roz-alburii. Irisul brun închis.

Femela are aceleași colori, însă mult mai palide; cucuiul frontal mult mai mic.

Sistematica. Dacă comparăm califarii dela nord cu cei dela sud, vom găsi culoarea roșu-ruginie a celor de la nord, ceva mai închisă.

TABLOUL nr. 22

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	72	35	15	6,2	5,3
	Min.	56	33	11,8	5,5	5
10 ♀ ad.	Max.	66,6	32	12,6	5,8	5,1
	Min.	53,2	29,8	10,1	5,2	4,2

Aria geografică. Aria de clocire a califarului alb se întinde din insulele Britanice prin Europa și Asia, la Oceanul Pacific, pînă la 56—69° latitudine nordică. Spre sud, locurile de clocire se află la țărmul Mării Negre. Califarul alb este o pasăre a litoralului mării, care în

interiorul ţării se întîlneşte rar. Iarna migrează de-alungul litoralului Europei de sud, Africei de nord, Asiei de sud şi Japoniei.

Răspîndirea şi biologia. Frecvent locuitor al lagunelor, mai ales al lacurilor Razelm şi Sinoe. Îndată ce se lasă frigul de iarnă, şi lagunele încep să se acopere cu ghiaţă, părăseşte ţara, pentru ca imediat ce s-a dezgheţat, să apară iarăşi.

Califarul alb a fost de mai multe ori observat şi împuşcat în interiorul ţării, chiar şi în Banat şi Transilvania. E. BIELZ (12) şi LEONHARDT (219) îl amintesc încă dela începutul, respectiv, mijlocul secolului trecut, de lîngă Mureş (STETT.), Olt (LEONH.), Streiu (CSATÓ), Cîmpia (HERMANN O.), apoi A. BUDA (22) de lîngă Streiu; CSATÓ (65) aminteşte despre un exemplar împuşcat lîngă Streiu, în anul 1848, de către A. BUDA care l-a păstrat în colecţia sa. Alte exemplare au fost împuşcate şi se păstrează în diferite muzee sau colecţii particulare, de exemplu o femelă împuşcată în martie 1898, lîngă Panciova, Banat, şi care se află azi în Muzeul naţional din Budapesta; un exemplar împuşcat în ianuarie 1899 lîngă Avrig (Reg. Stalin), azi în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu; un exemplar dela 2 februarie 1907, din Valea Haţegului [1]. În timpurile mai recente (23—24 decembrie 1929) a fost împuşcată o pereche lîngă o baltă din comuna Hodoni (Reg. Timişoara) dintr-un pîlc de 5 bucăţi, care erau ataşate gîştelor de casă; timpul fiind ceţos şi geros pe atunci, se pare că ele pierduseră posibilitatea de orientare pentru continuarea migraţiei.

La începutul lui ianuarie 1934, un mascul adult care se menţinuse mai multe zile printre cîrdurile de raţe sălbatice de pe lîngă băltoacele dezgheţate din comuna Schöndorf (reg. Timişoara), a fost împuşcat de vînătorul Ioan Molter, care l-a donat Muzeului ornitologic din Timişoara. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează două grupe biologice: 1 ♂, 1 ♀ şi 2 pui; şi ♂, 1 ♀ la vizuină, imitaţia unui cuib din Dobrogea, de lîngă lacul Sinoe.

Un ♂ adult a fost împuşcat la 4.XII.1943 la Biled (reg. Timişoara) împreună cu alt exemplar. Un al treilea mascul adult din Muzeul ornitologic din Timişoara, a fost împuşcat la Rudna, la 20.II.1948.

Cuibăritul. Cloceşte des pe malurile abrupte lutoase şi stîncoase ale lagunelor; de multe ori însă, şi la mai mulţi kilometri depărtare de apă, în dune de nisip. Toate cuiburile erau plasate în găuri, două din ele în vizuini de vulpi.

Cuiburile erau construite numai din pufii păsării şi puţine alge. DOMBROWSKI a văzut asemenea cuibare: unul cu 8 ouă, două cu cîte 9 ouă, patru cu cîte 10 ouă. Cuibarul este de obicei complet în a doua jumătate a lunii mai. Dimensiunile a douăzeci şi patru de ouă, măsurate de el, au fost în medie: 65,5×46,8 mm; maximum: 70,6×48 şi 68×50 mm; minimum: 63×43,4 şi 61,6×44,2 mm.

Cu ocazia penultimei mele excursii în Dobrogea, am găsit pe malul lacului Sinoe, la 28 iunie 1930, un cuib de califar alb, situat într-o vizuină de vulpe (cu două, trei, ieşiri) săpată în mal, la o distanţă de 5—6 metri, şi la o adîncime între 50—70 cm, sub solul nisipos. În acest cuib erau, spre marea mea surpriză, 16 (repet, şasesprezece) ouă, aproape proaspete. Vizuina, după aspect, era locuită de vulpi, dar ieşirea era în direcţie opusă şi puţin mai ridicată decît la vizuinile acestora. Gura vizuinei, folosită de califari,

[1]) Aquila, 1913, p. 522.

era în spre apă, abia la 7—8 paşi de la oglinda acesteia, iar pe nisipul umed de lîngă apă se vedeau amprentele picioarelor păsării, care formau o adevărată cărare pînă la intrarea în vizuină. Eram ferm convins, că acest cuibar va fi dintr-o pontă întîrziată şi de aceea am împuşcat şi femela dela acel cuib. O mărturisesc sincer că am regretat mult pe de o parte jefuirea acestui cuib, scoţînd la iveală marele număr de ouă, la care nu mă aşteptam deloc, dar pe de altă parte m-am bucurat pentrucă am lămurit astfel neintenţionat o chestiune biologică atît de importantă şi interesantă pentru această specie. Femela împuşcată nu mai avea aproape deloc puf pe piept şi pîntece, căci îl folosise la căptuşirea cuibului, de sub ouă.

Acest cuibar face parte azi dintre cele mai interesante şi mai valoroase piese ale Muzeului ornitologic din Timişoara şi chiar din toată ţara. Dau în cele ce urmează diametrele (fără fracţiuni) în mm a celor 16 ouă, din care se compune cuibarul: 59×46, 65×47, 63×46, 64×46, 61×46, 61×46, 62×45, 62×46, 67×47, 63×46, 61×45, 66×47, 62×46, 66×46, 61×45, 65×46, rezultînd în medie: 63×46; maximum: 67×47; minimum: 59×46.

Convingerea mea este că, cuibăritul în vizuinile de vulpe este ceva analog cu « comensualismul » la multe animale. Califarul face pe « santinela » vulpilor, în aceste întinderi de stufării (nu prea înalte şi dese, din cauza sărăturilor de acolo), motiv pentru care califarii nu sînt răpiţi de proprietarii vizuinilor.

281. **Casarca ferruginea** (Pall.)

Califar roşu

1764 *Anas ferruginea* Pallas, Vroeg's Cat. Adumbratiuncula, p. 5.
1768 *Anas casarca* Linné, Syst. Nat., t. III, App., p. 224.
1770 *Anas rutila* Pall., Nov. Comm. Peter., t. XIV, p. 579.
1818 *Anser casarca* Vieill., Nov. Dict. Hist. Nat., t. XXIII, p. 341.
1820 *Tadorna rubra* Brehm, Isis, p. 997.
1822 *Tadorna rutila* Boie, Isis, p. 364.
1838 *Casarca rutila* Bonap., Comp. List., p. 56.
1842 *Tadorna casarca* Macgill., Man. Br. Orn., t. II, p. 103.
1844 *Vulpanser rutila* Key et Blas., Wirblt., Eur., t. LXXXIV, p. 225.
1887 *Cairina rutila* Tacz., Proc. Zool. Soc., p. 611.
1890 *Nettalopex rutila* Heine et Reichenow, Nomencl. Mus. Hein.
1891 *Casarca rutila* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 171.
1899 *Tadorna casarca* (L.), 1768, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 120.
1910 *Tadorna casarca* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 663.
1932—1938 *Casarca ferruginea* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1301; t. IV, p. 436.

Numiri romîneşti: Califar roşu, Caharcă.

Numiri străine: Rus.: *Caragatca, Crásnaia utca;* Germ.: *Rostente, Rostgans;* Franc.: *Tadorne kasarka;* Ital.: *Casarca, Germano forestiero, Fiscuni imperiali;* Engl.: *Ruddy Sheldrake, Ruddy Shelduck;* Ung.: *Roszdás réce, Vörös lud, Téglaréce.*

Caracterele speciei. Ciocul este aproape drept, numai la vîrf îndoit în sus. Mascul adult (haină de nuntă). Capul și grumazul aproape alb, cu un suflu gălbui; pe partea superioară a grumazului are un inel negru. Partea superioară și cea de dedesubt sînt roșu-ruginii viu; tectricele aripelor, albe; oglinda verde metalică întunecat; aripile și coada negre. Ciocul negru-albăstrui, picioarele negre-surii albăstrui. Irisul brun.

Haina de vară a masculului și a femelei se deosebesc numai prin aceea că le lipsește inelul negru, iar capul și grumazul sînt mai alb-gălbui; ultima este și puțin mai mică.

Sistematica. Culoarea irisului este greșit dată în multe lucrări consultate, deoarece aceasta nu este galbenă deschis, ci brun-alunie; la tinerețe ceva mai deschis la bătrînețe mai închis. DOMBROWSKI amintește despre mai multe exemplare de *Tadorna casarca* ♀ × *Anas boschas* ♂, încrucișate de el, pe care eu însă nu le cunosc.

TABLOUL nr. 23

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	64,3	38	14,9	6	4,6
	Min.	62,1	35,8	14,1	5,4	4,5
10 ♀ ad.	Max.	61,8	35,6	13,7	5,9	4,5
	Min.	60	33,7	12,1	5,2	4,3

Aria geografică. Centrul ariei de clocire se află în Asia centrală; spre est se întinde pînă în Japonia, spre vest pînă în R. P. Bulgaria și R. P. Romînă. Iarna ajunge pînă în Africa de nord și Asia de sud.

Răspîndirea și biologia. Despre răspîndirea acestei frumoase rațe din timpurile mai demult, găsim în literatură următoarele comunicări mai interesante:

S. PETÉNYI scrie: « În Valahia se întîlnește în timpul clocitului, în Bulgaria, anume de la Rusciuc la Silistra pînă la Marea Neagră, și în jos tot mai mult... Clocește în găurile din malul înalt al Dunării. Locuitorii le iau aci puii, îi cresc și îi țin ca păsări decorative în ogrăzile lor, la fel și în Valahia. În captivitate însă rămîn întotdeauna mai mici și mai puțin frumoase, în culorile lor pompoase. Înainte și după timpul clocirii, sboară în cîrduri pe lacurile din cîmp și pe lîngă țărmurile Dunării, deseori amestecați cu alte soiuri de rațe sălbatice ».

În « Zeitschr. f. d. gesam. Ornith. [1]), I. H. ELWES și F. E. BUCKLEY comunică următoarele: « Cuibul este foarte greu de găsit, întotdeauna este într-o peșteră, cîteodată în lanurile de cereale, iar masculul face pe sentinela la cuib, ca să cheme femela de pe ouă, dacă se apropie

[1]) 1884, t. I, p. 33.

cineva. Noi am primit un cuib din apropierea Constanței, conținînd un ou, care se aseamănă foarte mult cu acelea de *Tadorna cornuta*. De asemenea și puii, sînt la fel colorați ca ai acelora »[1])

După comunicările fraților SINTENIS, califarul roșu este frecvent în Dobrogea, mai ales între Rașova și Cernavodă[2]).

Dr. L. LORENZ LIBURNAU spune « *Tadorna tadorna* (trebuie spus *T. casarca*), clocește mai sus de Nicopole, și poate și în surpăturile de mal lutos de lîngă lacul Rașova » [3]).

Dr. O. REISER observă următoarele: « Această rață frumoasă locuiește cea mai mare parte a Bulgariei de nord și est. După cîte am putut afla, ea se găsește ca pasăre clocitoare la Dunăre, începînd abia de la Nicopole.

Califarul roșu clocește și de-a lungul albiilor rîurilor mai mici, mult mai la sud de Dunăre etc. » [4]).

Califarul roșu s-a împuținat foarte mult în ultimele 3—4 decenii, fapt care reiese din apriga urmărire la care sînt expuși aceștia, și nu este departe timpul cînd vor fi exterminați cu totul, dacă nu se vor lua măsuri energice pentru protejarea lor. Răspîndirea lui ca pasăre clocitoare începe de la Nicopole, în jos pe Dunăre, pînă în Deltă; apoi de aici, de-a lungul Mării Negre, pe litoralul romînesc și bulgar. Locurile de clocit se găsesc deseori departe pe uscat, în mijlocul pădurii, în pereții stîncoși, mai mulți km depărtare de apă.

DOMBROWSKI evalua numărul perechilor care au clocit în anul 1896 în țară, la 150—160, iar în anul 1909, bine calculat, numai vreo 70—80 de perechi.

Sînt de complet acord cu cele comunicate de DOMBROWSKI, încă în anul 1909. De atunci și pînă azi, situația califarului roșu nu s-a ameliorat deloc, dimpotrivă, numărul lor a scăzut și mai mult. Pentru a ilustra cît de redus este numărul lor în jumătatea de nord a Dobrogei, pot afirma că în cele 6 excursii făcute de mine în Dobrogea între anii 1923—1942, numai o singură dată am întîlnit un exemplar, singuratic, la mare distanță pe lacul Golovița.

Despre apariția califarului roșu în interiorul și mai ales în partea de vest a țării, avem puține date, pe care le dau aici.

În primăvara anului 1831, Fr. STETTER a împușcat un exemplar la Mureș, probabil lîngă Deva, și tot el a mai văzut un exemplar împușcat mai tîrziu la Orșova.

Ornitologul englez CLARKE a văzut califar roșu la 2 iunie 1883, la Cazane (Clisura Dunării).

La 21 august 1895, ornitologul I. CSATÓ a împușcat un exemplar lîngă Aiud, care se găsește azi la Muzeul Ornitologic din Budapesta.

În sfîrșit, la începutul lunii septembrie 1912, a fost capturat lîngă Orașul Stalin un exemplar, viu, care a rămas rătăcit dintr-un cîrd ce trecuse pe acolo în seara premergătoare, și care, ținut în captivitate, s-a îmblînzit complet, încît mergea prin bucătărie să « cerșească » mîncare.

Ultimul exemplar, o femelă adultă, despre care am cunoștință, a fost împușcat la 11.V.1936 la Zebil lîngă Babadag (reg. Constanța) și a fost promis Muzeului Ornitologic din Timișoara.

---

1) *List of the Birds of Turkey*, Ibis, 1870, p. 327—341.
2) Cabanis Journal f. Ornith. 1877, t. XXV, p. 59—69
3) O. I. 1893, t. IV, p. 12—23.
4) *Ornis balcanica*, 1894, t. II, p. 183—185.

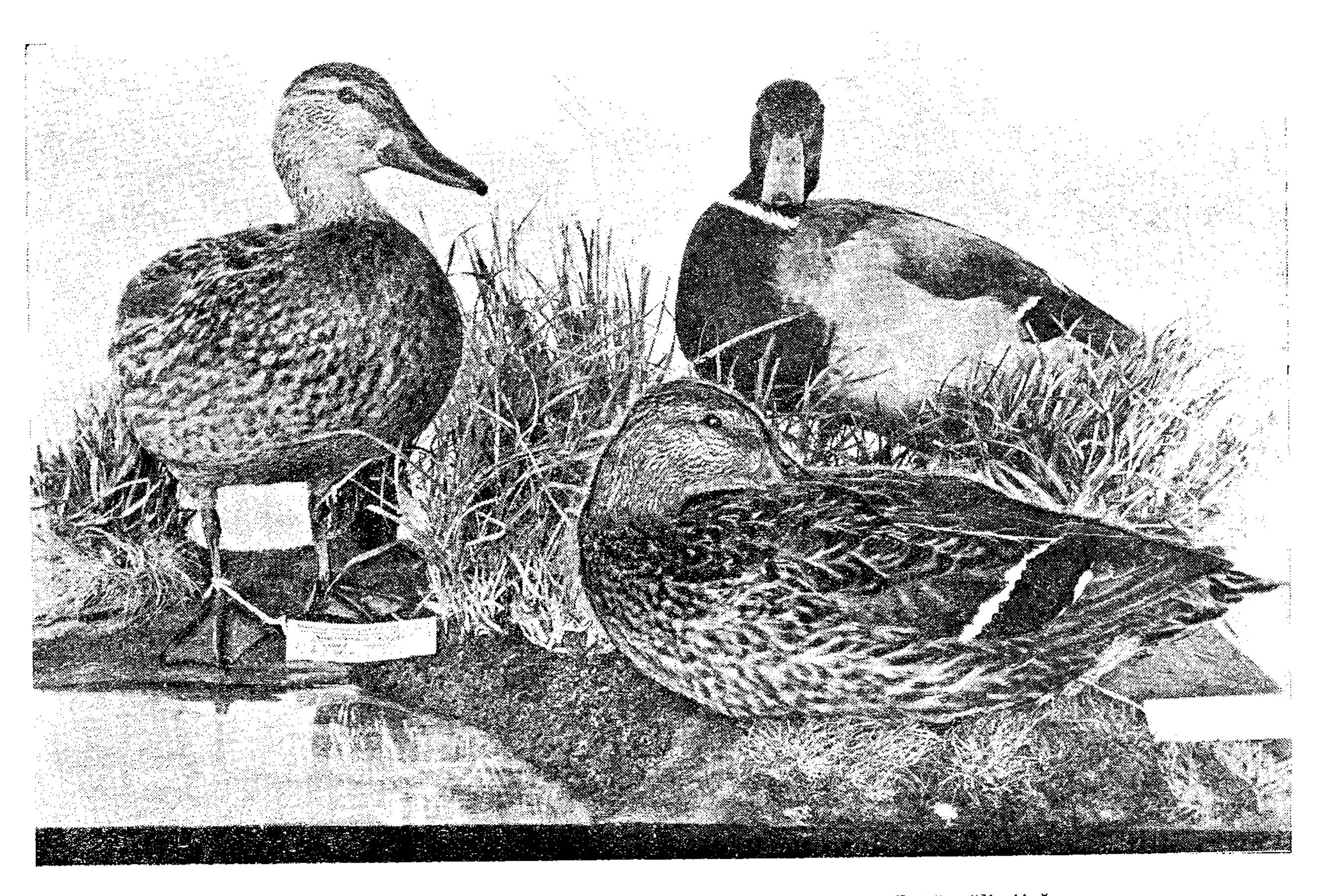

Fig. 157. — *Anas platyrhyncha platyrhyncha* L. ♂, ♀♀. Rață sălbatică,
1 : 3,83 din mărimea naturală.

C u i b ă r i t u l. Cuibarul, constînd din 8—11 ouă, este complet la sfîrşitul lui mai: cel mai timpuriu cuibar, cu 10 ouă, a fost găsit la 19 mai. Dimensiunile a treizeci şi şase de ouă măsurate au fost în medie: 66,1×46,8 mm; maximum: 71,6×49,3 mm; minimum: 60×45,2 mm.

282. **Anas platyrhyncha platyrhyncha** L.

Raţă sălbatică (fig. 157, 158, 159)

1758 *Anas platyrhynchos* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 125.
1758 *Anas Boschas*[1]) id., t. c., p. 127.
1758 *Anas adunca* id., t. c., p. 128 (—Domestizirte Rasse).
1766 *Anas boschas* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 205.
1769 *Anas curvirostra* Palls. Spicil., Zool. fasc., t. VI (—Augensheilich domestizierte Rasse), p. 33.
1769 *Anas monacha* Scop., Ann., t. I, p. 65.
1789 *Anas boschas, b-cirrbata, c-persica, d-major, e-grisea, f-nabyia, g-nigra* Gmelin Syst. Nat., t. I, 2 (—Aberationen der wilden Ente angeblich), p. 538.
1817 *Anas boschas* Forst, Syn. Cat. Br. B., p. 35.
1830 *Anas archiboschas, Anas subboschas, Anas conboschas* Brehm, Isis, p. 997.
1847? *Boschas fera* Denny, Proc. Zool. Soc. London p. 40. (Nomen nudum !).
1855 *Anas major* Brehm, Vogelfang, p. 372.
1761 *Anas rufa* Linnaeus, Fauna Svecica, Ed. 2, Faunula Svec., p. 2, ex. nr. 134, p. 47.
1866 *Anas boschas* communis A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomen nudum !).
1891 *Anas boschas* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 169.
1899 *Anas boschas* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 101.
1899—1903 *Anas boschas* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 298.
1910 *Anas boschas* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 649.
1932—1938 *Anas platyrhyncha platyrhyncha* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1308; 1921—22, t. III, p. 2209; t. IV, p. 436.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Raţă sălbatică, Raţă sălbatică mare, Raţă sălbatică comună, Raţă mare.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Crácva utka;* Germ.: *Stockente, Märzente, Gemeine wilde Ente, Stocker, Grasente;* Franc.: *Canard sauvage;* Ital.: *Germano reale, Germano;* Engl.: *Mallard, Wild Duck;* Ung.: *Tökés ruca, Tökésréce.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Oglinda mare, vînăt-violetă lucioasă, este mărginită sus şi jos de o dungă neagră, iar lîngă aceasta se află una albă de-a curmezişul. Ciocul pe toată lungimea este egal de lat.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul şi grumazul de un verde întunecat, cu un luciu suriu, dedesubt cu un inel alb, care nu se îmbină pe partea posterioară a grumazului; guşa este brun-roşcată întunecat; pieptul şi pîntecele sur-cenuşii, cu puncte şi ondulaţii fine negricioase. Spatele anterior brun întunecat, împroşcat cu alb; spatele posterior şi coada negre, cu sclipiri verzui. În afară de penele laterale, care sînt brun-surii, mai are două

[1]) Corectat de mulţi autori în « boscas ».

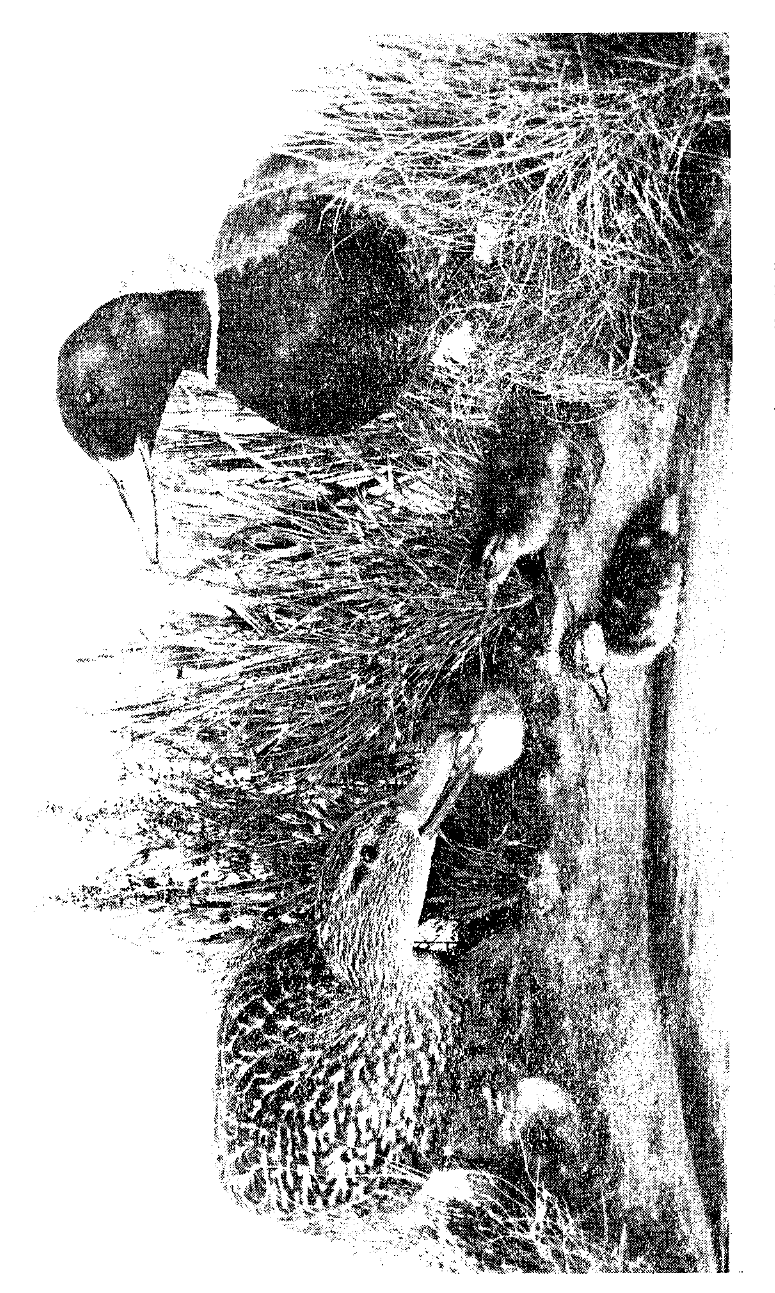

Fig. 158. — *Anas platyrhyncha platyrhyncha* L. ♂, ♀. pull. Rață sălbatică.
1 : 3,71 din mărimea naturală.

pene mijlocii încîrligate în sus și înainte. Remigele posterioare sînt sure, în partea de sus brunatice; partea superioară a aripii și remigele primare, brun-surii. Ciocul verde-gălbui cu onglet negru, picioarele de un roșu-portocaliu viu. Irisul brun închis.

Femelă adultă. Culoarea generală galben-brunatic-roșcată, cu tivuri și vîrfuri întunecate aliniate, și cu ciocul verde-brunatic. Haina de vară a

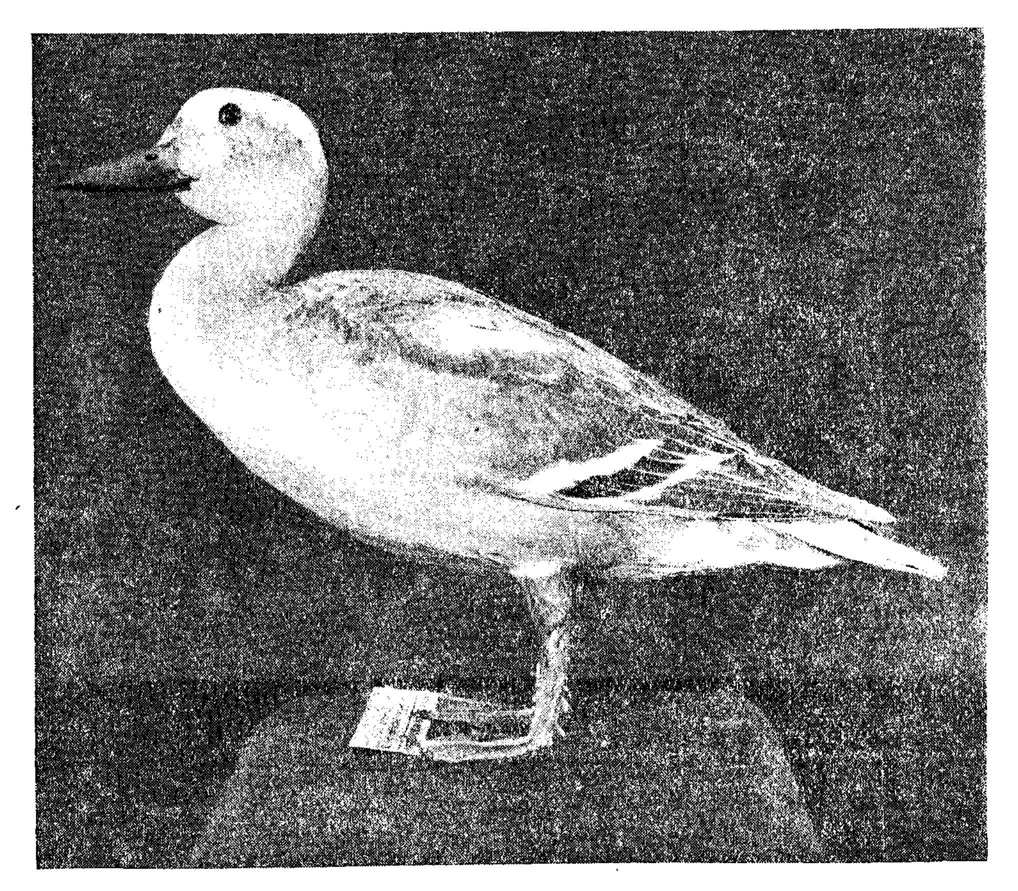

Fig. 159. — *Anas platyrhyncha platyrhyncha* L. ♀. Rață sălbatică (albinism). 1: 3,15 din mărimea naturală.

masculilor adulți este mult asemănătoare cu aceea a femelelor, însă culoarea este întotdeauna mai surie și guşa mai întunecată, mai ruginie.

S i s t e m a t i c a. Rața sălbatică variază considerabil ca mărime, găsindu-se adevărate rațe uriașe, pe lîngă altele pitice. În ceea ce privește penajul, nu s-a putut constata nici o abatere.

La 11 octombrie 1902, a fost împuşcat în apropierea portului Constanţa, dintr-un cîrd de raţe sălbatice mari, o raţă foarte interesantă, care ar putea fi considerată ca un produs al încrucişării între *Anas boschas* mascul şi *Carina moschata* femelă.

Exemplarul, un mascul, este aproape dublu, tot aşa de mare ca o raţă sălbatică. Ciocul este asemănător cu al acesteia, dar ceva mai lat, de culoare brun-gălbuie, cu onglet puternic, brun-verzui; forma picioarelor la fel cu ale raţei de moschus, roşu-gălbui-portocalii. Capul şi grumazul negre, cu un puternic luciu violet şi verde; grumazul superior, guşa şi pieptul, brun-ruginii; toată partea de dedesubt este brună, cu ondulaţii înguste albe, pe flancuri umbrit roşu-brunatic; tectricele subcodale sînt negre, cu sclipire verde; toată partea superioară, inclusiv coada, este neagră, cu un luciu verde, mai ales pe tectricele supracodale; umerii de asemenea cu sclipiri albăstrui; oglinda este foarte mare, cu sclipiri vînăt-verzui. Irisul galben-roşcat. Lungimea 72,5 cm; lungimea aripii 35,5 cm; lungimea cozii 16,5 cm; tarsul 7 cm; lungimea ciocului 6,5 cm.

TABLOUL nr. 24

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	62	28,5	9,5	4,6	5,5
	Min.	54,8	25	8,6	4,4	5,2
20 ♀ ad.	Max.	53,9	26,9	9,3	4,5	5,3
	Min.	49,7	23	8,2	4,4	5,1

La Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, pe lîngă alte exemplare din această specie, şi o femelă de raţă sălbatică comună, care prezintă un interesant caz de « ehrythrism » (un fel de albinism imperfect) (fig. 159), exemplar ce a fost împuşcat la 31 iulie 1933, în hotarul comunei Săcălaz (la 9 km spre vest de Timişoara), dintr-un cîrd de raţe sălbatice, ce se găseau într-o băltoacă mai mare, cu pipirig şi rogoz. După cum am scris la timpul său (245), această raţă a evitat mult timp să se ridice în zbor, din cauza culorii prea izbitoare a penajului, cu toate că putea zbura excelent. Exemplarul este dezvoltat normal, ca şi alte femele din această speţă, deosebirea constînd în culoarea dominantă, care este de un alb mohorît (gălbui murdar), iar pe spate cu nuanţe puţin mai întunecate; oglinda de pe aripi este de un verde-brunatic, cu un luciu uşor purpuriu.

A r i a g e o g r a f i c ă. Ea locuieşte vara în Europa, Africa de nord, Asia spre sud pînă la Kaşmir, Jesso, ca şi în America de nord. cu climă temperată. Iarna migrează de la nord în ţări sudice.

Voi căuta să relatez aici pe scurt cîteva date foarte interesante şi instructive, referitor la căile de migraţie ale raţei sălbatice, date care vor putea contribui în mod considerabil la dezlegarea acestei probleme în viitor. C. ROSETTI - BĂLĂNESCU înregistrează în « Revista vînătorilor »[1]), un caz de capturare a unui răţoi sălbatic la 8 martie 1928, pe Bahlui, lîngă Iaşi. Acest răţoi, după informaţiile primite de la locul competent, a fost inelat de tînăr, adică la 27 iulie 1927 în delta Volgei (U.R.S.S., Guvernămîntul Astrahanului). Acelaşi autor aminteşte, la locul citat, că un alt răţoi din aceeaşi specie, inelat la 19 mai 1926, în împrejurimile oraşului Ostrov (Guvernămîntul Pscov), a fost împuşcat tocmai în sudul Franţei, la Camargue, în februarie 1927.

În sfîrşit, al treilea exemplar, inelat ca pui la 27 iulie 1931, la Ferchisbinschi-Ucsastoc, Rezervaţiunea Astrahan (delta Volgei), a fost împuşcat la 9 martie 1933, lîngă comuna Vinga (Timişoara). Inelul se păstrează la Muzeul Ornitologic din Timişoara.

Din aceste puţine date reiese faptul curios, că raţele sălbatice mari inelate în estul U.R.S.S. iau calea migraţiei spre vest sau sud-vest, nu spre sud cum era mai natural, ca urmare a situaţiei geografice.

R ă s p î n d i r e a ş i b i o l o g i a. Raţa sălbatică populează în număr mare, toate apele din ţară. Cel care nu a văzut, toamna tîrziu, mulţimea de neînchipuit a raţelor, în bălţile Dunării, nu-şi poate face nici măcar aproximativ o idee despre aceasta; o evaluare a numărului lor este iluzorie. Dacă îngheaţă bălţile, raţele pleacă mai întîi la Dunăre, iar mai tîrziu la mare, pentru ca, imediat ce s-au spart sloiurile pe Dunăre, să se întoarcă îndărăt. Pîlcuri mai mici rămîn şi pe rîurile repezi de la munte, care îngheaţă mai rar, ca Moldova, Prahova, Argeşul, Jiul etc.

Este curios faptul că locurile unde îşi caută hrana şi unde poposesc peste zi, sînt întotdeauna departe unul de altul, chiar şi dacă acestea din urmă le oferă hrană din abundenţă. Astfel toamna, cînd nu duc lipsă în această privinţă, ele zboară seara, în amurg, la locurile de hrănire, iar dimineaţa se întorc la locul de poposire de peste zi. Această trecere regulată durează în tot timpul anului, cu excepţia timpului de clocire şi năpîrlire, deşi în perioada clocirii, masculii întruniţi atunci hoinăresc, dar nu la distanţe prea mari. Adeseori chiar cu o oră mai înainte de a începe trecerea, apar unele raţe singuratice sau chiar pîlcuri mai mici, înconjurînd lacul, balta sau gîrla, se lasă şi jos pentru un timp scurt, ca apoi să zboare din nou. Se naşte întrebarea, ce urmăresc aceste raţe? Se pare că ele ar fi solii, care au ca scop descoperirea locurilor de hrănire. Fiecare vînător ştie din experienţă că dacă se trage asupra acestor raţe, care zboară de obicei sus, trecerea ce urmează este mai slabă; întocmai aşa se întîmplă şi atunci cînd pe ape a fost multă nelinişte peste zi. Dar de unde află aceasta raţele care, în prealabil, au zburat deseori mulţi kilometri, decît doar numai prin informatori.

Raţa sălbatică pătrunde uneori şi pînă în regiunile alpine; un asemenea caz l-am putut constata la 28 iunie 1918, cu ocazia celei de a doua excursii a mea pe Retezat, cînd am putut observa pe lacul Zănoagă, la 2000 m altitudine, un pîlc de *Anas platyrhyncha* de 6 exemplare, care s-au lăsat pe mijlocul lacului. Toate 6 exemplare păreau a fi femele, după penaj, dar este posibil să fi fost şi masculi năpîrliţi, lucru pe care însă nu l-am putut constata, din cauza distanţei prea mari de la ţărm.

---

[1]) 1929, nr. 2, p. 32.

Cuibăritul. Rața sălbatică mare este, ca pasăre clocitoare, cea mai răspîndită și cea mai numeroasă dintre toate rațele, și clocește în toate apele din țară.

Împerecherea se face încă la mijlocul lui februarie, cel mai tîrziu la mijlocul lui martie, după cum primăvara este mai caldă sau mai răcoroasă. În zăvoaiele din teritoriile inundabile ale Dunării și pe ostroave, unde clocește mai frecvent rața sălbatică, i-am găsit cuibul numai în sălcii scorburoase, niciodată în alte locuri, în alte bălți din țară, în rogoz și pipirig înalt etc.

Cele mai multe cuibare complete, proaspete, se găsesc de la mijlocul lui aprilie, pînă la mijlocul lunii mai; cel mai timpuriu cuibar, cu zece ouă, a fost găsit la 29 martie 1900 și cel mai întîrziat, cu opt ouă, la 7 iunie 1905; iar cei dintîi pui au fost observați la 27 aprilie 1900. Cuibarul constă de obicei din zece pînă la douăsprezece ouă, dar se găsesc multe și cu opt pînă la treisprezece. Dimensiunile medii dela o sută de ouă sînt: 56,2×41 mm; maximum: 61×42,8 și 59,7×43,5 mm; minimum: 50×39,5 și 51,3×38,9 mm.

În Banat (pădurea Bistra lîngă Timișoara), am găsit rața sălbatică clocind într-un cuib părăsit de cioară cenușie, care se afla pe o cracă laterală la vreo 3 m distanță de la trunchiul unui stejar și la cca 7 m înălțime deasupra unei bălți. Pădurarul în grija căruia am lăsat acest cuib, mi-a comunicat că după ce puii au ieșit din ouă, femela i-a coborît pe toți, ținîndu-i în cioc jos la apă.

Hrana. Rața sălbatică este cu adevărat omnivoră.

* **Anas platyrchyncha domestica** Auct.

Rață domestică (Rață comună)

1789 *Anas domestica* Gmelin, Syst. Nat., t. I, p. 538.

Rața domestică derivă din rața sălbatică, dar a devenit animal domestic mai tîrziu decît gîsca de țarină; cel puțin așa se crede, deoarece nici în memoriile istorice ale vechilor Egipteni, nici în ale Israelitenilor și nici în ale vechilor Eleni, nu se găsește nici o urmă despre aceasta. Începînd din e.n. însă, vechii Romani au început a se ocupa și cu prăsirea raței domestice. Datorită ariei geografice atît de întinse a raței sălbatice, se presupune că domesticirea ei a început în mai multe centre îndepărtate. Se pare însă că, cei dintîi care au domesticit-o au fost Chinezii. Felul de îmblăzire atît de ușor, ni-l dau exemplele zilnice pe care le avem, cu ouăle luate din cuiburile raței sălbatice și clocite de păsările domestice.

Întocmai ca și la gîsca domestică, întîlnim și aici mai multe rase prăsite și apoi încrucișate, dintre care unele au fost introduse și la noi în țară și se prăsesc cu mult succes, în interes economic. Rața comună se deosebește de cea sălbatică prin talia puțin mai mare și mai robustă. Deseori poartă penajul raței sălbatice, însă interesul urmărit de crescători, față de penajul

alb mai căutat, în cele mai multe locuri a eliminat acea haină strămoşească. Se prăseşte în ţară pretutindeni, unde se găsesc ape curgătoare, lacuri sau băltoace, de care are în mod firesc nevoie, ca pasăre acvatică, fără a fi pretenţioasă, sau a cere vreo îngrijire specială; prin încrucişări s-a ameliorat mult această subspecie. Alte rase mai cunoscute şi răspîndite la noi în ţară sînt:

Raţa de Rouen, de origine franceză, după cum o arată şi numele. Excepţional de mare, aproape de două ori mai mare decît cea comună de la noi. Corpul lung şi lat şi foarte scund, tîrînd aproape pieptul şi pîntecele pe pămînt; culoarea la fel cu cea sălbatică. Creşte repede, se îngraşă bine şi este bună ouătoare. Faţă de intemperii (climă mai aspră) este însă mai sensibilă, şi de aceea nu prea este prăsită pretutindeni.

Raţa ailesburică, de origine britanică (oraşul Aylesbury în apropierea Londrei), este o rasă veche de mai mult de un secol. Corpul e mare, îndesat, cu penaj alb şi cioc relativ lung, de culoarea corpului, grumazul uşor îndoit şi ţinută orizontală. Mersul greoi. Este mai puţin sensibilă la schimbarea temperaturii. Se dezvoltă repede, se îngraşă bine şi are carnea foarte gustoasă. Este mult întrebuinţată la noi, în încrucişări, pentru ameliorarea raţei noastre domestice.

Raţa suedeză, de origine de pe litoralul mării estice a Germaniei de nord. De talie la fel cu raţa de Rouen, de culoare uniformă sur-argintie, cu pieptul şi grumazul posterior alb, uneori şi neregulat tărcată, mai ales pe cap şi aripi. Creşte repede, se îngraşă bine şi e foarte ouătoare. În comparaţie cu raţa noastră domestică, este mai mare şi mai puţin sensibilă dar mai pretenţioasă la păşune şi apă.

Raţa orpington, o rasă engleză mai nouă, de talie mijlocie, între cea de Rouen şi cea domestică comună, de culoare gălbuie ca pielea; capul răţoiului, partea superioară a grumazului şi oglinda, sur-plumburii. Ouătoare de prima calitate.

Raţa pechingeză, după cum o arată şi numele, de origine chinezească, din jurul oraşului Peking, unde este prăsită foarte de mult. Caracterizată prin ţinuta-i ridicată piezişă, grumazul aproape vertical, iar pe dos cu « coamă »; coada o poartă de asemenea aproape vertical. Ciocul relativ scurt, de culoare portocalie; culoarea penajului este albă, cu un suflu gălbui deschis (tectricele albe, iar puful galben), penajul afînat. Face ouă albe. Este puţin pretenţioasă. Hrănită bine, se îngraşă şi fără să fie îndopată. Are carne foarte gustoasă şi pufi fini; cloceşte însă prost, de aceea ouăle sînt puse sub cloşte sau curci. A fost importată în Statele Unite ale Americii pentru prima dată în 1873, de acolo în Anglia, unde prin încrucişări a pierdut suflul galben al penajului, şi astfel a ajuns în Germania. Din Germania s-a răspîndit în toată

Europa, ajungînd şi la noi, unde, potrivit cu condiţiile de viaţă de aici, este cea mai bine văzută şi acceptată, dintre toate soiurile străine, chiar şi acolo unde nu are multă apă la îndemînă.

Raţa alergătoare (de India), de talie sveltă, cu corpul îndreptat în sus şi de mărimea raţei domestice comune. Penajul este strîns pe corp şi are culoarea albă sau neagră, smălţuită cu verde, de multe ori tărcată şi cu brun-gălbui. Are mişcări vioaie, aproape alergătoare, nu este pretenţioasă şi nu are absolut nevoie de apă. Face şi pînă la 150 de ouă anual. Ţinută în coteţ cald, ouă şi iarna, excepţie făcînd numai în timpul năpîrlirii. Cloceşte însă prost şi de aceea ouăle se încredinţează cloştelor. În gospodăriile unde are multă libertate sau pe mirişti, puii se dezvoltă foarte repede.

La unii amatori, mai găsim şi «raţe de lux», ţinute pentru penajul pompos şi multicolor, dar care, din punctul de vedere al aviculturii sau economiei, nu au o importanţă deosebită.

283. **Anas crecca crecca** L.

Raţă pitică (fig. 160)

1761 *Anas Crecia* Linnaeus, Faun. Suec. Ed. II, p. 45 (prob. laps. cal).
1761 *Anas Crecia* Linnaeus, Faun, Suec. Ed. II, p. 45 (prob. laps. cal.).
1766 *Anas crecca* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 204.
1824 *Querquedula crecca* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 140.
1829 *Nettion crecca* Kaup., Nat. Syst., p. 95.
1830 *Querquedula subcrecca, Querquedula creccoides* Brehm, Isis, p. 998.
1856 *Aquerquedula crecca ab. rubens «Lesson»* Bonaparte (nec. Gmelin), Compt. Rend. Paris, t. XLIII, p. 650.
1887 *Dafila crecca* Stejneg., Pr. U. St. Mus., t. X, p. 136.
1891 *Querquedula crecca* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 168.
1899 *Anas crecca* L. 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 115.
1899—1903, *Nettion crecca* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 296.
1910 *Anas crecca* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 658.
1932—1938 *Anas crecca crecca* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1314; t. IV, p. 437.

Numiri romîneşti: Raţă pitică, Raţă sălbatică mică, Sarselă de iarnă.

Numiri străine: Rus.: *Ciroc svistunoc;* Germ.: *Krickente, Krichente, Duckente, Zwergente;* Franc.: *Sarcelle sarcelline, La petite Sarcelle:* Ital.: *Alzarola, Alzavola, Anitretta;* Engl.: *Teal, Common Teal;* Ung.: *Apro-réce, Csörgö réce.*

Caracterele speciei. Mascul adult (penaj de nuntă). Capul şi jumătatea grumazului alaturată sînt frumos brun-roşeate; pe partea posterioară a capului şi pe cerbice are un moţ de pene prelungite; în jurul

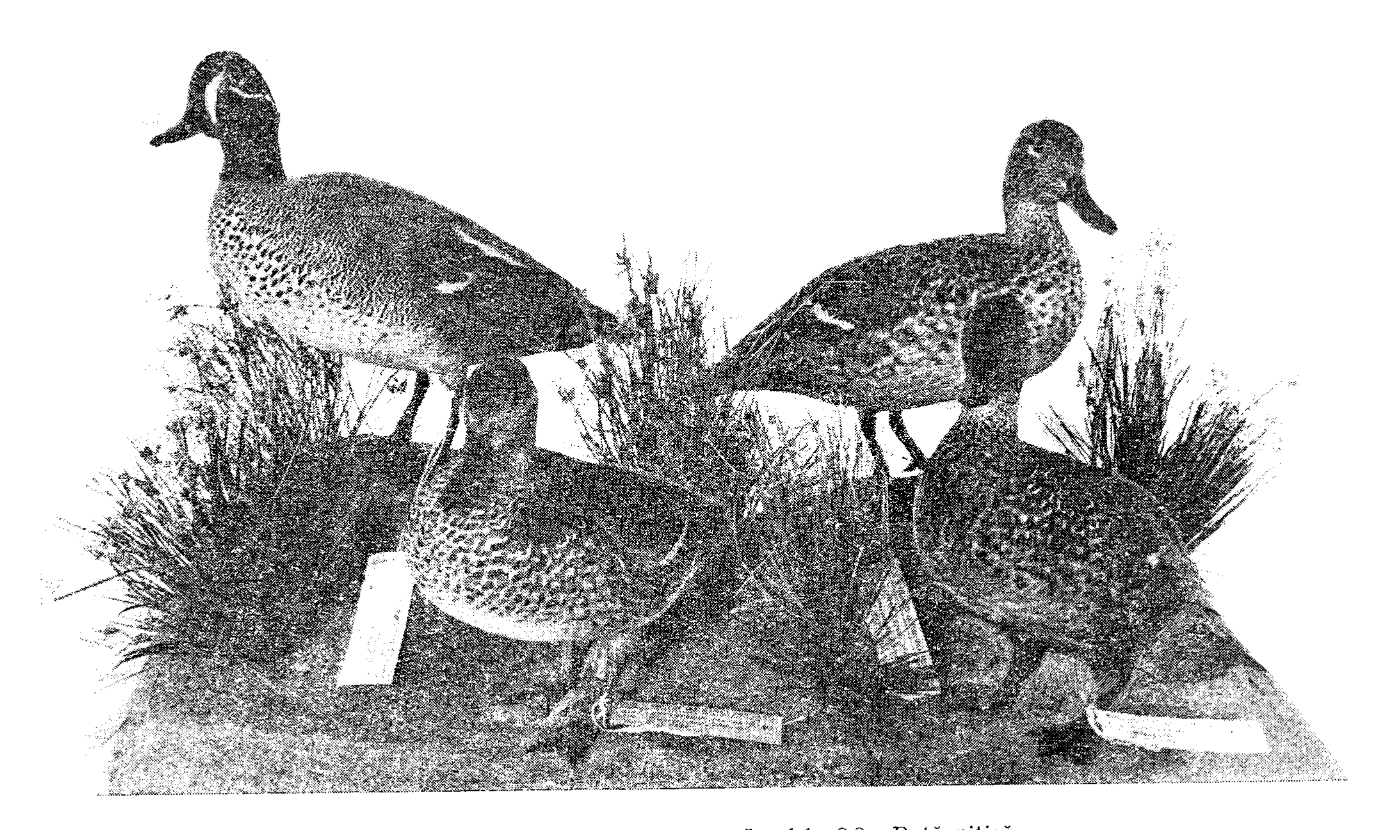

Fig. 160. — *Anas crecca crecca* L. ♂♂, ♀♀. Rață pitică.
1 : 4,34 din mărimea naturală.

ochiului şi după orbite, o pată prelungită verde-aurie, terminată dindărăt în negru; o linie alb gălbuie, începînd de la bărbie de-a lungul rădăcinii ciocului, se întinde într-un arc spre ochi şi despărţindu-se înconjură pata verde-aurie; guşa este pe bază alb-gălbuie, pătată cu negru; pieptul şi mijlocul pîntecelui sînt albe, înorate sur; laturile pieptului, partea posterioară a grumazului, spatele anterior şi umerii albi, cu striaţiuni fine şi ondulate; spatele posterior şi tîrtiţa, brun-negricioase; tectricele codale negre, în partea de jos tivite sur, coada sură cu rahisuri negre şi tivuri albe. Oglinda verde metalic, sclipitoare, anterior de un negru catifelat, în partea de jos îngust albă, deasupra lat albă şi încadrată cu ruginiu. Penele axilare ascuţite, formează o pată lunguiaţă sură deschis, cu dungi longitudinale rahiale negre. Tectricele subcodale cu linii transversale negre. Ciocul negru, picioarele sure. Irisul brun aluniu.

Femelă adultă. Culoarea principală brun-gălbuie împestriţată cu pete întunecate; oglinda mai mică decît la mascul, de aceeaşi culoare, dar mai palidă. Haina de vară a masculului este asemănătoare cu a femelei, deosebindu-se de aceasta prin oglinda mai mare, mai vie.

Sistematica. Multe exemplare sînt, pe partea de dedesubt, intens suflate cu galben-ruginiu pînă la roşu-ruginiu; este curios că acest suflu ruginiu se poate observa mai des la femelă decît la masculi. Se crede că această coloraţie este provocată numai din cauza staţionării în ape feruginoase.

TABLOUL nr. 25

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	39	19,6	8,3	3,3	4,1
	Min.	36,9	16,2	7,5	3,2	3,7
20 ♀ ad.	Max.	36,5	18,4	7,7	3,3	3,9
	Min.	34,8	16,7	7,3	3,2	3,6

Aria geografică. Aria de clocire a raţei pitice este Europa cam pînă la 70° şi Asia pînă la aceeaşi latitudine. Iernează în regiunile mai sudice ale Europei.

Răspîndirea şi biologia. Această raţă este o pasăre de toamnă şi de iarnă foarte frecventă, care soseşte la noi în septembrie şi ne părăseşte la sfîrşitul lui martie. Primele raţe pitice s-au observat la 14, 19 şi 20 septembrie; cele mai tîrzii la 10 şi 16 aprilie. În octombrie se găsesc în bălţile Dunării stoluri de multe mii de exemplare.

La Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează mai multe exemplare colectate în Banat. În figura 160 se poate vedea masculul adult în haina de nuntă (sus la stînga) şi în haina de toamnă (jos în dreapta) precum şi două femele.

284. Anas querquedula L.

Raţă cîrîitoare (fig. 161)

1758 *Anas Querquedula* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 126.
1766 *Anas querquedula, Anas circia* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 203—204.
1788 *Anas balbul* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 543.
1790 *Anas crecca*, var. *b.*, *Anas crecca* var. *d.* Lath.. Ind. Orn., t. II, p. 873—874.
1811 *Pterocyanea circia* Bonap., Icon. Faun. Ital. Ucc., p. 17.
1824 *Querquedula circia* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 143.
1830 *Querquedula glaucopterus, Querquedula scapularis* Brehm, Isis, p. 997.
1838 *Cyanopterus circia* Eyt., Mon. Anat., p. 130.
1842 *Anas (Querquedula) humeralis* Müller, Verh. Nat. Gesch. Nederl. Bez. Land-en Volkenkunde, p. 159.
1844 *Querquedula vulgaris* Hodgs., in Gray's Zool. Misc., p. 86.
1844 *Cyanopterus querquedula* Hartl., Verz. Ges. Mus., p. 119.
1854 *Petrocyanea querquedula* Lichst., Nomecl. Av. p. 102.
1855 *Pterocyanea glaucopteros, Pterocyanea scapularis* Brehm, Vogelf., p. 374.
1863 *Anas (Cyanoptera) querquedula* Radde, Reise S.O. Sib., t. III, p. 370.
1866 *Querquedula querquedula* Baird., Am. Journ. Of. Sc. etc., t. XLI, p. 339.
1879 *Anas pterocyanea* Goeldin, Journ. f. Orn., t. XXVII, p. 382.
1884 *Cyanopterus querquedulas* Radde, Or. Canc., p. 457.
1891 *Querquedula circia* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 167.
1899 *Anas querquedula* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 113.
1899—1903 *Querquedula querquedula* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 294.
1910 *Anas querquedula* Linné, R. Dombrowski, Or. Rom., p. 659.
1932—1938 *Anas querquedula* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1318; t. III, p. 437.

Numiri româneşti: Raţă cîrîitoare [1]), Raţă băşinoasă, Sarselă de vară.

Numiri străine: Rus.: *Ciiroc trescunoc;* Germ.: *Knäkente, Schnarrente, Halbente, Ratschente, Ratschler;* Franc.: *Sarcelle d'été, Alebrande Garsotte, Canette, Criquet;* Ital.: *Marzajola, Cercedola, Garganello, Racoléta, Trizzotta, Creccola;* Engl.: *Garganey, Summer teal, Pied widgeon;* Ung.: *Böjti réce, Csörgö ruca.*

Caracterele speciei. Mascul adult (haină de nuntă). Creştetul şi cerbicea, brune închis; dedesubt, începînd de la ochi, are o dungă albă; capul şi laturile grumazului sînt brun-ruginii, guşa galben-brunatică

---

[1]) În *proiectul pentru Stab. Nom.* (l.c., 241), această numire a fost pocită («R. căţărătoare») de către zeţarii care au cules textul din manuscris şi ca atare criticată de C. ROSETTI - BĂLĂNESCU în Revista vînătorilor, 1930, t. XI, nr. 9, p. 135.

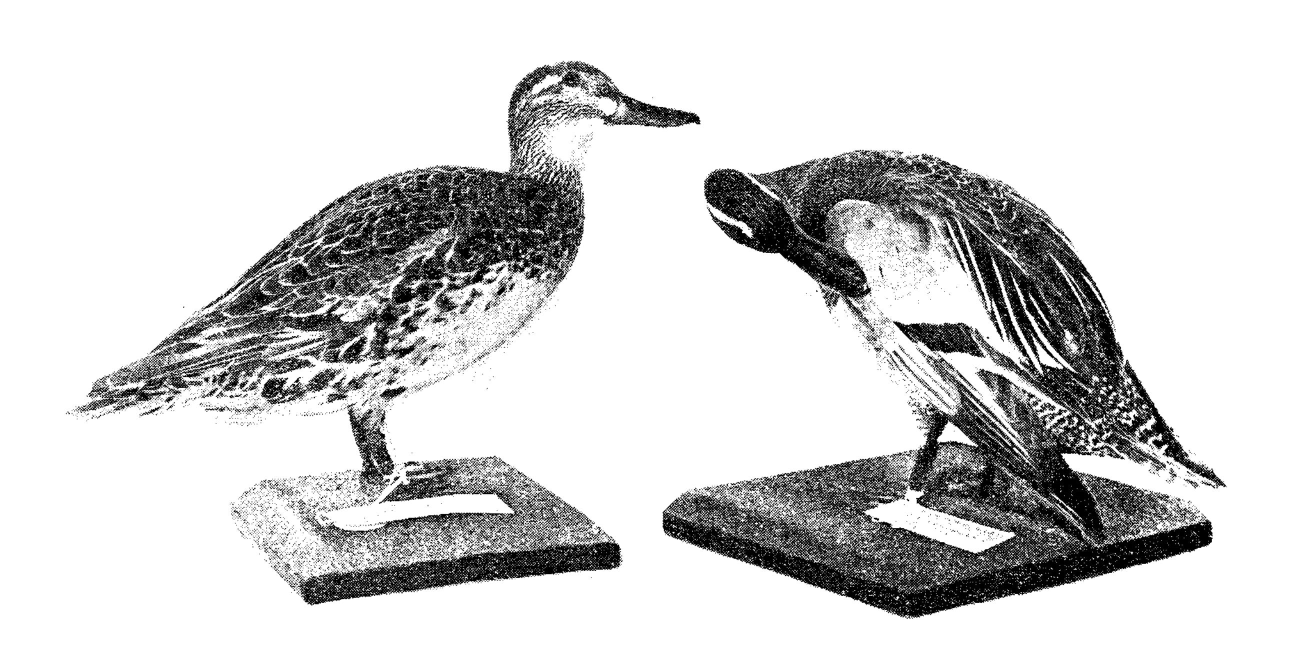

Fig. 161. — *Anas querquedula* L. ♂, ♀. Rață cîrîitoare.
1 : 3,40 din mărimea naturală.

cu pete semi-rotunde, brune întunecat; pieptul şi mijlocul pîntecului albe; pe laturi albastru-cenuşii cu linioare transversale fine, sure; partea posterioară a gambelor şi tectricele subcodale sînt galben-ruginii, cu o bandă transversală albă. Partea dorsală este de culoare dominantă brună cu tivuri surbrunatice; tectricele alare şi partea alăturată a spatelui, albastru-cenuşii deschis, ca şi axilarele ascuţite, cu rahisurile pătate întunecat. Oglinda este sur-verzuie, tivită cu alb. Coada, sur-albăstruie întunecat. Ciocul sur-negricios; picioarele, negru-suriu-roşcate. Irisul brun-aluniu întunecat.

Femelă adultă. Culoarea principală brun-gălbui, pătat cu brun-negricios viu; oglinda, verde suriu palid.

Penajul de vară al masculului este asemănător cu al femelei, însă cu spatele mai întunecat şi mai intens colorat.

Sistematica. Şi la această raţă s-au observat, de multe ori, culoarea roşu-ruginiu pe partea de dedesubt. Un mascul împuşcat la 26 septembrie 1900, avea în haina de vară un suflu puternic roşu-ruginiu.

TABLOUL nr. 26

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	39,9	21	8,9	3,3	3,8
	Min.	35,7	19,1	8,3	3,1	3,1
15 ♀ ad.	Max.	36,1	19,7	8,6	3,2	3,6
	Min.	34,7	17,8	7,3	3,1	2,9

În Muzeul Ornitologic din Timişoara se păstrează între mai multe exemplare şi un mascul adult din această specie, împuşcat la 8 august 1937, în bălţile de la Satchinez (reg. Timişoara), şi care prezintă aceleaşi caractere de chrythrism ca şi femela de *Anas platyrhyncha* din figura 159, cu care se aseamănă aproape la perfecţie, cu deosebirea că partea dorsală nu este alb-gălbuie mohorît, ci alb-surie mohorît, adică ceva mai închisă. De altfel, pasărea este normal dezvoltată la talie.

Aria geografică. Aria de clocire a raţei cîrîitoare se întinde, în regiunea palaearctică, în zona temporată de la Oceanul Atlantic pînă la oceanul Pacific. Iarna migrează pe ţărmul Mării Mediterane, în estul Africei, sudul Arabiei şi sudul Asiei, pînă în Pacific.

Răspîndirea şi biologia. Raţa cîrîitoare aparţine celor mai frecvente şi mai răspîndite soiuri de raţe; ea preferă locurile băltoase acoperite cu vegetaţie înaltă. Este foarte sensibilă la frig; părăseşte ţara în noiembrie şi se reîntoarce abia în martie. Cele mai

întîrziate exemplare au fost văzute la 5 decembrie 1900, cele mai timpurii la 2 martie 1898. În timpul trecerii, se intîlneşte uneori şi în apele din munţi; aşa, de exemplu, a fost observată de I. Schenk şi pe lacul Zănoaga din Retezat.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare frecventă. Cuibul este aşezat întotdeauna în stuf sau iarbă înaltă, niciodată în sălcii scorburoase, în care se găsesc de obicei celelalte soiuri de raţe. Cuibarul, constînd din 8—12 ouă, este complet de obicei la începutul lui mai; s-a găsit însă un cuibar cu 10 ouă la 22 aprilie 1900 şi cuibare proaspete cu 8, 9 şi 10 ouă, la 2, 10 şi 7 iunie 1906.

Cincizeci de ouă măsurate aveau dimensiunile în medie: 45,67×32,43 mm; maximum: 50×35,6 mm; minimum: 42,2×30,5 şi 40,8×30 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează şi un cuibar cu 10 ouă puţin incubate, găsit la 15 mai 1915, într-o pepinieră situată lîngă şoseaua naţională (Timişoara-Arad), în iarba crescută, într-o parcelă de tei tineri, la cca 100 m de la apă, cu toate că exista posibilitatea de cuibărit şi lîngă apă.

Hrana. S-a observat că această raţă, care se hrăneşte în proporţie egală, atît cu hrană animală cît şi vegetală, consumă deseori şi lipitori.

285. **Anas strepera** L.

Raţă sălbatică pestriţă

1766 *Anas strepera* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 200.
1774 *Anas cinerea, Anas kekuschke* Gmel., Reise Russl., t. II, p. 184; t. III, p. 294.
1831 *Chanliodus strepera* Swain., Journ. Ry. Inst., t. II, p. 19.
1838 *Chaulelasmus streperus* Bonap., Comp. List., etc., p. 56.
1838 *Ktinorhynchos streperus* Eyt., Mon. Anat., p. 137.
1842 *Querquedula streper* Macgill., Man. Orn., t. II, p. 169.
1855 *Chaulelasmus cinereus, Chaulelasmus americanus* Brehm, Vogelf., p. 373—374.
1856 *Chaulelasmus streperus b. americanus* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 650.
1891 *Chaulelasmus streperus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 167.
1899 *Anas strepera* L., 1756, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 108.
1899—1903 *Chaulelasmus streperus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 297.
1910 *Anas strepera* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 656.
1932—1938 *Anas strepera* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1320; t. IV, p. 437.

Numiri romîneşti: Raţă sălbatică pestriţă, Raţă pestriţă, Raţă gălăgioasă.

Numiri străine: Rus.: *Seraia utca;* Germ.: *Schnatterente, Mittelente, Polnische Ente, Weisspiegel;* Franc.: *Chipeau bruyant, Canard ridenne;* Ital.: *Canapiglia;* Engl.: *Gadwall, Gray;* Ung.: *Kendermagos réce.*

Caracterele speciei. Mascul adult (haină de nuntă). Culoarea principală e sur-negricioasă cu striaţiuni fin ondulate şi punctate. Capul şi grumazul sînt sur-roşiatice, cu puncte dese sur-negricioase. Spatele anterior şi umerii, cu ondulaţii sure şi negre; spatele posterior brun închis, cu

împroşcături mai deschise; oglinda în mijloc albă, în faţă şi sus tivită cu negru; tectricele alare, la umeri, sur-brunatice; la mijloc sînt roşu-ruginii viu, posterior mai întunecate, cele mai de jos sure, posterior negre. Remigele primare sur-brunatice, cele secundare sur-cenuşii; coada este brun-surie, cu tivuri albe. Pieptul şi pîntecele albe; guşa brun-surie cu ondulaţii întunecate. Tectricele codale, negre întunecat. Ciocul negru, picioarele roşu-gălbui, cu membranele înotătoare negricioase. Irisul brun-aluniu întunecat.

Mascul adult (haină de vară). Este mai palid, cu capul şi grumazul mai sure, pătat mai puţin intens; culoarea neagră lipseşte la tectricele codale; partea dorsală este brună închis, cu tivuri deschise.

Femelă adultă. Culoarea principală este galben-surie, pe cap şi grumaz cu dungi întunecate. Partea superioară are pete întunecate. Ciocul e negricios, pe laturi gălbui.

Sistemetica. Masculi foarte bătrîni, cu tectricele subalare colorate roşu-ruginiu, de asemenea în parte, ca şi tectricele supraalare. Se găsesc rareori.

TABLOUL nr. 27

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	51,7	26	7,3	4,6	4,4
	Min.	94,9	24,5	6,5	4,5	3,9
10 ♀ ad.	Max.	48,5	23,9	7	4,6	4,2
	Min.	47,4	23	6,1	4,5	3,9

Aria geografică. Aria de clocire se întinde peste Europa de nord şi de sud, Asia şi America; iarna migrează în ţări mai sudice.

Răspîndirea şi biologia. Foarte frecventă în bălţile Dunării, în Deltă şi lagunele mării. Nu este nici pe departe atît de răspîndită ca raţa sălbatică mare, deoarece este mai pretenţioasă la alegerea locurilor de poposire. Se întîmplă ca iarna să părăsească ţara dar şi atunci numai pentru scurt timp. În răstimpul dela 4 decembrie pînă la 29 ianuarie, nu s-au observat niciodată la noi în ţară.

Cuibăritul. Cloceşte frecvent în ţara noastră, dar numai în anumite locuri; în altele nu, însă fără vreun motiv mai evident pentru aceasta. Cele mai multe cuiburi s-au găsit în pipirig şi în ierburi înalte; cîteva şi în sălcii scorburoase. Cuibarul, conţinînd 8—10 ouă, se găseşte la sfîrşitul lui mai. Cel mai timpuriu cuibar, cu 10 ouă, a fost găsit la 17 mai, iar cel mai întîrziat, cu 8 ouă proaspete, la 24 iunie.

Cincizeci de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 55,1 × 40,9 mm; maximum: 58,1 × 40,9 şi 57,6 × 43,2 mm; minimum: 52 × 36 şi 51,2 × 37 mm.

H r a n a. Raţa pestriţă se hrăneşte, aproape în aceeaşi măsură cu animale şi cu vegetale.

286. **Anas penelope** L.

Raţă fluerătoare (fig. 162)

1758 *Anas penelope* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 126.
1763 *Anas Graminea* Pontoppidan, Danske Atlas, p. 620.
1766 *Anas penelope* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 202.
1769? *Anas melanura* Scopoli, Annus I, Histor. Nat., p. 66.
1770 *Anas kogolca* Gmel., Reise d. Russl., t. I, p. 70.
1771 *Anas kogolca* Gmel., Nov. Comm. Peter., t. XV, p. 468.
1774 *Anas peregrina* Gmelin, Reise d. Russl., t. II, p. 183, Tab. 16.
1788 *Anas penelope* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 527.
1824 *Mareca fistularis* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 131.
1829 *Penelops penelops* Kaup., Naturl. Syst., p. 31.
1833 *Mareca penelope* Selby, Br. Orn., t. II, p. 324.
1844 *Anas? villiceps et cheonea* Hodgson, Gray's zool. Misc., p. 86.
1855 *Mareca kogolko, Mareca fistulans* Brehm, Vogelf., p. 373.
1891 *Mareca penelope* L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 171.
1899 *Anas penelope* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 109.
1899—1903, *Mareca penelope* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 296.
1910 *Anas penelope* L., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 652.
1932—1938, *Anas penelope* L., E. Hartert, Vögel. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1321; t. IV, p. 437.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Raţă fluerătoare, Raţă şuerătoare.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Svijas;* Germ.: *Pfeifente, Blasente, Weisstirn;* Franc.: *Canard siffleur, Mareque siffleur;* Ital.: *Fischione, Chiosso;* Engl.: *Wigeon, Widgeon, Whewer;* Ung.: *Fütyülö réce, Sipolo réce.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Mascul adult (haină de nuntă). Pe frunte şi creştet o bandă îngustă alb-gălbuie, restul capului şi grumazul roşu-ruginii, cu o pată întunecată pe bărbie; guşa este roşie deschis, cu dungi fine ondulate de culoare sură aşezate de-a curmezişul pe spatele anterior, umeri şi flancuri; oglinda verde închis, lucitoare, în partea de sus şi de jos încadrată cu negru catifelat; tectricele alare sînt albe, spatele inferior sur-brunatic, pe tîrtiţă e împroşcat cu alb; pieptul şi pîntecele sînt albe; tectricele subcodale negre întunecat; coada sur-negricioasă, tivită deschis. Ciocul este sur-plumburiu deschis, cu vîrful şi ongletul negre; picioarele sur-cenuşii deschis, cu membranele înotătoare mai întunecate. Irisul brun-aluniu.

Mascul adult (haină de vară). Capul și grumazul neschimbate; gușa este brun-surie cu pete transversale puternic întunecate; cerbicea și umerii sînt de culoare ruginiu deschis, cu pete brun-negricioase și desene trans-

Fig. 162. — *Anas penelope* L. ♂. Rață fluierătoare.
1: 5,82 din mărimea naturală.

versale deschise; flancurile roșu-ruginii, tectricele alare și partea de dedesubt, albe.

Femelă adultă. Culoarea generală brunatică închis, cu pete întunecate; partea ventrală albă.

S i s t e m a t i c a. Un mascul adult împușcat la 14 octombrie 1902, poartă deja haina de nuntă aproape completă, exceptînd spatele, unde se mai pot observa cîteva pene de vară foarte uzate.

TABLOUL nr. 28

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	49,8	28,1	13,8	3,8	3,6
	Min.	48,5	25,4	11,9	3,5	3,4
15 ♀ ad.	Max.	44,7	26,5	10,8	3,8	3,1
	Min.	42,9	24	9,5	3,5	2,8

A r i a g e o g r a f i c ă. Locueşte în Europa dela 54°, spre nord, în Asia dela 50° latitudine. Iarna merge spre sud pînă în Africa de nord şi Asia de sud.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. În trecere, mai ales toamna, este pasăre frecventă, dar şi primăvara destul de numeroasă. Încă dela începutul lui octombrie apar primele cîrduri; trecerea principală însă, este la sfîrşitul acestei luni şi începutul lui noiembrie. Primăvara, şi anume prin martie, trece cea mai mare parte din ele, pentru ca, pînă la mijlocul lui aprilie, să dispară cu totul. Exemplare singuratice însă se mai întîlnesc şi mai tîrziu; astfel, la 7 mai 1873, Sintenis a găsit o femelă pe lacul Sinoe şi cîte un mascul, la 25 aprilie 1900 şi 11 mai 1903, la Oltina şi Balta Albă. Cînd îngheaţă toate apele se duc la mare, pentru ca imediat după desgheţ, să se reîntoarcă la locurile lor.

Fiind pasăre de trecere, nu cloceşte la noi în ţară.

287. Anas acuta acuta L.

Raţă cu coadă ascuţită (fig. 163)

1758 *Anas acuta* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 126.
1766 *Anas acuta* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 202.
1771 *Anas subulata* Gmel., Reis. d. Russl., t. I, p. 13.
1788 *Anas alandica* Sparrmann, Mus. Carlson, fasc. III, Tab. 60.
1790 *Anas Sparmanni* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 876.
1816 *Anas caudacuta* Leach., Cat. Mamm. etc. Br. Mus., p. 38.
1824 *Dafila caudacuta* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 127.
1829 *Frachelonelle acuta* Kaup., Nat. Syst., p. 115.
1830 *Anas caudata* Brehm, Isis, p. 997.
1832 *Phasianurus acuta* Wagl., Isis, p. 1235.
1833 *Querquedula acuta* Selby, Ill. Brit. Orn., t. II, p. 311.
1836 *Dafila acuta* Eyt., Cat. Br. B., p. 60.
1855 *Dafila longicauda, Dafila caudata* Brehm, Naumannia, p. 297.
1891 *Dafila acuta* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 170.
1899 *Dafila acuta* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 118.
1899—1903, *Dafila acuta* (Linné), I. Madarász, p. 293.
1910 *Anas acuta* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 654.
1932—1938, *Anas acuta* L., E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1325; t. IV, p. 438.

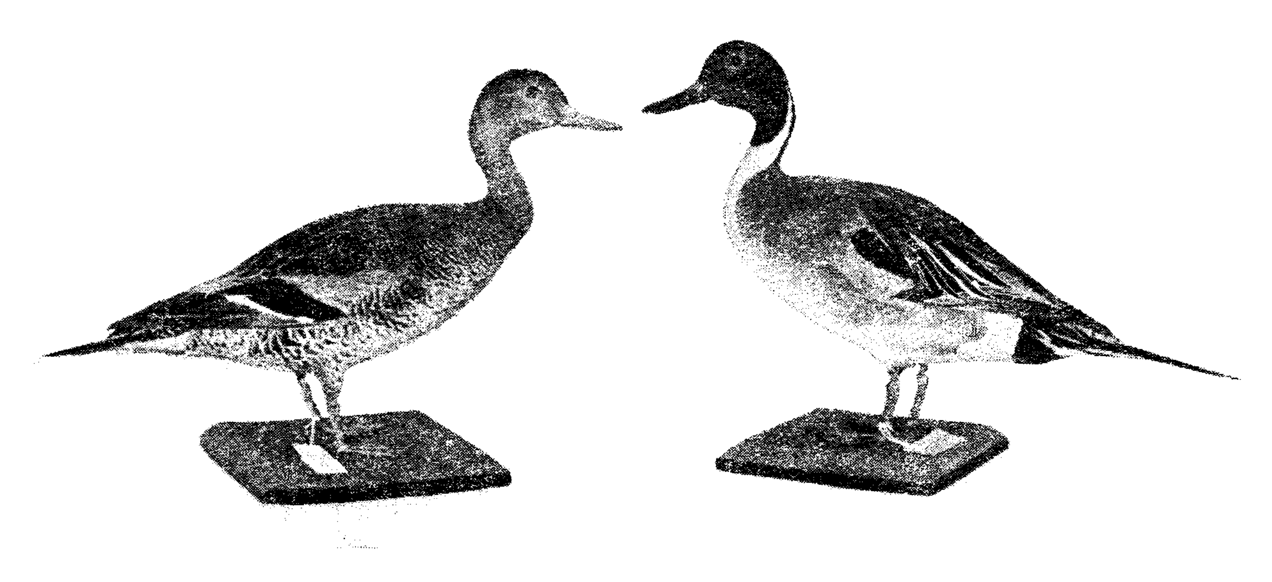

Fig. 163. — *Anas acuta acuta* L. ♂, ♀. Rață cu coada ascuțită. 1: 5,82 din mărimea naturală.

Numiri romîneşti: Raţă cu coadă ascuţită, Raţă cu frigare, Raţă-rîndunică.

Numiri străine: Rus.: *Şilohvost;* Germ.: *Spiessente, Spitzente, Spitzschwanz;* Franc.: *Pilet, Pilet acuticaude, Canard à lonque;* Ital.: *Codone, Colanzi, Anatra di coda lunga, Coda-lancea;* Engl.: *Pintail, Sea Pheasant;* Ung.: *Nyilfarku réce.*

Caracterele speciei. Corpul foarte svelt, capul şi grumazul lung, coada mult alungită şi ascuţită.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul şi gîtul brun, cu luciu verde pe obraji; pe partea posterioară a grumazului are o dungă îngustă albă, care porneşte dela partea albă anterioară; spatele, laturile pîntecului şi abdomenul sînt fin ondulate, sur şi negru; spatele posterior e brun-măsliniu; coada sură; rectricele mijlocii, cu 6—7 cm mai lungi decît celelalte, de culoare neagră catifelată, tectricele subcodale negre; oglinda arămie, sclipind verde, mărginită deasupra în curmeziş cu dungi ruginii, iar dedesubt negre, tivite cu alb; lîngă oglindă are o bandă neagră; penele axilare sînt lungi şi ascuţite, tivite cu alb; picioarele sure. Irisul brun.

Mascul adult (haină de vară). Culoarea principală brun-negricioasă, cu tivuri deschise; capul, grumazul şi pieptul galben-roşcate, striate întunecat; rectricele mijlocii sînt mult mai scurte; de asemenea şi penele axilare.

Femelă adultă. Culoarea principală, sur-brunatică; toată partea de deasupra şi pîntecele, tivite deschis; coada e roşcată şi pătată în curmeziş cu negru.

Sistematica. La Raţa cu coada ascuţită se întîlneşte uneori un suflu ruginiu pe partea de dedesubt.

TABLOUL nr. 29

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	73,5	28	22	4,2	4,7
	Min.	67,6	25,2	18,2	3,9	4,2
15 ♀ ad.	Max.	59	26,9	14	4,2	4,4
	Min.	56,5	24	11	3,9	3,9

Aria geografică. Locueşte în Europa, dela 50° latitudine spre nord, dar exemplare singuratice se întîlnesc şi mai spre sud, în Asia de nord şi America de nord; iarna migrează spre sud pînă în Africa de nord, Asia de sud, Panama-Cuba şi insulele Antile.

R ă s p î n d i r e a ş i b i o l o g i a. Raţa cu coadă ascuţită este una dintre acele specii de raţe care primăvara şi toamna migrează în masse mari; mai ales toamna se pot observa stoluri de mii de exemplare. Lunile principale de migraţie sînt octombrie şi martie.

Raţa cu coada ascuţită aparţine păsărilor clocitoare mai rare din ţară; unele perechi singuratice clocesc mai ales pe lîngă Dunăre.

Dr. O. REISER a observat mai multe exemplare din această specie de raţă, numai o singură dată, pe Dunăre, la 25 mai 1890, la Nicopole [1]).

K. HRISTOVIČ aminteşte de clocirea unor raţe cu coadă ascuţită, în bălţile de lîngă Dragoman (R.P. Bulgaria) [2]).

La 3 august 1900, DOMBROWSKI a primit de pe ostrovul Strîmbu Mare dela Dunăre, un mascul adult în haină completă de vară.

Tot el a observat la 4 mai 1904 doi masculi şi o femelă pe lacul Bugeac, Constanţa.

Raţa cu coadă ascuţită cloceşte, de fapt, numai rar în ţară, totuşi a fost găsită clocind şi în lacurile din cîmpia Transilvaniei. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează un cuibar cu 8 ouă, găsit la 14 mai 1897 în « cîmpia Transilvaniei ». Acest cuibar l-am primit din colecţia lăsată de inginerul A. ERTL, consilier silvic, care a colectat în diferite regiuni ale Ungariei antebelice. În literatura ornitologică din R.P. Ungară sînt amintite mai multe locuri şi cazuri de cuibărit, între care şi lacurile din cîmpia Transilvaniei.

Exemplarele din figura 164 sînt: un mascul adult, în haină de nuntă, împuşcat la 29.III.1928, şi un mascul adult, în haină de vară completă, împuşcat la 9.IX.1934 în Banat. Împreună cu Ing. PASCOVSCHI şi asistentul meu NADRA, am observat ultima dată exemplare sau perechi singuratice în bălţile dela Becicherecul Mic (reg. Timişoara) în 1940, la 10 iunie, cînd vînătoarea raţelor este interzisă. Observări şi cercetări mai temeinice, în acestă direcţie se impun pentru viitor.

288. **Anas angustirostris** Ménétr.

Raţă marmorată

1832 *Anas angustirostris* Ménétries, Cat. Rais. Caucase, p. 58.
1832—1937 *Anas (Fuligula) marmorata* Gould, B. Europe, t. V, pt. IX, Tab. 373.
1932—1938 *Anas angustirostris* Ménétr., E. Hartert, Vög. Pal. Faun. 1912—1921 t. II, p. 1327; t. IV, p. 438.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Raţă marmorată, Raţă cu cioc îngust.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Letnaia utca;* Germ.: *Marmel-Ente* Franc.: *Canard marbré, Sarcelle angustirostre;* Ital.: *Anatra marmorizzata, Garganella marmorata;* Engl.: *Marbled Duck;* Ung.: *Márványos réce.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. De mărimea raţei cîrîitoare, însă mai sveltă. Culoarea generală a corpului, brun-suriu; pe cap, grumaz şi guşă are pete întunecate, pe restul părţii superioare a corpului şi pe laturi, are tivur albicioase la pene şi este tărcată cu pete mai mari. Oglinda lipseşte. Culoarea penajului de la mascul, femelă şi pasărea tînără, abia se deosebeşte; la mascul

[1]) *Ornis balcanica*, t. II, p. 186.
[2]) *Beit. 2. Erf. der bulg. Fauna*, Sbornik, 1892, t. VII, Aves, p. 419—424.

penele de pe cerbice sînt prelungite, guşa umbrită ruginiu, iar tectricele subcodale au desene ondulate viu; la femelă şi tineri, ultimele sînt spălăcite. Mijlocul părţii inferioare, de obicei nepătat. Irisul brun. Ciocul suralbăstrui, culmenul şi vîrful negru. Picioarele verzui-măslinii.

Lungimea totală 430—475 mm; lungimea aripii 203—215 mm; coada 80—90 mm; tarsul cam 35 mm; ciocul dela vîrful penelor frontale, 44 — 46 mm.

Femela este la fel cu masculul, dar puţin mai mică.

Sistematica. Raţa marmorată este o specie foarte rară pentru ţara noastră şi am introdus-o în Avifauna ţării în baza datelor amintite în literatură.

Aria geografică. După E. HARTERT, este pasăre clocitoare în Spania de sud, Maroc, Algeria, Tunisia, Egipt şi Cipru; mai departe în Siria, în sudul Mării Caspice, în Persia şi Belucistan. În timpul trecerii apare neregulat şi în restul Europei de sud, pînă în Dalmaţia, Herţegovina, Grecia, R.P. Ungară, Boemia, Caucaz şi insulele mediteraneene, Sardinia, Italia.

Răspîndirea. În ţara noastră au fost observate în anul 1854, 6 exemplare lîngă Binţinţi (reg. Hunedoara) [1]. O mai aminteşte ca specie rară la noi (R.P. Albania, Iugoslavia, R.P. Ungară etc.) şi H. G. K. MOLINEUX (270) [2]. În R.P. Ungară a fost întîlnită de cîteva ori şi colectate unele exemplare. Deşi specie rară, este posibil să fi apărut mai de multe ori, dar din cauza mărimii şi culorii ei neînsemnate, nu i s-a dat atenţia cuvenită, sau nu a fost recunoscută.

289. Spatula clypeata (L.)

Raţă lingurar (fig. 164)

1758 *Anas clypeata* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 124.
1766, *Anas clypeata* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 200.
1787 *Anas rufigaster* Lath., Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 297.
1788 *Anas clypeata*, *Anas mexicana*, *Anas rubens* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 519.
1791 *Anas clypeata-mexicana* Bonn., Enc. Mith., t. I, p. 151.
1822 *Spatula clypeata* Boie, Isis, p. 504.
1824 *Rhynchaspis clypeata*, *Rhynchaspis mexicana* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 115.
1830 *Clypeata macrorhynchos*, *Clypeata brachyrhynchos* Brehm, Isis, p. 997.
1834 *Clypeata caeruleolata* Landbeck, Aufz. Vög. Würtembergs (aus Correspondenzbl. landw. Ver.), p. 76.
1855 *Rhynchaspis macrorhynchos*, *Rhynchaspis platyrhynchos* Brehm, Vogelf., p. 377—378.
1855 *Rhynchaspis pomarina*, *Rhynchaspis brachyrhynchos*, *Rhynchaspis platyuros* Brehm, Naumannia, p. 298.
1855 *Rhynchaspis platyuros* Brehm, Vogelf., p. 378.

---

[1]) *Fauna Regni Hungariae*, 1918, p. 108, Dr. LOVASSY S. MAGYARORSZ, *Gerinces állatai*, Budapest, 1927, p. 715.

[2]) p. 233.

1860 *Rhynchaspis spathulata* Dubois, Pl. Col. Ois. Belg., t. III, p. 276.
1866 *Rhynchaspis clypeata americana* A. E. Brehm, Verz. Samml., t. 14, p. 14, (Nomen nudum !).
1891 *Spatula clypeata* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 166.
1893 *Rhynchasmus clypeata* Koenig, Journ. f. Orn., t. XLI, p. 104.

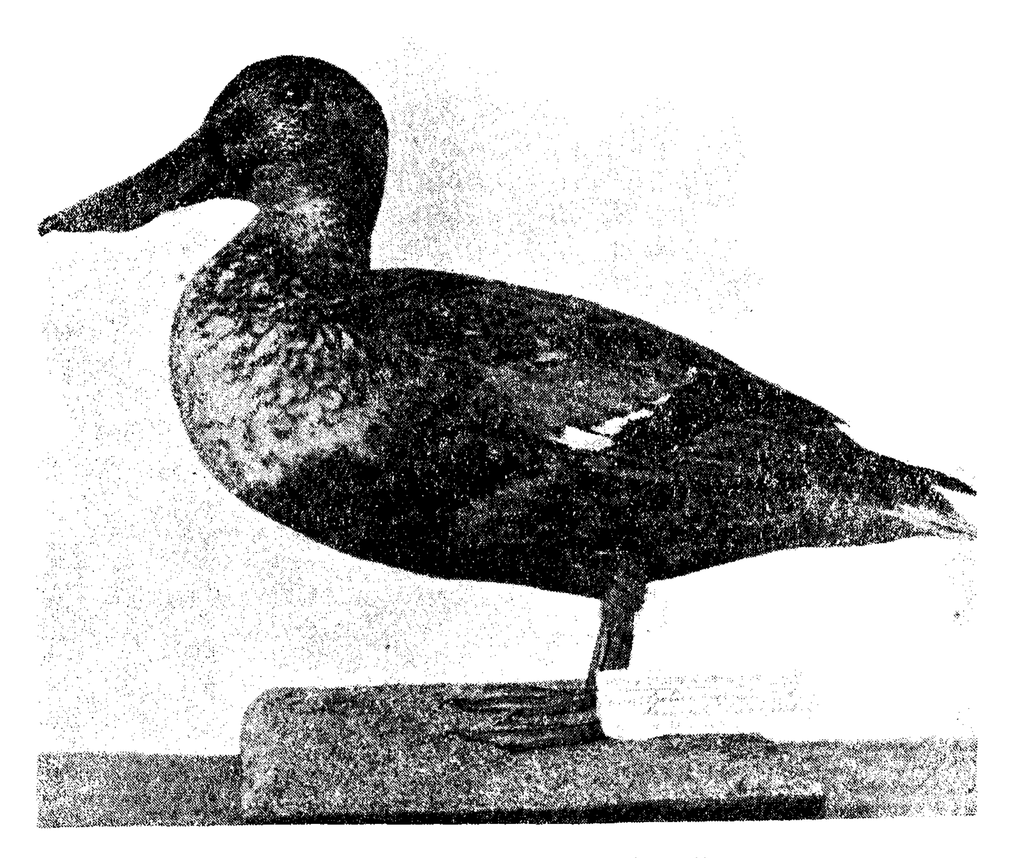

Fig. 164. — *Spatula clypeata* (L.) ♂. Rață lingurar.
1: 2,68 din mărimea naturală.

1899 *Spatula clypeata* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 116.
1899—1903 *Spatula clypeata* (Linné), I. Madarász, Magy, Mad., p. 292.
1910 *Spatula clypeata* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 646.
1913 *Spatula clypeata indiana* Mathews, Austral Avian Record, t. I, p. 194.
1932—1938 *Spatula clypeata* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1328; t. III, p. 438.

Numiri romînești: Rață lingurar, Rață lopătar, Rață cu aripi albastre.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Sicoronosca*; Germ.: *Löffelente, Spatelente;* Franc.: *Souchet, Canard souchet;* Ital.: *Mestolone, Cucchiarone;* Engl.: *Shoveler, Spoonbill, Broad-bill;* Ung.: *Kanalas réce, Kanálcsörü réce.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Ciocul mare, lăţindu-se spre vîrf aproape dublu, în formă de lingură, ongletul mult mai îngust, nările fără peretele despărţitor, lamelele cornoase, lungi, aproape verticale, formînd o sită fină. Oglinda masculului verde, încadrată anterior şi posterior cu alb; aceea a femelei mai puţin vie, sur-verzuie. Tectricele alare ale masculului albastru-azurii; ale femelei, sur-cenuşii.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul şi grumazul negru, cu luciu metalic verde; guşa albă curat, pieptul şi pîntecele brun-roşcate; pe partea posterioară a corpului, de ambele laturi, cîte o pată albă; tectricele subcodale negre. Spatele anterior este brun-negricios, cu dungi deschise; partea dinainte a umerilor, albă, spre spate, brună; penele axilare prelungite verde închis, cu rahisuri albe, cîteva spre aripă albastre deschis. Remigele brune închis cu dungi rahiale albe, întrec coada; aceasta este sur-albăstruie; picioarele roş-portocalii. Irisul galben.

În haină de vară, masculul este întotdeauna mai întunecat şi se deosebeşte de femelă prin oglindă, care este foarte asemănătoare cu a raţei sălbatice mari; dar prin cioc se deosebeşte imediat de aceasta.

S i s t e m a t i c a. Într-o serie de douăzeci şi şapte exemplare capturate, între care sînt reprezentaţi mai ales masculii adulţi, în haina de tranziţie, s-au găsit şi masculi foarte bătrîni în haina completă de nuntă, chiar la 24 noiembrie, cei mai tineri la 16 februarie încă necomplet năpîrliţi.

Masculul din figura 164 (în Muzeul ornitologic din Timişoara), împuşcat la 4 decembrie 1932 lîngă Sînmartinul sîrbesc (reg. Timişoara) se găseşte în penajul de tranziţie.

TABLOUL nr. 30

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	52,8	26	9,8	4,2	6,8
	Min.	49.7	24	8,8	4	5,8
15 ♀ ad.	Max	49,4	23,7	9,3	3,9	6,2
	Min.	46,5	20,2	7,7	3,7	5,7

Aria geografică. Locuieşte în Europa pînă la Cercul polar, în Africa de nord şi Asia cam la latitudine egală, America dela 68° latitudine nordică pînă la Texas. Iarna emigrează în ţări mai sudice.

Răspîndirea şi biologia. Raţa lingurar ca pasăre clocitoare nu este prea frecventă, în trecere însă, în octombrie şi martie apare deseori în stoluri mari, uneori amestecate cu raţa cîrîitoare. În ierni aspre părăseşte ţara complet, în ierni blînde însă, rămîn la noi întotdeauna pîlcuri mari.

Cuibăritul. Această raţă, ce-i drept, este pasăre clocitoare regulată, dar ca atare limitată numai la anumite localităţi. A fost găsită clocind pe lacul Ţiugan şi la Slobozia (reg. Bucureşti), pe lacul Docsani (reg. Botoşani), la Mănăstirea (reg. Bucureşti) şi în Delta Dunării. Cuibare complete se găsesc dela mijlocul lui mai pînă la mijlocul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar cu 10 ouă a fost găsit la 12 mai 1900, iar cel mai întîrziat, cu 11 ouă proaspete, la 19 iunie 1905. Cuibul acestei raţe se găseşte întotdeauna în iarbă înaltă şi deasă, bine ascuns; este una din puţinele specii de raţe care la noi nu cloceşte niciodată în scorbură de copac.

Patruzeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 52,7×36,7 mm; maximum: 57,5×35,8 şi 55,5×37,9 mm; minimum: 48,8×35,6 şi 52,6×31,1 mm.

Hrana. La nicio specie de raţă nu s-au găsit în stomac atîtea moluşte ca la aceasta; deseori şi mormoloci.

290. **Netta rufina** (Pall.)

Raţă cu perucă (fig. 165)

1773 *Anas rufina* Pall., Reise Russ. Reich., t. II, App. p. 713.
1774 *Anas cinerea* Gmel., Reise Russl., t. II, p. 184.
1779 *Anas ruficeps* Pallas, Vet. Acad. Handl., t. XL, p. 28.
Anas sjurakan De Bruyn, It. Moscov., p. 336, tab. n. 182, f. D.
1822 *Branta rufina* Boie, Isis, p. 564.
1824 *Fuligula rufina* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 188.
1824 *Platypus rufinus* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 826.
1829 *Netta rufina* Kaup. Naturl. Syst., p. 102.
1830 *Callichen rufipes*, *Callichen rufinus*, *Callichen subrufinus*, *Callichen micropus* Brehm, Isis, p. 999.
1836 *Mergoides rufina* Eyt., Cat. Br. B., p. 57.
1842 *Aythia rufina* Macgill., Man. Br. B., p. 191.
1844 *Tadorna? pnoe* Hodgson, Gray's Zool. Misc. p. 86 (Nomen nudum!).
1855 *Callichen rufescens* Brehm, Vogelf., p. 379.
1860 *Fuligula ruficrista* Dubois, Pl. Col. Ois. Belg., t. III, p. 277.
1866 *Callichen rufinus verus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum!).
1891 *Fuligula rufina* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 165.
1899 *Fuligula rufina* (Pall.), 1773, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 96.
1899—1903, *Netta rufina* (Pall.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 287.
1910 *Netta rufina* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 638.
1932—1938 *Netta rufina* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1333; t. III, p. 2209; t. IV, p. 438.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Rață cu perucă, Rață cu căciulă, Rață căciulată.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Nîroc crasnonosîi;* Germ.: *Kolbenente, Rotköpfige Haubente, Rotkopfente, Gelbschopf;* Franc.: *Canard siffleur huppé, Jaffre roux, Rougeon;* Ital.: *Fistione turco, Fischione col ciuffo, Germano turco, Caporosso maggiore, Ciosso turco, Anitra turca, Caorosso, Magasso tresso;* Engl.: *Red-crested Pochard;* Ung.: *Üstökös réce, Rötfeju réce.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Mascul adult (haină de nuntă). Penajul capului foarte stufos, capul şi gîtul ruginii, o dungă îngustă pe cerbice; grumazul, pieptul şi pîntecele sînt negre întunecate, restul părții de dedesubt brun-negricios, iar laturile, începînd dela partea superioară a aripii, albe; pe umeri are o pată triunghiulară neregulată. Spatele este brun închis, aripile puțin mai deschis, sur-brunatice, tîrtița verde-negricioasă, coada sură întunecat, oglinda alb-surie, dedesubt mai mult surie. Ciocul roşu-carminiu; picioarele roşiatice cu membranele înotătoare întunecate. Irisul galben.

Femelă adultă. Penajul capului mai scurt, partea superioară a capului pînă la cerbice, brun-roşcată. Laturile capului şi ale grumazului sure, partea anterioară puțin mai deschisă, abdomenul brun, cerbicea brun-ruginie, partea dorsală brună cu dungi mai deschise, tectricele alare sur-brunatice, remigele primare mai întunecate. Ciocul roşu-brunatic, picioarele roşu-gălbui cu pielițe înotătoare întunecate. Irisul galben-brunatic.

Haina de vară a masculului adult este asemănătoare cu a femelei, însă pe partea anterioară este mai închis ondulată; de asemenea şi capul este stufos.

S i s t e m a t i c a. Dintre patrusprezece rațe cu perucă, împuşcate în țară, şi anume nouă masculi şi cinci femele, doi masculi aveau pe întreg penajul un suflu puternic roz.

TABLOUL nr. 31

Sexul şi etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
9 ♂ ad.	Max.	57,1	28	7,8	4,6	5,8
	Min.	55,2	26	7,4	4,5	5,7
5 ♀ ad.	Max.	54,8	26	7,3	4,6	5,6
	Min.	53,4	25	6,8	4,5	5,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în regiunea sud-mediteraneană pînă în Asia centrală.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Deşi pînă acum nu s-au colectat la noi în țară nici pui şi nici ouă dela această rață, totuşi este absolut sigur că este o pasăre clocitoare

Fig. 165. — *Netta rufina* (Pall.), ♂, ♀
Rață cu perucă.
1:4,51 din mărimea naturală.

obişnuită în Dobrogea. DOMBROWSKI a observat-o vara atît în Deltă, cît şi în bălţile dela Medgidia; cîteva au fost şi împuşcate.

În literatură găsim următoarele date: Dr. CULLEN i-a asigurat pe ELWES şi BUCKLEY că raţa cu perucă clocește în Dobrogea.

E. HOMEYER a primit dela fraţii SINTENIS un exemplar împuşcat la 15 mai 1873.

După ALLEON, această raţă este în trecere pe la mijlocul lui februarie şi, începînd dela sfîrşitul lui martie, nu se mai vede în Dobrogea. Toamna se întîlneşte foarte rar.

Încă din februarie apare în pîlcuri mici, pentru ca, la sfîrşitul lui martie sau începutul lui aprilie, să înceapă a se separa în perechi. La noi în ţară se întîlneşte numai foarte rar; astfel, la 2 aprilie 1909 a fost împuşcată o pereche la Colentina (reg. Bucureşti). În trecerea de toamnă, care are loc în lunile octombrie şi noiembrie, apar regulat, dar numai puţini indivizi.

Perechea (♂, ♀) din figura 165 (Muzeul ornitologic din Timişoara) a fost împuşcată la 28 mai 1937, lîngă Enisala (lacul Babadag-Tulcea), probabil pe cînd clocea în stufăriile de acolo.

După însemnări mai vechi, a clocit şi în părţile Dunării, din sudul Banatului. Azi este însă un oaspete foarte rar. A fost împuşcat un exemplar, data este necunoscută, lîngă Teiuş (Transilvania), iar la 20 februarie 1862, un altul lîngă Sibiu; acesta se păstrează în Muzeul de ştiinţe naturale de acolo. La 19 aprilie 1867 şi apoi în 1868, OTTO HERMAN a colectat cîte un exemplar la Geaca (reg. Cluj).

Cred de datoria mea a da aici unele date foarte interesante şi importante, culese după încheierea manuscrisului acestei lucrări, înainte de a se ajunge la tipar, cu ocazia misiunii oficiale ce am îndeplinit, împreună cu prof. E. BOTEZAT şi L. RODEWALD (dela Staţiunea hidrobiologică din Tulcea) în Deltă şi în lagunele învecinate, începînd dela 15 mai pînă la 3 iulie 1942, adică în plin sezon de clocire. În acest interval am cutreierat întreaga Deltă şi lagunele în lung şi în lat, cercetînd şi studiind avifauna acestui ţinut şi colectînd şi ceva material pentru Muzeul ornitologic. Nu pot intra aci în amănunte, dar pot afirma că, în cursul acestor 6 săptămîni de « hoinăreală », am observat, pe braţele Dunării şi ale canalelor, sute şi sute de raţe cu perucă — cînd în perechi singuratice, cînd în pîlcuri mai mici, de cîte 4 pînă la 10 şi 20 sau mai multe exemplare laolaltă. Deci această specie era destul de comună, şi cu siguranţă că a clocit în Deltă. Colectarea celor 5 exemplare (3 ♂ şi 2 ♀) pentru Muzeu, nu constituia deloc o problemă. Poposirea lor aici în vremea aceea, în număr atît de considerabil, cred că se datoreşte marilor şi neobişnuitelor inundaţii din ultimii 3 ani. În sfîrşit, un ♂ de vîrstă mijlocie a fost împuşcat la 20.I.1944 la Freidorf lîngă Timişoara şi se păstrează în Muzeul ornitologic.

291. **Nyroca ferina ferina** (L.)

Raţă cu cap brun (fig. 166)

1758 *Anas ferina* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 126.
1766 *Anas ferina* Linné, Syst. Nat., p. 203.
1769 *Anas ruficollis* Scop., Ann. I, p. 66.
1770 *Anas erythrocephala* Gmel., Reise Russl., t. I, p. 71.
1788 *Anas rufa*, *Anas ferina* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 515; 530.
1822 *Nyroca ferina* Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Aythia ferina* Boie, Isis, p. 564.
1824 *Fuligula ferina* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 193.
1824 *Platypus ferinus* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 828.

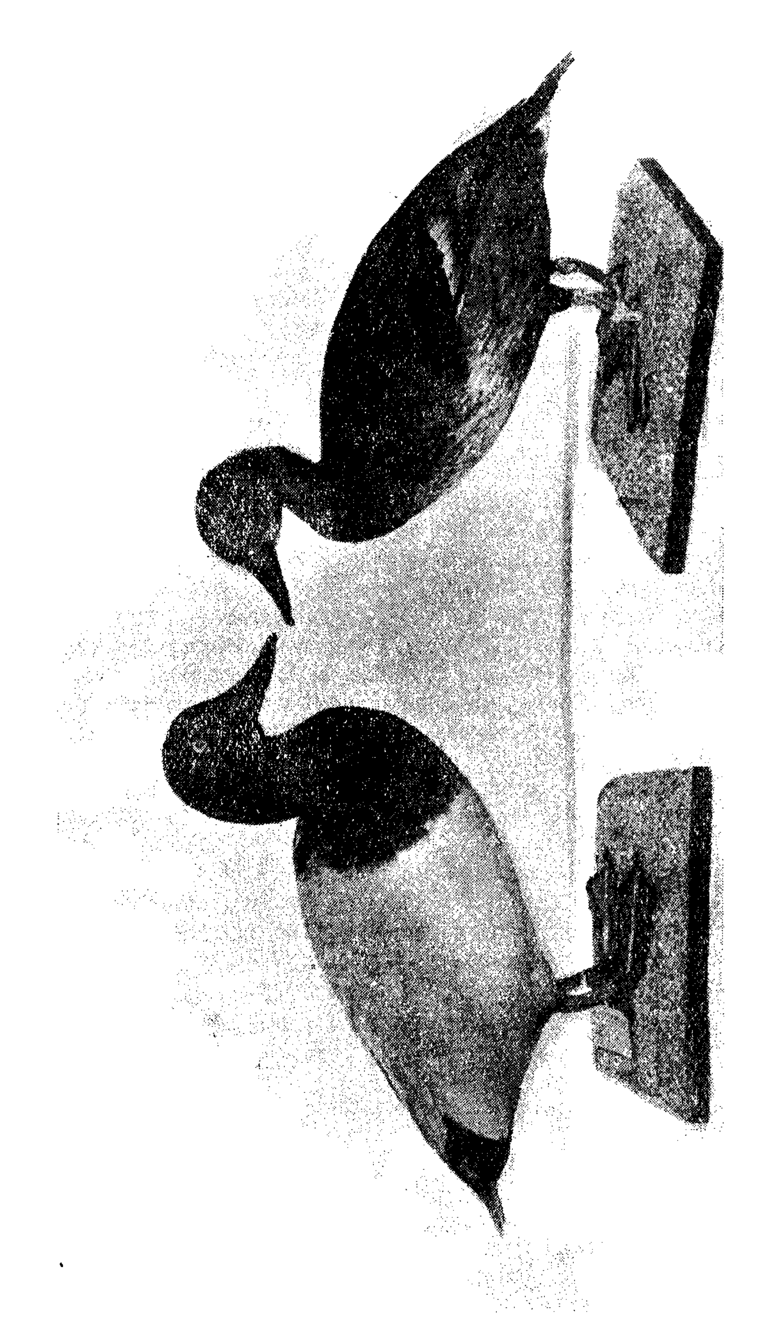

Fig. 166. — *Nyroca ferina ferina* (L.) ♂, ♀. Rață cu cap brun.
1 : 4,04 din mărimea naturală.

1830 *Aythia erythrocephala* Brehm, Isis, p. 99.
1844 *Fuligula rufa* G. R. Gray, Gen. B. III, p. 621.
1852 *Marila ferina* Reichenb., Av. Syst. Nat., p. VIII.
1855 *Aythia ruficeps* Brehm, Naumannia, p. 298.
1860 *Fuligula erythrocephala* Dubois, pl. Col. Ois. Belg., t. III, p. 278.
1865 *Aythia ferina* Gigl., Isis, p. 52.
1866 *Aythia ferina communis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum !).
1872 *Fulix ferina* Salvad., Faun. Ital. Ucc., p. 265.
1891 *Aythia ferina* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 164.
1899 *Fuligula ferina* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 95.
1899—1903 *Aythia ferina* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 290.
1910 *Fuligula ferina* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 642.
1920 *Nyroca ferina ferinoides* Kuroda, Dobutsugaku Sasschi, t. XXXII, p. 245.
1932—1938 *Nyroca ferina ferina* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1336; 1921—1922, t. III, p. 2209; t. IV, p. 438.

Numiri romînești: Rață cu cap brun, Rață cu cap roșu, Rață bodîrlău de vară, Rață cu cap castaniu, Rață cenușie.

Numiri străine: Rus.: *Rijegolovca, Teber nedi crasnogolovîi nîroc;* Germ.: *Tafelente, Braunkopf, Rothalsente, Rotköpfige Ente, Graue Ente*; Franc.: *Milouin, Rouget, Tétard à tête rouge;* Ital.: *Moriglione, Caporosso, Collorosso, Mauretton, Magasson, Scapola;* Engl.: *Poachard, Dunbird, Great red-headed;* Ung.: *Barat réce, Hamvas réce.*

Caracterele speciei. Mascul adult (haină de nuntă). Capul și grumazul sînt brun-ruginii; gușa, laturile și o parte a spatelui anterior, spatele posterior și abdomenul, negre, restul cu ondulații și zigzaguri fine sure și negre; aripile brun-negricioase, cu excepția oglinzii sur-cenușie deschis; coada este brun-surie întunecat. Ciocul negru, cu o bandă brună deschis, picioarele sur-albăstrui, cu membrane înotătoare negre. Irisul roș-gălbui.

Haina de vară. Capul și grumazul sînt brun-ruginii, mai puțin viu; în jurul ochiului are un cerc albicios; laturile capului și ale pîntecelui sînt brune închis, cu tivuri deschise; pieptul alb cu pete întunecate, ca la haina de nuntă.

Femelă adultă. Spatele superior este brun, spatele posterior sur-brunatic, punctat cu sur deschis, tîrtița brun-negricioasă, gușa brun-ruginie întunecat, capul și grumazul brune palid roșcat, partea de dedesubt sur-brunatică, cu tivuri albicioase. Banda ciocului este sur-plumburie.

Sistematica. Din marele număr de rațe cu cap brun, o serie aleasă, formată din treizeci de exemplare, prezintă dimensiunile arătate în tabloul nr. 32.

TABLOUL nr. 32

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	46	23,3	7,9	4,3	4,4
	Min.	43,5	21	7,5	4,1	4,1
15 ♀ ad.	Max.	44	23	7,4	4,3	4,3
	Min.	42,3	20,5	7	4	4

Aria geografică. Aria de cuibărit a raţei cu cap brun se găseşte, mai ales, în partea vestică a regiunii palearctice; iarna migrează pînă la Marea Mediterană şi Africa de nord, China, Japonia.

Răspîndirea şi biologia. Raţa cu cap brun aparţine celor mai frecvente specii de raţe din ţară; ea ne părăseşte abia cînd îngheaţă toate apele, ca să se reîntoarcă imediat după ce acestea s-au dezgheţat.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare frecventă mai ales în bălţile Dunării. Cuibarul, care constă din 9—12 ouă, se găseşte de obicei complet la începutul lui mai; cel mai timpuriu cuibar, cu 11 ouă, a fost găsit la 30 aprilie 1900, la lacul Cabal, iar cel mai întîrziat, cu 8 ouă, la 3 iunie 1905, lîngă iezerul Grădinile. Toate cuiburile cercetate în Dobrogea au fost găsite în sălcii scorburoase, afară de două.

O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 62×43,2 mm; maximum: 66,4×45,3 şi 62×45,5 mm; minimum: 57,3×41,3 şi 60,2×39 mm.

Hrana. Stomacurile cercetate iarna, vara şi toamna au conţinut mai mult de 7 % hrană vegetală, iarna în majoritate peştişori, moluşte şi cochilii.

292. **Nyroca nyroca nyroca** (Güldenst.)

Raţă cu ochi albi (fig. 167)

1769 *Anas nyroca* Güldenst., Nov. Comm. Peter., t. XIV, p. 403.
1785 *Anas rutila* (non Pallas) Latham, Syn., t. III, p. 2, 526.
1788 *Anas africana, Anas ferruginea,* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 522, 528.
1789? *Anas Gattair,* Gmel., Syst. Nat., t. I, 2, p. 542.
1791 *Anas ferrina,* var. I. Bechst., Naturg. Deutschl., t. II, p. 658.
1791 *Anas aegyptiaca* (non Linnaeus!) Bonnaterre, Tab. Enc. Meth. (Ex Buffon et Daubenton), t. I, p. 159.
1797 *Anas leucophtalmos* Borkh., Deutsche Fauna, t. I, p. 664.
1799 *Anas leucopsis* Naum., Naturg. des Land. u. Wasserv., t. III, p. 479.
1822 *Nyroca nyroca* Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Aythia nyroca* Boie, Isis, p. 564.
1824 *Fuligula nyroca, Fuligula ferruginae* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 201, 205.
1824 *Platypus leucophtalmos* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 834.
1828 *Nyroca leucophtalmos* Flem., Br. An., p. 121.

1830 *Aythia leucophtalmos* Brehm, Isis, p. 999.
1837 *Fuligula leucophtalma* Gould., B. Eur., t. V, pl. 368.
1844 *Nyroca africana* G.R. Gr., List. B. Br. Mus., t. III, p. 144.
1866 *Nyroca leucophtalma cupricollis* A.R. Brehm, Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum !).
1872 *Fulix nyroca* Salvad., Faun. Ital. Ucc., p. 265.
1872 *Nyroca ferruginea* Sharpe et Dress., B. Eur., t. VI, p. 581.
1890 *Hyonetta nyroca* Heine et Reichnw., Nomencl. Mus. Hein. Orn., p. 347.
1891 *Nyroca leucophtalmos* Bechst., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 165.
1899 *Fuligula nyroca* (Güld.), 1769, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 97.
1899—1903 *Aythia nyroca* (Güld.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 290.
1899—1903 *Nyroca nyroca nyroca* (L.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 290.
1910 *Fuligula nyroca* Güld., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 644.
1932—1938 *Nyroca nyroca nyroca* (Güldenst.), 1921—22, p. 2210; t. IV, p. 438.

Numiri romînești: Rață cu ochi albi, Rață țigănească, Rață roșie.

Numiri străine: Rus.: *Utca nîroc, Beloglásîi nîroc;* Germ.: *Moorente, Weissaugenente, Rotbrust, Zigeunerente;* Franc.: *Sarcelle rousse, Fuligule nyroce, Canard hongrois;* Ital.: *Moretta tabaccata, Tuffeto tuffatore, Colletto, Anga sawaega, Mortell, Magasseto rosso, Rossina, Rossella, Occhiabianchi;* Engl.: *White-eyed Duck, Ferruginous Duck;* Ung.: *Czigányréce, Fehérszemü réce.*

Caracterele speciei. Mascul adult (haină de nuntă). Capul și grumazul roș-brunatice, sclipind arămiu; pe bărbie are o mică pată albă, în jurul grumazului un inel întunecat; spatele și umerii sînt brun-negricioși, ultimii stropiți cu gălbui; tîrtița e neagră; coada brun-negricioasă; aripile (cu excepția oglinzii albe), brune întunecat, sclipind verzui, cu pieptul alb; pîntecele cu puncte brune; tectricele subcodale sînt albe, abdomenul cu o bandă curmezișă, întunecată; partea inferioară a aripii, albă. Picioarele sur-plumburiu-verzui, cu încheieturi și membrane înotătoare negre; ciocul sur-negricios. Irisul alb mărgean.

Femelă adultă. Toată partea anterioară este mai roșu-brunatică decît la mascul, cu pîntecele alburiu suflat brunatic. Partea superioară e brun-negricioasă, în jos mai întunecată. Haina de vară a masculului este foarte asemănătoare cu aceasta.

Sistematica. Din marele număr de rațe cu ochi albi, colectate în cursul anilor, s-a găsit deseori la masculi adulți baza ciocului colorată sur-albăstrui. În tabloul nr. 33 se dau dimensiunile de la 40 de exemplare.

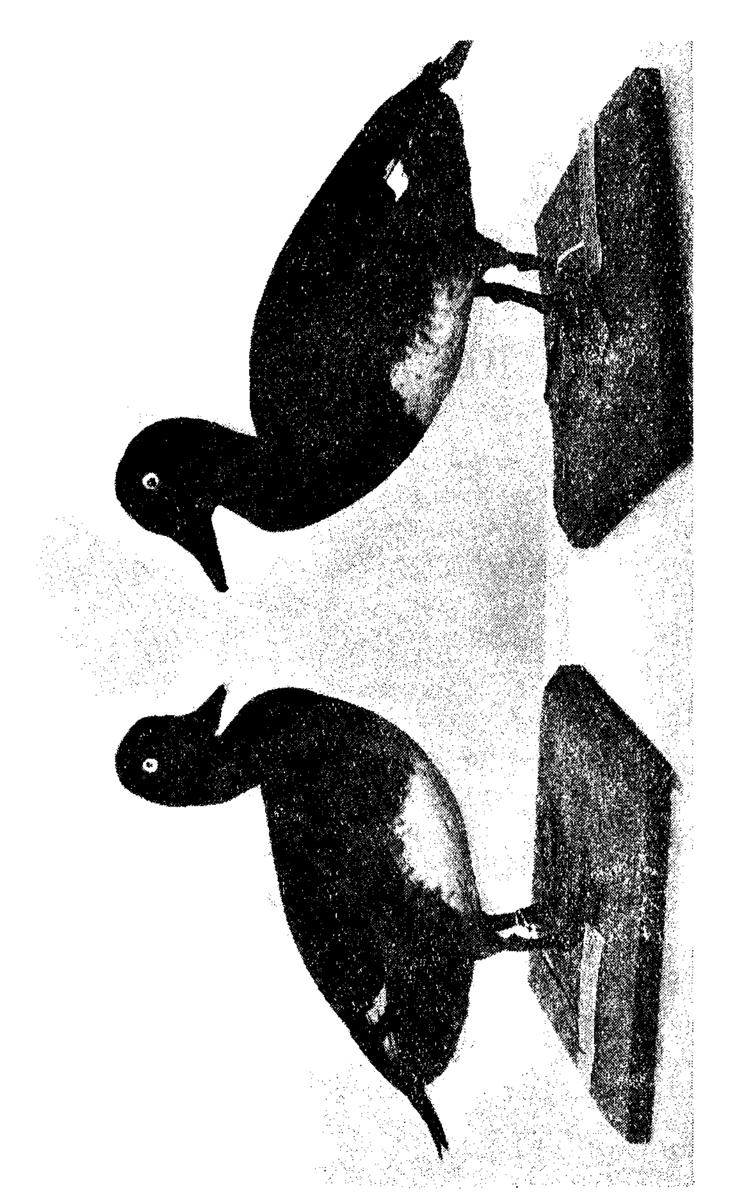

Fig. 167. — *Nyroca nyroca nyroca* (Güldenst.) ♂, ♀. Rață cu ochi albi.
1 : 4,61 din mărimea naturală.

TABLOUL nr. 33

Sexul şi etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	42,4	20	6,9	3,5	4,8
	Min.	39,8	18,5	6,5	3,1	4,6
20 ♀ ad.	Max.	40	19,3	6,6	3,5	4,7
	Min.	38,7	18,1	6,3	3,2	4,5

Aria geografică. Aria ei de clocire se întinde peste Europa centrală şi sud-estică şi Asia de vest; iarna migrează de aici în ţinuturi mai sudice.

Răspîndirea şi biologia. Pe lîngă raţa sălbatică mare, în ţara noastră raţa cu ochi albi este desigur cea mai frecvent întîlnită; o întîlnim atît la Dunăre, cît şi în toate apele mai mici din ţară, în deosebi este foarte frecventă în Delta Dunării, în regiunea cu plauri. Pare mult mai sensibilă la frig decît celelalte raţe cufundătoare, deoarece nu s-a văzut nici o raţă cu ochi albi, pe apele deschise dela 15 decembrie pînă la 25 ianuarie, cea mai mare parte sosind abia în martie.

Cuibăritul. Raţa cu ochi albi cloceşte foarte des la noi în ţară. La Dunăre, cuibul se găseşte, aproape fără excepţie, în sălcii scorburoase, iar în alte bălţi şi în Deltă, unde lipsesc copacii scorburoşi, el se află în stuf, întotdeauna bine ascuns. În primul caz, cuibul constă numai din puful femelei; în al doilea caz, aceasta se foloseşte şi de frunze de papură, trestie, spicuri, iarbă şi muşchi. Această raţă are cuibarul complet abia la sfîrşitul lui mai; păsările mai tinere ouă însă, pînă la sfîrşitul lui iunie. Astfel s-au găsit cuibare proaspete, cu 9 ouă, la 21 mai, iar cel mai întîrziat, cu 10 ouă, la 22 iunie. Numărul normal al ouălor dintr-un cuibar este de zece; dar se găsesc multe şi cu 8—12 ouă. O sută de ouă, măsurate, au avut dimensiunea în medie: 52,5×39,1 mm; maximum: 60,1×36,2 şi 57,2×42,3 mm; minimum; 50,1×35,8 şi 49×36,3 mm.

Hrana. Aceasta constă vara, în majoritate, din materii vegetale şi numai iarna şi din materii animale.

293. Nyroca fuligula (L.)

Raţă moţată (fig. 168)

1758 *Anas Fuligula*, Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, 1758, t. I, p. 128.
1764? *Anas Latirostra*, Pontoppiden, Danske Atlas, 1763, t. I, p. 620; Brünnich. Orn. Bor., p. 21.
1766 *Anas Fuligula*, Linné, Syst. Nat., t. I, p. 207.
1783 *Anas leucotis*, Herm., Tab. Aff. An., p. 161.
1798? *Anas nebulosa*, Weber, Schlew. Holst. Provinzialbez., p. 103.
1822 *Nyroca fuligula*, Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Aythia fuligula*, Boie, Isis, p. 564.

1824 *Fuligula cristata*, Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 190.
1824 *Platypus fuligulus*, Brehm, Lehrb, eur. Vög., t. II, p. 833.
1826 *Anas colymbis*, Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 266.
1844 *Fuligula vulgaris*, Hodgs., in Gray's Zool. Misc., p. 86.

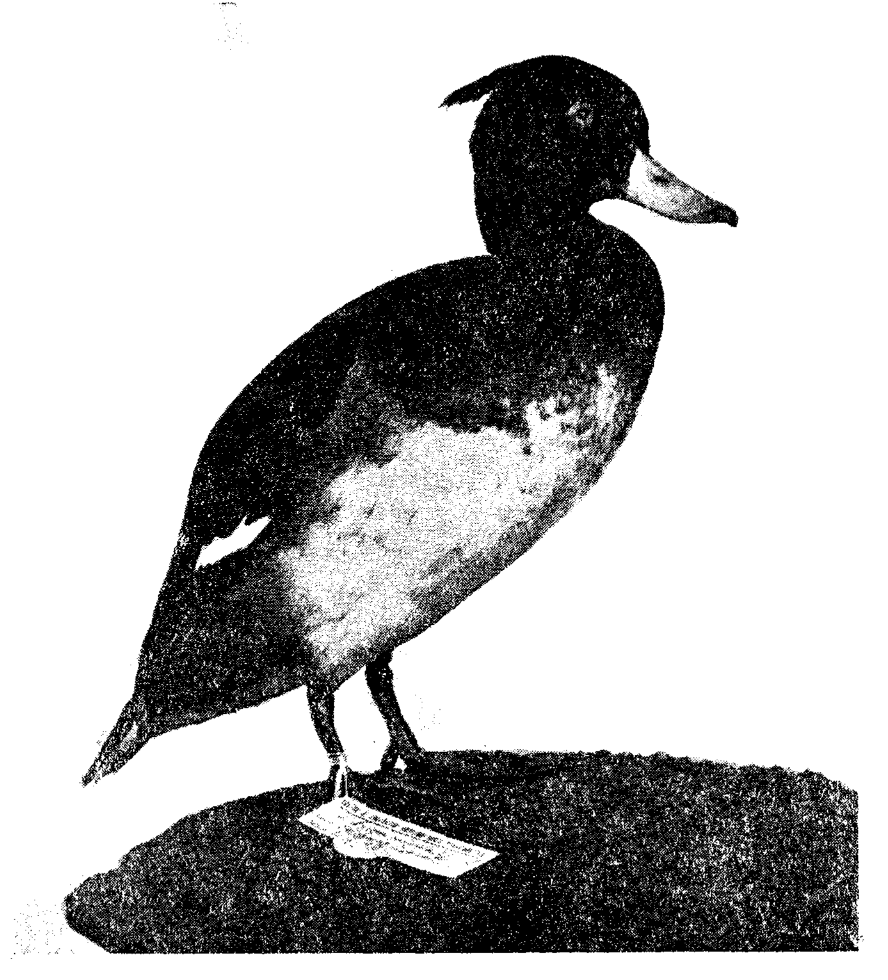

Fig. 168. — *Nyroca fuligula* (L.). ♂. Rață moțată.
1 : 2,77 din mărimea naturală.

1854 *Fuligula fuligula*, Licstst., Nomencl. Av., p. 102.
1855 *Aythia cristata*, Brehm, Isis, p. 381.
1855 *Fuligula patagiata*, Brehm, Vogelf., p. 381.
1856 *Nyroca latirostris*, Bonap., Comp. Rend., t. XLIII, p. 657.
1867 *Anas arctica* « *Leach* » Degland et Gerbe, Orn. Eur. (In synonym. de *Fuligula cristata*, probab. laps. cal. pro *A. cristata*), t. II, p. 533.

1870 *Fulix cristata*, Swinh., Proc. Zool. Soc., p. 419.
1876 *Oedemia cristata*, Dresser, Ibis, p. 420.
1877 *Fuligula linnei*, Malm., Göteb. och. Bohusl. Faun., p. 350.
1891 *Fulix cristata*, L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 164.
1899 *Fuligula fuligula* (L.), 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 94.
1899—1903 *Fuligula fuligula* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 288.
1910 *Fuligula cristata*, Steph. R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 638.
1932—1938 *Nyroca fuligula*, (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—21, t. II, p. 1340; 1921—1922, t. III, p. 2210; t. IV, p. 439.

Numiri romîneşti: Raţă moţată.

Numiri străine: Rus.: *Hohlataia cerneţ;* Germ.: *Reiherente, Zopfente, Schopfente, Schwarzkopf;* Franc.: *Morillon, Jaffre noir ou huppé, Morette;* Ital.: *Moretta, Campanato, Stampanato, Moretta turco, Anatra marina, Coanegro Magaso col suffo;* Engl.: *Tufted Duck;* Ung.: *Kontyos réce, Buboş réce.*

Caracterele speciei. Oglinda e foarte mică, albă, cu o dungă neagră la marginea posterioară; pe partea posterioară a capului are un moţ de pene prelungite.

Mascul adult (haină de nuntă). Pe partea posterioară a capului are un moţ îngust de pene spintecate, cam de 6 cm lungime. Capul, grumazul, guşa şi întreaga parte de deasupra ca şi abdomenul sînt negre, pătate des cu puncte gălbui; capul cu un luciu verde-metalic, de asemenea şi aripile; partea de dedesubt albă; pe penele laterale are cîteva desene ondulate, întunecate. Gambele sînt brune; partea de dedesubt a aripilor, la încheietură şi la mijloc, albă. Ciocul sur-plumburiu cu vîrful negru, picioarele la fel, încheieturile şi membranele înotătoare aproape negre. Irisul galben.

În haină de vară, părţile corpului colorate negru sînt brune; culoarea albă este aceeaşi, moţul mai scurt.

Femela este la fel colorată ca masculul; vara are însă pe frunte o pată gălbuie.

Sistematica. În tabloul nr. 34 sînt arătate dimensiunile dela 30 de exemplare cercetate.

TABLOUL nr. 34

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	41,5	22	7	3,6	3,1
	Min.	38,7	19,5	6,4	3,4	2,8
15 ♀ ad.	Max.	38,6	20	6,6	3,6	3
	Min.	38	18	5,7	3,3	2,6

Aria geografică. Europa de nord şi Asia de nord; iernează pe Marea Mediterană, în Abisinia, India, R.P. Chineză de sud, insulele Filipine, Mariana, Talavan şi Sunda

Răspîndirea şi biologia. Deşi raţa moţată clocește în unele ghioluri ale Dobrogei, ea apare în număr mai mare abia în octombrie şi, dacă Dunărea nu îngheaţă, rămîne toată iarna la noi. În martie dispare iarăşi în mare parte. Mai cu plăcere stau pe lagunele mării sau pe mare şi s-au văzut deseori, mai ales în martie, stoluri foarte mari; pe lacurile din interiorul ţării putem observa de obicei numai grupuri mai mici.

Cuibăritul. DOMBROWSKI a găsit această raţă numai în puţine perechi ca pasăre clocitoare, pe lacurile Bugeac, Ciamurli şi Ioremachi. O. REISER a găsit raţa moţată în mai multe perechi, la 20 iulie 1902, pe lacul Sreberna lîngă Silistra, aşa dar în imediata apropiere a graniţei romîneşti. Ouă au mai fost găsite pînă acum, dar la 20 iulie 1902 au fost împuşcaţi doi pui abia zburători, la Bugeac.

După însemnări mai vechi, ar fi clocit şi în teritoriile inundabile ale Dunării, din partea bănăţeană, dar nu se cunoaşte un material care să dovedească aceasta. De asemenea, în R. P. Ungară au fost observate cîteva exemplare şi vara.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează 3 masculi adulţi, unul împuşcat la 26 septembrie 1936, la Satchinez (reg. Timişoara), al doilea la 28 ianuarie 1940, la Constanţa, iar al treilea la 30 iulie 1934, la Freidorf lîngă Timişoara.

Hrana. După stomacurile cercetate s-a putut constata că raţa moţată consumă mai mult materii animale şi numai puţină hrană vegetală.

294. **Nyroca marila marila** (L.)

Raţă montană (fig. 169)

1761 *Anas marila*, Linnaeus, Fauna Svecica, Ed. II, p. 39.
1766 *Anas marila*, Linné, Syst. Nat., t. I, p. 196.
1783 *Anas Leucotis*, Hermann, Tab. Affin. Anim., p. 161.
1796 *Anas frenata*, Sparm., Mus. Carls., fasc. III, nr. 38.
1822 *Nyroca marila*, Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Aythia marila*, Boie, Isis, p. 564.
1823 *Anas marina*, Drapiez, Dict. Class. Hist. Nat., t. III, p. 135.
1824 *Fuligula marila*, Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 198.
1824 *Platypus marilus*, Brehm, Lehrb. Eur. Vög., t. II, p. 830.
1830 *Aythia islandica*, *Aythia leuconotus*, Brehm, Isis, p. 998.
1836 *Fuligula Gesneri*, Eyt., Cat. Br. B., p. 58.
1839 *Fuligula mariloides* Vig., Zool. Voy. « Blossom », p. 31.
1855 *Fuligula islandica, Fuligula leuconotus* Brehm, Vogelf. p. 381.
1856 *Marila frenata* Bonap., Comp. Rend., t. XLIII, p. 651.
1858 *Fulix marila* Baird, Bird. N. Am., p. 791.
1873 *Fulix mariloides* Swinh., Proc. Zool. Soc., p. 412.
1885 *Aythia affinis mariloides*, *Aythia marila nearctica* Stejn., Bull. N. St. Nat. Mus., p. 161.
1891 *Fuligula marila nearctica* Hart., Kat. Vogelsamml., p. 232.
1891 *Fulix marila* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 163.
1899–1903 *Fuligula marila* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 288.

1910 *Fuligula marila* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 640.
1932–1938 *Nyroca marila marila* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912–21, t. II, p. 1342; 1921–1922, t. III, p. 2221; t. IV, p. 439.

Numiri romîneşti: Raţă montană, Raţă marină, Raţă bodîrlău de iarnă.

Numiri străine: Rus.: *Golubaia cerneţ, Beloglasca, Morjanca, Sorovoi nîroc, Morscaia cerneţ;* Germ.: *Bergente, Muschelente, Perlente*

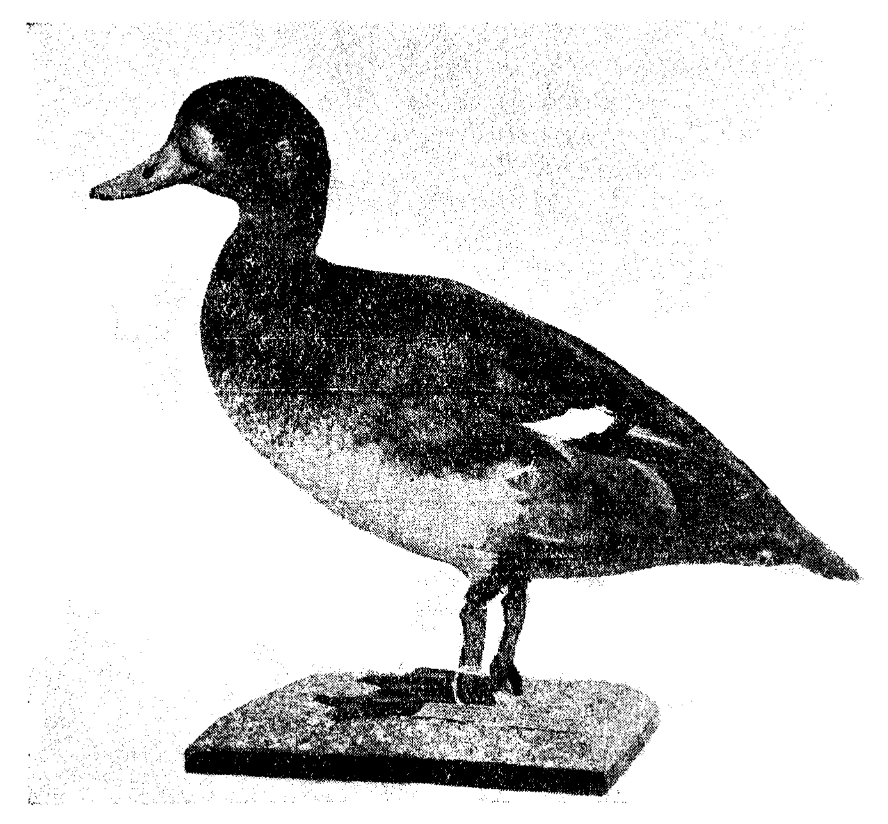

Fig. 169. — *Nyroca marila marila* (L.). ♀ juv. Raţă montană. 1: 3,49 din mărimea naturală.

Schimmelente; Franc.: *Canard milouinan, Morette, Bouisset;* Ital.: *Moretta grigia, Moretton, Pescareula, Magasso bastardo, Moretta nera;* Engl.: *Scaup-duck, Spoon-bill Duck;* Ung.: *Hergyi réce.*

Caracterele speciei. Oglinda, albă; îndărăt are o bordură neagră; ciocul, lat; spre vîrf este ridicat şi dilatat.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul, grumazul, spatele anterior şi guşa sînt aproape negre, primul cu un luciu verde metalic; restul spatelui

pînă la tîrtiță este negru ondulat cu alb; ultima, precum și tectricele supra- și subcodale, negre, coada negru-surie; aripa superioară brunatică, punctată cu alb; remigele primare sînt negru-brunatic-surii. Pieptul e alb, pîntecele sur-brunatic deschis, fin stropit și cu tivuri deschise. Ciocul albastru-plumburiu, picioarele albastru-ardesiac-surii, cu încheieturi și membrane înotătoare negre. Irisul galben.

La haina de vară, partea superioară este brună închis, cu ondulații sure și pete gălbui; în jurul rădăcinii ciocului galben-brunatic, o pată colorată la fel în regiunea auriculară posterioară; pieptul alb; în celelalte privințe este asemănător femelei, care are în jurul ciocului o pată brun-gălbuie deschis mai mare, asemenea și pata post-auriculară; capul e brun-negricios, gușa și laturile pîntecului au tivuri deschise.

Sistematica. Din această specie DOMBROWSKI a putut cerceta numai douăsprezece exemplare și anume cinci masculi și șapte femele. Un mascul împușcat la 17 martie 1901, pe lacul Razelm (reg. Constanța) se distinge prin spatele excepțional de îngust ondulat.

TABLOUL nr. 35

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
5 ♂ ad.	Max.	52	24	6	3,7	4,5
	Min.	47,3	22,2	5,6	3,5	4,3
7 ♀ ad.	Max.	46,9	22,8	5,8	3,7	4,3
	Min.	45	20,5	5,5	3,5	4,1

Aria geografică. Locuiește în nordul Europei și Asiei și migrează iarna spre Marea Mediterană, Egiptul inferior, Arabia, R.P. Chineză și Japonia.

Răspîndirea și biologia. Rața montană este un oaspete de iarnă regulat, dar care nu apare în număr egal. De obicei sosește în noiembrie. În trecerile din februarie și martie se poate observa mai des, mai ales în lagunele mării.

În Ardeal și Banat de asemenea a fost întîlnită și împușcată de mai multe ori, dar în număr mai mic sau sporadic; așa de exemplu:

♂ împușcat la 5.XI.1862 la Cunța (reg. Hunedoara) — Colecția I. Csató

♂ juv. împușcat la 20.X.1870 la Cut (reg. Hunedoara) — Colecția I. Csató

♂ juv. împușcat la 8.X.1897 la Zau (reg. Cluj) — Colecția Muzeului național Budapesta

♀ ad. împușcat la 8.X.1897 la Zau (reg. Cluj) — Colecția Muzeului național Budapesta

1 exemplar fără date mai precise, în Transilvania, 1877 (Muzeul de științe naturale, Sibiu). De asemenea se mai păstrează și un ♂ ad., împușcat la 6.VI.1950, de către asistentul E. NADRA dela Muzeul ornitologic, pe Grindul Lupilor în Dobrogea.

295. **Bucephala clangula clangula** (L.)

Rață sunătoare (fig. 170)

1758 *Anas Clangula* Linnaeus, Syst. Nat., Ed., X, t. I, p. 125.
1758 *Anas Glaucion* Linnaeus, t. c., p. 126.
1766 *Anas clangula, Anas glaucion* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 201.
1774 *Anas peregrina* Gmel., Reis. durch. Russl., t. II, p. 183.
1804 *Anas melanocephala* Hermann, Tab. Affin. Animal, 1783, p. 161; id. Obs. Zool. p. 145.
1822 *Clangula Clangula* Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1824 *Clangula chrysophtalmus* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 182.
1824 *Platypus glaucion* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 837.
1827 *Anas hyemalis* (non Linnaeus!) Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 270.
1828 *Clangula vulgaris* Flem., Hist. Brit. An., p. 129.
1829 *Glaucion clangula* Kaup., Natürl. Syst., p. 53.
1830 *Clangula peregrina, Clangula glaucion* Brehm, Isis, p. 999.
1831 *Clangula leucomelas* Brehm, Vög. Deutschl., p. 927.
1861 *Platypus clangula* Hintz., Journ. f. Orn., t. IX, p. 464.
1866 *Clangula glaucion tricolor et minor* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14, (Nomina nuda!).
1871 *Bucephala clangula* G. R. Gr., Hand-List, t. III, p. 87.
1885 *Glaucionetta clangula* Stein., Proc., N. St. Nat. Mus., t. VIII, p. 40.
1891 *Bucephala clangula* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 163.
1899 *Fuligula clangula* (L.), 1758, St. Chernel, Magy, Mad., t. II, p. 98.
1899—1903 *Clangula clangula* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 284.
1910 *Clangula glaucion* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 631.
1932—1938 *Bucephala clangula clangula* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t, II p. 1346; 1912—1921, t. IV, p. 439.

Numiri romînești: Rață sunătoare, Rață cu ochelari, Rață cu buci albe.

Numiri străine: Rus.: *Gogoli, Gogolioc, Cnipan;* Germ.: *Schellente, Brillente, Schallente, Klangente, Vierauglein;* Franc.: *Garrot, Canard à lunettes, Jaffre blanc, Canard de Hongrie;* Ital.: *Quattr'occhi, Canone, Domenicano, Gargot, Bianchetton, Cagnaccio;* Engl.: *Goldeneye;* Ung.: *Kercze réce, Larmas réce.*

Caracterele speciei. Ciocul foarte scurt, spre capăt îngust; la rădăcină e mult mai înalt ca la vîrf, cu onglet scurt. Penajul frontal în formă de unghiu ascuțit intră în carena ciocului, cel bucal al laturilor într-o curbă, în partea laterală a ciocului. Oglinda este albă, cu bandă transversală neagră. Coada cu 16 rectrice, rotunzită; nările sînt înaintea mijlocului ciocului, fără peretele despărțitor.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul și o mică parte a grumazului, verde-negricioase; pe creștet și cerbice are un moț. Între ochi și cioc, de ambele părți, o pată mare albă; toată partea superioară, împreună cu coada, este

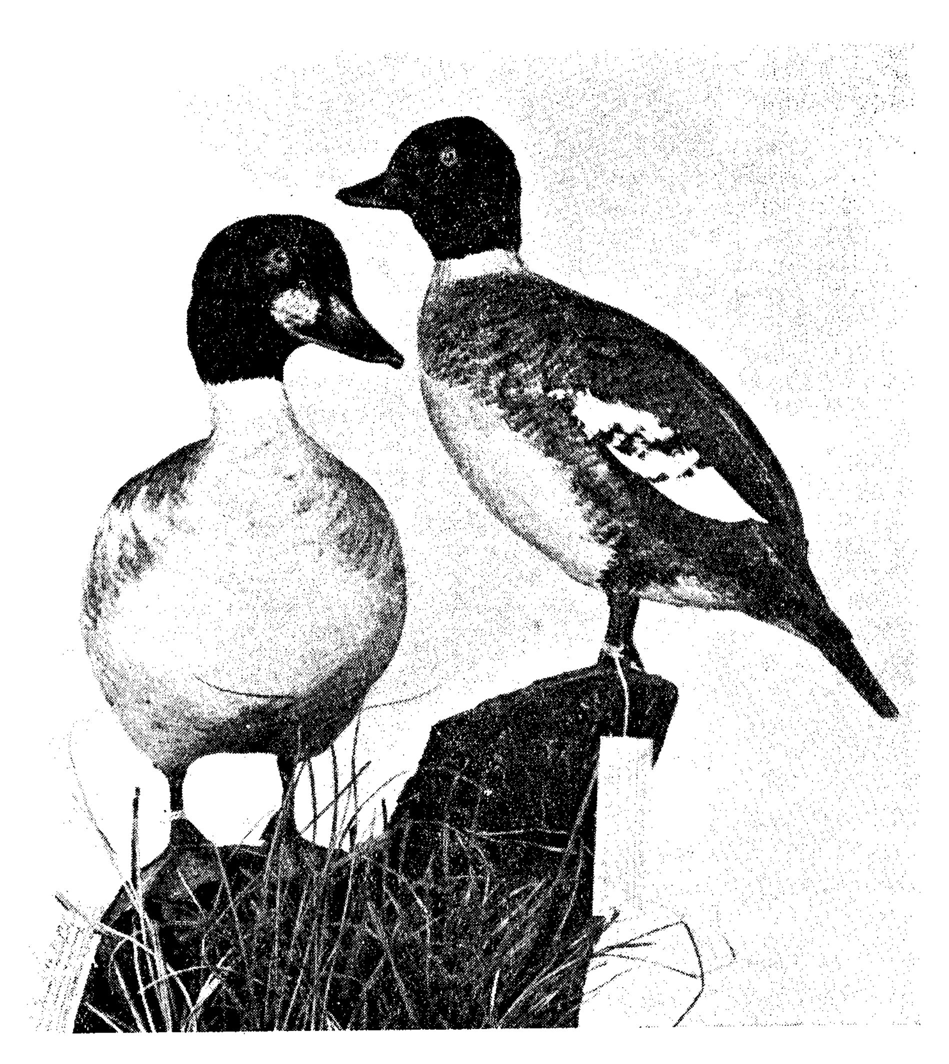

Fig. 170. — *Bucephala clangula clangula.* (L.) ♂, ♀. Raţă sunătoare. 1 : 3,37 mărimea naturală.

neagră, grumazul şi întreagă partea anterioară, albe; umerii albi, despărţiţi de aripi printr-o dungă neagră, aripa anterior albă, restul negru; pe oglindă o linie mare în curmeziş; penajul acoperămîntului are dungi longitudinale negre. Penele gambelor şi laturile abdomenului sînt brune. Ciocul e negru; picioarele roşu-gălbui; membranele înotătoare, sur-plumburii; irisul galben-auriu.

Femelă adultă. Capul, spatele şi coada, brune; grumazul şi partea anterioară, alb-surii, deasupra şi pe laturi cu tivuri sure. Haina de vară a masculului este asemănătoare cu a femelei adulte, dar mai închisă.

Sistematica. DOMBROWSKI a putut colecta, în anii cît a stat în ţara noastră, o serie de raţe sunătoare constînd din douăzeci şi patru de exemplare, în toate penajele, dela puiul pufos, la pasărea complet colorată.

TABLOUL nr. 36

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	47,8	23,5	9,7	4	4,2
	Min.	46	19,8	7,8	3,4	3,9
12 ♀ ad.	Max.	46,4	21	8,8	3,7	4
	Min.	45,8	18,2	7,6	3,4	3,8

Aria geografică. Trăieşte în părţile nordice ale regiunii palearctice, iar peste iarnă în ţările mai sudice corespunzătoare.

Răspîndirea şi biologia. În afară de numărul proporţional mic de perechi care clocesc în ţară, raţa sunătoare soseşte în număr mai mare în octombrie şi noiembrie şi, dacă îngheaţă apele din ţară, pleacă la mare, unde se observă deseori în număr mare în lunile decembrie şi ianuarie. În martie începe să migreze înapoi.

Cuibăritul. Raţa sunătoare cloceşte regulat în diferite puncte ale teritoriului inundabil de lîngă Dunăre, cu păduri de sălcii bătrîne şi scorburoase.

Toate cuiburile de raţă sunătoare, pe care le-a văzut DOMBROWSKI, erau plasate în sălcii scorburoase şi alcătuite exclusiv din puful femelei.

Cuibarul, care constă şi din 8—12 ouă, este complet de obicei la sfîrşitul lui aprilie, cel mai tîrziu la începutul lui mai. DOMBROWSKI a primit următoarele cuibare:

10 ouă proaspete	la 24	aprilie	1905,	dela	lacul	Cabal
12 » »	» 25	»	»	»	»	»
8 » incubate 7—8 zile	» 25	»	»	»	»	»
10 » proaspete	» 27	»	1906	»	»	Fermecata
10 » incubate 14—15 zile . . .	» 1	mai	1902	»	»	Cabal
5 » proaspete	» 6	»	1902	»	»	»
9 » »	» 9	»	1908	»	»	Strîmbu

Se pare că în unii ani, rața sunătoare începe să cuibărească mai de vreme, ceea ce reiese din următoarele observații. Iată ce scrie DOMBROWSKI: « La 25 aprilie 1901, cînd am petrecut cîtva timp la lacul Cabal, ca să colectez probe de material despre clocirea Ferestrașului mic și a Raței sunătoare, și am izbutit să împușc o femelă adultă și doi boboci în vîrstă cam de două zile; i-am lăsat însă pe aceștia pe apă, și am urmărit restul puilor. După ce m-am convins că este absolut imposibil să prind restul puilor, am lăsat să întoarcă luntrea ca să iau femela împușcată și cei doi boboci; cine poate însă descrie mirarea mea, cînd am observat și masculul, care se lăsase aproape de femela moartă. Din păcate m-am prea grăbit și l-am scăpat. Masculul raței sunătoare pare să se îngrijească mult mai mult de femela clocitoare, decît la celelalte specii de rațe, care nu se interesează deloc de progenitura lor. Dau aici cîteva observații referitoare la aceasta.

La 6 mai 1902, am trecut cu barca pe lîngă sălciile din marginea lacului Cabal, care se găsesc pînă la 2 m în apă. Deodată observ pe o cracă, cît brațul de groasă, la 3 m depărtare de oglinda apei, un mascul adult de rață sunătoare, curățindu-și penajul. Spre părerea mea de rău însă, a zburat afară din bătaia puștei; cînd m-am apropiat pînă la cîțiva pași de sălcii, dintr-o scorbură a zburat o femelă de rață sunătoare, care clocea pe 5 ouă proaspete. Am cercetat apoi locul unde se afla masculul și am constatat că acesta în tot cazul a stat mai de multe ori aici, deoarece coaja era plină de pene și era ca polcită. A doua oară, la 1 iunie 1907, am observat pe ostrovul Strîmbu pe o apă înconjurată de sălcii, 8 boboci de cîteva zile, împreună cu femela adultă și masculul; la apropierea mea, femela simula a fi rănită, în schimb masculul s-a ridicat zburînd în jurul luntrii și scoțînd niște sunete adînci de cra-cra.

Cele patruzeci de ouă de rață sunătoare, măsurate de mine, au avut dimensiunile în medie: 58,5×42,4 mm; maximum: 66,3×45,8 și 59×44,5 mm; minimum: 54,1×40 mm ».

H r a n a. În stomacurile exemplarelor împușcate s-au găsit în părți egale atît materii animale cît și materii vegetale.

296. Clangula hyemalis (L.)

Rață de gheață (fig. 171)

1758 *Anas hyemalis* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 126.
1766 *Anas hyemalis, Anas glacialis* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 202—203.
1783 *Anas miclonia* Bodd., Tab. Pl. Enl., p. 58, pl. 1008.
1787 *Mergus furcifer* Beseke, Schrift, Ges. f. Naturfreunde, Berlin, t. VII, 4 (Beob. u. Entdeck, a. d. Naturk., t. I, 4) p. 458.
1792 *Anas brachyrhynchos* Beseke, Vög. Kurlands, p. 50.
1792 *Anas brachyrhynchos* Beseke, Vög. Kurlands, p. 50, Taf. 6.
1803 *Anas leucocephala* Bechst., Taschenb., t. II, Taf. 29.
1819 *Clangula glacialis* Leach, in Ross's Vög. Discor. App., p. XLVIII.
1824 *Platipus glacialis, Platipus Faberi* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 840, 1001.
1824 *Harelda glacialis* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 175.

Fig. 171. – *Clangula hyemalis* (L.), ♂
Rață de gheață.
1: 3,07 din mărimea naturală.

1826 *Fuligula glacialis* Bonap., Ann. Lyc. Nat. Hist. N.-Jork., t. II, p. 395.
1827 «*Anas sawka* Lepechin, Itiner. III. icon bona», filde Pallas, zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 276.
1829 *Pagonetta glacialis* Kaup. Natürl. Syst., p. 66.
1830 *Clangula hiemalis, Clangula Faberi, Clangula megauros, Clangula musica, Clangula brachyrhynchos* Brehm, Isis, p. 999.
1842 *Crimonessa glacialis* Macgill., Man. Br. B., t. II, p. 186.
1855 *Harelda hiemalis, Harelda Faberi, Harelda brachyrhynchos, Harelda megaceros, Harelda musica* Brehm, Vogelfang., p. 386—387.
1872 *Melonetta glacialis* Sundey, Meh. Nat. Av. disp. Tent., p. 149.
1875 *Glaucion hiemalis* Severtz, Journ. f. Ornith., p. 185.
1882 *Harelda hyemalis* Stejn., Proc. U. St. Nat. Mus., t. V, p. 38.
1889 *Fuligula hyemalis* Reichnw., Syst. Verz. Vög. Deutschl., p. 57.
1899 *Fuligula hyemalis* (L.) 1758 St. Chernel. Magy. Mad., t. II, p. 100.
1899—1903 *Harelda glacialis* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 285.
1910 *Harelda glacialis* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 635.
1932—1938 *Clangula hyemalis* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21, t. II, p. 1351; t. IV, p. 439.

Numiri romînești: Rață de ghiață, Rață de ghețuri, Rață cu coadă lungă, Rață rîndunică, Rață codată.

Numiri străine: Rus.: *Vostrohvostca, Sauc, Morjanca;* Germ.: *Eisente, Islander Ente, Langschwanz, Schwanzente, Winterente;* Franc.: *Canard de miclon, Harelde glaciale;* Ital.: *Moretta codona, Moretta pezzata, Anarina, Anara a coalonga, Orchelo marin, Magasselo bianco;* Engl.: *Long-tailed Duck, Callov;* Ung.: *Jeges réce.*

Caracterele speciei. Ciocul scurt, spre vîrf foarte îngustat; ongletul e mai lung decît lat, egal de lat cu vîrful ciocului; coada este lungă, rectricele mijlocii foarte mult prelungite. Oglinda roșu-brunatică, puțin evidențiată; penajul frontal ușor arcuit, sfîrșindu-se unghiular la colțul sgurii.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul, grumazul și o parte a spatelui anterior sînt albe, umerii alb-surii cu pene prelungite ca și coada; rectricele prelungite brun-negricioase. În jurul ochiului și regiunea frenală, sur-brunatic mat, iar pe laturile grumazului are cîte o pată mare brună; pe gușă și pieptul anterior este brun, astfel că penele axilare, între învelitorile primare și spate formează două dungi albe lungi. Partea de dedesubt albă. Ciocul la mijloc e roșu-gălbui, picioarele verzui, cu membrane înotătoare negre-surii. Irisul galben.

Mascul adult (haină de vară). Capul, grumazul, pieptul și toată partea superioară, inclusiv rectricele prelungite, însă mult mai scurte, sînt brune întunecat; penele de pe cerbice au tivuri gălbui; fața pînă la ochi este albsurie; pîntecele alb.

Femela adultă. Oglinda brună şi cîte o pată lunguiaţă pe laturile grumazului, restul alb. Marginea guşei brunatic-surie. Toată partea de dedesubt alb-surie; partea superioară cu coadă cu tot brună închis, cu tivuri brun-roşiatice. Coada puternic ascuţită.

S i s t e m a t i c a. Din această specie de raţă foarte rară, DOMBROWSKI a primit numai o pereche, în februarie 1903, care a fost împuşcată pe lacul Greaca (reg. Bucureşti), şi ale cărei dimensiuni le dă în următoarele:

♂ ad. lungimea 56, aripa 22,5, coada 24, ciocul 3,1, tars 3,7 cm

♀ ad. lungimea 41, aripa 20, coada 7, ciocul 3, tars 3 cm.

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în regiunile polare de nord; peste iarnă în ţinuturi corespunzătoare mai sudice, în Europa pînă la Marea Mediterană.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează 2 masculi adulţi împuşcaţi la 15 ianuarie 1928, lîngă Pasărea (Reg. Bucureşti), ale căror dimensiuni le dau în cele ce urmează.

1. Mascul adult (fig. 171): aripa 227 mm; coada 215 mm; tarsul 30 mm; degetul mijlociu (cu ghiară) 53 mm; degetul extern (cu ghiară) 57 mm; halux (cu ghiară) 14 mm; ciocul (dela penele frontale) 29 mm.

2. Mascul adult: aripa 232 mm; coada 215 mm; tarsul 34 mm; degetul mijlociu (cu ghiară) 57 mm; degetul extern (cu ghiară) 59 mm; halux (cu ghiară) 17 mm; ciocul (de pe frunte) 26 mm.

Se mai păstrează 2 exemplare (♂♂) în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu, împuşcate în 20.XI.1901 şi 6.XII. 1909, la Bradu în Transilvania.

297. **Oedemia fusca fusca** (L.)

Raţă catifelată (fig. 172)

1758 *Anas fusca* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 123.
1766 *Anas fusca* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 196.
1783 *Anas notata* Bodd., Tabl. Pl. Enl., p. 58.
1809 *Anas fuliginosa* Beschstein, Naturg. Deutschl., t. IV, p. 962, Taf. XXXVI, fig. 1.
1822 *Oedemia fusca* Flem., Phil. of. Zool., t. II, p. 260.
1822 *Melanitta fusca* Boie, Isis, p. 564.
1824 *Platypus fuscus* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 822.
1824 *Oedemia fusca* Bonap., Cat. Met. Ucc. Eur., p. 73.
1827 *Anas Carbo* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 244.
1830 *Melanitta Hornschuchii, Melanitta megapus, Melanitta platyrhynchos* Brehm, Isis, p. 998.
1841 *Melanitta fusca* Bonap., Icon. Avif. Ital., p. 17.
1855 *Oedemia Hornschuchii, Oedemia megapus, Oedemia platyrhynchos* Brehm, Vogelf., p. 384.
1866 *Oedemia fusca vera* A. E. Brehm, Verz. Samml. (Nomen nudum!) p. 14.
1890 *Melanonetta fusca* Heine et Reichnw., Mus. Hein. Orn., p. 349.
1891 *Oedemia fusca* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 162.
1899 *Oedemia fusca* (L.) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 92.
1899—1903 *Oedemia fusca* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 281.
1910 *Oedemia fusca* Linné, R. Dombrowsky, p. 630.
1932—1938 *Oedemia fusca fusca* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1355; 1921—22, t. III, p. 2210; t. IV, p. 439.

Numiri romînești: Rață catifelată, Rață negricioasă, Rață neagră cu oglindă.

Numiri străine: Rus.: *Tiulpan, Turpan, Nîroc-sîroc;* Germ.: *Sammetente, Samt-Ente, Russfarbige Ente;* Franc.: *Grande macreuse, Double*

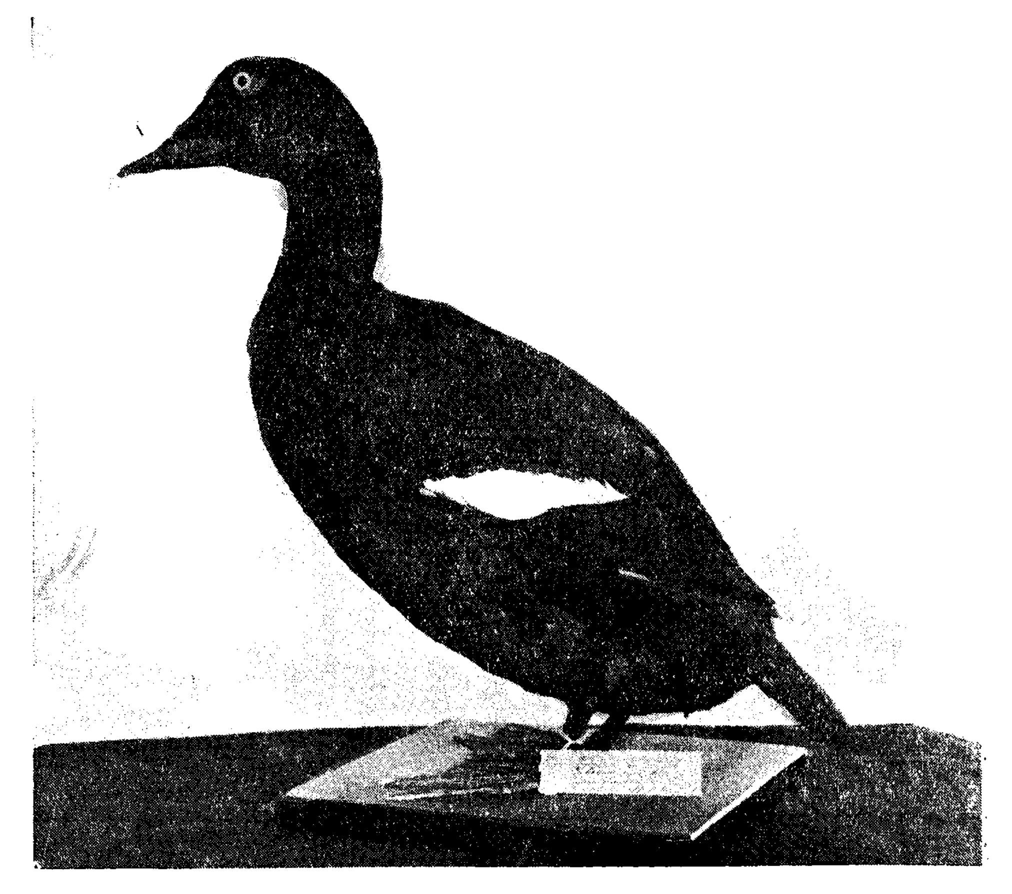

Fig. 172. — *Oedemia fusca fusca* (L.). Rață catifelată. 1: 3,87 din mărimea naturală.

macreuse, Canard brun, Negrasso, Brunasso; Ital.: *Ocro marino, Orcheto marino, Germano di mare, Nagrotton, Pescareula grossa, Cherso nero, Cherso bastardo, Canard negre, Doubla macrosa, Anatra di mare*; Engl.: *Velvet Scoter, Great blank duck;* Ung.: *Füstös réce, Barsony réce.*

Caracterele speciei. Oglinda strălucitor de albă, în jurul ochiului cu cerc îngust alb.

Mascul adult (haină de nuntă). Întreg penajul este negru catifelat; ciocul e roșu, cu marginea neagră și cu un cucui ascuțit înfipt îndreptat

înainte, pe culmen; picioarele roșii, cu încheieturi și membrane înotătoare negricioase. Irisul brun.

Haina de vară negru-brunatică; pieptul de un alb tulbure, cu pete sure fără luciu; între cioc și ochi, precum și peste ureche, o pată albă.

Femela este la fel, doar mai gălbuie, cu pete galben-brunatice mai mari, pe laturile capului.

Sistematica. Rața catifelată este oaspete de trecere și de iarnă, destul de rar în țară, care sosește în octombrie și noeimbrie. Unele chiar iernează aici și pleacă îndărăt în martie sau aprilie. Este o rață de talie mai mare, cu picioare puternice, îndreptate puțin îndărăt. Coada cu 14 rectrice. Lungimea totală, cam 550 mm; aripa 270—293 mm; coada 80—88 mm; tarsul 45—52 mm; ciocul 45—50 mm; anvergura, cam 1000 mm; femela este puțin mai mică decît masculul.

Aria geografică. Locuiește vara în partea nordică a regiunii palaearctice și iarna migrează în regiunile mai sudice ale acesteia.

Răspîndirea. Din această specie de rață, DOMBROWSKI a cunoscut numai două exemplare doveditoare: un mascul adult împușcat în martie 1900 pe Razelm, iar al doilea la 21 noiembrie 1902, lîngă Constanța. A observat însă în repetate rînduri pîlcuri mici în noiembrie și martie la Constanța pe mare.

De asemenea în interiorul țării a fost observată sau împușcată de mai multe ori și anume:

1. 1 mascul la 11 noiembrie 1882, lîngă Vințul de Jos (reg. Hunedoara), aflat în colecția I. Csató, azi în Muzeul național din Budapesta.

2. 1 mascul, la 18 noiembrie 1889, lîngă Zau (reg. Cluj), în colecția I. Csató, azi în Muzeul național din Budapesta.

3. 1 exemplar fără date mai precise, împușcat în Transilvania la 1863, azi în Muzeul de științe naturale din Sibiu.

4. 1 mascul, fără date mai precise, din Transilvania, azi în Muzeul de științe naturale din Sibiu.

5. 1 mascul adult, cam din anul 1878, dela Sînnicolaul Mare (reg. Timișoara), probabil împușcat pe Mureș, aflat în colecția lui L. Kuhn, azi în Muzeul ornitologic din Timișoara (fig. 172).

6. 1 exemplar împușcat la 20 decembrie 1905, lîngă Turda (reg. Cluj).

În R. P. Ungară, de asemenea au fost observate sau împușcate mai multe exemplare, chiar și în timpurile mai noi (1927, 1928, 1929).

Se impune mai multă atenție pentru observarea lor în viitor.

298. **Oedemia nigra nigra** (L.)

Rață neagră

1758 *Anas nigra* Linné, Syst. Nat. Ed. X, p. 123.
1827 *Anas atra* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat,. t. II, p. 247.
1831 *Melanitta nigripes* Brehm, Isis, 1830 p. 998 (Nomen nudum!); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 901.

1831 *Melanitta megaurus* Brehm, Isis. 1830 p. 998 (Nomen nudum!); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 902.
1831 *Melanitta gibbera* Brehm, Isis, 1830 p. 998 (Nomen nudum!); idem Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 902.
1858 *Fuligula nigra* Nilsson, Scand. Faun., t. II, p. 465.
1867 *Oedemia nigra* Degl. et Gerb. Orn. Eur., t. II, p. 560.
1910 *Oedemia nigra* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 630.
1932—1930 *Oedemia nigra nigra* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1358; 1921—1922, t. III, p. 2210; t. IV, p. 440.

Numiri romînești: Rață neagră, Rață cernită, Rață în doliu, Rață îndoliată.

Numiri străine: Rus.: *Ciornaiantca, Nîroc siniga;* Germ.: *Trauerente, Schwarzfüssige Ente, Grosschwänzige Ente, Schwarze Secente;* Franc.: *Macreuse, Jaffre noir, Gal-du*; Ital.: *Orchetto marino, Macrosa, Ocro marino minore*; Engl.: *Common Scoter;* Ung.: *Fekete réce.*

Caracterele speciei. Ciocul turtit, ongletul tot așa de lat ca acesta și tot atît de lung, pe cît de lat; la baza ciocului se află un cucui (tubercul); penajul capului se așează arcuit pe cioc. Nările pe mijlocul ciocului, fără peretele separator.

Mascul adult (haină de nuntă). Întreg penajul este negru întunecat: pe alocuri cu un luciu violet, și în jurul nărilor cu o pată roșu-gălbuie. Ciocul e negru-albăstrui. Picioarele sur-întunecat, cu membranele înotătoare negricioase. Irisul brun-închis.

Haina de vară, care se aseamănă foarte mult cu aceea a femelei adulte, este brun-negricioasă, iar laturile capului și gîtul, de un alb tulbure.

Aria geografică. Vara locuiește în partea nordică a regiunii palaearctice, migrînd iarna în părțile mai sudice ale acesteia.

Răspîndirea. Din această specie de rață, DOMBROWSKI nu a avut nici un exemplar doveditor, dar a observat-o în repetate rînduri în martie și noiembrie, pe Marea Neagră, la Constanța și pe Razelm și a recunoscut-o precis.

În Ungaria, timp de mai bine de un secol, au fost împușcate 4 exemplare, iar ultimul exemplar a fost observat la 11 noiembrie 1908, la granița de vest a Banatului.

299. **Oxyura leucocephala** (Scop.)

Rață cu cap alb

1769 *Anas leucocephalus* Scop., Ann., t. I, p. 65.
1773 *Anas mersa* Pall., Reise Russ. Reich's Anh., p. 713.
1776 *Anas hyberna* Gerini Stor., Ucc., v. tab. 577.
1790 *Anas ruthenica* Hollandre, Abrégé d'Hist. Nat., t. IV, p. 243.
1824 *Oedemia leucocephala* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 218.
1824 *Platypus leucocephalus* Brehm, Lehrb. eur. Vög., t. II, p. 824.
1830 *Aythia leucocephala* Brehm, Isis, p. 993.

1832 *Erismatura leucocephala* Bonap., Sagg. Dirtr. etc. Agg., p. 143.
1832 *Cerconelles mersa* Wagl., Isis, p. 282.
1837 *Undina leucocephala* Gould., B. Eur., t. V, pl. 383.
1838 *Oxyura unifasciata* Eyt., Mon. Anat., pl. 24.
1838 *Erismatura mersa* Bonap., Consp. List., p. 59.
1840 *Undina mersa* Keys. et Blas., Wirbelt., Eur., t. LXXXVI, 229.
1866 *Biziura leucocephala* Schleg., Mus. P. B. Anser., p. 11.
1891 *Erismatura leucocephala* Scop., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 161.
1899 *Erismatura leucocephala* (Scop.) 1769 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 89.
1899—1903 *Erismatura leucocephala* (Scop.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 280.
1910 *Erismatura leucocephala* Scop., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 628.
1932—38, *Oxyura leucocephala* (Scop.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—21, t. II, p. 1373; t. IV, p. 441.

Numiri romîneşti: Raţă cu cap alb, Raţă cu cioc albastru, Raţă arămie, Raţă cu coadă spinoasă.

Numiri străine: Rus.: *Sávca;* Germ.: *Ruderente, Blauschnabelente, Kupferente, Dornschwanzente;* Franc.: *Canard couronné*; Ital.: *Gobbo rugginosso, Anatra d'inouno, Anatra della testa bianca, Anitra tistuni, Anitra muscarnus;* Engl.: *White headed Duck;* Ung.: *Kékcsörüruca.*

Caracterele speciei. Ciocul, lat la rădăcină, este isbitor de înalt şi umflat; la vîrf lăţit în formă de lopată; ongletul foarte îngust; nările se află pe prima treime a ciocului; penajul frontal este aşezat arcuit pe cioc, cel dela colţul gurii unghiular îndărăt. Tarsul îndesat; degetele lungi, cu membrane înotătoare late. Coada are 18 rectrice ascuţite în formă de ic, cu vîrfuri dure, ascuţite, înguste şi strînse puţin înăuntru. Aripile scurte.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul este alb curat, cu creştetul negru; grumazul negru; guşa, spatele superior şi laturile pîntecelui sînt brun-roşcat-arămii, ondulate negru şi cu linii în zig-zag; restul spatelui şi aripile roşu-surii, punctate şi împroşcate cu negru; pîntecele este alb-gălbui, cu ondulaţii transversale sur-brunatice; coada brun-negricioasă, ciocul albastru deschis, picioarele brun-surii cu membrane înotătoare negricioase; irisul galben-auriu.

Haina de vară este asemănătoare cu a femelei; la trunchi şi grumaz seamănă cu masculul adult, dar este colorată şi impestriţată roşcat puţin mai deschis. Bărbia şi gîtul, spre laturile grumazului sînt albe; guşa este brună, iar dela colţul gurii pînă sub ochi are o dungă deschisă, îndoită în jos.

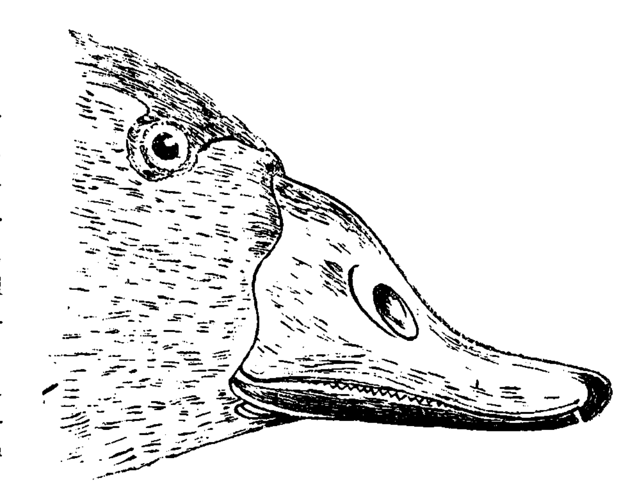
Sistematica. DOMBROWSKI a cunoscut numai trei exemplare din această raţă, împuşcate în ţară; dela două din ele dă o parte din dimensiuni:

♂ ad. Dobrogea, mai 1899, aripa 18,1, coada 12, ciocul 3, tarsul 3,4 cm.

♀ ad. Dobrogea, aprilie 1891, aripa 17,5, coada 11,1, ciocul 2,9, tarsul 3,4 cm.

După HARTERT, dimensiunile masculului sînt următoarele: aripa 160—165 mm; coada 95—101 mm; tarsul 46—47 mm; femela puţin mai mică, aripa numai 150—155 mm.

Puiul este pufos, avînd toată partea superioară şi laturile capului brune; pe cap şi cerbice este foarte întunecat; dela baza maxilarului pînă la laturile posterioare ale capului are o dungă îngustă, de un alb murdar; în dosul aripilor, pe ambele laturi ale spatelui, o pată deschisă puţin pronunţată; partea inferioară a aripii este albicioasă; partea de dedesubt, alb-brunatică; abdomenul şi o bandă lată peste regiunea guşii, brune.

Ciocul de la *Oxyura melanocephala.*

Aria geografică. Locuieşte în regiunea sud-mediteraneană, iar spre est pînă în Asia centrală.

Răspîndirea şi biologia. ELWES şi BUÇKLY afirmă că au fost asiguraţi de către Dr. CULLEN în ceea ce priveşte clocirea raţei cu cap alb în bălţile de la Dunăre.

A. ALLEON a văzut-o, în trecerile de primăvară şi de toamnă, mai mult sau mai puţin frecventă.

DOMBROWSKI a văzut această raţă în mai multe perechi numai la sfîrşitul lui aprilie 1896, pe lacul Baba-Hasan acoperit cu plaiuri, care se află în imediata apropiere a mării Negre şi nu este imposibil ca acelea să fi clocit chiar acolo.

După HARTERT [1]), această raţă curioasă cloceşte în Spania de sud, Africa minoră Egiptul inferior, Sardinia, probabil şi în Corsica, Italia de Sud şi Sicilia; temporar pe lacul Velencze în R.P. Ungară şi regulat pe lacurile din cîmpia Transilvaniei, precum şi în teritoriul gurilor Dunării, în Rusia de sud şi Asia mică; de acolo spre est, pînă în Turchestan. Este în parte pasăre hoinară şi migratoare, care uneori ajunge pînă în India de nord: cîteodată se întîlneşte în Austria şi Galiţia ca şi pe Bodensee, pe Dunăre, în Elveţia, în Franţa, Olanda, Thuringia, Silezia şi Schleswig.

Despre răspîndirea şi biologia acestei specii, precum şi despre cuibăritul ei, au publicat Dr. E. GRESCHIK [2]) în « Kócsag » şi L. DOBAY [3]), cîte o lucrare mai detaliată, din care redau în rezumat cîteva pasagii ce interesează ţara noastră şi mai ales Transilvania.

---

[1]) l. c., p. 1374—1375.

[2]) Anul II, 1929, p. 55—66.

[3]) Ibid., Anul III, 1930, p. 46—52.

Apariţia speciei *Oxyura leucocephala* Scop. în Transilvania a identificat-o, pentru prima dată, O. HERMAN[1]) publicînd despre aceasta în 1872, date amănunţite, care au fost utilizate şi în literatura străină, chiar şi pînă azi.

Dimensiunile acestei raţe variază mult; există masculi şi femele mai mici şi mai mari. În literatură, femela este amintită ca fiind mai mică decît masculul, ceea ce nu se poate spune despre exemplarele dela noi. Chiar Dr. HERMANN scrie despre o femelă de dimensiuni mai mari ca masculul. După HERMANN, CHERNEL, MADARÁSZ şi GRESCHIK, exemplarele colectate în Transilvania şi în R. P. Ungară, au lungimea între 400—560 mm. Dintre acestea, după HERMAN, 3 masculi au avut 440, 410, 460 mm, 2 femele 440 şi 450 mm; după GRESCHIK, 4 masculi au avut 416, 416, 463, 439 mm, 1 femelă 450 mm.

DANFORD şi HARVIE BROWN au observat şi colectat în cîmpia Transilvaniei, între 1 şi 20 mai 1874, la Zau (Reg. Cluj), 9 pînă la 10 exemplare, dintre care au împuşcat 4 masculi şi 1 femelă.

I. CSATÓ a împuşcat 1 mascul la Balda (reg. Cluj) la 23 aprilie 1890, iar pe lacul Cicu, la 9 august 1890, un exemplar tînăr.

Tot aici, I. MADARÁSZ a colectat un pui, la 9 iulie 1892.

E. GRESCHIK în lucrarea sa, mai aminteşte în afară de un cuibar cu 6 ouă găsit la Gardony (R. P. Ungară) şi de un altul tot cu 6 ouă, găsit de către consilierul silvic A. ERTL, la 20 mai 1883 la Zau, adică înaintea aceluia dela Gardony, la o altitudine de 162 m deasupra nivelului mării. Constatînd că în literatură nu se ştie nimic despre acest cuibar, a ţinut să amintească şi dimensiunile ouălor, în cele urmează:

Axa mare	Axa mică	Greutatea cojii
71,2 mm	51,2 mm	10,20 g
68,2 »	49,9 »	9,01 g
65 »	50,9 »	9,95 g
65,8 »	50,2 »	10,10 g
68 »	50,2 »	10,78 g
67,3 »	61,8 »	9,61 g

Despre poziţia cuibului comunică următoarele:

Cuibul era aşezat în trestie; materialul de construcţie al cuibului era rogoz şi papură; diametrul extern 40 cm, diametrul intern 20 cm, adîncimea 12 cm, căptuşit cu penele raţei [2]).

După moartea lui ERTL, colecţia sa oologică foarte bogată, a fost achiziţionată de către Muzeul din Budapesta şi o parte din ea distribuită la cîteva muzee din provincie. În anul 1910, găsindu-mă şi eu mai mult timp la Muzeul naţional din Budapesta, am avut prilejul să aleg din această colecţie mai multe cuibare ce mă interesau mai îndeaproape. Astfel cuibarul de *Oxyura leucocephala* (dela Zau), amintit de GRESCHIK, a ajuns la Timişoara şi azi se găseşte în Muzeul ornitologic de aici. Mai este de amintit şi un mascul colectat de către Ing. V. PAŞCOVSCHI, după încheierea acestui manuscris, în octombrie 1943, la Balta Albă (reg. R. Sărat).

ERTL nu a mai ajuns să publice rezultatul bogatei sale colectări, iar eu nu am voit să fac acest lucru numai în parte, şi deci o fac aci, la locul cel mai indicat.

---

[1]) *Matem. ès Természett.* Közlem, 1873, t. X.

[2]) Aceste date au fost culese din catalogul colecţiei lui ERTL, pe care l-am avut şi eu în mînă.

Am măsurat din nou ouăle din acest cuibar, 6 la număr, care se potrivesc cu datele originale date de ERTL, cu unele mici diferenţe de zecimi de mm. Media rezultată din măsurătorile mele este de 67,1 × 53,3 mm.

În ultimele 4 decenii, L. DOBAY din Tîrnăveni, a întîlnit-o de cîteva ori în apropierea bălţilor de lîngă Mica (r. Tîrnavele) şi anume la 3 aprilie 1903, 2 masculi şi 1 femelă; la 23 aprilie 1908, 1 mascul şi 1 femelă lîngă Zau; la 13 iunie 1908 a primit un cuibar cu 6 ouă găsit de ţigani rogojinari în lacurile de lîngă Seulia-Arieş (Reg. Turda) şi ale căror dimensiuni sunt următoarele:

Axa mare	Axa mică	Greutatea cojii
68,2 mm	50,7 mm	10,56 g
67,8 »	50,6 »	10,11 g
67,5 »	50,2 »	10,41 g
67,8 »	51,0 »	10,23 g
67,6 »	50,0 »	10,77 g
67,0 »	49,6 »	10,26 g

La 23 septembrie 1910 a observat trei exemplare tinere în bălţile dela Răciu-Mureş Reg. Luduş); la 29 aprilie 1914, 3 masculi şi 2 femele pe bălţile de lîngă Idrifaia r. Tîrnavele). În urma izbucnirii războiului mondial, DOBAY şi-a întrerupt observaţiile şi cercetările timp de 10 ani, şi abia la 10 aprilie 1925, a întîlnit din nou două exemplare în teritoriile inundate de lîngă Mica (r. Tîrnavele).

După observaţiile lui DOBAY, în rezumat, reiese că raţa cu cap alb, după datele din literatură, înainte cu 50 de ani, a poposit mai des pe lacurile şi bălţile din cîmpia Transilvaniei; azi însă, odată cu extinderea rapidă a culturii în Transilvania, numărul lor s'a micşorat şi numai în pasagiile de primăvară se mai pot întîlni, pe unele locuri, grupuri mai mici. Azi, clocirea în aceste locuri este problematică.

300. **Mergus merganser merganser** L.

Ferestraş mare (fig. 173)

1758 *Mergus Merganser* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, I, p. 129.
1764 *Mergus Rubricapilla* Brünnich, Orn. Bor., p. 22.
1766 *Mergus Merganser, Mergus castor* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 208—209.
1769 *Mergus gulo* Scopoli, Annus I., Histor-Nat., p. 69.
1769 *Mergus aethiops* id. t. c., p. 70.
1774 *Mergus asiaticus* Gmel., Reise Russl., t. II, p. 188.
1788 *Mergus rubricapillus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 545.
1789 *Merganser raucedula* Schaeffer, Mus. Orn., p. 60, Taf. XLIII Nom. nov.
1789 *Merganser leucomelanus* (?) Schrank, Fauna Boica, t. I, p. 238.
1816 *Merganser Raii, Merganser gulo* Leach, Cat. M. et B. Br. Mus., p. 36.
1852 *Merganser aldrovandi* Reichenb., Av. Syst. Nat., p. IX, tab. VII.
1855 *Merganser merganser* Stejn., Orn. Expl. Kamtsch., p. 176.
1860 *Mergus major* Dubois, Pl. Col. Ois. Belg., t. III, p. 268.
1866, *Mergus merganser vulgaris* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 14 (Nomen nudum?).
1891 *Mergus merganser* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 160.
1895 *Merganser castor* Salvad., Cat. B. Br. Mus. t. XXVII, p. 472.

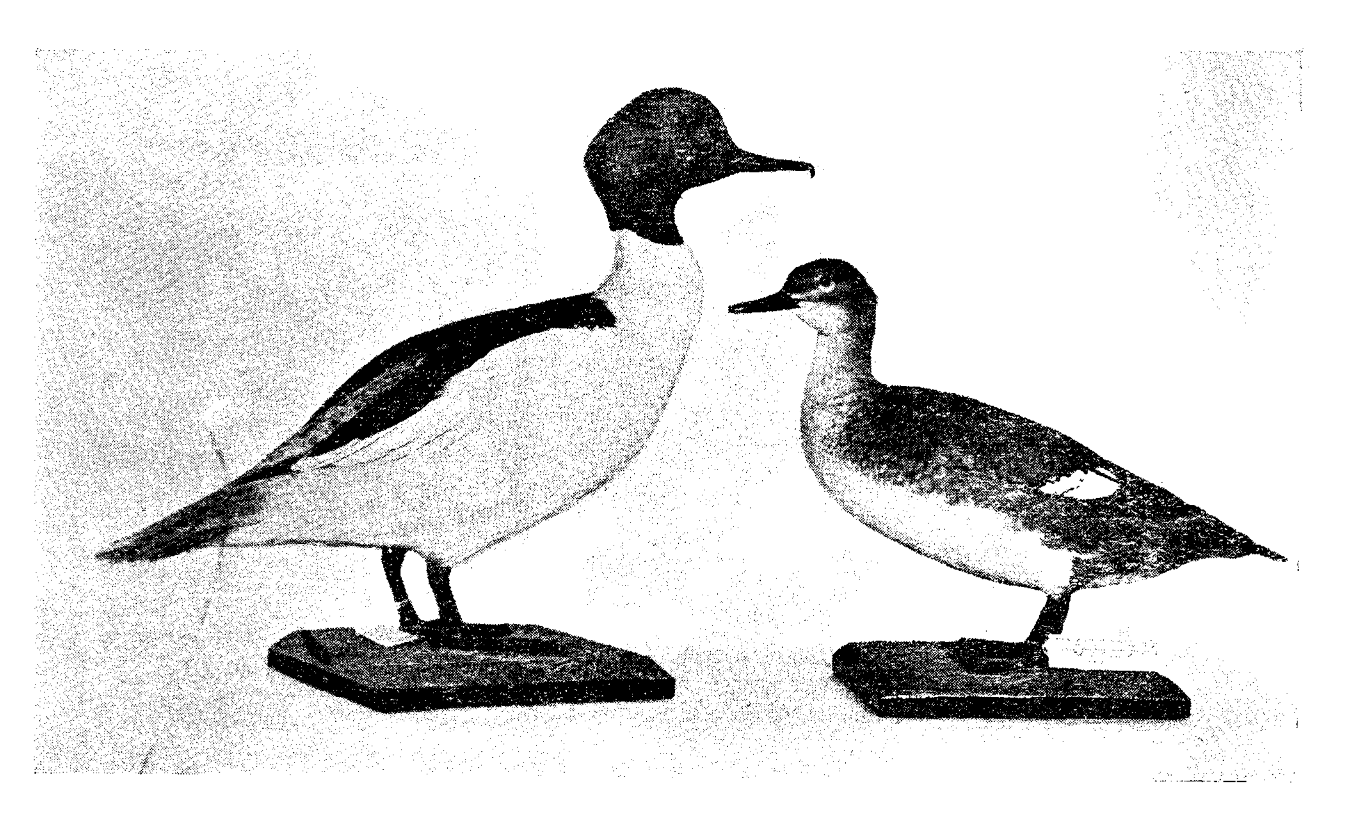

Fig. 173. — *Mergus merganser merganser* L. ♂ ad. Ferestraș mare. *Mergus serrator* L. ♀. Ferestraș mijlociu. 1 : 5,18 din mărimea naturală.

1899 *Mergus merganser* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 83.
1899—1903, *Merganser castor* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 275.
1910 *Mergus merganser merganser* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 626.
1932—1938 *Mergus merganser merganser* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1376; IV, p. 441.

Numiri românești: Ferestraș mare, Bodîrlău mare, Bodîrlău ferăstrău, Firizar mare.

Numiri străine: Rus.: *Balșoi crohali;* Germ.: *Gänsesäger, Grosser Säger, Gemeiner Säger, Tauchergans, Tauchgans, Kneifer, Grosse Sägeente;* Franc.: *Grand Harle, Le harle;* Ital.: *Smergo maggiore, Pescaron, Annia pescadura, Segheta, Resegott, Serule;* Engl.: *Goosauder, Greatest Sawbill;* Ung.: *Nagy bucó, Nagy buváréce, Fürészorruréce.*

Caracterele speciei. Oglinda albă; penajul capului străbate pe laturi în unghi, este bont la baza maxilarului, iar pe bărbie trece mult mai departe în bifurcația mandibulei.

Mascul adult (haină de nuntă). Capul, cu moțul lung de pene, partea superioară a grumazului, spatele anterior și umerii sînt de culoare verde-negricios, cu luciu metalic; spatele posterior este sur-ardeziu, tîrtița și laturile pîntecului împroșcate cu negru; dunga superioară a aripii e neagră; tectricele alare, remigele mijlocii și posterioare, albe; primele trei dintre acestea au dungile exterioare negre; remigele primare sînt sur-negricioase; toată partea anterioară este albă cu un suflu roșcat-galben. Haina de vară se aseamănă cu aceea a femelei, numai aripa superioară și oglinda rămîn neschimbate; ciocul și picioarele sînt de un roșu intens. Irisul brun-roșcat întunecat.

Femelă adultă. Capul cu creștetul și moțul de pe cerbice, ca și partea superioară a grumazului, brun-ruginii; bărbia și gîtul albe. Toată partea superioară și coada, sur-ardezii; mijlocul părții anterioare alb, pe laturi sur-ardeziu cu tivuri deschise, pe oglinda albă o bandă transversală spălăcită; ciocul și picioarele roșu tulbure. Irisul brun-castaniu.

După DOMBROWSKI, caracteristic ar fi pentru această specie: « penajul capului străbate pe laturi în unghi, bont în baza maxilarului; pe bărbie *mult mai departe în bifurcația mandibulei* ». Această caracterizare nu este exactă.

În realitate, deosebirea caracteristică între *Mergus merganser* și specia următoare, *Mergus serrator*, prin care se pot precis deosebi aceste două specii mai ales femelele, ba chiar și puii, este că, penajul capului dela baza ciocului de *pe ambele laturi ale acestuia*, adică din regiunea frenală, *străbate pe laturile de lîngă colțul gurii în formă de unghi ascuțit, atît pe maxilar cît și pe mandibulă, cam pînă la aceeași distanță la M. merganser*, iar la *M. serrator*, unghiul penajului străbate pe maxilar *mult mai înainte* decît pe latura mandibulei, cam cu 10 mm. A se vedea proporțiile din schița de mai jos.

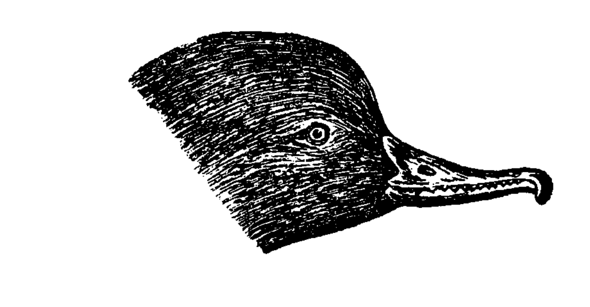
S i s t e m a t i c a. Din această specie DOMBROWSKI a colectat treizeci de exemplare în cursul anilor şi anume din ambele sexe, în toate penajele ce se întîlnesc, în afară de haina pufoasă a puilor. Dimensiunile:

TABLOUL nr. 37

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
9 ♂ ad.	Max.	71	30	14,5	5,8	8,8
	Min.	68	27	13	5,3	8
10 ♀ ad.	Max.	69	28	13	5,7	8,5
	Min.	66	26	11	5,1	7,9

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte regiunea nordică, pînă la 60° latitudine nordică; în jos, în cazuri singuratice, pînă în zona temperată, Europa şi Asia.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Ferestraşul mare este considerat numai ca un oaspete de iarnă al ţării, dar DOMBROWSKI este de altă părere şi anume că aceasta este o pasăre clocitoare sporadică. Dînsul spune că în iulie 1901 a întreprins o excursie de vînătoare împreună cu A. KIDERLEN-WÄCHTER în lagunele mării. La 10 iulie KIDERLEN-WÄCHTER a împuşcat o femelă adultă şi a observat un pîlc de pui nezburători încă, la Gura Dranovului; la 11 iulie DOMBROWSKI a împuşcat în acelaşi loc un mascul în penaj complet de vară.

Sus: capul cu ciocul dela *Mergus merganser*.
Jos: capul cu ciocul dela *Mergus serrator*.

În primăvara anului 1908 şi 1909 el şi cu vînătorii Ion Polichron şi Gheorghe Iordăchescu au observat mai multe perechi pe ostroavele Dunării, Strîmbu mare şi Usunada, iar în iulie au fost observaţi de repetate ori pui zburători; din păcate, cu toate premiile mari oferite, nu s-au putut primi nici ouă nici boboci.

Este interesant că el nu a văzut niciodată un exemplar în timpul clocirii în afară de punctele amintite, dar şi de acolo dispăreau imediat ce puii deveneau zburători. În lunile august şi septembrie nu a fost observat nici un ferestraş mare.

Ca oaspete de iarnă nu este deloc frecvent şi se menţine mai ales pe Dunăre, mai rar pe apele din interior. Dacă Dunărea îngheaţă, ferestraşul mare poate fi observat

deseori în cîrduri mari pe Marea Neagră. Sosirea lui are loc pe la mijlocul lunii octombrie, iar plecarea la sfîrşitul lui martie.

În muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează un mascul adult în haină de nuntă (fig. 173 stînga), un mascul adult în penaj de nuntă năpîrlit numai pe $^3/_4$ şi o femelă adultă în penaj complet. Toate 3 exemplarele au fost colectate în apropierea Timişoarei. Mai este reprezentat destul de numeros şi în alte muzee din ţară.

H r a n a. Aceasta constă în cea mai mare parte din peşti, dar s-au găsit în stomacurile lor şi resturi de insecte acuatice, broaşte şi scoici.

301. **Mergus serrator** (L.)

Ferestraş mijlociu

1758 *Mergus Serrator* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 129.
1764 *Mergus Serratus* Brünnich, Orn. Bor., p. 23.
1766 *Mergus serrator* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 208.
1776 *Merganser longiroster cristatus* Gerini, Stor. degli Ucc. v. F. D., t. IX.
1788 *Mergus leucomelas, Mergus niger* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 546.
1789 *Merganser serrator* Schäffer, Mas. Orn., p. 66.
1816 *Merganser cristatus* Leach., Syst. Cat. Mamm. et B. Br. Mus, p. 36.
1824 *Merganser serrata* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 165.
1866 *Mergus serrator longirostris* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 14. (Nomen nudum!).
1891 *Mergus serrator* L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 160.
1899 *Mergus serrator* L. 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 86.
1899—1903 *Merganser serrator* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 276.
1910 *Mergus serrator* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 624.
1932—38 *Mergus serrator* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, 1912—21, p. 1379 t. IV, p. 442.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Ferestraş mijlociu, Ferestraş cu cioc lung, Bodîrlău moţat, Firizar moţat, Ferestraş moţat.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Crohal dlinnonosîi, Sredni, Crohali;* Germ.: *Mittlerer Säger, Langschnäbliger Säger, Rotbrüstiger Säger;* Franc.: *Harle huppé;* Ital.: *Smergo minore, Imperga Segheta, Anitra sirretha*; Engl.: *Red breasted Merganser, Sheld-Duck, Spear-Wigeon;* Ung.: *Kontyos-buvárréce Örvös buko*.

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Oglinda albă, la mascul cu două benzi transversale întunecate, la femelă cu una singură. Ciocul lung; penajul de pe părţile laterale ale capului străbat în unghi ascuţit în cioc; pe bărbie puţin mai scurt.

Mascul adult (haină de nuntă). Partea posterioară a capului, cu un puternic moţ de pene şi o parte a grumazului superior sînt de culoare verde-negricios; dedesubt se vede un inel alb; spatele şi umerii sînt negri întunecat, aripile albe cu dungi negre pe oglindă; remigele secundare la fel cu dungi

exterioare negre. Pe umeri are un mănunchi de pene cu desene albe şi negre; remigele primare şi coada sînt brun-negricioase. Guşa e roşu-ruginie cu pete longitudinale negre, pieptul şi pîntecele albe, iar pe laturi, de-a lungul, desene ondulate negre. Ciocul negru-suriu, picioarele roşu-gălbui. Irisul galben-roşiatic. În haina de vară, capul şi părţile limitrofe ale grumazului sînt brun-ruginii; spatele este sur-ardeziu, guşa albă.

Această haină se aseamănă foarte mult cu aceea a femelei adulte, dar bate mai mult în brun; moţul de pene este divizat în două, unul pe partea posterioară a capului şi unul mai mic pe cerbice. Ciocul e de culoare roz-alburiu tulbure. Irisul brun-gălbui.

S i s t e m a t i c a. Această specie este mai rară pentru ţara noastră sau mai puţin observată, deoarece preferă numai rîurile şi bălţile mari.

TABLOUL nr. 38

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
4 ♂ ad.	Max.	62,5	26	12	5	4,9
	Min.	58	23,5	10,8	4,8	4,8
6 ♀ ad.	Max.	57	22,5	10,9	4,9	4,8
	Min.	54,5	22	10,2	4,8	4,7

A r i a g e o g r a f i c ă. Vara trăieşte în emisfera de nord, spre sud pînă în Danemarca, Prusia orientală şi ţinutul Ufa. Iarna coboară la sud, ajungînd pînă în Marea Mediterană, Persia, Belucistan, India, R. P. Chineză etc.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Ferestraşul mijlociu este cea mai rară specie de ferestraşi din ţară; totuşi apare în fiecare iarnă la noi. Sosirea lui are loc în octombrie, iar plecarea în martie. Cel mai timpuriu exemplar a fost împuşcat la 5 octombrie 1901, lîngă Colentina (reg. Bucureşti), cel mai întîrziat la 3 aprilie 1898, lîngă Luncaviţa (reg. Constanţa).

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează;

1 ♂ juv. împuşcată la 4.I.1938 lîngă Topleţ (reg. Craiova)
1 ♀ ad. împuşcată la 4.I.1938 lîngă Topleţ (reg. Craiova)
1 ♀ ad. împuşcată la 30.XI.1912 lîngă Timişeni (reg. Timişoara)

Se mai păstrează două asemenea exemplare împuşcate în jurul Sibiului şi în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu, în colecţiile lui I. CSATÓ două exemplare şi în a lui A. BUDA un exemplar.

302. Mergus albellus L.

Ferestraş mic (fig. 174)

1758 *Mergus Albellus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 129.
1764 *Mergus Glacialis* Brunich, Orn. Bor., p. 24.

1766 *Mergus albellus, Mergus minutus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 209.
1769 *Mergus albulus, Mergus pannonicus* Scop., Ann., t. I, p. 71–72.
1776 *Merganser cinereus, Merganser minor* Gerini, Stor, degli Ucc. v. t. 511.
1783 *Merganser albellus* Bodd., Tabl., Pl. Enl., p. 27.

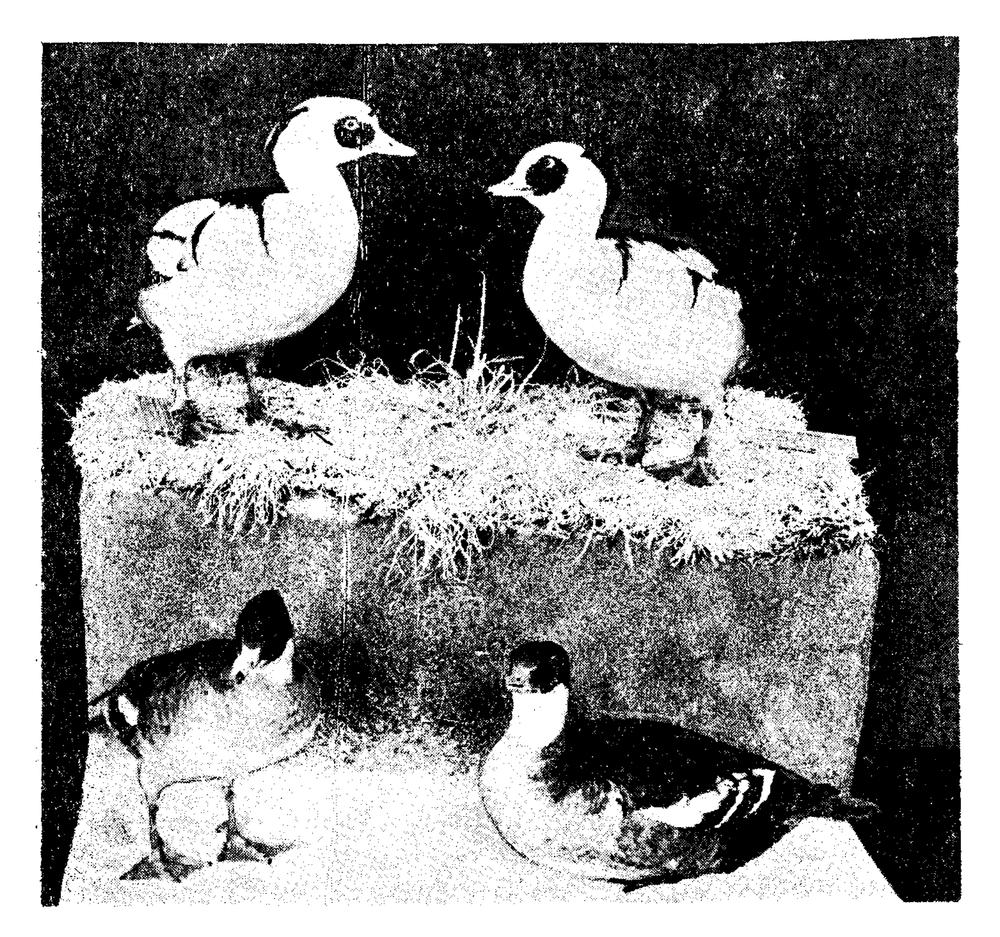

Fig. 174. — *Mergus albellus* L. ♂♂, ♀. Ferestraş mic.
1 : 5,46 din mărimea naturală.

1802 *Mergus mustelinus, Mergus panonicus, Mergus maculatus* Bechst., Orn. Taschenb., p. 401–402.
1840 *Mergellus albellus* Selby, Cat. Gen. et Subgen. B., p. 47.
1855 *Mergellus minutus* Brehm, Vogelf., p. 391.
1866 *Mergellus albellus glacialis* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 14, (Nomen nudum !).
1891 *Mergus albellus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 161.
1899 *Mergus albellus* L., 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 87.

1899—1903 *Mergus albellus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 277.
1910 *Mergus albellus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 621.
1932—1938 *Mergus albellus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1381; t. IV, p. 442.

Numiri romîneşti: Ferestraş mic, Bodîrlău mic, Firizar mic, Raţă albă, Raţă de şuvoi.

Numiri străine: Rus.: *Lutoc, Crahal-Lutoc, Paganca;* Germ.: *Zwergsäger, Kleiner Säger, Weissköpfiger Säger, Elsterlaucher, Wieselentchen, Nonnenentchen;* Franc.: *Petit Harle huppé, Piette;* Ital.: *Pesciajola, Smergo, Annia pescadura;* Engl.: *Smew, Smee, Red headed Smew;* Ung.: *Kis buvárréce, Kis bukó.*

Caracterele speciei. Oglinda neagră, încadrată pe marginea anterioară şi posterioară cu negru; ciocul nu este lung; penajul frontal străbate în unghi ascuţit pe cioc, penajul lateral este mai scurt, arcuit, pe bărbie tot atît de lung cît şi pe frunte.

Mascul adult (haină de nuntă). Dela cioc pînă în jurul ochiului, un cîmp negru; cîte o dungă neagră pe laturile cerbicei în jos, unindu-se într-un unghi ascuţit; restul capului şi moţul de pene, grumazul şi partea anterioară sînt albe; pe laturile guşii are cîte două benzi transversale negre; pieptul şi laturile pîntecului au linii fine negre ondulate. Spatele superior este negru, spatele posterior brunatic, tîrtiţa, tectricele supracodale şi coada sur-cenuşii; remigele primare brun-negricioase. Tectricele supraalare sînt albe, despărţite de penele axilare printr-o dungă neagră. Remigele mijlocii formează oglinda, remigele posterioare sînt întunecate.

Haină de vară. Moţul de pene mai mic; capul şi întreaga parte posterioară a grumazului brun-castanie, din jos brun-negricioasă; spatele, laturile pieptului şi pîntecului, tîrtiţa şi coada sînt negre-surii, pe spate şi umeri mai întunecat; peste guşă are un semicerc brun-întunecat; înaintea cotului aripii, pene pătate cu alb şi negru. Guşa e sur-brunatică, restul părţii anterioare, la mijloc, albă; de asemenea bărbia, gîtul şi laturile grumazului.

Femela adultă este complet asemănătoare masculului în haină de vară; îi lipsesc însă penele pătate cu negru şi alb, de dinaintea cotului aripii; aripa superioară este negru-surie, cu un cîmp alb; moţul de pene mult mai scurt.

Ciocul e sur-albăstrui deschis, cu onglet negricios; de asemenea şi picioarele cu încheieturi şi membrane înotătoare mai întunecate. Irisul la mascul sur-sidefiu, la femelă brun întunecat.

Sistematica. Din această specie Dombrowski a colectat o serie completă din toate hainele, dela bobocul de cîteva zile, pînă la exemplarul adult.

Bobocii prezintă următoarele culori: toată partea superioară, inclusiv laturile capului sînt brun-surii întunecat; obrajii pe jumătate, gîtul şi laturile grumazului, albe curat; marginea posterioară a aripii, pe laturile spatelui, imediat lîngă aripi, pe laturile tîrtiţei şi pe laturile corpului cu cîte o pată albă; regiunea guşii brun-surie; laturile corpului sînt brune, pieptul alb restul corpului inferior alb-suriu. Irisul brun-suriu.

TABLOUL nr. 39

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	48	20,4	8,6	3,5	3,7
	Min.	44	18,5	7,7	3,1	3,5
20 ♀ ad.	Max.	45	18,9	8,3	3,4	3,5
	Min.	39,7	17,2	7,5	3,1	3,2

Aria geografică. Trăieşte în părţile nordice ale regiunii palaearctice; iarna migrează pînă în sudul Europei şi Asiei.

Răspîndirea şi biologia. Ferestraşul mic este cel mai frecvent dintre toate trei speciile de ferestraşi, mai ales iarna şi în trecerea de primăvară. Iarna cînd au îngheţat aproape toate apele, îl găsim în număr mare împreună cu *Clangula glaucion* (*Bucephala clangula clangula* L.) pe Dunăre, iar dacă şi aceasta îngheaţă, pe Marea Neagră.

Cuibăritul. Ferestraşul mic cloceşte deseori în diferite puncte ale teritoriului inundabil al Dunării, ca şi pe cîteva insule mai mari.

DOMBROWSKI l-a găsit cuibărind în următoarele puncte:

Balta Piţigăi (reg. Bucureşti), balta Greaca (reg. Bucureşti), balta Căbal (reg. Bucureşti), ostrovul Strîmbu Mare (reg. Constanţa), ostrovul Fermecata (reg. Bucureşti), ostrovul Usonada (reg. Constanţa).

În toate aceste locuri, terenul este cam la fel, păduri bătrîne de sălcii inundate, cu suprafeţe mai mari de ape răspîndite prin ele. Ataşamentul ferestraşului mic faţă de raţa sunătoare este cunoscut, deoarece ambele îşi împart, ca păsări clocitoare, aceleaşi localităţi.

În toate cazurile, cuibul se găseşte într-o salcie scorburoasă şi constă numai din puful propriu.

Cuibarul constă din 8—12 ouă şi este complet de obicei în a treia decadă a lunii aprilie. DOMBROWSKI a colectat personal, sau a primit dela colectorii săi, următoarele cuibare:

10 ouă proaspete, la 27 aprilie 1906, lacul Căbal
8 ouă, 4—5 zile incubate, la 28 aprilie 1907, ostrovul Strîmbu
9 ouă proaspete, la 30 aprilie 1908, lacul Căbal
8 ouă, 8—10 zile incubate, la 2 mai 1907, ostrovul Usonada

5 ouă, 5–6 zile incubate, la 10 mai 1909, ostrovul Fermecata
9 ouă, aproape să iese puii, la 29 mai 1902, lacul Căbal
7 ouă, aproape să iese puii, la 1 iunie 1902, lacul Căbal
8 ouă, aproape să iese puii, la 3 iunie 1902, lacul Căbal.

Forma ouălor este de obicei ovală, lunguiață, destul de simetrică, netedă, cu capetele fin rotunjite și lucioase; culoarea este de un galben-smîntîniu mat.

Cele cincizeci și două ouă măsurate au dimensiunile în medie: 50,7×37,6 mm; maximum: 53,1×38,2 și 52×39,5 mm; minimum: 49×35,8 și 46,5×39 mm.

Hrana. Mănîncă mai ales pești dar și mici crustacee, moluște, broaște și insecte acvatice.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează azi 9 exemplare, colectate toate în Banat. În figura 174, se pot vedea în partea de sus doi masculi adulți, jos în stînga o femelă adultă și jos în dreapta un mascul juv.

XV. Ordinul **STEGANOPODES**

La exterior se recunosc după aceea, că toate patru degetele dela picioare sînt legate laolaltă cu membrane înotătoare. De acest ordin aparţin cormoranii *(Phalacrocoracidae)*, păsările cu grumaz de şarpe *(Anhinga-Plotus)*, pelicanii sau babiţele *(Pelicanidae)*, corbii albi de mare *(Sulidae)*, păsările corăbierilor sau fregatelor *(Fregatidae)* şi pasărea tropicelor *(Phaëton)*, ultima însă diferă în mai multe privinţe de ceilalţi membri ai ordinului. Craniul este desmognat şi holorhin. Prelungirile basipterigoide lipsesc. Furcula este concrescută cu sternul. Limba atrofiată. Glanda crupială acoperită de o cunună de pene. Aquintocubitale. Hiporahisele lipsesc sau sînt foarte mici. Penajul este aşezat strîns pe corp; numărul rectricelor variabil. Dela rădăcina ciocului spre vîrf, se află cîte un jghiab îngust de ambele părţi în care stau aproape de rădăcină nările foarte înguste şi spintecate. Tarsul e foarte scurt. Hrana constă exclusiv din peşti. Puii născuţi orbi, sunt sedentari în cuib şi sînt hrăniţi de părinţi; aceştia introduc capul puilor în esofagul lor şi vomitează hrana semidigerată în gura acestora. Cele mai însemnate depozite de « guano » îşi datoresc originea acestor Steganopode. Ouăle sînt unicolore şi acoperite de o pătură calcaroasă albă, care la *Fregata* este foarte subţire. Toate speciile sînt păsări acvatice, cele mai multe chiar marine. Pielea şi penele au un miros specific, pătrunzător. Trăiesc aproape pretutindeni.

Dombrowski consideră — după autori mai vechi — pelicanii şi cormoranii ca un ordin separat (Ordinul *Pelicaniformis*) [1]) caracterizîndu-i după cum urmează: « Pelicaniformele formează o grupă de păsări înotătoare săracă în genuri dar nu strîmt mărginită. Astăzi cunoaştem şase genuri cu aproximativ şasezeci şi şase specii.

---

[1]) p. 597.

Ciocul lor este întins și de obicei lung, la unele specii numai la vîrf îndoit în jos, la altele cu un cîrlig înfipt; tăișurile ciocului sînt ascuțite. Orificiile nazale sînt așezate pe laturi și foarte înguste. Pielea dintre ramificațiile mandibulei este mult deschisă și pe gît este golașă, și formează un săculeț care se poate dilata mult. Picioarele scurte, puternice, au patru degete care sînt legate unul de altul cu o membrană înotătoare completă; la unele specii, degetul exterior este cel mai lung; la altele, cel mijlociu. Aripile sînt lungi și înguste, cu oase radiale lungi. Coada este de obicei scurtă, la unele mijlocie. Penajul strîns pe corp și dur. Grumazul lung, corpul întins. Numărul vertebrelor cervicale este de 17—20».

Au o răspîndire mai ales maritimă, dar străbat de-a-lungul cursului rîurilor și în interiorul uscatului. În majoritate se întîlnesc în climatele mai calde; mai demult, răspîndirea lor pare să fi fost mai largă, aceasta dovedind-o descoperirile paleontologice.

H r a n a constă exclusiv din pești vii.

C u i b u r i l e lor sînt așezate în trestie, pe stînci sau copaci; numărul ouălor, albe, acoperite cu un strat calcaros, este mic, unul pînă la două *(Pelecanidae)*, sau patru pînă la șase *(Phalacrocoracidae)*. Puii părăsesc cuibul abia cînd devin zburători și sînt hrăniți de păsările adulte cu conținutul gușii, pe care îl vomitează înaintea lor.

În țara noastră sînt prezentate două familii, cu cinci specii și o subspecie.

1. Fam. PHALACROCORACIDAE

Această familie cuprinde cormoranii sau bîclanii și păsările cu grumaz de șarpe. Ciocul lor este lung, grumazul de asemenea lung, constînd din 20 vertebre cervicale. Penajul mărunt, aproape pretutindeni bine închegat; numai pe flancuri se văd dungi înguste mai puțin împenate. Sub haina de pene au puf fin, moale. Orificiile nazale sînt atrofiate. Coada e rotunzită, constînd din 12—14 rectrice vîrtoase cu rahisuri puternice. Aripa potrivit de lungă. La un cormoran de pe insulele Galapagos aripile sînt atît de atrofiate, încît nu pot fi întrebuințate la zburat. Furcula nu este concrescută cu carena sternală.

Ambele genuri sînt exclusiv tropicale; *Phalacrocorax* are mai multe specii palaearctice, *Anhinga* numai cu o specie ajungînd în fauna nordică.

303. **Phalacrocorax carbo sinensis** Shaw et Nodd

Cormoran mare (fig. 175)

1766 *Pelecanus carbo* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 216.
1801 *Pelecanus sinensis* Shaw et Nodder, Nat. Misc., t. XIII, Taf. 529, Text.
1810 *Carbo cormoranus* Meyer et Wolf, Taschenbuch, p. 576.

1817 *Hydrocorax carbo* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. VIII, p. 83.
1824 *Carbo subcormoranus* Brehm, Ornis, t. I, p. 42.
1826 *Phalacrocorax carbo, Phalacrocorax sinensis, Phalacrocorax novae hollandiae* Steph., in Shaw's Gen. Zool., t. VII, pt. I, p. 76, 93, 96.

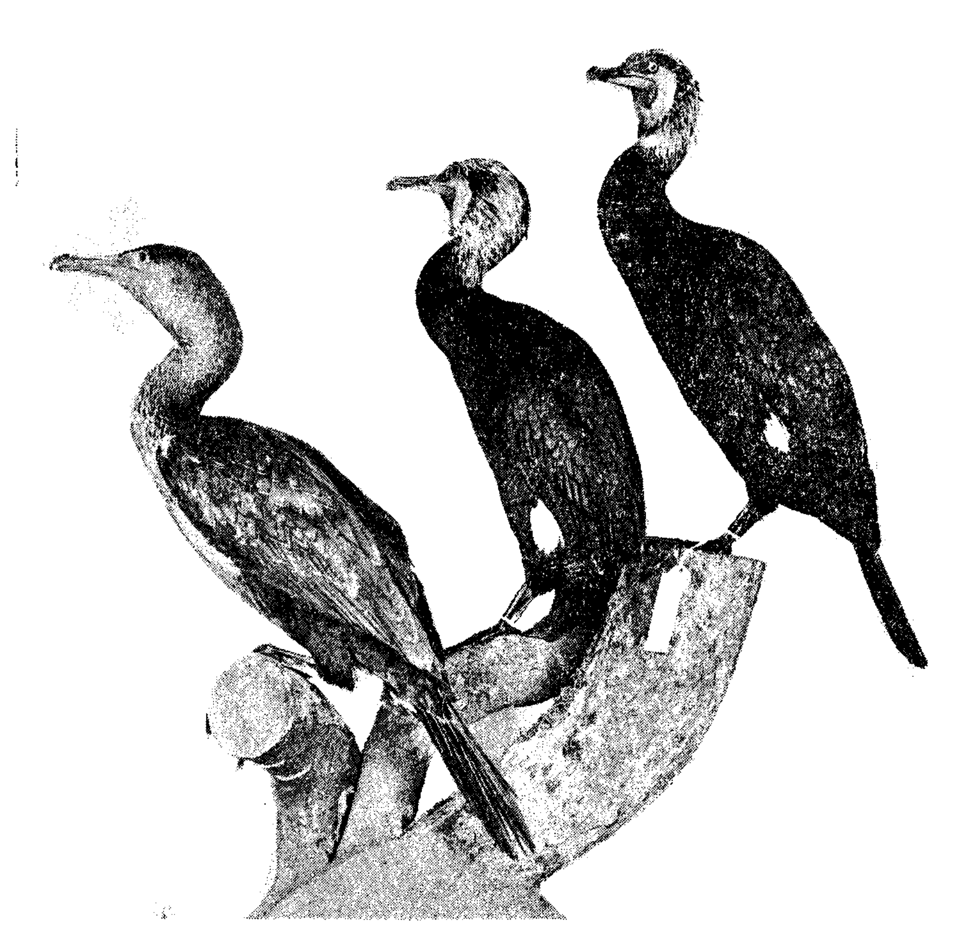

Fig. 175. — *Phalacrocorax carbo sinensis* Shaw et Nodd. Cormoran mare. ♂, ♀, juv. 1 : 6,91 din mărimea naturală.

1833 *Cormoranus crassirostrus* Baillon, Mem. Soc. Abb., p. 77.
1834 *Halieus gracilis, Halieus leucogaster* Meyen, Nov. Act. Suppl., p. 112—114.
1835 *Phalacrocorax medius* Nills., Scand. Faun., t. II, p. 478.
1842 *Halieus cormoranus* Naum., Nat. Vög. Deutschl., t. XI, p. 53, Tab. 279.
1844 *Carbo leucocephala, Carbo raptens* Hodgs., Gray's Zool. Misc., p. 86.
1849 *Graculus carbo* Blyth, Cat. Mus. As. Soc., p. 298.

1850 *Graculus americanus, Graculus sinensis, Graculus gracilis* Reichenb., Natatores tab. XXXV, fig. 2746—39. tab. LXV, fig. 977—978.

1855 *Phalacrocorax glacialis. Phalacrocorax arboreus, Phalacrocorax subcormoranus, Phalacrocorax humilirostris, Phalacrocorax brahyrchynchos* Brehm, Vogelf., p. 360.

1858 *Phalacrocorax carbo major, Phalacrocorax carbo medius* Nills., Scand. Faun., t. II, p. 515.

1873 *Carbo phalacrocorax* Servertz, Journ. f. Ornith., t. XXI, p. 340.

1873 *Carbo phalacrocorax* var. *continentalis* Severtz, Turk. Jev., p. 70.

1888 *Graculus novae hollandiae* Ramsay, Tab. List. Austr. B., p., 24.

1891 *Graculus carbo* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 182.

1899 *Phalacrocorax carbo* (L,) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 70.

1899—1903 *Phalacrocorax carbo* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 270.

1905 *Phalacrocorax carbo danuvii* Schuster, Mitt. ü. d. Vogelwelt, Wien, t. V, p. 73, (— Nomen nudum!).

1910 *Phalacrocorax carbo* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 613.

1932—1938 *Phalacrocorax carbo subcormoranus* (Brehm), E. Hartert, Vög. Pal. Faun. 1912—1921, p. 1388; *Phalacrocorax carbo sinensis* (Shaw et Nodd.) Steinbacher, id., t. IV, p. 442.

Numiri romînești: Cormoran mare, Bîclan mare, Fundac mare, Corb de mare.

Numiri străine: Rus.: *Baclan, Baclan balșoi;* Germ.: *Gemeiner Kormoran, Eisscharbe, Schwarzer Pelikan, Grosser Seerabe;* Franc.: *Cormoran, Grand cormoran, Dauphin, Crot pécherot;* Ital.: *Marangone, Cormorano, Corvo marino, Corvo aquatico, Corvo di mare;* Engl.: *Cormorant, Lesser Cormorant;* Ung.: *Nagy károkatona.*

Caracterele speciei. Ciocul e tot atît de lung ca și capul, la rădăcină mai puternic decît în apropierea cîrligului; partea golașă de pe gît și în jurul ochiului, gălbuie. În jurul gîtului, începînd dela ochi, se află un cerc de pene, albe curat la pasărea adultă, și alb-gălbui la pasărea tînără.

Haină de iarnă. Obrajii și gîtul de culoare albă; capul și cerbicea de un verde negricios, amestecat cu pene lungi albe; pieptul, toată partea de dedesubt și coada, verde-negricioase sclipitoare; lîngă partea exterioară a gambei este o pată albă; spatele superior și aripile sînt brun-surii, cu dungi mai întunecate. Picioarele negre. Săculețul bărbiei galben deschis. Irisul verde închis.

Haină de vară. Aceasta este colorată ca și haina de iarnă, însă penele albe de pe cerbice și gambă, lipsesc.

Haină de tînăr. Aceasta este în general de culoare mai mult sură decît neagră, partea de dedesubt alb tulbure, brun-suriu întunecat, mai mult sau mai puțin pătată; penele spatelui superior, ale umerilor, și tectricele alare, sînt încadrate îngust cu dungi lucioase brun întunecat, cu sclipiri de bronz. Picioarele negre. Săculețul bărbiei galben-murdar. Irisul verde.

S i s t e m a t i c a. Din mai multe sute de păsări cercetate, DOMBROWSKI a găsit la două exemplare remige albe curat; la unul erau pe aripa stîngă două remige albe laolaltă, iar la un altul era la ambele aripi cîte o remige albă curat și anume aceeași, corespunzătoare.

La 27 septembrie 1905, a fost împușcat pe lacul Șerban lîngă Brăila, un exemplar aproape complet alb, avînd numai pe cap, grumaz și spate cîteva pene tivite brunatic-suriu. Irisul verde-gălbui, ciocul brun-cornos, picioarele negre.

Afirmația că păsările din țările mai sudice, ca de exemplu cele din R.P.R., ar fi mai mici decît cele nordice, nu este exactă, deoarece se găsesc, atît într-o regiune cît și în cealaltă, indivizi de talie mare și mică.

În haina de nuntă, inelul golaș din jurul ochiului, este alternativ pătat vînăt și negru, ceea ce nu este amintit în nicio lucrare cunoscută.

Năpîrlirea are loc imediat ce femelele au început să clocească și durează toată vara; mai întîi cad penele care formează podoaba de nuntă, apoi penajul mărunt și la urmă remigele și rectricele. Năpîrlirea este terminată de obicei la sfîrșitul lui septembrie. Chiar dela începutul lui februarie încep să se ivească penele hainei de nuntă, iar la sfîrșitul lui februarie sau începutul lui martie, pasărea are cel mai frumos penaj.

TABLOUL nr. 40

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
25 ♂ ad.	Max.	93	39	22	6,4	8,9
	Min.	85	33	17	6,1	7,6
25 ♀ ad.	Max.	87	37	21	6,2	8,2
	Min.	80	32	15	6	7,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa, Asia, Africa, America de nord și Australia.

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. O pasăre foarte frecventă pe toată Dunărea ca și pe malurile mării și în lagune. Dacă Dunărea și celelalte lacuri mai mari îngheață, se retrage pe mare și de aici, în ierni foarte aspre, migrează probabil spre Marea Marmara sau Mediterană; însă imediat ce timpul devine mai călduros și ghiața se scurge, apare din nou la noi. În unii ani s-au putut observa remigrări și atunci se adună în massă pe mare. Astfel stoluri alcătuite din mii de exemplare, nu erau ceva extraordinar.

C u i b ă r i t u l. Cormoranul clocește întotdeauna în colonii mari; acestea se găsesc toate lîngă Dunăre, în afară de colonia de pe insula Șerpilor, care este și singura unde cuiburile sînt așezate pe stînci. Cea mai însem-

nată era aceea dela lacul Şerbanu, lîngă Brăila. Cuibarul constînd din trei pînă la patru ouă, este complet de obicei la începutul lui aprilie. Şi la această pasăre timpul ouatului este foarte variabil şi s-au găsit cuibare proaspete din 18, 21, 28 martie, pînă la 1, 4, 9, 14, 26, 29 mai şi chiar 3, 7 şi 8 iunie.

O sută de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 64×39,5 mm; maximum 69,1×43,5 şi 66×44,4 mm; minimum: 59,2×35 mm.

Colonia de cormorani mari dela lacul Şerbanu, a fost cercetată de mine pentru prima dată la 16—17 mai 1907 cînd, am petrecut mai multe ore observînd şi delectîndu-mă cu acest spectacol interesant şi impresionant totodată. După aprecierea mea, această colonie număra atunci cel puţin 1700 pînă la 2000 de cuibare ocupate. Am numărat pe cîte o salcie 15 pînă la 20 de cuiburi. Fotografia luată cu această ocazie (fig. 176) arată felul cum sînt aşezate cuiburile pe cîte un vîrf de salcie. În majoritatea cuiburilor se găseau cîte 3—4 şi chiar 5 pui, în diferite stadii de dezvoltare; în altele, ouă proaspete sau incubate mai mult sau mai puţin, iar în alte cuiburi, cormoranii abia începuseră să depună 1—2 ouă.

Dacă calculăm numai cîte 3 pui şi două păsări bătrîne, de fiecare cuib şi făcînd abstracţia de numărul indivizilor încă nematuri, care de asemenea trăiau în această colonie, numărul total al cormoranilor se poate aprecia la minimum 10.000 de exemplare, iar dacă acceptăm că fiecare individ consumă zilnic în medie numai 1 kg de peşte, ne putem uşor imagina cît peşte au consumat zilnic cormoranii din colonia dela lacul Şerbanu. În guşa unui mascul împuşcat, am găsit, pe lîngă vreo 4—5 peşti mai mici şi un ciortan de vreo 3/4 kg, a cărui coadă se vedea ieşind afară prin colţul gurii cormoranului care-l înghiţise.

Femela cloceşte atît de intens pe ouă, încît se lasă aproape prinsă, ceea ce am şi reuşit să fac la un cuib. Pasărea rănită se apără însă cu înverşunare prin mişcări fulgerătoare şi îşi foloseşte ciocul puternic şi tăios ca un cuţit cu care, dacă te apucă, este sigur că tăietura ajunge pînă la os. Din păcate, m-am putut convinge «pe pielea proprie», şi despre aceasta.

În colonia de cormorani domină o atmosferă pătrunzătoare şi respingătoare; toţi copacii sînt copleşiţi de excrementele lichide şi văroase ale păsărilor adulte şi ale puilor. Aici se găsesc pui căzuţi din cuib şi înecaţi precum şi peşti intraţi în putrefacţie, pe suprafaţa apei; iar sgomotul infernal, cu ţipete, răcnete şi măcăituri, se aude dela o distanţă considerabilă şi te buimăceşte dacă stai mai mult timp într-o astfel de adunătură de lighioane. S-ar putea scrie pagini întregi despre modul de viaţă într-o astfel de colonie, dar nici atunci nu ne-o putem imagina clar, dacă nu am văzut-o cu ochii proprii.

În ultimele două decenii însă, această mare colonie a fost mereu pustiită, iar pe cînd scriam cele de mai sus, am aflat că această colonie a fost total distrusă.

H r a n a. În apropierea coloniilor, chiar şi în afară de timpul cuibăritului, cormoranii pescuiesc deseori în comunitate cu pelicanii, cu care pot fi văzuţi de obicei împreună. Am văzut astfel de pescuit în comun, atît în lagunele Mării Negre, cît şi pe lacurile mari de lîngă Dunăre.

Fig. 176. — Colonie de cuiburi de *Phalacrocorax carbo sinensis* Schaw et Nodd. = Cormoran mare.

Sute de cormorani şi chiar mai mulţi, formează un semicerc mare şi se apropie tot mai mult de mal, în vreme ce pelicanii înoată de cealaltă parte, bătînd incontinuu din aripi şi afundîndu-şi mereu grumazul lung în apă. Această vînătoare durează din orele de dimineaţă pînă pe la orele 8—9. Mai întîi, în grupuri mici, se ridică cormoranii, cărora le urmează pelicanii şi sboară cu toţii spre un banc de nisip, unde îşi fac apoi toaleta. Un astfel de banc constituie o privelişte splendidă, deoarece din depărtare seamănă cu o insulă roz, încadrată cu negru; colo stau îngrămădiţi laolaltă pelicanii, făcîndu-şi digestia, cu penajul sburlit şi grumazul lăsat îndărăt; ceva mai la dreapta stau aliniaţi ca soldaţii, cormoranii, pe un punct mai ridicat sau pe o rădăcină; alţii, cu aripile foarte întinse, uscîndu-le la soare. Orele de după masă sînt de asemenea folosite pentru pescuit.

Lăcomia cormoranului este enormă şi se explică prin digestia rapidă; astfel, poate prinde zilnic 2—3 kg de peşte, mai ales în timpul cînd are de hrănit puii mereu flămînzi. L-am văzut prinzînd peşti pînă la lungimea de 32 cm. De obicei însă, se găsesc în guşa lui numai de cei de cîte 10—20 cm lungime. Dacă este rănit, vomită întreg conţinutul guşei. În afară de peşti, nu s-a găsit niciodată nimic altceva la el, aceştia formînd hrana lui exclusivă. Dintre peşti s-au găsit mai des crapi, ştiuci, şalăi şi roşioare, sau, în lagunele mării, chefali.

304. **Phalacrocorax aristotelis desmarestii** (Payr.)

Cormoran moţat

1826 *Carbo desmarestii* Payraudeau, Ann. Sci. Nat. (1), t. VIII, p. 464.
1842 *Carbo leucogaster* Cera, Elenco negli Uccelli, p. 199.
1844 *Phalacrocorax albus* G. R. Gray, List. spec. B. Brit. Mus. Part. (Nomen nudum!), t. III, p. 184.
1891 *Phalacrocorax graculus croaticus* Brusina, Orn. Jahrb., t. II, p. 22.
1912—1921 *Phalacrocorax graculus desmarestii* (Payr.) E. Hartert, Vög. Pal. Faun., t. II, p. 1396.
1930 *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* (Payr.) P. Drost, Abh. aus d. Geb. der Vogelzugf., nr. 2, p. 37.
1932—1938 *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* (Payr.), id., t. IV, p. 443.

Numiri romîneşti: Cormoran moţat, Cormoran cu moţ, Cormoran mediteranean.

Numiri străine: Germ.: *Mittelmeer-Krähenscharbe, Haubenscharbe, Kurzschwänzige Scharbe, Grüner Kormoran;* Franc.: *Cormoran huppé méridional;* Ital.: *Marangone col ciuffo meridionale, Marangone largup, Maranguni pettu biancu;* Engl.: *Mediterranean Shag;* Ung.: *Deli Üstökös Károkatona.*

Caracterele subspeciei. După E. HARTERT, această subspecie bine determinabilă se deosebeşte de *Phalacrocorax aristotelis* mai întîi prin ciocul mai lung şi prin moţul mult mai scurt, deseori abia pro-

nunţat; în afară de aceasta, membranele înnotătoare nu sînt negre, ci gălbui şi numai la păsări foarte bătrîne sînt brune, dar nu negre. Toată pasărea este neagră, nuanţată cu un luciu viu verde-măsliniu; penele de pe laturile spatelui sînt tivite îngust cu negru; coada e neagră; în haina de nuntă, penele de pe creştet sînt prelungite, formînd un moţ. Irisul e verde viu; ciocul brun-suriu; pielea golaşă din jurul ochiului, verzuie, colţul gurii galben viu, baza mandibulei şi săculeţul bărbiei, galben-portocalii.

Pasărea tînără este dedesubt mai deschisă, şi anume albă cu striuri rahiale brune, pe pîntece mai mult acoperite; gîtul este alb; partea anterioară a grumazului brun deschis; laturile brune închis. Aripa la masculi 270—280 mm; la femele 245—256, rar 261 mm; ciocul 66—71 mm.

Mai demult se afirma că această subspecie ar avea 14 rectrice, ceea ce este eronat, neputînd fi vorba decît de o aberaţie; dacă totuşi REISER aminteşte 10—12, este pentrucă, probabil, el a avut în mînă şi exemplare, care nu erau complete la penaj.

Sistematica. Această subspecie de cormoran de care s-a ocupat mai amănunţit ST. de WASHINGTON [1]), noi am introdus-o în fauna R.P.R. în baza observaţiilor făcute de R. DROST, pe Insula Şerpilor din Marea Neagră, lucru acceptat şi rectificat de către STEINBACHER [2]).

Aria geografică. După HARTERT, locueşte pe Marea Mediterană, unde cloceşte pe insule şi pe malurile stîncoase ale acestora, dela Dragonera (Baleare) pînă la litoralele Greciei şi insulele sale; mai frecvent în nordul Mării Adriatice, cîteodată la Tanger şi mai rar pe litoralul Africei de nord. Tot odată, HARTERT, susţinea că afirmaţia făcută de unii cercetători, referitor la prezenţa acestui cormoran moţat în Marea Neagră sau chiar în Marea Caspică, ar fi eronată.

Răspîndirea şi biologia. Iată ce spune Fr. STEINBACHER [3]) despre *Ph. a. desmarestii* (Payr.): «Clocirea în Marea Neagră a fost dovedită de către DROST, care l-a observat pe Insula Şerpilor lîngă litoralul romînesc al Mării Negre. Această formă se întîlneşte şi în Crimeea».

Dr. R. DROST (l.c.) scrie după cum urmează: «Cormoranii moţaţi au fost extraordinar de sperioşi. Datorită unui exemplar ce a fost împuşcat de un marinar, această subspecie a putut fi determinată. În unele zile au fost observate numai exemplare singuratice, în altele şi pînă la opt deodată: în total au fost cam o duzină. Ei înotau pe apă sau poposeau pe stîncile malului prăpăstios, în locuri innaccesibile. Nu încape îndoială că păsările au fost permanent acolo şi că iarna s-au menţinut lîngă insulă, după cum afirmă şi gardienii farului. După ţinuta păsărilor se putea deduce că ele au început să cuibărească, ceea ce de altfel şi gardienii au observat în fiecare an. Este interesant cuibăritul acestei forme în Marea Neagră, fapt afirmat mai demult, dar despre care, după HARTERT, a lipsit orice dovadă. Ar fi de dorit ca Guvernul nostru să ia severe măsuri interzicînd împuşcarea sau distrugerea cuiburilor acestor cormorani, avînd în vedere raritatea lor şi interesul ştiinţific pe care îl prezintă».

---

[1]) Zeitschr. f. Gesamm. Ornith., 1885, t. II, p. 362—366.

[2]) *Vög. Pall. Faun.*, t. IV.

[3]) Ibidem, p. 443.

Cuibăritul. Păsările își clădesc cuiburile, de multe ori foarte mari, pe pereți stîncoși, pe polițe, de cele mai multe ori la înălțimi mari, în crăpături sau găuri și se pot observa de departe datorită excrementelor văroase ce acoperă împrejurimea cuibului.

După WASHINGTON, duhoarea ce iese din aceste locuri de cuibărit este aproape insuportabilă, datorită resturilor de pești și plante marine îngrămădite la cuib și care, intrînd în putrefacție, viciază aerul.

Despre timpul ouatului și despre numărul cuibarelor acestei forme la noi, nu avem date mai precise, și deci lămurirea acestei chestiuni rămîne în sarcina viitorilor ornitologi care vor avea prilejul să viziteze Insula Șerpilor.

După REISER, patru ouă cîntărite au greutatea de respectiv, 485, 503, 505 și 515 cg; 30 de ouă (26 Jourdain, 4 Reiser) măsoară în medie 60,82×37,14 mm; maximum: 69,7×38 și 61×40 mm; minimum: 54,2×34,3 mm, așa dar considerabil mai mici decît cele de *(Phalacrocorax graculus graculus) Ph. aristotelis aristotelis* (L.).

La Muzeul ornitologic din Timișoara, în colecția oologică, se păstrează și un ou aparținînd acestei forme, din colecția lui G. ERTL (de origine probabil din Adriatica) ou care cîntărește 7 g și măsoară 67,2×39,4 mm.

305. **Phalacrocorax pygmaeus** (Pall.)

Cormoran mic (fig. 177)

1773 *Pelecanus pygmeus* (eror! *pygmaeus*) Pallas, Reise d. versch. Prov. Russ. Reichs, t. II, p. 712, Tab. G.
1783 *Pelecanus pygmaeus* (Pall., Itin. II, p. 719, Tb. G.), Piller et Mittern., Iter per Poseganum Slavoniae, p. 25.
1817 *Hydrocorax pygmaeus* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. VII, p. 88.
1820 *Carbo pygmaeus* Temm., Man. d'Ornith., t. II, p. 901.
1823 *Halieus pygmaeus* Lichtst., Verz. Doubl., p. 86.
1826 *Phalacrocorax pygmaeus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 300.
1850 *Graculus pygmaeus, Graculus pygmaeus algiriensis* Reichenb. Natat. tab. XXXII, f. 856—859; tab. XXX b. f. 2305—06.
1855 *Carbo niepcii* Malh., Orn. Alg., p. 38.
1855 *Phalacrocorax africanus* (nec. Gmel.!), Brehm., Vogelf., p. 361.
1855 *Microcarbo pygmaeus, Phalacrocorax pumilo* Bonap., Consp. Gen. Av., t. II, p. 179—180.
1891 *Graculus pygmaeus* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 183.
1899 *Phalacrocorax pygmaeus* (Gm.) 1788 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 75.
1899—1903 *Phalacrocorax pygmaeus* (Pall.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 272.
1910 *Phalacrocorax pygmaeus* Pall, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 617.
1912—1921 *Phalacrocorax pygmaeus* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1396.

Numiri românești: Cormoran mic, Bîclan mic, Fundac mic.

Numiri străine: Rus.: *Malîi baclan;* Germ.: *Zwergscharbe, Kleine Scharbe, Zwerg-Wasserrabe;* Franc.: *Cormoran pygmée;* Ital.: *Marangone*

minore, Cormorano pigmeo, Marangon piccolo, Corvo marin piccolo; Engl.: *Pygmy Cormorant, Pygmy Shag;* Ung.: *Kis Károkatona, Törpe Károkatona.*

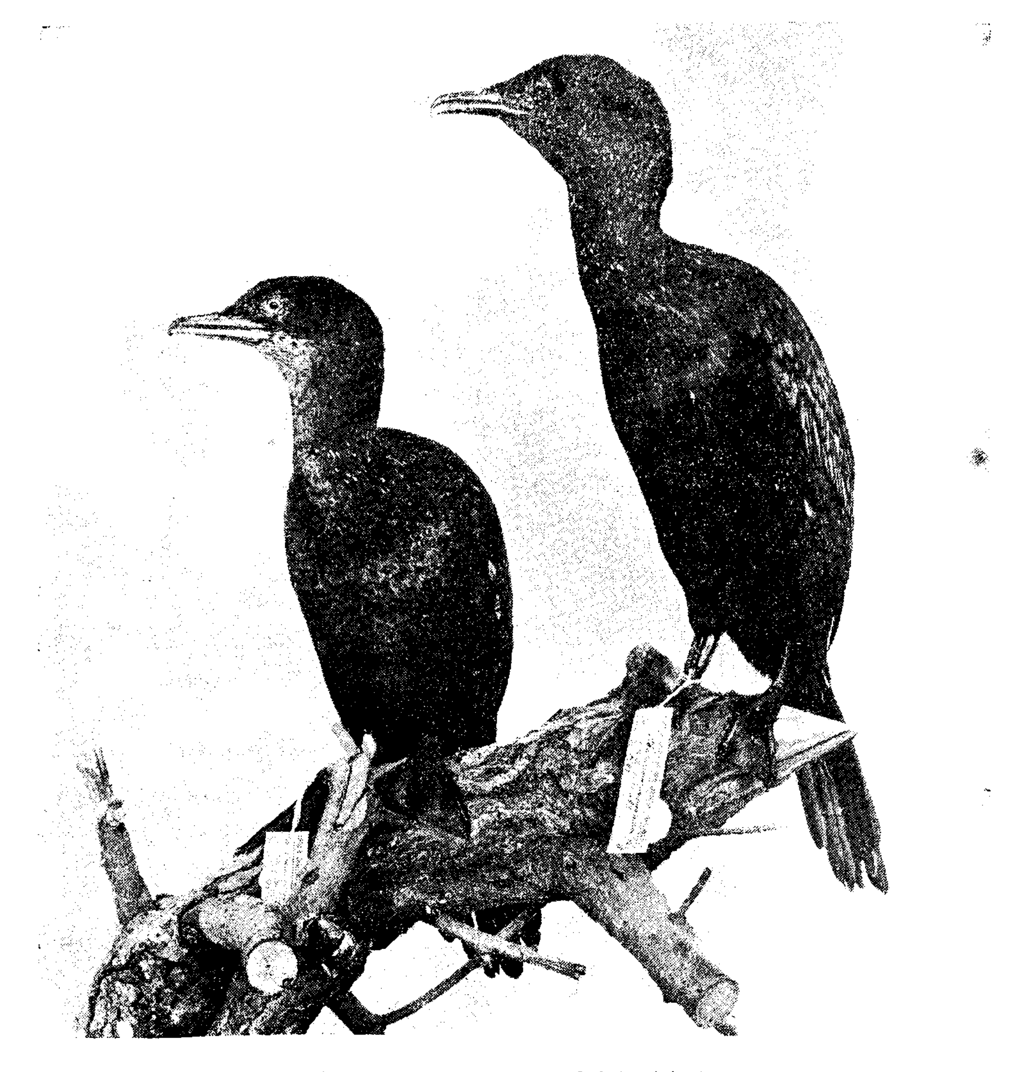

Fig. 177. — *Phalacrocorax pygmaeus* (Pall.). ♂♂. Cormoran mic. 1:4,97 din mărimea naturală.

Caracterele speciei. Ciocul mai scurt decît capul, cu cîrlig slab; coada lungă constă din douăsprezece rectrice, care sînt treptat ascuţite; penele mantalei fără pete apicale. Cercul golaş din jurul ochiului, negru.

Haină de nuntă. Culoarea dominantă neagră, lucitoare; capul şi jumătatea grumazului brun-castanii; cu excepţia penelor axilare complet întunecate, se găsesc penişoare fine albe, mai ales pe partea inferioară a pieptului. Picioarele, gîtul şi ciocul negre. Irisul brun închis.

Haină de vară. Asemănătoare cu cea de nuntă, dar puţin mai mată şi fără penişoare albe.

Haină de tînăr. În majoritate brună închis; pe partea de dedesubt galbenă-murdar, amestecată cu alb. Ciocul galben-murdar. Picioarele negre-brunatice. Irisul brun-întunecat.

Sistematica. Dombrowski a colectat din această specie o sută patruzeci de exemplare, începînd cu puiul golaş de cîteva zile, şi terminînd cu pasărea adultă complet colorată, care prezintă variaţiile cunoscute; ca deosebit de interesante, aminteşte:

Un mascul foarte bătrîn. La acesta petele albe stropiforme sînt foarte numeroase şi ating lungimea de 4 mm şi lăţimea de 3 mm; chiar şi pe tectricele aripii inferioare se găsesc cîteva.

Femela adultă. Pasărea, de altfel normal colorată, în loc de brun-cafeniu este colorată pe corp şi grumaz în brun întunecat, mai întunecat pe creştet.

TABLOUL nr. 41

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	57	21,5	17,2	3,6	3,7
	Min.	52	19,7	16,3	3,4	3,4
20 ♀ ad.	Max.	55	21,5	17	3,6	3,6
	Min.	52	19,5	16,1	3,4	3,3

Aria geografică. Europa centrală şi de sud şi Asia centrală.

Răspîndirea şi biologia. Este o pasăre foarte frecventă la Dunăre şi în bălţile întinse din Deltă; în interiorul ţării însă, străbate mai rar, chiar dacă sînt acolo lacuri şi bălţi mai mari. Cormoranul mic perferă bălţile mari, care sînt străbătute de sălciiş scund, dar şi de suprafeţe de apă, unde poate pescui. El este foarte sociabil, atît cu semenii săi cît şi cu alte păsări.

Cormoranul mic este mult mai sensibil la frig decît rubedenia sa mai mare şi deci apare la noi abia la începutul lui aprilie, iar la sfîrşitul lui septembrie pleacă din nou; unii rămîn pînă la sfîrşitul lui octombrie; toamna, înainte de migrare, se adună în cîrduri mari şi apoi pleacă.

1897	Primul	exemplar	3.IV	Ultimul	exemplar	12.X
1898	»	»	10.IV	»	»	1.X
1899	»	»	1.IV	»	»	10.X
1900	»	»	11.IV	»	»	13.X
1901	»	»	5.IV	»	»	18.X
1902	»	»	1.IV	»	»	13.X
1903	»	»	8.IV	»	»	7.X
1904	»	»	3.IV	»	»	10.X
1905	»	»	9.IV	»	»	4.X
1906	»	»	11.IV	»	»	10.X
1907	»	»	6.IV	»	»	12.X
1908	»	»	3.IV	»	»	1.X
1909	»	»	17.IV	»	»	—

Cormoranul mic a fost observat sau capturat de mai multe ori în Ardeal ca și în Banat, ca de exemplu la Botiz (r. Satul Mare), Sibiu (r. Sibiu), Deva (r. Ilia), Bretea Romînă (r. Hațeg), Racovița (r. Sibiu), Binținți (r. Hunedoara), Tălmaciu (r. Sibiu), Aiud (r. Aiud); în Banat în părțile Dunării (reg. Timișoara) de mai multe ori.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează 1 mascul adult împușcat în iunie 1928 la Biled (r. Timișoara), 1 mascul adult împușcat la 5 decembrie (1937) la Schöndorf (r. Arad), 1 mascul med. și 1 femelă (r. Slobozia) precum și două cuibare (unul cu 3, altul cu 5 ouă) din Dobrogea.

Cuibăritul. Deși în fiecare an se găsesc mai multe colonii în bălțile Dunării, totuși și această specie de păsări s-a micșorat mult ca număr, în ceea ce privește perechile clocitoare. Frații SINTENIS[1]) l-au găsit clocind în mii de perechi în balta Vlachia, Vederoasa lîngă Rașova. Pînă în anul 1902, se găsea intactă această vestită colonie, în care, în afară de miile de cormorani mici, au mai clocit mii și mii de stîrci de toate soiurile; astăzi însă, se practică aici pescuitul intens, trestia se taie în fiecare an, astfel că din cauza continuei stări de neliniște, păsările au părăsit colonia. De asemenea și lîngă Hîrșova, pe la 1900 era o colonie mare, pe care și SEEBOHM[2]) o amintește și apreciază numărul perechilor clocitoare la 5000. Cea mai mare colonie, care există și azi, este aceea de pe lacul Șerbanu lîngă Brăila, unde numărul perechilor clocitoare ajunge cu siguranță la 5—600 perechi; toate celelalte colonii cunoscute, în total nouă, sînt cu mult mai mici, numărînd numai între 50—200 de cuiburi.

Cuiburile sînt asemănătoare celor ale speciilor de stîrci mai mici, și sînt așezate cu predilecție pe sălcii scunde, de multe ori 10—14 cuiburi, aproape unul de altul, dar se găsesc colonii și în trestia bătrînă încîlcită; în aceasta, cuiburile nu sînt niciodată atît de îngrijit clădite, ca acelea de pe copaci. Cuibarul, care constă de obicei din patru pînă la cinci, mai rar din șase ouă, este complet în a doua jumătate a lunii mai; în unii ani însă, în iunie. În 1899, în colonia dela Vederoasa, DOMBROWSKI a găsit cuibare proaspete complete abia la 6 iunie. SEEBOHM, la timpul său, a găsit tot în

[1]) Journ. f. Ornith., 1877, p. 68.

[2]) *Hist. of Brit. Birds*, t. II, p. 488.

iunie ouă proaspete, în colonia dela Hîrşova. Timpul incubaţiei durează, după observări precise, 27—30 zile. Ambii soţi iau parte la clocire; în august puii sînt sburători.

Şasezeci şi unu de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 46,71 × ×30,8 mm; maximum: 49×30, respectiv 48,5×31,9 mm; minimum: 39,3×29,5, respectiv 45×29 mm.

Hrana. Aceasta constă aproape exclusiv din peşti şi numai rar se găsesc, consumate, şi lipitori.

2. Fam. PELECANIDAE

Păsări mari cu cioc uriaş şi drept; maxilarul lătăreţ este turtit şi cu un cîrlig mare la vîrf; mandibula mult mai lată decît maxilarul; în bifurcaţia mandibulei pielea formează un sac gutural voluminos. Aripile sînt lungi şi late. Coada este scurtă, cu 22—24 de rectrice. Tarsul anterior reticulat. Au 17 vertebre cervicale. Furcula concrescută cu carena pectorală. Un gen cu vreo 10 forme, în zona tropicală şi în cea temperată, din Eurasia şi America.

306. **Pelecanus onocrotalus onocrotalus** L.

Pelican comun (fig. 178)

1758 *Pelecanus Onocrotalus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 132.
1826 *Onocrotalus Brissonii* Children, in Denham et Clappertons Narr., Trav. et Disc. in N. et C. Afr., App., p. 205.
1831 *Pelecanus major* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 1019.
1837 *Pelecanus minor* Rüppel, Mus. Senckenberg, t. II, p. 186.
1866 *Pelecanus onocrotalus, Pelecanus onocrotalus a. orientalis, Pelecanus onocrotalus b. occidentalis* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 215.
1870 *Pelecanus sharpei* Bocage, Proc. Zool. Soc. London, p. 173.
1877 *Onocrotalus phoenix* Less., Man. d'Orn., t. II, p. 371.
1877 *Pelecanus longirostris* Hume, Str. Feath, t. V, p. 491.
1891 *Pelecanus onocrotalus* L. et minor Rüpp. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 183—184.
1899 *Pelecanus onocrotalus* L. 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 77.
1899—1903, *Pelecanus onocrotalus* Linné, *Pelecanus roseus* Gmel., I. Madarász, Magy Mad., p. 268—269.
1910 *Pelecanus onocrotalus rosens* (sic!)[1]) Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 607.
1910 *Pelecanus onocrotalus* Linné R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 598. *Pelecanus onocrotalus onocrotalus* L. E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1402.
1932—1938 *Pelecanus onocrotalus roseus*, id. 1912—1921, p. 1404; t. IV, p. 444.
1930 *Pelecanus onocrotalus roseus* Gm., D. Linţia (245), p. 291.

Numiri romîneşti: Pelican comun, Babiţă, Baboşă, Bagiţă, Năsută, Guşată.

---

[1]) Probabil greşeală de tipar, în loc de *roseus*.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Rozovaia baba, Grozovîi pelican;* Germ.: *Gemeiner Pelikan, Kropfgans, Beutelgans, Sackgans, Ohnvogel;* Franc.: *Pélican*

Fig. 178. — *Pelecanus onocrotalus onocrotalus* L. ♂, med. Pelican comun. 1: 7,05 din mărimea naturală.

blanc; Ital.: *Onocrotalo, Pellicano, Groto, Saccu;* Engl.: *Roseate Pelican;* Ung.: *Rozsás gödeny, Nagy gödeny.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Cu toată osteneala depusă în ultimii ani de unii ornitologi eminenţi, pentru a evidenţia deosebirea dintre *Pele-*

canus onocrotalus onocrotalus şi *P. onocrotalus roseus*, existenţa de fapt a acestor forme a devenit mai mult decît problematică. O limitare geografică în momentul de faţă, este în tot cazul imposibilă, dacă comparăm datele referitoare la aceasta, pe care le aflăm la W. L. SCLATER [1]) şi pe care le-a preluat I. L. PETERS în a sa *Cheklist* cu cele furnizate de BANNERMAN [2]). Sîntem ispitiţi a urma părerea lui DOMBROWSKI [3]), care neagă posibilitatea separării acestor forme. Acestei păreri i s-au asociat şi CL. GRANT et MACKWORTH - PRAED [4]) şi anume că numele *roseus*, dat unei păsări din Filipine, nici nu poate fi luat în considerare pentru o formă de la *onocrotalus*, deoarece acolo se întîlneşte numai specia numită pînă acum *manillensis* sau *philippensis*, care, în baza priorităţii laterale ar trebui numită *roseus*. Nici R. G. W. RAMSAY nu ia în considerare, în Ghidul său (284), această subspecie *roseus* şi nici nu o aminteşte.

Mă văd deci nevoit a contrage şi a sinonima aceste două forme sub specia nominată, dînd însă textual spre orientare cele ce a scris DOMBROWSKI despre ambele forme.

« Penajul de pe cap străbate numai într-un unghiu pe frunte, pînă în apropierea carenei ciocului; regiunea ochiului este golaşă pe o porţiune însemnată; carena ciocului este albastră, ongletul roşu; părţile laterale ale mandibulei sînt dur cojite, colorate în albastru, roşu şi galben. Picioarele sînt foarte late la talpă, tarsul întotdeauna dublu, tot atît de lung cît şi degetul posterior. Capul şi grumazul sînt acoperite cu peniş scurt; la o vîrstă înaintată se iveşte pe cerbice un smoc de pene înguste, fluturătoare.

Pasăre adultă. Întreg penajul, cu excepţia axilarelor şi remigelor brun-negricioase, este alb, suflat frumos cu roşu-roşiatic, foarte puternic pe cap, grumaz, spate şi piept. Pe guşă se găseşte un mănunchiu de pene tari, galben-ruginii; pe partea posterioară a capului, un smoc format din pene înguste, fluturătoare. Sacul gutural e mare, galben-cromat deschis, străbătut de vine roşii; pe frunte se află un bulb umflat de culoare galben-portocalie. Irisul roşu-întunecat. Picioarele roz-alburii.

Pasăre tînără. Partea de dedesubt albă, partea superioară brun-humoasă şi alb amestecată. Sacul gutural galben deschis. Irisul brun-suriu. Picioarele galben-roşiatice ».

S i s t e m a t i c a. DOMBROWSKI a avut prilejul să cerceteze aproximativ două sute de exemplare din această specie, în toate hainele. Penajul

---

[1]) *Syst. Av. Aethiop*, p. 23.
[2]) *Birds of Trop. West-Africa*, t. I, p. 49—51.
[3]) Ann. Zool. Mos. Warschau, 1928, t. VII, p. 69—74.
[4]) Ibid., t. IV, p. 63.

are o culoare foarte constantă; la mulţi se ivesc, cînd mai puternic, cînd mai slab, o culoare ruginie, dar aceasta nu este în niciun caz un pigment, ci numai o precipitaţie în urma şederii în apă feruginoasă sau sălcie, ca şi la zăgan [1]); cea mai brun-ruginie este porţiunea de pe guşă. Astfel de exemplare sînt acelea pe care le-a descris BARBOZA DE BOCAGE [2]) drept *Pelecanus Sharpei*. După DUBOIS [3]) şi REICHENOW [4]) acestea au fost determinate ca o varietate de la *Pelecanus onocrotalus*. *Pelecanus Sharpei* nu este nici specie şi nici subspecie, ci numai un *Pelecanus onocrotalus* colorat variabil în urma unei influenţe imediate externe. Un astfel de exemplar păstrat viu, de culoare intens ruginiu, s-a colorat în urma năpîrlirii, la fel cu *Pelecanus onocrotalus* de culoare normală. Aceleiaşi specii îi aparţine şi pelicanul împuşcat pe Dunăre de către ALFRED HODECK [5]).

Haina complet adultă, o capătă în al patrulea an al vieţii, cînd devine şi matur. Încă din aprilie tot penajul mărunt, dela rahis spre vîrf, începe să se coloreze într-un roz somon frumos şi anume această culoare este întotdeauna mai intensă spre rahise; pe partea posterioară a capului, se ivesc pene lungi fluturătoare, care formează un moţ şi care normal sînt de 10—12 cm lungime. S-au împuşcat însă masculi foarte bătrîni, care aveau penele din moţ lungi de 14 cm. Pe frunte se ridică o umflătură de formă renală de 5—7 cm înălţime, de culoare intens portocalie; sacul gutural devine de un galben mai puternic şi pe el se ivesc vine roşii; picioarele, de culoare roz-alburiu, primesc pe tars şi culmea degetelor un suflu roşu-carmosin; această haină este completă abia în prima jumătate a lui mai, dar încă din iulie, cînd începe năpîrlirea, din cucuiul de pe frunte nu se mai vede nimic; penele din moţ cad şi întreg penajul pierde complet suflul frumos roz-roşiatic.

În primele 8 zile ale vieţii puii sînt urîţi, de nedescris. Ciocul este foarte scurt, nu se închide şi are o bază foarte lată. Culoarea pielei este galben-albicioasă, numai în jurul ochiului puţin brun-surie tulbure; ciocul şi ghiarele sur-albăstrui-cornoase. Irisul sur-plumburiu. În a noua sau a zecea zi, pielea începe să se coloreze în sur-albăstrui şi să crească fulgi brun-surii. Multe exemplare au o pată albă pe frunte. După şasesprezece zile încep să se ivească încetul cu încetul penele şi anume mai întîi la aripi, apoi la coadă şi mai la urmă pe cap şi grumaz.

---

[1]) La zăgan, aceasta nu provine din scăldare în apă feruginoasă, cum susţine DOMBROWSKI, ci din grăsimea glandei crupiale, cum a dovedit-o prof. A. KAMMNER (l. c.). — *D. L.*

[2]) Proc. Zool. Sic., 1870, p. 173, 409; 1871, p. 632, tab. LV.

[3]) Bull. Belg., 1883, p. 8.

[4]) *Vögel Africa's.*

[5]) Mitt. d'Orn. Ver., 1886, nr. 1, 2, 4.

TABLOUL nr. 42

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	190	77	22	14,5	50
	Min.	175	68	18	12,7	37
20 ♀ ad.	Max.	187	74	20	13,9	44
	Min.	164	65	16	12,5	32

A r i a g e o g r a f i c ă. Aceasta se întinde peste regiunea sud-mediteraneană, pînă în India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Deşi numărul pelicanului comun, ca pasăre clocitoare s-a redus foarte mult faţă de trecut, este totuşi o pasăre frecventă, în trecerea de toamnă, mai ales. În unii ani însă, chiar în iunie, apar cîrduri foarte mari pe lacurile Dunării şi pe lagune; acestea sînt păsări ale căror cuibare au fost distruse. După mersul vremii, sosirea lor oscilează între mijlocul lui aprilie şi luna mai. Trecerea principală de toamnă atinge punctul culminant la începutul lui septembrie. Cine nu a văzut masele de pelicani care se adună la Dunăre şi pe lagune, acela nu-şi poate face o idee despre aceasta.

Cel mai mare stol de pelicani pe care l-a văzut DOMBROWSKI a fost pe lacul Cheilor la Prundu, lîngă Dunăre, la 27 septembrie 1900 şi despre care scrie că: « întreg lacul era literalmente acoperit, iar pe mal stăteau în şiruri lungi, formînd pereţi albi »; la cele cinci focuri trase la repezeală din carabina sa, au rămas pe loc cinci pelicani. O privelişte splendidă a avut, zice dînsul, prin învălmăşeala de necrezut, cauzată de focurile sale. Pentru un moment nu s-a văzut altceva decît aripi, însă încetul cu încetul s-au format şiruri lungi, care se îndreptau în toate părţile, pentru ca, în cele din urmă, să urmeze o direcţie sud-estică. O apreciere a numărului lor era incalculabilă, deoarece au fost mii.

1897	Primul	exemplar	8.IV	Ultimul	exemplar	5. X
1898	»	»	14.IV	»	»	21. XI
1899	»	»	12.IV	»	»	13. X
1900	»	»	29.III	»	»	28. X
1901	»	»	5.IV	»	»	7. X
1902	»	»	12.IV	»	»	11. X
1903	»	»	9.IV	»	»	17. X
1904	»	»	31.III	»	»	8.XII
1905	»	»	5.IV	»	»	10. X
1906	»	»	13.IV	»	»	13. X
1907	»	»	12.IV	»	»	7. X
1908	»	»	8.IV	»	»	20. X
1909	»	»	15.IV	»	»	17. X

Păsările care se găsesc la noi în octombrie şi mai tîrziu, sînt de obicei tinere, numai excepţional se întîlnesc şi bătrîne; astfel, la 11 octombrie 1899, a fost văzut un cîrd cam de o sută de păsări adulte pe Ţiugan lîngă Şocarici (r. Călăraşi), iar la 17 octombrie 1903, un exemplar a fost împuşcat lîngă Oltina (r. Băneasa).

Ca un caz destul de interesant şi azi foarte rar pentru interiorul ţării noastre şi în special pentru Banat, ţin să amintesc următoarele:

În cursul dactilografierii acestui volum, în seara zilei de 28 octombrie 1951, a fost împuşcat un exemplar tînăr (♂) de *Pelecanus onocrotalus* L., rătăcit la ecluza canalului Bega, de lîngă comuna Ujvár, cam 30 km sud-vest de Timişoara. Dimensiunile acestui exemplar sînt următoarele: lungime totală 1580 mm; lungimea aripii 680 mm; coada 200 mm; tarsul 133 mm; degetul mijlociu 122 mm; policarul 52 mm; ciocul 312 mm; anvergura 2900 mm; greutatea 6,55 kg.

Cum am arătat şi altă, dată, odată cu înfiinţarea Serviciului apelor în Banat, adică cu 80—100 ani în urmă, s-a pus capăt marilor inundaţii din cîmpia Banatului (reg. Timişoara), iar bălţile mai mari au fost uscate. Au mai rămas puţine bălţi mai mici, care ar putea fi considerate ca locuri de scurtă poposire pentru asemenea specii mai mari, excepţionale pentru regiunea noastră. Ca urmare, o veche cale de migraţie a diferitelor specii mai rare, pentru ţara noastră, a fost împinsă mai spre vest, de-a lungul cursului Tisei spre sud.

Astăzi cel mai mare lac din apropiere este acela de lîngă Seghedin (R. P. Ungară), cu o suprafaţă de aproape 1000 ha, cu mlaştinile şi sărăturile adiacente, şi care serveşte ca eleşteu pentru piscicultură. Bălţile nostre din regiunea Banatului adăpostesc pentru scurte popasuri, cele mai interesante specii. Astfel se explică şi rătăcirea acestui exemplar de pelican tînăr, în regiunea şi lîngă graniţa de vest a ţării noastre.

Pe lacul de lîngă Seghedin (numit Lacul alb), au fost capturate în ultimele două decenii mai multe specii rare pentru continent, între altele şi un pelican roz, la 20.VIII. 1936, despre care am cunoştinţă şi care a mai trăit 8 ani în Grădina zoologică din Budapesta. În vremurile trecute astfel de apariţii nu erau tocmai rare.

În noua ediţie a lui NAUMANN este amintit în mai multe locuri, că această pasăre ar şedea şi pe copaci. De asemenea şi ALFRED BREHM scrie în *Tierleben* a sa: « Numai acolo unde lipsesc copacii, este acesta (locul de dormit) un banc de nisip sau o insulă singuratică; acolo unde sînt insule acoperite de copaci, întotdeauna dorm pe aceştia ».

Despre aceasta scrie DOMBROWSKI: « Eu nu am văzut niciodată un pelican şezînd pe un copac cu toate că de patrusprezece ani locuesc într-o ţară, unde pelicanul este foarte frecvent; şi nici colectorii mei, cărora le-am ordonat să fie atenţi la aceasta, nu au văzut nici cînd un pelican aşezat pe copac. Aş dori şi eu să ştiu, cum ar putea face asemenea lucru o pasăre atît de neîndemînatică ca el; această observaţie prea miroase a *Cartea Animalelor* a lui GNESSNER şi probabil a fost aşternută de la un autor la altul, ca multe asemenea greşeli tărăgănate ani de-a rîndul ».

Vocea lui este ca un mîrîit înăbuşit foarte modulat, care din depărtare şi dat de mai mulţi deodată, pare a fi nenumărate contrabasuri. Despre biologia pelicanului scrie EDUARD HODEK în interesanta sa lucrare *Über die Verbreitung und Verhalten der Gattung Pelecanus* următoarele:

« Pelicanul neîmpuşcat la cuibul său este un animal încrezător, foarte comic. O privelişte surprinzătoare ni se desvălue dacă ne apropiem cu barca de o colonie de pelicani. Din depărtare vedem marginea verde a oglinzii de apă, pe o întindere mare, ca o dantelă în albastru, cu cîmpuri verzi, tivită cu alb. Dacă ne mişcăm liniştiţi, ne putem apropia pînă la o mică distanţă, adică pînă la 30—40 de paşi de acesta, fără să observăm vreo schimbare sau mişcare pe acel loc. În timpul clocitului, cînd masculii sînt undeva departe de colonie şi poate îşi fac siesta, domneşte pe un astfel de loc de cuibărire, oricît de mare ar fi el, o linişte adîncă, întreruptă numai ici, colo de loviturile încete al unui cioc căscat. Astfel putem vedea societatea în nemişcare, urmărind luntrea numai cu capul şi cu ochii, răzimîndu-şi grumazul mult îndărăt pe spate, iar sacul gutural şi ciocul aşezate pe guşă

ţinîndu-le cît mai strînse posibil; se ridică ici, colo cîte un grumaz cu fălcile mult deschise, ca să caşte în mod nemanierat, pentru ca apoi să-şi reia poziţia liniştită. Deodată însă se ridică mai multe grumazuri, căci merită să se vadă ce se petrece acolo în afară, dar încă nu se ridică niciunul dintre pelicani; prin ciocurile lungi, colorate galben-roşu şi albstru, prin apele galben-portocalii ale obrajilor, ca şi prin săculeţele guturale galbene deschis, tabloul devine mai tărcat; s-ar putea imagina totul ca nişte nuferi albi uriaşi, cu potire splendide împestriţate cu galben. Abia la o apropiere şi mai mare se ridică o pasăre, apoi a doua, colo 2—3 încet şi gînditoare şi chiar cînd sîntem aproape la 10—15 paşi, încă se mai răsgîndesc, dacă vizita aceasta merită sau nu să se îndepărteze şi să expună cuibarul la o răcire. Cei mai îndepărtaţi sau cei aşezaţi în dreapta şi în stînga, rămîn nemişcaţi în poziţiile lor, întinzîndu-şi grumazele lungi şi puternice, împodobite pe cap cu un moţ, drept în sus. Ici, colo, cîte unul mai ridică capul în sus şi căscînd, deschide larg gîtlejul; un altul desface de probă aripile puternice, şi mai priveşte odată împrejur, dacă nu cumva s-ar mai putea evita dezertarea. Acum însă cînd sîntem cu totul aproape nu mai există nicio nedumerire, se pare că este o tulburare serioasă. Se ridică mai mulţi, cei mai dinainte desfac aripile, întind grumazele, lovesc apa cu înotătoarele şi abia cînd s-au ridicat dela suprafaţa apei, retrag picioarele şi grumazul. Această mişcare executată momentan de către cei dintîi fugari, este semnalul de refugiere pentru mulţi, care încă par netulburaţi, păsări care clocesc mai îndărăt şi mai la o parte; abia acum se ridică grosul coloniei, într-un vîrtej, lovind cu aripile înainte şi lateral apa, care se împroaşcă. O mulţime de aripi uriaşe, cu fîlfîituri rare dar puternice, vîslesc laolaltă ca să ajungă cît mai repede posibil în regiunile mai înalte ale aerului, unde încep să vireze».

C u i b ă r i t u l. Pe cît de frecventă a fost specia aceasta ca pasăre clocitoare mai de mult, mai ales pe cursul inferior al Dunării şi în special în deltă, tot pe atîta s-a împuţinat azi numărul perechilor clocitoare. În primăvara anului 1909 existau numai în Deltă trei colonii, în total cam pînă la 800 perechi clocitoare. Înainte vreme aria de clocire a acestei specii se întindea pînă către Cernavodă; de aici în sus se pare că nici mai înainte nu s-au întîlnit clocind. Cele mai renumite colonii ale acestei specii au fost acelea dela lacul Dranov, din deltă, iar o a doua pe lacul Grădina lîngă Hîrşova. Prima a fost cercetată de fraţii Paul şi Max Sintenis în anul 1874, şi probabil că în acest an a fost bine populată, căci aceştia scriu în «Natur»[1], după cum urmează: «Ouă puteam lua mii, dar ne-am mulţumit numai cu două sute de bucăţi».

Cuibarul constă numai din două ouă, în unele locuri se găsesc şi trei, patru, ba chiar şi cinci, acestea însă se rostogoleau întotdeauna din cuiburile vecine.

Forma ouălor este de obicei oval alungită, subţiate la fel către ambii poli; se întîlnesc însă şi de acelea care la un pol sînt mult mai boante decît la celălalt. Afirmaţia că adînciturile şi cutele pojghiţei calcaroase a ouălor ar proveni din faptul că această pojghiţă în timpul ouatului ar fi moale şi pe ea s-ar imprima neregularităţile aşternutului tare şi accidentat, este falsă, căci ouăle găsite în oviductul femelelor împuşcate aveau deja pe ele aceste neregularităţi. Se întîlnesc însă şi ouă la care suprafaţa este netedă de tot şi la care pojghiţa calcaroasă, pe coaja alb-gălbue nu prezintă nicio neregularitate.

[1] Anul 28, p. 119.

Dimensiunile dela o sută de ouă măsurate prezintă în medie: 95,2×60,2 mm; maximum: 102×63,5, respectiv 97,3×64,5 mm; minimum: 80×54,1, respectiv 82,3×53,3 mm.

Datele depunerii primului ou variază foarte mult la pelican. DOMBROWSKI a primit cuibare proaspete din 10 aprilie, 3 mai, 21 mai, 1 iunie, 25 iunie, În British Museum [1]) sînt amintite cincisprezece ouă din Europa de sud. Dobrogea, (13 aprilie), Rusia de sud (20 iulie), Volga, Koor Mooza, Persia (15 ianuarie şi 7 februarie), Kingane Mouth, Zambesi (mai). EDUARD HODEK a găsit în Dobrogea la 30 mai 1870, cuibare complete, curate. Dr. EUGEN REY a primit din Dobrogea ouă care au fost colectate dela începutul lui aprilie pînă la mijlocul lui iulie.

Timpul incubaţiei durează 32—36 zile. Puii sînt hrăniţi la început cu peşti digeraţi şi anume de obicei de patru-cinci ori pe zi. În primele zile, puii mici nu sînt părăsiţi de ambii părinţi; dacă soseşte masculul cu hrană, femela care a încălzit puii pînă atunci, se dă la o parte şi lasă hrănirea în grija masculului, iar ea pleacă la rîndu-i după hrană. În acest timp masculul vomitează o parte din hrana muiată în partea anterioară a săculeţului de sub vîrful ciocului şi, scuturîndu-l îl vîră sub capul puiului neputincios, care zace apatic întins cu burta şi guşa pe cuib şi care acuma poate este hrănit pentru prima oară în viaţa lui; în acest gest el vede o provocare, să caşte ciocul. Abia avînd puterea să-şi ridice capul, legănîndu-l încoace şi încolo, caută totuşi cotul săculeţului umplut al bătrînului, ţinut sub el. Masculul la rîndul său, îl ajută în această muncă neobişnuită, prin aceea, că întinde pielea săculeţului, apoi repede strînge iarăşi; prin această mişcare, hrana care se află aici, sare în micul coşuleţ deschis al puiului. După 3—4 săptămîni li se dă hrană mai consistentă de peşte, iar mai tîrziu peştii sînt doar vomitaţi pe marginea cuibului.

Deşi pelicanul îşi cercetează cuibul din anul precedent, întocmai ca şi cudalbul de exemplu, la început după sosirea sa nu se prea interesează de acesta, ci zboară fără vreun rost sau scop dela o baltă la alta. Abia în a doua jumătate a lunei mai se reîntoarce la locurile de clocit. Acestea sînt întotdeauna la marginea stufăriilor, aşezate în aşa fel, încît păsările adulte să poată ajunge la cuib de-a dreptul de pe apă şi anume din partea din spre nord, care este ferită de vînturi şi valuri şi are soare de dimineaţă. Cînd se întorc dela pescuit pelicanii, niciodată nu se lasă jos de-a dreptul pe cuib, ci cad mai întîi pe oglinda liberă a apei, şi de acolo ajung înotînd la leagănul puilor. Cuibul este o alcătuire puternică, unele avînd 1,50 m în diametru şi 1 m înălţime. El este alcătuit din rădăcini, rizomi de trestie şi papură, trestie, papură, alge şi tot felul de plante acvatice şi neobişnuit de vîrtos călcat. La alcătuirea acestuia pelicanul pare foarte caraghios, cum se învîrteşte cînd la dreapta, cînd la stînga. Majoritatea coloniilor sînt aşezate pe pereţi de stuf rezistent, mai rar pe plauri. Cuiburile stau după configuraţia locului, grupate cîte 3—15 chiar şi pînă la 80 strînse laolaltă, aşa încît păsările clocitoare se ating; albia cuibului este întotdeauna uscată şi păsările care vin la cuib îşi scutură bine apa din penaj înainte de a păşi în cuib.

[1]) *Catalog of eggs* (Catalogul ouălor), t. II, p. 217.

Dacă pelicanul este mereu neliniştit în prima jumătate a incubaţiei cuibarului, adică dacă locul odată puşcărit nu este imediat părăsit de vînători, astfel încît păsările speriate să se poată reîntoarece la cuiburile lor mai mult de un ceas, atunci el părăseşte fără îndoială locul şi cuibarele, fără a se mai interesa de ele, pentru tot timpul cît durează cuibăritul. Coloniile distruse în acest timp sînt lăsate în părăsire ani de-a rîndul, apoi slab populate. În a doua jumătate a perioadei clocirii, păsărea suportă mai uşor o astfel de tulburare, întorcîndu-se iarăşi îndărăt la cuib, însă urmăriţi şi puşcăriţi două zile la rînd, părăsesc locul cuibăririi şi nu se mai stabilesc nicăieri, pentru a mai cloci în acel an. Cu totul altfel se comportă însă, dacă puii sînt gata să iasă din ouă, sau sînt de cîteva zile. În această perioadă, chiar dacă au fost mai de multe ori speriaţi, după ce totul s-a liniştit, îi găsim din nou la cuib, astfel că dragostea lor pentru pui a devenit proverbială.

Hrana. Aceasta constă exclusiv din peşti, dintre care pelicanul preferă soiurile de crapi. Cercetările făcute pentru a se stabili aproximativ cantitatea de peşte, de care are nevoie zilnic o pereche de pelicani împreună cu copii lor, au dat următorul rezultat: 10—14 kg.

Intre numeroşii pelicani pe care i-a împuşcat DOMBROWSKI pe cînd aceştia se întorceau la cuib dela pescuit, a găsit la unul o destul de mare cantitate de peşte de 3,95 kg, între aceştia aflîndu-se un crap de 1,85 kg.

Nu se poate nega faptul că paguba pe care o pricinuesc pelicanii este considerabilă; totuşi ar fi trist şi inadmisibil ca aceste curioase păsări puternice să fie exterminate.

Pelicanii execută pescuitul aproape întotdeauna în societăţi mai mari şi anume fac adevărate goane în semicerc. Ei caută vreun lac sau o apă veche lîngă Dunăre, formează acolo un semicerc şi cu bătăi de aripi gonesc peştele spre mal; aceasta pentrucă în apa adîncă pelicanul nu poate pescui, neavînd posibilitatea să se scufunde din cauza marii cantităţi de aer ce se găseşte împrăştiat în numeroasele celule răspîndite sub pielea lui.

După cum am relatat mai sus, atît DOMBROWSKI, cît şi unii autori mai vechi, consideră variaţia mai mică a pelicanului **comun**, ca o subspecie aparte, ceea ce în ultimul timp nu se mai acceptă, fiind sinonimată cu forma nominată, după cum am arătat deja; cu toate că eu înclinam a o separa văzînd cîteva exemplare într-adevăr mai mici la talie, totuşi mă simt nevoit a mă asocia părerii lui STEINBACHER, care a avut posibilitatea să cerceteze literatura mai recentă referitoare la aceasta. Dau deci în continuare ceea ce a scris DOMBROWSKI despre această «variaţie» (subspecie), lăsînd încă deschisă această discuţie pentru viitor, dacă nu va fi cumva prea tîrziu.

Pelicanus onocrotalus rosens [1]) (sic !) Gmel.

1788 *Pelecanus roseus, Pelecanus manillensis* Gmel., Syst. Nat, t. I, p. 570—571,
1822 *Pelecanus javanicus* Hors., Trans, Linn. Soc., t, XIII, p. 197.
1837 *Pelecanus minor* Rüpp., Mus. Senck., t. II, p. 185.
1838 *Pelecanus mitratus* Lichtenst., Abh., Akad. Berl., p, 436.

---

[1]) Probabil greşeală de tipar în loc de *roseus*. — D.L.

1844 *Pelecanus calirhynchus* Hodgs., in Gray's Zool. Misc., p. 86.
1855 *Pelecanus pygmaeus* Brehm, Vogelf., p. 362.
1870 *Pelecanus sharpei* Bocage, Proc. Zool. Soc., p. 173.
1883 *Pelecanus onocrotalus* var. *minor*, Dubois, Bull. Mus. Belg., t. II, p. 7.
1891 *Pelecanus onocrotalus* (nec. Linné). I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 183.

Caracterele subspeciei. Mult mai mic decît *onocrotalus*. Părţile golaşe ale capului şi grumazului la *onocrotalus* au cu totul alte contururi decît la *minor*; la primul se întinde o linie conturală a marginei penajului, uniform rotunzită îndărăt; la ultimul linia se taie în unghiu ascuţit adînc în urma ochiului, se ridică mai întîi convex înainte, se termină în unghiu mult deasupra ochiului şi se prezintă puternic concavă în jos spre baza ciocului. Tarsul şi degetul posterior proporţional mai scurte; de asemenea şi ciocul. În penaj *roseus* se potriveşte complet cu *onocrotalus* şi nu am putut găsi altă deosebire, doar atît că este de obicei mai viu colorat.

Răspîndirea. Europa sud-estică, Africa, India, China şi Arhipelagul Malaic.

Sistematica. Considerată de unii autori ca o specie bună, amintită de alţii, cînd ca o subspecie aparte, cînd ca *pelecanus onocrotalus*.

Am avut ocazia să cercetez cincizeci şi două de exemplare proaspete şi rezultatul la care am ajuns este că, *Pelecanus roseus* este, fără îndoială, o subspecie bună de la *Pelecanus onocrotalus*.

Toate speciile de pelicani, chiar şi cei din afara Europei, se ţin strict separaţi şi niciodată nu se văd mai multe specii în cîrduri laolaltă; la *Pelecanus onocrotalus roseus* lucrurile stau altfel deoarece în toate cîrdurile mai mari de *onocrotalus*, se întîlnesc întotdeauna şi cîţiva *roseus;* aşa am împuşcat eu, dintr-un cîrd de pelicani, cu două focuri de armă, opt exemplare, dintre care cinci *roseus* tipici. În afară de aceasta, se întîlnesc toate caracterele plastice de tranziţie, de la o formă la alta, încît deseori ajungem în imposibilitatea de a afirma, dacă este un *onocrotalus* sau *onocrotalus roseus*. I. MADARÁSZ consideră astfel de exemplare ca produsul încrucişării ambelor forme; este însă greu de a afirma cu certitudine dacă aceasta este adevărat, deoarece observaţii exacte nu există pînă acum.

HEUGLIN [1]) consideră *roseus* numai un *onocrotalus* de talie mai mică. GRAY [2]) unifică *Pelecanus minor* Rüpp. cu *Pelecanus mitratus* Licht., care deşi separat, este amintit chiar şi de HEUGLIN dar totuşi privit foarte dubios ca o specie de sine stătătoare. El îl consideră numai ca forma sudică de la *onocrotalus*. DRESSER [3]) urmează exemplul lui HEUGLIN şi discutînd amă-

---

[1]) *Ornith. N. O. Africa's*, t. II, 2. Abt., p. 1499.
[2]) *Hand-List of Birds*, Part. III, p. 130.
[3]) *The birds*, etc. Parts LXXV şi LXXVI.

nunţit[1]) părerile lui ELIOT şi HEUGLIN în *A Manual of palaearctic birds*[2]), el separă însă *Pelecanus roseus* ca subspecie. RADDE în *Ornis Caucazica*[3]) separă ca specie *roseus* şi *onocrotalus* şi dă caractere precise dela ambele specii acceptate, dar află că asemănările mai mult sau mai puţin apropiate, date de KEYSERLING şi BLASIUS[4]), referitor la penajul capului lateral spre bifurcaţia mandibulei, oscilează prea mult şi deci nu sînt decisive. FRIEDRICH[5]) îl consideră ca specie, dar comite marea greşeală de a-l prezenta ca fiind de culoare albă curat fără a aminti şi despre cel roz. A. BREHM[6]) împreunează *roseus* cu *onocrotalus*. REISER[7]) se asociază complet comunicărilor lui RADDE considerînd pelicanul mic ca o specie separată. FLOERICKE[8]) îl socoteşte drept subspecie de la *onocrotalus* şi propune numele de *Pelecanus onocrotalus minor* Rüppel. R. BLASIUS consideră *Pelecanus roseus*, în noua ediţie a lui NAUMANN[9]), ca specie aparte.

TABLOUL nr. 43

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
18 ♂ ad.	Max.	145	66	20	12,5	33
	Min.	127	61	15,5	11	28
15 ♀ ad.	Max.	140	65	19	12,5	32
	Min.	128	60	18,5	10,9	27,5

Răspîndirea şi biologia. Apare regulat la Dunăre şi mai ales în deltă şi lagunele mării. Apariţia lui după număr este foarte variabilă, într-un an mai frecvent, apoi iarăşi mai rar. Am putea considera că dintr-o sută de pelicani împuşcaţi, cincisprezece sînt pelicani mici. Toate cele amintite la *onocrotalus* se potrivesc şi la subspecia lui.

---

1) p. 4.
2) 1903, p. 563.
3) p. 473.
4) *Die Wirbeltiere Europas*, p. 234.
5) *Vögel Mitteleuropas.*
6) *Tierleben.*
7) *Mat. z. e. Ornis Balcanica*, p. 191.
8) Mitth. d. Ornith., Ver. in Wien, t. XXI, p. 61.
9) *Vögel Mitteleuropas.*

C u i b ă r i t u l. Cuibarul constă din unul sau două ouă. Dimensiunile şi greutatea dela 7 cuibare sînt următoarele:

1 *a*) $\frac{87,6 \times 54,5 \text{ mm}}{1843 \text{ cg}}$ şi 1 *b*) $\frac{89 \times 56 \text{ mm}}{1961 \text{ cg}}$; 2 *a*) $\frac{88,1 \times 57,2 \text{ mm}}{1965 \text{ cg}}$ şi 2 *b*) $\frac{87,8 \times 55,5 \text{ mm}}{1960 \text{ cg}}$

; 3) $\frac{86,4 \times 54,2 \text{ mm}}{1839 \text{ cg}}$; 4) $\frac{89,2 \times 56,5 \text{ mm}}{1965 \text{ cg}}$; 5) $\frac{86,5 \times 57,7 \text{ mm}}{1960 \text{ cg}}$;

6) $\frac{87,7 \times 54,8 \text{ mm}}{1850 \text{ cg}}$; 7) $\frac{85,2 \times 55,5 \text{ mm}}{1807 \text{ cg}}$.

Un ou din colecţia lui NEHRKORN din Dobrogea are următoarele raporturi de măsuri:

$$\frac{86,6 \times 57,8 \text{ mm}}{19,6 \text{ g}}.$$

REISER de asemenea dă dimensiunile unui ou din Dobrogea:

$$\frac{87,8 \times 54,7 \text{ mm}}{1847 \text{ cg}}.$$

307. **Pelecanus crispus** Bruch.

Pelican cu coamă (fig. 179)

1832 *Pelecanus crispus* Bruch., Isis, p. 1109.
1855 *Pelecanus patagialus* Brehm, Vogelf., p. 361.
1869 *Pelecanus orientalis* Wright, Ibis, p. 255.
1891 *Pelecanus crispus* Bruch., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 183.
1899 *Pelecanus crispus* Bruch., 1832, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 80.
1899—1903 *Pelecanus crispus* Bruch., I. Madarász, Magy. Mad., p. 268.
1910 *Pelecanus crispus* Bruch., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 610.
1932—1938, *Pelecanus crispus* Bruch., E. Hartert, Vög. Pal. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1404; t. IV, p. 444.

N u m i r i   r o m î n e ş t i: Pelican cu coamă, Babiţă comată, Babiţă creaţă, Babiţă cu gît zburlit, Batcă cu coamă, Baboaşă zburlită, Năsută comată, Guşată.

N u m i r i   s t r ă i n e: Rus.: *Cudravaja baba; Cudriavîi pelican;* Germ.: *Krauskopfpelikan, Krausköpfiger Pelikan, Riesenpelikan, Grosse Kropfgans;* Franc.: *Pélican frisé;* Ital.: *Pellicano riccio;* Engl.: *Dalmatian Pelican;* Ung.: *Borzas gödény.*

C a r a c t e r e l e   s p e c i e i. Partea golaşă în jurul ochiului, mică. Penajul capului este foarte lăţit, aşa încît acoperă pe laturi şi nările şi ajunge pînă la rădăcina ciocului. Partea posterioară a capului şi a grumazului este acoperită cu pene creţe; la bătrîneţe capătă un smoc de pene buclate pe cerbice.

Pasăre adultă. Este alb-surie, iar pe manta şi partea de dedesubt a corpului, sur-cenuşie deschis; rahisele negre; aripile negru-brunatice închis.

La cei mai în vîrstă, culoarea generală devine şi mai albă ; suflul suriu mai slab. Sacul gutural este roşu-cinabru; picioarele negru-surii. Irisul alb-sidefiu.

Pasăre tînără. Deasupra brun-surie, pe spate, penele au dungi mai deschise, iar pe partea de dedesubt este alb-surie murdar; aripile sînt

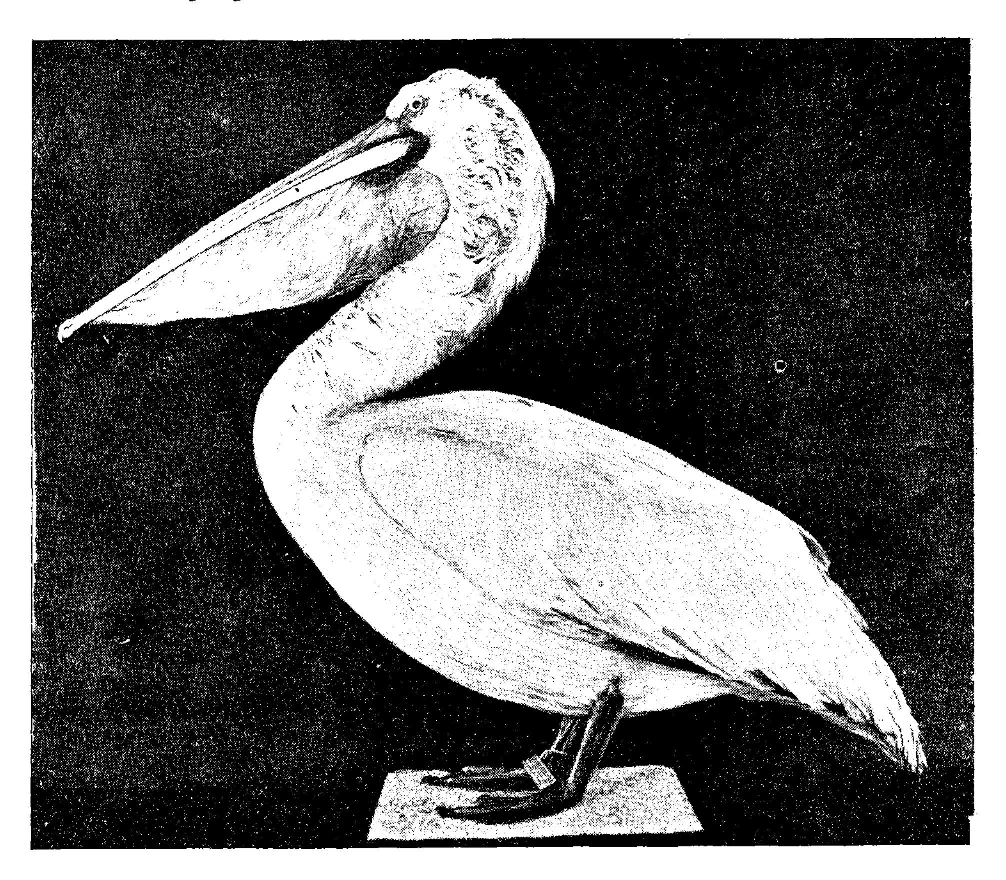

Fig. 179. — *Pelecanus crispus* Bruch. ♂. Pelican cu coamă.
1 : 8,14 din mărimea naturală.

brun-negricioase, cu rahisuri negre. Sacul gutural galben; picioarele sur-plumburii. Irisul sur-sidefiu.

S i s t e m a t i c a. Din această specie au fost cercetate cincizeci şi două de exemplare, iar penajul lor a fost găsit foarte constant. Ca şi ceilalţi pelicani şi aceştia îşi îmbracă primăvara haina de nuntă, întru cît pe partea posterioară a capului încep să se ivească pene buclate moi, care la păsările foarte bătrîne ajung lungimea de 14—16 cm, alcătuind un moţ în formă

de ciucure: sacul gutural se colorează intens în roşu-coral, iar părţile golaşe din jurul ochiului sînt roşcat-violet deschis, culori care mai tîrziu devin iarăşi mai palide.

R. BLASIUS relatează, în noua ediţie a lui NAUMANN, că puii abia ieşiţi din ou sînt acoperiţi cu un puf alb. Aceasta însă nu este exact, deoarece puii ies din ou golaşi, pielea lor este mai întunecată decît la puii de *onocrotalus* şi abia după opt pînă la zece zile, încep să se acopere cu pufi alb-surii.

TABLOUL nr. 44

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	199	80	26	15	45
	Min.	178	69	20	13,8	39
15 ♀ ad.	Max.	191	78	26	15	43
	Min.	170	67	21	13,7	35

Aria geografică. Europa de sud şi Africa de nord, spre est peste India de nord pînă în R. P. Chineză şi R. P. Mongolă sud-estică.

Răspîndirea şi biologia. La Dunăre şi în Deltă este o apariţie comună, numeros ca indivizi, însă, faţă de *onocrotalus*, întotdeauna rămîne în urmă.

Niciodată nu s-au văzut din această specie stoluri atît de mari, ca din cealaltă. Cîrdurile de cîte o sută de bucăţi sînt chiar excepţii. De obicei pîlcurile sînt alcătuite din cîte zece pînă la cinzeci de exemplare. De asemenea nu a fost întîlnit niciodată amestecat în stoluri cu *onocrotalus*, ci întodeauna aceste specii sînt separate. Pelicanul cu coamă apare la Dunăre, după mersul vremii, la mijlocul lui martie sau începutul lui aprilie.

1897	Primul	exemplar	10.IV	Ultimul	exemplar	—
1898	,,	,,	25.III	,,	,,	1. X
1899	,,	,,	1. IV	,,	,,	13. X
1900	,,	,,	11. IV	,,	,,	—
1901	,,	,,	27.III	,,	,,	25.IX
1902	,,	,,	2. IV	,,	,,	—
1903	,,	,,	15.III	,,	,,	7. X
1904	,,	,,	18.III	,,	,,	3.XI
1905	,,	,,	1. IV	,,	,,	25.XI
1906	,,	,,	13.III	,,	,,	5. X
1907	,,	,,	20.III	,,	,,	12. X
1908	,,	,,	3. IV	,,	,,	24.IX
1909	,,	,,	15. IV	,,	,,	19.IX

Cuibăritul. Şi mai curînd decît *onocrotalus*, crispus va dispare ca pasăre clocitoare din ţara noastră,.

După informaţiile lui DOMBROWSKI, în anul 1909 mai existau numai patru colonii în ţară, în total circa două sute de perechi! EDUARD HODEK mai scrie încă din anii 1867 şi 1868, următoarele: « Eu apreciez numărul perechilor de *crispus* clocitoare pînă la Argeş şi la Cernavodă, întrucît aceştia se găsesc neamestecaţi, anual la 2500. Un calcul măcar cu aproximaţie, de aici spre est pînă la Marea Neagră, ar fi iluzoriu; numărul păsărilor clocitoare aici, întrece desigur orice imaginaţie, căci ele se găsesc poate, cu milioanele ! » În anul 1896 cînd DOMBROWSKI a întreprins pentru prima dată o excursie mai mare la Dunăre, nu mai erau milioane, dar totuşi se găseau mii de perechi clocitoare; începînd de atunci însă, din cauza pescuitului raţional, organizat pretutindeni ele au mers repede spre declin, iar în 1900 se mai cunoşteau numai 900 de perechi clocitoare. Una dintre cele mai demult cunoscute colonii, pe lacul Bucu, lîngă Raşova (reg. Constanţa), care cu ani în urmă consta din mai multe sute de perechi, număra în anul 1902 abia 98 de perechi, iar pe Vederoasa, din vecinătate, era patru colonii mai mici cu cîte cinci, opt, zece şi douăsprezece cuiburi. În 1904 a mai văzut acolo cinci, iar începînd dela 1905, niciunul. Acum *crispus* mai cloceşte numai în deltă: pe cursul superior al Dunării, începînd dela Tulcea în sus, au dispărut.

Cele mai vechi colonii din acest soi erau aşezate pe lacuri — deseori mult îndepărtate de Dunăre, dar legate cu aceasta prin canale — înconjurate de coline, care aveau pe margini brîuri înalte de trestie deasă şi păpuriş. Cîteva colonii însă, se găseau şi în teritoriul inundabil, şi în Delta Dunării. Pînă la lacurile de lîngă Raşova şi Cernavodă, şi mai departe pînă la Tulcea, locurile de clocire aparţineau aproape exclusiv acestei specii.

Felul de viaţă în timpul clocirii este acelaşi ca şi la *onocrotalus*.

Cuibarul constă întotdeauna numai din două ouă, care sînt depuse cînd în aprilie, cînd abia în mai. S-au găsit cuibare proaspete la 21, 25, 29 aprilie, 9, 14, 23 mai şi 7, 13 iunie.

Aceste ouă nu se deosebesc întru nimic de cele de *onocrotalus*, decît doar că sînt deobicei ceva mai mari.

O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 93,3×58,1 mm; maximum: 10,2×58,1 şi 96×64 mm; minimum: 82,5×60 şi 85,5×52,9 mm.

H r a n a. Aceasta este aceeaşi ca şi la ceilalţi pelicani. Populaţia rurală atribuie grăsimii de pelican o mare putere tămăduitoare şi este întrebuinţată la diferite boale; aşa de exemplu, cei tuberculoşi îşi ung pieptul cu aceasta.

La cele amintite de DOMBROWSKI, despre speciile de pelican şi mai ales dspre răspîndirea lor, azi, la noi la ţară, doresc să mai amintesc ca încheiere următoarele:

Dela apariţia lucrării lui DOMBROWSKI din 1910 şi pînă în prezent, situaţia ambelor specii de pelicani a devenit cu adevărat îngrijorătoare. Cantităţile amintite de fraţii SINTENIS, HODEK, DOMBROWSKI şi alţii din timpurile mai vechi, par astăzi nişte poveşti interesante, iar nouă, care cunoaştem aproximativ situaţia de acum, nu ne vine a crede că au putut exista cîndva atîtea colonii şi atîta sumedenie de pelicani.

În primăvara anului 1907, cînd pentru prima dată am vizitat şi eu timp de două zile lacul Şerbanu, am putut cu uşurinţă împuşca din barcă, într-o jumătate de oră, 5 pelicani cu coamă, *nu la cuiburi, ci în timpul zborului la*

pescuit. Ei sburau peste barca în care hoinăream pe acel lac. În 1923, cînd am ajuns din nou cam pe aceeaşi vreme, în aceeaşi regiune, nu am mai întîlnit pe lacul Şerbanu niciunul din această specie. În primăvara anului 1925, am avut prilejul să cercetez în imensele bălţi, dintre braţul Chiliei şi Sulina, pe un ghiol (al cărui nume este mai prudent să nu-l dau aici), o colonie de *crispus* cunoscută de zeci de ani şi care urma să fie filmată. Această colonie, foarte greu accesibilă, fusese vizitată cu vreo 8—10 zile înainte de un ornitolog (oolog) polonez, dela care am primit trista informaţie că rezultatul pe care noi îl urmărim va fi foarte problematic. Cu toate că eram pregătit la o mare decepţie, am înfruntat toate greutăţile ca să ajungem la colonie. Dar ce dezastru! Pelicanii nici urmă de ei, iar cele 70—80 de cuiburi cîte se găseau acolo, erau în majoritate distruse. Cuibarele fuseseră călcate în picioare sau aruncate în apă; iar la întrebarea pusă barcagiilor lipoveni, pentru ce comit astfel de fapte barbare, răspunsul a fost scurt: «pentru că ne mănîncă peştele». Cu toate insistenţele ornitologului oaspe polonez, barcagii lipoveni nu au ezitat să distrugă complet această colonie. Ornitologul dr. LUDOVIC RODEWALD, şeful serviciului biologic şi inspector de vînătoare, a publicat o dare de seamă, în «Revista Vînătorilor»[1]) despre situaţia speciilor mai însemnate de păsări de baltă din deltă; din acest articol, şi fără a reproduce numele locurilor amintite de dînsul, dau textual cele comunicate despre aceste păsări: «Pelicanii: 1300 de perechi în diferite colonii şi cel puţin 500 exemplare sterpe sau prea tinere în lacul ... şi .. Deci, cam 3000—3100 exemplare».

Această apreciere se referă aşadar, la toţi pelicanii din ţinutul Dobrogei şi după părerea lui, situaţia a devenit ceva mai îmbucurătoare decît pînă acum.

Era deci timpul ca şi aceste păsări cu care ţara noastră se mai poate mîndri, să fie luate sub protecţie, ceea ce am şi reuşit să realizez cu ajutorul Comisiei monumentelor naturii din R.P.R. Este ultima staţiune spre vest, unde mai există colonii de pelicani şi azi. Ocrotirea lor prin toate mijloacele se impune deci în modul cel mai imperios. În restul ţării şi mai ales în Transilvania, Banat şi Moldova de nord, faţă de trecut, azi numai foarte rar se întîlneşte cîte un exemplar rătăcit, care cu siguranţă cade victimă vînătorilor. Cazuri de acesta cunosc mai multe. Nu rareori coloniile de pelicanii suferă şi din cauza furtunilor violente sau a grindinilor ce se deslănţuiesc pe aici, în timpul cuibăritului. Acest fapt l-am putut constata din nou, împreună cu dr. L. RODEWALD şi prof. dr. E.BOTEZAT în lunile mai şi iunie 1924, cînd am fost însărcinat de către Centrala ornitologică romînă şi Comisia monumentelor naturii pentru a cerceta Delta în vederea stabilirii rezervaţiilor şi refugiilor. Bucuroşi că am descoperit cîteva colonii de pelicani, mai mici sau mai mari, între braţele Sulina şi Chilia, pe rămăşiţe de plaiuri, a căror amintire, din nefericire, se va păstra numai în filmele culturale, am fost însă adînc mîhniţi, cu puţine zile mai tîrziu, de ravagiile şi pustirile cauzate de un uragan, ce s-a dezlănţuit în seara zilei de 14 iunie. Toate aceste colonii, cu excepţia uneia mai mari, ascunsă într-un complex de plaur mai mare, au fost complet nimicite; petecile de plauri cu cuibarele au fost răsturnate laolaltă sau deplasate cu totul în altă direcţie. Evident, progenitura acestor colonii mai mici era distrusă pentru acest an.

[1]) 1939, nr. 9, p. 1—3.

XVI. Ordinul **TUBINARES (=PROCELLARIIFORMES)**

Furtunarii trăiesc exclusiv la mare şi sînt de diferite mărimi. Cei mai mici abia întrec cu puţin rîndunica, pe cînd cei mai mari, cu aripile lor puternice întinse, întrec cu mult pe cele mai mari păsări de uscat. Caracterul lor izbitor, în afară de aripile lungi, este ciocul, care se pare că fi alcătuit din lame separate cornoase, mărginite prin nişte jghiaburi bine vizibile; orificiile nazale se termină prin nişte tuburi ridicate, din care cauză sînt şi numite *Tubinares* (Tuburi nazale). De atfel ciocul, al cărui vîrf se termină într-un cîrlig puternic încovoiat, se aseamănă mult cu al cormoranilor. Dintre caracterele acestui ordin trebue încă amintite următoarele: osul palatin este divizat (schizognat); dunga anterioară a osului scobită (holorhinal); degetele anterioare sînt legate printr-o membrană înotătoare completă; glanda crupială are o cunună de pene; dintre remigele secundare lipseşte a cincia (aquintocubital).

Furtunarii cuibăresc de cele mai multe ori pe insule oceanice şi anume în găuri subterane scobite de ei, cîte odată însă şi pe locuri deschise; ouă întotdeauna numai un ou, care este alb curat sau la unele specii alb şi la capătul bont stropit cu roşu. Puiul ieşit din nou este acoperit cu puf des şi părăseşte cuibul abia cînd este dezvoltat complet; pînă atunci se află sub îngrijirea părinţilor.

O. SALVIN [1]) a divizat acest ordin în patru familii: *Procellariidae, Puffinidae, Pelecanoididae* şi *Diomedeidae.*

După SHARPE [2]), numărul speciilor cunoscute este de 123.

În ţara noastră este reprezentată numai o familie.

Limba este atrofiată; de asemenea şi degetul posterior mic, care este rudimentar sau lipseşte cu totul. Remigele primare sînt 11 la număr, dintre care prima este rudimentară. Au cinsprezece vertebre cervicale. Puii nou-născuţi

---

1) *Cat. B. Br. Mus.* 1896., t. XXV, p. 342.

2) *Hand-List,* 1899, t. I. p. 120—129.

sînt orbi. Multe forme au aria de răspîndire foarte restrînsă, pe cînd altele, fără formă modificată, sînt răspîndite peste mai multe oceane, iar altele se rătăcesc la depărtări foarte mari de locurile lor băştinaşe. Locul de cuibărit al mai multor specii nu este încă cunoscut sau insuficient cunoscut. Clasificarea lor precisă, încă nu este terminată.

Cu sistematica de la *Tubinares* (*Procellariiformes*) s-a ocupat din nou G. MATHEWS, cu rezultate mereu variabile, care au dus în cele din urmă a un conspect, cu o cheie de determinare (dyhotomică) [1]).

1. Fam. PROCELLARIIDAE

308. **Puffinus puffinus yelcouao** (Acerbi)

Furtunar

1827 *Procellaria yelkouan* Acerbi, Bibl. Ital., t. CXL, p. 294.
1856 *Puffinus yelcouan* Bonap., Consp. Gen. Av., t. II, p. 205.
1857 *Puffinus-anglorum* (nec. Temm). Costa, Faun, Regn. Nap. Uec., p. 72.
1896 *Puffinus yelkouanus* Salvin, Cat. B. Br. Mus., t. XXV, p. 379.
1899—1903 *Puffinus yelkouanus* (Acerbi), I. Madarász, Magy. Mad., p. 413.
1910 *Puffinus anglorum yelkonan* (sic !) Acerbi [2]), R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 821.
1932—1938 *Puffinus puffinus yelkouan* (Acerbi). E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1421; t. IV, p. 447.

Numiri romîneşti: Furtunar, Pufin mediteranean. Păsărea furtunii, Pasărea vijeliei, Vijelniţă, Pufin răsăritean.

Numiri străine: Germ: *Mittelländischer Sturmtaucher, Mittelländischer Taucher-Sturmvogel*; Franc.: *Âme damnée; Ital.: Berta minore;* Engl.: *Levantine Schearwater;* Ung.: *Középtengeri vészmadár, Bukdosó vészmadár.*

Caracterele speciei. Ciocul lung, spre cîrlig puţin ridicat. De mărimea martinului rîzător. Partea superioară nu este atît de întunecată ca la *puffinus* tipic, ci mai mult brunatică. Tectricele subcodale nu sînt albe, ci brune, ori brune amestecat cu alb. Scapularele, care la *puffinus* tipic sînt albe, mărginite pronunţat cu o pată terminală întunecată (cu dungă albă externă), sînt mai spălăcit brune spre capăt.

Aria geografică. Locueşte pe Marea Mediterană şi Marea Adriatică, precum şi pe Marea Neagră, în parte.

Răspîndirea şi biologia. DOMBROWSKI a observat numai o singură dată patru exemplare pe Marea Neagră, în martie 1910, lîngă Mamaia (reg. Constanţa). Crede

[1]) A *chek-list of the Order Procellariiformes*, Nov. Zool., Dec. 1934, t. XXIX, nr. 2, p. 151—206.

[2]) DOMBROWSKI în literatura citată (luată dela MADARASZ) scrie conecvent *yelconan* în loc de *yelcouan*. — *D. L.*

însă că s-ar putea întîlni mai deseori, decît se presupune, deoarece în Bosfor este foarte frecvent. Prof. dr. L. RIEGLER scrie în lucrarea sa *Die Türkei und ihre Bewohner*[1]) (Turcia şi locuitorii ei): « *Puffinus puffinus* Brün. În multe mii de exemplare vin dinspre Marea Neagră şi în zbor accelerat, aproape de suprafaţa mării, trec Bosforul îndreptîndu-se spre Marea Marmara departe, apoi se întorc iarăşi îndărăt; asemenea stoluri, pe care le întîlnim în fiecare moment, se găsesc în tot timpul anului ».

Mr. SIMPSON a găsit lîngă Constanţa resturile unui furtunar.

În primăvara anului 1923, cînd am trecut din Pădurea Letei la punctul Cardon de sub gura braţului Chiliei din sud, lîngă malul Mării Negre, am văzut şi eu un pîlc de vreo 15—20 de exemplare de furtunari, la o distanţă de 120—150 metri de la mal, aproape de suprafaţa apei, sburînd foarte repede peste valurile încreţite de un vînt uşor, spre Sulina; despre o încercare de a trage cu arma după ei nici vorbă nu putea fi, dar i-am recunoscut foarte bine şi nici nu-i puteam confunda cu alte specii de păsări.

În nici o altă călătorie a mea prin Dobrogea, mai ales prin lagune, nu am întîlnit-o.

Se hrăneşte cu peştişori, moluşte şi crustacee care plutesc pe suprafaţa apei. În mai sau iunie depune un singur ou, de culoare albă, netedă, fără luciu, în vreo gaură sau crăpătură de stîncă. Despre clocirea lui la Marea Neagră, nu avem pînă acum nici o dată precisă.

[1]) Wien, 1852, p. 124.

VII. Ordinul **PYGOPODES**

Acest ordin încadrează corcodeii *(Podicipidae)* şi fundacii *(Urinatoridae* sau *Colymbidae).* Craniul este holorhin şi schizognat. Prelungirile basipterygoide lipsesc. Remigele primare 11—12, prima rudimentară; remigele secundare, 20 sau mai puţine. Aquintocubitali. Coada este foarte scurtă, cîteodată ca şi lipsă. Degetele lamelate, sau complet legate printr-o membrană înotătoare. Degetul exterior este cel mai lung, degetul posterior evident, aşezat mai sus decît cele anterioare. Gamba inferioară este acoperită cu pene pînă la încheietura tarsului; tarsul lateral e foarte mult turtit, astfel că, atît partea anterioară cît şi cea posterioară, formează dungi tăioase. Picioarele sînt aşezate foarte mult îndărăt. Puii sînt acoperiţi cu puf des şi părăsesc imediat cuibul. Se deosebesc două familii: *Podicipidae* şi *Urinatoridae.*

DOMBROWSKI consideră aceste două familii drept ordine separate, caracterizîndu-le ca atare; aceste caracterizări sînt însă totodată şi caracterele familiilor şi deci le voi da în întregime, la locul indicat.

1. Fam. PODICIPIDAE

Caractere. Corpul este cilindric, ciocul drept, ascuţit; picioarele îndreptate spre partea posterioară a corpului; tarsul turtit lateral; degetele anterioare sînt lungi şi în loc de membrane înotătoare, prevăzute cu lamele late, aşezate lat într-un plan; ghiarele sînt şi ele late, în formă de unghii. Corpul este acoperit des cu pene, fără cărări; aripa e îngustă şi ascuţită; coada atrofiată, rectricele veritabile lipsă. Tibia, ca şi la fundaci, are la partea superioară un adaus la genunchi; basinul este alungit îndărăt; în schimb structura posterioară a sternului se abate mult dela aceea a fundacilor. Anume, partea din mijloc a marginii posterioare este scobită unghiular şi cade mai înlăuntru dela linia trabeculelor laterale. Osul palatin este divizat (schizognathus); numărul vertebrelor cervicale este 17—21.

Aceste păsări sînt răspîndite pe tot pămîntul. De obicei ele trăiesc pe ape stătătoare şi ouă 4—8 ouă albe sau de un gălbui murdar; ouăle sînt lunguieţe şi la fel de ascuţite la ambii poli. Puii sînt acoperiţii cu puf des şi imediat cum au ieşit din ou sînt capabili să înoate.

309 Podiceps cristatus cristatus (L.)

Corcodel mare (fig. 180)

1758 *Colymbus cristatus* Linnaeus, Syst, Nat., Ed. X, t. I, p. 135.
1766 *Colymbus cristatus, Colymbus urinator* Linné, Syst. Nat., t. I. p. 222—223.
1787 *Podiceps urinator* Lath., Gen. Syst., Suppl., t. I, p. 294.
1790 *Podiceps cristatus* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 780
1831 *Podiceps mitratus, Podiceps patagiatus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 953—954.
1844 *Podiceps australis* Gould., Proc, Zool. Soc., p. 135.
1855 *Podiceps longirostris* (non Bonaparte? !) Brehm, Vogelfang, p. 401.
1870 *Podiceps Widhalmi* Goebel, Journ. f. Orn., p. 312.
1874 *Podiceps rostratus* Mansell-Pleydell, Orn, et Conch. Dorset, p. 47.
1884 *Podiceps infuscatus* Salvad., Ann. Mus. Civ. Gen., p. 25, 251.
1887 *Podiceps cristatus* Salvad., Ucc. Ital., p. 300.
1891 *Podiceps cristatus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 156.
1897 *Lophaethya cristata* Sharpe, Handb. B. Gr. Brit., t. 14, p. 194.
1899 *Colymbus cristatus* (L.), 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 20.
1899—1903, *Podiceps cristatus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 419.
1910 *Podiceps cristatus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 826.
1932—1938, *Podiceps cristatus cristatus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1445; t. IV, p. 451.

Nume romîneşti: Corcodel mare, Cufundac mare, Cufundaş, Bodîrlău.

Numiri străine: Rus.: *Gagara hohlataia, Hohlatîi Nîreț, Obîiknovennaia ciomga;* Germ.: *Grosser Haubentaucher, Grosser Steissfuss, Grosser Lappentaucher, Kragentaucher, Kappentaucher, Erztaucher, Krontaucher;* Franc.: *Grèbe huppé;* Ital.: *Svasso maggiore, Colimbo crestato maggiore, Sperga, Colimba col ciuffo;* Engl.: *Great Crested Grebe;* Ung.: *Búbos vöcsök.*

Caracterele speciei. Ciocul este subţire şi foarte alungit. Pe creştet se află un moţ de pene mişcător, de culoare neagră împărţit în două şi avînd înfăţişarea unor cornițe; o fîşie de pene lungi înfăşură capul ca un guler.

Haină de nuntă. Gulerul în interior este roşu-ruginiu, spre capăt brun întunecat. Fruntea şi faţa alb-brunatice; frîul golaş brun-suriu, cu o pată neagră înaintea ochiului. Grumazul în partea superioară este brun închis; în cea inferioară, brun-negricios. Toată partea de dedesubt este albă mătăsoasă; pe aripi are două benzi albe. Partea superioară e brun-surie.

În haina de toamnă, gulerul scurt şi simplu este alb, cu puţin roşu-ruginiu, tivit puţin şi îngust negricios.

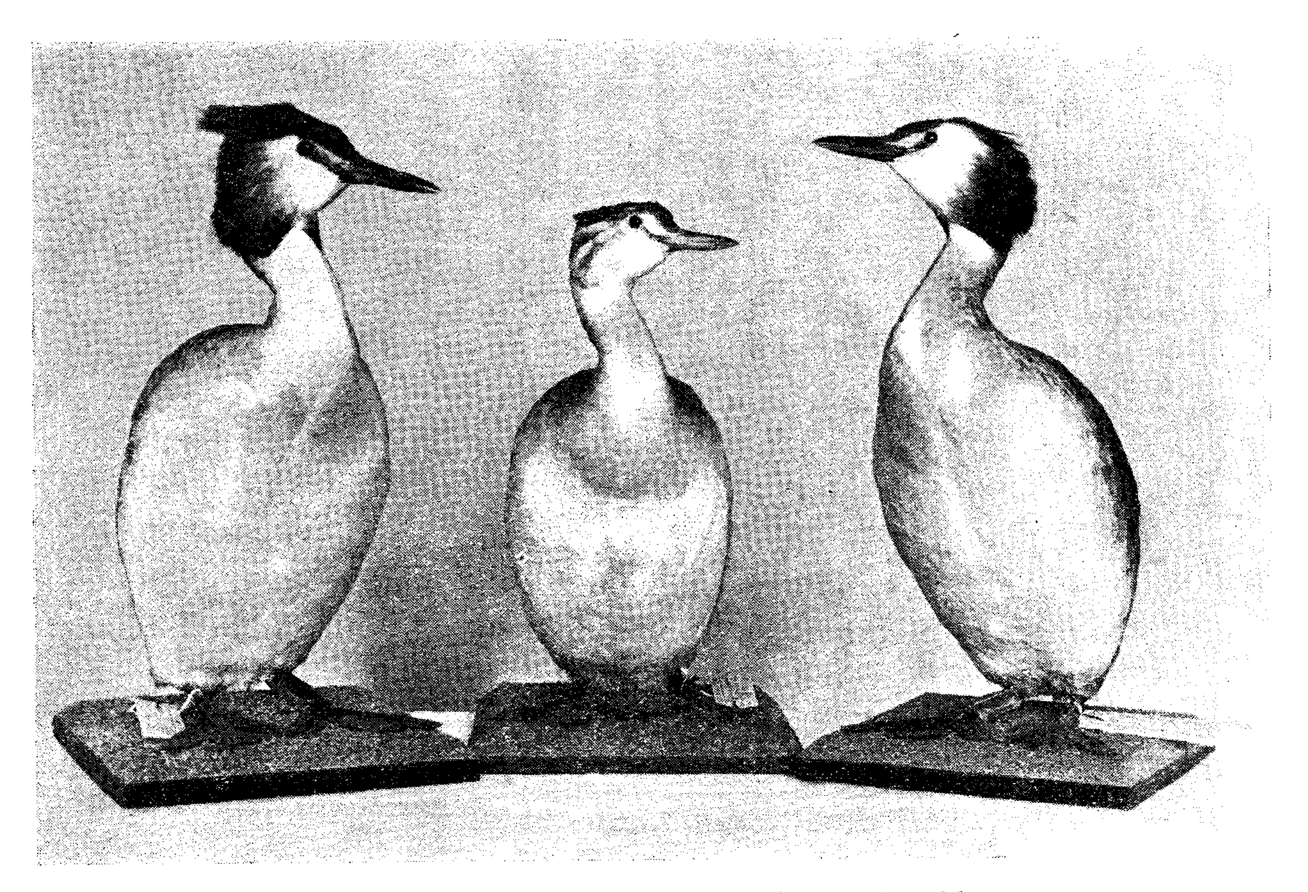

Fig. 180. — *Podiceps cristatus cristatus* (L.). ♂, juv., ♀. Corcodel mare.
1:4,16 din mărimea naturală.

în haină de tînăr îi lipseşte moţul de pene şi gulerul; pe partea superioară este brun-negricios suriu.

Ciocul este roşu. Picioarele, pe dinafară brun-măslinii, pe dinăuntru verzi-gălbui. Irisul la tineri, galben, la adulţi roşu-carminiu.

S i s t e m a t i c a. Despre corcodeii mari, nu este nimic important de comunicat. Dimensiunile medii sînt cele arătate în tabloul nr. 45.

TABLOUL nr. 45

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	61,5	20	3,5	7	5,3
	Min.	56,1	17,5	2,8	6,4	4,9
15 ♀ ad.	Max.	55,8	19,4	3,3	7	5,2
	Min.	52	16,5	2,4	6,1	4,7

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa, Asia, Africa şi Noua Zeelandă.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Corcodelul mare este, hotărît, cea mai frecventă specie a acestei familii şi cloceşte în mare număr în toate bălţile din ţară, mai ales pe apele întinse, liniştite, de ambele părţi ale Dunării. Timpul sosirii lui este mijlocul lui martie; cele mai timpurii exemplare au fost observate la 1 martie. Plecarea urmează în octombrie; mulţi rămîn însă la noi, pînă ce îngheaţă lacurile mai mari, aşa dar de multe ori pînă în decembrie.

C u i b ă r i u l. Corcodelul mare cloceşte aproape întotdeauna în societăţi, adică cuiburile lor stau deseori abia la 25—30 m depărtare unul de altul; în repetate rînduri s-au văzut mai multe cuiburi laolaltă pe un spaţiu relativ mic. Cuibarul, constînd din 3—5 ouă, se găseşte de obicei în mai, cînd mai devreme, cînd mai tîrziu, după mersul vremei; chiar şi în iunie, se găsesc cuibare proaspete. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 55,8×36,8 mm; maximum: 60×39,7 mm; minimum: 49,2×35,1 şi 51,8×33,4 mm.

310. **Podiceps griseigena griseigena** (Bodd.)

Corcodel cu gît roşu (fig. 181)

? Partim: *Colymbus vulgaris* Scopoli, Annus I. Historico-Nat., p. 78.
1783 *Colymbus griseigena* Bodd., Tab. Pl. Enl., p. 55.
1783 *Colymbus grisegena* (corr. *griseigena*) Boddaert, Tabl. Pl. Enl. (— Ex. Daubenton: Pl. Enl. 931), p. 55.
1784 *Colymbus subcristatus* Jaquin, Beytr. Gesch. Vög., p. 37.
1786 *Colymbus Parotis*, Sparrman, Mus. Carlson, fasc. I, nr. IX, Taf. et Text.
1787 *Podiceps Ruficollis* Lath., Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 294.

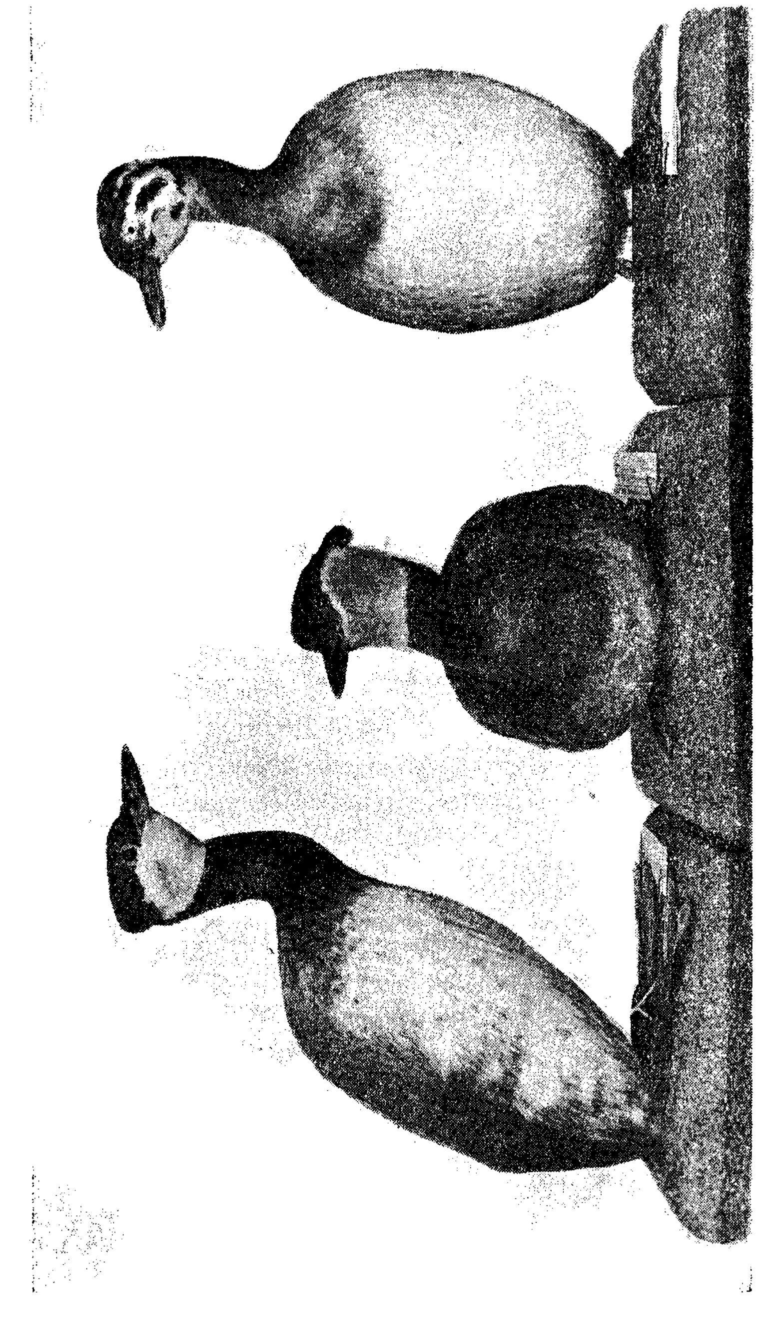

Fig. 181. — ***Podiceps griseigena griseigena*** (Bodd.). ♀, ♂, juv. Corcodel cu gît roşu.
1 : 3,33 din mărimea naturală.

1788 *Colymbus rubricollis* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 592.
1790 *Colymbus Longirostris* Bonnat., Tabl. Encycl. Méth., Orn., I, p. 54.
1790 *Podiceps rubricollis* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 783.
1810 *Podiceps subcristatus* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 429.
1826 *Colymbus cucullatus, Colymbus naevius* Pall, Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 355–356.
1827 *Colymbus cucullatus* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 355.
1831 *Podiceps canogularis* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 958.
1846 *Podiceps griseigena* G. R. Gray, Gen. B. III, p. 633.
1887 *Podiceps griseigena* Salvad., Ucc. Ital., p. 301.
1891 *Podiceps griseigena* Bodd., (*rubricollis* Gm.) I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 157.
1897 *Lophaethyia griseïgena* Sharpe, Handb. B. Gr. Br., t. IV, p. 198.
1899 *Colymbus griseigena* (Bodd.) 1783, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 25.
1899–1903 *Podiceps griseigena* (Bodd.), I. Madarász, Magy, Mad., p. 420.
1910 *Podiceps griseigena* Bodd., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 828.
1929 *Podiceps griseigena schioleri* Hortling, Ornis Fennica, t. VI, p. 11.
1932–38 *Podiceps griseigena griseigena* (Bodd.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912–1921, t. II, p. 1448; t. IV, p. 451.

Numiri romîneşti: Corcodel cu gît roşu, Corcodel mijlociu, Corcodel roşu, Bodîrlău, Cufundac, Fundac.

Numiri străine: Rus.: *Seroşecaia poganca, Zapadnaia seroşecaia poganca;* Germ.: *Rothalsiger Lappentaucher, Rothalsiger Steissfuss, Kleiner Haubensteissfuss;* Franc.: *Grèbe jougris, Grèbe à joues grises;* Ital.: *Svasso collo-rosso, ColimboSvasso rosso;* Engl.: *Red-necked Grebe;* Ung.: *Vörösnyaku vöcsök.*

Caracterele speciei. Peste urechi, de ambele laturi, are un smoc de pene scurt retezate, ce se trage ca o barbă în jos.

Haină de nuntă. Creştetul şi partea posterioară a grumazului superior sînt negre; grumazul anterior este roşu-brunatic; partea superioară a capului, brună; laturile capului şi gîtul, sur-gălbui; partea de dedesubt albă mătăsoasă, pătată cu suriu; partea superioară negru-brunatică; pe aripi are o oglindă albă.

Haină de tînăr. Bărbia şi gîtul albe, pe laturi cu trei dungi longitudinale negru-brunatice; grumazul şi guşa sînt de culoare ruginiu-gălbuie.

Ciocul este negru, la rădăcină galben auriu. Picioarele, pe dinafară sure întunecat, pe dinăuntru verde-măslinii. Irisul la tineri brun, la adulţi roşu.

Sistematica. Culoarea galbenă la cioc variază foarte mult în întindere şi la masculii foarte bătrîni este galben-portocalie.

Aria geografică. Europa, Africa de nord şi Asia de vest.

Răspîndirea şi biologia. În bălţile romîneşti, această specie se întîlneşte mai rar decît corcodelul mare, totuşi se poate numi frecvent. Sosirea lui are loc în a doua jumătate a lunii martie, cel mai timpuriu exemplar a fost zărit la 14 martie 1902; plecarea are loc în octombrie, exemplare singuratice însă se mai găsesc pe lagune încă şi în noiembrie.

TABLOUL nr. 46

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	44,1	17,4	—	5,3	5
	Min.	41,5	15,5	—	5	4,2
10 ♀ ad.	Max.	42	17	—	5,3	4,7
	Min.	40,7	15,2	—	5	4

Cuibăritul. Cuibarul constînd din 3—6 ouă, se găseşte de la sfîrşitul lui mai pînă la sfîrşitul lui iunie, după mersul vremei de primăvră. Patruzeci şi opt ouă, măsurate au avut dimensiunile în medie: 50,1×34,3 mm; maximum: 58,7×36 şi 57,8×38,1 mm; minimum: 46,5:×32,4 mm.

311. * **Podiceps auritus** (L.)

Corcodel urechiat

1758 *Colymbus auritus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 135.
?1776 *Colymbus duplicatus* P. L. S. Müller, Natursystem, Suppl. (—Ex. Brisson, Orn. VI, p. 42—45), p. 107.
1783 *Colymbus caspicus* Hablizl, Neue Nordische Beiträge, t. IV, p. 9.
1789 *Colymbus cornutus* Gmelin, Syst. Nat., (—Ex. Edwrd's Taf. 96 Pennant et Latham). t. I, 2, p. 591.
1789 *Colymbus obscurus* id., t. c. (—Ex. Brisson, Edwards, Buffon), p. 592.
1790 *Colymbus comosus* Bonnaterre, Tabl. Enc. Méth., t. I, p. 56.
1822 *Podiceps arcticus* Boie, Tagebuch Reise durch Norwegen, p. 337, p. 308.
1831 *Podiceps ambiguus* Lesson, Traité d'Orn., p. 595.
1831 *Podiceps bicornis* Brehm, Handb. Naturg. Vog. Deutschlands, p. 960.
1856 *Podiceps (Dytes) sclavus* Bonaparte, Compt. Rend. Acad. (Paris), t. XLII, p. 775.
1899—1903, *Podiceps auritus* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 421.
1902 « *Podiceps auritus* L. var. *korejevi*, subsp, *nov.* » Zarudny et London, Orn. Monatsber., p. 186.
1929 *Dytes auritus* Linn. I. Schenk, Brehm Az Állat. Vil. 10 Nöt. p. 375.
1930 *Podiceps auritus* (L.) D. Linţia, l. c., (245), p. 292.
1932—1938, *Podiceps auritus* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1450; p. 452.

Numiri romîneşti: Corcodel urechiat, Corcodel auriculat. Corcodel cornut.

Numiri străine: Rus.: *Rogataia, Crasnoscinaia paganea;* Germ.: *Ohrensteissfuss, Gehörnter Steissfuss, Nordischer Steissfuss, Arktischer Steissfuss;* Franc.: *Grèbe cornu;* Ital.: *Svasso cornuto, Svasso forestiero;* Engl.: *Sclavonian Grebe, Horned Grebe;* Ung.: *Fülesvöcsök.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. In haina de nuntă, partea superioară este neagră, lucind uşor, pe spate şi scapulare cu tivuri brunatice înguste. Capul şi gîtul sînt negre, penele de pe marginile gîtului alungite şi se pot zburli; frîul brun-roşcat; începînd dela ochi şi pînă la laturile cerbicei are o dungă lată brun-roşcată, ale cărei pene sînt mult alungite. Grumazul, începînd cam dela mijloc, guşa, ca şi laturile guşei sînt roşu-brunatice. Remigele primare brun-negricioase; steagul intern brun-palid, rahisele negre. Remigele secundare albe, cele mai interne negru-brunatice. Laturile corpului sînt brun-roşcate, amestecate cu sur şi negru; partea anterioară de dedesubt albă mătăsos, partea anală surie. Irisul este roz, pînă la roşu-carminiu. Colţul gurii şi baza exterioară a mandibulei, roşii. Ciocul negru, vîrful extrem şi baza maxilarului albăstrui. Tarsul pe latura externă este negru-ardeziu, pe laturea internă sur-albăstrui. Aripa măsoară 137—148 mm, cîte odată pînă la 153 mm, sau numai 132 mm. Ciocul, dela penişul frontal, 21—27 mm; tarsul 43—47 mm.

Haina de iarnă şi cea tînără sînt deasupra negre (la cei tineri mai mulat negru-brunatice), pe spate cu tivuri brumatice; penele cerbicei sînt albe, cele din mijloc cu vîrfuri negre. Aripile, ca şi la penajul de nuntă. Partea de dedesubt albă, lucioasă ca mătasea; partea anterioară a grumazului, în porţiunea de jos mai deschisă sau brun-surie întunecat; laturile, cu vîrfurile penelor negricioase. Irisul roşu. Ciocul mai deschis, mai mult sau mai puţin, de culoarea cornului.

S i s t e m a t i c a. Această specie, rar observată în ţara noastră, am introdus-o în Avifauna R.P.R., în baza unor exemplare observate sau colectate pe teritoriul romînesc.

A r i a g e o g r a f i c ă. După HARTERT şi STEINBACHER este pasăre clocitoare în Norvegia, în Suedia de nord şi Olanda, în Islanda (deseori), în Scoţia (mai rar), Finlanda, U.R.S.S. (spre nord pînă la 65,1/2° şi spre sud cam pînă la 55° latitudine); în Asia spre est pînă în Dauria şi Amurul inferior; în America de nord, aproape peste întreagă Canada şi Alasca.

R ă s p î n d i r e a. Pasăre migratoare, care în trecerile ei se întîlneşte în toată Europa, pînă la Marea Mediterană, în Asia cam pînă la 24° latitudine, în China, în America pînă în sudul Californiei şi în Florida.

La noi în ţară a fost observat prima dată în Transilvania în anul 1870, în jurul Sibiului, unde se şi păstrează în prezent două exemplare în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu. Date mai precise însă lipsesc.

Despre al doilea caz am publicat (l. c., 228) în 1905 un studiu din care menţionez aici în rezumat următoarele:

La 25 aprilie 1905, s-au lăsat pe rîul Tisa, comuna Bîcicoi (reg. Baia Mare), 10 corcodei urechiaţi care tot timpul înainte de masă se scufundau sub apă căutînd hrană. Cîţiva copilandri neastîmpăraţi văzîndu-i, îi alungau cu pietre, pînă cînd a sosit acolo un pădurar, care a împuşcat doi dintre ei (fiind şi el împăietor amator) pentru el. Auzind împuşcăturile

ceilalți s-au răspîndit și a mai rămas unul, pe care băieții neastîmpărați l-au luat la goană cu pietre, pînă ce l-au răpus. Acest exemplar a fost văzut întîmplător la acești băieți de către un prieten silvicultor, și, confiscîndu-l dela ei, mi l-a adus mie încă proaspăt, fără să fi știut ce achiziție importantă a făcut. Exemplarul acesta era o femelă adultă, în completă haină de nuntă, avînd ovulele dezvoltate ca niște boabe de cînepă.

Mai tîrziu mi-a fost cerut de către dr. I. MADARÁSZ, pentru Muzeul național din Budapesta, unde se păstrează și azi pe lîngă alte 3—4 exemplare colectate. Ultimul exemplar a fost împușcat la 17.X.1950 la Uliuc, lîngă Timișoara; este un mascul tînăr și se păstrează în Muzeul ornitologic din Timișoara.

Este foarte probabil ca această specie să fi apărut mai de multe ori și în restul țării, dar poate că nu a fost recunoscută, putîndu-se ușor confunda cu specia următoare, mult asemănătoare ei.

312. **Podiceps nigricollis nigricollis** Brehm

Corcodel cu gît negru (fig. 182)

1831 *Podiceps nigricollis* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 963.
1831 *Podiceps orientalis* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 1013.
1855 *Podiceps recurbirostris* Brehm, Vogelf., p. 402.
1855? *Podiceps auritus borealis* A. E. Brehm, Verz. Samml. (Nomen nudum !), p. 15
1881 *Dytes nigricollis* Ridgw., Bull. U. St. N. M., t. XXI, p. 55.
1889 *Podiceps nigricollis* Saunders, t. III, Man. Brit. B., p. 707.
1891 *Podiceps nigricollis* Sund., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 157.
1897 *Proctopus nigricollis* Sharpe, Handb. B. Gr. Brit., t. IV, p. 204.
1899—1903, *Podiceps nigricollis* (Brehm), I. Madarász, Magy. Mad., p. 422.
1910 *Podiceps nigricollis* Brehm, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 830.
1932—1930 *Podiceps nigricollis nigricollis* Brehm, E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1451; 1921—1922, t. III, p. 2221; t. IV, p. 452.

Numiri romînești: Corcodel cu gît negru, Corcodel negru, Bodîrlău cu gît negru, Corcodel cu ureche.

Numiri străine: Rus.: *Uhastaia Gagara;* Germ.: *Schwarzhalssteissfuss, Schwarzhalsiger Lappentaucher;* Franc.: *Grèbe oreillard;* Ital.: *Svasso piccolo, Svasso turco, Colimbo orecchiuto;* Engl.: *Black-necked Grebe, Eared Grebe;* Ung.: *Feketenyaku vöcsök.*

Caracterele speciei. Ciocul alungit, îndoit în sus. Pe partea posterioară a creștetului are un mic smoc de pene, în mijloc puțin adîncit.

Haină de nuntă. Smocul de pene este galben roșcat; regiunea auriculară roșu-galbenă; gulerul brun-ruginiu, partea superioară a capului și cerbicea negru-verzui; bărbia și laturile gușei, negre; flancurile roșu-brunatice. Partea superioară brun-negricioasă; oglinda precum și partea de dedesubt, albe mătăsos.

Haină de tînăr. Smocul de pe cap lipsă. Gîtul și fața albe; este suflată roșcat; sub ochi și frîul golaș are o dungă întunecată. Grumazul anterior este brun întunecat, pe laturi negru.

Ciocul negru. Picioarele verzi tulbure; la degete gălbui. Irisul, la tineri brun deschis, la adulţi roşu.

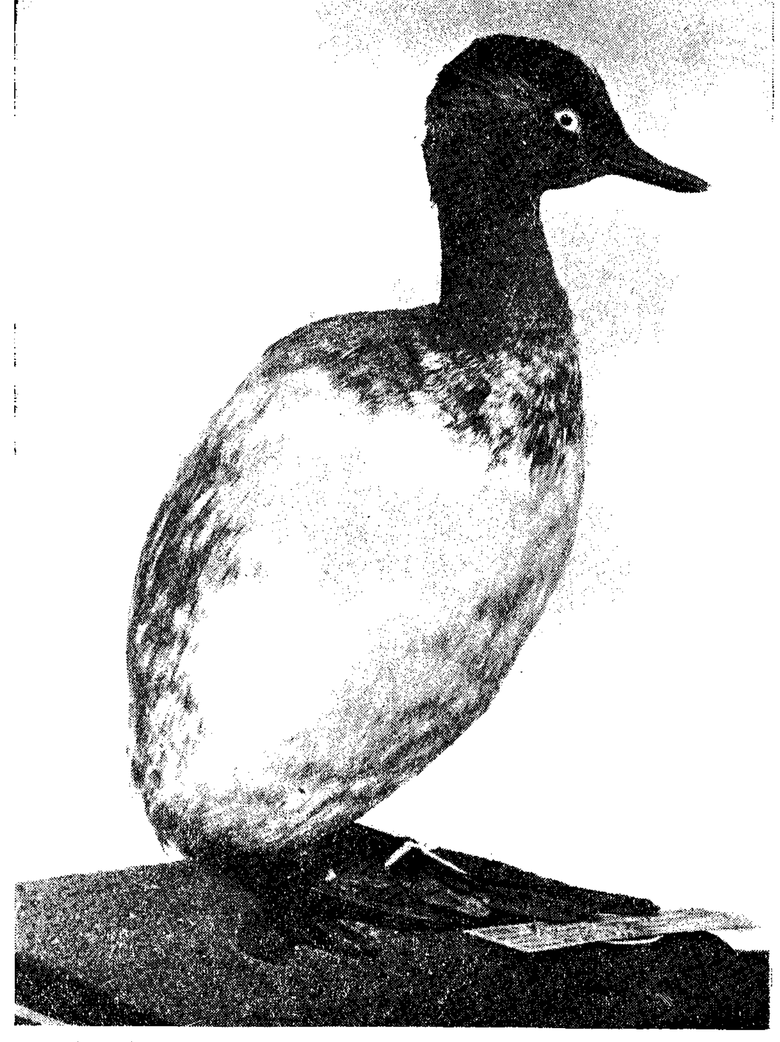

Fig. 182. — *Podiceps nigricollis nigricollis* Brehm. ♂. Corcodel cu gît negru. 1: 1,71 din mărimea naturală.

S i s t e m a t i c a. Patruzeci de exemplare cercetate în toate hainele, nu dau loc la observaţii speciale.

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa centrală şi de sud, ca şi partea temperată din Asia; iarna Africa şi Asia de sud.

Răspîndirea și biologia. Corcodelul cu gît negru este o pasăre clocitoare destul de frecventă, dar care se întîlnește în țară mai mult sporadic, nu pretutindeni, precum se află corcodelul mare. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lui martie, iar plecarea în noiembrie; singuratici se mai găsesc § în decembrie

TABLOUL nr. 47

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	33	14,4	—	4,5	2,6
	Min.	30,5	13	—	3,9	2,2
10 ♀ ad.	Max.	31,9	14,1	—	4,3	2,5
	Min.	30,3	12,3	—	3,8	2,2

Cuibăritul. Cuibarul constînd din 3—5 ouă se găsește dela mijlocul lui mai pînă la sfîrșitul lui iunie. Patruzeci de ouă măsurate au avut dimensiunile, în medie: 44—51×29,53 mm; maximum: 46×29,6 și 44,8×30,4 mm; minimum: 42×28,1 și 43,1×97,53 mm.

313. **Podiceps ruficollis ruficollis** Pall.

Corcodel pitic (fig. 183)

1764 *Colymbus ruficollis* Pallas, Vroeg's Cat. Coll. Adumbratiuncula, p. 6.
1764 *Colymbus fuscus* id., ibidem.
1769 *Colymbus nigricans* Scopoli, Annus I. Historico-Nat., p. 77.
1771 *Colymbus fluviatilis* Tunst., Orn. Brit., p. 3.
1782? *Cymbus pyrenaicus* Lapeirouse, K. Vet. Akad. Nya Handl., t. III, p. 111.
1788 *Colymbus minor, Colymbus hebridicus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 591, 594.
1790 *Podiceps minor, Podiceps hebridicus* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 784, 785.
1804 *Colymbus erythrocephalus* Hermann, Observ. Zool., p. 151.
1831 *Podiceps pygmaeus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 966.
1842 *Sylbeocylus Europaeus* Macgillivray, Man. Brit. Orn., t. II, p. 205.
1855 *Podiceps pallidus* Brehm, Vogelf., p. 403.
1866 *Podiceps hebrycidus Lathami, major, albigularis* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 15, (Nomina nuda !).
1867 *Podiceps fluviatilis* Degl. et Gerb., Orn. Eur., t. II, p. 587.
1885 *Tachybaptes fluviatilis* Whitch, Ibis, p. 46.
1887 *Podiceps minutus, Podiceps hebridalis* Lath., Gen. Syn. Suppl., p. 294, 295.
1889 *Podiceps fluvialitis* Saunders III. Man. Br. B., p. 709.
1891 *Podiceps minor* L. I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 158.
1892 *Podiceps nigricans* Stejn, Pr. U. St. N. M., t. XV, p. 290.
1899 *Colymbus fluviatilis* Tunst. 1771, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 29.
1899—1903, *Podiceps fluviatilis* (Tunst.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 422.

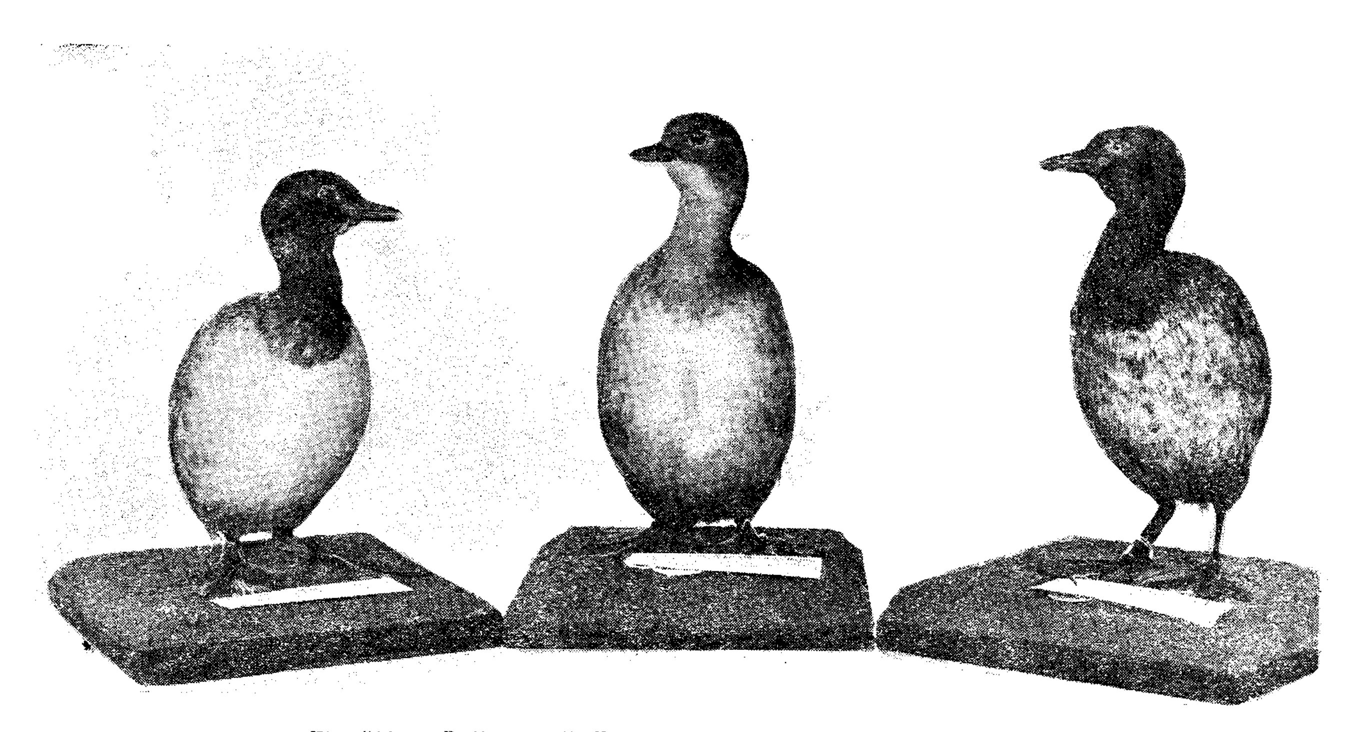

Fig. 283. — *Podiceps ruficollis ruficollis*. Pall ♀, juv., ♂. Corcodel pitic.
1:3 din mărimea naturală.

1910 *Podiceps fluviatilis* Tunst., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 831.
1932—1938 *Podiceps ruficollis* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1453; t. IV, p. 452.

Numiri romîneşti: Corcodel pitic, Corcodel fluvial, Corcodelaş de iarnă, Corcodeluş, Bodîrlău pitic.

Numiri străine: Germ.: *Kleiner Steissfuss, Zwergsteissfuss Kleiner Lappentaucher, Flusszwergtaucher, Tauchentchen;* Franc.: *Castagneux, Gribe castagneux;* Ital.: *Tuffetto, Colimbo minore, Tuffolino, Tuffetto rosso, Colimbo piccolo;* Engl. : *Little Grebe, Dabchick;* Ung.: *Kis vöcsök, Apro vöcsök.*

Caracterele speciei. Moţul de pene şi gulerul lipsă. Ciocul scurt destul de puternic şi drept. Oglinda lipseşte.

Haină de nuntă. Partea superioară a capului, grumazul posterior, gîtul şi faţa sînt negre; laturile capului şi grumazul superior, roşu-brunatice intens; partea superioară este neagră, cu un luciu brunatic; partea de dedesubt alb-argintie lucitoare, înorată întunecat.

Haină de tînăr. Partea superioară brun-negricioasă; peste orbite şi sub acestea are cîte o dungă neagră pe fond alb; regiunea auriculară este de culoare ruginiu deschis; gîtul şi mijlocul pieptului, albe; partea anterioară a grumazului şi guşa, brun-roşcate deschis.

Ciocul negru, vîrful mai deschis. Picioarele verzi tulbure, pe laturea interioară gălbui. Irisul roşu-brunatic.

Sistematica. Din această specie, DOMBROWSKI a colectat numai douăsprezece păsări adulte, în haină de nuntă; şi pe acestea, numai cu multă trudă le-a putut aduna.

TABLOUL nr. 48

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
8 ♂ ad.	Max.	25	10	—	3,5	2,5
	Min.	23,1	8.8	—	3.2	2,1
8 ♀ ad.	Max.	24.1	9.7	—	3.2	1,9
	Min.	22.7	8,7	—	3.2	1,9

Aria geografică. Europa centrală şi de sud, Asia centrală şi Japonia.

Răspîndirea şi biologia. Corcodelul mic cloceşte destul de frecvent în bălţile din ţară. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lui martie, iar plecarea în noeimbrie; în ierni mai blînde însă, rămîn la noi deseori exemplare singuratice, sau în mici întovărăşiri

C u i b ă r i t u l. DOMBROWSKI a posedat numai un cuibar cu patru ouă, care a fost colectat pe lacul de lîngă Drăcşani (Reg. Botoşani); dimensiunile erau următoarele: 37,8×26,2 mm; 37,7×26,1 mm; 37,8×26,1 şi 37,8×26,2 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, în afară de *Podiceps auritus* (1 exemplar), toate celelalte specii, în mai multe exemplare şi în toate penajele, colectate toate în Banat, precum şi cuibarele lor, de asemenea în mai multe exemplare. Dela *P. ruficollis* de exemplu, din care DOMBROWSKI a avut numai un cuibar, noi păstrăm două cuibare cu cîte 6, două cu cîte 5 şi unul cu 2 ouă. Ultimul cuibar din colecţia lui ERTL, are ouăle de culoare brună, uşor marmorată. Nu numai *Podiceps cristatus* cloceşte în societăţi, sau mai bine zis în colonii resfirate, după cum aminteşte DOMBROWSKI ci şi celelalte specii, din care eu am găsit deseori « colonii » de la 3—15 perechi în apropiere una de alta, chiar şi în primăvara anului 1940, înainte de a începe această lucrare.

2. Fam. URINATORIDAE (= *Colymbiformes*-Dombr.)

Corpul acestora este cilindric, alcătuit exclusiv pentru vieţuirea pe apă; ciocul e lung, ascuţit; picioarele sînt îndreptate spre partea posterioară a corpului şi nu sînt potrivite deloc pentru umblat; tarsul lateral e turtit; degetele anterioare sînt lungi, legate împreună printr-o membrană înnotătoare completă; degetul posterior este scurt şi cade pe acelaşi plan cu degetele anterioare; de la latura lui interioară, o membrană înnotătoare îngustă duce la baza degetului mărginaş intern. Corpul este acoperit cu pene, fără cărări; aripile înguste, ascuţite, coada scurtă, rotunjită, cu 18 sau 20 de rectrice.

Dintre caracterele anatomice este de amintit, în primul rînd, alungirea curioasă a călcîiului tibiei; bazinul mărit îndărăt care acoperă osul iliac şi lion, precum şi prelungirea părţilor mediane posterioare ale osului sternal *(margo posterior sterni)*, care se întinde mult mai înaintea celor laterale. Numărul vertebrelor cervicale este de 14—15. Osul palatin divizat (schizognatus).

Răspîndirea geografică a acestor păsări se mărgineşte vara la regiunea circumpolară nordică; iarna însă, se răspîndesc peste întreaga zonă temperată.

În timpul clocirii şi al migraţiilor ele stau mai mult pe mare însă cercetează şi apele dulci. Clocesc pe malul apelor dulci şi fac două ouă brun-verzui; puii sînt acoperiţi cu puf.

314. * **Colymbus Immer** Brünn.

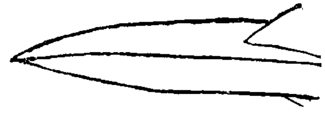
Fundac glacial

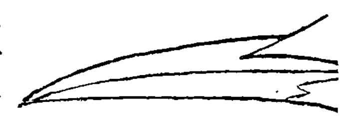
1761 *Colymbus Imber seu Immer* Gunerus, Trond. Selsk. Skr., t. I, p. 246, Taf. III.
1764 *Colymbus Immer* Brünnich, Orn. Bor., p. 38.

1764 *Colymbus Torquatus* id. t. c., p. 41.
1766 *Colymbus glacialis* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. XII, t. I, p. 221.
1824 *Colymbus hyemalis* Brehm, Lehrbuch Naturg. eur. Vög., t. II, p. 883.
1830 *Colymbus maximus* id. Isis, p. 981, 982.
1891 *Colymbus glacialis* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 159.
1899 *Colymbus glacialis* (L.) 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 17.
1932—1938 *Colymbus Immer* Brünn., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—21, t. II, p. 1457; t. IV, p. 453.

Numiri romîneşti: Fundac glacial, Fundac de ghiaţă, Fundac mare, Colimb, Fundac marin cu gît negru.

Numiri străine: Rus.: *Morscaia gagara;* *Temnoclinvaie poliarnaia, gagara:* Germ.: *Eis-Seetaucher, Eistaucher, Riesentaucher, Schwarztaucher, Schwarzhalsiger Seetaucher, Imbergans, Immertaucher, Grosser-Meertaucher;* Franc.: *Plongeon imbrim, Grand Plongeon, Imbrim;* Ital.: *Strolaga maggiore, Smergo massimo, Colimbo massimo;* Engl. *Great Nothern Diver, Greatest speckled Diver, Immer, Emmer, Nask, Cobble;* Ung.: *Jeges buvár.*

Sus: forma ciocului dela *Colymbus Immer* (1/2 măr. nat.)
Jos: forma ciocului dela *Colymbus arcticus* (1/2 măr. nat.)

Caracterele speciei. Haină de nuntă. Deasupra şi pe laturi este negru întunecat, decorat cu ferestrui albe; capul şi grumazul sînt negru-verzui; pe mijlocul grumazului are un colier format din striuri longitudinale albe şi negre, şi tot asemenea o fîşie curmezişă pe partea anterioară a gîtului; laturile pieptului sînt negre, cu linii albe longitudinale. Pîntecele alb mătasos. Ochiul brun deschis; ciocul negru; latura externă a piciorului sură, cea internă roz alburiu.

Haină de iarnă. Pe spate şi pe laturi, penajul este negricios, fără ferestruile albe; partea ventrală rămîne albă; pe laturile guşei este pătat în lungul corpului. În penaj tînăr, păsările sînt la fel, însă nu au pete pe guşă. Lungimea cam 950—1000 mm; anvergura 1180—1350 mm; aripa 340—405 mm; coada 70—75 mm; tarsul 87—98 mm; ciocul 74—90 mm.

Sistematica. Trebuie să amintim aici, că la determinarea speciei nu întotdeauna mărimea este decisivă, ci forma ciocului.

La fundacul glacial, ciocul este puţin îndreptat în sus, culmenul este drept, pe cînd la forma următoare — *Colymbus arcticus* — este uşor curbat în jos, sau concav (a se vedea schiţa).

Această specie de iarnă, rară în ţara noastră, am introdus-o în Avifauna R.P.R., în baza datelor amintite în literatură.

Aria geografică. După Hartert-Steinbacher, clocește în Islanda, în Groenlanda pînă la 76° latitudine, probabil și la Jan Mayen, în Extremul nord a Americii de nord; pe marile lacuri din Canada, Alaska, California nordică, Iowa, Illinois, Indiana, Ohio, New-York și Noua Scoție, Labrador și Terra Nova. Se mai întîlnesc și vara, fără să clocească, pe unele locuri, ca de exemplu pe insulele Feroe, pe Spitzbergen. Ierneză în Marea Nordului pe coastele insulelor Britanice; exemplare singuratice ajung pînă în Mediterană și Marea Neagră.

Răspîndirea. Primul exemplar sigur de pe teritoriul locuit de romîni, a fost capturat în anul 1859 pe rîul Streiul, lîngă Hațeg (r. Hațeg), de către farmacistul Wagner, care l-a cedat mai tîrziu liceului din Hodmezövásárhely (R. P. Ungară), unde se găsește și azi. Acest exemplar are haina de nuntă.

Un exemplar, mascul, împușcat tot în Ardeal, se păstrează în Muzeul de științe naturale din Sibiu (sub nr. 534), fără date mai precise; de asemenea și o femelă tînără (sub. nr. 223), din colecția dr. PAUL THEILSCHE, tot fără dată precisă, dar din Transilvania. Însfîrșit, un exemplar împușcat la 11 noembrie 1864, de către OTTO HERMAN, pe Someș, lîngă Cluj.

În viitor, toate exemplarele împușcate iarna, trebuie supuse unei examinări mai minuțioase, în deosebi referitor la forma ciocului, fiindcă specia aceasta în penajul sau haina de iarnă, se poate foarte ușor confunda cu exemplarele mai mari ale speciei următoare.

315. Colimbus arcticus arcticus L.

Fundac polar (fig. 184)

1758 *Colymbus arcticus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 135.
1766 *Colymbus arcticus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 221.
1790 *Mergus arcticus* Bonnat., Tabl. Encycl. Meth., t. I, p. 71.
1791 *Colymbus ignotus* Bechst., Naturg. Deutschl., t. II, p. 782.
1802 *Colymbus leucopus* Bechst., Orn. Taschenb., t. II, p. 364
1810 *Colymbus atrogularis* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 499.
1830 *Colymbus macrorhynchos* Brehm, Isis, p. 982, 983.
1831 *Colymbus macrorhynchos, Colymbus balticus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 974—975.
1831 *Eudytes arcticus* Lichtst., Verz. Doubl., p. 87.
1839 *Colymbus rossicus* Andrzeiowski, Bull. Soc. Imp. Nat. Moscou, p. 20.
1855 *Colymbus megarhynchos* Brehm, Vogelf., p. 405.
1855 *Colymbus arcticus Homeyeri* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 15. (Nomen nudum!).
1891 *Colymbus arcticus* L., I. Friwaldszky, Aves Hung., p. 159.
1899 *Gavia arcticus* (L.) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 15.
1899—1903 *Colymbus arcticus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 416.
1910 *Colymbus arcticus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 822.
1932—1938 *Colymbus arcticus arcticus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1459; t. IV, p. 453.

Numiri romînești: Fundac polar, Fundac cu gușă neagră (vara), Colimb arctic, Bodîrlău polar.

Numiri străine: Rus.: *Ciornozobaia, Polosataia gagara, Ebropeiscaia ciornozobaie gagara;* Germ.: *Polartaucher, Schwarzkehliger Taucher,*

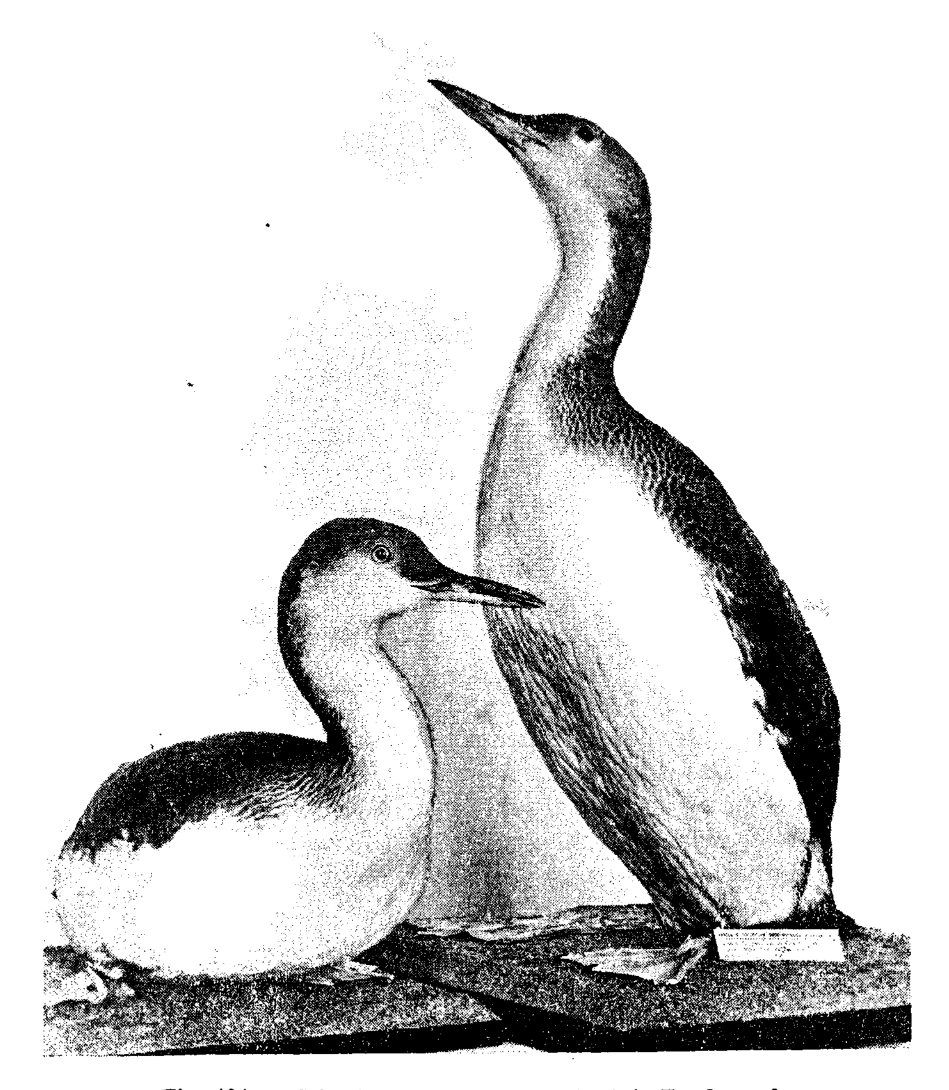

Fig. 184. — *Colymbus arcticus arcticus* L. ♂ ♂. Fundac polar. 1; 4,33 din mărimea naturală.

Mittlerer Polartaucher; Franc.: *Plongeon à gorge noire, Plongeon lumme;* Ital.: *Strolaga mezzana, Fusalinon, Ouga grossa;* Engl.: *Black-throated Diver* Ung.: *Sarki buvár.*

Caracterele speciei. Maxilarul ciocului, cam slăbuț, pe culmen ușor îndoit în jos; o carenă longitudinală foarte redusă, începînd de la nară, merge paralel cu culmenul, pierzîndu-se curînd, fără a se apropia de tăișul maxilarului; mandibula pe jumătatea bazală, egal de înaltă.

Haină de nuntă. Creștetul și cerbicea sînt sur-cenușii; bărbia și gîtul negru-violete; spatele negru; pe spatele superior și pe tectricele alare are pete albe pătrate, orînduite în formă de rețea; mai în jos, puncte mai mici neregulate; pe gît un inel pătat cu alb, pe laturile grumazului dungi longitudinale negre; partea de dedesubt este albă mătăsos.

Haina de iarnă și cea tînără. Partea superioară este brun-surie întunecat; grumazul și capul sur; partea de dedesubt albă, cu pete longitudinale întunecate, pe flancuri.

Ciocul negru-siniliu, la tinerețe albastru-plumburiu deschis. Picioarele alb suriu roșcate, latura externă a tarsului negru-brunatic verzuie. Irisul brun castaniu.

Sistematica. După cercetarea unui considerabil material, pe care l-a avut la dispoziție, din această specie, nu încape nici o îndoială — afirmă DOMBROWSKI — că există două forme locale de *Colymbus arcticus*, deoarece nu numai diferența considerabilă de mărime, ci mai ales deosebirile constante în desenele grumazului, pledează hotărît pentru o separare.

După DOMBROWSKI, cele două forme ar uni următoarele caractere:

1. *Colymbus articus Linné*[1]) se evidențiază înainte de toate prin talia mare și ciocul mare și puternic, care este aproape egal de lung la ambele forme, dar la aceasta este mult mai înalt. Caracterul distinctiv, cel mai sigur, este însă, desenul grumazului. Pe laturile negre ale grumazului se află opt dungi albe longitudinale; pe gît se găsesc douăsprezece pete albe.

Patria acestei forme trebuie căutată în Islanda, Groenlanda, Spitzbergen, Norvegia și Suedia, pentrucă aceasta se găsește mult mai rar în Europa estică, decît cea următoare.

2. *Colymbus arcticus balticus* Chr. L. Brehm[2]). Este de talie mai mică, cu cioc mult mai slab, cu cinci dungi albe longitudinale pe laturile grumazului și opt pete albe, pe gît.

Patria ei este, în tot cazul partea de nord a U.R.S.S. și Siberia pînă la Kamciatka.

În tabloul nr. 49, DOMBROWSKI dă dimensiunile dela treizeci și șapte de exemplare.

Ca și DOMBROWSKI, CHERNEL a încercat de asemenea să distingă între fundacii polari de talie mare și mică o subspecie, considerînd ultimii ca *macror-*

---

[1]) *Syst. Nat.* Ed. X. 1758, p. 135.
[2]) *Lehrb.*, 1822 p. 888.

hynchus sau *balticus*, ceea ce însă HARTERT, în baza unui mare material de comparație, nu a făcut, și deci deocamdată trebuie să acceptăm punctul lui de vedere.

Fundacul polar este mai mic decît cel glacial, dar foarte asemănător lui. Deosebirea principală între aceștia doi, o formează ciocul. Ciocul fundacului glacial este înalt, la bază lat, turtit ca o sabie și puțin îndreptat în sus; în schimb al fundacului polar este întotdeauna curbat în jos, după cum am arătat la specia precedentă.

TABLOUL nr. 49

Forma	Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
Colymbus arcticus Linné	3 ♂ ad.	Maxim	77	35,2	8,5	10	7
		Minim	70	33,9	7,4	9,2	6,9
	2 ♀ ad.	Maxim	75	35	8,5	10	7,1
		Minim	72	34	7,3	9,4	7
	2 ♂ juv.	Maxim	74,5	34,9	6,8	9,5	6,8
		Minim	73,1	34,1	6,4	9,4	6,7
	1 ♀ juv.	Maxm	71	34	7	9,6	6,9
		Minim					
Colymbus arcticus balticus Br.	7 ♂ ad.	Maxim	65	32,8	8,2	8,8	5,7
		Minim	57	28,5	7,1	8,1	5,5
	9 ♀ ad.	Maxim	64,8	32,2	8,3	8,9	5,5
		Minim	57	27	7	7,9	5,4
	7 ♂ juv.	Maxim	64	32,5	6,9	8,7	5,6
		Minim	57	23	6,3	8	5,4
	6 ♀ juv.	Maxim	63,9	32,2	6,8	8,7	5,6
		Minim	56,5	27,1	6,1	7,8	5,3

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. Această specie apare în fiecare an în noiembrie, dar nu întotdeauna în număr egal de indivizi. Atît timp cît Dunărea, ca și lacurile mai mari, nu sînt înghețate, rămîne pe acestea, iar la ger aspru se mută pe mare. Forma cea mai mare este mult mai rară decît cea mică și se văd numai exemplare singuratice, pe cînd din cea mică se pot observa cîrduri de la 5—30 exemplare. Majoritatea dispare încă din martie; mai tîrziu, rar se văd exemplare singuratice și numai din forma mică.

DOMBROVSKI notează următoarele date interesante:

1896, 12.IV, 1 exemplar la Somova (r. Tulcea); 28.IV, 1 exemplar pe mare la Măsurar (r. Tulcea).

1898, 2.IV, 1 exemplar la Codreni (reg. Bucureşti); 21.IV, 1 exemplar pe Sutghiol, ă Constanţa.

1901, 10.V, 1 exemplar pe Iezeru-grecilor (r. Olteniţa).

1906, 1.V, 1 exemplar la Vlădeni (r. Feteşti).

R. DROST (din Helgolanda), cu ocazia studierii migraţiei păsărilor pe Insula Şerpilor, în anul 1928, a observat mereu această specie, de la 15 aprilie pînă la 13 mai, dată la care încă a mai văzut 5 exemplare.

În Muzeul ornitologic se păstrează în prezent şase exemplare, colectate toate în Banat şi dintre care două exemplare sînt adevăraţi uriaşi.

La 1 noiembrie 1910, a fost împuşcat un exemplar adult în haină de vară, pe canalul Bega, deasupra uzinei hidroelectrice din Timişoara, iar la 18 octombrie 1931, o femelă adultă, de asemenea în haină de vară, pe băltoacele de lîngă cărămidăria din comuna Cărpiniş (reg. Timişoara). Ambele exemplare sînt în posesie particulară, servind ca trofee de vînătoare.

316. * **Colymbus stellatus** Pontopp.

Fundac cu guşă roşie

1763 *Colymbus stellatus* Pontoppidan, Danske Atlas, t. I, p. 621.
1764 *Colymbus Lumme* Gunnerus, Trond. Selsk, Skr., t. I, 1761, Tab. II, fig. 2; Brünnich Orn. Bor., p. 39.
1764 *Colymbus Borealis* Brünnich, Or. Bor., p. 39.
1766 *Colymbus septentrionalis* Linnaeus, Syst. Nat. — Ed. XII, t. I, p. 220.
1769 *Plotus claudicans* Scopoli, Annus I, Histor, Nat., p. 72.
1771 *Mergus Naevia* Tunstall, Orn. Brit., p. 3;-Ex « Grey Speckled Diver », Pennant, Brit. Zool. et « Petit Plongeon » Brisson, Orn., t. VI, p. 108.
1799 *Urinator striatus* Lacepède et Daudin, Tabl. Ois,; id. Buffons Hist. Nat. (Didot, Duodezausgabe) Quadr. XIV, p. 310 (Ex Ois., t. XVI, p. 174).
1799 *Urinator Baillonii* id., t. c., p. 311 (— l. c.).
1810 *Colymbus rufogularis* Meyer. Meyer et Wolfs Taschenb. der deutschen Vögelkunde, t. II, p. 433.
1826 *Colymbus Mülleri* Brehm, Isis, p. 984.
1855 *Colymbus microrhynchos* Brehm, Vogelfang, p. 405.
1891 *Colymbus septentrionalis* L., I. Friwaldskzy, Aves Hung., p. 159.
1899 *Gavia septentrionalis* (L.) 1766 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 18.
1899—1903 *Colymbus septentrionalis* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 415.
1932—1938 *Colymbus stellatus* Pontopp., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1462; t. IV, p. 454.

Numiri româneşti: Fundac cu guşă roşie, Fundac mic, Fundac nordic cu guşă roşie, Fundac stelat (iarna).

Numiri străine: Germ.: *Nord-Seetaucher, Rotkehliger Seetaucher, Rothalsiger Seetaucher, Gesprenkelter Taucher, Spiesgans;* Franc.: *Plongeon catmarin, Plongeon septentrional, Plongeon à gorge rouge;* Ital.: *Strolaga minore, Strolaga piccola;* Engl.: *Red-throated Diver, Loon, Sprat-loon;* Ung.: *Északi buvár.*

Caracterele speciei. Cel mai mic dintre toate speciile de fundaci. Lungimea cam 650 mm; anvergura 1100 mm. Culoarea capului şi a

laturilor grumazului este sură; pe partea posterioară a grumazului are striuri albe și negre, pe partea anterioară este brun-castaniu lucios; spatele, negru brunatic, pe partea de dedesubt alb; pe gușă și pe laturi cu striuri longitudinale negre. În haină de iarnă, penele de pe partea superioară au la vîrf cîte două puncte sau steluțe albe; de asemenea și regiunea gușei, alburie. Irisul este roșu-brunatic; ciocul negru; picioarele brune întunecat, pe partea interioară sur-albăstrui; membrana înnotătoare este mai întunecată. Aripa măsoară 280—295, excepțional 305 mm, coada 47—53 mm, tarsul 70—76 mm, ciocul 51—62 mm.

Sistematica. Și această specie am introdus-o în Avifauna R.P.R., în baza datelor publicate în literatură și a exemplarelor colectate în mai multe rînduri la noi în țară și pe care le descriu mai jos.

Aria geografică. Pasăre clocitoare în Islanda, insulele Faroere, Scoția și o porțiune din Irlanda, Spitzbergen și Scandinavia, Kolgujev, Novaia-Zemlia, Finlanda și partea de nord a U.R.S.S. pînă la Perm și Novgorod; în Asia spre est pînă la Kamciatka și Insulele Comandor, Aleute și Groenlanda. În America de la Labrador pînă la Alaska.

Iarna și în migrație se întîlnește dela litoralul Irlandei și Marii Britanii și de la Marea Estică, pînă la litoralul sudic al Mediteranei, pe Marea Neagră și Caspică; în Japonia, China, pînă la Formoza; în America pînă în California și Florida.

Răspîndirea și biologia. Ca și speciile anterioare, și aceasta este o adevărată pasăre maritimă. Toate viețuiesc pe mare sau în apropierea acesteia și numai în timpul cuibăritului se retrag pe lacurile din apropiere, sau, cînd în patria lor se lasă frigul și sînt silite să migreze mai spre [sud, cercetează apele dulci de pe continent. Cuibul, destul de rudimentar, și-l face în apropierea malurilor, din fire de trestie sau papură, sau numai din iarbă călcată; cîte odată clocesc mai multe perechi laolaltă, depunînd cîte două ouă. Se hrănesc aproape numai cu pește, mai puțin cu crustacee, iar carnea lor nu este comestibilă, avînd un gust sau miros prea intens de pește.

Din această specie au fost colectate următoarele exemplare în Transilvania:

Un mascul în penaj de primăvară, împușcat de către Maurițiu Kimakovicz la 23 octombrie 1885, la Tălmaciu (r. Sibiu) și care se află azi în Muzeul național din Budapesta.

Un mascul împușcat la 22 ianuarie 1883, la Zau (reg. Induș), se afla în colecția lui I. CSATÓ; azi este în Muzeul național din Budapesta.

O femelă împușcată la 25 octombrie 1888 la Binținți (reg. Hunedoara), în colecția lui I. CSATÓ; azi în Muzeul național din Budapesta.

Un exemplar tînăr împușcat la 14 noiembrie 1852, la Drașău (r. Sebeș), în colecția I. CSATÓ; azi în Muzeul național din Budapesta.

Un exemplar împușcat de către Béla Wass la 31 octombrie 1897, la Zau (r. Induș); azi în Muzeul național din Budapesta.

În afară de aceste exemplare, se mai păstrează în Muzeul de științe naturale din Sibiu, încă patru exemplare, colectate tot în Ardeal (două: ♂, ♀ ad. din colecția lui Paul Theilsche).

Mai recent a fost observată de către R. DROST[1]) aproape zilnic, pe Insula Șerpilor, în mai multe exemplare (între 16 aprilie și 13 mai 1928). Un exemplar în năpîrlire, împușcat de gardienii farului la 20 aprilie, avea greutatea 1,5 kg, aripa numai 241 mm, ciocul 57 mm.

---

[1]) loc. cit.

XVIII. Ordinul **COLUMBAE**

Caractere. Ciocul mai de grabă scurt, puţin curbat în partea anterioară; baza maxilarului este acoperită cu o peliculă moale, în care se găsesc orificiile nazale; partea anterioară a osului nazal bifurcat (schizohinal); osul palatin divizat (schizognatus); numărul vertebrelor cervicale este de 14—15; osul sternal îngust, pe ambele laturi cu cîte două scobituri; glanda crupială golaşă, cîteodată lipseşte, apendicele atrofiat; glanda biliară de cele mai multe ori lipsă. Tarsul anterior este scutecit, pe laturi acoperit cu solzi hexagonali; în afară de aceasta, deseori, mai mult sau mai puţin acoperit cu pene; numărul degetelor este 4, degetul posterior cade pe acelaşi plan cu celelalte degete; numărul remigelor primare este 11; dela remigele secundare lipseşte a cincia (Aquintocubitale).

Cu mici excepţii, cuibăresc pe copaci sau scorburi; cuibarul, mic şi superficial; este clădit din rămurele. Ei depun cîte două ouă albe curat. Puii la început sînt golaşi şi neputincioşi.

Penajul des şi bogat este acoperit cu un fel de pudră ceroasă; rahisele late şi puternice, foarte subţiate spre vîrfuri, sînt rigide şi foarte uşor prinse în piele; ţevia sau calamul este foarte rudimentar sau lipsă. Rectricele, 12—20 la număr. Haluxul este legat cu *flexor longus halucinus* şi nu cu *flexor perforans digitorum*. Guşa foarte dezvoltată. Puii se nasc orbi şi insesori (nu părăsesc cuibul); puful adevărat lipseşte, totuşi se găsesc pe unele locuri mici formaţiuni păroase. Puii încep să năpîrlească imediat ce s-a dezvoltat primul penaj. Bătrînii au o năpîrlire de toamnă foarte lungă, care de multe ori durează pînă în iarnă, cînd este complet terminată. Hrana lor constă din fructe şi seminţe.

Porumbeii sînt răspîndiţi peste întreg pămîntul şi sînt cunoscute peste 500 de specii.

Divizarea lor în familii este neîndestulătoare. În regiunea palaearctică avem de a face aproape numai cu *Columbidae*; ei se pot înşira fără vreo dificultate în genurile: *Columba, Streptopelia* (=*Turtur plur. auct.*) şi *Oenopopelia*. La noi în ţară sînt reprezentate numai primele două.

1. Fam. COLUMBIDAE

Coada cu 12 rectrice şi numai puţin rotunjită. Aripa este lungă, ascuţită; prima remige mai scurtă decît a doua şi, de obicei, şi decît a treia. Tarsul este mai scurt decît degetul mijlociu cu ghiară cu tot, în partea anterioară de sus acoperit cu pene. Există peste 60 de specii, în toate continentele.

317. **Columba livia livia** Gm.

Porumbel de stîncă

1789 *Columba domestica B. livia* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 769.
1790 *Columba livia* Bonnaterre, Tabl. Enc. Meth., t. I, p. 227.
1790 *Columba domestica y rupicola* Latham, Ind. Orn., t. II, p. 590.
1817 *Columba domestica fera* Nilsson, Orn. Svec., t. I, p. 296.
1828 *Columba Amaliae* Brehm, Isis, p. 139.
1845 *Columba affinis* Blyth, Journ. As. Soc. Bengal, t. XIV, p. 862.
1854 *Columba turricola* Bonaparte, Consp. Gen. Av., t. II, p. 47.
1855 *Columba rupestris* (nec Pallas!) Brehm, Vogelfang, p. 256; N.U.Z. Tauben, p. 83.
1857 *Columba livia communis* Brehm, Naturg. und Zucht d. Tauben, p. 83.
1857 *Columba livia macroptera* id., t. c., p. 84.
1862 *Columba Selby* Reichenbach, Vollst. Naturg. Tauben, p. 56.
1866 *Columba livia vera* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomen nudum !).
1881 *Columba livia B. rustica* Bogdanow, Tr. Sib. Obtsch, Jestestv., t. XII, p. 98
1916? *Columba livia infuscata* Krulinofsky, Bull. Soc. Ural. Nat., t. XXXV, p. 8.
1920 *Columba livia aberr. domestica* E. Stresemann, Avif. Maced., p. 239.
1932—1938 *Columba livia livia* Gm., E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1465; 1921—1922, t. III, p. 2211; t. IV, p. 454.
1938 *Columba livia livia* Gm., D. Linţia, l.c. (248), p. 224—225.

Numiri romîneşti: Porumbel de stîncă, Porumbel sălbatic, Porumbel de peşteră, Porumbel comun.

Numiri străine: Rus.: *Sizîi golub, Siziac, Sizac, Obîcinovennîi Sizîi golub;* Germ.: *Felsentaube, Steintaube, Klippentaube, Grottentaube, Ufertaube, Turmtaube, Gemeine Feldtaube*; Franc.: *Colombe biset;* Ital.: *Piccione selvatico, Colombo tarrajole, Piccione marino, Colomba sassarola, Piccione salvaggio;* Engl.: *Rock-Pigeon, Rock-Dove, White-rumped pigeon;* Ung.: *Szirti galamb.*

Caracterele speciei. Cu speciile porumbeilor din ţara noastră m-am ocupat şi în altă parte (l. c. 252), dar voi reveni aci cu toate amănuntele numai în ceea ce priveşte rasele sălbatice.

DOMBROWSKI ne dă, în lucrarea sa despre această specie, următoarele caracterizări:

« Porumbeii din Dobrogea sînt în tot cazul foarte interesanţi, dacă este vorba într-adevăr despre rase sălbatice, sau numai despre porumbei de casă sălbăticiţi. Azi nu-mi pot forma o părere adevărată, iar cercetările mele nu sînt încă terminate.

Atît este sigur că, în părţile stîncoase din pădurea Babadagului şi la Cap-Dolojman, există două forme de porumbei şi anume:

Columba livia Bonn? Toate exemplarele pe care le-am putut cerceta nu se deosebesc aproape întru nimic de exemplarele tipice, pe care le am din Herţegovina şi Dalmaţia, dar îmi par în toată construcţia lor mai puternice, mai mari.

Columba livia unicolor A. et Chr Brehm? Exemplarele împuşcate de mine la Ciamurile şi Slavarusă prezintă următoarele culori: capul, grumazul, spatele superior şi pieptul, negru-ardezii; pe grumaz şi guşă cu sclipiri violete şi verzi. Pîtecele şi flancurile sur-porumbace; tectricele subcodale sur-ardezii închis. Tîrtiţa este albă murdar, trecînd în sur deschis pe spatele posterior. Coada sură, cu o bandă apicală negru-ardezie întunecat; ambele rectrice externe cu steag extern alb ».

TABLOUL nr 50

Forme	Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
Columba livia unicolor A. et. Crh. Brehm	♂ ad. . .	Max.	23,6	14,2	3,2	1,95
		Min.	23,3	12,5	2,9	1,8
	♀ ad. . .	Max.	23,4	14	3,2	1,9
		Min.	22,8	12,3	2,7	1,8

E. HARTERT descrie şi caracterizează *Columba livia livia* după cum urmează:

« Mascul adult şi femelă adultă. Capul, de jur împrejur sur-ardeziu deschis. În jurul grumazului are un guler lat de culoare verde metalic, sclipind în roşu-purpuriu, ale cărui pene sînt spintecate pe laturi; sub acest colier, spre piept este o bandă lucitoare roşu-purpurie. Spatele anterior, scapularele şi tectricele supraalare sînt sur-cenuşii (« porumbace »), întocmai ca în figura 17 de pe tabloul II, din Ridgways Nomencl. of Colors, din 1886; remigele primare sur-cenuşii, steagul intern cu excepţia vîrfurilor şi cea mai mare parte a dungii

interne, mai deschis, cam la fel cu tectricele supraalare; remigele secundare exterioare (de cele mai multe ori şase) la rădăcină sînt sur-cenuşii deschis, cu vîrfurile lat ardezii; cele interioare, sure-deschis cu o bandă lată transversală neagră; de asemenea şi rîndul cel mai lung al tectricelor supraalare, aşa încît aripa prezintă două benzi late negre (fig, 189, exemplarul prim din stînga, şi fig. 190 schiţa columbae din stînga).Partea dorsală posterioară(tîrtiţa) este albă; către partea anterioară, deseori cu un suflu suriu, numai excepţional şi foarte rar sură. Tectricele supracodale mai sure întunecat decît spatele sur-ardezii ca şi capul; rectricele de asemenea au la capăt o bandă lată transversală neagră ardezie, care nu rareori lasă cîte o dungă sură; perechea cea mai exterioară rectricelor pe steagul extern, pînă la banda neagră terminală este alb-surie. Partea de dedesubt, începînd dela guşă sur-ardezie şi tectricele subcodale sînt puţin mai întunecate. Tectricele subalare exterioare sure deschis, cele interioare ca şi subaxilarele, albe. Irisul este roşu-portocaliu, ca un inelaş interior îngust, galben, ciocul negru-ardeziu, baza umflată superioară alb făinoasă; picioarele de un roşu-smeuriu tulbure. Aripa 210 mm (numai la femele) pînă la 232 mm (mascul şi femelă) şi excepţional 236 mm; coada cam 110—127 mm; tarsul 27—32 mm; ciocul 19—21 mm. Cei tineri nu au luciul metalic pe grumaz, care este brun-suriu întunecat; tîrtiţa este alb-surie, penajul de pe restul părţii dorsale şi mai ales tectricele alare şi axilarele, sur-brunatice cu tivuri înguste albe murdar; benzile negre de pe aripi mai înguste şi mai slab pătate ».

S i s t e m a t i c a. În prima mea publicaţie referitor la Avifauna ţării noastre, apărută în « Aquila »[1]), am amintit pentru prima dată de porumbelul de stîncă. În această primă excursie de studii ornitologice în Dobrogea, în primăvara anului 1907, am întîlnit această specie de porumbel, pe care, din păcate, nu am putut-o captura nici atunci nici mai tîrziu, fiind preocupat cu alte specii, pentru mine cu mult mai interesante în acel timp; pe de altă parte, aceşti porumbei păreau prea « **sălbatici** », prea sperioşi. Am putut însă constata cu siguranţă că locuiau prin stîncăria peretelui abrupt al Dolojmanului şi Babadagului.

Nu încape nicio îndoială că *Columba livia livia* este obîrşia genealogică a porumbeilor domestici din Europa, ca şi C. *l. schimperi* a celor din Egipt şi *C. l. intermedia* a celor din India. Porumbeii domestici, dacă se sălbăticesc revin la forma de obîrşie şi devin în majoritate de culoare întunecată, sau pătaţi ardeziu întunecat. Porumbeii « de ţarină » semi-sălbăticiţi din Europa deseori nici nu se pot deosebi de *livia*, dar există între ei exemplare aşa-zise « ciocănite » (« hammerschlägige »), adică pătaţi negru-ardeziu sau altfel

[1]) l. c., 1909, p. 173.

împestriţaţi, care sînt răspîndiţi mult mai departe peste aria băştinaşă de răspîndire a speciei, formînd împreună unităţi de comunitate, cărora le-am putea da, tot aşa de bine, numiri speciale. La porumbeii noştri rezultaţi din porumbeii de ţarină însă, nu este întotdeauna posibil a dovedi evoluţia lor dela porumbeii domestici. E. STRESEMANN[1]) (318) crede că porumbeii de stîncă din coloniile din Dobrogea (Ciamurlia), sînt infiltraţi complet cu sînge de porumbei domestici. După HARTERT, descrierea coloraţiei de mai sus, nu este un criteriu sigur pentru a evidenţia un amestec de sînge, deoarece după dînsul, în urma încrucişării de sînge, poate urma spontan o variantă a coloritului dela porumbeii de stîncă sălbatici. HARTERT deosebeşte 10 rase de porumbei de stîncă.

Aria geografică. Ca arie de răspîndire de obîrşie a formei *Columba livia*, trebuie considerată regiunea Mediteranei şi litoralul vestic al Oceanului Atlantic european, spre nord pînă la insulele Feroe, spre sud pînă în Sahara, Sudanul egiptean şi Arabia, apoi Asia anterioară şi centrală, pînă în Turchestanul estic, apoi întreaga Indie pînă la Burma şi Ceylon.

Răspîndirea şi biologia. Graniţa de est a formei tipice de *C. l. livia* pare a fi peninsula Balcanică (unde a ajuns o puternică amestecătură cu porumbei domestici) şi Tripolitania. În R.P.R. această specie este cunoscută numai în Dobrogea.

Pe la începutul activităţii mele de ornitolog, mi s-a spus, din partea unor vînători cu reputaţie că, în Clisura Dunării s-ar găsi porumbei de stîncă; eu însă nu i-am observat în cele cîteva rînduri cît am umblat pe acolo, din cauză că nu le-am dat prea multă atenţie.

Fostul director al Muzeului din Sarajevo O. REISER, aminteşte în lucrarea sa[2]) că fraţii SINTENIS constataseră convieţuirea acestora cu porumbeii domestici în stîncile de la Topschaplova (!? Topraisar, r. Negru-Vodă) din Dobrogea; mai departe spune că au fost văzuţi porumbei de stîncă împuşcaţi în septembrie 1891, în jurul Vidinului.

Porumbeii de stîncă sînt păsări sedentare şi trăiesc pe malurile stîncoase, abrupte prin peşteri, ruine şi turnuri. Sînt foarte sperioşi şi sălbatici, dar se asociază între ei şi cubăresc mai mult în colonii. Clocesc de mai multe ori pe an şi depun numai cîte două ouă albe lucioase. Se hrănesc cu diferite seminţe, grăunţe şi boabe şi culeg grăunţe de nisip sau pietricele mărunte necesare la rîşnit (digerat).

Cuibul este alcătuit fără nicio măiestrie, din cîteva rămurele, crenguţe sau cotoare de plante uscate, aşezate laolaltă numai ca să nu se rostogolească ouăle afară din cuib. Vocea lor este un gongonit sau « uruit » foarte asemănător cu acela al porumbeilor domestici.

În ce priveşte longevitatea acestei specii, am avut ocazia să mă orientez în urma experienţei făcute cu o pereche ţinută în captivitate mai mulţi ani de-a rîndul, timp în care a clocit regulat. Această pereche a fost capturată în cursul războiului mondial (în anul 1915) la Doberdo, pe frontiera italiană şi mi-a fost adusă de către un soldat cunoscut. Era o pereche adultă care avea ouă, adică avea vîrsta de cel puţin 1 — 2 ani. Femela a fost ţinută la mine în volieră 8 ani (VIII. 1922), cînd a pierit, înghiţind un ac cu gămălie (bumbuşcă), care i s-a înfipt în pereţii pipotei. Ne mai putînd-se hrăni regulat şi neputînd rîşni (mistui), a slăbit complet pînă la piele şi os. În aceşti 8 ani cît am avut-o vie, clocea regulat în fiecare an de cîte 3 — 4 — 5 ori, şi dacă nu i se întîmpla acest accident, desigur că mai trăia cîţiva ani.

---

1) p. 239.

2) l. c. (287), p. 144.

* **Columba livia domestica** Gm.

Porumbel domestic (Porumbel de țarină)

1789, *Columba domestica* Gmelin, *Syst.* Nat., t. I, 2. p. 769.

Omul a reușit să îmblînzească porumbelul de stîncă, transformîndu-l în animal domestic, încă din timpurile străvechi și chiar a reușit în decursul veacurilor, să prăsească din el o mulțime varietăți. Cele mai multe forme s-au dezvoltat în ținuturile străvechi ale culturii, în Asia sud-vestică. După relicviile anticilor babiloneni și egipteni, o bună parte a formelor de porumbei erau la ei deja animale domestice; în Europa de sud au fost răspîndiți de către fenicieni; la sfîrșitul secolului al XII-lea cele mai multe rase au fost prăsite și într-o bună parte a Europei. Diferența raselor cultivate prin selecționare, făcînd abstracție de multiplele colorații de penaje, s-a extius nu numai asupra morfologiei (formei exterioare a corpului) dar și a ostelogiei (formarea scheletului, mai ales a craniului și a numărului vertebrelor cervicale). Originea diferitelor rase și varietăți, numai de la porumbelul de stîncă, o dovedește caracterul dublei bandații de pe aripi, propriu numai acestei specii de obîrșie și care se ivește din cînd în cînd individual la diferite forme, dar mai ales faptul că acestea, încrucișate cu porumbei de stîncă, dau întotdeauna urmași capabili de reproducere, după cum arată vechiul meu prieten și specialist Al. Lovassy, fostul rector al Academiei de Agricultură din Keszthely (R. P. Ungară).

La noi în țară, mai ales în Transilvania, Moldova de nord și Banat, se prăsesc o mulțime de rase de «porumbei de lux», care se împart în mai multe grupe, după diferite caractere speciale. Azi există în străinătate o bogată literatură colombofilă, înzestrată cu tablouri colorate, din care se pot vedea cele mai curioase și mai interesante forme și varietăți, despre care abia ne putem face o idee; nici nu există o altă ramură de avicultură, în Europa, care să se ocupe pe o scară atît de mare, ca aceea a porumbeilor. Aș ieși din cadrul acestei lucrări, dacă aș încerca să înșir aici toate rasele, cu toate varietățile rezultate și cunoscute pînă azi; de aceea mă voi limita a enumera pe scurt numai rasele principale și mai mult răspîndite în țară.

— *Porumbelul de țarină sau comun*, cel mai apropiat de forma nominată, cunoscut de toată lumea, atît la țară cît și în orașe.

— *Porumbelul toboșar*, foarte apropiat la talie de porumbelul de țarină, cu penaj mai moale și mai afînat, mai scund și mai greoi la zbor, scoate un gîlgîit asemănător unui toboșar de la distanță; are mai multe varietăți.

— *Porumbelul cu perucă*, al cărui caracter principal îl constituie un conci prelungit, în formă de perucă, pe ambele laturi ale grumazului, pînă la capul

pieptului, unde se întîlnesc ambele ramuri. Zboară greoi și nu părăsesc casa și curtea. Există variații cu penaj unicolor și multicolor.

— *Porumbelul păunior* sau *cu evantai*, caracterizat, după cum arată și numele, prin coada rotunjită și înfoiată ca un evantai (numărînd reglementar, 24 — 36 de rectrice); grumazul lung, îndoit ca la lebădă, tremurător, și stă așezat de obicei pe coadă. Există diferite varietăți de culori, între alb curat și negru complet.

— *Porumbel gușat*, caracterizat în special prin capacitatea de a-și umfla disproporțional de mare gușa și a o păstra astfel umflată, după plăcere; talia curioasă, ținută aproape verticală, aripile lungi, părînd a fi îmbrăcat în frac; picioare lungi, încălțate pînă la vîrful degetelor cu pene. Sînt mai multe varietăți, după talie și culoare.

— *Porumbelul găină*, cu talia mare și ținuta de găină. Capul este întotdeauna neted, grumazul încovoiat, corpul robust, aripile și coada scurte, ultima îndreptată în sus. Pe pămînt se mișcă ușor, dar zboară greoi. Există mai multe varietăți de colori.

— *Porumbelul bagdet* sau *cu cioc negelat*; varietățile aparținînd acestei forme sînt mai mult unicolore, caracteristice prin baza maxilarului cărnos umflat, sbîrcit, sau mai bine zis negelat, acoperit cu o materie ceroasă, făinoasă; picioarele sînt golașe. Există două forme principale: *Porumbel carier* și *Porumbel călător* (poștaș), fiecare avînd mai multe varietăți. Ultimii, antrenați și utilizați drept curieri, sînt foarte valoroși, mai ales în războaie. Antrenarea și dresarea porumbeilor voiajori a devenit în ultimii ani o adevărată știință, iar valoarea lor este considerabilă.

— *Porumbelul cu jabot* (sau *cu horbotă*) de talie relativ mică și scurtă, cu cap sferic, cioc scurt, vioi și buni zburători. Caracteristica lor o constituie penele înfoiate, încrețite, formînd o horbotă (jabot), care începe de la bărbie și se întinde pînă la mijlocul pieptului. Mai multe varietăți, foarte drăgălașe și simpatice.

— *Porumbelul rotitor*, caracterizat prin talia mai mică decît a porumbelului de stîncă, cu piept relativ mai lat, penaj îndesat strîns pe corp și care este mai ales un excelent zburător; după înfățișare această grupă variază foarte mult ca rasă, atît la culoare cît și la forma capului, a ciocului și a picioarelor, cînd golașe, cînd încălțate. Zboară, sau mai bine zis, se rotește, la înălțimi enorme, ore întregi, dîndu-se de-a berbeleaca (peste cap), desfătînd astfel pe prăsitorii columbofili.

Azi sînt cunoscute o mulțime de varietăți, în toate țările. Timișoara își are varietatea sa din această grupă și anume: *P. rotitor timișorean*.

Fig. 185. — *Columba oenas oenas* L., ♂, ♀
Porumbel sălbatic.
1:3,69 din mărimea naturală.

318. Columba oenas oenas L.

Porumbel sălbatec (fig. 185)

1758 *Columba Oenas* Linnaeus, Syst, Nat. Ed. X, t. I. (-Nr, 1 nec. B !), p. 162.
1766 *Columba Oenas* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 279.
1801 *Columba sylvestris* Frenzet, Beschr. Vög. u. Eier Wittenberg, p. 87.
1831 *Columba covorum* Brehm, Vög. Deutschl., p. 492.
1855 *Columba arborum* Brehm, Vogelf., p. 237.
1856 *Palumboena columbella* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 838.
1866 *Palumboena vulgaris bissanons, altifrons, major, minor A* E. Brehm, Verz. Samml, p. 11 (Nomina nuda).
1870 *Palumboena oenas* G. R. Gr. Handlist, t. II, p. 233.
1889 *Columba oenas* L., 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 320.
1890 *Coelotreron oenas* Heine et Reichen., Nom. Mus. Hein., p. 275.
1891 *Columba oenas* L., I. Frivaldszky, Aves Hung, p. 110.
1899—1903 *Columba oenas* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 434.
1910 *Columba oenas* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 845.
1932—1938 *Columba oenas oenas* L., E. Harter, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1474; 1921— 1922, t. III, p. 2211; t. IV, p. 456.

Numiri romîneşti: Porumbelul sălbatic, Porumbel de scorbură, Golîmb vînăt, Golîmb de cîmp, Hulub de codru.

Numiri străine: Rus.: *Clintuh dichei golub;* Germ.: *Hohltaube, Holztaube, Blaue Holztaube, Woldtaube Wildtaube, Lochtaube;* Franc.: *Colombe;* Ital.: *Colombella, Colombaccio*; Engl.: *Stock-Dove, Stockdove;* Ung.: *Vadyalamb, Kékgalamb.*

Caracterele speciei. Culoarea principală vînătă ca sămînţa de mac, pe aripi are o bandă transversală neagră întreruptă (fig. 189, exemplarul al doilea, şi fig. 190, schiţa din dreapta); guşa şi pieptul anterior cu un luciu arămiu, laturile grumazului şi cerbicea cu sclipiri verzi; coada are o bandă apicală întunecată. Ciocul este la rădăcină roşu-gălbui, la vîrf galben tulbure. Picioarele roşu intens. Irisul brun.

Sistematica. La 20 martie 1904 a fost împuşcat, lîngă Cernavodă, un exemplar cu albinism parţial.

TABLOUL nr. 51

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	35	22,3	14	3,2	2,2
	Min.	32,2	20,8	12	2,5	2
20 ♀ ad.	Max.	35	22,1	13,8	3,	2,1
	Min.	33	20,7	11,5	2,5	2,

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuește în partea de vest a regiunii palaearctice.

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. Porumbelul sălbatic este foarte frecvent în toate pădurile de la șes, cu copaci scorburoși; mai puțin la munte. Este foarte numeros în zăvoaiele de la Dunăre. Sosirea lor are loc la sfîrșitul lui februarie sau începutul lui martie; plecarea în octombrie-noiembrie. În ierni mai blînde, iernează la noi.

C u i b ă r i t u l. Clocește de două ori, odată în aprilie, a doua oară în iunie. S-au găsit cuibare proaspete de la 2.IV — 18.VII. Cuibarul constă din două ouă. Douăzeci și cinci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 38,5 × 24,3 mm; maximum: 39 × 30,4 mm; minimum: 34,5 × 28,9 mm.

319. **Columba palumbus palumbus** L.

Porumbel gulerat (fig. 186)

1758 *Columba palumbus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 163.
1766 *Columba palumbus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 282.
1816 *Columba torquata* Leach., Syst. Cat. Mamm. etc., B. M., p. 26.
1831 *Columba pinetorum* Brehm, Vög. Deutschl., p. 88.
1839 — 1846, *Columba palumbaria* Köner, Skandin. Fogl. (teste Salvadori), p. 13.
1849 *Palumbus torquatus* Blyth., Cat. B. Mus. A.S.B., p. 233.
1856 *Palumbus excelsus* Bonnap., Comp. Rend., t. XLIII, p. 836.
1866 *Palumbus torquatus, alticeps, planiceps, planiceps longirostris* A. E. Brehm., Verz. Samml. (Nomina nuda !), p. 10.
1870 *Palumbus palumbus* G.R.Gr., Handb., t. II, p. 233.
1891 *Columba palumbus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 111.
1899 *Columba palumbus* L., 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 323.
1899 — 1903, *Columba palumbus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 435.
1910 *Columba palumbus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 847.
1932 — 1938 *Columba palumbus palumbus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912— 1921, t. II, p. 1477; t. IV, p. 456.

N u m i r i r o m î n e ș t i: Porumbel gulerat, Porumbel sălbatic, Porumbel popesc, Hulub mare, Gulub, Golîmb cu guler, Gugușțiuc ? !?, Gugușțiucă ? !?.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Lesnoi golub;* Germ.: *Ringeltaube, Grossewilde Taube, Grosse Holztaube, Waldtaube, Pfundtaube;* Franc.: *Colombe ramier;* Ital.: *Colombaccio, Palombo, Favazzo, Fava-Colosso;* Engl.: *Wood-Pigeon, Ring-Dove;* Ung.: *Örvös galamb.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Toată partea superioară, inclusiv capul grumazul, este albastru-surie (albastru porumbac), cu sclipiri verzi și purpurii pe laturile grumazului și pe cerbice; gușa și pieptul superior sînt mai mult sure, suflate porfiriu; pîntecele și partea anală, alb-surie. Aripile și coada sur-ardezii, cu o pată, respectiv banda apicală transversală, negricioasă, pe aripă; aproape de marginea anterioară se află o pată mare longi-

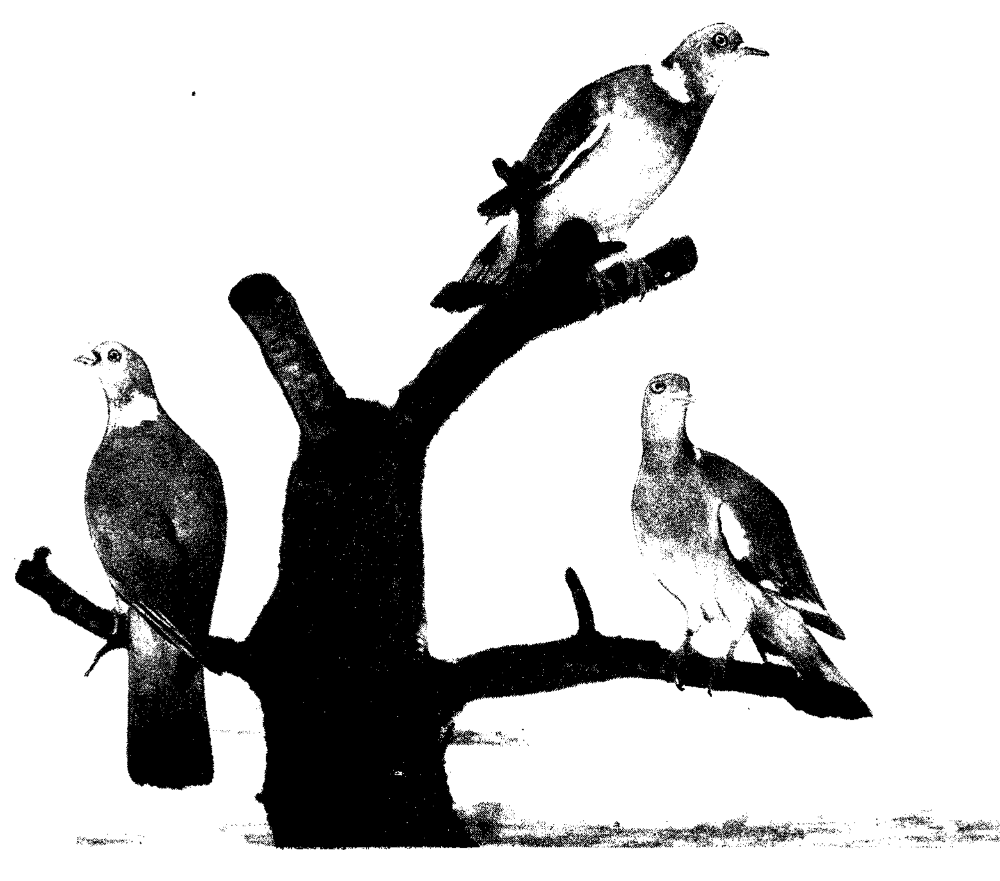

Fig. 186. — *Columba palumbus palumbus* L., ♂, ♀♀
Porumbel gulerat.
1:6,08 din mărimea naturală.

tudinală, albă. Picioarele roşu-roz intens. Ciocul roşu-roz intens, spre vîrf albicios. Irisul galben viu.

Sistematica. Această specie variază foarte mult ca mărime.

TABLOUL nr. 52

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	45	26	17,5	3,5	2,3
	Min.	43,5	24,3	15,6	3,2	2,2
15 ♀ ad.	Max.	44,3	25,3	17,3	3,5	2,3
	Min.	42,2	23	15,3	3,2	2,2

Aria geografică. Europa, Asia de vest şi anumite puncte din Africa.

Răspîndirea şi biologia. Porumbelul gulerat este răspîndit, ce-i drept, în toată ţara, dar nu este atît de frecvent ca porumbelul de scorbură. În primăveri mai calde se pot vedea primele exemplare încă dela sfîrşitul lui februarie; majoritatea însă, trece pe la noi abia către mijlocul lui martie. Mai mare este numărul porumbeilor ce sînt în trecere toamna şi anume în octombrie; dacă timpul este cald, mulţi rămîn la noi pînă în noiembrie şi chiar pînă în decembrie.

Cuibăritul. Începe să clocească pe la sfîrşitul lui martie şi clocirea durează pînă în iulie. Cuibare proaspete au fost colectate la 26 şi 30 martie; 10,15 şi 30 aprilie; 15 şi 21 mai; 6, 8 şi 16 iunie ca şi la 12 iulie. Treizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile, în medie: 39,6 × 32,1 mm; maximum: 43 × 34,6 mm; minimum: 38,9 × 28,7 mm.

320. **Streptopelia turtur turtur** L.

Turturea (fig. 187, 188)

1758 *Columba Turtur* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X. t. 1, p. 164.
1766 *Columba turtur* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 284.
1828 *Peristera turtur* Boie, Isis, p. 327.
1831 *Peristera tenera* Brehm, Vög. Deutschl., p. 494.
1831? *Peristera dubia* Brehm, Handb. Naturg. Vögl. Deutschl., p. 1009.
1834 *Peristeria lugubris, Peristeria maxima* Landb., Syst. Aufz. Vög. Würth., p. 52.
1835 *Turtur communis* Selby, Nat. Libr., Pigeons, p. 171.
1836 *Turtur vulgaris* Eyt., Cat. Br. B., p. 32.
1837 *Turtur migratorius* Swainson, Class., t. II, p. 349.
1840 *Turtur auritus* Gray., List. Gen. B. 38.
1845? *Peristera (Turtur) rufescens* Brehm., Isis, p. 348.
1852? *Turtur sylvestris* Reichenbach, Av. Syst. Nat., p. XXV.
1855? *Turtur glauconotus* Brehm, Vogel., p. 257.
1857? *Turtur cyanotus* Brehm, Naturg. u. Zucht Tauben, p. 50.

1862 *Turtur cyanotus* Reichb., Tauben, p. 173.
1866 *Turtur auritus alticeps et minor* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomina nuda !).
1886 *Turtur tenera* Gigl., Avif. Ital., n. 321.
1891 *Turtur turtur* Sharpe, Ibis, p. 111.
1891 *Turtur auritus* Gray, I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 111.
1899 *Turtur turtur* (L.), 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 326.

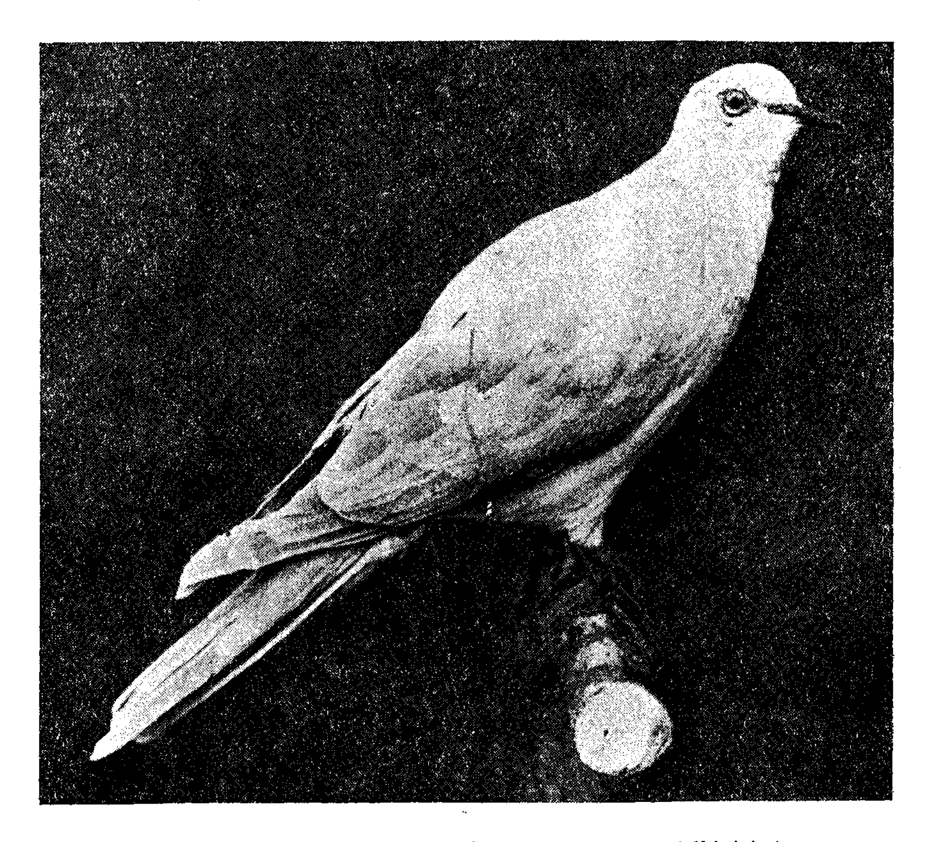

Fig. 188. — *Streptopelia turtur turtur* L.. Turturea (albinisim). 1: 1,97 din mărimea naturală.

1899 — 1903, *Turtur turtur* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 436.
1910 *Turtur communis* Selby, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 848.
1932 — 1938 *Streptopelia turtur turtur* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1484; 1921 — 1922, t. III, p. 2221; t. IV, p. 457.

Numiri romîneşti: Turturea, Turturică, Turtureauă, Turturelă, Turtură, Turturel.

Numiri străine: Rus.: *Gorliţa, Crasnîi goluboc;* Germ.: *Turteltaube, Gemeine Turteltaube, Wegtaube, Kleine Holztaube;* Franc.: *Tourterelle,*

Fig. 187. — *Streptopelia turtur turtur* L.
Turturea.
1:2,24 din mărimea naturală.

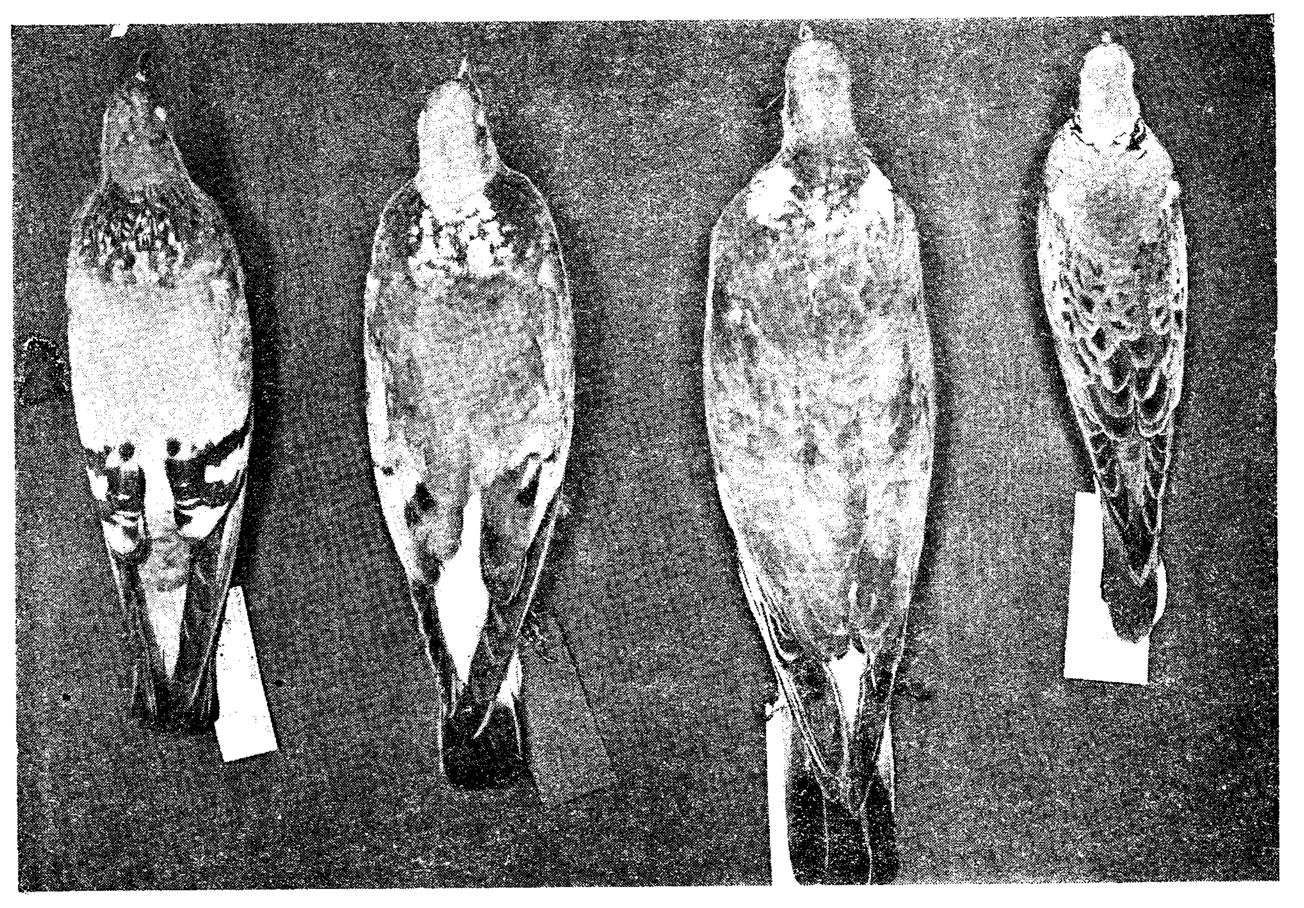

Fig. 189. — *Columba livia livia* Gm., *Columba oenas oenas* L., *Columba palumbus palumbus* L., *Streptopelia turtur turtur* L. 1 : 3,36 din mărimea naturală.

Colombe tourterelle; Ital.: *Tortora, Tortorella, Tortora comune;* Engl.: *Turtle-Dove;* Ung.: *Gerle, Gerlicze.*

Caracterele speciei. Pe laturile grumazului are cîte o pată bandată transversal negru şi albastru. Capul, cerbicea, spatele şi tîrtiţa sînt

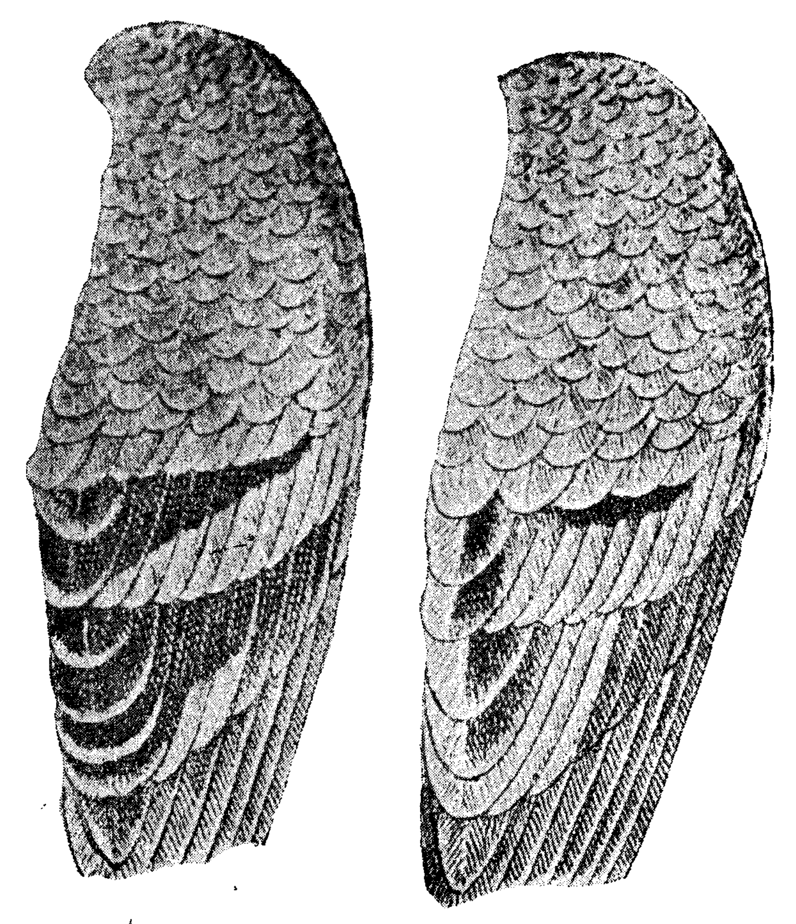

Fig. 190. — Pigmentarea aripilor de la: *Columba livia livia* Gm. (= Porumbel de stîncă) şi *Columba oenas oenas* L. (= Porumbel sălbatic).

albastru-surii; pe partea posterioară a capului este tivită roşcat, iar pe spatele superior are dungi late brun-roşcate; tectricele supracodale sînt brunatice; coada sură, ambele rectrice mijlocii, negricioase; cele de la margini au steagul extern alb; toate rectricele sînt la vîrf tivite alb. Umerii, tectricele alare şi remigele secundare sînt negre, tivite brun-roşcat. Remigele primare, negru-surii, cu vîrfuri albe; cele externe, cu steagul extern alb. Partea anterioară

este roşcată, pîntecele alb. Picioarele roşu-porfirii. Ciocul sur-negricios. Irisul galben-roşcat.

S i s t e m a t i c a. Turturelele colectate în ţară nu dau motiv la vreo discuţie.

TABLOUL nr. 53

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	31,5	18,6	14,6	2,4	1,8
	Min.	30,3	17,5	12	2,2	1,7
20 ♀ ad.	Max.	30,5	18,5	14,3	2,4	1,8
	Min.	29,6	16,5	11,5	2,1	1,7

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, între alte exemplare, şi unul *albinistim* sau mai bine zis *eritristic*, împuşcat în a doua jumătate a lunii august 1937, lîngă comuna Lovrin (reg. Timişoara) (fig. 188).

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa, Africa de nord şi partea de vest a Asiei.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Specia aceasta este cea mai răspîndită formă de porumbel din ţară. Ea este frecventă în toate locurile, şi străbate departe şi sus în munţi; soseşte în prima jumătate a lui aprilie şi pleacă în septembrie; exemplare singuratice se mai pot observa şi în octombrie.

1896	Primul	exemplar	10.IV	Ultimul	exemplar	8.X
1897			13.IV			—
1898			7.IV			13.X
1899			11.IV			17.X
1900			3.IV			10.X
1901			9.IV			15.X
1902	»	»	10.IV	»	»	25.X
1903	»	»	7.IV	»	»	13.X
1904	»	»	4.IV	»	»	17.X
1905	»	»	8.IV	»	»	15.X
1906	»	»	7.IV	»	»	20.X
1907	»	»	12.IV	»	»	16.X
1908	»	»	4.IV	»	»	15.X
1909	»	»	7.IV	»	»	14.X
1910	»	»	11.IV	»	»	—

C u i b ă r i t u l. Timpul clocirii începe la mijlocul lui mai şi durează pînă în iulie. Cele mai multe perechi scot două rînduri de pui. Cuibare proaspete s-au găsit la 9, 10, 15, 17, 25, 30 mai; 1, 2, 3, 4, 8, 9, 14, 15, 30 iunie

şi 1, 3, 14 iulie. Douăzeci şi cinci de ouă măsurate au avut dimensiunile, în medie: 30,7 × 22,9 mm; maximum: 31,9 × 23,9 mm; minimum: 29,7 × 21,8 mm.

În Banat, turtureaua, pînă acum 8 — 10 ani în urmă, era o pasăre foarte comună, chiar şi în localităţile cu multă circulaţie, în oraşele mai mari, ca Timişoara, unde foarte deseori cuibărea pînă şi în copacii din marginea trotoarelor de pe străzi. De cînd însă a început să apară şi să se răspîndească în Banat, guguştiucul, pasăre mai robustă, mai rezistentă, şi care a devenit o specie sedentară prin localităţile mai mari, numărul turturelelor scade mereu ca pasăre clocitoare, ele retrăgîndu-se pe la periferie sau spre pădure.

321. * **Streptopelia decaocto decaocto** Friv.

Guguştiuc (fig. 191)

1837 *Columba Risoria* L. *hasonfaj*: *Columba decaocto* Frivaldzky, Magy. Mad., Tudós Társaság Evkönyvei, t. III, Természett. Oszt., t. II, köt, p. 183 — 184, tab. VIII.

1844 *Turtur douraca* Hodgson, Gray's Zool. Misc. p. 85, (Nepal. Nomen nudum !), Salvadori, Cat. B. Brit. Mus. XXI, p. 430. *Turtur risorius plur. auct.* usque 1893.

1855 *Peristera intercedens* Brehm, Vogelfang, (Nordafrika errore !), p. 258.

1874 *Turtur stoliczkae* Hume, Stray Feathers, t. II, p. 519.

1881 *Streptopelia torquata* (ex Brisson, nec Brisson !) Bogdanow, Tr. Sib., Obtsch. Jestest, t. XII, (Rus.) p. 98.

1920 *Streptopelia decaocto decaocto* (Friv.), E. Stresemann, Avif. Maced., p. 240.

1928 *Streptopelia decaocto zarudnyi* Serebrowsky, Comp. Rend. Ac. Leningrad, 1927 A., p. 328.

1932 — 1938 *Streptopelia decaocto decaocto* (Friv.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1495; t. IV, p. 459.

Numiri romîneşti: Guguştiuc, Porumbel turcesc, Porumbel rîzător oriental.

Numiri străine: Rus.: *Zapadnaia colciataia gorliţa;* Germ.: *Orientalische Lachtaube, Türkentaube;* Ung.: *Félholdas galamb, Törökgerlicze, Kacagó galamb.*

Caracterele speciei. Remigea a doua şi a treia pe steagul extern uşor scobite, coada rotunjită.

Mascul adult. Partea superioară a capului şi părţile limitrofe ale grumazului sînt sur-brunatice palid, cu un suflu roz, urmat de un semicerc negru, la marginea superioară sur deschis; cerbicea şi restul părţii superioare, de culoare sur-isabel mat, pe tîrtiţă cîteodată bătînd uşor în suriu. Remigele primare sînt de culoare ardeziu-brunatică, cu dungi înguste brune palid la vîrf şi pe marginea steagului extern; remigele secundare sînt sur-cenuşii, cele mai interioare isabel-surii, ca şi spatele şi scapularele; tectricele alare mărunte sînt ca şi spatele, cele mijlocii şi mari sur-albăstrii. Perechea rectri-

Fig. 191. — *Streptopelia decaocto decaocto* Friv., ♂
Guguştiuc.
1: 2,202 din mărimea naturală.

celor extreme pe steagul extern sure deschis, spre mijloc şi de aici spre capăt mai închise, mai ardezii, la vîrf (cam 1/4) alb-surii; steagul intern este de culoare ardezie, spre capăt (ceva mai puţin de jumătate) alb, către partea întunecată umbrit suriu; perechea următoare a rectricelor, la jumătatea bazală sure, jumătatea spre vîrf alb-surie; steagul extern este de cele mai multe ori complet sur; perechea mediană la fel cu spatele. Partea de dedesubt şi laturile grumazului sînt roz-surii; gîtul şi bărbia mai deschise, aproape albe. Partea abdominală şi tectricele subcodale sînt sur-albăstrii. Tectricele subalare sur-albicioase, axilarele puţin mai albăstrui-surii. Irisul roşu, ciocul negru mat, inelul îngust din jurul ochiului roşu; picioarele roşii sau roşu albăstrui.

Aripa măsoară 170—183 mm; coada 130—142 mm; tarsul cam 21 — 25 mm; ciocul (de la penele frontale) 15 — 17 mm.

Femela adultă ca şi masculul, dar de obicei puţin mai mică; aripa 170—180 mm; cîte o dată sînt egali.

Exemplarele tinere, pe cap şi partea inferioară sînt mai brunatice; tectricele supraalare sînt mai închise şi tivite cu o dungă îngustă nisipie palid; semicercul negru de sub cerbice la început lipseşte, mai tîrziu apare îngust, abia vizibil.

S i s t e m a t i c a. Despre această specie de porumbei, numită de cele mai multe ori *risoria*, LINNÉ [1]) zice: « Habitat in India ». Autorii citaţi de el însă, descriu şi desenează forma « porumbelului rîzător » păstrat la noi în colivii, despre care credeau că derivă din India. Nu este, însă cazul, deoarece porumbelul rîzător din India este mai mare, prezintă alte desene pe rectricele externe şi se pare că nu are « rîsul » acela, caracteristic păsărilor noastre din cuşti, ci numai un sunet strigător din trei silabe.

În tot cazul, porumbeii rîzători blînzi de la noi derivă din forma *Streptopelia roseogrisea* din Nubia, cu care se potrivesc la desenele de pe coadă, la mărime şi voce; trebuie remarcat însă că în India se ţin porumbei rîzători blînzi, care, după caracterele lor, trebuie să derive de la *douraca (decaocto)*, dar sînt tot atît de palid coloraţi, ca şi cei ţinuţi în Europa !

Am dat în revista « Carpaţii », în traducere romînească, descrierea originală maghiară a lui FRIVALDSZKY [2]) despre această speţă, descriere în care se relatează ca încheiere următoarele: « Această speţă analogă se deosebeşte de porumbelul rîzător comun, prin mărime, culoare mai întunecată, dar în deosebi prin gîlgîitul ei, în care amestecă, după cum am amintit mai sus, sunetele « deca-octo ».

---

[1]) *Syst. Nat.* Ed. X, 1785, t. I, p. 165.

[2]) l. c. (248), p. 228.

Hans Boetticher publică în «Kócsag»[1]) despre *Steptopelia decaocto* Friv. (numit de Bulgari Gugutka), între altele, următoarele: «Unde își are această pasăre obîrșia (patria originară) nu se poate preciza încă; probabil este Persia și India, poate și Asia Mică, unde s-a întîlnit mai de curînd. În Europa, după cum se vede, a fost introdusă de către turci. Acest porumbel se întîlnește în toate orașele, unde trăiesc ori au trăit turci .Azi, el este răspîndit, așadar, în Turcia, Bulgaria, Macedonia, Serbia (Belgrad), Albania, Bosnia, Muntenegru (Beri, Busownik) și Herțegovina (Mostar). În Grecia a fost exterminat de către populația fanatizată de controversele politico-religioase împotriva turcilor. La Constantinopol și Adrianopol trăiește și azi în număr foarte mare. În Bulgaria este răspîndit între altele la Sofia, Plovdiv, Stara-Zagora și alte localități, destul de departe. De asemenea s-ar găsi și la Constanța în Dobrogea. Turcii au o deosebită simpatie pentru acești porumbei și nu privesc bucuros cînd sînt persecutați. Se întîlnesc adeseori în grădinile din jurul moscheelor și geamiilor. La Sofia este foarte frecvent în plantațiile din așa-numita Grădina Boris, la capătul de vest al orașului. Dar și în alte grădini și parcuri din interiorul orașului sînt destul de numeroși. În Grădina zoologică se perindau întotdeauna mai multe exemplare, iar în timpul iernii acești porumbei veneau în cîrduri numeroase, ca să se înfrupte din nutrețul împrăștiat celorlalte orătănii. Porumbelul rîzător balcanic este vădit mai mare, și la culoare mai sur decît porumbelul rîzător comun ținut deseori în captivitate, care de cele mai multe ori este numit *Streptopelia risoria* L. și evident derivă de la *Streptopelia roseogrisea* (Sund.) din Nubia sau poate și de la *Streptopelia roseogrisea arabica* (Neum.) din Arabia. De asemenea și în comportarea lui se deosebește, acest porumbel fiind mai greoi, mai liniștit față de cel ținut în volierele din grădinile noastre zoologice și ale amatorilor, care este mai gingaș, mai vioi. În special însă se poate observa o diferență evidentă la voce. Pe cînd vocea de la *risoria* sună cam în felul următor: kukrrrrúuh-kukrrrrúuh, vocea la *decaocto* este mai adîncă și se poate reda cam așa: kuukú = uku-kuukú = uku. De asemenea și «chicotitul», «rîsul» de la *decaocto* este mult mai puternic, mai dur și mai «măcăitor» decît acel chi-chi-chi mai blînd, de la *risoria*. Încrucișări din ambele forme au fost prăsite în Grădina zoologică din Sofia. Dacă acestea sînt capabile de a se reproduce între ele, sau cu una de la ambele forme a părinților, nu-mi este cunoscut».

În cele afirmate de Boetticher, pot adăuga doar faptul că, oricine a auzit vocea acestor specii vreodată, le poate recunoaște imediat de la distanță, fără a mai vedea și pasărea, întru atît sînt de caracteristice și de diferite aceste

[1]) *Die Hühnervögel und Tauben Bulgariens*, 1930, anul III, nr. 1 — 2, p. 16 — 27.

sunete. Eu am încercat a le reproduce cam în felul următor: cúc currrú — cúc currrú, hihihihi pentru *risorius, iar* pentru *decaocto:* huhú-hu, huhú-hu, sau tutútu, tutúu-tu. La *risorius* accentul cade pe prima şi ultima silabă, la *decaocto* pe a doua (mijlocie). Germanii numesc popular pe *risorius:* Kukuruz-taube. Specia *decaocto* scoate sunetele de « chicotit » numai rar.

R ă s p î n d i r e a ş i b i o l o g i a. Guguştiucul abia acum vreo 10 — 15 ani, a început să pătrundă de la Dunăre mai spre nord, venind din Peninsula Balcanică; cu timpul a devenit mai mult pasăre sedentară.

Am cunoscut mai în de aproape această specie în anul 1912, la Belgrad, unde era destul de numeroasă în grădina publică « Kalimegdan », dar am văzut-o de mai multe ori în centrul oraşului; începînd de atunci, am urmărit cu atenţie dacă nu cumva a trecut şi pe malul stîng al Dunării.

Pentru prima dată semnalează apariţia acestei specii în Oltenia şi Muntenia, R. I. CĂLINESCU [1]), sub numele de *Turtur risorius.* După informaţiile lui CĂLINESCU, ea s-ar fi introdus acolo pe la Calafat, cam pe la anul 1877, dar cine şi cum a adus-o, despre aceasta nu-şi mai aminteau bătrînii, pe care i-a întrebat. Tot dînsul dă ca fapt cert că, la Obîrşia (r. Cujmir) au fost aduse cîteva exemplare de la Calafat, în anul 1887, unde se pare că s-ar găsi cam 200 exemplare. În sfîrşit mai aminteşte că, tot de la Obîrşia (r. Cujmir), au fost aduse în primăvara anului 1932, 4 perechi la Podul Grosului (r. Strehaia).

Este însă foarte curios faptul că acest porumbel, începînd de la 1877, respectiv 1887, şi pînă acum vreo zece ani, nu s-a răspîndit mai departe şi nu a fost semnalat de nimeni. Dacă de fapt este vorba de *decaocto* şi nu de *risorius*, ceea ce nu am avut ocazia să verific. atunci s-ar putea explica uşor cum au ajuns aceşti porumbei în Banat şi de aci mai departe spre nord pînă în cîmpia Ungariei şi chiar şi în nordul acestei ţări (localitatea Monor lîngă Budapesta) încă din anul 1932, după cum comunică E. NAGY [2]).

În ultimii 10 — 12 ani nu am mai putut parcurge personal drumul de-a lungul Dunării, de la Baziaş pînă la Orşova şi deci nu am putut controla schimbările cu caracter ornitologic produse în acest sector, dar am antrenat pe alţii de a face anumite observaţii. Astfel A. LIPTAY din comuna Lovrin (r. Sînicolaul Mare) mi-a comunicat că în excursia cu caracter lepidopterologic, făcută în iunie 1938, a întîlnit guguştiucul în apropierea comunei Peceneşca, la poalele Domogledului, lîngă fabrica de var.

La 11 aprilie 1939, am observat şi eu din biroul Muzeului, în Timişoara, primele 3 exemplare în joc prenupţial prin grădina cazărmii de vizavi, în centrul oraşului. Începînd de atunci i-am urmărit cu atenţie zilnic, atît eu cît şi cîţiva colaboratori ai mei, şi am mai descoperit şi alte exemplare ori perechi, în diferite puncte ale localităţii, chiar şi clocind.

Tot LIPTAY mi-a trimis la 13 august 1939 primul exemplar adult (♂), împuşcat la Lovrin.

La 21 iunie 1939, am găsit un cuib într-un nuc bătrîn din curtea spitalului militar; din el sburaseră, cu cîteva zile mai înainte, doi pui, dintre care împuşcasem unul; în cuibul vechi păreau a fi iarăşi ouă proaspete. La 11 septembrie 1939, ing. KLINKE a descoperit pe un salcîm înalt din stradă, lîngă fabrica de tutun, un cuib cu ouă pe care clocea femela; cu 2 — 3 zile mai devreme această pereche mai hrănea un pui care acum zburase din cuib.

---

[1]) l. c. (33), nr. 4, p. 4 — 6.

[2]) *Reprinted from the Proceedings of the Eighth Intern. Ornith. Congr.*, Oxford, 1934, p. 260 — 264.

La 27 august 1940, ing. S. PAŞKOVSCHI a întîlnit guguştiuci la Băile Lipova (r. Lipova), de unde mi-a adus un mascul adult, împuşcat de el.

În vremea aceea, numărul guguştiucilor colonizaţi pe teritoriul oraşului Timişoara se putea evalua la cca 40 — 50 de perechi.

În anul 1951, guguştiucul este răspîndit pretutindeni, iar numărul perechilor de pe teritoriul oraşului Timişoara este sigur de 800 — 1000.

C u i b ă r i t u l. Contrar celor relatate de unii autori, eu am observat că guguştiucul înclină a deveni o pasăre urbană, ca şi ciocănitoarea urbană *(Drycopus syriacus)*, căci de cînd şi-a făcut apariţia aici în Banat, nu l-am văzut niciodată în afară de aşezările omeneşti; de asemenea am putut observa că în majoritatea cazurilor cuibăreşte pe copaci (destul de înalţi), şi scoate cel puţin 2 — 3 rînduri de pui pe an. După ce terminasem în manuscris partea referitoare la această specie, am primit de la un cunoscut al meu, amator de păsări, două exemplare vii, prinse, în urma insistenţei mele, în curtea lui, cu ajutorul unei capcane improvizate. Am ţinut aceste exemplare în voliera din curte, în plin centrul oraşului timp de vreo şapte luni, pentru observaţii, iar după aceea i-am inelat şi i-am lăsat iarăşi liberi. Această captivitate a avut ca urmare atragerea unei perechi de guguştiuci liberi, care cuibăriseră pe un copac de juniper tocmai în curtea mea, relativ destul de mică, între edificiile ce o înconjură. Cînd s-a apropiat timpul să iasă puii (pe la 18 — 19 mai), am fost nevoit să plec de acasă pe timp mai îndelungat, astfel că n-am putut urmări pînă la sfîrşit procedura clocitului, care a fost tulburată de o pisică hoinară, în lipsa unei supravegheri permanente, spre marea supărare a soţiei mele, care îi ocrotea în absenţa mea. Perechea a părăsit apoi cuibul şi numai foarte rar a mai revenit prin apropiere.

H r a n a. Aceasta constă din diferite seminţe şi deseori guguştiucul se lasă din zbor în curţile caselor, ca să culeagă grăunţe împreună cu celelalte păsări de curte.

Sînt perspective ca această specie să sporească rapid la număr, mai ales în comunele urbane, unde nu prea este persecutată şi stingherită în timpul clocirii şi unde este privită cu simpatie.

XIX. Ordinul PTEROCLETES

Păsările acestui ordin, după morfologia lor externă, ne amintesc pe de o parte de porumbei, iar pe de alta de galinacee. Ciocul se aseamănă mai mult cu al galinaceelor; este însă mult mai slab; aripile sînt înguste, foarte lungi şi ascuţite; remigea primă mult mai lungă decît celelalte. Coada este ascuţită; ambele rectrice mijlocii sînt cîte odată foarte lungi. Structura deosebită a picioarelor formează unul din cele mai izbitoare caractere al acestui ordin; cele trei degete anterioare sînt foarte scurte, şi acoperite foarte des cu pene păroase, de asemenea şi tarsul; degetul posterior ori lipseşte complet ori este foarte rudimentar.

Penele conturale au hiporahise; penajul este foarte des şi uşor înfipt în piele, ca la porumbei. Remigele primare sînt 11 la număr, cele secundare aquintocubitale; rectricele, 14 — 16. Glanda crupială prezentă, golaşă. Culoarea penajului este potrivită mediului, solului de stepă şi pustiurilor.

Aceste păsări locuiesc în pustiuri; ele trăiesc în cîrduri şi anume, urmînd instinctul lor nomad, îşi părăsesc temporar patria şi invadează în număr colosal continente străine. Nu-şi clădesc cuib, ci depun ouăle, trei la număr (după alte date, patru), în adîncituri scunde, pe care şi le scormonesc în nisip. Ouăle sînt lunguieţe şi la ambele capete boante; culoarea fundamentală este humoasă, iar peste aceasta sînt marmorate şi stropite întunecat. Puii sînt acoperiţi deasupra cu puf de culoare humoasă, pătaţi cu alb şi brun, iar pe dedesubt unicolor, albicios [1]). Părăsesc imediat cuibul.

Aria lor geografică se întinde peste Europa de sud, Africa, Madagascar şi Asia. Sînt cunoscute în total 17 specii.

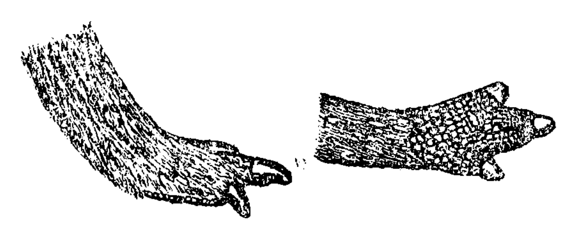
[1]) Proc. Z. Soc., 1866, p. 18.

1. Fam. PTEROCLIDIDAE

322. Syrrhaptes paradoxus Pall.

Găinuşă de stepă

1773 *Tetrao paradoxa* Pall., Reise Russ. Reich's, t. II, p. 712.
1788 *Tetrao paradoxus* Gmel, Syst. Nat., t. I, p. 755.
1811 *Syrrhaptes paradoxus* Illiger, Prodromus, p. 243.
1812 *Nematura paradoxa* Tisch, Mem. Soc. Nat. Mosc., t. III, p. 271.
1815 *Syrrhaptes Pallasi* Temm., Pig. et Gall, t. III, p. 282.
1817 *Heteroclitus tartaricus* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XIV, p. 453.
1824 *Tetrao armaria* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. LIII.
1825 *Syrrhaptes heteroclita* Vieill., Gall. Ois., t. III, p. 64.
1840 *Syrrhaptes Fischeri* Karelin, Bull. Mosc., t. XIII, p. 495.
1863 *Syrrhaptes heteroclitus* Montess., Rev. et Magaz. Zool., p. 358.
1891 *Syrrhaptes paradoxus* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 112.
1899 *Syrrhaptes paradoxus* (Pall.), 1773, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 264.
1899 — 1903 *Syrrhaptes paradoxus* (Pall.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 439.
1910 *Syrrhaptes paradoxus* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 851.
1932 — 1938 *Syrrhaptes paradoxus* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912—1921, t. II, p. 1514; t. IV, p. 463.

Piciorul de la *Syrrhaptes paradoxus* văzut deasupra şi dedesubt.

Numiri romîneşti: Găinuşă de stepă, Potîrniche de stepă, Găinuşă tătărească, Găinuşă tălpoasă.

Numiri străine: Rus.: *Obîcnovennaia Sadja;* Germ.: *Steppenhuhn;* Franc.: *Syrrhapte paradoxal;* Ital.: *Sirratte;* Engl.: *Palla's Sandgrouse;* Ung.: *Talpastyúk.*

Caracterele speciei. Prima remige primară este lungă şi fin ascuţită; remigele mijlocii sînt mai scurte decît ultimele remige secundare, aşa încît aripa deschisă pare la mijloc adînc scobită; ambele rectrice mijlocii sînt foarte prelungite şi ascuţite; picioarele sînt foarte scurte, degetele late încălţate pînă la ghiară cu pene dese pe partea de dedesubt golaşe şi negelate, formînd o suprafaţă în continuitate, deoarece sînt legate pînă la vîrf printr-o membrană conjunctivă. Degetul posterior lipsă.

Culoarea generală este galben-brunatic-lutoasă; de-a curmezişul peste spate are rînduri de pete în formă de semilună, brun-surii; frîul, laturile grumazului şi gîtul sînt sur-gălbui; restul capului, galben-lutos; sub guşa masculului, pe baza sură, se află o bandă alcătuită din patru rînduri de pete, albe şi întunecate; pieptul este de culoare lutoasă; partea anterioară a pîntecului

brun-negricioasă, cea posterioară sur-cenuşie; remigele anterioare sînt sur-cenuşii, cu margini exterioare negre; remigele posterioare şi tectricele alare, galben-lutoase, primele tivite sur, iar ultimele au pe marginea anterioară, pete stropiforme, brune. Coada este galben-lutoasă, bandată transversal întunecat; rectricele mijlocii prelungite, cu vîrfuri albe, care se tocesc curînd. Picioarele sînt alb-gălbui; degetele sur-cornoase; ochiul mic, înconjurat de un inel sur-albăstrui; irisul brun închis, aproape dispare pe lîngă pupila mare neagră. Ciocul sur-gălbui.

Sistematica. DOMBROWSKI a colectat douăzeci şi opt de exemplare, toate împuşcate în ţară la noi (în anul 1908 [1]) şi anume, nouăsprezece masculi adulţi şi nouă femele adulte, ale căror dimensiuni sînt cele date în tabloul nr. 53 bis.

TABLOUL nr. 53 bis

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
19 ♂ ad.	Max.	47	25	21	2,4	1,8
	Min.	41	23,1	17,5	2	1,5
9 ♀ ad.	Max.	35	22	16,3	2,3	1,7
	Min.	32	21,5	13,5	2	1,4

Aria geografică. Locuieşte în pustiurile Asiei centrale şi migrează periodic, în stoluri mari, în Europa.

Răspîndirea şi biologia. Este curios faptul că DOMBROWSKI nu aminteşte în lucrarea sa nimic despre incursiunea din anul 1908, a găinuşei de stepă, despre care s-a scris şi publicat în atîtea reviste de specialitate şi de vînătoare, ba chiar şi în unele ziare din acea vreme, cu atît mai mult, cu cît ţara noastră era o adevărată poartă a acestor invazii atît din trecut cît şi mai ales, a acesteia din 1908. Voi încerca în cele ce urmează să dau în rezumat, toate datele pe care le cunosc, referitor la ţara noastră, amintite în literatură, în diferite locuri.

Primul exemplar, sigur, care a fost colectat pe teritoriul romînesc, este acela împuşcat în anul 1859 de farmacistul Wagner din Haţeg, (r. Haţeg), care exemplar a ajuns, cu întreagă colecţia acestuia, în posesiunea liceului din Hodmezövásárhely (R. P. Ungară). Acest exemplar este unul din primele 7 exemplare, despre care s-a amintit în literatura ornitologică din Europa.

În anul 1863 a urmat o nouă şi mare incursie în Europa. Din acest an au fost observate la noi în următoarele localităţi: Arad, Slatina, Sibiu, Sf. Gheorghe.

---

[1]) În lucrarea lui DOMBROWSKI, lipseşte anul colectării; l-am dat în paranteză, fiind acela, în care a avut loc marea incursiune în continentul Europei.

A doua mare invazie, cunoscută pînă acum, a avut loc în anul 1888—1889. Cu această ocazie au fost observate în mai multe locuri, de repetate ori, de la Maramureş pînă la Fiume şi Sf. Gheorghe şi au fost colectate mai multe exemplare, dintre care se găsesc cîteva în muzeele şcolare.

A treia şi ultima invazie mai mare, s-a produs în anul 1908, fapt care a fost anunţat din vreme, pentru Europa apuseană, de către profesorii ornitologi MENZBIER şi CAIGORODOV din Rusia. Cu toate că aceasta era de proporţii mai mici decît cea din 1888, s-au făcut cercetări şi observări mai detaliate în întreaga Europă.

Despre această invazie în vestul Europei, merituosul ornitolog austriac VICTOR TSCHUSI şi (330), a publicat o lucrare monografică detaliată şi bine documentată, lunară, bazată pe vreo 100 de publicaţii diferite, şi avînd concursul mai multor ornitologi cu reputaţie de pe atunci ca: prof. dr. LOREEZ, Wiena, O. REISER, Sarajevo. dr. K. HENNIKE, Gera, O. HELMS, Pejrup, S. A. BUTURLIN, Wesenberg, V. ARTOBOLEVSCHI, Kiev ş.a. Voi da din această lucrare datele ce interesează mai în de aproape teritoriul romînesc:

« Pe la 14 mai s-au ivit, într-un sat de lîngă Giurgiu, găinuşi de stepă. Un exemplar rănit la aripa stîngă a fost adus de către un ţăran şi se găseşte în posesia comerciantului de lemne de aici (R. HELF, viceconsul din Giurgiu în lit.).

La începutul lui mai au apărut găinuşi de stepă pe Bărăgan, în cîrduri de cîte 20—40 de bucăţi şi la 12 mai, AL. SĂULESU a împuşcat 1 exemplar (R. DOMBROVSKI în lit.). Mai tîrziu, comunică acelaşi, că a primit exemplare din toate părţile ţării, ultimele în iulie.

WILLIAM FACIUS, Malcoci (r. Tulcea), comunică la 22 iunie că, începînd de la mijlocul lui aprilie, şi pe aci au trecut găinuşi de stepă în cîrduri mai mici sau mai mari, venind din Basarabia (actualmente R.S. Moldovenească). În mai încă au mai fost observate exemplare singuratice. O femelă împuşcată avea ovarul foarte dezvoltat.

A. RETTIG comunică profesorului W. BLASIUS: De la 17 aprilie migrează prin Dobrogea spre vest multe cîrduri de *Syrhaptes* de cîte 8—60 bucăţi fiecare; lîngă Malcoci au fost împuşcate trei exemplare, la Galaţi unul; RETTIG relatează [1]) că a observat două pîlcuri de cîte 8, respectiv 12 exemplare, lîngă Malcoci, timp de vreo trei săptămîni, pe semănăturile proaspete de porumbişti şi mălai mărunt; între 10—19 mai el a împuşcat 4 masculi şi 4 femele: după 25 mai nu a mai văzut niciunul.

P. COULON a întîlnit în noiembrie, la 7 km depărtare de Sascut, un stol mare, de mai multe sute de exemplare, care au poposit acolo 8—15 zile, fără să fi îngăduit vreo apropiere cu arma decît o singură dată, prin ceaţă, cînd au sburat abia cîţiva metri.

Transilvania şi Banat. La 13 mai, un exemplar s-a lovit de sîrmele de telegraf, lîngă Satu-Mare şi a fost prins viu, apoi preparat de A. BÖHM. La 26 mai I. BEKK a observat 12—13 bucăţi la Jimbolia. La 31 mai au fost observate 3 exemplare pe islazul comunei « Sătmar ».

Cercetările de pînă acum nu au putut încă stabili adevăratul motiv al migrării acestor păsări. Deocamdată este cert faptul că, şi din locul lor de cuibărit, migrează şi nu clocesc tot în aceeaşi regiune şi aceeaşi cantitate. Deci şi în împrejurări normale sînt nevoite a-şi căuta prin migraţii mai mici sau mai mari, locuri corespunzătoare pentru clocire. Migrarea aceasta aşa dar se datoreşte mai ales abaterii lor de la viaţa normală, în vederea găsirii locurilor potrivite pentru cuibărit. Dar ce anume iniţiază aceste mişcări periodice nici

---

[1]) *Mitteil ü. d. Vogelw.* (VII, 1908).

măcar nu putem bănui. Din punctul de vedere al hranei au fost nevoite a se adapta vegetației sărăcăcioase a deșerturilor salinoase; dar temperaturile extreme ale deșerturilor, de multe ori pot să nimicească vegetația corespunzătoare hranei acestor păsări, chiar înainte de a da semințe și în acest caz se produce o lipsă de hrană, încît această regiune a deșertului nu mai este corespunzătoare unei colonizări provizorii: de aici urmează necesitatea unei migrări temporare, fiindcă lipsite de un ținut producător de hrană, nu pot cuibări. Aceasta, natural, este numai o presupunere pe care numai cercetările întreprinse la fața locului ar putea-o verifica, dar în acele regiuni, cercetările sistematice ornitologice nici măcar nu au început.

XX. Ordinul LIMICOLAE

n lucrarea sa DOMBROWSKI urmează o divizare sau clasificare deosebită a Limicolelor, necunoscînd pe aceea dată de HARTERT în *Vögel der Palaearctischen Fauna*, acceptată şi introdusă azi în toate lucrările mai de seamă.

Pentru a rămîne deci în cadrul acestui sistem, dau clasificarea lui HARTERT, citînd numai acele părţi, după lucrarea lui MADARÁSZ citată de DOMBROWSKI care par necesare pentru o orientare mai uşoară.

Ordinul *Limicolae* cuprinde Prundăraşii, Fluerarii, Sitarii, Ostrigarii, Culicii, Fugacii şi speciile înrudite (din cele nepalaearctice încă şi specia *Thinocoridae*). Toate aceste păsări sînt schizognate. După cît s-a putut cerceta, speciile sînt aquintocubitale, însă *Philohela minor* (America de nord), este după MILLER, quintocubitală. Numărul remigelor primare este de 11, dacă prima penişoară rigidă este numărată ca prima (sau mai logic ca a 11-a). Dacă aceasta însă nu ar fi corect, după cum afirmă REICHLING [1]), atunci speciile acestea ar avea numai 10 remige primare; dar după părerea lui HARTERT, această remige disputată joacă acelaşi rol ca şi remigea a 10-a, mică şi rigidă, la *Passeres*, recunoscută ca atare şi de REICHLING. Glanda crupială este «împănată», adică are un moţ (smoc) lung. Hiporahisele sînt prezente, dar cîteodată foarte mici. *Spina sterni externa* există, dar de multe ori foarte mică, *spina interna* lipseşte. Haluxul (policarul) este legat cu *flexor longus hallucis*, niciodată cu *perforans digitorum*, uneori complet lipsă. Puii sînt adevăraţi părăsitori de cuib şi sînt acoperiţi cu puf des. Ouăle, sînt în majoritate pătate numai la *Dromas;* sînt albe şi, în cele mai multe cazuri, cu un pol ascuţit («piriforme»). În general, aceste păsări sînt bune zburătoare; aripa este de cele mai multe ori lungă şi ascuţită. Există cam 260—270 de specii pe toate continentele [2]).

---

[1]) Journ. f. Orn., 1915, p. 246.

[2]) S. SEEBOHM, *Geograf. Distr. Charadriidae*; SHARPE, *Cat. B. Brit. Mus.*, XXIV.

Familiile *Oedicnemidae, Cursoriidae, Dromadidae* şi *Charadriidae* pot fi bine determinate, la fel ca şi Paridele tropicale, Thinocoridele sudamericane cu totul specifice, şi Chionididele din regiunea antarctică. Divizarea vulgară a Charadriidelor în două familii « Ploieri » şi « Sitari », nu se poate efectua, ba chiar nici nu ar trebui considerate ca subfamilii.

1. Fam. BURHINIDAE

Holorhine. Nările sînt perforate, fără peretele despărţitor, lunguieţe, aşezate cam la mijlocul ciocului. Fără prelungiri basipterigoide. Au 16 vertebre cervicale. Tarsul este lung, acoperit de jur împrejur cu scutecele hexagonale; degetele anterioare sînt legate la rădăcină cu o membrană, degetul posterior lipsă. Ochii foarte mari. Sînt păsări mari, ce duc o viaţă mai mult sau mai puţin nocturnă. Există aproximativ 15 specii. O năpîrlire completă are loc în lunile august-octombrie, iar una parţială în martie-mai.

Dombrowski consideră Oedicnemii drept subordin, caracterizîndu-l după cum urmează: « Acest subordin, care propriu-zis constă numai dintr-o singură familie *(Oedicnemidae)*, formează legătura între Dropii şi Ploieri. Structura ciocului şi a craniului ne aminteşte pe acelea ale dropiilor; marginea anterioară a osului nazal este scobită (holorhinal); numărul vertebrelor cervicale este de 16; tarsul, anterior şi posterior, reţelat, scutecit; degetele scurte, deasupra scutecite, ghiarele turtite, degetul posterior lipseşte. În alte privinţe prezintă caractere ale ploierilor ».

Nu clădesc cuib, ci depun ouăle — de obicei două — pe pămîntul gol, de multe ori prin prundiş. Aceste ouă sînt de coloare foarte asemănătoare cu solul natural, avînd un fond deschis, împestriţat cu pete, stropituri şi sgîrieturi întunecate. Puii ieşiţi din ou pot imediat să fugă şi sînt acoperiţi cu puf humos deschis, iar pe spate cu două dungi înguste, negre, paralele.

Sînt răspîndiţi în toate cinci continentele.

323. **Burhinus oedicnemus oedicnemus** (L.)

Pasărea ogorului (fig. 192)

1758 *Charadrius Oedicnemus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 151.
1766 *Charadrius oedicnemus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 255.
1774 *Charadrius scolopax* Gmel, Reis. Russl., t. III, p. 87, pl. 16.
1783 *Charadrius illyricus* Piller et Mittersp., Iter per Pos. Sclav., p. 26, tab. III.
1790 *Otis oedicnemus* Lath., Ind. Orn., p. 661.
1815 *Oedicnemus crepitans* Temm., Man. D'Orn., p. 322.
1816 *Oedicnemus griseus* Koch, Syst. baier. Zool., p. 266.
1816 *Fedoa oedicnemus* Leach., Syst. Cat. Mamm. etc., B. M., p. 28.
1818 *Oedicnemus europaeus* Vieill., N. Dict. D'Hist. Nat., t. XXIII, p. 230.

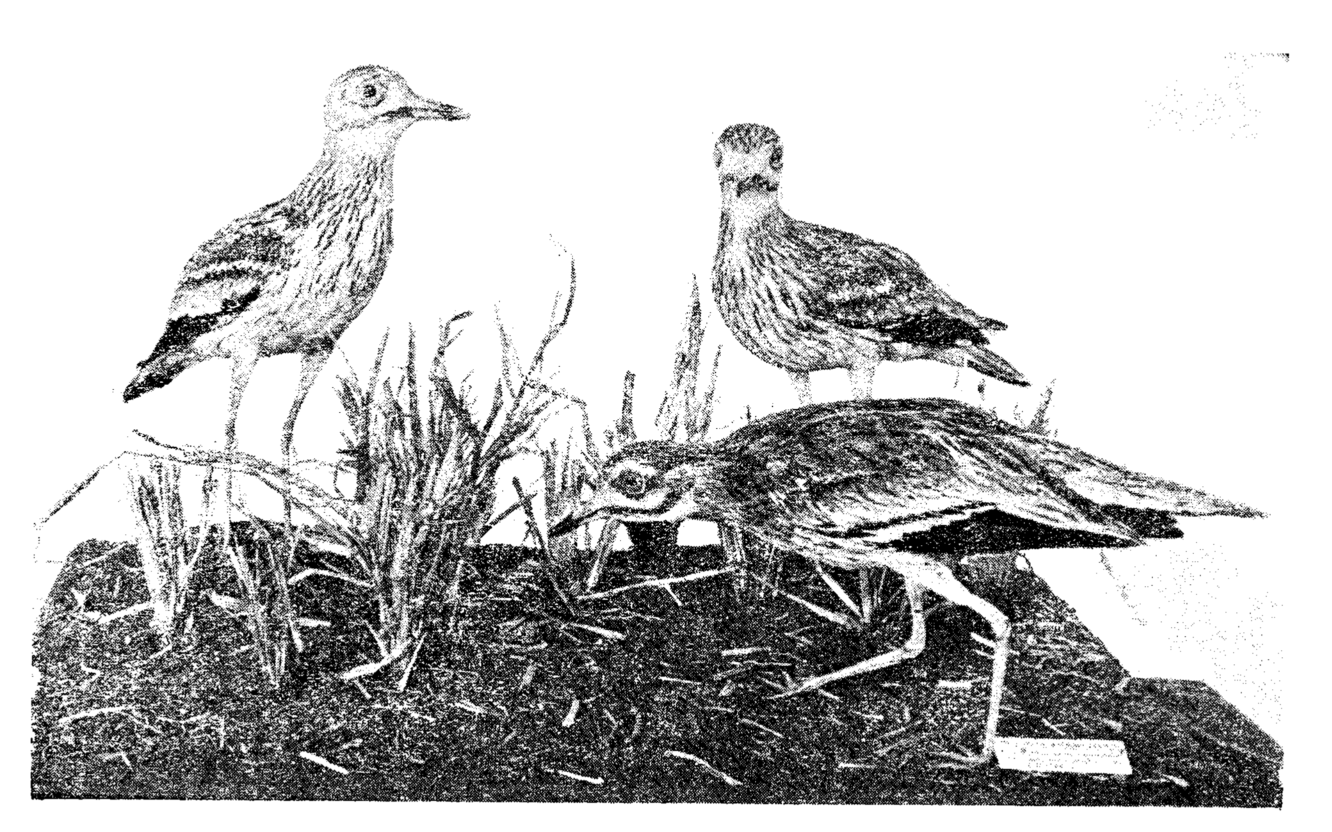

Fig. 192. — *Burhinus oedicnemus oedicnemus* (L.). Pasărea ogorului, 1: 4,13 din mărimea naturală.

1825 *Oedicnemus Bellonii* Roux, Orn. Prov., pl. 266.
1831 *Oedicnemus desertorum, Oedicnemus arenarius* Brehm, Vög. Deutschl., p. 539.
1866 *Oedicnemus indicus* Salvad., Atti Soc. Ital. Sc. Nat., t. VIII, p. 381.
1866 *Oedicnemus crepitans platyurus*, A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomen nudum !).
1876 *Oedicnemus scolopax* Dress., B. Eur., t. VII, p. 401, pl. 512.
1887 *Oedicnemus crepitans indicus* Seeb., Geogr. Distr. of. the Fam. Charadr.
1890 *Oedicnemus oedicnemus* Brusina, Orn. Croat., p. 86.
1891 *Oedicnemus crepitans* Temm., I. Frivaldszky, Aves Hung, p. 119.
1899 *Oedicnemus oedicnemus* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., p. 163.
1899 — 1903 *Oedicnemus oedicnemus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 337.
1910 *Oedicnemus crepitans* Bechst., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 719.
1932 — 1938 *Burhinus oedicnemus oedicnemus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1518; t. IV, p. 463.

Numiri romîneşti: Pasărea ogorului, Fluierar mare, Ploier mare, Pasăre tătărească.

Numiri străine: Rus.: *Avdotca, Lashin, Leshen;* Germ.: *Triel, Lerchengrauer Triel, Grosser Regenpfeifer, Dickfuss, Brachhuhn, Eulenkopf;* Franc.: *Grand Pluvier, Courlis de Terre, Oedicnème criard;* Ital.: *Occhione, Corridone, Labazziuni, Urigino, Grar Priviere;* Engl.: *Thick-Knee, Stone-Curlew, Norfolk Plover;* Ung.: *Ugartyuk.*

Caracterele speciei. Ciocul este puternic, ascuţit, cu o deschizătură care ajunge pînă sub ochiul extraordinar de mare. Picioarele sînt groase şi cărnoase, mai ales peste încheietura călcîiului. Partea posterioară reţelată, partea anterioară scutecită; între degete sînt scurte membrane conjunctive; degetul posterior lipseşte.

Pasăre adultă. Culoarea principală este cenuşiu-brun sau brun-ruginiu, peste aripi are două benzi transversale de culoare deschisă, cu margini întunecate. Partea superioară a capului, grumazul şi partea dorsală au striuri şi pete întunecate; gîtul, frîul, pieptul posterior şi pîntecele sînt albe; laturile pieptului şi flancurile, cu striuri rahiale întunecate; de la colţul gurii porneşte o dungă brun-roşcată. Remigele sînt brun-negricioase, prima cu o pată albă mare înaintea vîrfului, a doua cu una mai mică; a şaptea şi a opta au numai pe vîrf astfel de pete; dunga aripii şi vîrful cozii sînt negru-brunatice; rectricele externe albe, cele mijlocii ca şi spatele. Ciocul pe jumătatea bazală este moale, galben, pe cealaltă negru. Irisul galben. Picioarele galben-verzui.

Pasăre tînără. Se aseamănă foarte mult cu cea adultă, dar pe partea superioară este puţin mai roşcată, iar tectricele alare exterioare au dungi albe late, în loc de negru îngust pe capătul penelor cu vîrful alb. Puii pufoşi, deasupra sînt brunatic-nisipii; de la un ochiu la celălalt au o linie neagră în zig-zag; o linie neagră în dosul ochiului, o alta dela colţul gurii de-a lungul pe sub tectricele auriculare; alte două la fel neregulate, peste grumaz şi spate;

tot asemenea linii transversale se văd şi pe partea posterioară a capului; are pete pe aripi şi laturile tîrtiţei; partea de dedesubt este mai deschisă, gîtul şi abdomenul foarte deschise, alb smîntînii. Irisul este galben-alburiu. Picioarele sur-albăstrii palid. Ciocul negru, cu jumătatea bazală albastru-surie.

S i s t e m a t i c a. Regretatul ornitolog C. ERLANGER descrie, în *Fauna ornitologică a Africii de nord,* şapte forme ale acestei specii şi mai presupune încă şi alte forme. Este interesantă mai ales variaţia desenelor aripilor, apoi lungimea acestora.

Între păsările din ţara noastră, s-a găsit numai una, care prezinta o pată mică albă şi anume pe aripa dreaptă, pe a treia remige. Lungimea aripii acestui exemplar era de 22 cm.

CHERNEL a colectat în Banat mai multe exemplare, pe care prof. REICHENOW le consideră ca aparţinînd la *O. c. indicus.*

TABLOUL nr. 54

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
6 ♂ ad.	Max.	42	26	14,5	8,3	4,3
	Min.	40	22	12	7,9	3,5
8 ♀ ad.	Max.	40,3	24,4	13,8	8	4
	Min.	39,5	21,6	12	7,4	3,5

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează azi 9 exemplare, împuşcate toate în Banat, între 23 mai şi 8 noiembrie. Între aceste exemplare se găseşte o femelă împuşcată la 4.X.1930, la Becicherecul Mic (reg. Timişoara) şi care are şi pe steagul intern al remigei a treia, o pată albă mare, iar un al doilea exemplar, împuşcat în septembrie 1910, lîngă Timişoara, are pe remigea a treia o pată rahială albă, cam de 2,5 mm lăţime. Primul are aripa de 247 mm lungime, al doilea de 241 mm. Un al treilea exemplar (♀) împuşcat mai tîrziu, la 13.X.1942, pe muntele Tarcu, la vreo 2000 m altitudine, are de asemenea pata albă pe steagul intern de la remigea a 3-a din dreapta (cea din stînga e ruptă de împuşcături), avînd lăţimea de vreo 12—13 mm. Ceea ce aminteşte DOMBROWSKI despre exemplarele colectate de CHERNEL în Banat (la Deliblata)[1]) şi pe care acesta le consideră drept *Oedicnemus scolopax indicus* Salvad. recte *Burhinus oedicnemus indicus* Salvad., nu se poate susţine,

[1]) l. c., p. 164.

deoarece această subspecie, după HARTERT este de talie considerabil mai mică, avînd lungimea aripii de 205—220 mm, pe cînd cea dela noi are lungimea aripii de 240—255 mm, din care motiv autorii mai noi (SCHENK ş. a.) au şters-o din Avifauna Ungariei.

Aria geografică. Locuieşte în Europa centrală şi de sud, regiunea sudmediteraneană, ţinuturile temperate din Asia centrală şi India.

Răspîndirea şi biologia. Răspîndirea acestei specii este foarte sporadică; ea se găseşte pe litoralul mării şi în stepele aride din Dobrogea, ca şi pe cursul superior al Dunării. Sosirea ei are loc la începutul lui aprilie, plecarea în octombrie. Primul exemplar a fost observat la 24 martie 1900, iar ultimul la 20 noiembrie 1905.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare obişnuită la locurile de răspîndire amintite. La 2 iunie 1900, DOMBROWSKI a primit un cuibar cu două ouă de pe insula Popina-Razelm. Aceste ouă măsoară 51,3×38 şi 51,5×37,94 mm. În Banat cloceşte regulat în dunele de nisip de la Deliblata şi pe ostrovul Moldova-Veche, lîngă Dunăre, unde la 11 iulie 1905 i-am găsit cuibul pe prundiş cu două ouă puternic incubate.

2. Fam. CURSORIIDAE

Cele mai multe schizorhinale, *Pluvianus* însă holorhinal. Nările neperforate, au peretele despărţitor, sînt lunguieţ-rotunzite, aşezate într-un jghiab aproape de rădăcina ciocului, acoperite de o membrană. Culmenul este mai mult sau mai puţin curbat. Anexele basipterigoidale lipsă. Are cincisprezece vertebre cervicale. Tarsul, atît exterior cît şi posterior, este scutecit. Policarul cînd prezent, cînd lipsă. Sînt specii de mărime mijlocie, divizate — după deosebite concepţii — în 5—6 genuri. Există aproximativ 25 de specii în Africa şi Asia, cu ramificaţii pînă în Australia şi Europa de sud.

324. **Glareola pratincola pratincola** (L.)

Ciovlică de mare (fig. 193)

1766 *Hirundo pratincola* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 345.
1769 *Trachelia pratincola* Scop., Annal., t. I, p. 110.
1788 *Glareola austriaca, Glareola senegalensis, Glareola naevia* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 695 — 696.
1798 *Pratincola Glareola* Schrank, Fauna Boica, t. I, p. 209.
1810 *Glareola torquata* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 404.
1820 *Glareola pratincola* Leach., Trans. Linné, Soc., t. XIII, p. 131.
1846 *Dromochelidon natrophila* Landbeck, Iahresb. Verh. Nat. Würtenberg, p. 228.
1849 *Pratincola glareola* Degl., Orn. Eur., t. II, p. 107.
1855 *Glareola limbata* Brehm, Vogelf, p. 289.
1855 « *Glareola torquata Briss* » Brehm, Vogelfang, p. 289.
1881 *Nadrochelidon europae* E. v. Homeyer, Ornith. Briefe, Berlin, p. 129.
1891 *Glareola pratincola* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 124.

1899 *Glareola pratincola* (L.), 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 142.
1899 — 1903 *Glareola pratincola* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 339.
1910 *Glareola pratincola* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 721.
1932 — 1938 *Glareola pratincola pratincola* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1527; t. IV, p. 465.

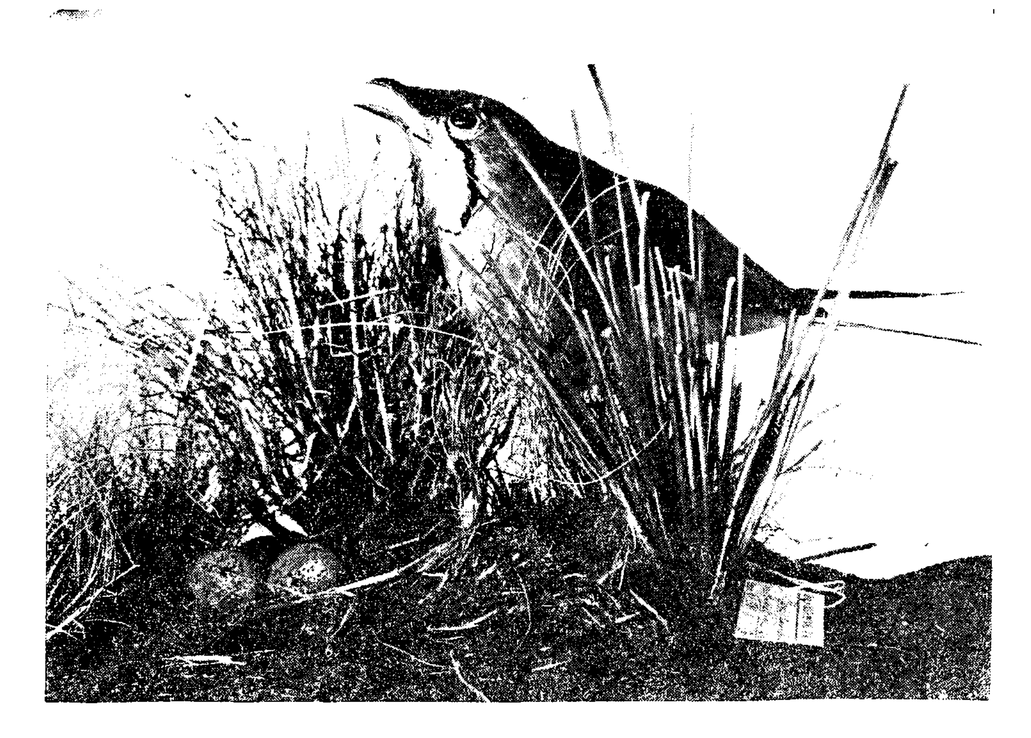

Fig. 193. — *Glareola pratincola pratincola* (L.). Ciovlică de mare. 1 : 2,61 din mărimea naturală.

Numiri romînești: Ciovlică de mare, Rîndunea de stepă, Giarola, Găinușă de mare.

Numiri străine: Rus.: *Tiraucica lugovaia;* Germ.: *Brachschwalbe, Steppenschwalbe, Sandvogel, Schwalbenstelze, Halsband-Giarol, Grieshuhn;* Franc: *Pedrix de mer, Glareole à collier;* Ital.: *Pernice de mare, Rondone marina, Calcabotta, Vicenza, Quarda mascese, Turnmarinari, Tamburinelli, Bucuzza russa;* Engl.: *Pratincole Collared pratincola, Sea Swallow;* Ung.: *Szeki-cser, Szeki csirke.*

Caracterele speciei. Ciocul este scurt, curbat, lătăreț de la rădăcină în jos. Gura mare și lată. Tectricele subalare sînt mari, roșu-ruginii; tectricele supracodale, albe; coada adînc bifurcată.

Pasăre adultă. Partea superioară este brun-surie, cu un suflu roşcat pe cerbice; jumătatea inferioară a cozii, brună închis, ca şi aripile; gîtul galben-roşcat este înconjurat de un guler îngust negru şi alb, care se îmbină cu frîul; pieptul este brun-suriu, în partea de jos ruginiu; partea ventrală posterioară şi anală, albe; ciocul negru, colţul gurii roşu. Picioarele brun-roşcate tulbure. Irisul brun.

Pasăre tînără. Penele de pe partea superioară, guşa şi laturile grumazului sînt tivite cu galben ruginiu şi pătate întunecat, tiveala gîtului albă-tulbure, puţin vizibilă. Ciocul negru-brunatic. Picioarele sur-roşcate tulbure.

Sistematica. Cu cît masculii devin mai bătrîni, cu atît mai lat devine gulerul negru din jurul gîtului; iar acesta mai intens galben-roşcat, mai ales către marginile gulerului.

TABLOUL nr. 55

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	29,8	21	13/4,5	3,3	1,7
	Min.	25,6	19,5	11,3/5,3	3	1,3
20 ♀ ad.	Max.	26	20	11,8/5,3	3,2	1,5
	Min.	24,8	18,5	10,6/5,1	2,8	1,3

Aria geografică. Europa centrală, regiunea sudmediteraneană şi spre est, pînă în Asia centrală.

Răspîndirea şi biologia. Pasăre de vară, foarte frecventă în lagunele mării. În interiorul ţării, chiar şi în treceri, este văzută numai rar, mai curînd toamna decît primăvara. Sosirea ciovlicei de mare are loc pe la mijlocul lui aprilie, cel mai timpuriu exemplar, la 6 aprilie 1900; plecarea în septembrie; cel mai tîrziu exemplar, la 17 octombrie 1909.

Cuibăritul. Colonii mai însemnate se găsesc şi azi, tot acolo, unde fraţii SINTENIS le-au găsit în anii 1876 şi 1877, şi anume în lagunele mării, mai ales între Sabangea şi Sarinasuf, lîngă lacul Razelm, şi între Caranasuf şi Caraharman, lîngă Sinoe. La ultimul loc de clocire, cea mai mare parte a cuibarelor s-au găsit pe bălegare uscate de bivoli; asemenea şi puii mici pufoşi.

Cuibarul constă din trei ouă şi este complet la sfîrşitul lui mai. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 32,82×24,09 mm; maximum: 35,8×24,4 şi 31,3×25,7 mm; minimum: 28×22,4 mm.

În Muzeul de științe naturale din Sibiu se păstrează două exemplare colectate în Transilvania dintre care unul tînăr împușcat în 1895 la Rusciori (lîngă Sibiu); iar în colecția lui A. Buda dela Rea (azi Școala pedagogică Sibiu) se află trei exemplare și anume: 1 mascul împușcat la 14 mai 1863, lîngă Măcin (r. Hațeg), 1 mascul împușcat la 30 mai 1864, lîngă Valea Sîngeorgiului (r. Hațeg) și 1 mascul împușcat la 17 mai 1866, tot lîngă valea Sîngeorgiului. În Muzeul ornitologic din Timișoara se găsește 1 mascul adult împușcat la 23 mai 1946 la Satchinez lîngă Timișoara, și alte două femele adulte, din 17 iunie 1942, de la Vîlcov.

Este însă curios faptul că, în toată activitatea mea ornitologică, am întîlnit-o foarte rar în Banat. Exemplarele din Muzeul ornitologic din Timișoara (fig. 193) sînt colectate unul la Enisala în Dobrogea, celălalt la Satchinez.

H r a n a. Aceasta constă din diferite insecte, pe care le prinde parte pe pămînt, parte din aer în zbor. Este o pasăre foarte folositoare.

325. **Glareola nordmanni** Nordm.

Ciovlica lui Nordmann

1826 *Glareola pratincola* (nec. Linné) Pall., Zoog. Rosso-As., t. II, p. 150.
1842 *Glareola melanoptera* Nordm., Bull. Soc. Imp. Nat. Mosc., t. II, p. 314.
1842 *Glareola Nordmanii* Fischer, Bull. Soc. Imp. Nat. Mosc., t. II, p. 314.
1844 *Glareola Pallasi* Schleg., Rev. Crit., p. 94.
1907 *Glareola melanoptera pallidogularis* Iohansen, Mater. Avif. Steppen Tomsker Gebietes, Tomsk (Russisch!).
1910 *Glareola pratincola melanoptera* Nordm., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 723.
1932 — 1938 *Glareola nordmanni* Nordm., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1530; t. IV, p. 465.

N u m i r i r o m î n e ș t i: Ciovlica lui Nordmann, Ciovlica nordmaniană, Ciovlică de mare cu aripi negre, Ciovlică de mare orientală.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Tircușca stepnaia;* Germ.: *Schwarzflügelige Brachschwalbe, Schwarzflügeliger Giarol;* Franc.: *Glaréole melanoptère;* Ital.: *Pernice di mare orientale;* Engl.: *Black-winged Pratincole;* Ung.: *Feketeszarnyu székicsér.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Tectricele subalare sînt negre; partea superioară a capului mai întunecată, iar penajul grumazului mai ruginiu decît la *Glareola pratincola*; altfel egală cu aceasta.

S i s t e m a t i c a. Douăzeci și șapte de exemplare din această formă colectate de DOMBROWSKI în Dobrogea, nu se deosebesc întru nimic de cele din sudul U.R.S.S.

TABLOUL nr. 56

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	28,5	20,6	12.7 / 5.4	3,2	1,6
	Min.	24,9	19,3	11,1 / 5,3	3	1,3
8 ♀ ad.	Max.	25,9	19,8	11,6 / 5,3	3,2	1,5
	Min.	24,6	18,4	10,6 / 5,1	2,7	1,3

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa sud-estică, mai ales în stepele de la gura Volgei şi în locurile potrivite din Caucaz; iernează în Africa.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Pasăre de vară obişnuită a lagunelor, dar mult mai rară decît *Pratincola* tipică.

C u i b ă r i t u l. În coloniile de cuibărit de lîngă Razelm, ceva mai la o parte, se găsesc şi mici colonii din această specie. Ouăle nu se deosebesc întru nimic la aceste forme. Douăzeci şi trei de ouă aparţinînd precis acestei forme, au avut dimensiunile în medie: 32,5×24 mm; maximum: 36×24,8 mm; minimum: 28,2×22,5 mm.

3. Fam. CHARADRIIDAE

Schizorhini. Orificiile nărilor diferite, aşezate într-un jghiab cînd mai lung, cînd mai scurt. Ciocul scurt şi gros, sau foarte lung şi subţire, drept, curbat în jos sau în sus, la o specie din Australia chiar şi lateral. Prelungirile basipterigoide prezente. Fondanelele occipitale prezente. Degetele legate mai puţin decît pînă la jumătate, cîteodată complet, uneori de tot despicate (libere). Degetul posterior este de cele mai multe ori prezent, cîteodată lipsă. Vertebrele cervicale 15 la număr. De mărimea vrabiei, pînă la aceea a ciorii. Cele mai multe trăiesc pe lîngă apă, ori în mlaştini, unele şi în pădure. Sînt aproape 100 de specii, pe toate continentele. Năpîrlirea este foarte variată. De obicei se observă o năpîrlire totală de toamnă şi o năpîrlire nupţială, parţială, care înglobează numai penajul mărunt; uneori înainte de timpul clocirii are loc o năpîrlire totală a remigelor şi rectricelor. Discuţii mai ample asupra schimbării penajului se găsesc în lucrările lui ANNIE C. JACKSON [1]).

DOMBROWSKI, considerînd *Charadriidae*-le ca subordin, le caracterizează textual după cele comunicate de MADARÁSZ în anexa *Die Vögel Ungarns:*

---

[1]) *Brit. B.*, XI, p. 55 şi numerele următoare (1917, 1918).

«În acest subordin se înşiră Ploierii propriu-zis şi Sitarii, ca şi speciile înrudite cu acestea.

După habitul exterior al speciilor, acest subordin se împarte în patru grupe principale, adică familii, şi anume în *Charadriidae, Haematopodidae, Scolopacidae* şi *Phalaropididae*. Caracterul lor comun este formarea schizorhinală a osului nazal.

Ele depun de obicei patru ouă, care, pe fond deschis, sur, gălbui sau verzui, sînt pătate cu petece, pete sau sgîrieturi întunecate. Ouăle sînt piriforme, şi sînt depuse pe pămîntul gol, ori în lunci umede, pe iarbă călcată. Puii sînt acoperiţi cu puf pestriţ şi imediat ce au ieşit din ou sînt în stare să fugă».

326. **Charadrius hiaticula hiaticula** (L.)

Prundăraş gulerat

1758 *Charadrius Hiaticula* (« *hiaticola* ») Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 150.
1766 *Charadrius hiaticula, Charadrius egyptius* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 253 — 254.
1815 *Charadrius hiaticola* Temm., Man. d'Orn, p. 328.
1816 *Charadrius torquata* Leach, Syst. Cat. Mamm. etc. Br. Mus., p. 28.
1822 *Aegialitis hiaticula* Boie., Isis, p. 558.
1831 *Aegialitis septentrionalis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 548.
1840 *Hiaticula annulata* Gray, Gen. B., p. 65.
1854? *Hiaticula hiaticula* Lichtst., Nomencl. Av. M. Berol., p. 94.
1854 *Hiaticula Arabs* Lichtenstein, Nomencl. Av. Mus. Berolin, p. 94 (Nomen nudum !).
1856 *Aegialitis auritus, Aegialitis hiaticuloides* Heugl., Syst. Übers., p. 56.
1856? *Aegialitis hiaticula, hiaticuloides, auritus* Heuglin, Syst. Übers. Vög. N-O-Afr., p. 56, (— Nomina nuda !).
1866 *Charadrius hiaticula vulgaris, arenarius, latifasciatus* A. E. Brehm, Verz. Samml., pl. II (Nomina nuda !).
1885 *Charadrius hiaticula major* Seeb., Hist. Br. B. III, p. 20.
1891 *Aegialitis hiaticula* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 122.
1899 *Charadrius hiaticola* L., St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 151.
1899 — 1903 *Aegialitis hiaticola* (Linné), I. Madarász, Magy Mad., p. 346.
1910 *Aegialitis hiaticula* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 732.
1932 — 1938 *Charadrius hiaticula hiaticula* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1532; t. IV, p. 465.

Numiri romîneşti: Prundăraş gulerat, Prundăraş cu cioc pestriţ, Purcăraş de mal, Purcăraş gulerat, Fluieraş gulerat, Ploier gulerat, Fluturaş de prundiş, Ploier de noroi.

Numiri străine: Rus.: *Suec Galstucinic, Vostoscinîi galstucinic;* Germ.: *Halsbandregenpfeifer, Sandregenpfeifer, Buntschnäbliger Regenpfeifer,*

Grosser Strandpfeifer; Franc.: *Pluvier à collier, Maillottin, Blanc-collet*; Ital.: *Corriere grosso, Corrione col collare, Piviere col collare;* Engl.: *Ringed Plover, Ringed Dotterel;* Ung.: *Parti lile.*

Caracterele speciei. Ciocul scurt, pe jumătatea anterioară este negru, pe jumătatea posterioară galben. Degetul posterior lipsă.

Haină de vară. Fruntea anterioară, frîul, regiunea ochiului, a urechii şi obrajii de culoare neagră; peste frunte are o bandă albă, iar peste aceasta una neagră; ultima ajunge pînă la jumătatea creştetului, iar lateral pînă la ochi; după aceasta, o dungă albă. De la gît în jos, pînă la guşa neagră este un guler alb întrerupt pe partea posterioară a grumazului printr-o linie neagră. Partea dorsală este brun-gălbuie vie; rahisele remigelor primare, înaintea vîrfurilor sînt albe, de asemenea şi marginile aripilor; coada la rădăcină este brun-surie, spre capăt mai întunecată, cu o dungă apicală albă.

În haina de iarnă, partea dorsală este mai întunecată cu tivuri sur-roşcate deschis.

Ciocul pe jumătatea bazală galben, restul negru. Picioarele galbene. Irisul brun-negricios.

Haină de tînăr. Fruntea este albă; creştetul şi spatele de culoare humoasă; grumazul anterior alb; gulerul lat este sur-gălbui şi înnorat închis. Ciocul şi picioarele roz-alburiu-gălbui.

Sistematica. Din această specie, destul de rară pentru ţara noastră, DOMBROWSKI a colectat în decursul anilor, treisprezece exemplare. Un mascul adult se distinge prin mărimea lui extraordinară.

TABLOUL nr. 57

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
6 ♂ ad.	Max.	20,5	16,5	7,1	2,4	1,5
	Min.	19,1	12,8	6,7	2,2	1
4 ♀ ad.	Max.	19	15,1	6,8	2,3	1,4
	Min.	18,5	12	6,5	2,2	0,9

Aria geografică. Locuieşte în Europa, Asia centrală şi America de nord; peste iarnă în ţinuturi corespunzătoare mai sudice.

Răspîndirea şi biologia. Dintre cele trei specii de *Aegialitis*, aceasta este mult mai rară, dar apare totuşi în ambele treceri, primăvara în aprilie, toamna în septembrie-octombrie. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează un mascul adult împuşcat la 31.V.1947, la Satchinez (reg. Timişoara).

327. Charadrius dubius curonicus Gm.

Prundăraş de rîu (fig. 194)

1786 *Charadrius dubius* Scop., Del. Faun. et. Flor, Insubr., t. II, p. 93.
1788 *Charadrius curonicus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 692.
1790 *Charadrius philippinus* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 745.
1809 *Charadrius fluviatilis* Bechst., Naturg. Deutschl., t. IV, p. 422.
1810 *Charadrius minor* Wolf et Mey., Taschenb., p. 324.
1821 *Charadrius pusillus* Horsf., Trans. Linn. Soc., t. XIII., p. 187.
1822 *Aegialitis minor* Boie, Isis, p. 558.
1826 *Charadrius minutus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 145.
1831 *Aegialitis fluviatilis* Brehm., Vög. Deutschl, p. 549.
1831? *Charadrius hiaticuloides* Franklin., Proc. Committee Zool. Soc. London, t. I, p. 125.
1832 *Charadrius intermedius* Ménétries, Cat. Rais. Caucasus, p. 53.
1837 *Charadrius zonatus* Swaison, B. W.-Afr., t. II, p. 235., Tab. XXV.
1840 *Aegialitis curonicus* Key. et Bl. Wirblt. Eur., p. LXXI.
1844 *Hiaticula curonica* Gray, List Grall. Br. M., p. 68.
1854? *Hiaticula simplex* Lichtenstein, Nomencl. Av. Mus. Berolin, p. 94 (Nomen nudum !).
1855 *Aegialitis pygmaea, Aegialitis gracilis* Brehm, Vogelf. p. 282.
1866 *Charadrius minor riparius* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11, (Nomen nudum !).
1871 *Aegialitis dubia* Swinh, Zool. Soc., p. 404.
1874 *Aegialitis microrhynchus* Ridgway, Am. Nat. t. VIII, p. 109.
1891 *Aegialitis fluviatilis* Bechst., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 122.
1899 *Charadrius dubius* Scop., 1786, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 154.
1899 — 1903 *Aegialitis dubia* (Scop.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 347.
1910 *Aegialitis dubia* Scop., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 734.
1932 — 1938 *Charadrius dubius curronicus* Gm., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1535; t. IV, p. 466.

Numiri romîneşti: Prundăraş de rîu, Prundăraş gulerat mic, Prundăraş de rîu cu cioc negru, Fluturaş mic, Fluturaş de rîu, Ploier de rîu.

Numiri străine: Rus.: *Recinoi suec, Severnîi malîi suec*; Germ.: *Flussregenpfeifer, Kleiner Regenpfeifer, Griesläufer, Baltischer-Regenpfeifer;* Franc.: *Petit Pluvier à collier, Petit Maillotin;* Ital.: *Corriere piccolo, Piviere minore;* Engl.: *Little Ringed Plover;* Ung.: *Kis lile, Juhászka, Guruló.*

Caracterele speciei. Ciocul firav, cu excepţia unei mici părţi mai deschise, la rădăcina mandibulei, negru. Degetul posterior lipsă.

Haină de vară. Fruntea este albă, peste aceasta se vede o bandă lată neagră, tivită deasupra cu alb, care trece peste ochi, ajungînd pînă la laturile grumazului; peste guşă în curmeziş, o bandă lată neagră. Partea dorsală este sur brunatică, cu luciu verzui. Dintre remigele sur-negricioase, cea mai dinainte are rahisul alb, cele posterioare şi tectricele alare au vîrfuri albe.

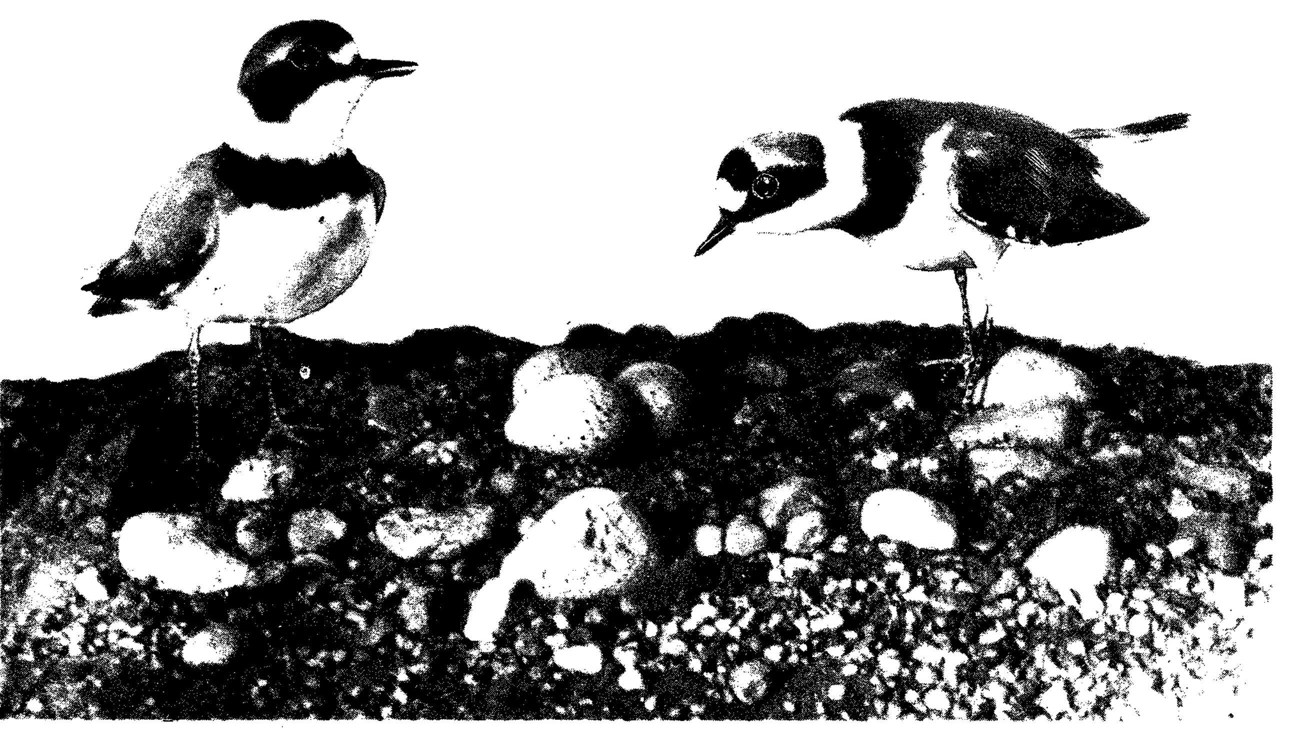

Fig. 194. — *Charadrius dubius dubius* Gm., ♂, ♀
Prundăraş de rîu.
1:2,43 din mărimea naturală.

Prima rectrice a cozii este sur-brunatică închis; este albă pe steagul intern, cu pete negre.

În penajul de iarnă se ivesc pe spate vîrfuri apicale, galbene.

Ciocul negru; pe rădăcina mandibulei are o pată roşcat-gălbuie. Picioarele roz-alburii. Irisul brun închis.

S i s t e m a t i c a. Seria de treizeci şi opt de exemplare a lui DOMBROWSKI este foarte interesantă întrucît ea prezintă toate fazele variaţiei mari a benzilor de pe frunte şi piept.

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa şi Asia; peste iarnă Africa şi părţile sudice ale Asiei; se întîlneşte chiar şi pe insulele Australiei.

TABLOUL nr. 58

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	18	12	7	2,5	1,4
	Min.	16,6	11,4	6,4	2,2	1,2
10 ♀ ad.	Max.	17,5	11,5	6,9	2,4	1,3
	Min.	16,2	11,3	6,3	2,2	1,2

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Se întîlneşte în toate apele, indiferent dacă sînt curgătoare sau stătătoare, cu condiţia să aibă bancuri de nisip şi prundiş. Sosirea lui are loc la mijlocul lui aprilie, iar plecarea în octombrie.

1896	Primul	exemplar	2. IV	Ultimul	exemplar	28. X
1897	»	»	29.III	»	»	—
1898	»	»	1.IV	»	»	1.XI
1899	»	»	10.IV	»	»	23. X
1900	»	»	22.III	»	»	2.XI
1901	»	»	14.IV	»	»	15.XI
1902	»	»	3.IV	»	»	17. X
1903	»	»	7.IV	»	»	30. X
1904	»	»	10.IV	»	»	25. X
1905	»	»	3.IV	»	»	1.XI
1906	»	»	6.IV	»	»	26. X
1907	»	»	30.III	»	»	30. X
1908	»	»	2.IV	»	»	24. X
1909	»	»	4.IV	»	»	3.XI

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare frecventă pretutindeni unde se găsesc bancuri întinse de nisip şi prundiş. Cuibarul constînd din patru ouă este de obicei complet la sfîrşitul lui mai. Cel mai timpuriu cuibar s-a găsit la 25 mai

1900, cel mai tîrziu, puţin incubat, la 1 iunie 1905. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 30,8×22,4 mm; maximum: 33,4×22,8 mm; minimum: 28×21,6 mm.

328. **Charadrius alexandrinus alexandrinus** L.

Prundăraş de mare

1758 *Charadrius alexandrinus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 150.
1766 *Charadrius alexandrinus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 258.
1805 *Charadrius albifrons* Mey. et Wolf, Vög. Deutschl. tab.
1809 *Charadrius littoralis* Bechstein, Gemeinn, Naturg. Deutschl., t. IV, p. 430, tab. XXIII.
1822 *Aegialitis cantianus* Boie, Isis, p. 558.'
1831 *Aegialitis albifrons, Aegialitis albigularis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 551 — 552.
1844 *Hiaticula cantiana* Gray, List Grall, Br. Mus., p. 69.
1866 *Aegialophilus cantianus* Gould, Handb. B. Austr., t. II, p. 234.
1866 *Charadrius cantianus verus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomen nudum !).
1887 *Charadrius cantianus minor* Seeb., Geogr. Distr. Charadr., p. 169.
1891 *Aegialitis cantianus* Lath. (albifrons Mey), I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 123.
1899 *Charadrius alexandrinus* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 152.
1899 — 1903 *Aegialitis alexandrina* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 348.
1904? *Hiaticula elegans* Lichtenstein, Nomencl. Av. Mus. Berolin, 1854, p. 94 (Nomen nudum !); Reichenov, Journ, f. Orn., p. 307.
1910 *Aegialitis alexandrina* Linné, R. Dombrowsky, Orn. Rom., p. 736.
1932 — 1938 *Charadrius alexandrinus alexandrinus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1538; t. IV, p. 466.

Numiri romîneşti: Prundăraş de mare, Purcăraş de mare, Purcăraş alexandrin, Fluieraş alexandrin, Ploier de mare.

Numiri străine: Rus.: *Obîcnobennîi morscoi suec;* Germ.: *Seeregenpfeifer, Weisstirniger Regenpfeifer, Dunkelbrüstiger Strandpfeifer, Alexandrinischer Regenpfeifer;* Franc.: *Moineau de mer, Pluvier à collier interrompu ;* Ital.: *Fratino;* Engl.: *Kentisch Plover;* Ung.: *Szeki lile.*

Caracterele speciei. Ciocul şi picioarele negre; începutul frunţii alb. Degetul posterior lipsă.

Haină de vară. Peste fruntea albă se află o bandă neagră, peste ochi o dungă albă; partea superioară a capului este de culoare ruginiu-sură; mantaua şi remigele secundare sînt nisipii; remigele primare, brun-negricioase; spatele posterior şi tîrtiţa, galben-surii, ultima cu dungi laterale albe; rectricele mijlocii brunatic-surii deschis, penele laterale mai mult albe; are două pete negre laterale pe guşă.

Haină de iarnă. Este întunecată, cu tivuri deschise. Păsărilor tinere le lipsesc desenele negre.

S i s t e m a t i c a. La prelucrarea acestei specii au servit douăzeci de exemplare. Dimensiunile lor, în medie, sînt date în tabloul nr. 59.

TABLOUL nr. 59

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	18,2	12	4,7	2,7	1,5
	Min.	16,6	10,4	4	2,5	1,3
10 ♀ ad.	Max.	17,8	11,8	4,5	2,6	1,5
	Min.	16,5	9,7	4	2,5	1,3

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa centrală şi de sud şi Asia centrală; peste iarnă în Africa şi Asia de sud.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Este o apariţie foarte frecventă în lagunele mării şi lacurile cu apă sărată din ţară. Sosirea are loc în primele zile din aprilie, plecarea în octombrie. Cel mai timpuriu exemplar a fost observat la 21 martie 1900; cel mai tîrziu la 5 noiembrie 1898.

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare frecventă în locurile indicate mai sus. Cuibarul, constînd din patru ouă, se găseşte pe la mijlocul lui aprilie; cel mai tîrziu la 14 iunie. Treizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 32,2×23,6 mm; maximum: 34,8×23,9 mm; minimum: 30,2×22,4 mm.

H r a n a. Toate aceste specii se hrănesc cu insecte şi larvele lor care trăiesc în apă; fiind păsări folositoare, trebuie ocrotite.

329. **Charadrius morinellus** L.

Prundăraş montan (fig. 195)

1758 *Charadrius Morinellus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 150.
1766 *Charadrius morinellus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 254.
1773 *Charadrius tartaricus* Pall., Reis. Russ. Reichs., t. II, p. 715.
1776 *Charadrius anglus* P.L.S. Müll., Syst. Nat. Anh., p. 117.
1789 *Charadrius sibiricus* Lepechin, Tagebuch d. Reise d. versch. Prov. Russ. Reichs II, Taf. 6 u. Text (1773-Russ.); Übers. von Hase 1774; Gmelin, Syst. Nat. 1, 2, p. 690.
1831 *Eudromias montana, Eudromias stolida, Eudromias morinellus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 545.
1840 *Pluvialis morinellus* Macgill., Man. Br. B. II, p. 50.
1856 *Morinellus sibiricus* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 417.
1891 *Charadrius morinellus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 122.
1899 *Charadrius morinellus* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 149.
1899 – 1903 *Eudromias morinellus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 345.

1910 *Eudromias morinellus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 731.
1932 – 1938 *Charadrius morinellus* L., E. Hartert, Vög., Pall. Faun., 1912 – 1921, t. II, p. 1545; t. IV, p. 468.

Numiri romînești: Prundăraș montan, Purcăraș de munte, Prundăraș de munte, Ploier de munte, Fluieraș de munte.

Numiri străine: Rus.: *Zuc glupoi, Hrustan;* Germ.: *Mornellregenpfeifer, Morinelle, Mornell, Tatarischer Regenpfeifer, Sibirischer Regenpfeifer, Pomeranzenvogel, Bierschnepfe, Berschnepfe;* Franc.: *Pluvier quinard, Chirot;* Ital.: *Piviere tortolino, Piviere morinello;* Engl.: *Dotterel;* Ung.: *Havasi lile.*

Caracterele speciei. Partea superioară a capului brun-negricioasă, cu pete deschise și înconjurată cu o bandă albă. Degetul posterior lipsă.

Haină de vară. Fruntea brun-gălbuie este striată întunecat, partea superioară a capului cu pete galbene și tivuri albe; partea dorsală este sur-brunatic-roșcată, tivită gălbui; dintre remigele negre mate, cea dintîi are rahis alb; coada este sur-brunatică, cu pete albicioase pe vîrfuri; rectricele extreme au steagul exterior alb, cea alăturată cu pată albă pe steagul intern. Bărbia și gîtul sînt albe; laturile capului sur-gălbui, pătate întunecat; frîul mai deschis-reliefat; partea ventrală, pînă la pieptul superior, sur-deschisă, suflată brunatic; la marginea inferioară a gușii are o bandă semi-cercuală albă, tivită la partea superioară sur-întunecat; pieptul este roșu-ruginiu, pe partea posterioară negru întunecat; pîntecele, abdomenul și gambele, gălbui.

Haina de iarnă este asemănătoare, însă fără pata pectorală neagră. În haina tînără lipsește banda albă pectorală.

Ciocul negru mat; picioarele brun-gălbui. Irisul brun închis.

Sistematica. Exemplarele împușcate în aprilie au deja pe piept foarte multe pene negre.

TABLOUL nr. 60

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	24,5	16	7,1	3,6	1,7
	Min.	21,7	15,3	6,6	3,5	1,3
8 ♀ ad.	Max.	23,4	15,7	7	3,6	1,6
	Min.	21,5	15,2	6,5	3,5	1,3

Aria geografică. Locuiește vara în Europa de nord și Siberia; iarna în Europa de sud și Africa nord-estică.

Fig. 195. — *Charadrius morinellus* L.
Prundăraş montan.
1:2,5 din mărimea naturală.

R ă s p î n d i r e a ş i b i o l o g i a. În timpurile de trecere martie-aprilie şi octombrie-noiembrie nu constituie deloc o apariţie rară.

După IOAN CSATÓ şi E. A. BIELZ, a clocit în munţii Cibinului din Transilvania; în ambele colecţii se găsesc pui pufoşi din acest ţinut.

DOMBROWSKI aminteşte numai pe scurt, că această specie interesantă ar fi clocit în Transilvania. Prundăraşul montan este o pasăre clocitoare a tundrelor de pe lîngă litoralul mării, a munţilor Scoţiei, Scandinaviei, a Laponiei, Rusiei de nord, Uralilor şi stepelor Astrahanului; dar a mai fost identificată clocind şi în Germania şi Austria. Sînt nevoit a relata mai cu de-amănuntul datele cunoscute mai precis despre răspîndirea acestei specii la noi în ţară, mai ales în Transilvania şi Banat, fiind mai mult o pasăre de trecere, destul de rară, dar uneori şi clocitoare pe lîngă iezerele noastre alpine.

Despre cuibăritul prundăraşului montan în Carpaţi, prima dovadă ne-o dă E. A. BIELZ, care a găsit la 28 iunie 1863 doi pui în împrejurimile Sibiului, sub vîrful Cindrelului. Tot aici la 12 august 1867, a găsit şi I. CSATÓ pui, dintre care a şi colectat exemplare pentru muzeul său. La 28 iulie 1895, a observat KIMAKOVIÇZ — tot în acelaşi loc — 23 de exemplare adulte şi pui. În sfîrşit, la 29 iunie 1918, am observat şi eu cu ochiul liber, pe timp ceţos un exemplar, lîngă iezerul Zănoaga, sub vîrful Retezatului, dar din păcate a dispărut prea repede printre norii ce se lăsau de pe culme peste lac, şi nu l-am mai putut găsi, iar timpul devenind tot mai rău am fost nevoit să mă refugiez în vale la Gura Zlatei.

Toate aceste date ne fac să bănuim că prundăraşul montan cloceşte mai adesea pe lîngă urmele de gheţari din Carpaţii noştri.

În afară de datele referitoare la timpul clocirii, amintite mai sus, au mai fost observate sau colectate şi alte exemplare, pe care încerc a le da aici în mod cronologic şi anume: în noiembrie 1842 a fost observat şi împuşcat un exemplar lîngă Streiu (r. Hunedoara); la 9 noiembrie 1855 I. CSATŌ a observat un cîrd, de cca 100 de exemplare, lîngă Cunţa (r. Sebeş); BIELZ a văzut, în aprilie 1862, cîteva exemplare lîngă Ocna Sibiului; ABUDA a împuşcat la 11 aprilie 1863, lîngă Toteşti (r. Haţeg), iar la 8 Noiembrie 1888, lîngă Rea (r. Haţeg) cîte un exemplar. KIMAKOVIÇZ a văzut un pîlc de cca 30 de exemplare, lîngă Bungard (reg. Stalin). E. CZYNK cca 25 — 30 de exemplare, la 4 aprilie 1894, lîngă Făgăraş; au mai fost observate la 25 octombrie 1895, lîngă Sibiu, cca 25 de exemplare; E. HAUSMANN a primit un exemplar la 30 mai 1903 (adică destul de tîrziu) de la Bod; la 12 septembrie 1915, A. MANNSBERG a văzut un pîlc de vreo 15 — 20 de exemplare, lîngă Ocna Sibiului.

În cîmpia Someşului a fost împuşcat un exemplar la 7 septembrie 1898, lîngă Hăşmaş-Lăpuş (r. Dej şi Lăpuş).

În cîmpia Banatului au fost împuşcaţi cîte 1 exemplar la 26 octombrie 1901 lîngă Biserica-Roşie (reg. Timişoara), la 4 noiembrie 1906, lîngă Siclău (r. Chişinău-Criş), la 29 octombrie 1908, lîngă Vîrşeţ (reg. Timişoara) şi în sfîrşit, la 25 octombrie 1939, am împuşcat eu 3 exemplare (1 mascul adult şi 2 femele tinere) la Săcălaz, lîngă Timişoara. În figura 195 se vede masculul adult şi femela tînără. Problema cuibăritului merită să fie urmărită la iezerele alpine din Carpaţii noştri, de către tinerii ornitologi care vor avea posibilitatea să cerceteze aceste regiuni în viitor, cu atît mai mult, cu cît regiunea alpină din Transilvania pare a fi o interesantă oază de clocire în Europa centrală.

C u i b ă r i t u l. Cuibarul, constînd de obicei din trei ouă, mai rar din două sau patru, se găseşte complet pe la sfîrşitul lui mai sau începutul lui iunie. Cuibul propriu-zis este numai o mică adîncitură în iarba scundă, de pe aşa-zisele « morene » sau tundre, căptuşit puţin cu muşchi sau licheni. Ouăle sînt mai mult bulbucate decît piriforme, abătîndu-se dela forma caracteristică

a Charadriidelor; culoarea fondului este galben-brunatic-măslinie, sau verzuie, cu pete conturate neregulat, de culoare brun-negricioasă, îngrămădite la capătul bont, ce se reliefează foarte puternic din culoarea fondului; între aceste pete mai mari, se află şi cîteva mai mărunte de culoare mai deschisă, bătînd mai mult în suriu. Femela cloceşte foarte intens ouăle şi pare a fi de o blîndeţe uimitoare. Despre această pasăre renumitul ornitolog şi vînător cu aparatul fotografic Bengt Berg a dat recent o interesantă lucrare, plină de farmec şi duioşie, sub titlul *Mein Freund der Regenpfeifer* (Prietenul meu, ploierul). Autorul arată cum a reuşit să îmblînzească această pasăre, în libertate, la cuib, încît primea hrană chiar din mîna lui, şi se lăsa ridicată şi de pe cuib.

Ouăle au dimensiunile în medie: 41,24×28,71 mm; maximum: 46,4 × 30,6 şi 43,7×31 mm; minimum: 36×28 şi 39,3×26,8 mm.

330. **Charadrius apricarius apricarius** L.

Ploier auriu mare (fig. 196)

1758 *Charadrius apricarius* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 150.
1758 *Charadrius Pluvialis* id., t. c., p. 151.
1766 *Charadrius pluvialis, Charadrius apricarius* Linné Syst, Nat., t. I, p. 254.
1776 *Charadrius aureus* P.L.S. Müll., Syst. Nat. Anh., p. 118.
1801 *Charadrius auratus* Suckow, Naturg. d. Tiere, t. II, p. 1592.
1810 *Charadrius auratus* Mey. et Wolf, Taschenb,, t. II, p. 318.
1831 *Charadrius altifrons* Brehm, Vög. Deutschl., p. 542.
1852 *Pluvialis aurea* Macgill., Brit. B., t. IV, p. 94.
1852 *Charadrius auratus, Charadrius albifrons, Charadrius pluvialis* Brehm, Vogelf., p. 281.
1866 *Pluvialis apricarius communis, « albifrons »* (prob. error ! *altifrons* !), *septentrionalis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11, (Nomina nuda !).
1891 *Charadrius apricarius* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 121.
1899 — 1903 *Charadrius pluvialis* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 345.
1910 *Charadrius pluvialis* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 729.
1912 — 1921 *Charadrius apricarius* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1549.
1932 — 1938 *Charadrius apricarius apricarius* id., t. IV, p. 469.

Numiri romîneşti: Ploier auriu mare, Ploier auriu, Fluierar auriu mare, Fluturaş auriu, Purcăraş auriu.

Numiri străine: Rus.: *Polevaia sifca, Semenuca Riauca sifşic, Rşanca*; Germ.: *Goldregenpfeifer, Tütvogel, Gemeiner Regenpfeifer, Heidenpfeifer, Schwarzgelber-Ackervogel, Goldkiebitz;* Franc.: *Pluvier doré, Pluvier à gorge noire;* Ital.: *Piviere dorato, Coridor;* Engl.: *Golden Plover, Yellow-Plover, Green Plover;* Ung.: *Arany lile, Pettyes lile.*

Caracterele speciei. Tectricele subalare albe. Degetul posterior lipseşte.

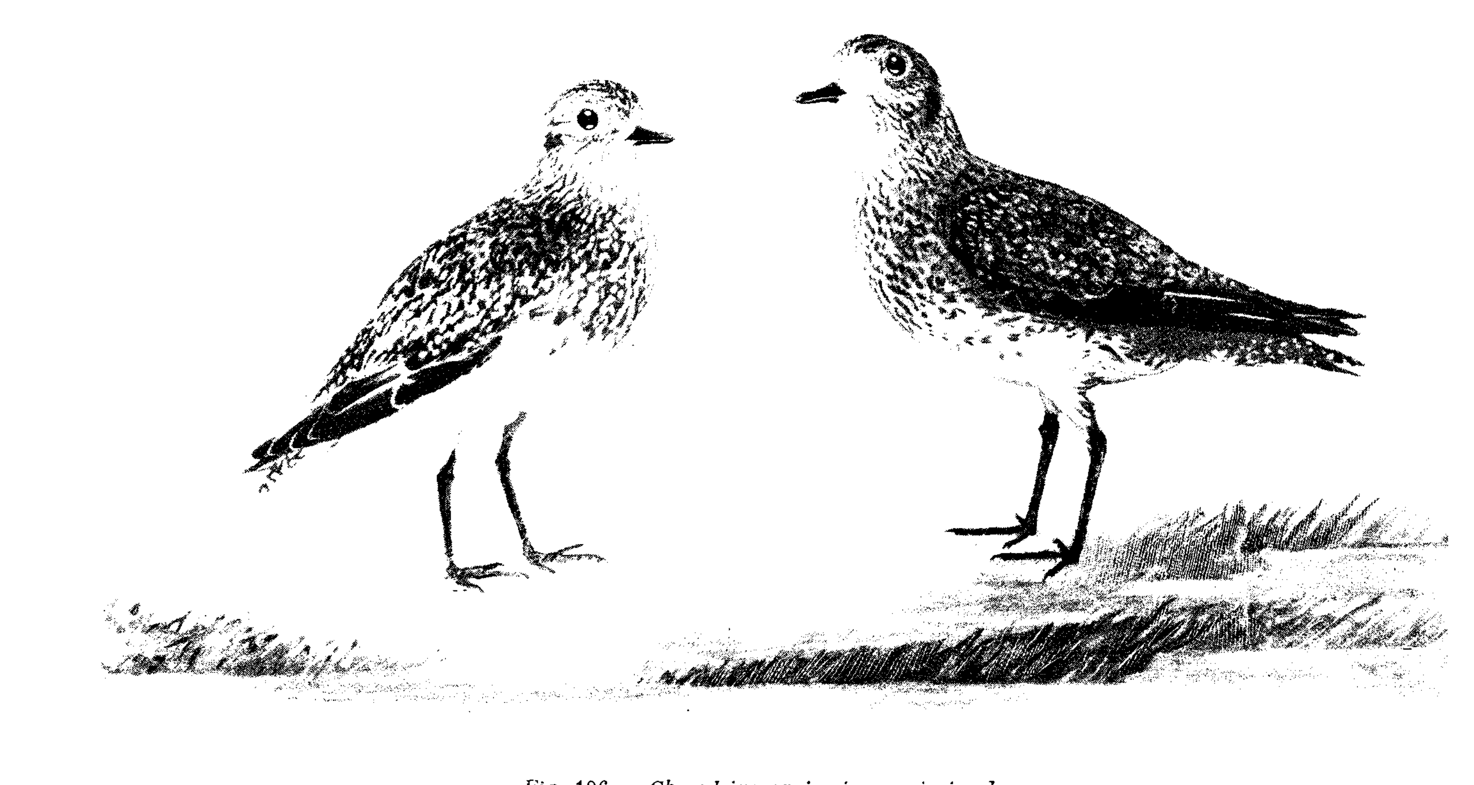

Fig. 196. — *Charadrius apricarius apriarius* L.
Ploier auriu mare.
1:2,94 din mărimea naturală.

Haină de vară. Creştetul are pete longitudinale gălbui; cerbicea este mai mult gălbuie. Întreagă partea dorsală este neagră întunecat, pătată cu auriu; remigele primare sînt aproape negre, cu vîrfuri tivite mai deschis, rădăcina albă şi în parte şi rahisele asemenea; coada neagră este bandată arcuit cu galben. Fruntea este albă; frîul, cercul ochiului, laturile capului şi toată partea ventrală, negre întunecat, încadrate larg cu alb; tectricele subcodale albe, cu pete negre.

Haină de iarnă. Partea dorsală este de un negru şters, cu pete mai mărişoare verde-gălbui şi partea ventrală albă, cu pete sure-mat; abdomenul este alb cu benzi curmezişe brune şi galbene; laturile capului şi grumazul sînt pătate cu galben-brunatic.

Ciocul negru, picioarele sur-negricioase. Irisul brun întunecat.

S i s t e m a t i c a. Din această specie, DOMBROWSKI a colectat treizeci şi unu de exemplare, dintre care două exemplare adulte, împuşcate la 5 aprilie, purtau deja haina de vară completă.

TABLOUL nr. 61

Sexul şi etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
9 ♂ ad.	Max.	29,2	19,8	8,7	4,6	2,3
	Min.	27,1	16,8	7,5	4	1,8
9 ♀ ad.	Max.	28,9	19,1	8,5	4,5	2,2
	Min.	27	16,5	7,1	3,8	1,7

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa şi în părţile de vest din Asia, iar peste nă în Africa.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Ploierul auriu apare în trecerea de primăvară în număr mare, poposind la noi, numai pentru scurt timp. Primii apar încă de la sfîrşitul lui martie; trecerea principală însă, se desfăşoară în prima jumătate a lui aprilie, iar către sfîrşitul lunii au trecut toţi mai departe. Toamna trec în număr mai mic prin ţara noastră; timpul migraţiei durează din septembrie pînă în noiembrie.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează cinci exemplare, împuşcate toate în timpul trecerii de toamnă în Banat şi dintre care cel mai timpuriu, un mascul adult în penaj de tranziţie (majoritatea părţii ventrale neagră încă) a fost împuşcat la 6 septembrie 1907, la Vrăniuţ (r. Oraviţa), iar cel mai tîrziu, de asemenea un mascul adult foarte puternic şi viguros, a fost împuşcat la 26 decembrie 1937, la Becicherecul Mic (r. Deta) pe zăpadă.

În Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu se mai păstrează cinci exemplare de ploier auriu, colectate în Transilvania, apoi în colecţia lui A. BUDA din Rea (Şcoala pedagogică din Sibiu) şi în colecţia lui I. CSATÒ din Aiud (azi în Muzeul naţional din Budapesta); se găsesc exemplare colectate de asemenea în Transilvania.

331. Squatarola squatarola L.

Ploier argintiu (fig. 197)

1758 *Tringa Squatarola* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 149.
1766 *Tringa varia, Tringa helvetica, Tringa squatarola* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 250, 252.
1773 *Charadrius hypomelas* Pall., Reise Russisch. Reichs., t. III, p. 669.
1788 *Charadrius naevius* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 692.
1809 *Vanellus melanogaster* Bechst., Naturg. Deutschl., IV, p. 356.
1816 *Squatarola grisea* Leach, Syst. Cat. Mamm. etc., p. 29.
1817 *Squatarola squatarola* Cuv., Régn. An., t. I, p. 467.
1819 *Vanellus helveticus* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XXXV, p. 215.
1822 *Squatarola varia* Boie, Isis, p. 558.
1823 *Charadrius helveticus* Lichtst., Verz. Doubl., p. 70.
1826 *Charadrius hypomelanus, Charadrius pardela* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 138, 142.
1828 *Squatarola cinerea* Flem., Br. An., p. 111.
1831 *Squatarola helvetica* Brehm, Vög. Deutschl., p. 554.
1851 *Charadrius (Squatarola) squatarola* Middend., Reis. Sib., p. 209.
1852 *Pluvialis squatarola* Macgill., Br. B. IV, p. 86.
1854 *Squatarola wilsoni* Lichtst., Nomencl. Av. Mus. Br., p. 95.
1854 *Charadrius longirostris* Brehm, Journ. f. Ornith, t. II, p. 79.
1855 *Squatarola megarhynchos* Brehm., Vogelf., p. 284.
1870 *Pluvialis varius* Finsch et Hartl., Vög. Ostafr., p. 644.
1871 *Squatarola subtridactyla* Gray, Handl. B. III, p. 13.
1876 *Charadrius (Squatarola) helveticus* Ramsay, Pr. L. Soc. N.S.W., t. I, p. 187.
1877 *Charadrius megalorhynchus* Reichenow, Journ. f. Orn., p. 11.
1890 *Squatarola australis* Olphe-Gall., Contr. Faun. Eur. Occ., t. XIII, p. 6.
1891 *Squatarola helvetica* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 121.
1899 *Charadrius squatarola* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 146.
1900 — 1899 *Squatarola helvetica* (Linné) I. Madarász, Magy, Mad., p. 344.
1910 *Squatarola helvetica* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 727.
1932 — 1938 *Squatarola squatarola squatarola* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1553; *Squatarola Squatarola*, t. c., t. IV, p. 469.

Numiri romîneşti: Ploier argintiu, Fluierar argintiu, Purcăraş argintiu, Ploier degetat.

Numiri străine: Rus.: *Rşanca Tules;* Germ.: *Kiebitzregenpfeifer, Schweizerkiebitz, Grauer Regenpfeifer;* Franc.: *Vanneau Pluvier, Vanneau suisse;* Ital.: *Pivieressa, Squatarola;* Engl.: *Grey Plover, Swiss Sandpiper;* Ung.: *Ujjas lile, Nagy lile.*

Caracterele speciei. Tectricele mari subaxilare, negre; tîrtiţa albă, degetul posterior este prezent, dar rudimentar.

Haină de vară. Fruntea anterioară, laturile capului, restul frunţii, partea superioară a capului, cerbicea şi laturile capului, gambele şi abdomenul sînt

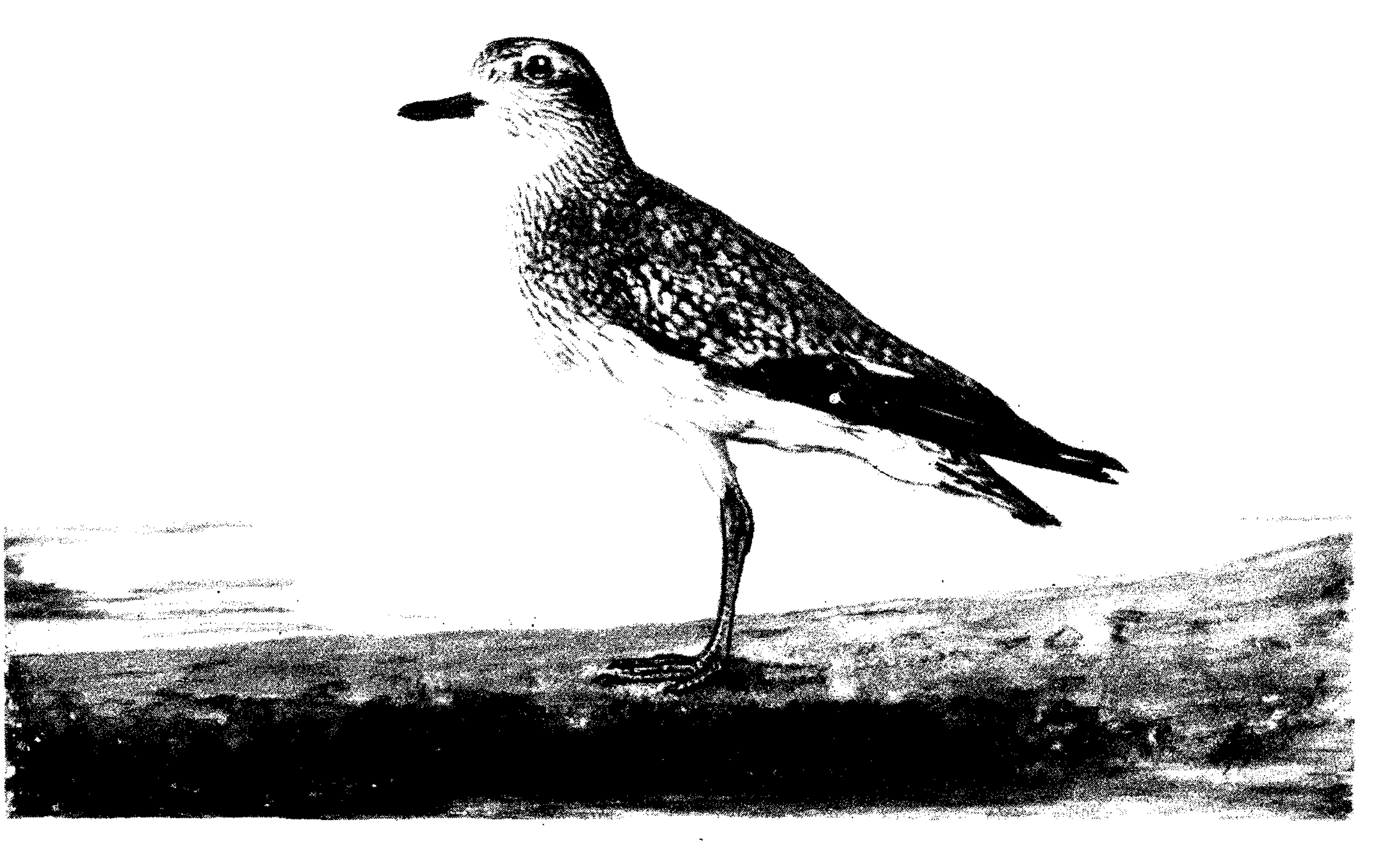

Fig. 197. — *Squatarola squatarola* L.
Ploier argintiu.
1:2,38 din mărimea naturală.

albe; partea superioară este pătată cu negru şi alb; tectricele supracodale sînt albe, cu pete slabe transversale brun-negricioase; remigele primare negre, cu rahisuri albe; coada albă este bandată negru-brunatic.

Haină de iarnă. Peste ochi are o dungă lată albă, pătată uşor cu negru; fruntea este alb-surie, creştetul alb-brunatic pătat cu gălbui; spatele negru-brunatic mat, pătat cu alb-gălbui, posterior este pătat de-a curmezişul cu alb; tectricele supracodale sînt albe; partea centrală albicioasă, cu diferite pete rahiale sur-negricioase, guşa împestriţată cu sur.

Haina tinerilor este foarte asemănătoare cu cea de toamnă. Ciocul negru. Picioarele negru-ardezii. Irisul brun întunecat.

S i s t e m a t i c a. Din această specie, cele douăsprezece exemplare cercetate poartă haina de iarnă completă.

TABLOUL nr. 62

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
4 ♂ ad.	Max.	32,5	21	9	4,7	3
	Min.	31,3	17,6	8,6	4,5	2
5 ♀ ad.	Max.	32	20	8,7	4,7	2,5
	Min.	31	17,5	8,6	4,5	2

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în toată Eurasia şi cloceşte în extremul nord.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Ploierul argintiu a fost întîlnit numai în lunile septembrie şi octombrie, lîngă lagunele mării.

Fraţii SINTENIS şi A. ALLEON l-au observat în timpul trecerii pe litoralul mării.

În interiorul ţării ploierul argintiu apare foarte rar şi numai în locuri corespunzătoare şi potrivite vieţii lui, mai ales în timpul pasagiilor de toamnă.

În Transilvania a fost observat şi colectat de A. BUDA lîngă Strei-Sîngeorgiu (r. Haţeg) la 29 mai 1864, un exemplar femelă, care după cît ştiu se găseşte azi în Muzeul Şcoalei pedagogice din Sibiu.

Un al doilea exemplar a fost împuşcat de către A. WACHENHUSEN la 23 septembrie 1903, la gura rîului Caraş, din apropierea Baziaşului.

Exemplarul din figura 197, care se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara, a fost împuşcat de mine la 10 octombrie 1928, la Jurilofca (Dobrogea).

Astfel de exemplare au fost de mai multe ori observate şi colectate şi în R. P. Ungară vecină, în anii din urmă, dar acolo mai rar.

Este foarte bine venită orice observaţie referitoare la această specie, mai ales în interiorul ţării. În zbor se deosebeşte uşor de ploierul auriu, după pata neagră de la subţiori, ca şi după fluieratul mai înalt şi mai modulat.

332. Vanellus vanellus L.

Nagîț (fig. 198)

1758 *Tringa Vanellus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 148.
1766 *Tringa vanellus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 248.
1789 *Vanellus capella* Schaeff., Mus. Orn., p. 49.
1810 *Vanellus vulgaris* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 313.

Fig. 198. — *Vanellus vanellus* L. ♂, ♀. Nagîț.
1 : 3,37 din mărimea naturală.

1816 *Vanellus gavia* Leach, Cat. Mamm. etc., B. M., p. 29.
1823 *Charadrius gavia* Lichtst., Verz. Doubl., p. 70.
1826 *Charadrius vanellus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 132.
1831 *Vanellus bicornis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 557.
1834 *Charadrius vanellus varius* Naum., Naturg. Vög. Deutschl., t. VII., p. 276.
1839 *Vanellus collaris* Andrzeiowski, Bull. Soc. Imp. Nat. Moscou, p. 19.
1848 *Vanellus crispus* Brehm, Isis, p. 300.
1854 *Vanellus vanellus* Lichtst., Nomencl. Av. Mus. Berdol., p. 95.
1866 *Vanellus cristatus communis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11, (Nomen nudum !)

1899 *Vanellus vanellus* (L.) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 158.
1899 — 1900 *Vanellus vanellus* (Linné) I. Madarász, Magy. Mad., p. 342.
1912 *Vanellus cristatus* M. et W., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 725.
1912 — 1921 *Vanellus vanellus* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1555.

Numiri romîneşti: Nagîţ, Ciomvică, Ciovlică, Ciovică, Ciorlică. Tiuvlic, Libuţ, Liboc, Bibic, Bibiţ, Chiviţ.

Numiri străine: Rus.: *Vşiviţa, Pigaliţa Cibis, Ciaica;* Germ.: *Kiebitz, Gemeiner Kiebitz, Kievitz, Kühbitz, Gibitz, Ziefitz, Geissvogel;* Franc.: *Vanneau, Vannet, Vannat, Overgne, Vannelle, Vanniau, Vagnoz, Papechuz, Kernigel;* Ital.: *Pavoncella, Fifa, Nivarola, Lepuri di argiola, Paoncella;* Engl.: *Lapwing, Peewit, Green or Common Plover;* Ung.: *Bibicz.*

Caracterele speciei. Aripa lată boantă, fără apofiză. Partea posterioară a capului este împodobită cu un smoc de pene lungi şi înguste, îndoite în sus.

Mascul adult. Fruntea, frîul, partea superioară a capului şi smocul de pene sînt verde-negricioase, cu luciu metalic, cerbicea albă, amestecat cu brun şi verzui; spatele anterior, umerii, cam 2/3 din aripi şi cele patru remige posterioare de un verde metalic, cu luciu purpuriu. Spatele posterior şi tîrtiţa sînt brun-verzui, cu luciu verde; tectricele supracodale roşu-ruginii viu; jumătatea bazală a cozii este albă curat, cealaltă jumătate neagră întunecat, cu dungi apicale deschise; rectricea laterală albă, cu o pată neagră pe vîrful steagului intern. Remigele mari sînt negre; primele trei au vîrfuri albe. Cercul ochiului, laturile capului şi grumazului, albe cu o dungă neagră în jurul ochiului spre urechi. Dela bărbie pînă la guşă, negru catifelat, pieptul şi pîntecele albe, abdomenul ruginiu. Ciocul negru. Picioarele roşu-roz-alburii. Irisul brun-aluniu.

Femelele sînt de coloare mai mată; cei tineri au pe spate pene cu vîrfuri brun-ruginii.

Sistematica. La masculii foarte bătrîni, smocul de pene atinge lungimea de 11,8 cm.

TABLOUL nr. 63

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	33,8	24,8	12,4	5,5	2,7
	Min.	24,4	20,5	11	4,7	2,4
20 ♀ ad.	Max.	31,5	23,5	12	5,3	2,6
	Min.	22	19,5	10,6	4,5	2,3

Aria geografică. Europa şi zona nordică temperată a Asiei.

Răspîndirea şi biologia. În ţara noastră, nagîţul este extraordinar de frecvent şi răspîndit, îl întîlnim în toate bălţile mai mici sau mai mari, în fîneţe şi păşuni umede. Sosirea lui are loc în primele zile ale lui martie şi se poate considera ca terminată la începutul lui aprilie; plecarea urmează în octombrie şi noiembrie.

1896	Primul	exemplar	3.	III	Ultimul	exemplar	20.	XI
1897	«	«	14.	II	«	«	16.	XI
1898	«	«	24.	II	«	«	1.	XII
1899	«	«	1.	III	«	«	23.	XI
1900	«	«	10.	II	«	«	10.	XII
1901	«	«	5.	III	«	«	5.	XII
1902	«	«	2.	III	«	«	20.	XI
1903	«	«	1.	III	«	«	1.	XII
1904	«	«	20.	II	«	«	15.	XI
1905	«	«	17.	II	«	«	20.	XI
1906	«	«	2.	III	«	«	17.	XI
1907	«	«	3.	III	«	«	20.	XI
1908	«	«	27.	II	«	«	2.	XII
1909	«	«	10.	III	«	«	18.	XII

Cuibăritul. Cloceşte foarte frecvent în locurile amintite, la capitolul Răspîndire. Cuibarul, constînd din patru ouă, se găseşte de obicei la începutul lui aprilie. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 26 martie, cel mai tîrziu la 2 iunie. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 46,2×33,4 mm; maximum: 48,2×34,2 mm; minimum: 38,7×31 mm.

Hrana. Însemnătatea economică a nagîţului este considerabilă, fiindcă distruge enorm de multe insecte, melci şi rîme (dintre insecte mai ales greeruşi şi lăcuste) precum şi o mulţime de larve ale insectelor ce supără vitele; dintre melcişori consumă mai ales din aceia, ce adăpostesc în ei paraziţi, cum este gălbeaza. Este deci o pasăre foarte folositoare şi merită toată ocrotirea. Este regretabil însă faptul că tocmai pe vremea postului, o sumedenie de ouă de nagîţ sînt culese şi consumate de către unii indivizi şi colectori de lipitori, sau băeţandri hoinari şi păstori. Cînd îşi vede în pericol cuibul, se avîntă cu un curaj ne mai pomenit asupra duşmanului, văicărindu-se şi încercînd să alunge din acel loc pe aceşti vizitatori nepoftiţi.

Nagîţul a servit în timpurile mai noi, în cea mai mare măsură, la experimentările cu inelări, pentru clarificarea problemei migraţiei, experimentări care au stabilit în mod precis că aceste păsări, neinfluenţate de mersul vremii, chiar dacă ar devia vreodată de la calea lor normală de migraţie, se reîntorc şi îşi găsesc întotdeauna regiunea unde îşi aveau cuibul, pentru ca să se stabilească din nou aici.

El este adevărata sentinelă a celorlalte vietăţi de baltă.

333. **Chettusia leucura** (Licht.)

Nagîţ cu picioare galbene

1823, *Chettusia leucura* Licht., in Eversm., Reise nach Buchara, pl. 137.

1825, *Chettusia villotaei* Audouin, Expl. somm. Descr. de l'Egypte, pl. 388, pl. VI, fig. 2.

1831, *Chettusia flavipes* Lesson, Traité d'Orn., p. 542.
1831, *Vanellus grallarius* id., 1. c.
1853, *Vanellus aralensis* Eversmann, Bull, Soc. Imper. Natur. Moscou, t. XXVI, nr. III, p. 497.
1910 *Chettusia leucura* Licht., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 727.
1912 — 1921 *Chettusia leucura* (Licht.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1558.

Numiri romîneşti: Nagîţ cu picioare galbene.

Numiri străine: Rus.: *Belohvostaia pigaliţa;* Germ.: *Sumpfkiebitz;* Franc.: *Chétusie albicaude;* Ital.: *Pavoncella a coda bianca;* Engl.: *White-tailed Lapwing;* Ung.: *Mocsári bibic.*

Caracterele speciei. Creştetul şi cerbicea sînt brun-surii, mantaua, axilarele şi tectricele subalare, brun-humoase deschis, fruntea şi regiunea bărbiei, alb-gălbui-surii, gîtul şi guşa sur-cenuşii; toate penele sînt tivite alburiu, partea posterioară a pieptului şi pîntecele roşcate palid; tîrtiţa şi coada albe; remigele primare sînt negre, cele secundare albe, în parte bandate cu negru spre vîrf; tectricele alare sînt albe, la rădăcină negre. Ciocul brun-negricios. Picioarele galbene-deschis. Irisul brun-roşcat.

Aria geografică. Locuieşte în Africa centrală şi de nord, în Turchestan şi India; a fost colectat şi pe Malta.

Răspîndirea. I. P. PRAZAK a primit prin intermediul lui HAYER, două « balguri » frumoase, provenite din păsări care au fost împuşcate la 15.VI.1895 lîngă Pisica, pe malul drept al Dunării (Dobrogea). Altele nu au fost observate pînă în prezent.

334. ★ Arenaria interpres interpres (L.)

Scormonitor de prundiş (fig. 199)

1758 *Tringa Interpres* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 146.
1763 *Tringa Perspicillata* Pontoppidan, Danske Atlas, t. I, p. 624.
1810 *Morinella collaris* Wolf, in Meyer et Wolf's Taschenb. Deutschl. Vögelk., t. II p. 383.
1827 *Charadrius Cinclus* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 148.
1831 *Strepsilas borealis* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 559.
1831 *Strepsilas littoralis* id., t. c., p. 560.
1845 *Strepsilas* minor id., Isis, p. 350.
1866 *Strepsilas collaris vulgaris, pusilla* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12, (Nomina nuda !).
1891 *Strepsilas interpres* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 125.
1899 *Arenaria interpres* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 140.
1899 — 1903 *Arenaria interpres* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 350.
1932 — 1938 *Arenaria interpres interpres* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1566; 1921 — 1922, t. III, p. 2212, 2222; t. IV, p. 470.

Numiri romîneşti: Scormonitor de prundiş, Scormonitor de pietriş, Pietruşel.

Numiri străine: Rus.: *Camenesarca, Severnaia-camenesarca;* Germ.: *Steinwälzer, Steindreher, Halsbandsteindreher, Dolmetscher, Seelerche;* Franc.: *Tournepierre, Tourne pierre à collier;* Ital.: *Voltapietre;* Engl.: *Turnstone;* Ung.: *Köforgató.*

Caracterele speciei. Haină de primăvară. Penajul dorsal al adulţilor este negru; spatele şi umerii sînt împestriţaţi cu brun-castaniu; partea posterioară şi a spatelui, pîntecele şi tectricele subcodale sînt albe curat; capul este alb, creştetul negru, stropit cu pete longitudinale; fruntea, porţiunea din jurul ochilor, guşa şi pieptul, negre; porţiunea dela baza ciocului şi bărbia, albe; ciocul negru; ochiul brun, pleoapele albe; picioarele galben-portocalii.

Haină de toamnă. Deasupra este brună întunecat, iar penele sînt tivite cu galben şi alb; spatele şi tectricele supracodale cele mai lungi sînt albe, cele intermediare negre; aripa deasupra este brun-negricioasă; baza remigelor şi vîrful tectricelor secundare, albe; aripa dedesubt, albă; gîtul alb, guşa şi pieptul negru-brunatice, cu tivuri surii; pîntecele şi tectricele subcodale, albe curat; coada neagră, la rădăcină şi la vîrf albă, umbrită cu ruginiu. Aripa 150—160 mm, cîteodată numai 147—149 mm; coada 63—69 mm; tarsul 25—29 mm; ciocul 21—24 mm. Femela la fel colorată ca şi masculul, dar nu de un colorit mai puţin viu.

Sistematica. DOMBROWSKI, în lucrarea sa, nu aminteşte această specie, care este azi o pasăre destul de rară în ţară, la noi, dar totuşi ea trebuie introdusă în Avifauna R.P.R. întru cît a fost observată şi colectată de cîteva ori.

Aria geografică. După HARTERT, această pasăre cloceşte în Islanda şi Groenlanda, pe malurile sudice ale Scandinaviei, în insulele Kattegat şi Sund, în golful de la Riga, în Finlanda şi partea de nord a U.R.S.S. (după BUTURLIN şi în Crimeea şi în stepele Chirghize), în Kolgujev şi Novaia Zemlia şi pe litoralul Siberiei pînă la Alasca de vest. Iernează de la Marea Mediterană, pînă în Africa de sud, pe litoralul Oceanului Indian şi pînă în America de vest (pînă la Peru şi Chile).

Răspîndirea. Primul exemplar de pe teritoriul romînesc, citat în literatură, a fost împuşcat de către ALEXIE BUDA (tatăl lui ADAM BUDA), la 5 februarie 1848 lîngă Cîmpeni (reg. Cluj), ceea ce confirmă atît pe I. CSATÓ (65), cît şi pe A. BUDA (22).

Al doilea exemplar, un mascul, a fost colectat de către A. BUDA la Streiu (r. Hunedoara), în anul 1865; acest exemplar se păstrează în colecţia lui ADAM BUDA, din Rea (azi Muzeul Şcoalei pedagogice din Sibiu).

Al treilea exemplar, în penaj de vară (fig. 199), a fost împuşcat la Bugaz, la 31 august 1935, de către un preparator amator de la care l-a achiziţionat ing. S. PASCOVSCHI pentru Muzeul ornitologic din Timişoara, unde se păstrează şi azi. În sfîrşit R. DROST a observat scormonitorul de prundiş, pe Insula Şerpilor şi anume în noaptea de 20/21 aprilie 1928; la 22/23 a auzit mai multe exemplare, apoi iarăşi la 28.IV. La 29.IV a văzut 1 exemplar poposind şi căutînd hrană pe mal; la 4.V 1 mascul în haină de vară.

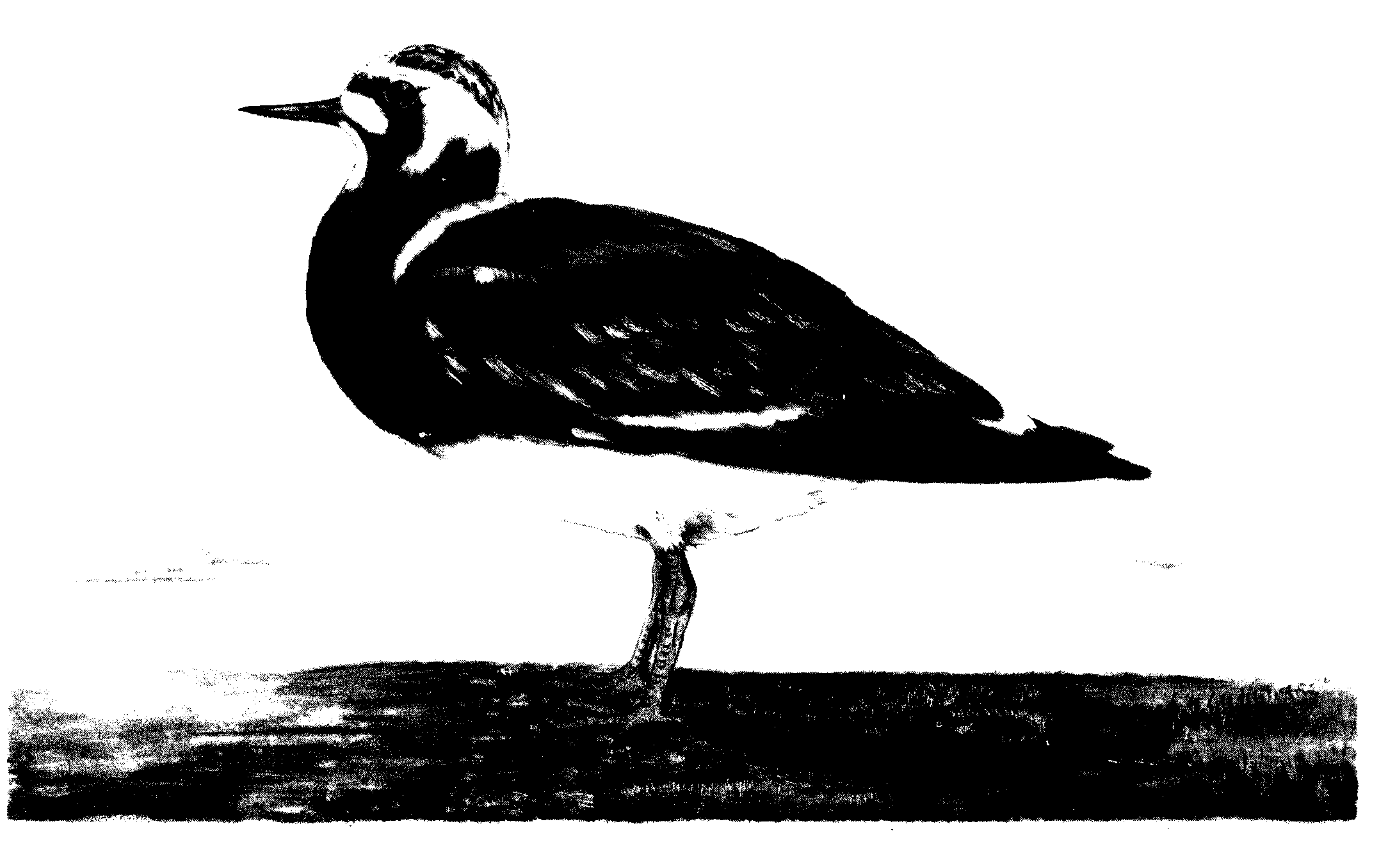

Fig. 199. — *Arenaria interpres interpres* (L)
Scormonitor de prundiș.
1:1,47 din mărimea naturală.

De asemenea şi K. FLOERICKA[1]) o aminteşte, fără a aduce însă probe.

Specia aceasta a fost colectată sau observată de cîteva ori şi în R. P. Ungară, unde de asemenea se păstrează unele exemplare. Urmărirea cu atenţie a acestei specii în viitor, se impune.

335. **Calidris testacea** Pall.

Fugaci cu cioc arcuit (fig. 200)

1764 *Scolopax testacea* Pallas, Vroegs Catal. Vogelen. *Adumbratiunculae*, p. 6.
1764 *Tringa Ferrunginea* Brünnich, Orn. Bor., p. 53.
1774 *Tringa subaquata* Güldenst., Nov. Comm. Petr., t. XIX, p. 471.
1788 *Scolopax africana, Scolopax pygmaea* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 655.
1790 *Numenius africanus, Numenius pygmaeus* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 712 — 713.
1794 *Scolopax Dethardingii* Siemssen, Handb. Mecklenb. Landund Wasserv., p. 169.
1803 *Numenius subarquata* Bechst., Orn. Taschenb., t. II, p. 276.
1809 *Numenius pusillus* Bechst., Natg. Vög. Deutschl., t. III, p. 152.
1809 *Numenius variabilis* (partim !) Bechstein, Gem. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 141, Taf. 28, fig. 1.
1810 *Numenius ferrugineus* Mey. et Wolf, Taschb, t. II, p. 356.
1815 *Tringa subarquata* Temm., Man. d'Orn, p. 393.
1816 *Tringa pygmaea* Leach., Syst. Cat. Mamm. etc., B. M., p. 30.
1816 *Erolia variegata* Vieill., Analyse, p. 55.
1817 *Falcinellus pygmaeus* Cuv. Regn. An. I, p. 486.
1822 *Tringa macrorhyncha* Brehm, Beitr. z. Vögelk, t. III, p. 333.
1824 *Pelidna subarquata* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XII. p. 96.
1825 *Aerolia varia* Vieill, Gal. Ois., t. II, p. 231.
1826 *Trynga falcinella* Pall. Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 188.
1829 *Ancylocheilus subarquatus* Kaup., Natürl. Syst., p. 50.
1830 *Falcinellus cursorius* Temm., Pl. Col., t. V., pl. 510.
1831 *Pelidna macrorhynchos* Brehm, Vög. Deutchl., p. 658.
1831 *Tringa (Pelidna) Chinensis* Gray. Zool. Misc., p. 2.
1838 *Falcinellus cuvieri* Bonap., Comp. List. B. Eur. et N. Am., p. 50.
1844 *Schoeniclus chimensis* Gray., List. Grall. Br. Mus., p. 104.
1855 *Pelidna arquata* Brehm, Vogelf., p. 316.
1866 *Pelidna subarquata vera* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 13, (Nomina nuda !).
1891 *Tringa subarquata* Güld., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 147.
1899 *Tringa subarquata* (Güld.) 1774, St. Chernel, Magy. Mad., p. 181.
1899 — 1903 *Tringa subarquata* (Güld.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 371.
1910 *Tringa subarquata* Güld., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 770.
1917 *Eriola ferruginea wilsoni* Mathews, Austr. Av. Rec., t. III, p. 70.
1921 — 1922 *Erolia ferrunginea* Brünn, *Tringa aubarquata plur. auct.*, E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1572; *Calidris ferruginea*, t. III, p. 2212; *Calidris testacea* Pall., 1932 — 1938, t. IV., p. 471.
1930 *Tringa ferruginea* (Brünn), D. Linţia, t. c. (241), p. 293.

Numiri româneşti.: Fugaci cu cioc arcuit, Fugaci roşiatic, Prundaş roşcat, Purcăraş roşcat.

[1]) *Forscherfahrt in Feindesland*, t. II, p. 100.

Numiri străine: Rus.: *Crasnozobic, Crivoznosii pesocinic, Crasnogrutca;* Germ.: *Bogenschnäbeliger Strandläufer, Langschnäbeliger Strandläufer, Rostroter Strandläufer, Zwergbrachvogel, Kleiner Rotbauch;* Franc.: *Bécasseau corarli, Corarli Querlette, Bribri, Bécasson, Espagnole;* Ital.: *Pio-*

Fig. 200. — *Calidris testacea* Pall. ♀. Fugaci cu cioc arcuit. 1: 1,64 din mărimea naturală.

vanello, Piovannello-panciarossa, Papiolu, Sagianella, Chichi, Sgambettin Risarol, Becanella rossa, Majolina, Romaniello; Engl.: *Curlew-Sandpiper, Pimy Curlew;* Ung.: *Sarlós partfutó, Paprikasneff, Hajlottcsörü partisneff, Vörhenyespartfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul este mai lung decît capul şi uşor arcuit în jos. Coada uşor rotunzită.

Haină de vară. Creştetul este galben-ruginiu deschis, pătat cu negru-brunatic; grumazul posterior galben-ruginiu închis, împroşcat fin cu brun întunecat; spatele şi umerii ruginii şi galben-ruginiu-albicioşi, cu pete în zig-zag negru-brunatice lucioase; peste ochi are o dungă galben-ruginie; obrajii sînt ceva mai roşcaţi cu petişoare brune întunecat; numai rădăcina ciocului, începînd de la gît este albă, partea ventrală, roşu-ruginie întunecat, tectricele subcodale albe şi pîntecele cu pete singuratice lanceolate şi transversale brune-întunecate.

Haină de iarnă. Culoarea dominantă este sură, cu striuri întunecate şi tivuri deschise. Fruntea, sprîncenele şi partea ventrală, albe.

Haină de tînăr. Este brun-surie, pe spate sclipind verzui. Partea superioară a capului, cerbicea şi obrajii sînt sure-închis, primul cu tivul galben-ruginiu, ultimii striaţi cu negru. Laturile grumazului, fruntea şi frîul roşu-ruginii, cu striuri întunecate. Partea dorsală negru-surie, cu dungi brune-deschis; tectricele alare cu vîrfurile albe, remigele primare brun-negricioase; celelalte galben-brunatice deschis. Partea de dedesubt sur-gălbuie, cu cîteva striaţii.

Ciocul şi picioarele negricioase. Irisul brun.

S i s t e m a t i c a. Din această specie DOMBROWSKI a colectat o serie de treizeci de exemplare în toate hainele. Doi masculi adulţi, împuşcaţi la 2 iunie 1900 lîngă Raşova (r. Medgidia) erau splendid coloraţi, în haină completă de vară; coloarea brun-roşcată vie de pe partea ventrală, este aproape curată, fără dungi la pene.

TABLOUL nr. 64

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	20,9	13,7	5,5	3,2	3,7
	Min.	19,3	12,1	4,3	2,7	3,3
8 ♀ ad.	Max.	21	13,9	5,6	3,3	3,8
	Min.	19,5	12,4	4,5	2,8	3,4

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte vara la Cercul Polar de nord, iar iarna în Africa, India şi Australia.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Apare în fiecare an în cîrduri mai mici sau mai mari; toamna însă este mult mai numeros decît primăvara şi poposeşte mai cu seamă pe lîngă lagunele mării. Cîrduri din această specie se găsesc însă începînd din luna mai şi pînă în august, la noi chiar şi în interiorul ţării. Aceste păsări sînt însă dintre acelea care nu au ajuns încă la maturitate şi deci nu s-au reprodus în acel an.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează în prezent 6 exemplare colectate în Banat, dintre care trei în penaj de primăvară şi trei în penaj de toamnă.

În Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu se păstrează de asemenea trei exemplare colectate în Transilvania, iar în Muzeul Şcoalei pedagogice din Sibiu, opt exemplare ce fac parte din colecţia lui A. BUDA din Rea, colectate tot în Transilvania, în anii 1862, 1863 şi 1864; două din ele toamna, iar restul primăvara.

336. **Calidris alpina alpina** L.

Fugaci alpin (fig. 201)

1758 *Tringa alpina* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 149.
1766 *Tringa alpina* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 249.
1789 *Scolopax pusila* (partim) Gmelin, Syst. Nat. I. 2, p. 663.
1809 *Numenius variabilis* (partim !) Bechst, Naturg. Deutschl., t. IV, p. 141.
1809 *Numenius pygmaeus* Bechstein, Gem. Naturg. Deutschl., t. IV., p. 148.
1810 *Tringa variabilis* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 397.
1816 *Tringa cinclus* Leach., Syst. Cat. etc., Br. Mus., p. 30.
1822 *Pelidna Schinzii* Brehm, Beitr. z. Vögelkunde, t. III, p. 355.
1824 *Pelidna variabilis* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 98.
1826 *Scolopax alpina* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 175.
1831 *Pelidna Schinzii, Pelidna alpina, Pelidna calidris* Brehm, Vög. Deutschl., p. 661 — 663.
1834 *Tringa Schinzii* Naum., Vög. Deutschl., t. VII, p. 453.
1838 *Pelidna cinclus* Bonap., Comp. L. B. Eur. et. N. Am., p. 50.
1840 *Tringa torquata* Degland., Orn. Europ., t. II, p. 230.
1844 *Tringa cinclus minor* Schleg., Rev. Crit., p. LXXXIX.
1855 *Pelidna melanothorax* Brehm, Vögelf., p. 317.
1866 *Pelidna alpina communis* und *media* A. Brehm, Verz. Samml., p. 13, (— Nomina nuda !).]
1888 *Tringa alpina typica* Stejneger, Auk., t. V, p. 307.
1890 *Schoeniclus schinzii* Heine et Reichen., Nomencl. Mus. Heine, p. 329.
1891 *Tringa alpina* L., I. Frivaldszky, Aves Hung, p. 146.
1896 *Pelidna schinzii* Sharpe, Handb. Br. B. III, p. 330.
1899 *Tringa alpina* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad,, t. II, p. 182.
1899 — 1903 *Tringa alpina* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 370.
1910 *Tringa alpina* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 768.
1930 *Tringa alpina alpina* (L.), D. Linţia, t. c. (241), p. 293.
1932 — 1938 *Erolia alpina alpina* (L.), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1574; *Calidris alpina* L. id. 1912 — 1922, t. III, p. 2212; t. IV, p. 471.

Numiri romîneşti: Fugaci alpin, Prundaş de mare, Fugaci cu piept negru.

Numiri străine: Rus.: *Cernozob, Pestrozoboi-pesocinic, Ciornogrutca;* Germ.: *Alpenstrandläufer, Alpenstrandvogel, Brauner Strandläufer, Brünette, Gropper, Kleiner Krummschnabel;* Franc.: *Bécasseau variable, Brunette, Petite de mer, Petite ménagère;* Ital.: *Piovanello pancia nera, Sagginella*,

Saginale piccolo, Grisett, Sgambettin, Gambili, Becanella, Biseghin, Lodoleta marina, Tutanin, Ciurlettino, Tirolino, Pappiola, Pappioledda, Piovanello piccolo; Engl.: *Dunlin, Redbracked Snipe, Purre;* Ung.: *Északi partfutó, Havasi partfutó, Fe ketehasu székiszalonka.*

Fig. 201. — *Calidris alpina alpina* L. ♂. Fugaci alpin. 1: 1,58 din mărimea naturală.

Caracterele speciei. Ciocul este curbat în jos abia vizibil şi este mai lung decît capul. Rectricele mijlocii sînt mai lungi decît celelalte şi ascuţite. Tîrtiţa de culoare întunecată.

Haină de vară. Creştetul, cerbicea şi spatele superior, umerii şi remigele secundare sînt striate, brun-roşcat, respectiv pătate; restul părţii dorsale este neagră; tectricele alare brun-surii, cu rahise negre şi dungi deschise; remigele primare şi mijlocii, negre spălăcit. Laturile capului şi partea anterioară

albe, striate şi pătate întunecat; pe piept are un scutec negru, la păsările mai tinere ondulat transversal roşcat.

Haină de iarnă. Deasupra este sur-cenuşiu deschis, dedesubt alb; pe laturile guşii şi ale pieptului, sur palid, cu striuri rahiale fine. Spatele posterior ca şi tectricele supracodale sînt sur-negricioase întunecat.

Haină de tînăr. Deasupra este ruginiu; penele sînt tivite cu galben-ruginiu, au pete negre şi patru dungi longitudinale albe; laturile capului, ale gîtlejului şi guşii şi flancurile au petişoare rahiale brun-negricioase. Gîtul este alb, peste ochi are o dungă albicioasă; mijlocul părţii ventrale este alb. Coada sur-brunatică deschis. Ciocul şi picioarele negre. Irisul brun întunecat.

Sistematica. Din treizeci şi opt păsări de acestea, colectate de DOMBROWSKI, treizeci şi patru poartă haina de iarnă completă sau tînără, iar restul, împuşcate în lunile aprilie şi mai, au haina de vară, mai mult sau mai puţin curată.

TABLOUL nr. 65

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	20	11,8	5,6	2,4	3,7
	Min.	18,3	10,4	5	2,1	2,8
9 ♀ ad.	Max.	20,5	12	5,8	2,5	3,9
	Min.	18,4	10,4	5,1	2,1	2,9

Aria geografică. Trăieşte în partea de nord a Europei şi Asiei; iarna în regiunile litoralului mediteranean al Europei şi Africei, ca şi în ţinuturile litorale ale Oceanului Indian.

Răspîndirea şi biologia. DOMBROWSKI a observat această specie din august pînă în octombrie şi din aprilie pînă în iunie. De obicei se găsesc în pîlcuri de cîte 15 — 30 de bucăţi, dar a fost văzut la Razelm şi în stoluri de mai multe sute. Se întîlnesc de asemenea şi în interiorul ţării, dar mai frecvenţi sînt pe lagunele Mării Negre.

Fugaciul alpin se întîlneşte şi într-o formă mai mică, care în general, mai de mult, era recunoscută ca atare. HARTERT a eliminat mai întîi această formă, dar mai recent, după multă chibzuială şi lungă cercetare a înregistrat iarăşi forma mică a fugaciului alpin, ca subspecie separată sub numele de *Calidris alpina schinzii (Pelidna alpina schinzii)* Brehm. Această subspecie cloceşte în ţinuturile din jurul Mării Baltice aşa dar mai la sud decît fugaciul alpin, iar după compararea unor serii mai mari, s-a dovedit că are dimensiuni mai mici şi anume:

Fugaciul alpin (mare)	mascul,	aripa	109 — 118 mm;	femelă	115 — 125 mm
	»	ciocul	28 — 33 mm;	»	32 — 36 mm
Fugaciul alpin (mic)	mascul,	aripa	104 — 112 mm;	femelă	107 — 121 mm
	»	ciocul	27 — 29 mm;	»	30 — 33 mm

După datele mai vechi din literatură, la noi în ţară se întîlneşta şi această formă mai mică; deoarece însă, majoritatea fugacilor alpini, se găsesc la noi ca oaspeţi de iarnă şi de trecere din spre nord-est, iar forma cea mică cloceşte de la noi spre nord-vest, această problemă nu poate fi definitiv încheiată, ci va fi nevoie de cercetări noi în viitor, cu toate că aceste două forme se pot deosebi foarte greu între ele.

În colecţia lui A. BUDA din Rea, figurează două exemplare sub numirea de *Tringa Schinzii*, un mascul din 7 octombrie 1863, iar al doilea mascul din 14 mai 1866, ambii împuşcaţi la Măceu (r. Haţeg).

Exemplarul (masc.) din figura 201 a fost colectat de mine la 13.X.1935 la Satchinez (Timişoara) şi are lungimea aripii de 112 mm, iar ciocul de 30 mm. Un exemplar tînăr (fără sex precis), împuşcat mai tîrziu, la 20 august 1942, lîngă Timiş-Dragşina (Banat), prezintă următoarele dimensiuni: lungimea totală 170 mm; lungimea aripii 103 mm, lungimea cozii 40 mm; tarsul 20 mm; degetul mijlociu 17 mm; policarul 5 mm; ciocul 25 mm. Acest exemplar, care se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara, a fost împuşcat de către C. Dimitriu din Timişoara dintre 4 — 5 exemplare care se aflau laolaltă.

337. **Calidris minuta** Leisl.

Fugaci pitic (fig. 202)

1812 *Tringa minuta* Leisl., Nachtr. Bechst. Naturg. Deutschland, t. I., p. 74.
1824 *Pelidna minuta* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 105.
1829 *Calidris minuta* Cuv., Regn. An., t. I, p. 526.
1831 *Pelidna pusilla* (nec *Scolopax pusilla* Falk. et Gmel.), Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 666.
1844 *Schoeniclus minuta* Gray, List. Grall. Br. Mus., p. 106.
1866 *Pelidna minuta, germanica, parva* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13, (Nomina nuda !).
1891 *Tringa minuta* Leisl., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 146.
1893 *Tringa minuta orientalis* Taczanowski, Bul. Soc. Zool. France, 1885, p. 475, (— Nomen nudum !); id. Faune. Sib. Orient. (in Mem. Acad. Petersburg XXXIX), t. II, p. 918.
1896 *Limonites minuta* Sharpe, Cat. B. Br. Mus., t. XXIV, p. 538.
1899 *Tringa minuta* Leisl. 1812 St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 186.
1899 — 1903 *Limonite minuta* (Leisl.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 368.
1910 *Tringa minuta* Leisl., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 772.
1921 — 1922 *Erolia minuta* (Leisl.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1577.
1930 *Tringa minuta* (Leisl.), D. Linţia, t. c. (241), p. 293.
1932 — 1938 *Calidris minuta* id., t. IV, p. 473.

Numiri romîneşti: Fugaci pitic, Purcăraş pitic, Prundaş pitic.

Numiri străine: Rus.: *Culicec vorobei, Pesocinic, Pesocinic malîi, Cirnirinca;* Germ.: *Zwergstrandläufer, Kleiner Strandläufer, Sandläuferchen, Kleine Meerlerche, Rassler;* Franc.: *Bécasseau minute, Querlette, Espagnolet dei Pichos;* Ital.: *Gambecchio, Lodona di mari, Giurletto-grisset, Sgambettin, Tringhetta piccola, Piovanello, Romaniello, Papioledda, Gilardinette;* Engl.: *Little Stint, Least Sandpiper;* Ung.: *Törpe partfutó, Kiss székiszalonka, Apro partfutó, Apropartisneff.*

Caracterele speciei. Tarsul este mult mai lung decît degetul mijlociu, iar deasupra încheieturii tibio-tarsale, mult în sus, este golaş.

Haină de vară. Creştetul e negru, pătat cu brun-roşcat; cerbicea sură; spatele superior, umerii şi remigele secundare sunt negre, tivite roşcat; restul

Fig. 202. — *Calidris minuta* Leisl. ♂. Fugaci pitic.
1 : 1,35 din mărimea naturală.

părţii dorsale, coada şi tectricele codale sunt brun-negricioase, tivite roşcat, respectiv albicios; remigele primare, negricioase; tectricele alare mari, albe, tivite bandat, cele mai mici tivite roşcat. Frîul şi obrajii sunt sur-brunatici; guşa este brunatică, pe laturi pătată; sprîncenele, laturile grumazului şi partea ventrală, albe.

Haină de iarnă. Deasupra este sur-cenuşiu-brunatică, umbrită puternic pe rahisele negre şi cu dungi apicale albe, la vîrfuri.

Haină de tînăr. Pe partea dorsală este negru-brunatic, cu dungi ruginii, galben-ruginii şi albe deschis, ce conturează marginea penelor.

Picioarele și ciocul sunt negre. Irisul brun-aluniu.

S i s t e m a t i c a. Din această specie a fost colectat un număr mare în toate penajele.

TABLOUL nr. 66

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	15,7	10,2	4,7	2	1,9
	Min.	14,2	9	3,7	1,6	1,4
10 ♀ ad.	Max.	16	10.5	5	2,1	1,8
	Min.	14,3	9,2	3,9	1,8	1,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuiește în partea nordică a Europei și Asiei; peste iarnă în Africa și India.

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. Împreună cu alte specii de *Tringa (Calidris)* locuiește, nu numai în trecerea de toamnă ci și primăvara (aprilie) pînă vara (iunie), în locuri potrivite, atît în interiorul țării, cît și pe litoralul Mării Negre.

Se întîlnește adeseori în Transilvania și Banat, dar nu în fiecare an în număr egal.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează 3 exemplare și anume:

♂ ad. împușcat la 11. X.1911, la Biled (r. Timișoara)
♀ ad. » la 11. X.1911, la Biled (r. Timișoara)
♂ ad » la 13.IX.1936, la Satchinez (r. Timișoara).

În Muzeul de științe naturale din Sibiu de asemenea se păstrează un exemplar tînăr, în penaj de iarnă, colectat lîngă Sibiu în anul 1877.

În colecția lui A. BUDA (Școala pedagogică din Sibiu) se mai află un mascul împușcat la 30 august 1862, la Măceu (r. Hațeg), și un al doilea exemplar tînăr, împușcat la 14 mai 1866, tot la Măceu; iar în colecția lui I. CSATÓ din Aiud (azi în Muzeul național din Budapesta) următoarele exemplare:

♀ împușcată la 16. VI. 1863, la Bretea Romînă (r. Hațeg)
♂ împușcat la 5. VI. 1869, la Cunța (r. Sebeș)
♂ » la 16.VIII. 1870, la Cunța (r. Sebeș)
♂ » la 8. IV. 1890, la Făgăraș

338. **Calidris temminckii** (Leisl.)

Fugaci pitic sur

1812 *Tringa Temminckii* Leisl., Nachtr. z. Bechst. Naturg. Deutschl, t. II, p. 78.
1824 *Pelidna Temminckii* Steph., Shaw's Gen. Zoo., t. XII, p. 103.
1829 *Calidris Temminckii* Cuv., Tegn. An., t. I, p. 536.
1829 *Leimonites Temminckii* Kaup., Natürl. Syst., p. 37.

1844 *Schoeniclus temmincki* Gray, List Grall. Br. M., p. 106.
1855 *Pelidna gracilis* Brehm., Vögel, t. I, p. 318.
1856 *Actodromas Temminckii* Bonap., Comp. Rend., t. XLIII, p. 596.
1865 *Limonites temminckii* Gigl., Ibis, p. 61.
1891 *Tringa temminckii* Leisl., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 147.
1899 *Tringa temminckii* Leisl., 1812, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 187.
1899 — 1903 *Limonites temminckii* (Leisl.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 367.
1910 *Tringa Temminckii* Leisl., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 773.
1930 *Tringa Temminckii* (Leisl.), D. Linţia, t. c. (241), p. 293.
1932 — 1938 *Erolia Temminckii* (Leisl.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun. 1912 — 1921, t. II., p. 1581; id., *Calidris Temminckii* Leisl., t. c., t. IV, p. 473.

Numiri romîneşti: Fugaci pitic sur, Fugaci Temminck, Prundaş pitic sur. Purcăraş pitic sur.

Numiri străine: Rus.: *Pisocinic malîi, Belonvostîi pisocinic;* Germ.: *Temmincks Strandläufer, Kleinster Zwergstrandläufer, Kleinste Meerlerche, Grauer Rassler;* Franc.: *Bécasseau Temminckii, Bécasseau Temia, Griquet, Courillon, Bribi;* Ital.: *Gambecchio nano, Piovanello nano, Griet, Grisett, Biseghin piccolo o novelor, Tringheta, Gambacchio, Cicaledda, Beccacinedda, Majolina nicca, Piovanellino, Gambettino;* Engl.: *Temmincks Stint, White-tailed Sandpiper;* Ung.: *Temminck partfutója, Törpe partfutó.*

Caracterele speciei. Tarsul şi degetul mijlociu sunt egal de lungi; peste încheietura tibio-tarsală, numai puţin golaş. Ciocul este abia vizibil încovoiat, foarte moale, aproape tot atît de lung ca şi tarsul.

Haină de vară. Creştetul şi cerbicea sunt brun-roşcate, cu desene longitudinale întunecate; spatele anterior, umerii şi remigele secundare roşu-surii, cu tivuri deschise şi pete în zig-zag, negre; restul părţii dorsale tectricele alare mari şi mici sînt brun-surii, primele tivite mai deschis, ultimele cu pete la fel pe vîrf; tectricele mijlocii sunt brun-negricioase, cu tivuri roşu-ruginii; remigele primare şi tectricele codale mijlocii, negru-brunatice mat; gîtul i partea anterioară a obrajilor punctaţi cu brun, sînt albe; regiunea auriculară este ruginie, striată cu brun închis; laturile grumazului sunt alb-surii, pătate ntunecat. Partea ventrală este albă tulbure, mat, pătată.

Haină de iarnă. Deasupra este aproape unicolor sur-cenuşiu-brunatică; rahisele sînt întunecate, cu tivuri terminale albicioase, abia vizibile.

Haină de tînăr. Deasupra este sură-brunatică-deschis, cu rahise şi dungi marginale sure întunecat, la care se mai adaugă şi un tiv sur deschis.

Ciocul şi picioarele sunt negru-verzui. Irisul brun-aluniu.

Sistematica. Din această specie rară pentru R.P.R., DOMBROWSKI a primit numai două exemplare în haină tînără, ale căror dimensiuni sînt cele arătate în tabloul nr. 67.

TABLOUL nr. 67

Sexul și etatea	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm	Localitatea capturării	Timpul colectării
♂ juv. . . .	14,6	9,2	4,6	1,8	1,6	Techirghiol, reg. Constanța	1.IX. 1907
♀ juv. . . .	15	9,4	4,6	1,9	1,7	Tuzla, reg. Constanța	13.IX. 1908

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuiește vara în regiunile de nord ale Europei și Asiei, iarna în Europa, Asia de sud și Africa de nord.

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. *Calidris temminckii* este una din speciile de trecere mai mare pentru țara noastră și se întîlnește primăvara în lunile aprilie și mai, apoi toamna în august și septembrie. În afară de cele două exemplare pomenite de DOMBROWSKI, de la litoralul Mării Negre, mai pot aminti unele exemplare colectate în interiorul țării, din Transilvania, și anume:

♂ juv. împușcat la 3 septembrie, 1861, la Bretea Romînă (r. Hațeg) în colecția lui A. BUDA (r. Sibiu),

♀ împușcată la 12 august 1862, la Mercurea (r. Sebeș), în colecția lui I. CSATÓ (azi în Muzeul național din Budapesta),

♀ împușcată la 2 septembrie 1880, la Aiud (r. Aiud), în colecția lui I. CSATÓ (azi în Muzeul național din Budapesta),

♂ adult împușcat la 6. VI.1943 la Freidorf (r. Timișoara), azi în Muzeul ornitologic din Timișoara.

♀ juv., împușcată la 5. IX. 1943 la Comloșul Mic (r. Timișoara), în Muzeul ornitologic din Timișoara.

339. **Calidris canutus canutus** L.

Fugaci islandic

1764 *Tringa cinerea* Brünnich, Orn. Bor., p. 53.
1766 *Tringa Calidris* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. XII, t. I, p. 252.
1767 *Tringa islandica* id., op. cit., t. II, Addenda.
1776? *Charadrius Utopiensis* P.L.S. Müller, Natursystem, Suppl., p. 117.
1785 *Tringa Canutus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X., t. I, p. 149.
1789? *Tringa australis* Gmelin, Syst. Nat. t. I, p. 679.
1789 *Tringa naevia* Gmelin, Syst. Nat., I. 2, p. 681.
1789 *Tringa grisea* id., 1. c.
1810 *Tringa ferruginea* (nec. Brünnich 1764), Meyer, Meyer et Wolfs Taschenb. d. deutsch. Vögelk,. t. II, p. 395.
1899 *Tringa canutus* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, 180.
1910 *Tringa canuta* L., T. Dombrowski, Orn. Rom., p. 865.
1912 — 1921 *Erolia canutus canutus* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1586.
1932 — 1938 *Calidris canutus canutus* (L.), id., 1. c., t. IV, p. 474.

N u m i r i r o m î n e ș t i: Fugaci islandic, Purcăraș islandic, Prundaș islandic.

Numiri străine: Rus.: *Estlanchi turucitau, Islandschii pesocinic;* Germ.: *Isländischer Sandläufer, Rostroter Strandläufer, Rostfarbiger Strandläufer, Kanutsvogel;* Franc.: *Maubèche, Le Vanneau gris-fer, Bécasseau maubéche, Gros Espagnol;* Ital.: *Piovanelo maggiore, Becacine e Zurulin, Tringa grossa, Spilorso russo, Bulgaria;* Engl.: *Knot;* Ung.: *Izlandi partfutó, Izlandi székiszalonka, Angol partfutó, Hamvas vibic.*

Caracterele speciei. Pasărea adultă în haină de iarnă: deasupra este sur-cenuşie, unicoloră deschis, numai pe spate puţin bandată închis; tectricele supracodale sînt albe; coada sură, rectricele tivite cu alb; remigele negre cu rahisele albe; dedesubt este albă, pe guşa umbrită suriu; grumazul, guşa, laturile pieptului şi flancurile sînt împestriţate cu pete brun-surii; ciocul şi picioarele sînt negre; irisul brun. Lungimea cam 260 mm; aripa 160 mm; coada 65; ciocul 36 mm; tarsul 30 mm.

Haină de vară. Deasupra este mostrată cu negru, brun-roşcat şi întru cîtva auriu; sprînceana (superciliul), laturile capului, grumazul, guşa, pieptul şi pîntecele sînt roşu-cărămizii unicolor; mijlocul pîntecului şi tectricele subcodale albe. Masculul şi femela sînt la fel colorate.

Haină de tînăr. Aceasta se aseamănă cu haina de iarnă a adulţilor, însă spatele nu este unicolor, întrucît penele sînt tivite cu dungi înguste, albe şi negre.

Sistematica. DOMBROWSKI în lucrarea sa, aminteşte această specie abia la urmă, între speciile dubioase pentru ţara noastră, bazat fiind pe relatările făcute de ELWES şi BUCKLEY, care pretind a fi văzut această specie lîngă Constanţa, dar probele (exemplarele doveditoare) lipsesc. Eu am introdus-o în Avifauna R.P.R. ca pasăre dubioasă, în baza unor exemplare colectate pe teritoriul locuit de romîni.

Aria geografică. Vara locuieşte în regiunile circumpolare, iarna în insulele Britanice, în sudul mediteranei, mai ales în Africa centrală şi de sud.

Răspîndirea şi biologia. În timpurile pasagiilor fugaciul islandic este pentru ţara noastră cea mai rară specie a acestui gen.

În toamna anului 1895, revizorul îndiguirilor de la Dunăre, AUG. MENESTORFER, ornitolog şi preparator de la Cuvin (r. Arad), a împuşcat dintr-un pilc de 4 — 5 exemplare, unul, care a ajuns în colecţia lui GH. ALMÁSY. Tot lîngă Cuvin, la balta Blizaniţa, ST. CHERNEL, a văzut la 30 august 1897, 4 exemplare.

În afară de acestea au mai fost observate sau colectate cîteva exemplare şi în R. P. Ungară, deci este posibil ca această specie să fi fost şi altă dată în trecere prin ţara noastră, mai ales prin Dobrogea, fără însă să fi fost observată sau recunoscută. Rămîne de datoria tinerilor ornitologi a observa şi a urmări această problemă pentru viitor.

După E. HARTERT, unele exemplare rămîn în regiunile sudice şi peste vară ca şi alte *Charadriidae,* dar acestea sînt de cele mai multe ori (nu însă întotdeauna) mai plăpînde şi nu au năpîrlit încă penajul de iarnă.

340. Philomachus pugnax L.

Bătăuş (fig. 203)

1758 *Tringa Pugnax* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X., t. I, p. 148.
1766 *Tringa pugnax, Tringa littorea* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 247, 251.
1787 *Tringa Grenovicensis* Latham, Gen. Synops. Suppl., p. 293.
1790 *Tringa equestris* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 730.
1809 *Tringa rufescens* Bechstein, Gem. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 332.
1816 *Pavoncella pugnax* Leach, Syst. Cat. etc. Br. M., p. 29.
1817 *Totanus pugnax* Nilss., Orn. Succ., t. II, p. 71.
1817 *Machetes pugnax* Cuv., Regn. An., t. I, p. 190.
1831 *Machetes alticeps, Machetes planiceps* Brehm, Vög. Deutschl., p. 670.
1832 *Totanus indica* Gray et Hardwicke, Ill. Ind. Zool., II., Taf. 52, fig. 1, Taf. 52, fig. 1, 2.
1832 *Limosa hardwickii* id., t. c., Taf. 52, fig. 2.
1837? *Machetes variabilis* C. T. Wood., Orn. Guide, p. 203.
1841 *Philomachus pugnax* Gray, List. Gen. B., p. 89.
1844 *Machetes optatus* Hodgson, Gray's Zool. Misc., p. 86, (— Nomen nudum!).
1850 *Philomachus pugnax indicus* Reichenb., Grall. Tab. LXXII.
1855 *Machetes minor* Brehm, Vögelfang, p. 320.
1866 *Machetes pugnax communis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13, (— Nomen nudum!).
1891 *Philomachus pugnax* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 144.
1899 *Pavoncella pugnax* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II., p. 188.
1899 — 1903 *Pavoncella pugnax* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 365.
1902 *Pavoncella pugnax leucoprora* Finn, Journ. As. Bengal, t. LXXI, p. 84.
1910 *Pavoncella pugnax* Linné, R. Dombrowski, Orn., Rom., p. 763.
1932 — 1938 *Philomachus pugnax* (L.) E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1594; t. IV, p. 475.

Numiri romîneşti: Bătăuş, Fluierar gulerat, Fluierar multicolor, Fluierar bătăuş, Belisar.

Numiri străine: Rus.: *Torvuctan, Dratscunn, Turhtan;* Germ.: *Kampfhahn, Kampfläufer, Kämpfer, Strithuhn, Krösler;* Franc.: *Combattant, Fuiage, Féage, Faiseur d'embarras, Paon de mer, Paon de marais, Gabidoulo de Sourdos;* Ital.: *Gambetta, Gammini, Combattente, Sivalie, Gambadin, Gambeton, Sgambirla, Totano muto, Tufella, Pirucchiusa, Papiola, Beiassot, Lunea, Puaza, Lippun, Monacella;* Engl.: *Ruff* (♂), *Reeve* (♀)*;* Ung.: *Veszekedö sártfutó, Pajzsos czankó, Paizsos szalonka, Bajnok szalonka, Bajnok libucz, Galléros snef.*

Caracterele speciei. Ciocul este mai scurt decît tarsul, destul de moale, spre vîrf mai vîrtos drept; uneori spre vîrf puţin lăsat în jos. Picioarele sînt înalte, golaşe, mult peste încheietura tarso-tibială, scutecite neted; între degetul mijlociu şi cel extern are o membrană conjunctivă scurtă;

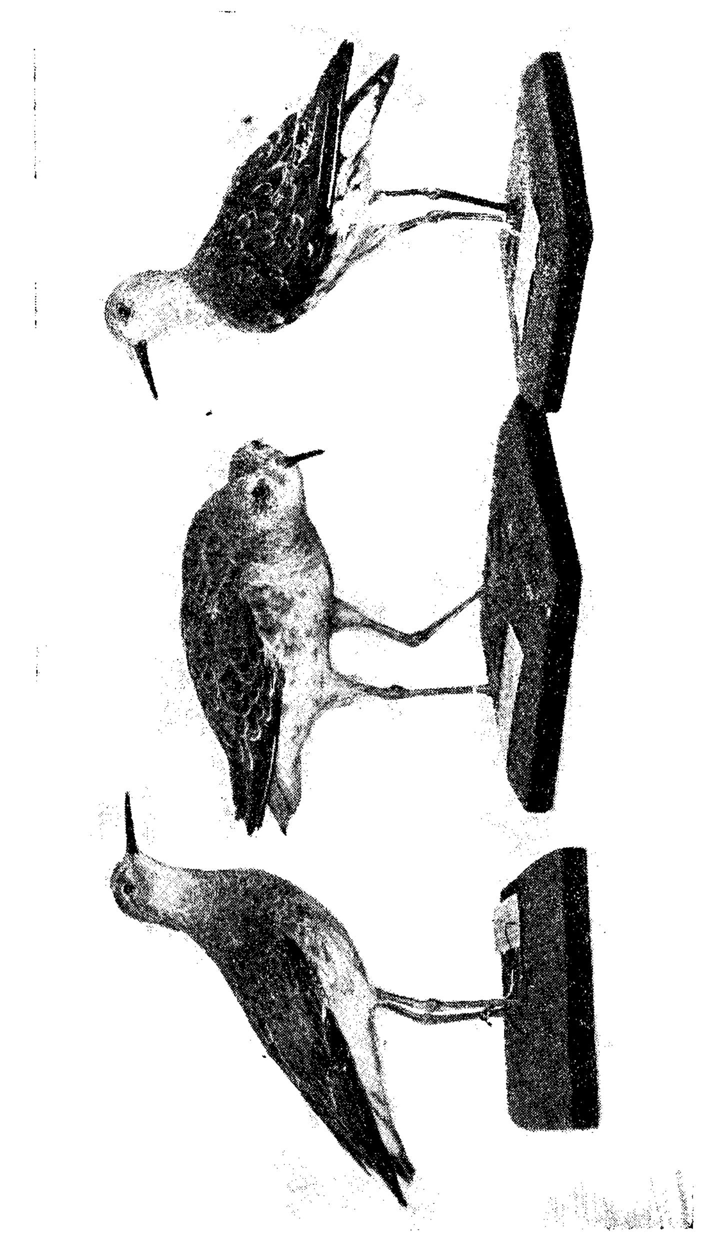

Fig. 203. — *Philomachus pugnax* L. Bătăuş.
1 : 5,37 din mărimea naturală

degetul posterior este slab şi plasat sus, nu atinge pămîntul. Masculii adulţi au haina nupţială, iar în jurul grumazului un guler mare în formă de scutec, ce se poate înfoia şi care acoperă laturile şi partea anterioară a grumazului, pînă la pieptul anterior; peste acesta, sub cerbice, sînt două smocuri de pene mai scurte, despărţite ca nişte părţi al unei peruci, pe care la luptă de asemenea le zburleşte în sus; pe frîu şi pe frunte, deseori pînă la creştet capul este plin cu negi peliculoşi, între care se află pene scurte păroase.

Culoarea penajului este atît de variată, încît s-ar putea scrie despre ea broşuri întregi. Rectricele mijlocii însă, au întotdeauna benzi late întunecate; mijlocul tîrtiţei şi tectricele supracodale sînt sure întunecat, cu dungi deschise, iar laturile albe.

Masculii, atît ca dimensiuni cît şi ca greutate, sînt cu o treime mai mari decît femelele.

Culoarea picioarelor variază dela sur-verzui pînă la galben roşcat; a ciocului este cînd roşu-alburiu-brunatică, sur-verzuie, galben-portocalie, galben-roşcată, roz-roşcată, cînd, mai rar, roşu-roz întunecat. Irisul este cînd mai deschis, cînd mai brun închis.

S i s t e m a t i c a. Din această specie DOMBROWSKI a colectat un material bogat; cea mai mare parte a exemplarelor au fost împuşcate în lunile august, septembrie, octombrie şi noembrie, ca şi în martie şi aprilie, cînd masculii încă nu au haină de nuntă. Dintre cei din urmă posedăm numai nouă exemplare. Masculii cu gulerul alb păstrează şi peste iarnă culoarea albă a capului, grumazului şi pieptului superior, după cum o dovedesc cele trei exemplare de acest fel, împuşcate la 12 septembrie, 3 şi 14 octombrie. Faptul acesta dă de bănuit că aceste păsări prezintă un albinism parţial.

TABLOUL nr. 68

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
25 ♂ ad.	Max.	35	18,9	8,7	5,5	3,8
	Min.	26,7	16,1	7,1	4,5	3,3
25 ♀ ad.	Max.	25,8	15,5	6,8	4,3	3,1
	Min.	19,7	14,4	5,4	3,7	2,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Europa centrală şi Asia centrală; iernează în Africa şi India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Dintre toate scolopacidele care migrează prin ţara noastră, bătăuşul este, hotărît, cel mai numeros. Încă de la sfîrşitul lui iulie se pot observa

în bălţile Dunării şi pe alte locuri, bătăuşi singuratici, sau în pîlcuri mai mici; în acest timp, masculii adulţi mai au încă în parte gulerul de pene; de la începutul lui august, numărul lor sporeşte din zi în zi, iar trecerea atinge punctul culminant la sfîrşitul acestei luni, pînă la mijlocul lui septembrie. Stoluri de 2 — 300 exemplare şi chiar mai multe, nu sînt rare. Începînd de la sfîrşitul lui septembrie, numărul lor se micşorează considerabil; totuşi şi în octombrie sînt încă mulţi la noi, iar dacă timpul este mai cald, rămîn şi pînă în noiembrie. Sosirea lor primăvara are loc în a doua jumătate a lunii martie şi durează pînă la începutul lui mai. În august şi septembrie poposesc în mod normal împreună cu nagîţii pe cîmpia Bărăganului, mai ales acolo, unde se găsesc mici lacuri în apropiere.

1896	Primul	exemplar	24.III	Ultimul	exemplar		—
1897	»	»	19.III	»	»		20. X
1898	»	»	26.III	»	»		17. X
1899	»	»	21.III	»	»		13.XI
1900	»	»	10.III	»	»		30. X
1901	»	»	24.III	»	»		20. X
1902	»	»	15.III	»	»		28. X
1903	»	»	19.III	»	»		1.XI
1904	»	»	23.III	»	»		7.XI
1905	»	»	24.III	»	»		20. X
1906	»	»	18.III	»	»		19. X
1907	»	»	15.III	»	»		21. X
1908	»	»	16.III	»	»		28. X
1909	»	»	25.III	»	»		25. X

H r a n a. In afară de hrana cunoscută, constînd din mici animale, bătăuşii se hrănesc toamna în majoritatea cazurilor şi cu seminţe şi anume grîu şi mălai mărunt, datorită cărora se îngraşă neînchipuit de mult. DOMBROWSKI a cercetat toamna multe sute de bătăuşi şi a găsit guşa plină cu mei, aproape să plesnească.

341. Crocethia alba (Pall.)

Nisipar

1764 « *Tringa leucophaea* », Vroeg's Cat. Coll., p. 32.
1766 *Tringa arenaria, Charadrius calidris* Linné, Syst. Nat., t. I., p. 251, 255.
1766 *Tringa alba* Pallas, op. cit., *adumbratiuncula*, p. 7.
1788 *Charadrius* Gmel., Syst. Nat., t. I., p. 688.
1803 *Arenaria vulgaris* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 464.
1809 *Arenaria grisea* Bechst., Naturg. Deutschl. t. III, p. 368.
1810 *Arenaria calidris* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 326.
1815 *Calidris grisea* Mey., Vög. Liv. u. Esthl., p. 177.
1819 *Calidris rubidus* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XXX, p. 127.
1820 *Calidris arenaria* Temm., Man. d'Orn., t. II, p. 524.
1825 *Calidris tringoides* Vieill., Gal. Ois., t. III, p. 95.
1826 *Trynga tridactyla* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 198.
1831 *Calidris americana* Brehm, Vög. Deutschl., p. 675.
1855 *Calidris Muelleri* Brehm, Vögelf., p. 318.

1899 — 1903 *Calidris arenaria* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 366.
1910 *Calidris arenaria* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 766.
1932 — 1938 *Crocethia alba* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1912 — 1921, p. 1599; t. IV, p. 475.

Numiri romîneşti: Nisipar, Calidră.

Numiri străine: Rus.: *Pescianca, Morscoi-Sujoc;* Germ.: *Sanderling, Ufer-Sanderling, Sandläufer, Dreizehiger Sandläufer, Grauer Sandläufer;* Franc.: *Sanderling, Sanderling variable, Guerlette;* Ital.: *Piovanello tridattilo, Calidra, Beccacinu frisungui, Cület, Munegheta bianca, Biseghin bianco, Courentin gross, Spilorso senin, Gadduzu biancu;* Engl.: *Sanderling;* Ung.: *Fenyérfutó, Pettyes-fenyerfutó, Fehérpartisneff.*

Caracterele speciei. Degetul posterior lipsă, cele trei degete anterioare fără vreo membrană conjunctivă.

Haină de vară. Dela creştet pînă pe umeri şi spatele anterior este roşu-brunatic, cu pete negre şi tivuri albe; spatele posterior şi tîrtiţa brun-negricioase, cu dungi deschise. Rectricele sînt sure cu tivuri albe, cele mijlocii negre cu tivuri roşcate. Remigele sînt brun-negricioase; remigele primare tivite deschis, cele mijlocii cu steagul exterior alb; cele posterioare colţurate sînt roş-brunatic, cu o dungă exterioară albă; peste tectricele alare superioare brune se află o bandă transversală albă; cele de dedesubt sînt brune palid, striate brun şi cu vîrful albicios. Frîul este întunecat, sprîncenele roşu-ruginii; laturile albicioase ale capului, punctate întunecat, spre cerbice sînt roşu-ruginii. Gîtul alb şi guşa roşu-ruginie, pătate cu brun-negricios; restul părţii ventrale, alb.

Haină de iarnă. Culoarea principală este sură, striată brun-negricios, cu vîrfuri apicale albe. Pe frunte, sprîncene şi dela piept în jos, culoarea este albă.

Haină de tînăr. Spatele anterior şi umerii sînt brun-negricioşi, cu tivuri deschise; spatele posterior şi tîrtiţa sure întunecat, cu benzi sure deschis; tectricele codale şi coada brune închis, pe laturi albe; tot restul este alb; frîul şi cerbicea sînt sure deschis, striate întunecat. Guşa este galben-ruginie. Ciocul şi picioarele negre. Irisul brun închis.

Sistematica. Din această specie, Dombrowski a colectat douăzeci şi două de exemplare, împuşcate în ţară. Exemplarele bătrîne, împuşcate în august, aveau încă, pe laturile grumazului, cîteva pene brun-roşcate.

Aria geografică. Vara locuieşte în regiunea circumpolară nordică, şi iarna se răspîndeşte aproape pe toate cinci continentele.

Răspîndirea şi biologia. Încă din august această specie apare în pîlcuri mici, de cîte 10 — 30 de exemplare, pe malul Mării Negre şi în lagune; deseori însă şi în bălţile Dunării. Nisiparul, cel mai frecvent se găseşte în septembrie şi octombrie. Primăvara, nisiparii trec numai rareori pe la noi şi toate observaţiile au fost făcute în lagunele mării.

La 12 mai 1898 a fost văzut un pilc cam de 15 bucăţi la Portiţa (Constanţa); la 2 iunie 1900, un pilc de 7 bucăţi în insula Popina. Şi fraţii SINTENIS au observat numai rareori nisipari, în primăvara anului 1876, în lagunele mării.

TABLOUL nr. 69

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
6 ♂ ad.	Max.	20	12,5	5,7	2,7	2,6
	Min.	17,7	12	5	2,3	2,3
5 ♀ ad.	Max.	21,1	12,6	5,8	2,8	2,6
	Min.	17,8	12	5,1	2,4	2,4
10 juv.	Max.	19,4	12,4	5,6	2,6	2,5
	Min.	17,5	11,9	5,2	2,2	2,3

342. Limicola falcinellus falcinellus (Pontopp.)

Fugaci cu cioc lat

1764 *Scolopax Falcinellus* Pontoppidan, Danske Atlas, 1763, t. I, p. 623; Brünnich. Orn. Bor., p. 49.
1802 *Numenius pygmaeus* (non Latham 1787!) Bechstein, Orn. Taschenbuch (Partim !), t. II, p. 277.
1809 *Numenius pusillus* Bechstein, Gemeinn. Naturg. Deutschl., t. IV, p. 152.
1815 *Tringa platyrhyncha* Temm., Man. d'Orn., p. 398.
1816 *Limicola pygmaea* Koch, Syst. baier Zool, p. 316.
1819 *Tringa cloroides* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XXXIV, p. 463.
1828 *Tringa longirostra* Graba, Isis, p. 108.
1829 *Tringa pygmaea* Savi., Orn. Tosc., t. II, p. 291.
1831 *Pelidna platyrhyncha* Brehm., Vög. Deutschl., p. 659.
1844 *Limicola platyrhyncha* Gray, List. Grall. Br. M., p. 107.
1855 *Pelidna megarhynchos* Brehm, Vögelf., p. 317.
1865 *Limicola Hartlaubi* Verreaux, Vinson's Voy. Madagascar Annexe B., p. 5.
1866 *Limicola pygmaea, ? americana, L. recurvirostra* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12. (Nomina nuda !).
1876 *Limicola sibirica* Dresser, Proc. Zool. Soc., p. 674.
1891 *Limicola pygmaea* Koch., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 148.
1899 *Limicola platyrhyncha* (Temm.) 1815, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 178.
1899 — 1903 *Limicola platyrhyncha* (Temm.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 372.
1910 *Limicola platyrhyncha* Temm., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 774.
1932 — 1938 *Limicola falcinellus falcinellus* (Pont.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1601; 1921 — 1922, t. III, p. 2212; t. IV, p. 475.

Numiri romîneşti: Fugaci cu cioc lat, Surdă de mare.

Numiri străine: Germ.: *Kleiner Sumpfläufer, Schnepfenstrandläufer Bekassinensandläufer, Bastardbekassine, Zwergschnepfe;* Franc.: *Bécasseau platyrchinche;* Ital.: *Gambecchio frullino, Becanela piccola, Biseghin riga, Pescheirolla, Spilorso piccin, Picadella vernile, Gadduzeddu, Beccarinu differenti, Frullino;* Engl.: *Broad-billet, Sandpiper;* Ung.: *Sárjáro, Szélescsörü partfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul este puternic, mai lung decît capul; începînd de la rădăcină drept, apoi puţin curbat în sus, iar la vîrf uşor lăsat în jos; la rădăcină este puţin turtit apoi se lăţeşte, iar pe margini are cîte o brazdă pînă la vîrf; nările sînt aşezate într-o adîncitură, care se pierde. Creştetul este brun-negricios, mărginit de două dungi deschise şi de una asemănătoare peste ochi; spatele este brun-negricios, tivit cu galben-brunatic deschis; tectricele alare sînt sur-brunatice; remigele negre mat, primele cu rahisuri albe; tectricele codale sînt pătate la margini cu negru şi alb. Obrajii şi laturile grumazului alb-suriu-roşcate, cu striuri întunecate; partea anterioară este albă tulbure, pe guşă pătată întunecat. Picioarele verzui întunecat, ciocul sur-roşcat. Irisul brun închis.

Sistematica. La malul mării, această specie nu este prea rară. DOMBROWSKI a putut cerceta numai unsprezece exemplare, dintre care nouă au dimensiunile arătate în tabloul nr. 70.

TABLOUL nr. 70

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
4 ♂ ad.	Max.	18,1	11	4,2	2,2	3,1
	Min.	17,3	10,7	3,7	1,9	2,9
5 ♀ ad.	Max.	18,3	11,1	4,3	2,2	3,2
	Min.	17,5	10,6	3,8	2	2,9

Aria geografică. Locuieşte în partea de nord a Europei şi Asiei şi iernează în ţările din jurul litoralului Mării Mediterane, ca şi în India şi insulele Oceanului Indian.

Răspîndirea şi biologia. DOMBROWSKI a observat în repetate rînduri această specie în mai şi iunie în lagunele mării, mai ales pe insula Popina şi în lacul Razelm şi anume, nu numai păsări singuratice, ci şi în societăţi mai mari.

După fraţii SINTENIS, această pasăre se întîlneşte în miezul verii în Dobrogea, deseori şi pe litoralul mării.

De asemenea şi ALLEON spune că ea se întîlneşte cîteodată primăvara şi toamna şi că păsările tinere se întrunesc în stoluri mari pe ţărmurile lacurilor.

În interiorul țării această specie a fost colectată, respectiv observată, foarte rar. Din Transilvania este cunoscut un singur exemplar, care a fost împuşcat lîngă Sibiu în anul 1877 şi care se păstrează şi azi în Muzeul de ştiințe naturale din Sibiu. Au mai fost observate şi colectate cîteva exemplare şi la granița noastră de Vest în R. P. Ungară.

343. Tringa erythropus (Pall.)

Fluierar negru (fig. 204, 205)

1758 ?? *Palim Scolopax Glottis* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 146.
1764 *Scolopax ertytropus* Pallas, Vroeg's Cat. Coll. *Adumbratiuncula*, p. 6.

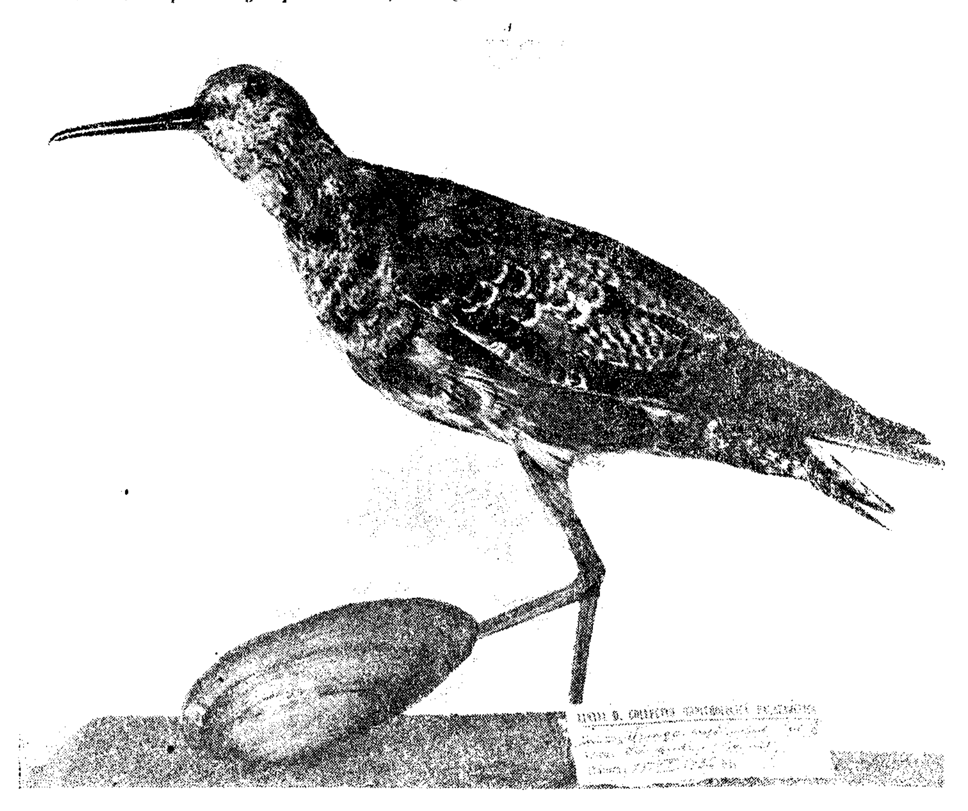

Fig. 204. — *Tringa erythropus* (Pall.) ♂. Fluierar negru. 1: 2,08 din mărimea naturală.

1766 *Scolopax fusca* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 243.
1771 *Scolopax maculata* Tunstall, Orn. Brit., p. 3.
1779 *Scolopax atra* Sander, Naturf., t. XIII, p. 193.
1787 *Scolopax contabridiensis* Lath. Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 292.
1787 *Scolopax Cantabrigiensis* Latham., Gen. Synops. B. Suppl., p. 292. (Ex. « Cambridge Godwit », Gen. Synopsis III. I, p. 146).

1788 *Tringa atra* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 673.
1797 *Scolopax natans* Otto, Übers. von Buffon, Vög., t. XXVI, p. 234.
1803 *Totanus maculatus, Totanus natans, Totanus fuscus* Bechst., Orn. Taschenb., p. 284, 286.
1813 *Tringa longipes* Leisl., Nachtr., Bechst. Naturg. Deutschl., t. II, p. 189.
1815 *Tringa totanus* Mey. Vög. Livl. u. Estl., p. 200.
1816 *Totanus raii* Leach., Syst. Cat. etc. Br. Mus., p. 31.
1826 *Limosa fusca,* pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 187.
1829 *Erythroscelus fuscus* Kaup., Natürl. Syst, p. 54.
1831 *Totanus ater* Brehm, Vög. Deutschl., p. 634.
1851 *Totanus fuscus indicus* Reichenbach, Novitiae Syn. Av. Grallat., Tafelerklärungen, p. 1.
1856 *Erythroscelus ocellatus* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 596.
1891 *Totanus fuscus* L., I. Frivaldszky, Aves. Hung., p. 142.
1899 *Totanus fuscus* (L.), 1758, St. Chernel. Magy. Mad., t. II, p. 200.
1899 — 1903 *Totanus fuscus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 358.
1910 *Totanus fuscus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 752.
1912 — 1921 *Tringa erythropus* (Pall.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1608.

Numiri romîneşti: Fluierar negru, Fluierător negru, Fluierar cernit.

Numiri străine: Rus.: *Polevoi petusoc, Tiomnîiulit, Sciogoli;* Germ.: *Dunkler Wasserläufer, Grosse Rotfüssige Schnepfe, Schwimmende Uferschnepfe, Grosser Rotschenkel;* Franc.: *Chevalier brun, Chevalier arlequin;* Ital.: *Totano moro, Gambetto moro, Patana grigia*; Engl.: *Spotted Redshank, Dusky Redshank;* Ung.: *Füstös canko, Fekete sárfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul, la vîrf uşor curbat în jos, este foarte lung şi subţire, aproape de lungime egală cu tarsul; picioarele, deasupra încheieturii tarso-tibiale, mai mult de jumătate golaşe. În toate hainele, remigele mijlocii brun-negricioase, au benzi transversale albe; coada albă este bandată brun întunecat.

Haină de vară. La mascul şi la femelă, partea superioară a capului este sur-brunatică închis, cu o dungă deschisă peste ochi şi cu pleoapa inferioară albă; toată partea dorsală este brun-negricioasă, lucind verzui, cu pete albe colţurate. Partea ventrală este sur-negricioasă, cu desene rare albe. Picioarele brun-negricioase, bătînd în roşu; ciocul negru, la rădăcina mandibulei roşu aprins. Irisul brun întunecat.

Haină de iarnă. Partea dorsală sur-cenuşie cu tivuri şi striuri rahiale deschise; pe partea ventrală albicioasă deschis are desene longitudinale şi transversale mate. Picioarele gălbui.

Haină de tînăr. Partea superioară a capului este brun-negricioasă iar peste ochi are o dungă deschisă; frîul este brun-negricios; capul şi laturile grumazului sînt albicioase, pătate şi striate brunatic; partea anterioară este alb-surie,

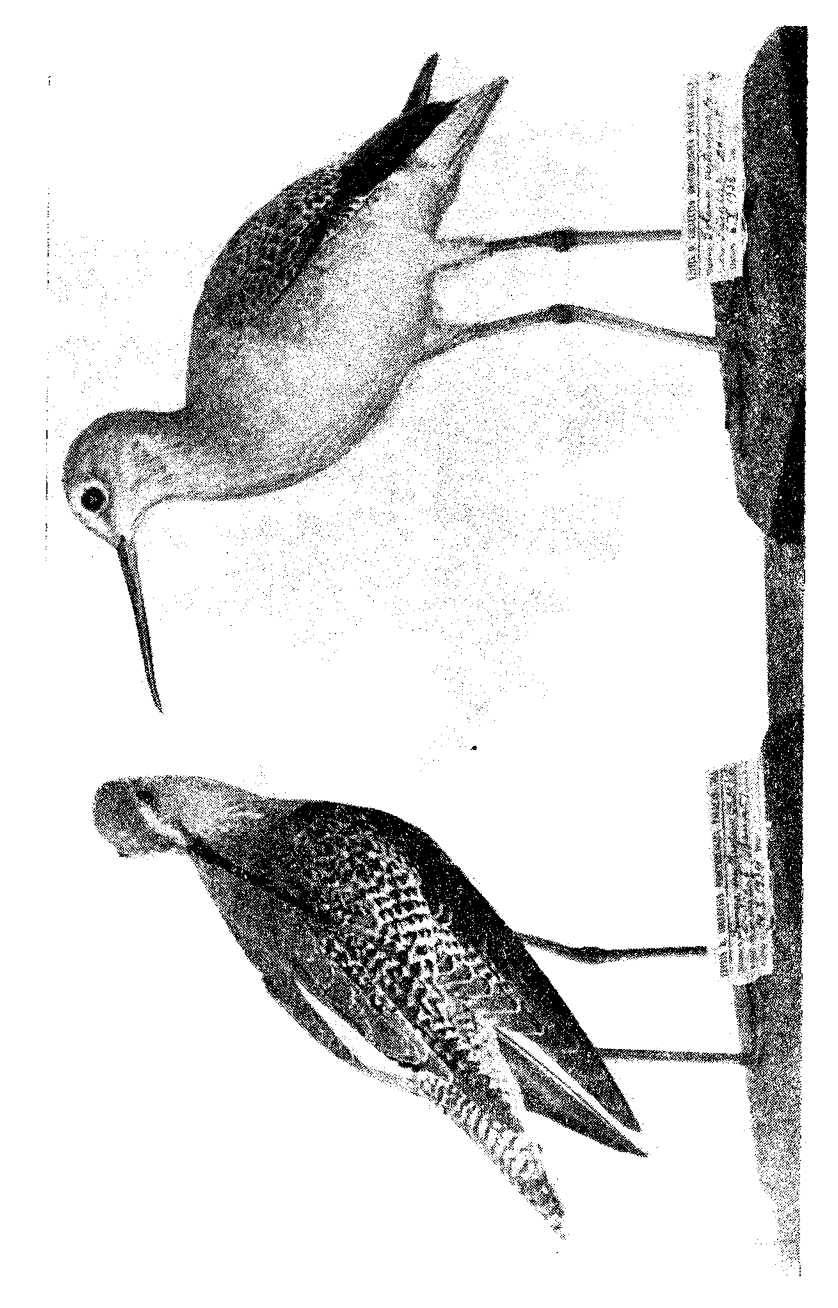

Fig. 205. — *Tringa erythropus* (Pall.). ♂, ♀. Fluierar negru (toamna).
1: 2,42 din mărimea naturală.

cu desene transversale brun-surii; partea superioară brună întunecată mat, pătată deschis; picioarele roz-alburii.

S i s t e m a t i c a. Dintr-o serie de 22 exemplare colectate de DOMBROWSKI în ţara noastră 2 ♂ ad. împuşcaţi la 1 iunie 1896 purtau haina completă de vară;

1 ♂ ad. împuşcat la 12 aprilie 1900, în completă tranziţie dela haina de iarnă la cea de vară.

1 ♂ ad. împuşcat la 28 iulie 1904, în penaj de tranziţie dela haina de vară la cea de iarnă;

2 ♂ ad. împuşcaţi la 20 septembrie 1905, în haină de iarnă completă;

2 ♀ ad. împuşcate la 27 mai 1896 şi 4 iunie 1896, în haină completă de vară;

2 ♀ ad. împuşcate la 16 aprilie, în penaj de tranziţie;

1 ♀ ad. împuşcată la 1 august 1906, în penaj de tranziţie;

3 ♀ ad. împuşcate la 23 septembrie şi 1 octombrie 1906, poartă haina de iarnă.

TABLOUL nr. 71

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	34,5	16,7	7,4	6,1	5,9
	Min.	31,3	15,5	5,7	4,9	5
8 ♀ ad.	Max.	34,4	16,7	7,4	6	6,7
	Min.	31	15,8	5,8	5	6,1

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Europa de nord şi Asia de nord; iarna în Europa de Sud, Africa de nord şi India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Fluerarul negru apare frecvent în ambele timpuri de trecere, dar mai ales toamna, în toate locurile corespunzătoare. În timpul clocirii, numai în lagunele mării, mai ales între Sarinasuf şi Sarichioi, şi atunci numai în puţine perechi. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lui aprilie, iar plecarea în septembrie şi octombrie

1896	Primul exemplar	10. IV	Ultimul exemplar		—
1897		—			25. X
1898	» »	8. IV	»	»	19. X
1899	» »	—	»	»	2. XI
1900	» »	23. III	»	»	27. X
1901	» »	3. IV	»	»	3. XI
1902	» »	10. IV	»	»	20. X
1903	» »	—	»	»	19. X
1904	» »	17. IV	»	»	28. X

1905	Primul exemplar	—	Ultimul exemplar		31. X
1906	»	»	2.IV	»	»	28. X
1907	»	»	—	»	»	7.XI
1908	»	»	—	»	»	17. X
1909	»	»	11.IV	»	»	14.XI

Cuibăritul. DOMBROWSKI a găsit la 29 mai 1896, la Sarinasuf, un cuibar despre care credea că aparţine acestei specii, deoarece în acel loc — o fîşie lîngă Razelm — se menţinuse numai această specie; cu toate sforţările nu a izbutit să mai găsească şi alte ouă. Cele trei ouă găsite erau incubate cam de 10 zile. Coloarea lor fundamentală este un verde-suriu mat, peste care sînt împrăştiate pete sur-violete, îngrămădite pe capătul bont; petele de deasupra sînt de coloare brun-roşcată şi foarte întinse, mai ales la capătul bont. Găoacea este netedă şi puţin lucioasă.

Dimensiunile celor trei ouă sînt următoarele: 46,8×32,57 mm; 46,74×32,59 mm şi 46,76×32,59 mm.

G. ALMASY (2) în lucrarea sa[1]) aminteşte de asemenea despre această specie, afirmînd că a găsit-o în număr foarte mare în toate bălţile de lîngă lagunele din Dobrogea, începînd dela mijlocul lui aprilie şi pînă la sfîrşitul lui mai (1897), în astfel de împrejurări, încît înclină a crede că pasărea a clocit acolo, deşi el nu a reuşit să obţină probe precise în această privinţă.

În Transilvania, I. CSATÓ a colectat doi masculi în timpul verii, unul la 22 iulie 1865, lîngă Colibi (r. Sebeş) şi al doilea la 23 iulie 1865, la Cut (r. Sebeş).

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, între alte exemplare, şi un mascul adult, cu haina de vară în năpîrlire (fig. 205), împuşcat la 15 august 1936, la Sînandrei (Timişoara), curios prin faptul că a devenit prizonierul unei scoici *(Unio pictorum* L.*)* de dimensiuni considerabile (91×39×29 mm). Acest exemplar a fost împuşcat din sbor de către un vînător cunoscut din Timişoara, tocmai pentru motivul că pasărea avea ceva ciudat atîrnînd la un picior; după aceea mi-a fost adus pentru muzeu.

344. Tringa totanus totanus (L.)

Fluierar cu picioare roşii (fig. 206)

1758 *Scolopax totanus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 145.
1758 *Tringa Gambetta* id., t. c., p. 148.
1766 *Scolopax calidris, Scolopax striata* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 245, 248.
1783 *Scolopax calidris* Pill. et Mittersp., Iter per Pos. Sclav., p. 24.
1803 *Totanus calidris* Bechst., Orn. Taschenb., t. II, p. 248.
1829 *Gambetta calidris* Koup., Natürl. Syst., p. 54.
1831 *Totanus littoralis, Totanus striatus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 636, 637.
1855 *Totanus graecus* Brehm, Vögelf, p. 312.
1864 *Tringa calidris* Adams, Ibis, p. 33.
1890 *Aegialodes calidris* Heine et Reichen, Nomencl. Mus. Hein., p. 327.

[1]) p. 148.

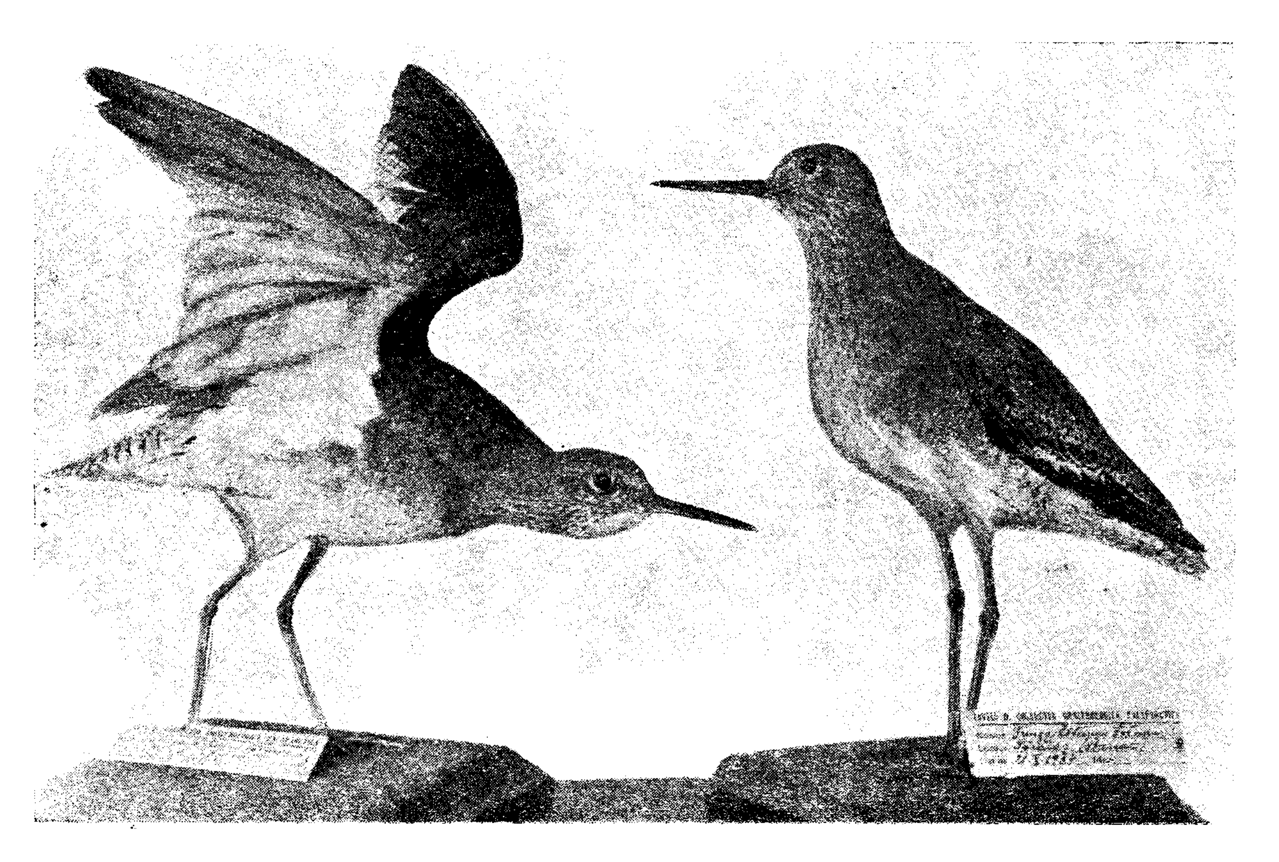

Fig. 206. — *Tringa totanus totanus* (L.). ♂, ♀. Fluierar cu picioare roşii.
1: 2,70 din mărimea naturală.

1891 *Totanus calidris* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 140.
1899 *Totanus totanus* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 198.
1899 — 1903 *Totanus calidris* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 359.
1910 *Totanus calidris* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 750.
1932 — 1938 *Tringa totanus totanus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1609; t. IV, p. 476.
1930 *Totanus totanus totanus* L., D. Linția (241), p. 294.

Numiri romînești: Fluierar cu picioare roșii, Fluierar comun, Fluierar castaniu, Fluierător.

Numiri străine: Rus.: *Crasnonosca, Travnic obîcnovennîi;* Germ.: *Rotschenkel, Gambett-Wasserläufer Rotfüssiger Wasserläufer, Rotfüssige Schnepfe, Meer-Wasserläufer, Tütschnepfe, Kurierschnepfe, Zitterschnepfe;* Franc.: *Chevalier brun, Chevalier aux pieds rouges, Chevalier Gambette;* Ital.: *Pettegola;* Engl.: *Redshank;* Ung.: *Vöröslábu-czanko, Piroslábu külöd, Fütyülo sárfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul este complet drept, potrivit de lung, mai scurt decît tarsul; deasupra încheieturii tarso-tibiale, mai mult ca jumătate este îmbrăcat cu pene. Remigele mijlocii prezintă o bandă albă, coada este albă și bandată sur întunecat.

Haină de vară. Partea superioară a capului și cerbicea, brun-negricioase cu pete gălbui; peste ochi are o dungă deschisă; în jurul urechilor este striat întunecat și deschis; frîul este pătat cu galben-ruginiu; spatele anterior, umerii, remigele posterioare și tectricele alare mari sînt brune deschis, cu pete longitudinale și curmezișe; partea anterioară este albă, cu pete longitudinale brune-întunecat mai puține, spre partea ventrală pe cap mai dese, iar pe laturile acestuia cu pete în zig-zag. Picioarele roșu-galbene. Irisul brun.

TABLOUL nr. 72

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	28,5	16,8	8,2	5,3	4,7
	Min.	26,8	15,3	6,3	4,7	4
15 ♀ ad.	Max.	28,5	17	8	5,3	4,6
	Min.	27	15,5	6,4	4,8	4,1

Haină de iarnă. Partea dorsală este striată și pătată cu negru-suriu, partea ventrală albă, striată rar. Ciocul pe jumătatea posterioară este galben-roșiatic, pe jumătatea cealaltă negru.

Haină de tînăr. Partea de deasupra este brun întunecat, cu pete deschise; spatele posterior și tîrtița sînt albe, ultima pătată transversal cu brun întu-

necat. Remigele primare sînt brun-negricioase; cele dinainte au rahise albe; restul remigelor sînt brune, pe mijlocul steagului albe. Picioarele gălbui.

Sistematica. Păsările de un an apar primăvara încă în haină completă de iarnă.

Aria geografică. Locuieşte în Europa şi partea de vest a Asiei; iarna în Africa şi India.

Răspîndirea şi biologia. Fluierarul cu picioare roşii este o pasăre foarte frecventă pe lîngă toate bălţile mai mari sau mai mici; mai ales în trecerea de toamnă se adună în societăţi mai mari. Sosirea lui urmează în a doua jumătate a lunii martie, plecarea în octombrie.

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	1.XI
1897	»	»	—	»	»	30. X
1898	»	»	5.III	»	»	2.XI
1899	»	»	19.III	»	»	30. X
1900	»	»	20. II	»	»	27. X
1901	»	»	20.III	»	»	3.XI
1902	»	»	19.III	»	»	1.XI
1903	»	»	27. II	»	»	19. X
1904	»	»	7.III	»	»	18. X
1905	»	»	15.III	»	»	21. X
1906	»	»	21.III	»	»	1.XI
1907	»	»	19.III	»	»	17. X
1908	»	»	20.III	»	»	23. X
1909	»	»	27.III	»	»	1.XI

Cuibăritul. Aria lui de clocire sînt exclusiv lagunele mării şi unele lacuri din Delta Dunării. Mai numeros cloceşte pe lîngă lagunele mării, iar cuiburile deseori nu stau mai departe de 30—40 de paşi unul de altul. Cuibarul, constînd din patru ouă, se găseşte în a doua jumătate a lui mai, de multe ori însă şi în iunie. Cel mai timpuriu cuibar cunoscut, a fost găsit la 11 mai 1900, cel mai întîrziat la 13 iunie 1899. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 42,7×31,9 mm; maximum: 46,2×33,1 mm; minimum: 39,7×28,5 mm.

În urma experimentărilor cu inelări s-a constatat că, de cele mai multe ori, păsările se reîntorc la locurile unde au crescut, sau cel puţin în apropierea lor. Astfel la graniţa de nord-vest a ţării noastre (în R.P. Ungară) o femelă adultă inelată la cuib, în primăvara anului 1914, a fost împuşcată în vara anului 1928, adică în etate de cel puţin 15 ani, la nord-vest de Carei.

345. **Tringa stagnatilis** (Bechst.)

Fluierar de lac

1803 *Totanus stagnatilis* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 292.
1821 *Totanus tennuirostris* Horsf., Trans. Linné. Soc., t. XIII, p. 192.
1826 *Trynga guinetta* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 195.

1829 *Iliornis stagnatilis* Kaup., Natürl. Syst, p. 156.
1833 *Limosa Horsfieldi* Sykes, Proc. Committae Zool. Soc. London, Part., t. II, p. 163.
1834 *Totanus Lathami* Gray et Hardw., III, Ind. Zool., t. II, pl. 51.
1844 *Glottis horsfieldi* Gray, Sist. Grall. Br. M., p. 99.
1846 *Totanus horsfieldi* Gray, Gen. B., t. III, p. 573.
1846 *Glottis stagnatilis* Koch, Syst. baier. Zool., p. 306.
1855 *Totanus gracilis* Brehm, Vogelf., p. 313.
1891 *Totanus stagnatilis* Bechst., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 139.
1899 *Totanus stagnatilis* Bechst., 1803, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 192.
1899 — 1903 *Totanus stagnatilis* Bechst., I. Madarász, Magy. Mad., p. 360.
1910 *Totanus stagnatilis* Bechst., R. Dombrowsky, Orn. Rom., p. 755.
1914 *Iliornis stagnatilis addenda* Mathews, Austr. Av. Rec., t. II, p. 126.
1918 *Totanus stagnatilis longitarsus* Sarudny et Smirnow, Bull. Mus. Transcasp., t. I, p. 14.
1930 *Totanus stagnatilis* (Bechst.), D. Linția (241), p. 294.
1932 — 1938 *Tringa stagnatilis* (Bechst.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1613; 1921 — 1922, t. III, p. 2212; t. IV, p. 478.

Numiri romînești: Fluierar de lac, Fluierător de lac, Fluierar cu picioare verzi mic.

Numiri străine: Rus.: *Prudvoi ulit, Porucieinic;* Germ.: *Teichwasserläufer, Kleine-Pfuhlschnepfe, Sandschnepfe, Kleiner Grünbein, Teichschnepfe;* Franc.: *Chevalier stagnatile;* Ital.: *Albastrello, Regino di mare, Piropiro gambe lunghe;* Engl.: *Marsh-Sandpiper;* Ung.: *Tavi czanko.*

Caracterele speciei. Ciocul este foarte subțire, puțin îndoit în sus, jumătatea din spre rădăcină puțin roșcată, restul negru; picioarele sînt izbitor de înalte și subțiri, iar aripile întrec coada, ale cărei rectrice mijlocii sînt mai lungi decît celelalte și sînt ascuțite.

Haină de vară. Creștetul, cerbicea și spatele sînt brun-ruginii palid, primul striat întunecat, ultimul pătat întunecat; dela tîrtiță în jos alb, curat, cu striuri rahiale și pete sure; coada cu șase benzi de coloare roșcat-surie și cu pete întunecate; laturile capului deschise, striate; toată partea ventrală este albă. Picioarele verde-albăstrui întunecat. Irisul brun-negricios.

Haină de iarnă. Aceasta este mai deschisă și bate mai mult în suriu, cu dungi apicale albicios-surii și striuri rahiale în aparență întunecate; creștetul și cerbicea sînt fin pătate.

Haină de tînăr. Domină coloarea brună, asemănătoare hainei de vară dar îi lipsesc petele transversale.

Sistematica. Un exemplar adult împușcat la 21 mai, avea pe partea dorsală multe pete negre, pe cînd la alte păsări, împușcate în timpul cuibăritului, acestea erau într-un ton brunatic.

TABLOUL nr. 73

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
8 ♂ ad.	Max.	24,8	14,7	6,5	5,5	4,5
	Min.	22	14	5,9	4,9	3,4
9 ♀ ad.	Max.	24,6	14,5	6,3	5,4	4,4
	Min.	21,9	13,6	6	5	3,5

Aria geografică. Trăiește în Europa de sud și în zonele temperate din Asia; peste iarnă în Africa, în Asia și pe insulele acestora, ca și în Australia.

Răspîndirea și biologia. Fluierarul de lac este cel mai rar dintre toți fluierarii, dar se întîlnește regulat. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lui aprilie, plecarea în luna septembrie. Cea mai timpurie dată de sosire este notată 24 martie 1900, iar ultimul exemplar a fost observat la 14 octombrie 1903.

Cuibăritul. Locurile lui de clocire sînt exclusiv lagunele de la mare, dar și aici clocesc numai foarte puține perechi.

După ALLEON această pasăre sosește primăvara și pleacă toamna.

Dr. CULLEN a luat un exemplar dintr-un cuib dela Caraorman, de lîngă Constanța.

Pînă acum 3 decenii, fluierarul de lac mai clocea încă în cîmpia Ungariei, ca și în sudul Banatului, lîngă Dunăre; de atunci încoace însă nu s-au mai observat clocind, ci au fost văzuți numai în timpul pasagiului dar și atunci în număr destul de mic. Regularea cursului apelor și secarea bălților întinse din aceste ținuturi au contribuit mult la dispariția lor. După STEINBACHER, în timpurile mai recente aceste păsări lipsesc și din R.S.S. Moldovenească, Volhînia și Podolia, iar aria lor de răspîndire, în deosebi, s-a împărțit în două părți limitate, prima începînd din Europa pînă la Jenissei, a doua dela Baical și Viljui pînă în Transbaicalia, ceea ce probabil cu timpul va avea ca urmare o selecționare de subspecii sau varietăți geografice.

346. **Tringa nebularia** (Gunn.)

Fluierar cu picioare verzi (fig. 207)

1758?? Partim *Scolopax Glottis* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 146. (Vid. *Tringa erythropus*).
1761? *Tringa littorea* id., t. c., p. 149. (1758 — Vgl. Fauna Svecica 1746, nr. 151, Syst. Nat. Ed. XII, t. I, p. 251 et Fauna Svec. Ed. alt., p. 66).
1767 *Scolopax nebularius* Gunn., Leem. Lapp. Beschr., p. 251.
1787 *Scolopax cineracea*. *Scolopax glottis* Lath., Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 292.
1788 *Scolopax canescens* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 668.
1808 *Totanus Glottis* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 287.

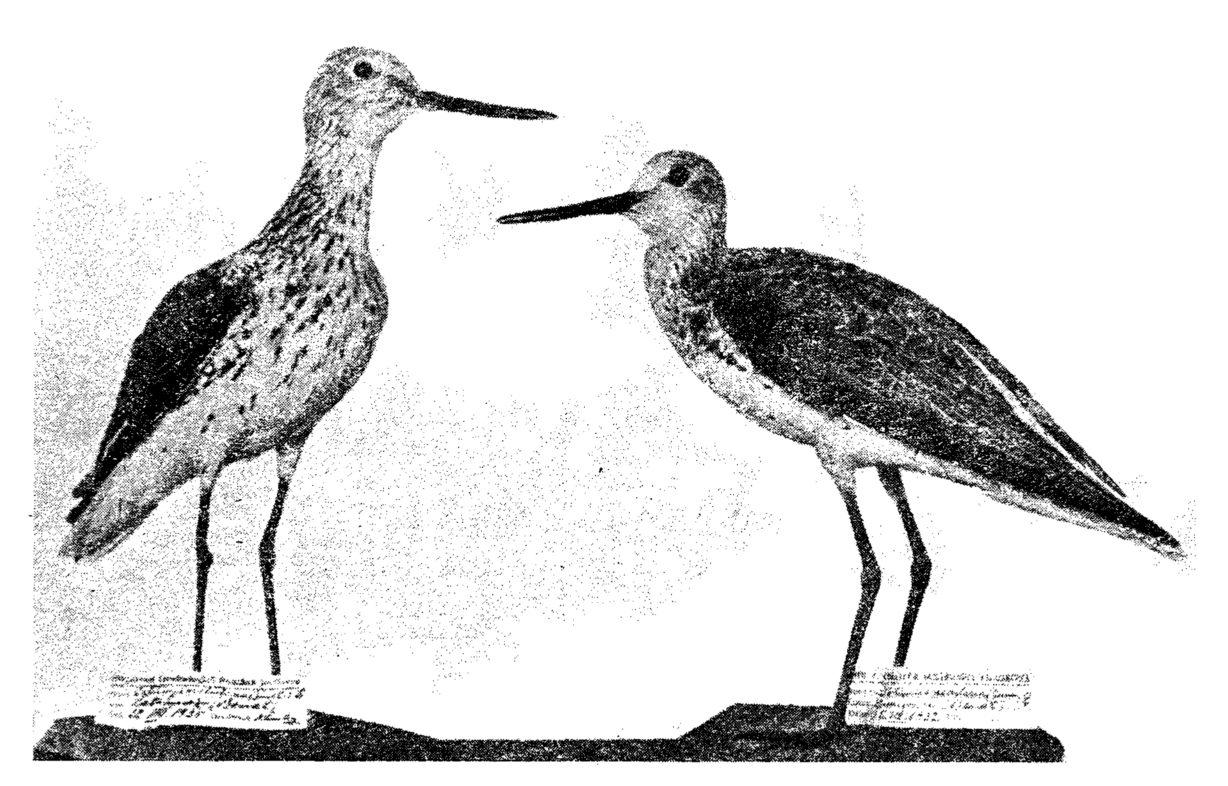

Fig. 207. — *Tringa nebularia* (Gunn.) ♂, ♀. **Fluierar cu picioare verzi.** 1 : 2,77 din mărimea naturală.

1809 *Totanus fistulans, Totanus griseus* Bechst., Naturg. Deutschl., t. IV, p. 241, 249.
1810 *Totanus chloropus* Mey. et Wolf, Taschb., p. 371.
1816 *Limicola glottis* Leach, Syst. Cat. etc. Br. M., p. 32.
1817 *Limosa varia* Dumont., Dict. Sc. Nat. Ed. Leorault, t. IV, p. 64.
1821 *Glottis chloropus* Nilss., Orn. Suec, t. II, p. 57.
1822 *Totanus longipes* Brehm, Beitr. Z. Vögelk, t. III, p. 517.
1824 *Limosa glottis* Steph, Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 86.
1826 *Limosa totanus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 183.
1831 *Glottis grisea, Glottis fistulans* Brehm., Vög. Deutschl., p. 631.
1831 *Totanus glottoides* Vigors, Proc. Zool. Soc. London, p. 173.
1838 *Glottis Floridanus* Bonaparte, Geogr. et Comp. List. B. Eur. et N. Amer., p. 51.
1844 *Glottis glottoides* Gould, B. Austr., t. VI, pl. 36.
1844 *Glottis canescens, Glottis vigorsii, Glottis horsfieldl,* Gray, List. Grall. Br. Mus., p. 99.
1846 *Glottis nivigula* Gray, Cat. Mamm. et N. Nepal. und Thibet. p. 138 şi 156, (Nomen nudum !).
1854 *Glottis glottis* Lichtst., Nomencl. Av. Mus. Berol., p. 91.
1855 *Glottis albicollis* Brehm, Vogelf., p. 311.
1870 *Totanus canescens* Finchst. et Hartl., Vögl. Ost. Afr., p. 745.
1877 *Glottis Linnei* Malm., Götebsorgs och Bohusläns Fauna, p. 278.
1882 *Totanus nebularius* Stejn., Pr. U. St. Nat. Mus., t. V, p. 37.
1891 *Totanus glottis* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 141.
1896 *Glottis nebularius* Sharpe, Cat. Br. Mus., t. XXIV, p. 481.
1899 *Totanus nebularius* (Gunn.) 1767, St. Chernel, Magy, Mad., t. II, p. 193.
1899 — 1903 *Glottis nebularius* (Gunner), I. Madarász, Magy. Mad., p. 361.
1910 *Totanus Glottis* Lath., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 756.
1915 *Glottis nebularius georgi* Matherws., Austr. Av. Rec., t. II, p. 126.
1918 *Glottis nebularia affinis* Zarudnii et Smirniv, Bull. Mus. Transcasp., t. I, p. 14.
1930 *Totanus nebularius* (Gunn.), D. Linţia (241), p. 294.
1932 — 1938 *Tringa nebularia* (Gunn.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1614; t. IV, p. 478.

Numiri romîneşti: Fluierar cu picioare verzi, Fluierar deschis, Fluierător cu picioare verzi mare.

Numiri străine: Rus.: *Balşoi ubit;* Germ.: *Grünschenkel, Heller Wasserläufer, Hellfarbiger Wasserläufer. Grünfüssiger Wasserläufer, Strandschnepfe, Pfuhlschnepfe, Regenschnepfe, Grosse Pfuhlschnepfe;* Franc.: *Chevalier gris, Chevalier aboyeur, Glottis aboyeur;* Ital.: *Pantana;* Engl.: *Greenshank;* Ung.: *Szürke czanko, Szürke sárfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul la rădăcină este mai înalt decît lat, puternic, puţin îndoit în sus. Degetul posterior abia atinge pămîntul; picioarele de deasupra încheieturii tarso-tibiale sînt mai mult de jumătate golaşe.

Haină de vară. Fruntea este albă, frîul brun întunecat, superciliul, cercul ochiului şi obrajii, albi. Toată partea dorsală este negru-brunatică, cu tivuri deschise la pene; coada albă, bandată brun-negricios; partea ventrală şi guşa galben-brunatice, pătate longitudinal.

Haină de iarnă. Este peste tot mai deschisă decît cealaltă; partea superioară a capului, cerbicea și laturile grumazului sînt albe; împestrițate întunecat; spatele anterior este sur-brunatic, striat întunecat; tectricele subalare și vîrful aripilor sînt colțurate brun-negricios; coada este albă, cu desene transversale.

Haină de tînăr. Partea dorsală este brună întunecat, pătată cu galben; partea ventrală albă, punctată pe piept cu roșu-suriu. Picioarele sînt verde-albăstrui. Ciocul negru cornos, la bătrînețe brun-roșcat. Irisul brun.

Sistematica. Din această specie DOMBROWSKI a colectat peste o sută de exemplare, deoarece variația de mărime și formă ca și distribuirea penelor este foarte mare de la individ la individ, ca și distribuirea petelor întunecate; asupra acestui lucru atrage atenția încă și TACZANOWSKI. Cîteva din exemplare au pe grumaz și pe piept multe pete negre, ca la sturzi și care pe flancuri formează un fel de bandație; altele au pete lanceolate; în afară de acestea, se găsesc exemplare care au pete dese, dar foarte mărunte.

TABLOUL nr. 74

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	36,8	19,5	8,8	7	6
	Min.	31,4	18,2	7,3	5,8	4,9
20 ♀ ad.	Max.	35	19,1	8,5	6,5	5,9
	Min.	30,9	18,1	7,4	5,5	4,6

Aria geografică. Trăiește în Europa de nord și Asia de nord; peste iarnă în Africa, India, Ceylon și chiar și în Australia.

Răspîndirea și biologia. Primăvara migrează în număr mult mai mare decît toamna. Încă din iulie se pot întîlni în bălțile Dunării cîrduri mai mici; începînd din august și pînă în septembrie se găsesc în număr mare; exemplare singuratice sau pîlcuri mai mici, pînă la sfîrșitul lui octombrie. Sosirea lui, primăvara, are loc în prima jumătate a lui aprilie; plecarea la sfîrșitul acestei luni; exemplare singuratice însă se mai găsesc în mai și iunie, dar acestea sînt dintre acelea care în acel an nu clocesc.

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	24.X
1897	»	»	3. IV	»	»	20.X
1898	»	»	—	»	»	17.X
1899	»	»	7. IV	»	»	21.X
1900	»	»	14.III	»	»	10.X
1901	»	»	5. IV	»	»	15.X
1902	»	»	—	»	»	13.X
1903	»	»	13. IV	»	»	30.X

1904	Primul	exemplar	2. IV	Ultimul	exemplar	24. X
1905	»	»	29.III	»	»	17. X
1906	»	»	—	»	»	22. X
1907	»	»	30.III	»	»	20. X
1908	»	»	5. IV	»		15. X
1909	»	»	13. IV	»	»	1.IX

347. Tringa ochropus L.

Fluierar de zăvoaie

1758 *Tringa Ochropus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X., t. I, p. 149.
1766 *Tringa ochropus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 250.
1789 *Tringa ochropus* Gmel., Syst. Nat., I, 2, p. 678.
1815 *Totanus ochropus* Temm., Man. d'Orn. p. 420.
1829 *Helodromas ochropus* Kaup., Nat. Syst., p. 144.
1831 *Totanus leucourus, Totanus rivalis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 642 — 643.
1841 *Actitis ochropus* Blyth., Cat. B. Mus. As. Soc., p. 267.
1856 *Helodromas leucourus* Bonap., Compt. Rend. t. XLIII, p. 597.
1866 *Totanus ochrupus umbraticus* A. E. Brehm., Verz. Samml., p. 12, (Nomen nudum !).
1880 *Rhyacophilus ochropus* Ridgw., Pr. N. St. Mus., t. III, p. 200.
1891 *Totanus ochropus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 140.
1899 *Totanus ochropus* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 195.
1899 — 1903 *Helodromas ochropus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 362.
1910 *Totanus ochropus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 759.
1913 *Tringa ochropus assami* Mathews, Austr. Av. Rec., t. I, p. 188.
1918 *Helodromas ochropus similis* Zarudnii et Smirniv, Bull. Mus. Transcasp., t. I, p. 14.
1930 *Totanus ochropus* L., D. Linția (241), p. 294.
1932 — 1938 *Tringa ochropus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1922, t. II, p. 1617; t. IV. p. 478.

Numiri romîneşti: Fluierar de zăvoaie, Fluierar de pădure, Fluierar pestriţ, Fluierător de zăvoaie, Fluierător pestriţ, Fluierar punctat.

Numiri străine: Rus.: *Ciornîs;* Germ.: *Waldwasserläufer, Punctierter Wasserläufer, Getüpfelter, Wasserläufer, Wasserbekassine, Schwalbenschnepfe, Weissteiss, Wasserschnepfe, Weissbürzel;* Franc.: *Chevalier culblanc;* Ital.: *Culbianco, Piro-piro culbianco;* Engl.: *Green Sandpiper;* Ung.: *Erdei czanko.*

Caracterele speciei. Ciocul este tot atît de lung ca şi tarsul. Partea dorsală posterioară, izbitor de albă. Rahisul primei remige este brun ca şi aceasta.

Haină de vară. Creştetul şi cerbicea sînt brune-închis, pătate cu alb, respectiv striate; frîul este punctat închis; peste ochi are o dungă deschisă; laturile capului sînt albe, pătate cu brun-suriu; spatele anterior, umeri,

remigele secundare şi tectricele alare brun-negricioase, sclipind măsliniu, cu pete albe. Spatele posterior şi coada sînt albe; ultima are pe jumătatea inferioară trei pînă la patru benzi sur-brunatice; partea ventrală este albă, cu pete longitudinale brun-negricioase pe grumaz şi guşă.

Haina de iarnă are o tonalitate mai sură; haina de tînăr este puternic punctată cu galben.

Picioarele sînt albastru-surii; la încheieturi, verzui; ciocul la rădăcină este sur-ardeziu, spre vîrf negricios. Irisul brun-negricios.

Sistematica. Pe grumaz şi guşă petele variază considerabil, atît ca mărime, cît şi ca formă.

TABLOUL nr. 75

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	25,3	14,6	6,3	3,6	3,5
	Min.	22	14,3	6	3,3	3,1
20 ♀ ad.	Max.	24,5	14,4	6,2	3,5	3,5
	Min.	21,9	13,9	5,7	3,2	3

Aria geografică. Locuieşte în Europa de sud şi Asia de nord; peste iarnă în Africa şi Asia de sud.

Răspîndirea şi biologia. Soseşte la sfîrşitul lui martie şi poposeşte cîtva timp pe lîngă marginea rîurilor şi a lacurilor, apoi pleacă spre locurile de clocire, în tot cazul foarte aproape. În iulie apare apoi iarăşi împreună cu puii săi şi începînd din această lună este extraordinar de frecvent pe lîngă toate rîurile şi lacurile, chiar şi pe lîngă băltoace. Poposeşte în ţară pînă la începutul lui octombrie, cînd cea mai mare parte dintre ele pleacă.

Nu rareori unele exemplare chiar şi iernează pe lîngă izvoare mai calde şi pîraie neîngheţate. Clocirea în ţară nu este precis stabilită.

348. **Tringa glareola** L.

Fluierar de mlaştină (fig. 208)

1758 *Tringa Glareola* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X., t. I, p. 149.
1788 *Tringa glareola*, Gmel., Syst., Nat., t. I, p. 677.
1810 *Tringa Picta* Rafinesque, Caratteri nuove gen. e specie Sicilia.
1815 *Totanus glareola* Temm., Mann. d'Orn., p. 421.
1821 *Totanus affinis* Horsfield, Trans. Linn. Soc. London, t. XIII, p. 191.
1824 *Totanus grallatorius* Steph, Shaw's Gen. Zool. t. XII, p. 148.
1829 *Rhyacophilus glareola* Kaup., Natürl. Syst., p. 140.
1831 *Totanus sylvestris*, *Totanus palustris*, *Totanus Kuhlii* Brehm, Vög. Deutschl., p. 638 – 640.

1844 *Totanus glareoides* Hodgson, Gray's Zool. Misc., p. 86 (Nomen nudum!).
1849 *Actitis glareola* Blyth., Cat. B. Mus. As. Soc., p. 267.
1856 *Rhyncophilus glareola, Rhynchophilus affinis* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 597.
1866 *Totanus glareola vulgaris* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 12 (Nomen nudum!).
1891 *Totanus glareola* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 141.
1899 *Totanus glareola* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 194.
1899 — 1903 *Rhyacophilus glareola* (Gmel.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 363.
1910 *Totanus glareola* Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 760.
1916 *Rhyacophilus glareola picturata* Mathews, Bull. B. O. Club, t. XXXVI, p. 82.
1930 *Totanus glareola* L., D. Linția (241), p. 294.
1932 — 1938 *Tringa glareola* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1922, t. II, p. 1620; t. IV, p. 479.

Numiri romînești: Fluierar de mlaștină, Fluierar de nămol, Fluierător de mlaștină.

Numiri străine: Rus.: *Travnic, Fifi;* Germ.: *Bruchwasserläufer, Kleiner punktierter Strandläufer*; Franc.: *Chevalier sylvan;* Ital.: *Piropiro boschereccio;* Engl.: *Wood-Sandpiper* (!); Ung.: *Réti czankó, Réti sárfutó.*

Caracterele speciei. Ciocul este drept, mai scurt decît tarsul. Rahisul întîiei remige primare, alb; coada are 8—12 benzi transversale; remigele sînt mai lungi pe partea de dedesubt a aripii albe, pătate transversal întunecat.

Haină de vară. Creștetul, cerbicea și partea superioară sînt brun-negricioase, cu pete mari albe; superciliul alb; frîul negricios; partea ventrală albă; pe cap și grumaz este pătat întunecat.

Haina de iarnă este mai deschisă, cu pete mai mari.

Haina de tînăr seamănă cu cea de vară, dar are pete gălbui.

Picioarele sînt verde-gălbui. Ciocul verde-brunatic. Irisul brun închis.

Sistematica. Cîteva exemplare se disting prin partea dorsală foarte întunecată, datorită căreia, petele de culoare deschisă se întunecă puternic.

TABLOUL nr. 76

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	23	12,7	6	4,1	3
	Min.	20,5	12,2	5,4	3,6	2,7
15 ♀ ad.	Max.	22,5	12,7	6	4	2,9
	Min.	20,3	11,8	5,3	3,6	2,7

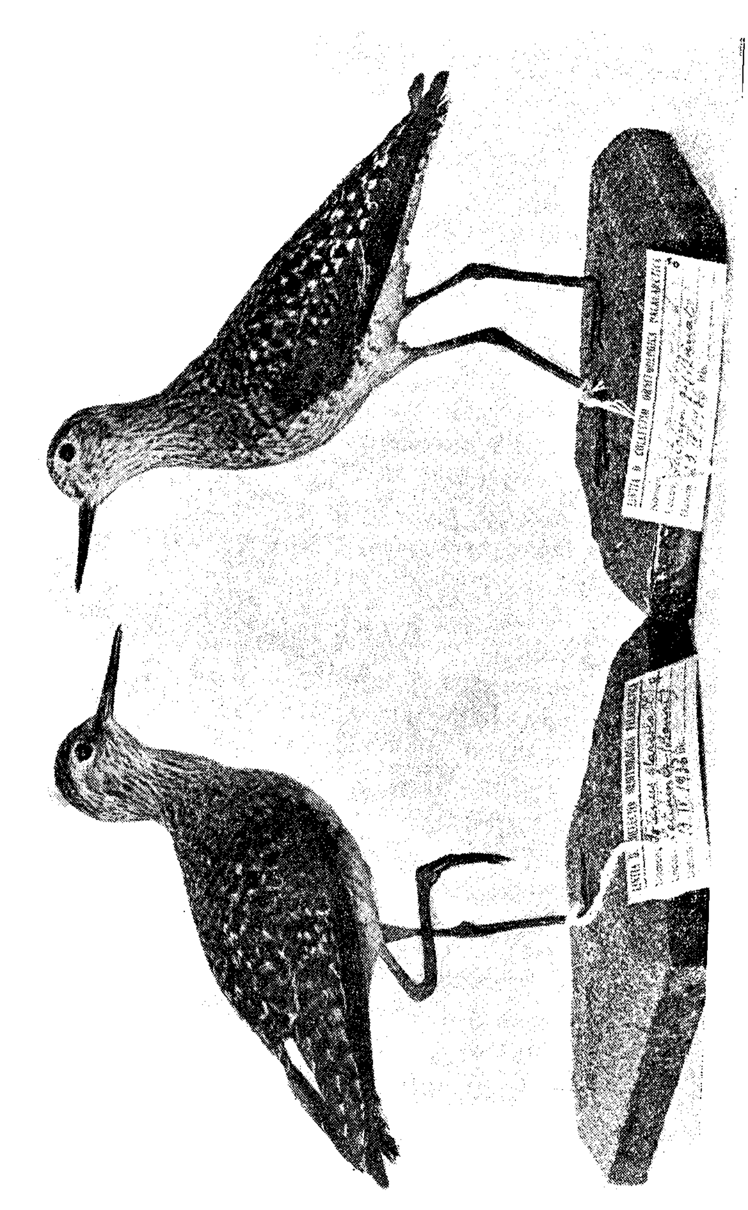

Fig. 208. — *Tringa glareola* L. ♀, ♂. Fluierar de mlaștină.
1 : 2,38 din mărimea naturală.

Aria geografică. Locuieşte în Europa de sud şi Asia de nord; peste iarnă în Africa şi Asia de sud.

Răspîndirea şi biologia. Soseşte în aprilie; cea mai timpurie dată de sosire, la 14 martie 1900. Preferă băltoacele mlăştinoase, teritoriile inundabile, livezile umede, pe care le cercetează adunaţi în stoluri. În mai pleacă spre locurile de cuibărit, în tot cazul foarte apropiate, deoarece chiar în iulie apare iarăşi la noi, de astădată cu pui. Majoritatea pleacă încă din septembrie şi numai puţine exemplare se mai pot încă vedea, în octombrie, pe la noi.

349. Tringa hypoleucos L.

Fluierar de munte (fig. 209)

1758 *Tringa Hypoleucos* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 149.
1763 *Tringa hypoleucoides* Pontoppidan, Danske Atlas, t. I, p. 624 (Nomen nudum !).
1764 *Tringa ralloides* Pallas, Cat. Coll. Vroeg. *Adumbrat.*, p. 47.
1766 *Tringa hypoleucus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 250.
1801 *Tringa aurita* Latham, Ind. Orn. Suppl., p. LXVI.
1815 *Totanus hypoleucus* Temm., Man. d'Orn., p. 424.
1816 *Totanus quinetta* Leach, Syst. Cat. ect. B. Mus., p. 30.
1822 *Actitis hypoleucus* Boie, Isis, p. 649.
1827 *Tringa leucoptera* Pallas, Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 196.
1831 *Tringoides hypoleucus* Bonap., Sagg. Distr. Met., p. 58.
1831 *Actitis cinclus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 648.
1831 *Actitis stagnatilis* (nec. *Totanus stagnatilis* Bechst. !) Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 649.
1840 *Guinetta hypoleuca* Gray, List. Gen. B., p. 68.
1847 *Actitis empusa* Gould, Proc. Zool. Soc. London, p. 222.
1855 *Actitis megarhinchos* Brehm, Vogelf., p. 314.
1856 *Actitis Schlegeli* Bonap., Compt. Rend., t. XLIII, p. 597.
1866 *Actitis cinclus major, minor* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomina nuda !).
1891 *Tringoides hypoleucus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 142.
1899 *Totanus hypoleucus* (L.) 1758 St. Chernel, Magy. Mad., p. 196.
1899 — 1903 *Tringoides hypoleucus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 364.
1910 *Actitis hypoleucus* L., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 762.
1930 *Totanus hypoleucos* L., D. Linţia (241), p. 294.
1932 — 1938 *Tringa hypoleucos* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1922, t. II, p. 1623; t. IV, p. 479.

Numiri romîneşti: Fluierar de munte (Prundăraş ţipător, Purcăraş-Dombr.).

Numiri străine: Rus.: *Beregovnic, Berevozenc;* Germ.: *Flussuferläufer, Bachpfeifer, Steinbeisser, Pfeiferle;* Franc.: *Chevalier guignette, Petite alouette de mer;* Ital.: *Piro-piro piccolo, Gravatol, Tiruli;* Engl.: *Common Sandpiper, Sandpiper, Summer snipe;* Ung.: *Billegetö czankó, Hegyi partfutó.*

Caracterele speciei. Picioarele sînt numai potrivit de înalte, debile; degetul extern şi cel median, legate printr-o membrană pînă la prima

Fig. 209. — *Tringa hypoleucos* L. ♂, ♀. Fluierar de munte.
1 : 2,54 din mărimea naturală.

articulaţie. Ciocul este cam de lungimea capului, la vîrf abia vizibil încovoiat în jos. Aripile în formă de semilună, atît de scobite, încît vîrful ultimelor remige secundare sînt aproape tot atît de lungi, ca şi vîrfurile aripilor.

Haină de vară. Creştetul, cerbicea şi restul părţii dorsale împreună cu coada sînt brun-surii, cu un suflu verzui; pe spatele anterior şi pe umeri are pete negre lanceolate, pe tectricele alare desene albe; remigele primare, ca şi spatele, au vîrfuri apicale deschise; prima are rahisul alb; pe steagul intern dela a treia remige se vede o pată albă care se măreşte mereu peste celelalte; remigele mijlocii au rădăcina şi vîrfurile albe, prin care se formează benzi, care fac ca pasărea să fie imediat recunoscută. Coada, cu şase pînă la şapte benzi, cea mai de jos înaintea dungii apicale albe, este neagră; toată partea ventrală albă; peste ochi are o dungă deschisă; frîul este sur-negricios, gîtul cu striaţii brunatice fine.

Haină de iarnă. Prezintă pe partea dorsală — cu baza sură — pete mai întunecate.

Haină de tînăr. Prin tivurile mai late, pare şi mai pestriţă.

Ciocul este la rădăcină de coloare roz-alburiu, spre vîrf negru cornos. Picioarele verde-gălbui tulbure. Irisul brun întunecat.

S i s t e m a t i c a. Masculii la vîrsta înaintată, în afară de luciul bronzat, mai au şi un luciu violet şi verzui.

TABLOUL nr. 77

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	21,3	12	6,2	2,5	2,5
	Min.	18,3	11,1	5,4	2,3	1,9
20 ♀ ad.	Max.	20,9	12	6	2,4	2,5
	Min.	18,2	11,2	5,2	2,3	1,8

A r i a   g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa şi Asia; peste iarnă în toată Africa, în India, Indochina, Arhipelagul Malaiez, Noua-Guinee şi Australia.

R ă s p î n d i r e a   şi   b i o l o g i a. Pe la începutul lui aprilie soseşte în perechi şi poposeşte pe lîngă toate rîurile; urcă pe lîngă piraiele de munte, pînă în regiunea bradului. Este mai numeros pe lîngă ţărmurile Dunării. La sfîrşitul lui septembrie ne părăseşte.

C u i b ă r i t u l. Deşi DOMBROWSKI nu a ajuns în posesia nici unui cuibar, totuşi susţine că această pasăre cloceşte şi la noi şi chiar destul de des. În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează, între altele, şi 7 exemplare împuşcate în Banat, între 20 aprilie şi 21 august. Cuibul original din

figura 209, a fost colectat împreună cu două ouă, puţin incubate, la 8 iunie 1936, lîngă Rîul Mare dela Gura Zlatii, sub poalele Retezatului, de către asistentul meu E. NADRA. Ouăle fluerarului de munte, în raport cu corpul păsării sînt relativ foarte mari. Dimensiunile lor sînt următoarele: 33,6×21,3 mm; 34,5×25,4 mm. Ouăle sunt piriforme, ca la toate Totanidele, şi se aseamănă aproape la perfecţie cu cele din figurile 3 şi 6 din lucrarea dr. E. REY, *Die Eier der Vögel Mitteleuropas*[1]); culoarea fundamentală este galben-roşcată, cu nu prea multe petişoare brun-roşcate, ori brun-ruginii, între care sînt şi cîteva pete rare sur-cenuşii; cele mai multe se îngrămădesc către capătul bont al ouălor. Cu drept cuvînt pot bănui, cum că acest cuibar a fost al doilea din acel an; primul, care constă de obicei din **4** ouă, probabil a fost distrus din vreo cauză oarecare (de gaiţe, pîrşi sau de apă torenţială). Al doilea cuibar cu 4 ouă, tot dela Gura Zlata-Retezat, păstrat în Muzeul ornitologic din Timişoara, a fost colectat la 5.V.1949.

În Transilvania şi Banat aceste păsări au fost găsite clocind, în regiunile: Hunedoara (r. Petroşani, Haţeg, Hunedoara, Ilia, Brad, Orăştie, Alba de Jos). Stalin (r. Sibiu şi r. Oraşul Stalin) şi Timişoara (r. Moldova-Nouă, Oraviţa şi Reşiţa).

Terekia cinerea (Güld.)

Sitar sur de mal

1774 *Scolopax cinerea* Güldenstädt, Nov. Comm. Petrop., t. XIX, p. 473, Taf. 19.
1790 *Scolopax Terek* Lath, Ind. Orn., t. II, p. 724.
1821 *Totanus javanicus* Horsfield, Trans. Linn. Soc. London, t. XIII, p. 193.
Scolopax sumatrana Raffles, t. c. p. 327.
1824 *Fedoa Terekensis* Stephens, Shaw's Gen. Zool., t. XII, 1, p. 83.
1827 *Limosa recurvirostra* Pallas, Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 181.
1831 *Limicola indiana* Lesson, Traité d'Orn., p. 554.
1888 *Totanus terekius* Seebohm, Geogr. Distr. Charadr., p. 369.
1932 — 1938 *Terekia cinerea* (Güld.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1922, t. II, p. 1626; t. IV, p. 479.
1917 *Terekia cinerea australis* Mathews, Austr. Av. Rec., t. III, p. 70.
1930 *Terekia ceneria* (greş. de tipar, în loc de *cinerea*) (Güld.), D. Linţia (241), p. 294.

Numiri romîneşti: Sitar sur de mal, Fluierar sur de mal, Fluierarul Terek, Fluierar cu cioc întors.

Numiri străine: Rus.: *Cuvitri, Morodunca;* Germ.: *Terek-Wasserläufer, Graue Uferschnepfe;* Franc.: *Terekie cendrée;* Ital.: *Piro-piro terek, Piró-piro becco torto, Pittima nana;* Engl.: *Terek-Sandpiper, Red-breasted Snipe;* Ung.: *Terek czankó.*

Caracterele speciei. Ciocul, mult îndoit în sus, este mai mult decît odată şi jumătate atît de lung cît capul; picioarele sînt grosolane, degetele anterioare legate cu o membrană conjunctivă. Penajul, pe partea dorsală este sur-cenuşiu; aripile mai mult sur-palide, cu pete rahiale mari, negre. Tîrtiţa sură; laturile grumazului mai deschise decît partea dorsală, cu striaţii

[1]) 1905, t. II, tab. 71.

longitudinale mai întunecate. Partea ventrală albă, cu excepţia guşii, care este sură şi striată cu linioare negre longitudinale. Remigele sînt brun-negricioase, steagul interior mai deschis, rahisele albe. Pe vîrful remigelor primare posterioare şi pe acela al remigelor secundare, are o dungă lată albă, care, trecînd de-a curmezişul aripii, formează o bandă transversală. Rectricele sînt sure, cu petişoare întunecate, spălăcite. Ciocul este la rădăcină verzui, restul negru. Picioarele galben-verzui. Irisul brun întunecat.

S i s t e m a t i c a. Deşi nu am cunoştinţă despre existenţa vreunui exemplar colectat sau păstrat în ţară din această specie, totuşi am amintit-o ca o specie care e posibil să treacă toamna şi primăvara şi prin ţara noastră, mai ales pe litoralul Mării Negre, după cum afirmă E. HARTERT.

A r i a g e o g r a f i c ă. După HARTERT (V. P. F.) această specie cloceşte în partea de nord a U.R.S.S., de la Golful Botnic, valea Onega, delta Dwinei şi de la 68° lîngă Peciora pînă la Orenburg, Ufa, Cazan, Samara, Simbirsc, Pensa, Riazan; în Asia, spre nord cam pînă la 67° la Ob., 70° la Jenissei, 68° la Colima. Migrează spre sud peste Europa estică (ţărmurile Mării Caspice şi Mării Negre), pînă în Africa estică, singuratice pînă la Damara şi Natal, prin Vladivostoc, Japonia şi China, spre sud pînă la insulele Mauritius şi Madagascar, ţărmurile Indiei, insulele Sonde şi Molucc, Australia şi Tasmania.

A fost găsit de cîteva ori în Germania, Franţa, Italia, Elveţia, Anglia şi mai recent, în Suedia şi R. P. Ungară.

350. Phalaropus lobatus (L.)

Notatiţă (fig. 210)

1758 *Tringa tobata* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 148. (Eror typogr. lobata p. 824 !).
1766 *Tringa lobata, Tringa hyperborea* Linné, Syst. Nat., p. 249.
1771 *Phalaropus hyperboreus* Tunst., Orn. Brit., p. 3.
1788 *Tringa fusca* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 675.
1790 *Phalaropus fuscus* Lath., Ind. Orn., II, p. 776.
1803 *Phalaropus vulgaris* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 317.
1807 *Phalaropus Williamsii* Simmonds, Trans. Lin. Soc. London, t. VIII, p. 264.
1810 *Phalaropus cinereus* Mey. et Wolf, Taschb., t. II, p. 417.
1811 *Tringa rubra* Anonymus *(Perry,* teste *Mathews),* Arcana, Taf. (50).
1824 *Lobipes hyperboreus* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 169.
1826 *Phalaropus ruficollis, Phalaropus cinerascens* Pall., Zoogr. Rosso-As., p. 203 — 204.
1836 *Phalaropus angustirostris* Naumann, Vög. Deutschl., t. VIII, p. 240.
1840 *Phalaropus lobipes* Keys. et Blas., Wirbt. Eur., p. 212.
1856 *Phalaropus australis* Bonaparte, Compt. Rend., Acad. Paris, t. XLIII, p. 421 (Nomen nudum ! M. S. von Temmink teste Schlegel, Mus. Pays-Bas, Scolopaces, p. 58).
1865 *Phalaropus moluccensis* Temmink, M. S. teste Schlegel, t. c., p. 59.
1873 *Phalaropus asiaticus* Hume, Stray Feath., t. I, p. 246.
1873 *Lobipes tropicus* id., t. c., p. 247.
1875 *Phalaropus lobatus* Salvad., Faun. Ital. Ucc., p. 210.
1884 *Lobipes lobatus Baird.* Brew. et Ridgw., Water. B. N. Am., t. I, p. 330.

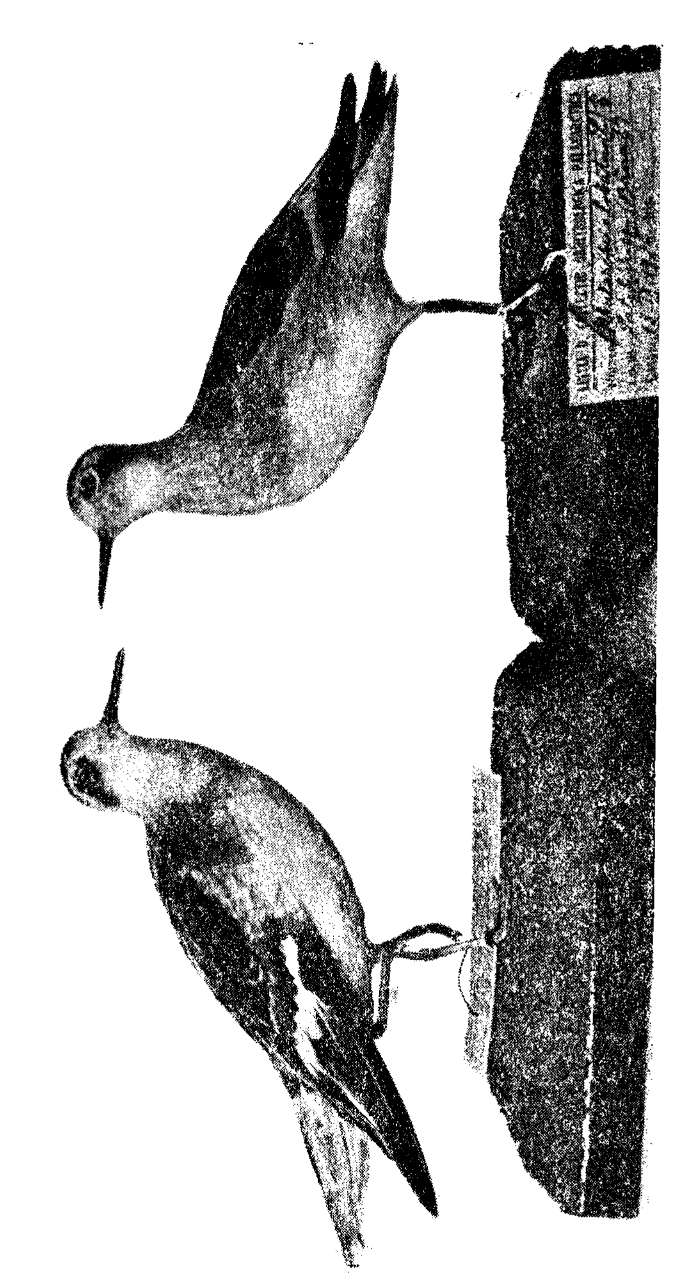

Fig. 210. — *Phalaropus lobatus* (L.), ♂, ♂ juv. Notatiță.
1:1,87 din mărimea naturală.

1891 *Phalaropus hyperboreus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 151.
1899 *Phalaropus lobatus* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 174.
1899 — 1903 *Phalaropus hyperboreus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 377.
1910 *Phalaropus hyperboreus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 783.
1932 — 1938 *Phalaropus lobatus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1922, t. II, p. 1630; t. IV, p. 479.

Numiri romînești: Notatiță, Prundăraș lobat.

Numiri străine: Rus.: *Plavuncic-cruglonosci;* Germ.: *Schmalschnabliger Wassertreter, Gemeiner Wassertreter, Schwimmschnepfe;* Franc.: *Phalarope cendre;* Ital.: *Falaropo a beco sottile, Falaropa iperboreo, Spilorso;* Engl.: *Red-necked Phalarope, Northern Phalarope;* Ung.: *Viztaposó Uszósneff.*

Caracterele speciei. Ciocul este potrivit de lung, subțire, drept, rotunzit, ascuțit; maxilarul la vîrf este curbat în jos abia vizibil; tarsurile sînt turtite lateral, degetele anterioare legate pînă la prima articulție cu o membrană, restul lobat; degetul posterior are o dungă membranoasă. Remigele primare au vîrf alb.

Haină de vară. Aproape întreaga parte dorsală este brună, pe alocuri tivită galben-ruginiu; peste aripile brun-surii se vede o bandă transversală albă; coada este sur-cenușie, rectricele externe tivite alb. Gușa este sur-brunatică, gîtul și restul părții ventrale albe, pe alocuri cu pete și striuri longitudinale întunecate. Ciocul negru. Irisul brun, înconjurat de un inel deschis. Picioarele verde-albăstrui, la încheieturile tarso-tibiale mai întunecate; membrana conjunctivă roșcată.

Haină de iarnă. Partea de deasupra sur-cenușie, pătată longitudinal, întunecat, cu o bandă transversală deschisă pe aripi; fața și partea anterioară alb-surie, cu excepția gușei sure, tivită deschis.

Haină de tînăr. Aceasta este foarte asemănătoare hainei de adult. Creștetul brun-negricios, cu o dungă la fel de la ochi în jos. Picioarele sînt de culoare roz-alburiu tulbure.

Sistematica. În cursul anilor, DOMBROWSKI a colectat 17 exemplare; dintre acestea șapte au fost păsări adulte și zece tinere. La toate păsările adulte împușcate în august, se găsesc pe grumaz încă multe pene brun-roșcate din haina de vară.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează următoarele exemplare:

♂ ad. împușcat la 13 sept. 1936, la Satchinez (r. Timișoara);
♀ juv. » » 13 sept. 1936, la Satchinez (r. Timișoara);
♀ juv. » » 13 sept. 1936, la Satchinez (r. Timișoara);
♀ ad. » » 4 sept. 1935. la Balta Turlzki (R. S. S. Moldovenească);
♀ juv. » » 4 sept. 1935, la Balta Turizki (R. S. S. Moldovenească).

Ultimele exemplare au fost colectate de ing. PAŞCOVSCHI şi donate Muzeului ornitologic.

TABLOUL nr. 78

Sexul şi etatea	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm	Timpul colectării	Localitatea capturării
♂ ad.	19	10,8	5,1	2	2	18.VIII. 1902	Iezera cu butuci (r. Feteşti)
♂ ad.	18,6	10,6	5	2	2,1	21.VIII. 1903	Sut. Ghiol (r. Constanţa)
♀ ad.	19,1	10,7	5,2	2,1	2,1	3.IX. 1903	Oltina (r. Băneasa)
♀ ad.	18,5	10,8	5,1	2	2,1	18.IX. 1908	Mangalia (r. Negru-Vodă)
♂ juv.	18,4	10,3	5	1,9	2	6.IX. 1903	Iezerul Bitlan, (r. Feteşti)
♂ juv.	18,5	10,3	4,9	2	2,1	6.IX.1903	»
? juv.	—	10,4	4,6	1,8	1,9	9.IX.1903	»
♀ juv.	—	10,3	4,7	1,9	2,1	17.IX. 1903	»
♀ juv.	18,5	10,5	5	1,8	2	1.X.1903	»
? juv.	—	10,4	4,8	1,8	2	9.X.1903	»
? juv.	—	10,4	5	1,8	1,8	15.IX. 1905	Constanţa

Dau în tabloul nr. 79 ce urmează dimensiunile celor patru exemplare (în cm., respectiv grame) din Muzeul ornitologic, împuşcate la Satchinez, cu observaţia că ultimul exemplar (♂) din tabloul anexat se găseşte în posesiune particulară, la Timişoara.

TABLOUL nr. 79

Nr. crt.	Genul	Timpul colect.	Local. capt.	Lungimea totală cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Lungimea tarsului cm	Lungimea deget. mijl. cm	Lungimea policarului cm	Lungimea ciocului cm	Anvergura cm	Greutatea g
1	♀	13. X.1936	Satchinez (r. Timișoara)	18	10	5,1	2	1,8	4	1,9	33,2	255
2	♀	»	»	20	11,2	5,4	2,1	2,1	4,5	2,2	33,2	—
3	♂	»	»	18,2	11,4	5,4	1,8	1,9	4	2,0	32,5	245
4	♂	»	»	18	11,4	5,3	2	1,9	4	1,9	33	260

Aria geografică. Locuiește în regiunea circumpolară nordică pînă la 55° lat., pe emisfera vestică pînă la 73° lat., pe emisfera estică și mai în spre nord, pînă unde ține uscatul, și nu clocește sub 55° lat. Migrează iarna în America de-a lungul litoralului pînă în America centrală, în Europa pînă la Marea Mediterană, în Asia spre Japonia, China și Arhipelagul Malaiez; migrația ei continentală în emisfera vestică se întinde pînă în Persia de nord.

Răspîndirea și biologia. Această pasăre interesantă apare destul de regulat în fiecare an în trecere, la sfîrșitul lui august sau în septembrie și poposește nu numai pe litoralul mării, ci și pe lîngă lacurile mai mari, care au legătură cu Dunărea. Foarte numeroase au apărut notatițele în toamna anului 1903; de obicei se puteau observa pilcuri mai mici, de cîte 7 — 15 exemplare; au poposit aci de la 21 august pînă la 3 octombrie.

ALLEON a împușcat la 9 septembrie 1881, în apropiere de Constanța, o femelă adultă, care avea pene încă din haina de nuntă.

Pe la mijlocul secolului trecut, notatița era considerată ca o pasăre foarte rară la noi, ca și în țările vecine.

Primul exemplar din această specie colectat la noi în țară, despre care se amintește în literatură, a fost împușcat în Transilvania la Capud, la 26 septembrie 1848, de către NIC. ZEYK. Exemplarul următor a fost împușcat de asemenea în Transilvania, la 7 iunie 1854 de către I. CSATÓ, lîngă Drășău (r. Sebeș); tot CSATÓ a mai împușcat la 15 august 1870, un mascul lîngă Cunța (r. Sebeș). A mai fost împușcat în anul 1877, lîngă Richișdorf (r. Stalin) un exemplar care se păstrează în Muzeul de științe naturale din Sibiu.

A urmat apoi un timp cînd, probabil din lipsă de cercetători consacrați, nu s-a dat o atenție prea intensă observărilor de acest fel și poate că această specie a fost trecută cu vederea pînă ce în anii din urmă am început a mă ocupa eu mai amănunțit cu observarea ei, mobilizînd pe unii colaboratori ai mei, care aveau în Banat terenuri potrivite pentru studiul acestei probleme. Ei au reușit să descopere această specie, la 13 sept. 1936, lîngă bălțile comunei Satchinez, și să împuște patru exemplare, despre care am amintit mai sus.

În anul următor, la 29 august, am văzut și eu vreo 4 exemplare, lîngă lacurile din comuna Biled (reg. Timișoara).

351. Himantopus himantopus himantopus (L.)

Piciorong (fig. 211)

1758 *Charadrius Himantopus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 151.
1766 *Charadrius himantopus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 255.
1783 *Charadrius Haemontopus* Boddaert, Tabl. Pl. Enl., p. 53 (Prob. error = *Himantopus* !).
1790 *Himantopus candidus* Bonn. Enc. Meth., t. I, p. 24.
1803 *Himantopus vulgaris* Bechst, Orn. Taschb., p. 325.
1809 *Himantopus rufipes* Bechst., Naturg. Deutschl., t. III, p. 466.
1914 *Himantopus atropterus* Mey. et Wolf, Taschb. t. II, p. 315.
1817 *Himantopus albicollis* Vieill., N. Dict. Nat., t. X., p. 41.
1820 *Himantopus melanopterus* Temm., Man. d'Orn., t. II, p. 528.
1826 *Limosa himantopus* Pall. Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 186.
1831 *Himantopus longipes* Brehm, Vög. Deutschl., p. 683.
1839 *Himantopus asiaticus* Lesson, Rev. Zool., p. 44.
1843 *Himantopus meridionalis* Brehm, Isis, p. 726. *Himantopus minor*, id., t. c., p. 727.
1849 *Himantopus intermedius* Blyth, Cat. B. Mus. Asiat. Soc., p. 265.
1855 *Himantopus melanocephalus*, *Himantopus nigricollis*, *Himantopus leucocephalus*, *Himantopus brevipes* Brehm, Vogelf., p. 324 — 325.
1866 *Himantopus rufipes communis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomen nudum !).
1870 *Himantopus autumnalis* Hasselq., Finch. Frans. Zool. Soc., t. VII, p. 300.
1871 *Himantopus europaeus* Gray, Handl. B. III, p. 47.
1891 *Himantopus himantopus* Sharpe, Ibis, p. 114.
1891 *Himantopus autumnalis* Hass., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 143.
1899 *Himantopus himantopus* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 170.
1899 — 1903 *Himantopus himantopus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 353.
1910 *Himantopus candidus* Bonn., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 742.
1814 *Himantopus melanopterus* Meyer, Ann. Wetterau-Ges., t. III, p. 177.
1932 — 1938 *Himantopus himantopus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1633; t. IV, p. 480.

Numiri romînești: Piciorong, Sitar cu picioroange, Fluierar cu picioare lungi, Cătăligă, Cătălige.

Numiri străine: Rus.: *Ciolulocinue, Soldatca, Severnîi Hadulacinic;* Germ.: *Stelzenläufer, Strandreiter, Grauschwänziger Stelzenläufer, Langbein, Dünnbein, Riemenfuss, Storchschnepfe;* Franc.: *Échasse blanche, Grand cambe;* Ital.: *Cavalier d'Italia, Merlo qualico maggiore, Couraıoun, Sgambettoun, Gambitolon, Cambassa, Echassa, Gambe lunghe, Taliano, Cianchettone, Gambettone, Quarda-pantone, Turli de mare, Gambetti pedi longhi, Locustuna, Francisotta;* Engl.: *Blackwinged Still;* Ung.: *Gólya Töcs, Széki szarka, Széki gólya, Töcsmadár, Gyöngyver, Gólya sneff.*

Caracterele speciei. Picioarele sînt peste măsură de înalte și le lipsește degetul posterior. Ciocul este drept, slăbuț, spre vîrf subțiat și imperceptibil îndoit în jos.

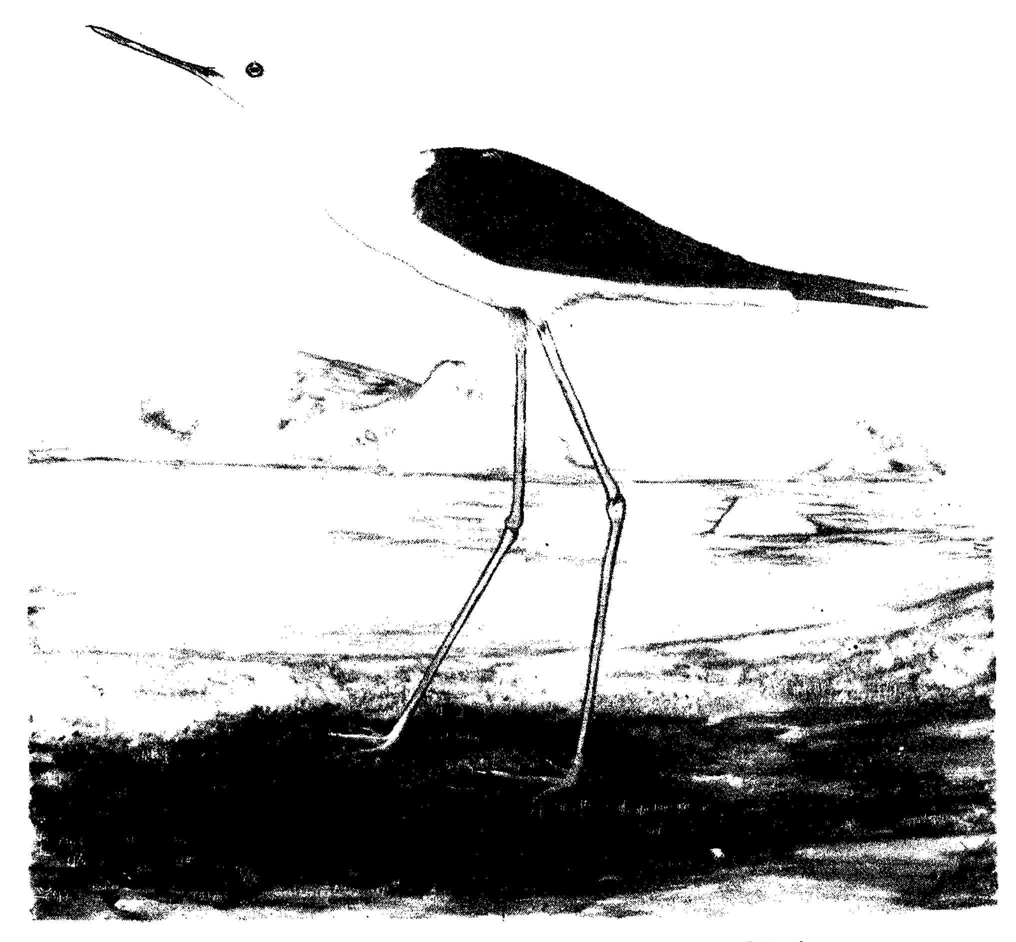

Fig. 211. — *Himantopus himantopus himantopus* (L.), ♂
Piciorong.
1 ; 3,40 din mărimea naturală.

Spatele şi aripile sînt negre, sclipind violet şi verzui; coada este sură cu dungi albe. Picioarele roz-roşii; ciocul negru. Irisul roşu-carminiu.

În haina de vară, partea posterioară a capului este neagră lucioasă.

În haina de iarnă, partea posterioară a capului este întunecată, iar cerbicea sură deschis.

În penajul de tînăr, capul posterior şi cerbicea sînt brun-surii. Spatele este brun, cu tivuri deschise. Picioarele roşu-gălbui. Ciocul negru. Irisul brun.

S i s t e m a t i c a. Masculii foarte bătrîni au capul şi grumazul alb, iar partea ventrală are un suflu uşor roz.

TABLOUL nr. 80

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	44,3	25,5	9,4	14	6,7
	Min.	38,5	23	8,1	11,8	6
8 ♀ ad.	Max.	40	24,7	9	13,5	6,4
	Min.	34,9	22,5	7,5	10	5,8

A r i a g e o g r a f i c ă. Trăieşte în Europa de sud şi în zonele temperate din Asia; peste iarnă în Africa şi India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Piciorongul se întîlneşte în multe regiuni din ţară, dar numai în anumite locuri. Pentru poposire el îşi alege lacuri cu nămol, care numai pe alocuri au vegetaţie de pipirig şi păpuriş. Apare primăvara de obicei la mijlocul lui aprilie; cel mai timpuriu exemplar a fost însă observat la 25 martie 1900. Pleacă în septembrie; ultimul exemplar tînăr a fost observat la 10 octombrie 1905.

C u i b ă r i t u l. Piciorongul clocește în toate locurile corespunzătoare din bălţile Dunării şi lacurile din Dobrogea. Cuibarul constînd din 3—4 ouă se găseşte de la mijlocul lui mai pînă la începutul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 13 mai 1900; cel mai tîrziu la 9 iunie 1898. Treizeci şi opt de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 43,3×29,4 mm; maximum: 45,7×30,8 şi 45,1×31,3 mm; minimum: 37,5×27,9 mm.

Cu cîteva decenii în urmă, piciorongul a fost şi în sudul Banatului pasăre clocitoare obişnuită, dacă nu şi frecventă; de cînd însă s-au indiguit rîurile principale şi s-au drenat bălţile mai mari, a dispărut ca pasăre clocitoare şi astăzi se întîlneşte foarte rar, numai în timpul trecerilor, atît în Banat cît şi în Transilvania.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează în prezent numai două exemplare şi anume:

♀ ad. împuşcată la 23 iunie 1912, la Biled (r. Timişoara).

♂ ad. împuşcat la 1 iunie 1937, la Enisala (Dobrogea).

Un exemplar tînăr din colecţia lui A. BUDA (azi aflat la Şcoala pedagogică din Sibiu) a fost împuşcat la 28 aprilie 1866, la Băuţar (r. Haţeg.).

Alte patru exemplare, ale căror date mai precise nu sînt notate, se păstrează în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu.

În sfîrşit, un exemplar colectat de mine tot la Biled, la 23 iunie 1912, se păstrează în Muzeul din Craiova.

352. **Recurvirostra avosetta avosetta** L.

Avozetă (fig. 212)

1758 *Recurvirostra Avosetta* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 151.
1766 *Recurvirostra avocetta* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 256.

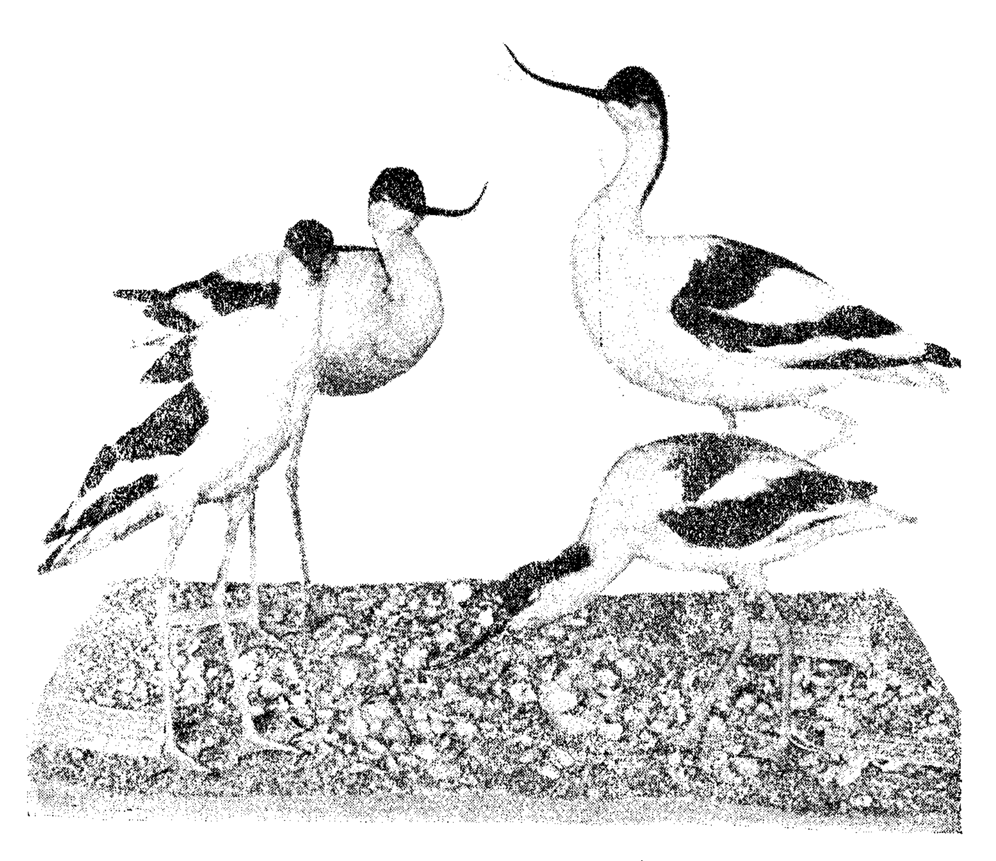

Fig. 212. — *Recurvirostra avosetta avosetta* L. ♂, ♀ juv. Avozetă. 1 : 4,63 din mărimea naturală.

1769 *Scolopax avocetta* Scop., Ann., t. I, p. 92.
1783 *Scolopax glottis* Pill. et Mittersp. Iter per Pos. Sclav., p. 23.
1783 *Avocetta recurvirostra* Boddaert, Tabl. P. Enl., p. 21.

1816 *Avocetta europaea* Dum., Dict. Sci. Nat., t. III, p. 339.
1820 *Recurvirostra tephroleuca* Vieill, Enc. Meth., t. I, p. 360.
1831 *Recurvirostra fissipes* Brehm. Vög. Deutschl., p. 686.
1854 *Recurvirostra helebi* Brehm, Journ. f. Orn., t. II, p. 84.
1855 *Recurvirostra helevi* Brehm, Vogelf., p. 326.
1866 *Recurvirostra avocetta natans* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomen nudum !).
1867 *Recurvirostra sinensis* Swinhoe, Ibis, p. 401.
1885 *Himantopus avocetta* Seeb., Hist. Br. B., t. III, p. 74.
1891 *Recurvirostra avocetta* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 143.
1899 *Recurvirostra avocetta* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 168.
1899 — 1903 *Recurvirostra avocetta* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., t. p. 352.
1910 *Recurvirostra avocetta* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 740.
1932 — 1938 *Recurvirostra avosetta avosetta* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1635; t. IV, p. 480.

Numiri romîneşti: Avozetă, Culic cu spadă, Culic săbiat, Săbiuţă, Cioc întors, Cosaş.

Numiri străine: Rus.: *Şilocliuv;* Germ.: *Säbelschnabel, Avosette, Avosett-Säbler, Stachelschnabel, Krummschnabel, Blaufüssiger Wassersäbler, Schuster-Vogel, Avosette;* Franc.: *Avosette;* Ital.: *Avocetta, Beccostorto, Lesina, Monachina, Scarporolo, Calegher, Becco a lesina, Beccu tortu*; Engl.: *Avocet, Scooping Avocet;* Ung.: *Gulipán, Kardorru sneff, Pörgecsörü sneff, Kaszaorru sneff.*

Caracterele speciei. Ciocul lung, slăbuţ, turtit, însă cam de la mijloc este îndoit în sus ca spada şi terminat cu un vîrf fin, ascuţit. Picioarele sînt lungi; cele trei degete anterioare au o membrană înotătoare scobită semilunar, iar degetul posterior este mic.

Culoarea principală este albă; partea superioară a capului şi cerbicea pînă la partea posterioară a grumazului, negre; la păsările tinere, brun-negricioase; remigele mari sînt negre.

Picioarele sur-albastre deschis. Ciocul negru. Irisul brun-închis.

Sistematica. În cursul anilor, Dombrowski a colectat o serie de 15 masculi adulţi, 15 femele adulte, 6 păsări tinere şi 13 pui pufoşi, despre care nu are nimic de comunicat.

Aria geografică. Locuieşte în Europa centrală şi de sud şi în partea temperată din Asia; peste iarnă în Africa şi India.

Răspîndirea şi biologia. Pasăre de vară foarte frecventă pe lîngă lagunele şi litoralul Mării Negre. În interiorul ţării se poate vedea numai rar, în timpul trecerilor. Sosirea ei are loc în prima jumătate a lui aprilie, plecarea în septembrie-octombrie. Exemplare singuratice rămîn la noi şi pînă în noiembrie.

Cel mai timpuriu exemplar a fost observat la 19 martie 1900, cel mai tîrziu la 4 decembrie 1906.

TABLOUL nr. 81

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	45,8	23,5	9,5	9,8	9,3
	Min.	43,9	21,5	8,4	8,7	8
15 ♀ ad.	Max.	44,7	22,8	9,2	9,5	9
	Min.	41,6	20,7	8,1	7,4	7,1

C u i b ă r i t u l. Avozeta este o pasăre clocitoare frecventă în lagunele mării, unde poate sălta departe, încoace și încolo, prin apă.

Locurile ei de cuibărit se găsesc între Sarinasuf și Sarichioi, precum și la sud de Caraburnu lîngă Sinoe; cîteva perechi se află în lacurile scunde din regiunea dunelor, dela litoralul mării. Cuibarul, constînd din 3—4 ouă, este complet de obicei la începutul lui mai, dar se găsesc încă cuibare proaspete și la sfîrșitul lui aprilie și începutul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 21 aprilie, cel mai tîrziu la 15 iunie.

O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 48,9×34,92 mm; maximum: 52,1×35,3 și 50,7×37,2 mm; minimum: 46×33,1 mm.

În timpurile mai vechi, înainte de înființarea Serviciului apelor, avozeta a clocit și în Banat (reg. Timișoara) și au fost observate sau colectate de multe ori exemplare și în Transilvania; astăzi însă este o apariție foarte rară în timpul pasagiilor, în aceste ținuturi.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează un cuibar cu 4 ouă.

Impresia mea este că, și în Dobrogea, această foarte interesantă și curioasă specie se împuținează tot mai mult, din motivul că o foarte mare parte din ouăle lor cad pradă locuitorilor din apropierea locurilor de cuibărit — ca și acelea ale multor alte specii — servind drept aliment, în primăvară, pentru lumea pescărească mai săracă. În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează azi în total 8 exemplare, colectate în țară.

353. **Limosa limosa limosa (L.)**

Sitar de mal cu coadă neagră (fig. 213)

1758 *Scolopax Limosa* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 147.
1766 *Scolopax limosa* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 246.
1770 *Rusticola Grutto* Houttuyn, in Nozemann Nederl. Vög., t. I, p. 1, de Inhalts.
1788 *Scolopax belgica* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 663.
* 1809 *Totanus aegocephalus*, *Totanus limosa* Bechst., Naturg. Deutschl., t. IV, p. 234.
1811 *Actitis limosa* Illig., Prodrm., p. 262.
1813 *Limosa melanura* Leisl., Nachtr. Bechst. Naturg., t. II, p. 153.
1816 *Limosa aegocephala*, *Limosa jadreca* Leach., Syst. Cat. etc. Br. M., p. 32.

1816 *Limicula melanura* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. III, p. 250.
1817 *Limosa vulgaris* Dumont., Dict. Sc. Nat. (Ed. Levrault), t. IV, p. 63.
1824 *Fedora melanura* Steph, Shaw's, Gen. Zool., t. XII, p. 73.
1831 *Limosa islandica* Brehm, Vög. Deutschl., p. 627.
1845 *Limosa major* Brehm, Isis, p. 352.
1855 *Limosa brachyptera, Limosa grisea* Brehm, Vogelf., p. 309.
1885 *Totanus melanurus* Seeb., Hist. Br. B., t. III, p. 162.
1885 *Limosa limosa* Ridgw., Pr. U. St. Mus., t. VIII, p. 356.
1886 *Limosa belgica* Salvad., Elenc. Ucc., t. It., p. 228.
1891 *Limosa aegocephala* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 138.
1899 *Limosa limosa* (L.), St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 203.
1899 — 1903 *Limosa limosa* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 357.
1910 *Limosa aegocephala* Bechst., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 748.
1932 — 1938 *Limosa limosa limosa* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1637; t. IV, p. 480.

Numiri romîneşti: Sitar de mal cu coadă neagră, Sitar de mal mare, Fluierar cu coadă neagră.

Numiri străine: Rus.: *Veretennic, Zapadnîi balşoi veretennic;* Germ.: *Schwarzschwänzige Uferschnepfe, Grosse Uferschnepfe, Pfuhlschnepfe, Geiskopfschnepfe, Rothalsiger Sumpfretter, Grosse Limose;* Franc.: *Barge à queue noire;* Ital.: *Pittima reale, Trivella, Pittima, Pittima coda-nera, Vetola, Pantana, Moschettone;* Engl.: *Black-tailed Godwit;* Ung.: *Nagy goda, Nagy lotyószalonka, Lotyósza lonka.*

Caracterele speciei. Ciocul numai puţin îndoit în sus. Ghiara degetului mijlociu, pe latura interioară este dinţată.

Haina de vară. Fruntea este la mijloc sur-brunatică, pe laturi roşu-gălbuie deschis; creştetul este galben-ruginiu, pătat cu brun-negricios; obrajii şi grumazul brunatici; cerbicea striată întunecat; frîul este de culoare ruginie, pătat brunatic; bărbia albă; spatele anterior şi umerii sînt brun-ruginii; pătaţi întunecat; remigele secundare negre, cu pete marginale triunghiulare ruginii; remigele primare negre mohorîte, cu rădăcini albe; tectricele alare, brun-surii; spatele posterior este negru, tivit cu sur; tîrtiţa şi tectricele supracodale sînt albe, cea mai lungă avînd vîrful negru. Coada este neagră, cu o dungă apicală albă. Pe aripi are o bandă lată, albă; guşa şi laturile pieptului sînt ruginii, cu unduiri întunecate; mijlocul pieptului, pîntecele şi tectricele subcodale sînt albe, pătate transversal, întunecat. Picioarele negre. Irisul brun.

Haină de iarnă. Partea dorsală este brună palidă, cu pete întunecate; partea ventrală, capul şi grumazul sînt gălbui-ruginii, fără desene; o dungă mai deschisă trece dela cioc peste ochi, spre cerbice; pîntecele este alb.

Haina de tînăr este asemănătoare acesteia din urmă, însă mai roşu-ruginie.

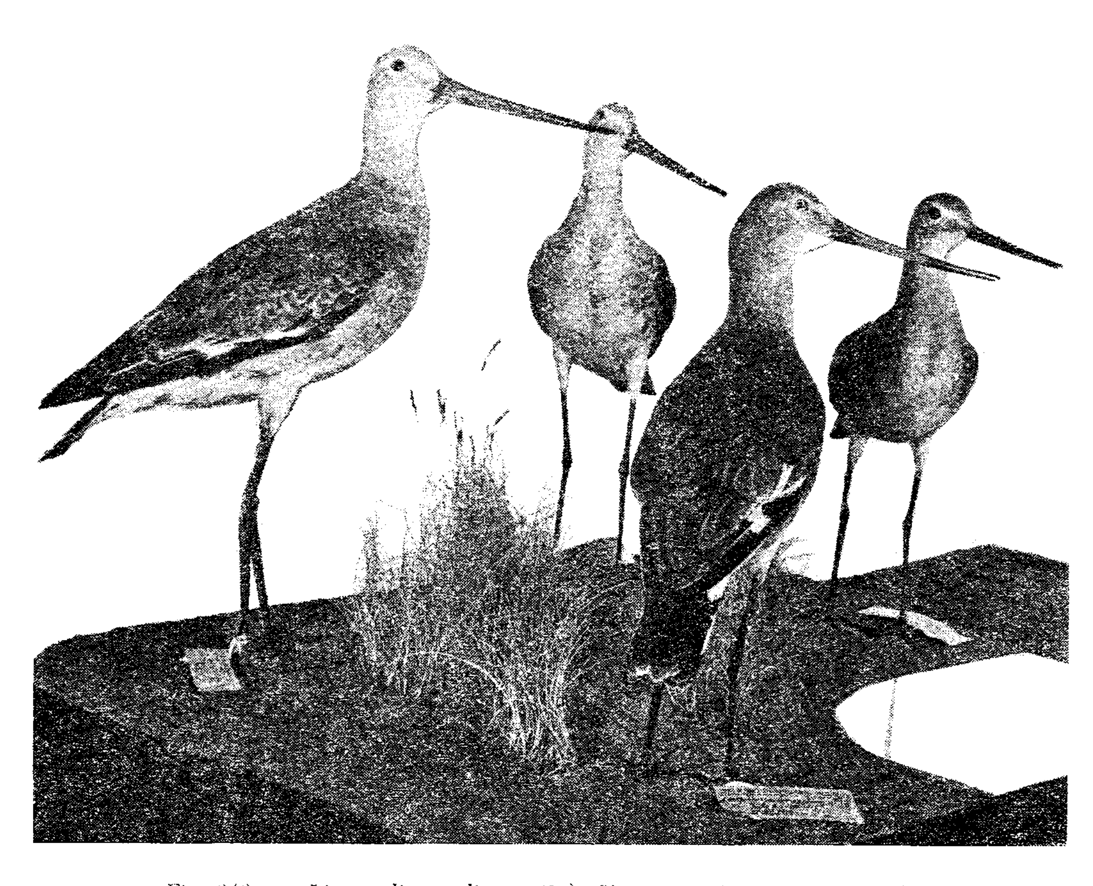

Fig. 213. — ***Limosa limosa limosa*** (L.). Sitar de mal cu coadă neagră. 1 : 4,31 din mărimea naturală.

Sistematica. Dintr-o serie aleasă de 28 de exemplare în toate hainele și în toate fazele de tranziție, 20 de sitari de mal prezintă măsurile date în tabloul nr. 82.

TABLOUL nr. 82

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad. . .	Max.	48,4	22,7	9,5	7,8	11,2
	Min.	43	21	8,2	7,2	8,8
10 ♀ ad. . . .	Max.	48,6	23	9,2	8	12
	Min.	44,1	21	8,6	7,5	8,9

Aria geografică. Trăiește în zonele temperate din Europa și Asia; peste iarnă în Africa și partea sudică a Asiei.

Răspîndirea și biologia. În ambele timpuri de trecere dar mai ales toamna, acest sitar este foarte frecvent, în toate bălțile. Încă de la începutul lui august apar stoluri mai mici, care în septembrie cresc ajungînd în cîrduri, pînă la 200 de bucăți; exemplare singuratice se mai pot observa pînă în octombrie. Sosirea lor are loc la începutul lui aprilie, iar la începutul lui mai trecerea s-a terminat. În lagunele mării însă s-au observat păsări singuratice și în iunie și iulie, iar cîteva perechi chiar și clocesc acolo.

Cuibăritul. Credința că această specie clocește uneori și la noi, o împărtășesc și eu, cu atît mai mult cu cît și în Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează între alte exemplare, o femelă adultă împușcată pe la mijlocul lunei iulie 1926 (pe o vară ploioasă) la Săcălaz (reg. Timișoara), apoi un mascul tînăr împușcat la 29 iunie 1934, la Satchinez (reg. Timișoara) și un mascul adult în haină de nuntă, împușcat dintre 5 exemplare la 26 mai 1930, la Jurilofca (Dobrogea). Deci, locul de cuibărit al primelor două exemplare nu a putut fi, în niciun caz, prea departe de regiunea unde au fost colectate.

În afară de aceste exemplare, care evidențiază probabilitatea cuibăritului și la noi în țară, mai există în Muzeul ornitologic din Timișoara un cuibar cu 4 ouă, colectat la granița de nord-vest a țării noastre lîngă Tisa (Tisza-Püspöki) înainte de 1910, de către G. A. Ertl.

Sitarul de mal clocește regulat, deși azi în număr nu prea mare, și în cîmpia R. P. Ungare. Acolo s-au mai făcut mai multe inelări, care au dat la iveală rezultate interesante, în ceea ce privește calea de migrație și vîrstă la care ajung în libertate, aceste păsări. In primul rînd, s-a putut constata că direcția de migrație, mai ales toamna, urmează spre sud-vest; în al doilea rînd că cele mai multe păsări se întorc iarăși, în regiunea unde și-au avut cuibul. Cel mai interesant caz este însă acela al unui exemplar adult, inelat, dela cuib, în anul 1913, în pusta Ürbö (vreo 50 km distanță de Budapesta) și care a fost împușcat în Africa de nord, în regiunea Alger-Constantine, în anul 1929, adică în vîrstă de cel puțin 16—17 ani.

354. Limosa lapponica lapponica (L.)

Sitar de mal ruginiu

1758 *Scolopax lapponica* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 147.
1758 *Scolopax Aegocephala* id., 1. c.
1764 *Scolopax testacea* Pallas, Vroeg's Cat. Verz. Vög. Adumbratiuncula nr. 301.
1790 *Scolopax leucophaea* Latham, Index. Orn., t. II, p. 719.
1797 *Tringa gregaria* Otto, Übers. Duffon, t. XXVI, p. 242.
1810 *Totanus ferrugineus* Meyer, Meyer et Wolf, Taschenb. d. Deutschl. Vögelk., t. II, p. 374.
1813 *Limosa Meyeri* Leisler, Nachtr. zu Bechst. Naturg. Deutschl., t. II, p. 172.
1816 *Limosa Noveboracensis* Leach. Syst. Cat. Mamm. et B., p. 32.
1820 *Limosa rufa* Temminck, Man. d'Orn., 2 Ed., t. II, p. 668.
1824 *Fedoa pectoralis* Stephens, Shaw's Gen. Zool. XII., I, p. 79.
1827 *Limosa Barge* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 180 (Partim !).
1866 *Limosa rufa vera* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12, (Nomen nudum !).
1891 *Limosa lapponica* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 139.
1899 *Limosa lapponica* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 202.
1899 — 1903 *Limosa lapponica* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 356.
1932 *Limosa lapponica lapponica* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1639, t. IV, p. 480.

Numiri romînești: Sitar de mal ruginiu, Fluierar de mal ruginiu, Fluierător de mal ruginiu.

Numiri străine: Rus.: *Zapadnîi malîi veretennic;* Germ.: *Rostrote Uferschnepfe, Pfuhlschnepfe, Fuchsrote Uferschnepfe, Rostroter Sumpfläufer, Rostroter Sumpfwater, Lappländische Schnepfe, Rostroter Limose, Rotbrust;* Franc.: *Barge rousse;* Ital.: *Pittina minore, Pittina piccola;* Engl.: *Bar-tailed Godwit;* Ung.: *Kis goda.*

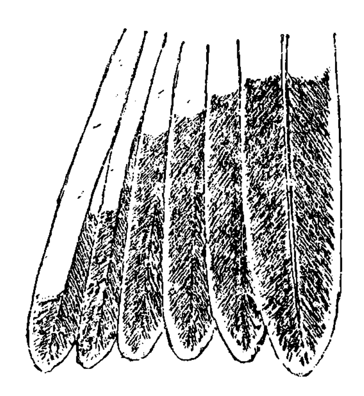
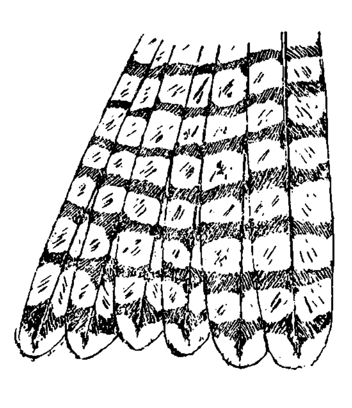
Caracterele speciei: cam cu un sfert mai mic decît specia precedentă.

Haină de primăvară. Masculul adult pe partea dorsală este negru-brunatic, cu marginile penelor brun-ruginii și spatele posterior alb; remigele primare sînt negre, cu rahise albe; remigele secundare brun-surii, tivite cu alb; aripa de dedesubt este sură, împestrițată cu alb; tectricele subalare și subaxilare sînt albe, cu benzi brune; coada și tectricele codale albe, cu benzi brune; superciliul (sprînceana) și partea ventrală, roșu-ruginii; între cioc și ochi are mici petișoare negre, iar sub ochi o pată albă mai mare. Ciocul și jumătatea bazală sînt de culoare roz-alburiu, spre vîrf brune întunecat. Irisul brun închis; picioarele sur-albăstrui. Femela este de talie puțin mai mare și de colorit mai puțin viu.

Haina de iarnă și păsările tinere, sînt pe partea dorsală brune întunecat, cu tivuri brun-surii deschis pe marginea penelor; tîrtița este albă; grumazul, gușa și pieptul brune-suriu deschis, mai mult sau mai puțin împestrițate cu

pete longitudinale brunatice; gîtul, pîntecele şi tectricele subcodale sînt albe; coada este albă, cu benzi brune (vezi schiţa de mai jos).

S i s t e m a t i c a. Această specie nu este amintită de DOMBROWSKI în lucrarea sa, cu toate că apariţia ei uneori în Dobrogea în timpurile de trecere,

Stînga: Coloraţia de pe jumătatea cozii de la *Limosa limosa*, cca 3/4 m.n.
Dreapta: Coloraţia de pe jumătatea cozii de la *Limosa lapponica*, cca 3/4 m. n.

este foarte probabilă, mai ales că a fost observată şi în Transilvania. În baza acestor date am introdus-o în Avifauna ţării noastre.

Cu sistematica acestei specii s-a ocupat mai recent PORTENKO[1]) prelucrînd-o din nou.

A r i a g e o g r a f i c ă. Sitarul de mal ruginiu cloceşte în regiunile nordice ale Europei şi Asiei. În timpul migraţiilor cercetează cea mai mare parte a Europei de sud, Africei de nord (pînă în Nubia şi Gambia), ca şi a Asiei de sud.

După PORTENKO, cloceşte în Europa de nord şi Siberia de vest, pînă la Chatanga.

R ă s p î n d i r e a. Primul exemplar din această specie, o femelă, o aminteşte din Transilvania STETTER (314); ea a fost împuşcată lîngă Deva, pe la anii 1840 — 44, de către ALEXIE BUDA, în colecţia căruia a şi fost păstrată.

Al doilea exemplar, un mascul, a fost împuşcat la 30 mai 1864, la Băţălar (r. Haţeg), de către fiul lui ALEXIE BUDA, ADAM BUDA din Rea, în a cărui colecţie se păstrează.

Alte trei exemplare au fost împuşcate în ultimele decenii, pe lîngă Tisa, dincolo de graniţa de vest a ţării noastre, în R. P. Ungară.

În orice caz trebuie dată o atenţie mai mare acestei specii, în timpurile migraţiilor, de către tinerii ornitologi din ţară, mai ales în Dobrogea, unde se pot întîlni atîtea specii rare.

355. Numenius arquata arquata (L.)

Culic mare (fig. 214).

1758 *Scolopax Arquata* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 145.
1766 *Scolopax arquata, Scolopax madagascariensis* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 242.

[1]) The auk, 1936.

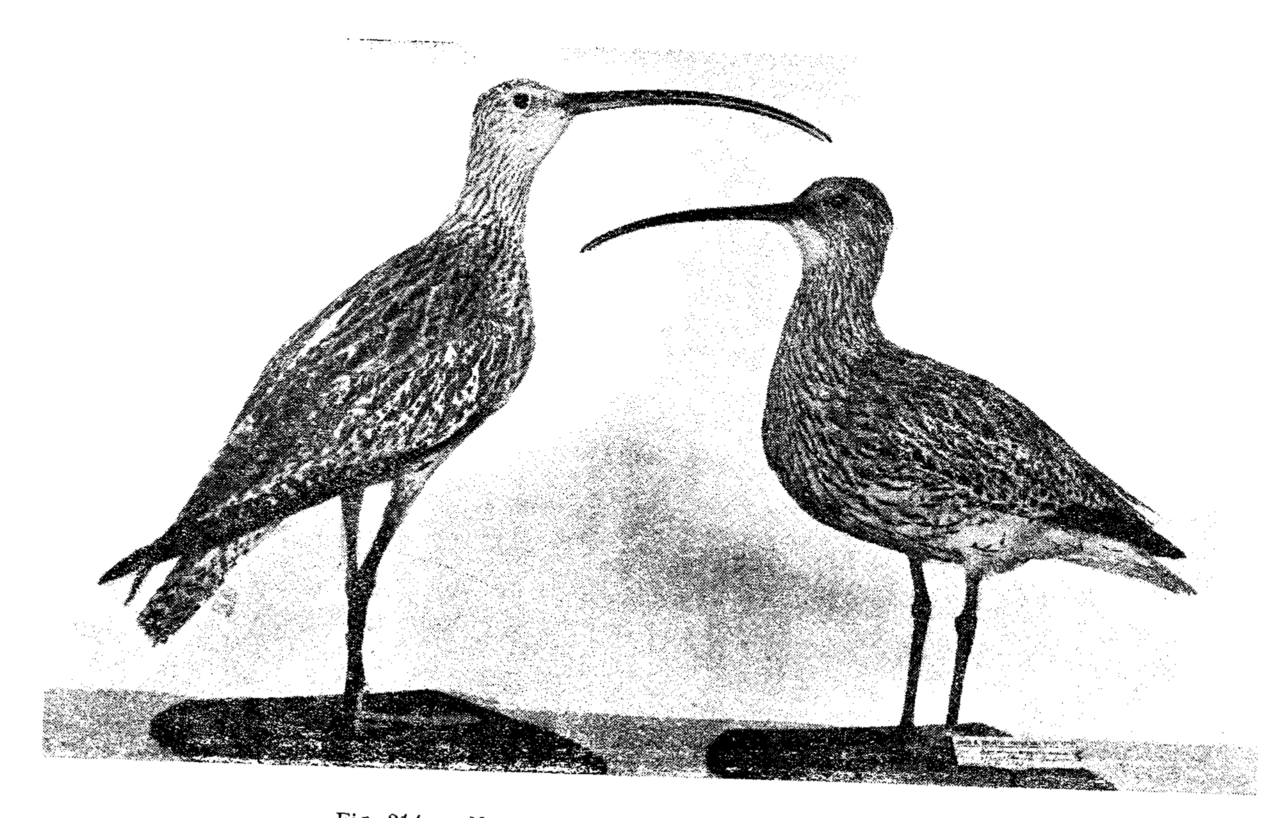

Fig. 214. — *Numenius arquata arquata* (L.) ♂, ♀. Culic mare. 1 : 4,5 din mărimea naturală.

1790 *Numenius arquatus* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 710.
1824 *Numenius major* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 26.
1829 *Numenius virgatus, Numenius lineatus* Cuv., Regn. An., t. I, p. 521.
1829 *Numenius medius, Numenius orientalis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 609 — 610.
1840 *Numenius nasicus* Temm., Man. d'Orn, t. IV, p. 393.
1841 *Cracticornis arquata* Cray., List. Gen. B., p. 88.
1855 *Numenius assimilis, Numenius rufescens, Numenius longirostris* Brehm, Naumannia, p. 291.
1866 *Numenius arquatus major, leucothorax*, A. E. Brehm, Verz. Sammlung, p. 12 (Nomina nuda !).
1867 *Numenius cassini* Swinh., Ibis, p. 398.
1887 *Numenius arquatus lineatus* Seelb, Georg. Distr. Char., p. 324.
1891 *Numenius arquatus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 137.
1899 — 1903 *Numenius arquatus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 354.
1910 *Numenius arquatus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 744.
1932 — 1938 *Numenius arquata arquata* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, 1912 — 1921, p. 1642 t. IV, p. 481.

Numiri romînești: Culic mare, Ploier mare, Fluierar mare, Becață regală.

Numiri străine: Rus.: *Balșoi cransnep, Culic, Culen, Europeischii balșoi cransnep;* Germ.: *Grosser Brachvogel, Keilhake, Kronschnepfe, Gemeiner Brachvogel, Grosse Brachschnepfe, Windvogel, Wettervogel, Königsschnepfe, Kaiserschnepfe;* Franc.: *Courlis cendre;* Ital.: *Chiurlo, Fischione maggiore, Ciurlo maggiore;* Engl.: *Common Curlew;* Ung.: *Nagypóling, Nagyszélkiáltó, Gojzor, Hojsza, Polic, Kulik.*

Caracterele speciei: Ciocul este foarte lung, spre vîrf ușor încovoiat în jos. Degetul posterior mic. Penajul de pe laturile mandibulei se întinde mai înainte decît al maxilarului, pînă sub partea posterioară a nărilor.

Partea dorsală este brun-suriu-gălbui-ruginie, pătată cu brun-negricios; creștetul este galben-roșcat, cu margini brun-negricioase, bărbia și gîtul albe; grumazul, gușa și laturile pieptului au striații rahiale brun-surii; pîntecele și gambele sînt albe; de la spatele posterior în jos este albicios cu pete lanceolate brune; tectricele subcodale fin striate. Remigele sînt brun-negricioase; prima cu rahisul alb, celelalte cu rahise brunatice. Ciocul este sur-roșcat, spre vîrf sur-negricios. Picioarele sur-albastre. Irisul negricios.

Sistematica. La compararea păsărilor clocitoare de aci, cu acelea din Germania, se vede că partea dorsală este puțin mai palidă, iar flancurile sînt mai roșcat colorate. În ce privește lungimea ciocului, aceste păsări variază foarte mult și de la individ la individ.

Aria geografică. Trăiește în Europa și Asia; peste iarnă în Africa și India.

Răspîndirea și biologia. Această specie se întîlnește ca pasăre clocitoare numai în bălțile cu apă sălcie din Dobrogea; în timpul trecerilor însă este foarte frecventă în toate locurile băltoase din țară. Apare la sfîrșitul lui martie în pîlcuri mai mici și în trecerile

lui cercetează băltoacele rămase încă în urma ploilor sau a topirii zăpezilor de pe locurile unde au fost holdele. La mijlocul lui august este iarăși aici, unde poposește pînă la începutul lui noiembrie. Migrează mai cu seamă în nopțile cu lună.

TABLOUL nr. 83

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	65,7	31,5	13	9,5	16,8
	Min.	57,5	27,1	10,9	7,6	11,5
10 ♀ ad.	Max.	59,8	29,6	12,4	9	14,7
	Min.	50,5	26,5	10,5	7,5	10

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	12. X
1897	»	»	10.III	»	»	5. X
1898	»	»	19.III	»	»	19. X
1899	»	»	21.III	»	»	17. X
1900	»	»	25. II	»	»	9. X
1901	»	»	15.III	»	»	1.XI
1902	»	»	17.III	»	»	29.XI
1903	»	»	3.III	»	»	5.XI
1904	»	»	14.III	»	»	27. X
1905	»	»	10.III	»	»	2.XI
1906	»	»	15.III	»	»	23. X
1907	»	»	17.III	»	»	2.XI
1908	»	»	20.III	»	»	29. X
1909	»	»	19.III	»	»	5.XI

Cuibăritul. Culicul mare clocește azi numai în Dobrogea, în lacurile sălcii întinse, în deosebi între Sarinasuf și Casapchioi, unde s-au găsit în repetate rînduri cuibare. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 3 mai; cel mai tîrziu la 6 iunie. Douăzeci și șase ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 66,3×46,2 mm; maximum: 74,8×47,7 mm; minimum: 61×43,5 mm.

Dintre cele cinci exemplare, care se păstrează în Muzeul ornitologic din Timișoara, este mai interesant un mascul adult foarte puternic, care a fost împușcat în toiul iernii, la 14 ianuarie 1913, lîngă Timișoara. Mai recent, la 29 iunie 1934, am observat un exemplar singuratic lîngă bălțile comunei Satchinez (reg. Timișoara).

356. **Numenius tenuirostris** Vieill.

Culic cu cioc subțire

1817 *Numenius tennirostris* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. VIII, p. 302 (Eroare de tipar, în loc de *tenuirostris* !).

1817 *Numenius syngenicos* Gray, Gen. B., t. III, p. 569.

1844 *Numenius syngenicos* v. d. Mühle, Beitr. z. Orn. Griechenl., p. 111.
1891 *Numenius tenuirostris* Vieill., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 138.
1899 *Numenius tenuirostris* Vieill., 1817, St. Chernel. Magy. Mad., t. II, p. 210.
1899 — 1903., *Numenius tenuirostris* Vieill., I. Madarász, Magy. Mad., p. 355.
1910 *Numenius tennirostris* Vieill., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 746. (Probabil eroare de tipar în loc de *tenuirostris*).
1932 — 1938 *Numenius tenuirostris* Vieill., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1645; t. IV, p. 482.

Numiri romîneşti: Culic cu cioc subţire, Becaţă pitică.

Numiri străine: Germ.: *Dünnschnäbliger Brachvogel, Kleiner Brachvogel mit dünnen Schnabel;* Franc.: *Courlis à bec grêle;* Ital.: *Fischione terrajolo, Chiurloiello, Ciurlotello;* Engl.: *Slender-billed-Curlew;* Ung.: *Vékonycsörü póling.*

Caracterele speciei. Dunga întunecată de pe cap lipseşte complet; acesta este peste tot numai striat; creştetul este galben ruginiu, pătat cu negru; partea dorsală brun închisă, cu pete mai întunecate, spălăcite; partea anterioară, la grumaz este gălbuie, în rest albă, cu striaţii aspre brun-negricioase, care în jos se lăţesc, formînd pete cordiforme (ca la sturzi), mai ales pe flancuri. Ciocul este slab, lung, în deosebi spre vîrf subţire, încovoiat ca secera; la rădăcină este sur-roşiatic, restul brun-negricios. Picioarele sur-albăstrui. Irisul brun întunecat.

Foarte caracteristic este flueratul lui înalt şi tărăgănat, după care uşor se poate recunoaşte şi în libertate, cu atît mai mult cu cît şi culoarea lui mai deschisă este bătătoare la ochi.

Sistematica. Dintr-o serie de 16 exemplare colectate în ţară şi anume: 5 masculi adulţi, 7 femele adulte şi 4 păsări tinere, dăm în tabloul nr. 84 măsurile, în medie, dela 12 culici dintre aceştia.

TABLOUL nr. 84

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
5 ♂ ad.	Max.	47	27	10,4	6,6	10,9
	Min.	41,3	24,2	9	5,5	9
7 ♀ ad.	Max.	46,5	26,6	10,3	6,6	10,5
	Min.	41	23,5	8,4	5,4	8,5

Aria geografică. Regiunea submediteraneană. Culicul cu cioc subţire este o pasăre nordică, ca şi cele două specii înrudite, nu sudică, după cum afirmă greşit DOMBROWSKI, şi îşi are aria de clocire spre nord-est, în Siberia de vest.

Răspîndirea și biologia. Această specie nu este de loc rară în țara noastră; apare în număr mare mai ales în trecerea de toamnă. Un loc de popas foarte favorizat sînt malurile lacului Călărași, care sînt înconjurate de pășuni. El apare de obicei în prima jumătate a lui septembrie și pleacă la mijlocul lui octombrie. Pasagiul lui de primăvară se mărginește numai la litoralul mării, și lagune; aici apare la sfîrșitul lui martie și rămîne pînă la începutul lui mai; s-au observat însă exemplare singuratice și în iunie. Culicul cu cioc subțire clocește probabil și în lagunele mării, dar probele pentru aceasta lipsesc pînă în prezent.

ELWES și BUCKLEY au observat această specie în cîrduri mai mici, pe pășunile uscate din Dobrogea.

În jumătatea de vest a țării această specie este destul de rară și numai în timpul trecerilor se întîlnește cîteodată. Cel dintîi și cel mai vechi exemplar din Transilvania, a fost colectat de W. STETTER înainte de 1845, lîngă Mintia (r. Ilia); alte două exemplare au fost împușcate tot în Transilvania, după cum afirmă I. SCHENK de la Institutul ornitologic din Budapesta; dintre acestea, un exemplar, împușcat în aprilie 1861 lîngă Sibiu, se păstrează în Muzeul de științe naturale din Sibiu. Al patrulea exemplar, un mascul, a fost colectat de către ADAM BUDA la Totești (r. Hațeg) la 28 august 1863, iar azi se află în Muzeul școalei normale din Sibiu. Abia la 3 martie 1898 a mai fost împușcat un exemplar lîngă Cuvin (r. Arad) lîngă Dunăre, iar ultimul exemplar despre care am cunoștință, a fost observat la Drișca (reg. Bihor) la 19 aprilie 1925. Nu este însă exclus, ca și alte exemplare să fi fost împușcate, dar probabil nu au fost recunoscute și identificate de vreun ornitolog, căci vînătorimea cunoaște în general numai culic mare și culic mic.

357. **Numenius phaeopus phaeopus** (L.)

Culic mic (fig. 215)

1758 *Scolopax Phaeopus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 146.
1766 *Scolopax phaeopus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 243.
1787 *Numenius phaeopus* Lath., Gen. Syn. Suppl., t. I, p. 291.
1816 *Numenius minor* Leach., Syst. Cat. Mamm. etc. Br. M., p. 32.
1817 *Phaeopus phaeopus* Cuv., Règn. An., t. I, p. 485.
1822 *Phaeopus vulgaris* Flemm., Phil. Zool., t. II, p. 254.
1831 *Numenius islandicus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 610.
1856 *Numenius melanorhynchos* Bonap., Compt. Rend. XLIII, p. 1021.
1857 *Numenius haesitatus* Hartlaub, Orn. Wetafr., p. 233.
1890 *Phaeopus minor* Heine et Reichen., Nomencl. M. Hein., p. 826.
1891 *Numenius phaeopus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 138.
1899 *Numenius phaeopus* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 211.
1899 — 1903 *Numenius phaeopus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 356.
1910 *Numenius phaeopus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 747.
1932 — 1938 *Numenius phaeopus phaeopus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1647; 1921 — 1922, t. III, p. 2213; t. IV, p. 482.

Numiri romînești: Culic mic, Culic de ploaie, Culic cu cap dungat.

Numiri străine: Rus.: *Malîi croșnep, Srednîi cranșnep, Zapadnîi srednîi cranșnep;* Germ.: *Regenbrachvogel, Mittlerer Brachvogel, Regenvogel, Kleine Kronschnepfe;* Franc.: *Corilieu, Courilis, Livergin, Courlis pluvial;*

Ital.: *Chiurletto, Chiurlo piccolo;* Engl.: *Whimbrel, Knot Curlew, Jack Curlew, Half Curlew, Stone Curlew;* Ung.: *Kis póling, Kis gojzer.*

Caracterele speciei. Capul este brun-negricios nepătat, cu o dungă gălbuie pe creştet. Partea dorsală este brună închis, cu dungi şi vîrfuri apicale galbene întunecat. Laturile pieptului şi flancurile albe, cu dungi transversale şi pete lanceolate, întunecate; coada la rădăcină este alb-surie, la vîrf sur-cenuşie cu benzi întunecate. Penajul lateral de pe maxilar şi mandibulă este extins în mod aproape egal. Ciocul, mai scurt ca la *arquatus,* dar mai puternic încovoiat, la rădăcină este roş-porfiriu, apoi sur-negricios-roşcat, şi la vîrf negru. Picioarele albastru-surii. Irisul brun închis.

Sistematica. DOMBROWSKI cunoaşte numai două exemplare din această specie, împuşcate în ţară; ambele sînt din lunile septembrie-octombrie. El nu a împuşcat niciun exemplar şi nici nu a putut cerceta vreun exemplar în carne. În tot cazul culicul mic trebuie considerat ca o specie rară pentru ţara noastră. Ambele exemplare se găsesc în Muzeul din Iaşi şi sînt notate « IX. Prut, X. Dracşani ».

În baza unui material corespunzător, SOLOMONSEN susţine valabilitatea subspeciei *Numenius phaeopus islandicus* Brehm[1]), scoţînd în evidenţă faptul că păsările din Islanda au dimensiuni mai mari: aripa la mascul măsoară 240—260 mm, la femelă 251—272 mm, faţă de *Numenius phaeopus phaeopus* (păsări clocitoare din Laponia, păsări migratoare din Danemarca) la care aripa masculului măsoară 231—250 mm, iar a femelei 241—254 mm.

În viitor, la cercetarea materialului din această formă se impune o atenţie cît mai mare, pentru clarificarea celor amintite mai sus.

Aria geografică. Locuieşte în Europa de nord şi în partea nord-vestică a Asiei; peste iarnă în Europa de sud, Africa şi India.

Răspîndirea şi biologia. Şi răspîndirea acestei specii pare foarte curioasă, după cele indicate de DOMBROWSKI; aş putea zice invers, că *Phaeopus* se întîlneşte mai deseori decît *tenuirostris.* În jumătatea de vest a ţării au fost colectate mai multe exemplare din această specie.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează următoarele două exemplare:

1 ♂ ad., împuşcat la 10 aprilie 1909, pe ostrovul de la Moldova Veche (r. Moldova Nouă);

1 ♀ ad., împuşcată la 5 aprilie 1936, lîngă graniţa de vest a ţării nu departe de Beba Veche (r. Sînicolaul Mare).

În afară de aceste exemplare, se mai păstrează şi alte exemplare colectate în ţară şi anume:

1 ♀ ad., împuşcată la 25 martie 1858, la Cunţa (r. Sebeş) şi aflat azi în colecţia lui ADAM BUDA (Şcoala pedagogică din Sibiu);

1 ♀ ad., împuşcată la 9 aprilie 1865, la Cunţa (r. Sebeş) în colecţia lui I. CSATÓ (azi în Muzeul naţional din Budapesta).

Mai multe exemplare au fost colectate şi în statul vecin, R. P. Ungară, ceea ce ne face să bănuim, cu atît mai mult, că şi în partea de răsărit a ţării trebuie să apară mai des.

---

[1]) *Vidensk Medd. Dansk.* Nat. Foren. X. C., p. 365 — 369.

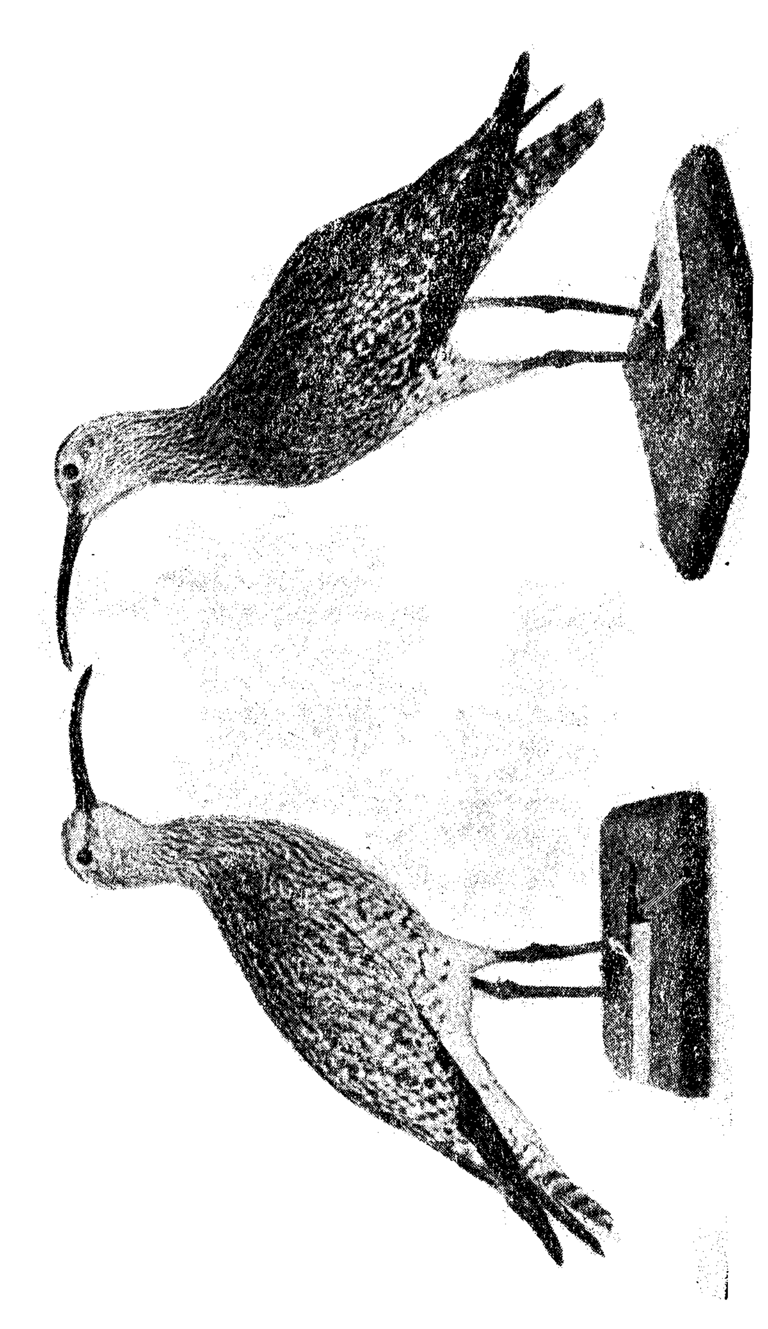

Fig. 215. — *Numenius phaeopus phaeopus* (L.). Culic mic. 1 : 3,79 din mărimea naturală.

358. Scolopax rusticola rusticola L.

Sitar de pădure (fig. 216)

1766 *Scolopax rusticola* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 243.
1816 *Scolopax vulgaris* Vieill. N. d'Hist. Nat., t. III, p. 673.
1816 *Scolopax major* Leach. Syst. Cat. ect. Br. Mus., p. 31.
1831 *Rusticola europaea* Less., Traité d'Orn., p. 555.
1831 *Scolopax pinetorum, Scolopax sylvestris* Brehm, Vög. Deutschl., p. 613 – 614.
1837 *Scolopax rusticula* Naumann, Naturg. Vög. Deutschl., t. VIII, p. 361.
1837 *Scolopax indicus* Hodgs., Journ. As. S. Beng., t. VI, p. 490.
1840 *Scolopax communis* Selby, Cat. Gen. et Sub-gen. Types, p. 43 (Nomen nudum !).
1845 *Scolopax platyura* Brehm, Isis, p. 353.
1855 *Scolopax torquata* Brehm, Vogelf., p. 304.
1855 *Scolopax orientalis* Brehm, Vogelf., p. 304.
1856 *Scolopax scoparia* Bonaparte, « Orn. Rom. 1820 », teste Bp. Compt. Rend. Acad. Paris, t. XLIII, p. 579.
1866 *Scolopax rusticola micropus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomen nudum !).
1891 *Scolopax rusticola* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 150.
1899 *Scolopax rusticula* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 220.
1899 – 1903 *Scolopax rusticula* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 375.
1910 *Scolopax rusticula* Linné, R. Dombrowski, Orn Rom., p. 781.
1927 *Scolopax rusticola iamasigi* Monyama Annot. Orn. Orient, t. I, p. 76.
1932 – 1938 *Scolopax rusticola rusticola* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 – 1921, t. II, p. 1651; t. IV, p. 483.

Numiri romîneşti: Sitar de pădure, Sitar, Ciocănea, Becaţ, Becaţă.

Numiri străine: Rus.: *Becaslomca, Sabasca, Obsujac, Sluţşca, Lesnoi culic, Valdşnep, Severnîi valdşnep*; Germ.: *Waldschnepfe, Gewöhnliche Waldschnepfe, Busch-Schnepfe, Berg-Schnepfe, Eulenkopf-Schnepfe, Gemeine Schnepfe;* Franc.: *Bécasse, Bécasse ordinaire, Grosse buissonnière, Sudette, Refalec, Acée;* Ital.: *Becaccia, Becassa, Acceggia, Ghega, Gallinella, Gallinassa, Arcia, Pizzaira, Pizzalunga, Pizoche falcuzze, Becaccia scopaiola, Becaccia reale, Tudda de mata;* Engl.: *Woodcock;* Ung.: *Erdei szalonka.*

Caracterele speciei. Ciocul este drept; mandibula la vîrf acoperită de maxilar. Ochiul este aşezat foarte mult îndărăt.

Coloritul variază foarte mult; se poate da numai o descriere generală a acestuia. Fruntea este sur-cenuşiu-gălbuie, înorată întunecat, avînd pe mijlocul creştetului o dungă longitudinală neagră; peste creştet trec trei benzi transversale negre şi trei galben-ruginii, care coboară în jos, pe sub cerbice; peste ochi are o dungă galben-ruginie deschis; gîtul este alb-gălbui; obrajii galben-ruginii striaţi cu negru; grumazul sur-gălbui, suflat ruginiu şi solzat negru; partea ventrală este alb-brunatic-roşcată, cu linii ondulate brun-negricioase. Spatele anterior este brun-ruginiu, cu pete colţurate negre, între care sînt deseori tivuri sure; iar în această amestecătură se mai prezintă şi pete apicale galben-ruginii, pete sur-cenuşii şi galben-ruginii, prin care se for-

mează patru dungi longitudinale, puţin evidenţiate. Tectricele mici şi remigele sunt brun-ruginii, cu pete lanceolate negre şi transversale şi cu benzi transversale sure întunecat. Coada este neagră, cu pete laterale ruginii şi cu un vîrf deasupra sur, dedesubt alb-argintiu. Ciocul este sur-negricios, la rădăcină roz-alburiu. Picioarele suriu-roz-alburii. Irisul brun închis.

S i s t e m a t i c a. Atît eu, cît şi DOMBROWSKI am cercetat un foarte mare număr de sitari de pădure şi nici azi nu sîntem complet clarificaţi asupra formelor acestei specii. Atît este sigur că în Europa avem de a face cu mai multe forme; pînă ce însă nu vom avea material de comparaţie colectat din toate ţările, unde sitarul de pădure cloceşte, nu ne vom putea pronunţa despre aceasta. Mă asociez cu totul autorilor care susţin că în nordul Europei se întîlneşte o formă mai mică, mai întunecată, care are picioare albastre-surii, se întîlneşte mai des toamna decît primăvara, şi apare întotdeauna la începutul perioadei de migraţie. Puii sitarului de pădure, în primul an al vieţii lor, sînt de asemenea de talie mai mică şi de coloare mai întunecată decît cei bătrîni, dar totuşi pot fi uşor deosebiţi de păsările din nord. În ţara noastră se întîlneşte ca pasăre clocitoare o formă mai mare, care are pe spate mai mult sur şi a cărei bandaţie, pe partea ventrală, este îngustă.

Cu mulţi ani în urmă a fost împuşcat lîngă Craiova, de către SPEER, un sitar de pădure alb curat. Acest sitar albino a fost împuşcat în anul 1878 şi se află şi azi în Muzeul Honterus din Oraşul Stalin.

Dăm în tabloul nr. 85, măsurile dela opt păsări clocitoare de aici, precum şi dela cincizeci de exemplare împuşcate în timpul trecerii.

TABLOUL nr. 85

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea	Lungimea aripii	Lungimea cozii	Tarsul	Lungimea degetului mijlociu	Lungimea ciocului	Observaţii
4 ♂ ad.	Max.	38	20	10,2	4	4,2	8	Păsări clocitoare
	Min.	35,7	18,1	9,3	3,7	4,1	7,6	
4 ♀ ad.	Max.	37,1	19,7	10	4	4,2	8	Păsări clocitoare
	Min.	34,9	17,5	9,4	3,8	4,1	7,5	
25 ♂ ad.	Max.	38,1	20	10,3	4,2	4,3	8,2	Păsări migratoare
	Min.	33,7	17,3	9	3,4	4	6,8	
25 ♀ ad.	Max.	37,2	20	10,1	4,1	4,2	8,1	Păsări migratoare
	Min.	33,1	17	8,2	3,2	4	6,6	

Fig. 216. — *Scolopax rusticola rusticola* L., ♂, ♀
Sitar de pădure.
1:3,15 din mărimea naturală.

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Europa de nord şi Asia; peste iarnă sitarul de pădure migrează în Europa de sud şi Asia. Cloceşte în deosebi în regiunile nordice, dar şi în munţii zonelor temperate.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. În timpul migraţiilor, mai ales toamna, este foarte frecvent, dar nu apare în fiecare an în număr egal. Depinde foarte mult de faptul dacă vara premergătoare a fost foarte caldă şi secetoasă, încît locurile mlăştinoase din păduri să fi dispărut; în acest caz vom vedea numai puţini sitari, fiindcă trec mai repede; dacă însă e un an mai umed, atunci numărul lor este foarte mare. Trecerea de primăvară este fireşte mai slabă decît cea de toamnă. Primăvara trecerea începe încă din februarie; majoritatea migrează însă de la mijlocul lui martie pînă la mijlocul lui aprilie. Migraţia de toamnă începe în septembrie şi continuă pînă în noiembrie; în ierni mai blînde însă iernează mulţi la noi.

C u i b ă r i t u l. Sitarul de pădure cloceşte deseori în Carpaţi, dar şi în multe păduri mai mari dela deal şi cîmpie, şi în pădurea dela Babadag (reg. Constanţa). Timpul clocitului începe la mijlocul lui aprilie şi durează pînă la sfîrşitul lui iunie; unele perechi depun şi două rînduri de ouă, iar al doilea cuibar constă de obicei numai din trei ouă. Cuibare proaspete s-au găsit la 10, 15, 17, 22 şi 30 aprilie, 2, 19, 25 şi 28 mai şi 5, 16 şi 20 iunie. Cuibarul constă întotdeauna din patru ouă, numai cele din al doilea cuibar conţin deseori numai cîte trei. Patruzeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 45,1×33,4 mm; maximum: 48,3×34,2 mm; minimum: 43×33,6 şi 45 × 32,8 mm.

Sitarul de pădure, după cum o arată şi numele lui este cu adevărat o pasăre a pădurilor şi numai în mod excepţional îl putem întîlni, mai ales în cursul trecerii de toamnă, în vii, porumbişti, grădini sau parcuri, unde poposeşte numai foarte scurt timp. Este o pasăre de amurg sau nocturnă, căci numai în timpul acesta se mişcă, zboară sau migrează; în timpul zilei se mişcă numai dacă este scormonit din locul său şi atunci zboară foarte isteţ şi repede, ca peste puţin să se lase iarăşi în vreun tufiş des şi proteguitor.

În Banat de asemenea l-am găsit cuibărind de cîteva ori atît în regiunile subcarpatine (deluroase), cît şi în regiunile muntoase (pe muntele Semenic, cam la 1400 m altitudine) şi am convingerea că ar cuibări şi mai des dacă vînătoarea sitarilor în trecerea de primăvară ar fi interzisă. În nenumărate locuri sunt vînaţi şi neliniştiţi primăvara, cît timp durează trecerea şi deci nu este de mirare dacă îşi văd de drum cît mai îngrabă, mai cu seamă că mulţi dintre ei sînt şi atinşi de alice, fără să ajungă în mîna vînătorilor.

Este de ajuns de cunoscut faptul că sitarii sînt şi proprii lor chirurgi fapt despre care am avut şi eu prilejul să mă conving în două cazuri, cînd mi s-au adus sitari alicaţi prinşi cu mîna. Răsfoind prin « Notiţele » mele găsesc următoarele: « La 4 decembrie 1900 mi-a adus un « drumeţ » un sitar de pădure pe care l-a prins la marginea pădurii dela Marcovăţi (lîngă şoseaua ce duce de la Oraviţa la Vîrşeţi). Privindu-l mai de aproape am observat că era rănit la piept, dar rana era aproape vindecată, sub « pansamentul » format din penişul încrustat cu sîngele închegat şi uscat deasupra ranei. Cu toate că era deja frig şi în zilele premergătoare ninsese, pasărea era bine hrănită şi grasă. Am mai ţinut-o şi eu vreo două săptămîni în laboratorul meu, cu rîme puse într-o cutie mai mare cu pămînt umed. A devenit foarte încrezător şi am avut ocazia să-l observ de mai multe ori cum îşi înfigea ciocul în pămîntul umed

şi scotea cîte o rîmă şi niciodată nu a dat greş. Fiind nevoit să absentez de acasă vreo patru zile, i-am pregătit cutia pentru hrană, cu vre-o 35—40 rîme pe care le-a consumat dar ar fi mîncat şi mai multe dacă ar fi avut. A cincia zi însă, cînd m-am reîntors, l-am găsit mort, cu stomacul gol, dar şi cutia golită de rîme ».

Asemenea cazuri aminteşte şi ornitologul E. CZYNK (fost diriginte de poştă în Făgăraş), în monografia lui despre « Sitarul de pădure »[1]). Despre această pasăre foarte căutată de vînători, precum şi despre migraţia ei s-a scris foarte mult în literatura străină.

359. Capella gallinago gallinago (L.)

Becaţină comună (fig. 217)

1758 *Scolopax Gallinago* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 147.
1766 *Scolopax gallinago* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 244.
1776? *Scolopax Gallinago* O. F. Müller, Zool. Dan. Prodromus, p. 23.
1801 *Scolopax coelestis* Frenzel, Beschr. Vög. u. Eier Würtemb., p. 58.
1816 *Gallinago media* Lesch, Syst. Cat. Mam. etc. Br. Mus., p. 30.
1816 *Scolopax sakhalina* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. III, p. 359.
1823 *Scolopax Brehmii*, Kaup. Isis, p. 1147.
1825 *Scolopax Sabini* Vig., Trans. Linn. Soc., t. XIV, p. 557.
1826 *Telmatias gallinago* Boie, Isis, p. 979.
1829 *Pelorychus Brehmii*, *Enalius Sabinii* Kaup. Naturl. Syst., p. 119 — 121.
1831 *Telmatias faerocensis*, *Telmatias Brehmii*, *Telmatias stagnatilis*, *Telmatias septentrionalis*, *Telmatias peregrina* Brehm, Vög. Deutschl., p. 617 — 621.
1834 *Scolopax Delamottii*, *Scolopax pygmaea* Baillon, Mém. Soc. d'Emulation d'Abbéville, p. 71.
1837 *Gallinago Uniclavus* Hodgson, Journ. As. Soc. Bengal, t. VI, p. 492.
1838 *Gallinago scolopacina* Bonap., Compt. List. B. Eur. et N. Am., p. 52.
1840 *Scolopax peregrina* Temm., Man. d'Orn., t. IV, p. 435.
1840 *Ascalopax Sabinii*, *Ascalopax gallinago* Key. et Blas., Wirb. Eur., p. 216.
1846 *Gallinago sakhalina*, *Gallinago burka* Gray, Gen. B. t. III, p. 583.
1854 *Gallinago gallinago* Lichst., Nomencl. Av. Mus. Berol., p. 93.
1855 *Telmatias robusta*, *Telmatias salicaria*, *Telmatias Petényi*, *Telmatias lacustris*, *Telmatias brachypus* Brehm, Vogelf., p. 306 — 307.
1855 *Gallinago migratoria*, *Gallinago brachypus*, *Gallinago peregrina*, *Gallinago robusta*, *Gallinago Petényi*· *Gallinago septentrionalis*, *Gallinago faeroensis*, *Gallinago lacustris* Brehm· Naumannia p. 291.
1857 *Gallinago latipennis* Bonaparte Compt. Rend., Acad. Paris, t. XLIII p. 579 (1856 — Nomen nudum !); Hartlaub· Orn. V. Afr. p. 239.
1858 *Gallinago vulgaris* Dubois, Pl. Ois. Belg., p. 182.
1863 *Gallinago russata* Gould, B. Gr. Br., t. IV, p. 79.
1866 *Telmatias gregaria communis*, *creptitans*, *brachyrhynchos*, *rivalis*, *sylvestris*, *angusticauda*, *maculati-pennis* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomina nuda !).
1880 *Gallinago coelestis* Dresser, B. Eur., t. VII, p. 641.
1891 *Gallinago scolopacina* var. *Brehmii*, I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 149.

[1]) *Die Waldschnepfe u. ihre Jagd*, 1896, p. 16.

1899 *Gallinago gallinago* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 214.
1899 — 1903 *Gallinago gallinago* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 373.
1910 *Gallinago media* Leach., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 777.
1912 *Gallinago gallinago raddei* But., « Kuliki Rossieskoi Imperie-Premyuk-Journal » in Psoveia i Rusheinaia Okhota, p. 54 (Separ !).
1932 — 1938 *Gallinago gallinago gallinago* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1656; *Capella coelestis-gallinago* id., 1921 — 1922, p. 2213;. *Capella gallinago gallinago*, id., t. IV, p. 484.

Numiri romîneşti.: Becaţină comună, Becaţă comună, Becaţină mijlocie, Becaţ, Becaţ de baltă.

Numiri străine: Rus.: *Becas, Baraşet Baraşoc. Lesnoi bararş, Matericavîi becas;* Germ.: *Gemeine Bekassine, Sumpfschnepfe, Gemeine Sumpfschnepfe, Moorschnepfe, Grasschnepfe, Herrenschnepfe, Hummelsgeis, Haberziege, Moorlamm, Morer;* Franc.: *Bécassine ordinaire, Bécassine Jaquet, Bécassine;* Ital.: *Beccacino reale, Pizzarda, Pizzardella, Tuiolot, Cavretta, Becanoto runto, Loumbert, Beccasin comune, Arcigliola, Beccaciola, Ceca, Scaccia margi;* Engl.: *Common snipe;* Ung.: *Kösépsárszalonka, Bárány sneff.*

Caracterele speciei. Creştetul este negru, cu dungi longitudinale galben-ruginii; frîul şi o pată sub ochi sunt negru-brunatice; obrajii galben-ruginii, cu pete brun-negricioase; spatele superior şi umerii negricioşi, cu pete transversale şi zig-zaguri ruginii întunecat; spatele inferior mai deschis, tîrtiţa şi tectricele supracodale brunatice, bandate întunecat; coada pe jumătatea superioară neagră, pe cea inferioară brun-roşcată, cu două benzi transversale întunecate; penele laterale tivite cu alb. Grumazul şi pieptul superior sînt galben-ruginii, pătate cu brun-negricios; pieptul inferior şi pîntecele, albe. Ciocul la rădăcină este de culoare roz-alburiu tulbure, spre vîrf devenind negricios. Picioarele brun-măslinii. Irisul brun închis.

Sistematica. Între marele număr de becaţine comune din ţară, care au fost cercetate, s-au găsit şapte care aveau 12 rectrice, şase cu 16 şi două cu 18 rectrice.

TABLOUL nr. 86

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	31,2	13,6	7,5	3,8	7,5
	Min.	26,7	12	5,8	3	6,3
20 ♀ ad.	Max.	31	13,6	7,4	3,8	7,4
	Min.	25,3	12,1	5,9	3	6,3

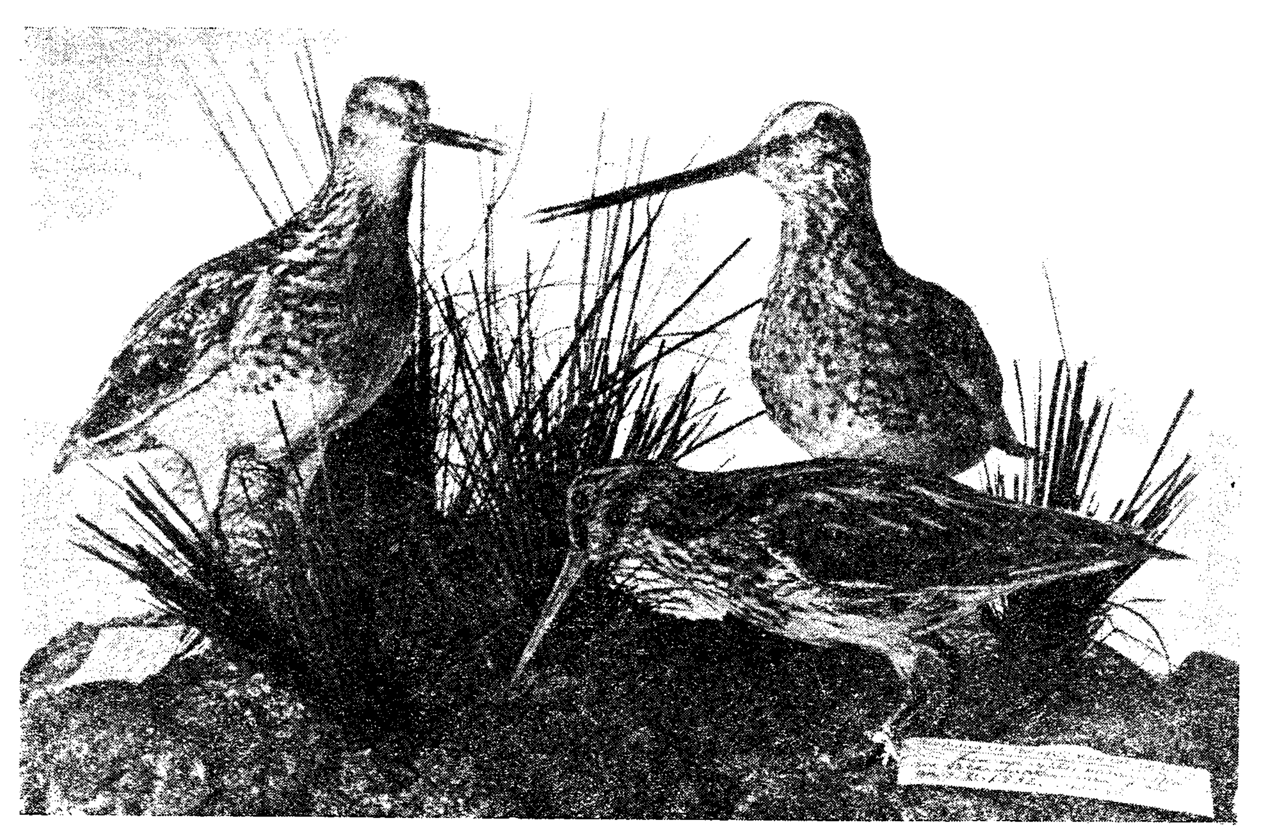

Fig. 217. — *Capella **gallinago** gallinago* (L.) și *Lymnocryptes **minimus*** Brünn. Becațină comună și Becațină mică. 1 : 2,11 din mărimea naturală.

Aria geografică. Locuieşte în Europa şi în regiunea nordică şi temperată din Asia; iarna în Africa de nord şi India.

Răspîndirea şi biologia. În timpul trecerii becaţina comună este o pasăre foarte frecventă. Trecerea principală are loc primăvara în lunile martie şi aprilie, toamna în august şi septembrie pînă la mijlocul lui octombrie. Această specie a fost observată în ţară în toate lunile anului, cu excepţia lui mai şi iunie. În ierni mai blînde unele exemplare iernează aici. Nu au fost găsite încă clocind în ţară, pînă acum, dar în tot cazul cuibăreşte foarte aproape de graniţe, deoarece au fost împuşcate păsări tinere care fuseseră scoase în acelaşi an încă la începutul lui iulie. O « Monografie » foarte interesantă asupra acestei specii a fost publicată în « Revista vînătorilor »[1]) sub titlul *Încercare asupra becaţinei*, de către apreciatul scriitor cinegetic şi ornitolog amator, C. ROSETTI-BĂLĂNESCU, care ne dă amănunte foarte interesante din biologia acestei specii.

Ţin să amintesc aci că becaţina comună a fost găsită deseori cuibărind în apropierea graniţei noastre de vest, pe lîngă Tisa. O. REISER a găsit-o clocind în Bulgaria.

360. **Capella media** (Lath.)

Becaţină mare (fig. 218)

1787 *Scolopax Media* Latham, Gen.-Synops, Suppl., t. I, p. 292. (ex. Gen. Synope, t. III, p. 133).
1788 *Scolopax major* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 661. .
1800 *Scolopax paludosa* Retzius, Fauna Suec., p. 173.
1816 *Gallinago major* Leach. Syst. Cat. etc. Br. Mus., p. 31.
1817 *Scolopax gallinacea* Dumont, Dict. Sc. Nat. (Ed. Levrault), t. IV, p. 202.
1826 *Scolopax palustris* Pall., zoogr. Rosso-As., t. II, p. 173.
1831 *Telmatias major*, *Telmatias nisoria* Brehm, Vög. Deutschl., p. 615 — 616.
1831 *Scolopax leucurus* Swainson, Swainson et Richardson, Faun. Bor.-Amer., p. 501.
1838 *Gallinago montagui* Bonap., Comp. List. B. Eur. et Am., p. 52.
1840 *Ascalopax major* Rey et Blas, Werb. Eur., p. 216.
1855 *Telmatias brachyptera*, *Telmatias uliginosa* Brehm, Vogelf., p. 305.
1866 *Gallinago major auctorum*, *alticeps* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomina nuda !).
1891 *Gallinago major* Gm., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 148.
1899 *Gallinago major* (Gm.) 1788, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 213.
1899 — 1903 *Gallinago major* (Gm.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 373.
1901 *Gallinago major orientalis* Sarudny, Semja Ochotnikow, Nr. 1.
1910 *Gallinago major* Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 776.
1930 *Capella gallinago media* (Lath.), D. Linţia (245), p. 295.
1932 — 1938 *Gallinago media* (Lath.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1660; 1921 — 1922, t. III, p. 2213; *Capella media*, id., t. IV, p. 484.

Numiri romîneşti: Becaţină mare, Dublon, Dublă, Becaţină dublă, Becaţă mare.

Numiri străine: Rus.: *Lesenoc*, *Dupel*, *Becas-dupel*; Germ.: *Grosse Bekassine*, *Grosse Sumpfschnepfe*, *Doppelschnepfe*, *Doublette*, *Grosse Moorschnepfe*, *Grosse Bruchschnepfe*, *Dreicker*, *Grosser*, *Gräser*; Franc.: *Grande*

[1]) 1928, nr. 7 şi 8.

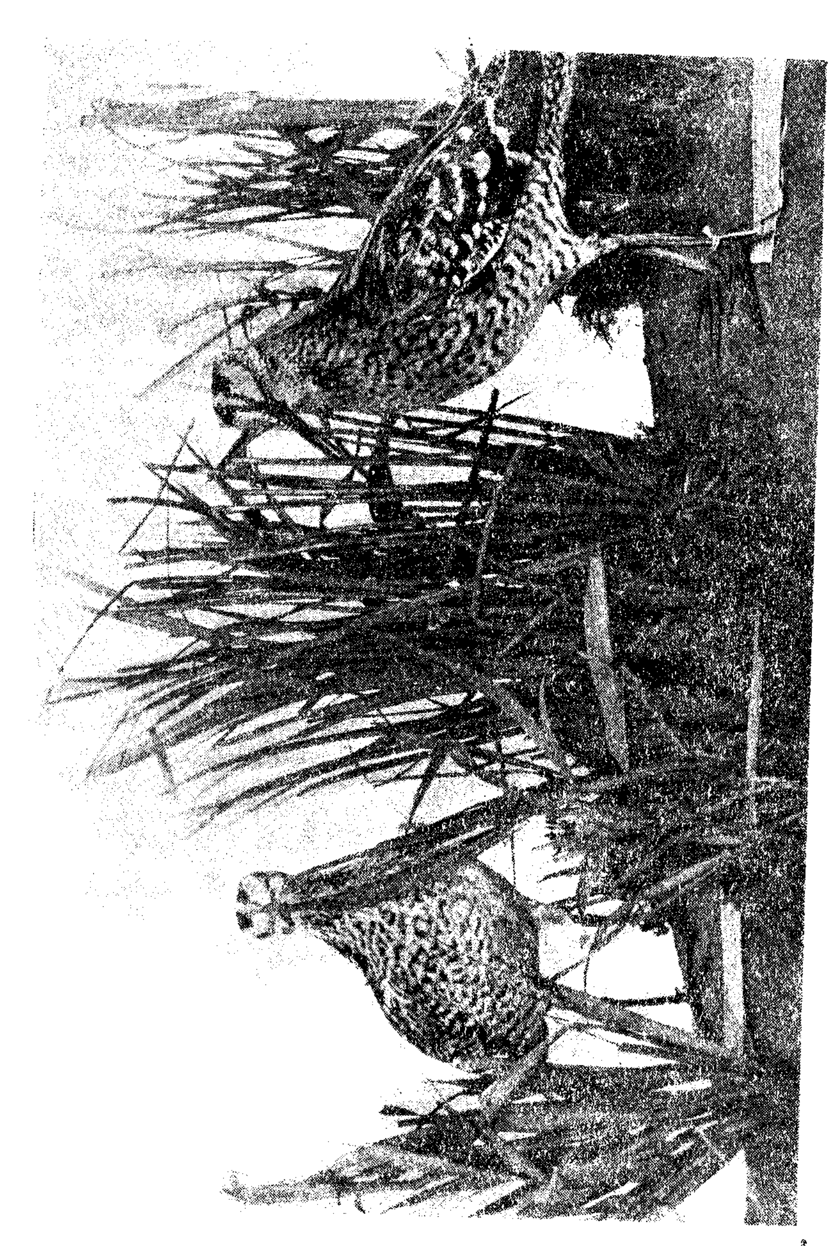

Fig. 218. — *Capella media* (Lath.). Becaţină mare.
1 : 3,43 din mărimea naturală.

bécassine, Bécassine, Bécassine double, Muzurello, Tronton, Romain, Bécassole, Lombarde; Ital.: *Crocolone, Becassini imperiali, Lombard, Gnip, Sgnepo, Mezzabecassa, Chech, Pizzacaren, Avrilot Pizzardon cincal, Muta, Ciuchetta, Caverton, Beccazza falchetella, Beccanot, Pasqualino, Stornotta, Starnotto imperiale, Crocculuni;* Engl.: *Great Snipe, Double Snipe;* Ung.: *Nagy sárszalonka, Dupla sneff.*

Caracterele speciei. Peste creştetul brun şi peste fiecare ochi are o dungă galben-ruginie; partea dorsală, neagră este pătată cu brun-ruginiu, cu patru rînduri de pete galben-ruginii; coada este roşu-ruginie, bandată cu brun întunecat; jumătatea inferioară a celor trei rectrice externe este albă; remigele sînt brun închis şters; prima are rahisul şi dunga exterioară, albe; tectricele alare sunt pătate cu alb; grumazul şi pieptul, galben-roşcate şi pătate cu brun întunecat; flancurile au benzi transversale brun-negricioase; pîntecele este alb tulbure. Ciocul brun-negricios, spre rădăcină de coloare roz-alburiu. Picioarele roşcat-surii, la încheieturi verzui. Irisul brun închis.

Sistematica. Becaţina mare variază foarte mult în mărime, după cum se poate vedea din tabloul de măsuri nr. 87.

TABLOUL nr. 87

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	29,3	15,3	6,6	4,2	6,6
	Min.	27,5	13,5	6	3,5	6
15 ♀ ad.	Max.	29,1	15,2	6,5	4,2	6,5
	Min.	26,1	13,4	6	3,5	6

Aria geografică. Locuieşte în Europa nordică şi partea nord-vestică a Siberiei; iarna migrează în Africa.

Răspîndirea şi biologia. Becaţina mare se întîlneşte în timpul trecerii foarte frecvent, în toate locurile corespunzătoare şi anume, primăvara de la începutul lui aprilie pînă la sfîrşitul lui mai, toamna de la mijlocul lui septembrie pînă la mijlocul lui octombrie. Cel mai timpuriu exemplar a fost văzut la 15 martie 1900; cel mai întîrziat la 21 octombrie 1909.

361. **Lymnocryptes minimus** Brünn

Becaţină mică (fig. 217, jos)

1764 *Scolopax Minima* Brünnich, Orn. Bor., p. 49 (Ex. Brisson, Orn., t. V, p. 303, tab. 26, fig. 2).

1766 *Scolopax gallinula* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 244.

1809 *Scolopax stagnatilis, Scolopax minor* Bechst., Natg. Deutschl., t. IV, p. 623 — 624.

1816 *Gallinago minima* Leach, Syst. Cat. ect. Br. M., p. 31.
1831 *Philolimnos gallinula, Philolimnos stagnatilis, Philolimnos minor* Brehm, Vög. Deutschl., p. 623 — 624.
1838 *Gallinago gallinula* Bonap. Comp. List. B. Eur. et N. Am., p. 52.
1840 *Ascalopax gallinula* Key. et Blas., Wirb., Eur., p. 216.
1866 *Philolimnos gallinula vera* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 13 (Nomen nudum !).
1891 *Gallinago gallinula* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 149.
1899 *Gallinago gallinula* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 218.
1899 — 1903 *Gallinago gallinula* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 375.
1910 *Gallinago gallinula* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 779.
1912 — 1921 *Limnocryptes gallinula* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun. II, p. 1669.
1932 — 1938 *Lymnocryptes minimus* (Brünn.), id., l. c., 1921 — 1922, t. III, p. 2213 t. IV, p. 485.

Numiri romînești: Becațină mică, Becațină mută, Becațină surdă, Surdă.

Numiri străine: Rus.: *Garsnep, Becasastoosic;* Germ.: *Kleine Bekassine, Stumme Bekassine, Kleine Sumfschnepfe, Halbschnepfe, Stumme Schnepfe, Taube Schnepfe, Haarschnepfe, Wasserschnepflein, Mausschnepfe Pudelschnepfe, Haarpudel, Fledermausschnepfe, Bockerle, Die Stumme;* Franc.: *Bécassine sourde, Bécot, Béguot, Hanipon, Béquerolle, Bouqueriolle, Jaquet, Béco;* Ital.: *Frullino, Becaccino minore, Volet, Becassin sourd, Sgneppin, Parpajen, Pizzacaret, Feina, Quacina, Cavestin, Matin, Becanele, Veceta, Strieta, Beccanot picol, Beccadella, Becassin nanon, Bigiongola, Pizzardella, Cingocna, Foti borse, Quartirolo*; Engl.: *Jack-Snipe, Gid, Judcock;* Ung.: *Kis sárszalonka, Kis szalonka.*

Caracterele speciei. Pe creștetul aproape negru lipsește dunga galbenă. Peste spatele pătat cu negru și brun-roșcat, se văd 3 benzi longitudinale sclipind metalic, verzui sau roșcat, iar printre ele există 4 dungi mai deschise. Tîrtița este neagră, lucioasă; coada neagră ștearsă cu benzi ruginii și vîrful rotunzit, țuguiat; grumazul și pieptul sînt sur-ruginii, pătate întunecat; pîntecele alb. Ciocul negricios, la rădăcină roz alburiu. Picioarele roz-alburii, la încheieturi verzui.

Sistematica. Dintre sutele de exemplare cercetate, din această specie, cîteva se evidențiază printr-un suflu fumuriu pe partea ventrală.

Aria geografică. Locuiește în partea nordică din Europa și Asia; iarna în Europa de sud și Asia de sud.

Răspîndirea și biologia. În treceri este foarte frecventă, însă trecerea nu este la fel de bogată în fiecare an. Primele exemplare apar încă din prima jumătate a lui martie, trecerea principală însă durează de la sfîrșitul lui martie pînă în aprilie. Primul exemplar a fost observat la 5 martie 1900, ultimul la 2 mai 1908. Toamna apar la începutul lui septembrie și rămîn aci pînă în noiembrie; primul exemplar a fost văzut la 30 august, ultimul la 5 decembrie 1899.

Toate Charadriidele înşirate pînă aci sînt păsări folositoare, deoarece toate se hrănesc cu viermi, rîme, insecte şi animale acvatice, ca şi cu moluşte mai mici; cele mai multe se vînează pentru carnea lor gustoasă. Vînarea lor este reglementată prin legea pentru protecţia vînatului, dar cu toate aceastea o mulţime din ouăle lor sînt jefuite sau distruse de către păstorii şi pescarii de pe acele locuri, încît numărul acestor păsări nu creşte de loc.

TABLOUL nr. 88

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	22,3	12	5,7	2,8	4,3
	Min.	21,1	10	4,1	2,3	3,7
20 ♀ ad.	Max.	22,4	12	5,8	2,8	4,2
	Min.	21,2	10	4,4	2,3	3,8

362. **Haematopus ostralegus ostralegus** L.

Ostrigar

1785 *Haematopus Ostralegus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 152.
1766 *Haematopus ostralegus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 257.
1769 *Scolopax pica* Scop., Ann., t. I, p. 95.
1790 *Ostralega pica* Bonn, Encicl. Méth., t. I, p. 26.
1827 *Haematopus hypoleuca* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 129.
1828 *Ostralega europaea* Les., Man. d'Ornith., t. II, p. 300.
1831 *Haematopus bathicus*, *Haematopus orientalis* Brehm, Vög. Deutschl., p. 562 — 563.
1839 *Ostralegus vulgaris* Less., Zool. p. 47.
1842 *Ostralegus haematopus* Macgill., Man. Br. B. II, p. 59.
1845 *Haematopus macrorhyncus* Blyth, Journ. As. Soc. Bengal., t. XIV, p. 549.
1866 *Haematopus ostralegus verus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomen nudum!).
1891 *Haematopus ostralegus* L., I. Frivaldszky, Aves. Hung., p. 125.
1899 *Haematopus ostralegus* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 139.
1899 — 1903 *Haematopus ostralegus* Linné, L. Madarász, Magy. Mad., p. 349.
1910 *Haematopus ostralegus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 737.
1913 *Haematopus ostralegus borysthenicus* Charlemagne (alias Scharlemann) Trav. Soc. Orn. de Kieff, t. I, p. 1 — 12.
1932 — 1938 *Haematopus ostralegus ostralegus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1676: t. IV, p. 486.

Numiri romîneşti: Ostrigar, Scoicar, Culic de mare, Ţarcă de mare (?).

Numiri străine: Rus.: *Sorotşai*, *Crivoc morscoi*, *Marscaia soroca*, *Culic-soroca*, *Severnîi culic-soroca;* Germ.: *Austernfischer*, *Austernfresser*,

Meerelster, Seeelster, Strandelster, Wasserelster, Meerheister, Elsterschnepfe; Franc.: *Pie de mer, Huîtrier pie;* Ital.: *Beccaccia di mare;* Engl.: *Oystercatcher, Black winged Stilt;* Ung.: *Csigaforgató, Tengeri szarka.*

Caracterele speciei. Degetul posterior lipsă, ciocul puternic, turtit pe laturi, mai lung decît tarsul.

Pasăre bătrînă. Partea dorsală şi grumazul pînă la guşă sînt de culoare dominantă neagră; partea ventrală dela guşă în jos, ca şi o pată mare longitudinală pe aripi, partea de dedesubt a aripilor, spatele posterior cu tîrtiţa şi un inel pe gît, albe. Ciocul este la rădăcină roş-gălbui viu, spre vîrf mai galben-gălbui. Picioarele roşcate roz-alburii. Irisul roşu-carminiu.

Pasăre tînără. Partea dorsală este mai mult brunatică, cu tivuri deschise; partea ventrală alb tulbure. Ciocul este brunatic, spre vîrf gălbui. Picioarele brun-roşcate. Irisul roşu-brunatic.

Sistematica. Din cei 25 de ostrigari colectaţi în cursul anilor de către DOMBROWSKI prin ţară, sînt redate în tabloul nr. 89 dimensiunile a 16 exemplare.

TABLOUL nr. 89

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
8 ♂ ad.	Max.	45,5	25,8	12	5,2	7,7
	Min.	42,8	24,2	11,3	4,7	7
8 ♀ ad.	Max.	43,8	25	11,2	5	7,4
	Min.	42	23,5	10,2	4,6	6,4

Aria geografică. Locuieşte în Europa şi în jumătatea de vest a Asiei, peste iarnă în Europa de sud, Africa de nord şi partea sudică a Asiei de vest.

Răspîndirea şi biologia. Pasăre de vară obişnuită pe lagune şi malul mării. În timpul migraţiei apare la Dunăre, mai ales primăvara şi mai puţin toamna, nu singuratic, ci în număr mare, în cîrduri de cîte 10 — 50 de bucăţi. Poposirea lui în bălţile Dunării durează bineînţeles, numai cîteva zile. Apariţia lui în interiorul ţării este de mare interes, şi despre aceasta DOMBROWSKI notează următoarele date:

1896, 1 exemplar la 1. IV, în hala de mărfuri; la 5. IV, mai multe pîlcuri mici de cîte 7 — 13 bucăţi, observate pe păşunea inundată de lîngă Comana.

1897, la 27. III, un pîlc de 8 bucăţi lîngă Dunăre, la Cernavodă (r. Medgidia); la 1. IV, mai multe pîlcuri mici la lacul de lîngă Semeni (r. Hîrşova); la 4 şi 5. IV, de asemenea în bălţile de la Medgidia.

1898 între 1 şi 10. IV, cam vreo 20 de exemplare, care toate au fost împuşcate la Dunăre între Giurgiu (r. Giurgiu) şi Olteniţa (r. Olteniţa).

1899, la 5.IV, cîteva pîlcuri mici la Pietrile (r. Giurgiu); la 7 şi 8, tot acolo, numeroase pîlcuri, de la 5 – 24 bucăţi. La 11. X, un pîlc de 8 bucăţi la lacul Greaca (r. Olteniţa).

1900, la 26. III, cîţiva la lacul Oltina (r. Băneasa); la 3, 4 şi 5, mai multe pîlcuri mici în acelaşi loc. La 24 şi 25. X, un cîrd de 20 de bucăţi la lacul Bugeac (r. Băneasa).

1901, la 27. III, un pîlc de 11 bucăţi lîngă lacul Bitlan (r. Feteşti); la 1. X, 5 exemplare lîngă lacul Semeni (r. Hîrşova).

1902, la 4. IV, mai multe cîrduri de cîte 20 de exemplare lîngă lacul Oltina (r. Băneasa); la 14.IV, un pîlc de 9 exemplare lîngă lacul Semeni (r. Hîrşova). La 30. IX, cîteva exemplare lîngă lacul Greaca (r. Olteniţa); la 5. X, 4 exemplare lîngă lacul Amara (r. Filimon Sîrbu).

1903, la 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 şi 10. IV, a observat la Mănăstirea (r. Olteniţa), o puternică trecere de ostrigari; erau foarte mulţi, mai ales în zilele de 6 şi 7 şi a observat cîrduri chiar pînă la 50 de bucăţi fiecare. Asemenea şi la lacul Oltina ar fi fost, la începutul lui aprilie, foarte mulţi. La 17. IX, cîţiva lîngă lacul Greaca; la 29.X, 1 exemplar lîngă lacul Bitlan; la 5. X, mulţi la Medgidia.

1904, la 25. XII, 5 exemplare lîngă lacul Cocîrleni (reg. Constanţa); la 3, 4 şi 5. IV, mai multe pîlcuri lîngă Semeni (r. Hîrşova), la 29. X, 3 exemplare lîngă Mîrleanu (r. Băneasa).

1905, la 26 şi 27. III, cîteva pîlcuri lîngă lacul Amara.

1906, la începutul lui aprilie, au fost împuşcate cîteva exemplare lîngă lacul Oltina.

1907, la 24. III, 5, 6 şi 10. IV, au fost observaţi cîţiva lîngă Semeni şi Cocîrleni (reg. Constanţa); la 11. X, 1 exemplar împuşcat lîngă lacul Bugeac (r. Băneasa).

1908, la 1. IV, 3 exemplare la Dunăre lîngă Raşova (r. Medgidia); la 5. IV, un cîrd de 17 bucăţi lîngă lacul Mîrleanu; la 17. X, 2 exemplare lîngă lacul Oltina.

1909, cîteva pîlcuri de 5 – 16 bucăţi la 4, 5 şi 6. IV, lîngă Medgidia (r. Medgidia).

În partea de vest a ţării, mai ales în Transilvania, Banat, Crişana, se întîlneşte mai rar, dar totuşi au fost exemplare observate sau colectate şi aici. Cel mai vechi ostrigar despre care se aminteşte în literatură, o femelă, a fost împuşcată de către ALEXIE BUDA pe valea Streiului, înainte de anul 1848, în aprilie; un exemplar a fost împuşcat la 12 mai 1853, lîngă Vinţul de Jos, de către I. CSATÓ, în a cărui colecţie se păstrează (azi se află în Muzeul naţional din Budapesta); în afară de aceştia au mai fost observate unele exemplare în trecerile de primăvară.

Un exemplar tînăr se păstrează şi în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu.

La 29 aprilie 1912 am observat ultima dată în Banat, împreună cu WEIGOLD, directorul Muzeului prov. din Hanovra, 3 exemplare pe ostrovul Moldova veche (r. Moldova Nouă). De atunci nu l-am mai văzut în Banat.

C u i b ă r i t u l. Ostrigarul cloceşte în număr de cîteva perechi, pe lagunele mari, Razelm şi Sinoe din Dobrogea. La 3 iunie 1897, DOMBROWSKI a găsit la Razelm, lîngă Sarinasuf, un cuibar cu 4 ouă incubate; acestea aveau dimensiunile: 56,2×39,4 mm; 56×39,3 mm; 56,3×39,4 mm; şi 56,1×39,4 mm.

Fraţii SINTENIS spuneau că ostrigarul se găseşte în Dobrogea foarte frecvent, deseori în cîrduri pe laguna şi malul mării, iar ALLEON crede că această pasăre cloceşte lîngă lacurile mari din nordul Dobrogei.

XXI. Ordinul LARI (LARIFORMES)

Din punct de vedere anatomic, embriologic şi biologic, acest ordin este mult mai în de aproape înrudit cu *Charadriidaele*, decît cu *Procellariiformele* cu toate că aspectul lor exterior este mai asemănător ultimelor.

Dintre caracterele acestui ordin, amintesc aici pe cele pe care le rezumă H. SAUNDERS, un cunoscător renumit al acestei grupe[1]; osul palatin este divizat (schizognatus); dunga anterioară a osului nazal este bifurcată (schizorhinal); numărul vertebrelor cervicale este de 15; degetele anterioare sînt complet legate printr-o membrană înotătoare; numărul remigelor primare este de 10; dintre remigele secundare lipseşte a cincia (« aripă aquintocubitală »); glanda crupială este prevăzută cu o cunună de pene.

Păsările lariforme trăiesc pe apele dulci şi pe mare şi sînt zburătoare bune, rezistente; se hrănesc cu animale acvatice, dar mai ales cu peşti; ele clocesc pe stînci, pe pămînt ori pe plante acvatice, singuratice sau în colonii; cuibul lor este uşor construit, sau nu au cuib de loc, ci depun ouăle pe pămîntul gol; de obicei depun cîte trei ouă, care se aseamănă la colorit şi pete cu acelea de ploieri, cu singura deosebire că nu sînt piriforme. Puii ieşiţi din ou sînt acoperiţi cu un puf des şi pot părăsi după cîteva zile cuibul.

Acest ordin, a cărui arie geografică se întinde peste tot pămîntul, se împarte în două familii şi anume în *Laridae* şi *Stercoridae*. Prima familie înglobează pescăruşii (chirighiţele, rîndunicile de mare) şi martinii; la primii, maxilarul şi mandibula sînt egal de lungi *(paragnathus)*, la ultimii însă maxilarul este mai lung decît mandibula, iar vîrful lui este îndoit în jos peste mandibulă, în formă de cîrlig *(epignathus)*; a doua familie înglobează numai o singură grupă, lupii de mare, care sînt caracterizaţi mai ales prin membrana ceroasă, care acoperă jumătatea bazală a maxilarului şi care la martini lipseşte complet.

1, Fam. LARIDAE

E. HARTERT recunoaşte numai o familie şi dă caracterele după cum urmează:

« Caracterele Ordinului. 2 Subfamilii:

---

[1]) *Cat. B. Br. Mus.*, 1896, t. XXV, p. 3.

Larinae: Ciocul fără membrană « ceroasă »; sternul, de ambele părţi cu cîte două scobituri.

Stercorariinae: Ciocul este ca şi la *Tubinares*, cu un fel de membrană « ceroasă », adică maxilarul cu un acoperămînt din patru părţi şi anume: partea posterioară sau membrana ceroasă şi partea cornoasă din spre vîrf cu cîte o dungă îngustă, aproape de laturile tăişurilor; sternul, de ambele părţi cu cîte o singură scobitură. Rîndunicile de mare *(Sterninae)* se deosebesc de adevăraţii martini *(Larinae)* numai prin ciocul mai svelt şi ascuţit, la care maxilarul nu întrece mandibula, sau numai foarte puţin».

363. **Chlidonias nigra nigra** L.

Chirighiţă (fig. 219, 221)

1758 *Sterna nigra* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 137.
1766 *Sterna nigra, Sterna naevia* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 227, 228.
1766 *Sterna fissipes* Linné, Syst. Nat., Ed. XII, p. 228 (? partim leucoptera ! Ex. Brisson, Gessner et Adrovandus).
1769 *Larus merulinus* Scop, Ann. I, p. 81.
1788 *Sterna nubilosa* Sparrmann, Mus. Carls, fasc. III, nr. 63.
1789? *Sterna obscura* (partim) Gmelin. Syst. Nat., t. I, 2, p. 608. (— Ex. Pennant). Brit. Zool., t. II, nr. 253, p. 458, et. Latham, Syn. III, 2, p. 368.
1790 *Sterna fissipes* (nec Linné) Lath. Ind. Orn., t. II, p. 810.
1822 *Hydrochelidon nigra* Boie, Isis, p. 563.
1825 *Viralva nigra* Steph, Shaw's Gen. Zool., t. XIII, p. 167.
1831 *Hydrochelidon obscura, Hydrochelidon nigricans* Brehm, Vög. Deutschl., p. 765.
1842 *Hydrochelidon fissipes* Bonap., Cat. Un. Eur., p. 77.
1845 *Hydrochelidon pallescens* Brehm, Isis, p. 355.
1855 *Hydrochelidon palida* Brehm, Vogelf., p. 350.
1866 *Hydrochelidon nigra communis, minor, gracillirostris, nigerrima* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 15, (Nomina nuda !).
1891 *Hydrochelidon fissipes* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 180.
1899 *Hidrochelidon nigra* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 65.
1899 — 1903, *Hydrochelidon nigra* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 388.
1910 *Hydrochelidon nigra* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 796.
1930 *Hydrochelidon nigra nigra* (L.), D. Linţia (241), p. 295.
1932 — 1938, *Hydrochelidon nigra nigra* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1683; *Chlidonias nigra nigra* L., id., t. IV, p. 487.

Numiri romîneşti: Chirighiţă, Chirighiţă neagră, Chiră, Pescăruş negru, Pescăriţă neagră, Pescăriţă.

Numiri străine: Rus.: *Ciornaia cracica, Obîcnavennaia ciornaia cracica;* Germ.: *Schwarze Seeschwalbe, Kleine schwarze Seeschwalbe, Dunkle Wasserschwalbe, Spaltfuss, Maivogel;* Franc.: *Guifette noire, Guifette fissipide, Hirondelle de mer épouvantail, Sterne épouvantail, Gachet;* Ital.: *Mignattino,*

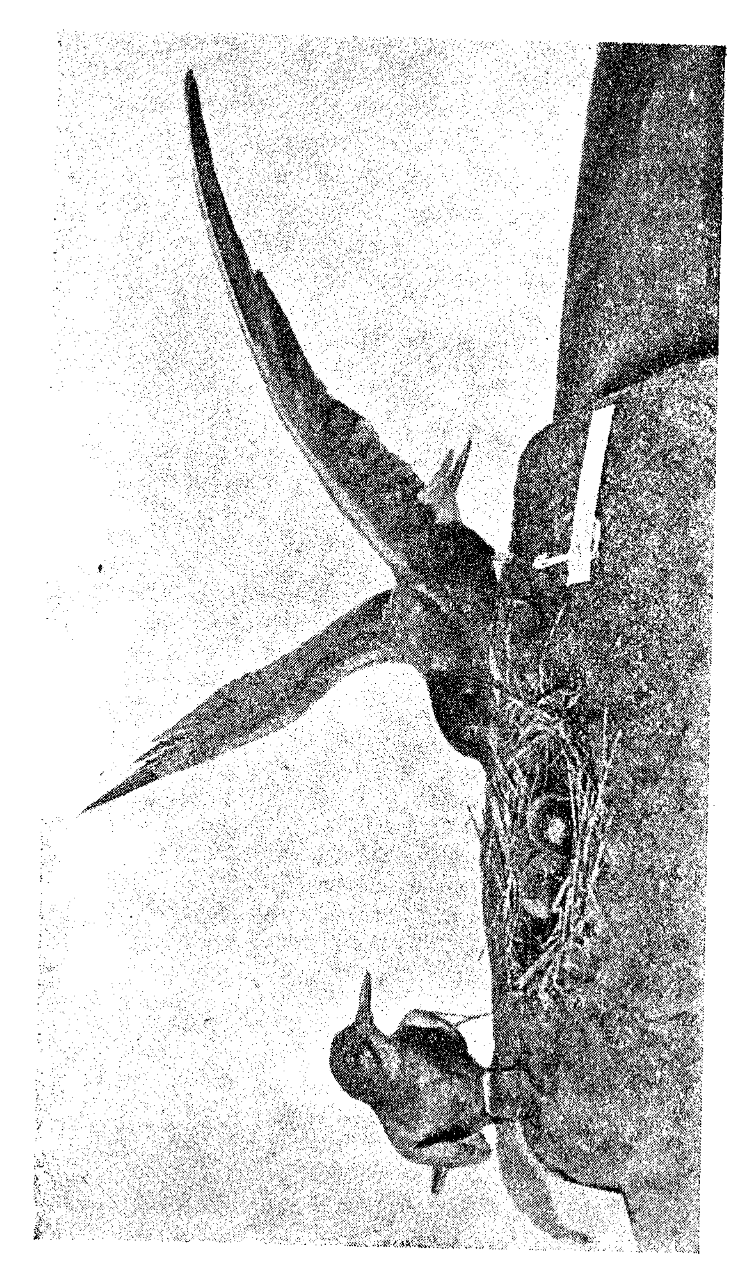

Fig. 219. — *Chlidonias nigra nigra* L. ♂, ♀. Chirighiță.
1: 3,42 din mărimea naturală.

Colombino, Pannelbogio, Petto-bianco; Engl.: *Black Tern;* Ung.: *Kormos szerkö, Fekete halászka, Czigány csér.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Ciocul este lung, scund, îngust şi mai întins decît la toate celelalte specii endemice, negru, cu colţul gurii roşu. Picioarele sînt mici, cu degete lungi şi membranele înotătoare scobite, aproape pînă la mijloc roşu-negricioase. Irisul brun închis.

Haină de vară. Capul şi grumazul, guşa, pieptul şi pîntecele sînt sur, ardesii; tectricele subcodale, albe; partea dorsală este sur-cenuşiu-albăstruie, iar pe marginea aripii are o dungă fină albă.

Haină de iarnă. Fruntea este albă, partea anterioară a capului sură, cea posterioară neagră; înaintea ochiului are o pată semilunară negricioasă; restul capului, grumazul şi toată partea ventrală sînt albe; partea dorsală ca şi la haina de vară, dar cu conture alb-brunatice.

Haină de tînăr. Aceasta se aseamănă cu haina de iarnă. Penele dorsale şi tectricele alare au dungi apicale şi pete marginale alb-brunatice şi brunroşcate întunecat; înaintea ochiului se află o pată semilunară neagră, peste urechi o pată triunghiulară, pe laturile capului o pată negru-ardezie şi o pată la fel, lunguiaţă, pe braţul inferior.

S i s t e m a t i c a. Tabloul nr. 90 înfăţişează dimensiunile în medie, dela 40 de exemplare din ţară.

TABLOUL nr. 90

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	30,5	23	10,5 / 7,9	1,8	3,1
	Min.	24,6	21,3	8,6 / 6,2	1,5	2,5
20 ♀ ad.	Max.	29,6	22,5	9,6 / 7,5	1,7	3
	Min.	23,1	20,9	8,2 / 6,1	1,5	2,5

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Europa şi în partea de vest a Asiei; peste iarnă în Africa.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Chirighiţa este o apariţie extrem de frecventă în toate bălţile din ţară, iar numărul lor, de multe ori ne pune de-a dreptul în uimire. Sosirea ei are loc pe la mijlocul lui aprilie, plecarea în septembrie; exemplare singuratice se mai văd pînă la mijlocul lui octombrie.

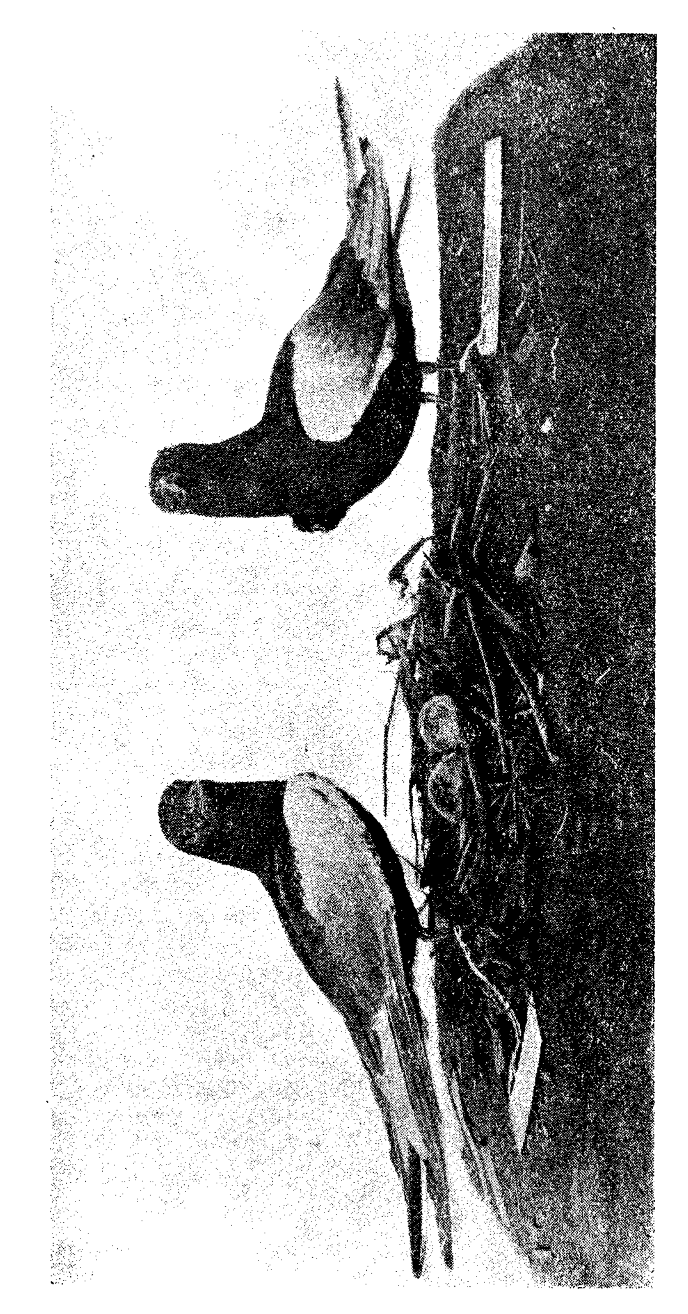

Fig. 220. — *Chlidonias leucoptera* Temm. ♂, ♀. Chirighiță cu aripi albe. 1 : 2,95 din mărimea naturală.

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	3. X
1897	»	»	19.IV	»	»	7. X
1898	»	»	14.IV	»	»	30. X
1899	»	»	19.IV	»	»	5. X
1900	»	»	10.IV	»	»	7. X
1901	»	»	15.IV	»	»	30.IX
1902	»	»	17.IV	»	»	10. X
1903	»	»	19.IV	»	»	8. X
1904	»	»	12.IV	»	»	1. X
1905	»	»	14.IV	»	»	4. X
1906	»	»	18.IV	»	»	29.IX
1907	»	»	17.IV	»	»	1. X
1908	»	»	15.IV	»	»	30.IX
1909	»	»	17.IV	»	»	11. X

Cuibăritul. Ea clocește totdeauna în colonii, niciodată în perechi singuratice. Cuibare proaspete se găsesc dela sfîrșitul lui mai pînă la sfîrșitul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 16 mai 1900. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 35,9×25,3 mm; maximum: 38,73×25,4 și 36,2×26,4 mm; minimum: 31,6×24 mm.

364. **Chlidonias leucoptera** Temm.

Chirighiță cu aripi albe (fig. 220, 221)

1789 *Sterna cinera* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 607.
1815 *Sterna leucoptera* Temminck, Man. d'Orn., p. 483.
1815 *Sterna leucoptera* Meis et Schinz, Vög. Schweiz, p. 264.
1821 *Sterna grisea* Horsfield, Trans. Linn. Soc. London, t. XIII, p. 199.
1826 *Hydrochelidon leucoptera* Boie, Rosso-As., t. II, p. 338.
1826 *Sterna fissipes* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 338.
1833 *Sterna leucouros* Seyfferlitz et Brehm, Isis, p. 985.
1838 *Hydrochelidon leucopterum* Bonap., Comp. List. B. Eur. et. N. Am., p. 61.
1844 *Hydrochelidon grisea, Hydrochelidon fissipes* Boie, Isis, p. 184.
1846 *Hydrochelidon nigra* Grey, Gen. B., t. III, p. 660.
1856 *Hydrochelidon subleucoptera* Brehm, Vogelf., p. 350.
1891 *Hydrochelidon leucoptera* Meisn., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 181.
1899 *Hydrochelidon leucoptera* (Meisn. et Schinz.) 1815, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 64.
1899 — 1903 *Hydrochelidon leucoptera* (Meisn. et Schinz.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 387.
1910 *Hydrochelidon leucoptera* (Meisn. et Schinz), R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 798.
1916 *Hydrochelidon leucoptera belli* Mathews, Austral. Avian. Rec., t. III, p. 55.
1930 *Hydrochelidon leucoptera* (Temm.), D. Linția (241), p. 295.
1932 — 1938 *Hydrochelidon leucoptera* (Temm)., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1685; *Chlidonias leucoptera*, id., t. IV, p. 488.

Numiri romînești: Chirighiță cu aripi albe, Pescăriță cu aripi albe, Chiră cu aripi albe.

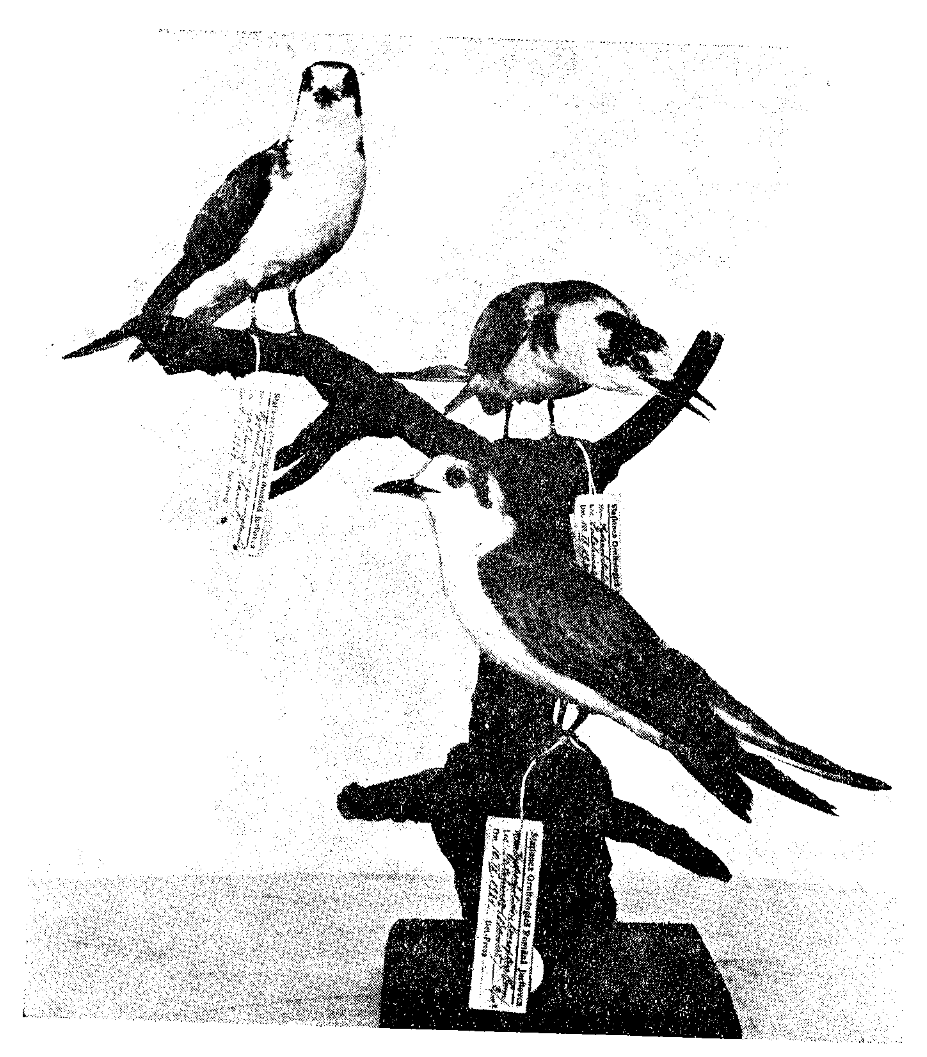

Fig. 221. — *Chlidonias nigra nigra* L. și *Chlidonias leucoptera* Temm. (toamna), juv. 1 : 3,04 din mărimea naturală.

N u m i r i   s t r ă i n e: Rus.: *Belacrîlaca cracica;* Germ.: *Weissflügelige Seeschwalbe, Weisschwingige Seeschwalbe oder Wasserschwalbe;* Franc.: *Hirondelle de mer leucoptère, Sterne leucoptère, Guifette noire;* Ital.: *Mignattino alibianche, Mignattino zampe-rosso, Sterna nera;*Engl.: *White-winged Tern, White-winged black Tern;* Ung.: *Fehérszárnyu halászka, Fehérszárnyu szerkö.*

C a r a c t e r e l e   s p e c i e i. Ciocul negru-roşcat este foarte puternic şi foarte ascuţit. Picioarele sînt roşii aprins, membranele înotătoare adînc scobite. Irisul brun închis. Coada numai slab bifurcată.

Haină de vară. Capul, grumazul, spatele anterior şi partea ventrală pînă la picioare sînt de un negru întunecat. Tectricele alare, marginea aripilor, coada cu tectricele ei şi tîrtiţa, albe, în rest este sur-albăstruie.

Haină de iarnă. Părţile dorsale sînt alb-surii; înaintea ochiului are o mică pată întunecată. Mantaua este sură deschis; încheietura aripii albă; pe braţul inferior are o dungă întunecată, restul este alb.

Haină de tînăr. Spatele negru-brunatic mat, cu dungi brun-ruginii deschis la pene, printre care străbate puţin sur-cenuşiu; umerii şi rectricele sînt sur-cenuşii deschis, cu dungi apicale brunatic-albicioase.

S i s t e m a t i c a. Din douăzeci şi unul de exemplare din această specie colectate în toate penajele, voi reda în tabloul nr. 91 dimensiunile în medie dela şaisprezece chirighiţe cu aripi albe.

TABLOUL nr. 91

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
8 ♂ ad.	Max.	30	23	8/6	2,1	2,6
	Min.	25,6	21	7/5,5	1,9	2,4
8 ♀ ad.	Max.	28,9	22,7	7,9/6	2	2,6
	Min.	24,3	19,9	6,8/5,4	1,8	2,4

Păsările din anul trecut nu sînt încă gata cu năpîrlirea cînd sosesc la noi şi par extraordinar de tărcate.

A r i a   g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Europa centrală şi de sud, ca şi în regiunile temperate din Asia; peste iarnă în Africa, Asia de sud, insulele Sonde, Australia şi Noua Zeelandă.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Dintre cele trei specii de *Hydrochelidon* (= *Chlidonias*), aceasta este hotărît cea mai rară, totuşi apare în mod regulat. Sosirea ei are loc în prima jumătate a lui mai, plecarea în septembrie.

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare regulată în bălţile Dunării, mai ales însă în deltă. Douăzeci şi cinci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 34,28×24,92; maximum: 35,8×26,3; minimum: 29,3×22,7 mm.

Chirighiţa cu aripi albe cloceşte, deşi mai rar, şi în interiorul ţării.

În Banat, primăvara anului 1940 fiind foarte ploioasă, a rămas pe locurile fostelor holde, multă apă şi băltoace; din această cauză pămîntul nu a putut fi cultivat, rămînînd sub apă pînă vara tîrziu, şi s-au strîns aci o sumedenie de păsări acvatice. Astfel în hotarul comunei Becicherecul Mic la « Fertău » (18 km spre vest de Timişoara) între alte specii au clocit şi vreo 50—60 de perechi de chirighiţă, între care şi 5—6 perechi de chirighiţă cu aripi albe. Am vizitat această colonie prima dată la 11 iunie 1940, cînd cea mai mare parte a cuibarelor erau mult incubate, sau puii deja ieşiţi. Cu această ocazie am colectat şi un cuibar de chirighiţă cu aripi albe cu 4 ouă, care se deosebesc de ouăle chirighiţei comune numai prin coloarea de bază puţin mai deschisă şi printr-o neînsemnată diferenţă de mărime în minus. Am vizitat şi la 16 iunie această interesantă şi variată colonie temporară, colectînd material diferit pentru muzeu.

Grupa biologică din figura 221 a fost colectată tot aici.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează în prezent următoarele exemplare colectate în Banat:

1 ♀ în penaj de transiţie, împuşcată la 15.VII. pe ostrovul de la Moldova Veche (r. Moldova Nouă);
2 ♂♂ ad., împuşcaţi la 20.V.1918, lîngă bălţile de la Satchinez (r. Timişoara);
1 ♂ ad., împuşcat la 14.V.1921, tot la Satchinez;
1 ♂ şi ♀ ad., împuşcate la 16.VI.1940, în hotarul comunei Becicherecul mic (r. Deva);
2 ♂ ad. împuşcaţi la 20 şi 23.V.1946 la Satchinez.

În Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu se păstrează 4 exemplare împuşcate în Transilvania de asemenea şi în colecţia lui A. BUDA de la Rea (r. Haţeg) ca şi a lui I. CSATÓ (Aiud).

365. **Chlidonias hybrida hybrida** (Pallas)

Chirighiţă cu bărbie albă

1820 *Sterna leucopareia* Natterer, Temm. Man. d'Orn., p. 746.
1820 *Sterna delamotta* Vieill., Encicl. Meth., t. I, p. 350.
1825 *Sterna javanica, Viralva indica, Viralva leucopareia* Steph., in Shaw's Gen. Zool., t. XIII, p. 158, 169, 171.
1826 *Sterna hybrida* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 238.
1826 *Pelodes leucopareia* Kaup., Naturl. Syst., p. 106.
1831 *Hydrochelidon leucopareia* Brehm, Vög. Deutschl., p. 797.
1842 *Hydrochelidon hybrida* Bonap., Cat. Ucc. Eur., p. 77.
1846 *Hydrochelidon similis Hydrochelidon javanica, Hydrochelidon indica* Gray, Gen. B., t. III, p. 660.

1855 *Hydrochelidon leucogenys, Hydrochelidon meridionalis, Hydrochelidon nilotica*, Brehm, Vogelf., p. 350, 351.
1856 *Hydrochelidon delalandii* Bonap., Compt. Rend., t. XLII, p. 773.
Sterna innotata Beav., Ibis, t. 168, p. 404.
1866 *Hydrochelidon leucopareja danubialis, subleucopareja* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 15 (Nomina nuda !).
1872 *Pelodes hybrida* Olple-Gall., Contr. Faun, Orn. Eur. Occ., t. XI, p. 41.
1884 *Hydrocecropis delamotta, Hydrocecropis similis, Hydrocecropis leucogenys, Sternula delamotti, Sternula javanica* Boie Isis, p. 178, 179, 183.
1891 *Hydrochelidon hybrida* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 181.
1899 *Hydrochelidon hybrida* (Pall.), 1811, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 63.
1899 — 1903 *Hydrochelidon leucopareia* (Natt.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 389.
1910 *Hydrochelidon leucopareia* Natt., R. Dombrowki, Orn. Rom., p. 800.
1930 *Hydrochelidon leucopareia leucopareia* (Temm.), D. Linţia (241), p. 295.
1932 — 1938 *Hydrochelidon leucopareia leucopareia* (Temm.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1686; *Chlidonias hybrida* (Pallas), id., t. c., t. IV, p. 488.

Numiri romîneşti: Chirighiţă cu bărbie albă, Chirighiţă cu gît alb, Pescăruş hibrid, Pescăruş cu gît alb.

Numiri străine: Rus.: *Bieloşciecaia cracica;* Germ.: *Weissbärtige Seeschwalbe, Schnurrbärtige Seeschwalbe, Bleigraue Seeschwalbe;* Franc.: *Hirondelle de mer moustac* sau *hybride, Guifette hybride, Hydrochelidon cendre;* Ital.: *Mignattino bigio, Rondine die mare piombata;* Engl.: *Whiskered Tern;* Ung.: *Fattyu szerkö Szürkehasu halászka.*

Caracterele speciei. Ciocul puternic este roş sanguin, la tinereţe roşu-gălbui-murdar cu vîrf negricios. Picioarele roşu-cinabru. Irisul brun închis. Coada puternic bifurcată.

Haină de vară. Fruntea, creştetul şi cerbicea pînă la spate sînt negre. Bărbia, frîul şi obrajii, albe. Grumazul, tectricele alare şi coada sure deschis; spatele anterior şi remigele mai întunecate; partea ventrală sur-negricioasă.

Haină de iarnă. În această haină, capul pînă la cerbice ca şi partea ventrală sînt albe.

Haină de tînăr. Spatele este roşcat-gălbui, cu benzi transversale late, colţurate.

Sistematica. Un mascul foarte bătrîn împuşcat de DOMBROWSKI la 7 iunie 1898 la Razelm, avea un uşor suflu roz pe toate părţile albe ale corpului, aceasta însă s-a decolorat după cîteva luni.

Aria geografică. Locuieşte în partea temperată a regiunii palaearctice; iarna în toată Africa, India, Ceylon, Arhipelagul Malaiez şi Australia.

Răspîndirea şi biologia. Această pasăre apare de obicei la începutul lui mai, în societăţi mai mici sau mai mari. Cea mai timpurie sosire a fost la 30 aprilie 1900•

Această specie nu este nici pe departe aşa de frecventă, ca chirighiţa neagră. Deja la sfîrşitul lui august şi în septembrie ele migrează iarăşi spre sud, iar către sfîrşitul lui septembrie părăsesc complet ţinutul.

TABLOUL nr. 92

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	32	24,3	10 / 7,2	2,3	2,8
	Min.	27,8	22	8,6 / 7	2,1	2,3
15 ♀ ad.	Max.	31,2	24	9,1 / 7,1	2,3	2,6
	Min.	27,7	22	8,5 / 7	2,1	2,3

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare destul de frecventă în bălţile Dunării. Toate cuiburile înnotau pe apă, însă prin vegetaţia bogată a acesteia au fost asigurate în contra deplasării de către curenţii de apă. Cuibarul constînd din trei ouă se găseşte la sfîrşitul lui mai sau începutul lui iunie. Patruzeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 37,72×28,67 mm; maximum: 43,2×28 mm; minimum: 34,1×27,4 mm.

În timpurile trecute, era destul de frecventă şi în Transilvania, Crişana şi mai ales în Banat, dar în urma dispariţiei bălţilor mai mari, numărul lor a scăzut foarte mult; cele mai multe exemplare care se păstrează în muzeele actuale, au fost colectate pe la sfîrşitul secolului trecut.

366. **Gelochelidon nilotica nilotica** (Gm.)

Pescar maritim rîzător (fig. 222)

1789 *Sterna nilotica* Gmelin, Syst. Nat., t. I., 2, p. 606.
1813 *Sterna anglica* Mont. Orn. Dict. Suppl.
1820 *Sterna aranea* Vieill, Enc. Meth, t. I, p. 348.
1821 *Sterna Affinis* Horsfield, Trans. Linn. Soc. London, t. XIII, p. 199.
1822 *Thalasseus anglicus* Boie, Isis, p. 563.
1822 *Sterna risoria* Brehm, Beitr. z. Vögelkunde, t. III, p. 650.
1824 *Sterna risoria, Sterna meridionalis* Brehm, Lehrb. Eur. Vög., p. 682, 988.
1825 *Viralva anglica, Viralva affini* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XIII, p. 174 — 175.
1831 *Gelochelidon balthica, Gelochelidon agraria, Gelochelidon meridionalis, Gelochelidon aranea* Brehm, Vög. Deutschl., p. 772 — 775.
1832 *Laropis anglica* Wagl., Isis, p. 1225.
1838 *Gelochelidon anglica* Bonap., Comp. List. B. Eur. et N., p. 61.
1842 *Gelochelidon palustris* Macgill., Man. Br. Orn., t. II, p. 237.

1844 *Gelochelidon affinis, Gelochelidon macrotarsa* Boie, Isis, p. 187.
1855 *Gelochelidon velox* Brehm, Vogelf., p. 347.
1871 *Sterna nilotica* Gray, Handl., B. t. III, p. 119.

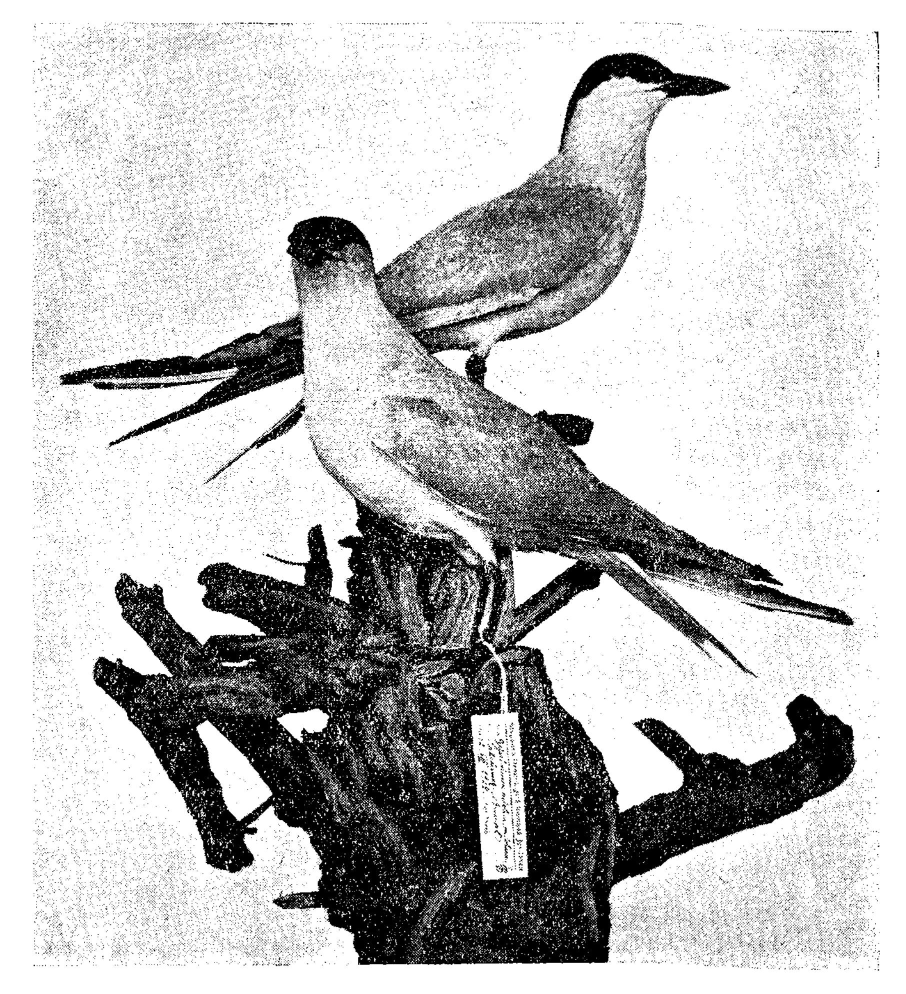

Fig. 222. — *Gelochelidon nilotica nilotica* (Gm.). Pescar maritim rîzător. 1: 4,06 din mărimea naturală.

1884 *Gelochelidon nilotica* Stejn., Auk. p. 346.
1891 *Sterna nilotica* Haas. (*anglica* Mont.), I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 179.
1899 *Sterna nilotica* Hasselqu, 1762, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 57.
1899 — 1903 *Gelochelidon anglica* (Mont.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 382.
1910 *Sterna anglica* Mont., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 789.
1932 — 1938 *Gelochelidon nilotica nilotica* (Gm.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912 — 1921, t. II, p. 1689; t. IV, p. 488.

Numiri romîneşti: Pescar maritim rîzător, Pescăruş rîzător Pescar rîzător.

Numiri străine: Rus.: *Ciaicanasaia cracica;* Germ.: *Lachseeschwalbe, Baltische Lachseeschwalbe, Englische Seeschwalbe*; Franc.: *Hirondelle de mer hansel. Hirondelle de mer anglaise. Hirondelle de mer rieuse, Sterne hansel*; Ital.: *Rondine de mare gambe nere. Beccapesci inglese;* Engl.: *Gull-billed Tern;* Ung.: *Kaczagó csér, Kaczagó halászka.*

Caracterele speciei. Ciocul negru, asemănător cu al martinilor, este scurt şi puternic. Picioarele negre. Irisul brun întunecat. Coada, pe un sfert din lungime, scobită; rectricele externe sînt cam cu 3 cm mai lungi decît cele următoare.

Haină de vară. Capul şi cerbicea sînt negre întunecat. Mantaua şi coada albastru-surii; întreagă partea ventrală, albă.

Haină de iarnă. Ca şi cealaltă, dar capul este alb-suriu,cu striuri rahiale întunecate.

Haină de tînăr. Capul şi cerbicea albe, cu pete întunecate; întreagă partea dorsală este brun-surie, cu tivuri brunatice şi albe.

Sistematica. Patruzeci şi unu de exemplare, pe care le-a colectat DOMBROWSKI în ţară, se grupează după penajul lor astfel:

10	exemplare	masculi adulţi în haină năpîrlită de vară
10	»	femele adulte în haină năpîrlită de vară
8	»	masculi adulţi la începutul năpîrlirii hainei de iarnă
7	»	femele adulte la începutul năpîrlirii hainei de iarnă
3	»	masculi în haină de tînăr
3	»	femele în haină de tînăr.

DOMBROWSKI nu a primit niciodată un exemplar în haină de iarnă complet năpîrlită, deoarece acest pescăruş ne părăseşte înainte de a fi îmbrăcat complet această haină.

TABLOUL nr. 93

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	39,3	32,7	14,3 / 10,8	3,6	4,2
	Min.	37	31	10,8 / 9	3,3	3,6
10 ♀ ad.	Max.	37,8	32,4	14 / 10,5	3,6	4,1
	Min.	36,7	31	10,7 / 8,8	3,2	3,3

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în Africa de nord, Europa de sud şi unele părţi din Europa centrală; în Asia zona temperată şi tropicală şi Arhipelagul Malaic, în Australia ca şi în unele ţinuturi din America de nord şi sud.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Pe coastele mării şi în lagune este foarte frecventă în interiorul ţării se întîlneşte numai rar. În lunile iunie şi iulie apar deseori la Dunăre cîrduri de exemplare încă necomplet năpîrlite. Sosirea lor are loc în a doua jumătate a lunii aprilie, iar plecarea în septembrie.

C u i b ă r i t u l. Cloceşte cu miile în lagunele mării. Cuibarul, constînd din trei ouă, se găseşte de obicei la mijlocul lui mai, însă şi în iunie sînt cuibare proaspete. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 48×35,14 mm; maximum: 51,9×36,7 şi 49×37,6 mm; minimum: 44,1×33 mm.

Exemplarele din figura 222, 2 masculi adulţi în haină de vară completă, au fost împuşcaţi mai de curînd, la 12 august 1934, dintre 4 exemplare, în bălţile comunei Satchinez (reg. Timişoara).

H r a n a. În afară de peşte mănîncă foarte bucuros rîme, melcişori şi insecte mai mari, în deosebi lăcuste.

367. **Hidroprogne tschegrava tschegrava** (Lep.)

Pescar mare răpitor

1770 *Sterna tschegrava* Lepechin, Nov. Comm. Petr., t. XIV, p. 500.
1770 *Sterna caspia* Pall., Nov. Comm. Petr., t. XIV, p. 582.
1771 *Larus atricapilla* Gmel, Nov. Comm. Petr., t. XV, p. 478.
1788 *Sterna caspia* Sparmm., Mus. Carls.
1805 *Sterna megrarhynchos* Wolf et Mey, Vög. Deutschl., t. II, p. 33.
1822 *Thalasseus caspius* Boie, p. 563.
1824 *Sterna Schillingi* Brehm, Lehrb. Eur. Vög., p. 681.
1829 *Hydroprogne caspia* Kaup., Natürl. Syst., p. 91.
1831 *Sylochelidon baltica, Sylochelidon caspia, Sylochelidon Schillingi* Brehm, Vög. Deutschl., p. 769 — 770.
1832 *Helopus caspius* Vagl., Isis, p. 1224.
1837 *Thalassites melanotis* Sw., B. W. Afr., p. 253.
1844 *Sylocheliodon melanotis, Sylochelidon macrorhyncha* Boie, Isis, p. 186.
1862 *Thalasseus imperator* Coues, Proc. Ac. Nat. Sci. Philadelphia, p. 538.
1866 *Sylochelidon caspia vera* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum !).
1899 — 1903 *Hydroprogne caspia* (Pall.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 380.
1910 *Sterna caspia* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 787.
1932 — 1938 *Hydroprogne tschegrava tschegrava* (Lep.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1692; t. IV, p. 489.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Pescar mare răpitor, Pescăruş mare răpitor, Rîndunea de mare răpitoare, Chirighiţă, Chira, Pescar, Pescăruş, Martin cerchez (după DOMBROWSKI).

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Cracica, Çiegrava, Ciegrava;* Germ.: *Raubseeschwalbe, Kaspische Raubseeschwalbe, Kaspische Meerschwalbe, Grosse Schwal-*

benmöve, Kreischmöve; Franc.: *Hirondelle de mer tschegrava, Hirondelle de mer caspienne, Sterne Tschegrawa;* Ital.: *Rondine di mare maggiore, Beccapesci maggiore, Sterna maggiore;* Engl.: *Caspian Tern;* Ung.: *Lócsér.*

Caracterele speciei. Ciocul este puternic şi mare, roşu. Picioarele la adulţi sînt negre, la tineri, brunatice. Coada scurtă şi numai puţin scobită.

Haină de vară. Partea superioară a capului şi cerbicea cam pînă sub ochi sînt negre; toată partea ventrală şi coada, albe; partea dorsală, brun-surie; aripile brun-surii întunecat.

Haină de iarnă. În această haină capul este pătat cu alb.

Haină de tînăr. Toate penele mantalei au o dungă apicală colţurată brună întunecat şi albă; cele mai lungi remige sînt la vîrf, negru-brunatice; coada este cenuşie deschis, marginită cu brun-negricios şi alb.

Sistematica. Acest pescăruş de mare, pare să aibă nevoie de doi ani, pînă ce ajunge la coloraţie completă, dat fiindcă exemplarele împuşcate în iunie erau încă nenăpîrlite. În interiorul ţării nu pătrunde.

TABLOUL nr. 94

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	57,8	43,5	17,2 / 12	4,8	7,2
	Min.	53,5	38,5	14,3 / 11	4,3	6,5
10 ♀ ad.	Max.	55,5	41,4	16,7 / 11,3	4,7	7,2
	Min.	53	38,4	14,2 / 11	4,4	6,4

Aria geografică. Este răspîndit din Europa centrală pînă în Africa de sud; în Asia spre est pînă către R. P. Chineză, spre sud pînă la Arhipelagul Malaiez, Australia şi Noua Zeelandă, în America din California pînă în Mexic.

Răspîndirea şi biologia. Locul de poposire a acestui pescar mare răpitor este exclusiv marea şi lagunele ei. Deşi numărul lor a scăzut întrucîtva în ultimii ani, totuşi este destul de frecvent şi azi. Dintre toţi pescarii maritimi, acesta se caracterizează prin vigilenţa extraordinară şi sălbăticia sa, astfel că în afară de locul de cuibărit numai cu greu se poate împuşca. Prietenul meu S. PAŞCOVSCHI îmi comunica mai recent că la 26 şi 28.IX. 1950 a văzut la Tulcea, deasupra Dunării, o pereche sburînd prin port.

Cuibăritul. Lîngă lagunele dela mare Razelm şi Sinoe, se găseşte şi azi cîte o colonie de cuibărit dar cu mult mai puţin numeroase ca în trecut După fraţii SINTENIS şi A. ALLEON în timpurile mai de demult aceste păsări

ar fi clocit aci cu miile. Cuibarul, constînd din trei ouă, se găseşte abia la începutul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar s-a găsit la 1 iunie 1901 la Sinoe, puţin mai la margine dela colonia mare, care prezenta numai cîteva cuiburi cu cîte unul sau două ouă. Treizeci şi şase de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 62,81×43,14 mm; maximum: 65,1×42 şi 61×45 mm; minimum: 60×42 mm.

368. **Sterna sandvicensis sandvicensis** Lath.

Rîndunea maritimă mică

1787 *Sterna sandvicensis* Latham., Gen. Synops, Suppl., t. I, p. 296 (Ex. Latham Gen. Synops, t. III, 2, p. 356).
1788 *Sterna cantiaca* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 606.
1789? *Sterna africana* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 605.
1790? *Sterna stülbberica* Otto, Übers. von Buffons Naturg., t. XXXI, p. 104 u. Abbid.
1790 *Sterna boysii* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 806.
1798 *Sterna columbina* (? nec *Larus columbinus* Scop.) Schrank, Fauna Boica, t. I, p. 252.
1810 *Sterna canescens* Meyer, Mey. et Wolf, Taschb., t. II, p. 458.
1822 *Thalasseus cantiacus* Boie, Isis, p. 563.
1829 *Actochelidon cantiaca* Kaup. Natürl. Syst., p. 31.
1831 *Thalasseus canescens, Thalasseus candicans* Brehm, Vög. Deutschl., p. 776 — 777.
1855 *Thalasseus Pauli de Würltb.* Brehm, Vogelf., p. 346.
1866 *Thalasseus cantianus gallicus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum !).
1881 *Sterna cantiaca acuflavida* Ridgw., Bull., U.S.N.M., p. 53.
1884 *Sterna sandvicensi acuflavida* Baird, Brew. et Ridgw. Wat. — B. N. Am., t. II, p. 288.
1887 *Actochelidon sandvicensis* Salvad., Ucc. Ital., p. 275.
1899 — 1903, *Sterna cantiaca* Gmel., I. Madarász, Magy. Mad., p. 383.
1910 *Sterna cantiaca* Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 791.
1932 — 1938 *Sterna sandvicensis sandvicensis* Lath., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1699; t. IV., p. 489.

Numiri romîneşti: Rîndunea maritimă mică, Pescăruş mic, Chirighiţă, Chiră, Pescar, Pescăruş de mare (Dombrowski).

Numiri străine: Rus.: *Cernosaia, Martusca, Pestranasaia caracica*; Germ.: *Brandseeschwalbe, Kentische, Stübersche, Kamaschatkaische, Cayenische, Mexicanische, Kapsche-Meerschwalbe, Weissliche, Weissgraue, Schwarzschnaeblige-Seeschwalbe;* Franc.: *Hirondelle de mer caugek;* Ital.: *Beccapesci, Sterna mezzana;* Engl.: *Sandwich Tern;* Ung.: *Kenti csér.*

Caracterele speciei. Ciocul este svelt, îngust şi lung, negru, la vîrf galben, culoare care se poate extinde şi pînă la mijloc, sau chiar şi pînă la rădăcină. Picioarele negre au talpa galbenă. Irisul brun închis. Coada bifurcată pînă la mijloc.

Haină de vară. Partea superioară a capului, pînă la marginea de dedesubt a ochiului este neagră întunecat; coada şi partea ventrală sînt albe, iar în timpul vieţii este suflată roşcat palid.

Haină de iarnă şi haină de tînăr. Partea superioară a capului şi cerbicea sînt striate cu negru şi alb; la ultima în afară de aceasta, partea dorsală este albă, cu tivuri gălbui şi cu pete întunecate longitudinale şi transversale.

S i s t e m a t i c a. Despre această specie, DOMBROWSKI scrie următoarele: « Cea mai mare parte a exemplarelor ce le am din ţară, prezintă caracterele subspeciei *Thalasseus Pauli de Würltemberg*, creată de L. BREHM[1]). Albul de pe steagul intern ajunge la remigele anterioare pînă la vîrf. Eu am găsit însă acest caracter, dar foarte rar, la exemplarele de pe litoralul francez, dr. O. REISER la toate exemplarele din Grecia şi la o pasăre din Helgolanda ».

TABLOUL nr. 95

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
8 ♂ ad.	Max.	45,1	32	17,5 / 7,6	2,6	5,9
	Min.	41,1	28,7	15,2 / 6,6	2,4	5,4
8 ♀ ad.	Max.	43,8	31,7	15,8 / 7,5	2,6	5,7
	Min.	37,5	28,3	14,1 / 6,4	2,4	5,3

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte exclusiv la mare şi anume Marea Nordică, Oceanul Atlantic şi Marea Mediterană, Marea Neagră şi Marea Roşie, ca şi Marea Caspică.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Răspîndirea acestei specii, ca şi la specia anterioară, se mărgineşte exclusiv la litoralul Mării Negre şi la lagune. Sosirea ei are loc în a doua jumătate a lui aprilie, iar la sfîrşitul lui septembrie majoritatea pleacă iarăşi; exemplare singuratice se mai pot observa încă, pînă la mijlocul lui octombrie, pe litoralul mării.

C u i b ă r i t u l. Rîndunica maritimă mică cloceşte într-o colonie mare, lîngă lacul Sinoe (r. Babadag). Fraţii SINTENIS şi A. ALLEON o consideră ca pasăre clocitoare a Dobrogei. Cei dintîi evoluează numărul perechilor clocitoare la Sinoe, la o sută de mii şi amintesc în alt loc, cum că ouă albe curat la această specie nu se întîlnesc tocmai rar; astăzi însă nici pe departe nu mai poate fi vorba de asemenea cantităţi.

Cuibarul constînd din trei ouă, este complet de obicei în a doua jumătate a lunii mai. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 50,7×35,9 mm; maximum 55×36,9 şi 53,8×36,1 mm; minimum: 45,1×30 mm.

[1]) Vogelf., 1855, p. 346.

369. Sterna hirundo hirundo L.

Rîndunea maritimă vulgară

1758 *Sterna Hirundo* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 137.
1760? *Larus columbinus* id., t. c., p. 83.
1766 *Sterna hirundo* (part.) Linné, Syst. Nat., t. I, p. 227.
1769? *Latus bicolor* et *Sterna Scopoli* Annus I., Historico Nat., p. 81, 82.
1819 *Sterna fluviatilis* Naum., Isis, p. 1847.
1824 *Sterna Nitzschii* Kaup. Isis, p. 153.
1831 *Sterna pomarina* Brehm, Vög. Deutschl., p. 781.
1831 *Sterna Oceani* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 786, 1019.
1831 *Sterna lacustris* id., t. c., p. 1020.
1836 *Sterna Marina* Eyton, Cat. Brit. B. (Ex. Raius !), p. 55.
1837 *Sterna senegalensis* Swains., B. W. Afr., t. II, p. 250.
1838 *Sterna Wilsonii* Bonap. Comp. List., B. Eur. et N. Am., p. 61.
1844 *Hidrocecropis senegalensis, Hydrocecropis hirundo, Hidrocecropis Wilsonii,* Boie, Isis, p. 179.
1855 *Sterna Blasii* Brehm, Vogelf., p. 348.
1857 *Sterna vulgaris* Dubois, Ois. Belge, Taf. 255.
1866? *Sterna macrodactyla* et *macroptera* Blasius, Journ. f. Orn., p. 75, 76, 79.
1886 *Sterna major* Olphe-Gall., Contr. Faun. Orn. Eur., t. X, p. 28.
1891 *Sterna hirundo macroptera* Hartert, Kat. Vogelsamml. Senck, p. 239.
1891 *Sterna fluviatilis* Naum., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 179.
1899 *Sterna hirundo* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 58.
1899 — 1903 *Sterna fluviatilis* Naum., I. Madarász, Magy. Mad., p. 385.
1910 *Sterna fluviatilis* Naum., R. Dombrowski, Orn. Rom, p. 793.
1915 *Sterna hirundo turkestanika* Sarudny, Mess. Orn. (Orn. Mitt.) p. 226.
1932 — 1938 *Sterna hirundo hirundo* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1701; 1921 — 1922, t. III, p. 2222; t. IV, p. 490.

Numiri romîneşti: Rîndunea maritimă vulgară, Pescăriţă cu cap negru, Pescăruş de baltă, Pescăruş cu cap negru, Crişcova.

Numiri străine: Rus.: *Martişca, Krascaraşnaia, Recinaia, Obîcnavennaia, Cracica, Recinaia cracica;* Germ.: *Flusseeschwalbe, Fluss-Meerschwalbe, Gemeine -, Grosse -, Rotfüssige -, Aschgraue -, Schwarzköpfige-Europäische Meer-* oder *Seeschwalbe;* Franc.: *Hirondelle de mer, Pierre-Garin, Sterne Hirondelle, Hirondelle de mer vulgaire, Sterne Pierre-Garin;* Ital.: *Rondina di mare, Pescarin;* Engl.: *Common Tern, Sea-Swallow, Kirmew, Picket, Tarney, Pictarney, Rittock, Tarret, Spurre, Scraye, Gullteaser;* Ung.: *Küszvágó-Csér, Kösönséges halászka, Halász csér, Csiliing.*

Caracterele speciei. Ciocul şi picioarele sînt roşii ca miniul, primul cu vîrful negru. Irisul brun închis. Pe steagul intern al primei remige se află o dungă întunecată, lată de 5 mm cam la 7 cm distanţă de vîrf.

Haină de vară. Dela frunte spre cerbice trece o dungă lată neagră; pieptul este sur-argintiu, partea ventrală albă; spatele şi partea superioară

a aripilor sînt sur-albăstrui-porumbace, remigele primare sure închis; remigele posterioare albastru-surii; acestea ca şi axilarele, au vîrfuri albe. Coada este albă; rectricele exterioare au steagul exterior sur închis.

Haină de iarnă. În această haină, fruntea şi frîul sînt albe, restul părţii superioare a capului pătat cu negru.

Haină de tînăr. Fruntea şi partea anterioară a creştetului este albă, cu un suflu brunatic pe restul părţii superioare a capului, pînă pe cerbice este negru-mat, pe braţul inferior are o dungă sur-negricioasă; mantaua este sur cenuşie deschis, penele sînt tivite cu alb-gălbui şi brun închis.

Sistematica. Un mascul adult, împuşcat pe lacul Razelm la 1 iunie 1899, avea pe calota neagră a capului un suflu brunatic, colorat mai intens spre baza ciocului.

TABLOUL nr. 96

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	40,1	27,4	17/7,2	2,2	5,7
	Min.	36,9	25	14,5/6,5	1,8	3,5
20 ad.	Max.	40	27,2	16,1/7	2,2	4.7
	Min.	36,5	24,8	14,1/6,4	1,8	3,6

Aria geografică. Trăieşte în Europa cu excepţia extremului nord, în zona temperată din Asia, în Africa de nord şi America de nord; peste iarnă în America centrală şi de Sud, Africa de sud, India şi Ceylon.

Răspîndirea şi biologia. Rîndunica maritimă vulgară este cea mai frecventă şi cea mai răspîndită dintre toate speciile înrudite. Sosirea ei are loc pe la mijlocul lui aprilie plecarea în septembrie.

1896	Primul	exemplar	—	Ultimul	exemplar	28.IX
1897	»	»	13.IV	»	»	3. X
1898	»	»	18.IV	»	»	29.IX
1899	»	»	13.IV	»	»	25.IX
1900	»	»	10.IV	»	»	1. X
1901	»	»	17.IV	»	»	30.IX
1902	»	»	14.IV	»	»	2. X
1903	»	»	12.IV	»	»	1. X
1904	»	»	13.IV	»	»	30.IX
1905	»	»	9.IV	»	»	3. X

1906	Primul exemplar	12.IV		Ultimul exemplar		6. X
1907	» »	14.IV		» »		26.IX
1908	» »	15.IV		» »		30.IX
1909	» »	19.IV		» »		5. X

Cuibăritul. Clocește în țară cu miile, cînd în colonii mai mici, cînd în colonii mai mari. Ele își așează cuibul atît pe dunele uscate, cît și în mijlocul bălților pe trunchi plutitori, trestie bătrînă etc. DOMBROWSKI a găsit o colonie interesantă de 58 de perechi, pe o punte împletită din nuiele, dusă de apă. Cuibarul, constînd din trei ouă, se găsește de obicei la sfîrșitul lui mai și începutul lui iunie. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 41,12×30,4 mm; maximum; 48×31,2 și 45×32,4 mm; minimum: 35,3×27,1 mm.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează mai multe cuibare dela această specie, între care și cinci cuibare cu cîte un ou proaspăt, de diferite culori, colectate la 27 iunie 1930, în Dobrogea, lîngă Casapchioi (« Petece »), toate derivînd din al doilea rînd de ouă. Între aceste ouă singuratice se află și unul de culoare uniform albă, bătînd foarte ușor în verzui, aproape complet fără pete, numai cu vreo 5—6 puncte brun-surii, de mărimea unei gămălii de ac și mai multe punctișoare mici răspîndite rar peste tot. Primele cuibare au fost cu siguranță distruse.

370. **Sterna albifrons albifrons** Pall.

Rîndunea maritimă pitică

1764 *Sterna albifrons* Pallas, Vroegs Cat. Verzam. Vogelen. Adumbratiuncula, p. 6.
1766 *Sterna minuta* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 228.
1771 *Sterna metopoleucos* Gmelin, Nov. Comm. Acad. Petropol., t. XV, p. 475.
1822 *Sternula minuta* Boie, Isis, p. 563.
1831 *Sternula fissipes, Sternula pomarina, Sternula danica* Brehm, Vög. Deutschl., p. 790 — 791.
1842 *Hydrochelidon minuta* Bonap., Cat. Ucc. Eur., p. 77.
1854 *Sternula orientalis* Lichtst, Nomencl. Av., p. 98.
1855 *Sternula danubialis, Sternula meridionalis* Brehm, Vogelf., p. 349.
1866 *Sternula minuta vera, arenaria, microrhynchos* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 14 — 15 (Nomina nuda !).
1891 *Sterna minuta* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 180.
1899 *Sterna minuta* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 62.
1899 — 1903 *Sterna minuta* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 386.
1902 *Sterna minuta innominata* Sarudny et Loudon, Orn. Monatsber, p. 150.
1910 *Sterna minuta* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 795.
1928 *Sterna albifrons praetermissa* St. Baker, Bull. B. O. Club, t. XLIX, p. 39.
1932 — 1938 *Sterna albifrons albifrons* Pall., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912 — 1921, t. II, p. 1712; t. IV, p. 491.

Numiri romînești: Rîndunea maritimă pitică, Rîndunea maritimă cu fruntea albă, Pescăruș pitic. Chirighiță, Chira, Pescar (DOMBROWSKI).

Numiri străine: Rus.: *Martişca malaia, Cracica malaia;* Germ.: *Zwergseeschwalbe, Kleine Seeschwalbe, Kleine Meerschwalbe, Kleinste Möwe, Kleinste Fischmöve;* Franc.: *Sterne naine, Petite hirondelle de mer;* Ital.: *Fraticellor, Rodine di mare minore, Sterna minore;* Engl.: *Little Tern, Lesser Tern;* Ung.: *Kis csér, Apro Halászka.*

Caracterele speciei. Ciocul şi picioarele galben-portocalii. Irisul brun. Coada pînă la 1/3 bifurcată. Primele două sau trei remige de culoare ardeziacă întunecată, pe steagul intern mărginită tot cu alb.

Haină de vară. Fruntea, gîtul şi toată partea ventrală, ca şi coada, sînt albe. O dungă neagră trece de la cioc peste ochi, spre cerbice; partea posterioară a capului este neagră, spatele sur-albăstrui deschis.

Haină de tînăr. Fruntea umbrită galben; partea posterioară a capului este mai mult sură decît neagră; spatele sur-gălbui, cu dungi mai deschise la pene.

Sistematica. Mai multe dintre exemplare au ciocul complet galben, fără vîrf negru.

TABLOUL nr. 97

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	24,8	18,3	9 / 4,9	1,8	3,2
	Min.	22,1	16,9	7,7 / 4,7	1,6	2,5
10 ♀ ad.	Max.	24,1	18	8,6 / 4,8	1,7	3,1
	Min.	21,5	16,5	7,8 / 4,6	1,5	2,4

Aria geografică. Locuieşte în Europa centrală şi de sud, ca şi în regiunile temperate din Asia de vest; iarna în Africa şi India.

Răspîndirea şi biologia. Răspîndirea ei, cu excepţia timpurilor de migraţie, se mărgineşte exculsiv la lagunele mării, şi chiar şi în timpul migraţiilor, numai rar străbate în interiorul ţării. Sosirea ei are loc pe la mijlocul lui mai, plecarea în septembrie. Cel mai timpuriu exemplar a fost observat la 28 aprilie 1902, la Sinoe.

Cuibăritul. Cloceşte în colonii în lagunele mării, mai ales pe bancuri de nisip, din Sinoe. Cuibarul, constînd din 2—3 ouă, se găseşte înainte de mijlocul lui mai, deseori însă şi la mijlocul lui iunie. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 31,57×23,19 mm; maximum: 33×25,1 mm; minimum: 29,7×21,9 mm.

În Muzeul Ornitologic din Timişoara, se păstrează şi din această specie două cuibare cu ouă proaspete, pe care le-am colectat la 28 iunie 1930, la Sinoe (Caranasuf). Această specie se întîlneşte în timpul migraţiilor şi în Transilvania dar mai ales în Banat, unde şi cuibăreşte deseori pe bancuri de nisip de pe Dunăre. La 25 iunie 1913, dr. EUGEN NAGY a găsit pe Dunăre mai multe cuibare, dar şi aici această pasăre devine tot mai rară.

371. **Larus marinus** L.

Martin negru

1758 *Larus marinus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 136.
1763 *Larus Maculatus* Boddaert (nec Pontoppidan 1763, *Brünich* 1763), Tabl. Pl. Enl., (Ex. Daubenton, Taf. 266), p. 16.
1771 *Larus Waggellus* Tunstall, Orn. Brit., p. 3.
1776? *Larus albus* P. L. S. Müller, Natursyst, Supl., p. 108.
1812 *Larus giganteus* Benichke, Annal. Wetterau. Ges., t. III, p. 140.
1822 *Larus maximus* Brehm, Beitr. Vögelk, p. 741 (nec. Hermann 1783).
1831 *Larus Mülleri* Brehm, Isis, 1830, p. 993 (Nomen nudum!); id., Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 729.
1831 *Larus Fabricii* Brehm, Isis, 1826, p. 936; id., Handbuch Naturg. Vög. Deutschl. p. 730.
1860 *Larus nigripallus* Dubois, Pl. Col. Ois. Belg., t. III, p. 240.
1866 *Larus marinus vulgaris* A. E. Breh., Verz. Samml., p. 14 (Nomen nudum!).
1910 *Larus marinus* L.,? R. Dombrowski. Orn. Rom., p. 865.
1927 *Larus marinus* L., Al. Lovassy, Magy. Gerinc. All., p. 511.
1929 *Larus marinus* L. (= *naevius*), I. Schenk, Breh, Az Áll. Világ. (kiegész. Uj. Magy. Kiad. 9 Kőt., p. 327.
1932—1938 *Larus marinus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1721; t. IV, p. 493.

Numiri romîneşti: Martin negru, Martin cu manta, Carabaş negru.

Numiri străine: Rus.: *Balşaia morscaia ciaica* Germ.: *Mantelmöwe, Grosse Seemöwe, Riessenmöwe, Grosse Heringsmöwe;* Franc.: *Goëland à manteau noir, Mouette marine, Goëland marin, Grissard;* Ital.: *Mugnaiaccio;* Engl. *Great Black-backed Gull, Cobb, Carion Gull, Farspach;* Ung.: *Dolmanyős sirály.*

Caracterele speciei. Aproape de mărimea unei gîşte; la cei adulţi aripa închisă măsoară 47—52 cm, la cei tineri 46—50 cm lungime.

Haină de nuntă. Spatele, aripile şi tectricele alare sînt negru-ardezii, restul alb curat.

Haină de iarnă. Capul şi cerbicea pe bază albe împestriţate cu pete longitudinale brune.

Haină de tînăr. Culoarea dorsală generală este brună, cu tivuri al-gălbui pe pene; partea ventrală albă, cu pete brune; remigele şi rectricele negre,

ultimele cu desene albe. Irisul este sur-argintiu, cercul ochiului roşu-cinabru; ciocul galben, mandibula anterior vîrfului, roşie; picioarele galben-surii deschis. Lungimea 73 cm, anvergura 170 cm, coada 20 cm.

Sistematica. La sfîrşitul lucrării sale [1]), DOMBROWSKI aminteşte această specie ca dubioasă, relatînd că afirmaţia lui RADAKOFF, care pretinde că ar fi văzut-o la Marea Neagră, este eronată. Eu am introdus-o în Avifauna R.P.R. în baza a două exemplare colectate în ţară.

Aria geografică. Locuieşte în Europa de nord insulele Feroe, Insulele Britanice, Groenlanda şi litoralul Americei de nord; peste iarnă păsările din Europa migrează spre sud pînă la Marea Mediterană, Marea Neagră şi Marea Caspică.

Răspîndirea şi biologia. Martinul negru este una din cele mai rare specî de martin din ţară, iar viaţa lui este legată de apele mării şi deci numai în mod excepţional se întîlneşte în interiorul ţării.

Primul exemplar din ţară, despre care se aminteşte în literatură a fost colectat la 8 octombrie 1847, la Grind (r. Ilia) de către NIC. ZEYK din Aiud, dar acest exemplar s-a pierdut în timpul răscoalei din 1848. Al doilea exemplar, împuşcat în Transilvania în prima jumătate a lunii decembrie 1908, lîngă Lăpuşnic (r. Ilia), se păstrează azi la Institutul ornitologic din Budapesta. În sfîrşit, un exemplar tînăr, de un an, a fost observat de către R. DROST [2]) pe Insula Şerpilor, la 7 mai 1928.

Se hrăneşte în majoritate cu peşti şi alte animale acvatice, dar fiind o pasăre robustă prinde şi alte animale, ca mamifere, păsări precum şi puii şi ouăle acestora.

372. **Larus argentatus cachinnans** Pall.

Martin argintiu cu picioare galbene (fig. 223, 224)

1816 *Larus cachinnans* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 318.
1853 *Glaucus michahellesii* Bruch., Journ. f. Orn., t. I, p. 101.
1854 *Larus epargyrus* Lichst., Nomencl. Av. Mus. Berol., p. 99.
1855 *Laroides michahellessi, Laroides cachinnans* Bruch., Journ. f. Orn., t. III, p. 282.
1873 *Larus leucophaeus* Dresser, Birds Eur., t. VIII, p. 411, pl. 602.
1876 *Larus Heuglini* Bree, Hist. B. Europe, sec. ed., t. V, p. 58 Taf.
1891 *Larus argentatus* (nec. Linné), I. Frivaldszky, Aves Hung., 1891, p. 167, nr. 308 Madarász, Magyarázó, etc., p, 110, nr, 397.
1894 *Larus argentatus michahellesi* Reiser, Orn. Balcan, t. II, p. 200.
1899 *Larus argentatus michahellesi* Bruch, 1853, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 40.
1910 *Larus argentatus cachinnans* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 809.
1930—1931 *Larus argentatus michahellesii* Bruch, H. G. K. Molineaux, Catal. of Birds, p. 285.
1932—1938 *Larus argentatus cachinnans,* Pall., E. Hartet, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1725; t. IV, p. 497.

---

[1]) p. 865.
[2]) *Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer,* 1930, p. 35.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Martin argintiu cu picioare galbene, Martin argintiu flaviped, Cărăbaş argintiu cu picioare galbene, Cărăbaş de mare, Pescar de mare, Martin de mare.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus: *Ciaica serebristaia, Hohotunia, Iujnaia serebristaia ciaica;* Germ.: *Südliche Silber-Möwe, Graumantel-Möwe;* Franc.: *Goëland de Pallas;* Ital.: *Gabbiano reale del Sud, Marine pescatore;* Engl.: *Yellow-legged, Herring-Gull;* Ung.: *Sárgalábu ezüstsirály.*

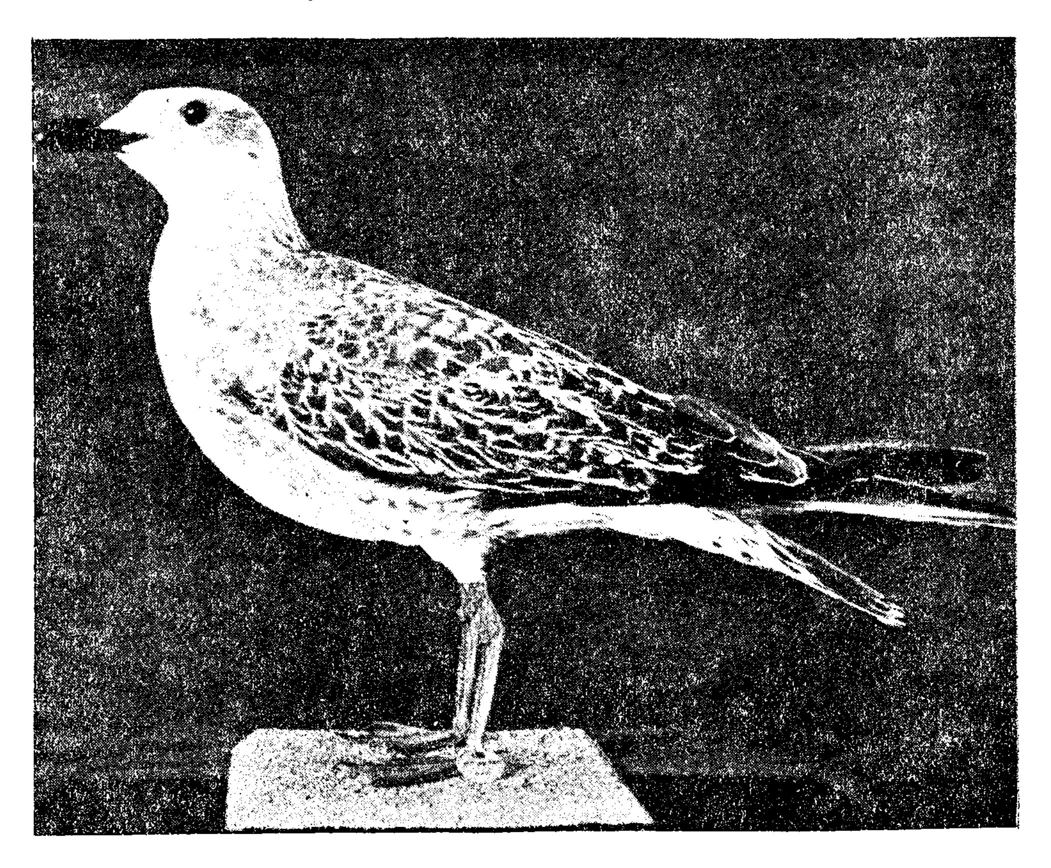

Fig. 223. — *Larus argentatus cachinnans* Pall. (juv.). Martin argintiu. 1: 3,90 din mărimea naturală.

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Primele două remige sînt negre, de asemenea şi vîrful următoarelor opt remige. Mantaua puţin mai întunecată. Picioarele galbene. Este mai mare decît forma nordică.

Pasăre adultă. Mantaua este de o frumoasă culoare albastru-cenuşiu închis; axilarele cele mari şi ultimele remige au dungi albe. Capul, grumazul,

toată partea ventrală şi coada sînt albe. În haina de iarnă apare, o pată închisă înaintea ochiului. Picioarele galbene. Ciocul este puternic, cu vîrful uşor curbat, galben şi cu vîrful roşu viu. Irisul galben. Inelul ochiului roşu-cinabru.

Pasăre tînără. Mantaua este brun-surie, pătată cu alb-brunatic-ruginiu; partea ventrală alb murdară, înorată suriu şi cu multe pete brun-surii des-

Fig. 224. — Cuib cu ouă de *Larus argentatus cachinnans* Pall. = (Martin argintiu cu picioare galbene).

chis, de diferite forme; înaintea ochiului are o pată închisă; gîtul este alb, capul şi grumazul albe, striate cu brun-suriu deschis; coada albă, cu benzi în zig-zag negre-brunatice şi una apicală la fel. Picioarele de culoare roz-alburiu plumburie. Ciocul roz-alburiu cu vîrful negru. Irisul brun închis, cu un inel galben palid.

S i s t e m a t i c a. DOMBROWSKI a colectat în cursul anilor un material de 141 de *Larus argentatus cachinnans* şi 18 *Larus argentatus* tip, despre

care scrie următoarele: « În ce priveşte culoarea mantalei, aceasta cu greu poate servi drept criteriu la diferenţierea caracterelor de la aceste două forme, deoarece eu am găsit atît la forma nordică, cît şi la cea sudică, un albastru cenuşiu foarte deschis, ca şi unul foarte întunecat. Nu vreau totuşi să neg că *leucophaeus* (= *cachinnans*) în general, are de obicei o manta mai întunecată, decît *argentatus* tipic de la nord. Eu posed cîteva exemplare, care au o manta foarte întunecată şi o tonalitate mai mult sur-ardeziu deschis.

Dacă *L. cachinnans* Pall. este identic cu *Larus argentatus leucophaeus*, sau dacă primul este o formă aparţinînd Asiei de nord, ceea ce înclin să cred, rămîne încă de cercetat.

Sînt de aceeaşi părere cu dr. MADARÁSZ că *argentatus* tipic de la nord, în migraţia lui nu atinge Europa de sud, deoarece eu am cercetat sute de exemplare şi nu am găsit niciodată o pasăre adultă care să fi prezentat caracterele de la forma nordică.

Eu cred că martinul argintiu abia în al treilea an este matur, fiindcă abia atunci este complet colorat.

TABLOUL nr. 98

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	72,6	47	19	7,1	6,4
	Min.	61	42	15,8	6,1	5,2
20 ♀ ad.	Max.	67,1	45	18,2	6,9	6,3
	Min.	55	41,2	15,4	6	5,1

În scopul de a putea determina mai precis raporturile sistematice la martini, au apărut două lucrări foarte importante cu un vast material: I. DWIGHT [1]) tratează despre toţi martinii şi dă date foarte valoroase mai ales despre dezvoltarea şi năpîrlirea penajului. B. STEGMANN [2]) înglobează toţi martinii mari (subgen. *Larus* al lui DWIGHT) în 5 grupe de rase diferite, a căror limitare o motivează temeinic şi tratează mai cu amănuntul pe cel mai mare, *Larus argentatus*. Cei mai mulţi sistematicieni au urmat datele detaliate adunate şi expuse de către DWIGHT, în timp ce STEGMANN a clarificat în cea mai mare măsură raporturile dintre aceste forme.

[1]) *The Gulls of the Wordl*, Bull. Am. Mus. Nat. Hist., 1925, t. II, art. III, p. 63—401.
[2]) Journ. f. Ornith., 1934, p. 340—380.

Cercetări mai amănunţite asupra speciilor de *Larus argentatus* şi *Larus fuscus* au scos la iveală un excelent exemplu de felul cum categoriile sistematice pot da greş, faţă de natură. După cum relatează STEINBACHER[1]) aceste două specii ce trăiesc alături în nordul Europei se prezintă ca două specii complet deosebite. *Larus argentatus* cu manta sură şi picioare roz-alburii, care năpîrleşte vara. este o pasăre nomadă (« Streichvogel ») care năpîrleşte penajul mare vara. *Larus fuscus* cu manta neagră şi picioare galbene care năpîrleşte iarna, este o pasăre în mod regulat migratoare. Cu toate că ambele specii se încrucişează ocazional, cuibărind în apropiere, totuşi rasele lor se menţin curate. Pentru a putea înlătura însă dificultăţile nomenclatorice, s'a încercat a deosebi o a treia specie: *L. cachinnans*, cu manta sură şi picioare galbene.

Diferenţierea formelor se bazează, în afară de coloritul mantalei şi al picioarelor, şi pe desenele remigelor primare. Dar aici nu trebuie scăpat din vedere faptul că şi acestea sînt în mare măsură variabile, odată după vîrsta păsărilor, care uneori nici după 4 ani nu sînt complet colorate, apoi se pare, şi după sex, după cum a rezultat din cercetările lui F. GOETHE[2]) care trebuie încă verificate la o serie mare şi identificate precis după sex.

În viitor, examinarea păsărilor acestei forme de la noi din ţară trebuie să aibă strict în vedere aceste principii şi criterii, după care numai se va putea trage o concluzie definitivă.

Muzeul ornitologic din Timişoara păstrează 13 exemplare din această formă.

Aria geografică. Locuieşte în regiunea submediteraneană şi nu se întîlneşte peste 50° latitudine nord. Aria de răspîndire se întinde vara peste Marea Mediterană şi ţinuturile limitrofe, Marea Neagră şi Marea Caspică; iarna pe ţărmurile Africei, Marea Roşie, Golful Persic şi Oceanul Indian.

Răspîndirea şi biologia. Această specie este foarte frecventă la Marea Neagră şi lagunele ei. Pe Dunăre în sus înaintează regulat pînă la Brăila; mai departe se întîlnesc numai foarte rar cîteva exemplare. El este mai mult o pasăre nomadă decît migratoare şi dispare numai pentru un timp scurt, cînd se lasă gerul aspru.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare foarte frecventă în lagunele mării şi mai ales pe Insula Şerpilor. Totuşi în număr atît de mare, de multe mii, cum i-au găsit fraţii SINTENIS la Sinoe şi ALLEON la Razelm, azi nu se mai întîlnesc, deoarece astăzi, pe lîngă pescuitul mai intensiv, şi neliniştea la locul lor de cuibărit este prea mare. Cuibarul, constînd din trei ouă, se găseşte de obicei în prima jumătate a lui Aprilie; dacă o colonie este distrusă, atunci ouă din nou şi aşa se întîmplă că, şi pînă la începutul lui iunie se găsesc încă ouă proaspete. Atît la formă, cît şi la coloraţie, ouăle variază foarte mult, dar descrierea lor, aici, ne-ar duce prea departe. Una sută de ouă măsurate

---

[1]) *Vög. Pall. Faun.*, t. IV, p. 494.

[2]) Journ. f. Ornith., 1937, p. 7–9.

au avut dimensiunile, în medie: 70 × 48,8 mm; maximum: 77,8 × 49,9 şi 73,8 × 52,1 mm.

Cuibul din figura 224 a fost găsit cu 3 ouă puternic incubate la 28 iunie 1930, lîngă lacul Sinoe (Cutiuc) în Dobrogea.

373. **Larus fuscus fuscus** L.

Martin negricios (fig. 225)

1758 *Larus fuscus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X., t. I, p. 136.
1766 *Larus fuscus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 225.
1805 *Larus flavipes* Meyer, Wolf et Meyers, Vög. Deutschl., t. II, Heft 18, p. 32 et Tafel.
1810 *Larus flavipes* Mey. et Wolf, Taschenb., t. II, p. 469.
1829 *Leucus fuscus* Kaup., Naturl. Syst., p. 86.
1830? *Laroides melanotus* Brehm, Isis, p. 993 (Nomen nudum !).
1830 *Laroides harengorum* Brehm, Isis, p. 993 (Nomen nudum !).
1831 *Laroides melanotus Laroides harengorum, Laroides fuscus* Brehm, Vög. Deutschl. p. 747—749.
1853 *Dominicanus fuscus* Bruch, Journ. f. Orn., t. I, p. 100.
1855 *Laroides fuscescens nigridorsalis* et *assimilis* (?) Brehm, Naumannia, p. 294.
1866 *Laroides fuscus macropterus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 15 (Nomen nudum !).
1891 *Larus fuscus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 167.
1899 *Larus fuscus* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 40.
1899—1903 *Larus fuscus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 400.
1910 *Larus fuscus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 812.
1932—1938 *Larus fuscus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1727; t. IV, p. 497.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Martin negricios, Cărăbaş negricios, Martin cu manta neagră.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Sieldielov, Cluşa, Vastacinaia cluşa;* Germ.: *Heringsmöve, Kleine Herings Möwe, Grosse-Haffmöwe, Bürgermeister;* Franc.: *Petit goëland a manteau noir, Mouette a pieds jaunes, Mouette manteau brun, Noir-manteau;* Ital.: *Zafferano, Zafferano mezzo-moro, Guairo, Laro fosco, Gabbiano mezzo-moro;* Engl.: *Lesser Black-backed Gull;* Ung.: *Hering-sirály, Feketehátu sirály.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Aripile întrec coada cu 5—9 cm. Primele cinci remige sunt negre cu vîrful alb, prima cu o bandă albă la vîrf, a doua cu cîte o pată albă pe steagul intern şi extern. Tarsul e lung de 5,5—6 cm.

Haină de vară. Mantaua este neagră cu un luciu ardeziu. Axilarele cele mai lungi, remigele mijlocii şi posterioare au vîrful alb, ceea ce formează o bandă albă peste aripa strînsă.

Capul, grumazul, partea ventrală şi coada sunt albe sclipitoare.

Haină de iarnă. Înaintea ochiului se află o pată mică negricioasă; capul şi grumazul posterior sînt striate sur-brunatic. Picioarele galbene deschis. Ciocul galben viu, cu o pată roşie la vîrf. Irisul galben-sulfuriu, pleoapele roşu-cinabru.

Haină de tînăr. Partea de deasupra a corpului este sur-brunatică, cu tivuri deschise; capul sur deschis, cu pete longitudinale brune; gîtul sur des-

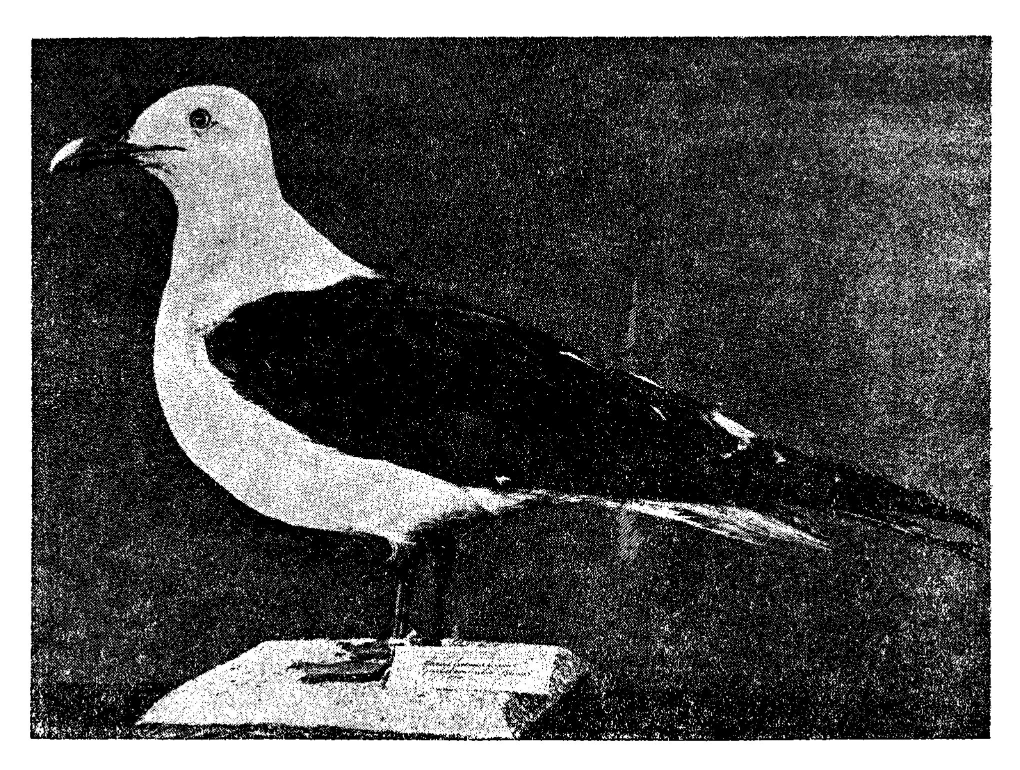

Fig. 225. — *Larus fuscus fuscus* L. Martin negricios. 1 : 3,60 din mărimea naturală.

chis, sau alb; partea ventrală sură-deschis, cu pete brune. Picioarele de coloare roz-alburiu tulbure. Ciocul roz-alburiu cu vîrful negru mat. Irisul brun închis. Pleoapele galben-sulfurii.

S i s t e m a t i c a. După cum am arătat la forma precedentă, tot aşa este situaţia şi la această formă. STEGMANN a descris cu de-amănuntul această grupă [1]; după dînsul, dacă am voi să întrunim totul într-o grupă de rase (« Rassenkreis ») aceasta ar trebui să poarte numele de *Larus fuscus*. STEG-

[1]) Journ. f. Ornith., 1934, p. 359—380.

MANN însă s-a decis ca, pe lîngă specia *L. argentatus* mult răspîndită, să menţină alta, *L. fuscus*, cu o arie de răspîndire mai mică; în această privinţă este urmat şi de STEINBACHER, deşi acesta nu este de acord în toate detaliile, cu STEGMANN.

În tabloul nr. 99 se dau, după DOMBROWSKI, mărimile de la 5 exemplare din ţară, cunoscute de el.

TABLOUL nr. 99

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
2 ♂ ad.	Max.	58,5	44	15,6	5,4	1,7
	Min.	55	41,5	15,4	5	1,4
3 ♀ ad.	Max.	58,3	44	15,5	5,3	1,8
	Min.	54	40,7	15,1	5,1	1,4

Aria geografică. Locuieşte în partea de vest a regiunii palaearctice, iarna în regiunile corespunzătoare sudice, şi cloceşte în anumite părţi ale Europei de nord şi în ţările mediteraneene.

După HARTERT-STEINBACHER, cloceşte în Marea Baltică, unde se întîlneşte spre sud pînă la insula Gräsholm, lîngă Bornholm; spre nord, mai rar, la Marea Albă şi pe litoralul Norvegiei. Iarna hoinăreşte departe spre sud, pe ţărmul Africei pînă în Congo şi în Africa de est, ca şi în interior (de ex. lacul Nyassa).

Răspîndirea şi biologia. După DOMBROWSKI, martinul negricios (nordic) se întîlneşte mai rar în apele ţării noastre şi în răstimp de 15 ani, au fost împuşcate în partea de sud-est a ţării numai 5 exemplare adulte; cît priveşte păsările tinere, nu se poate menţiona nimic precis, deoarece ele nu se pot deosebi.

Datele capturării sînt următoarele:

♂ ad., 8.III.1897. Gura Prutului (r. Galaţi);
♂ ad., 1.XI.1900. Portul Constanţa;
♀ ad., 8.III.1897. Gura Prutului (r. Galaţi);
♀ ad., 15.III.1891. Lunca Banului (r. Huşi);
♀ ad., 12.XI.1903 Galaţi (r. Galaţi).

În afară de aceste cinci exemplare amintite de DOMBROWSKI, au mai fost capturate sau observate şi alte exemplare în ţară, şi anume:

1 ♂ împuşcat la 13.IX.1886, la Streiu (r. Hunedoara), col. Buda;

3 exemplare împuşcate la 8.XI.1881, la Sînicolaul Mare (r. Sînicolaul Mare) (lîngă Mureş), l. c. (205), p. 109;

1 exemplar tînăr, împuşcat în 1901, lîngă Avrig (r. Sibiu), azi în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu;

2 exemplare fără date precise, în Transilvania, Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu (r. Sibiu);

1 exemplar împuşcat în 1877, lîngă Turnişor (r. Sibiu), azi în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu;

1 exemplar împuşcat în 1864, lîngă Rusciori (r. Sibiu), în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu;

1 ♀ ad. împuşcată la 8 aprilie 1914, la Becicherecul Mic (r. Deta), azi în Muzeul ornitologic din Timişoara;

1 ♀ împuşcată la 17.VI.1934, lîngă Ocani, pe teritoriul R.P. Ungare, în dreptul localităţii Salonta (r. Salonta).

În fine, R. DROST a observat aproape în tot timpul şederii lui pe Insula Şerpilor, mai multe exemplare din această specie. Iată ce scrie DROST textual[1]): « Aproape tot timpul au poposit exemplare singuratice — de cele mai multe ori cîte 2 — pe insulă, printre Martinii argintii şi se comportau la fel cu aceste păsări clocitoare endemice. În 8 şi 9.V, cînd era furtună şi marea foarte agitată, au sosit alţii din afară; în prima zi am numărat cca 45, în a doua 20 de Martini negricioşi. Toţi păreau exemplare adulte, deşi dela depărtare nu se putea stabili, dacă au încă eventual caractere ale vîrstei de 4 ani, adică, dacă sînt încă necolorate complet. Exemplarul inelat avea următoarele dimensiuni: aripa 430 mm, ciocul 5,2 mm, greutatea numai 750 g. A ajuns în mod curios în mîinile noastre » etc.

După cele arătate mai sus, martinul negricios nu poate fi considerat deci, atît de rar, mai ales pe mare, şi înclin să cred că forma menţionată de DOMBROWSKI, sub denumirea de *Larus fuscus fuscensens* Licht. (*fuscensens* este probabil greşeală de tipar !), este identică cu martinul negru, sau sinonimă cu *Larus fuscus affinis* Reinh, recte *L. f. graelis* A. E. Brehm. Aceasta reiese chiar din cele relatate de DOMBROWSKI. Voi reda în cele ce urmează, tot ceea ce menţionează el despre forma de mai sus.

Larus fuscus fuscescens Licht.

1838 *Larus fuscescens* Licht., Mus. Berol. Tienen, Fortpfl. Vögel. Europ. V, p. 24.

Caracterele subspeciei. Se deosebeşte de *fuscus* tipic prin talia mai mare, ciocul mai puternic şi prin mantaua negru-ardezie deschis.

Sistematica. Dacă *Larus fuscus affinis* Reinhardt [2]) este identic cu *Larus fuscus fuscescens* Lichtenstein sau dacă sînt două forme separate de la *Larus fuscus* Linné tipic despre aceasta azi nu-mi pot forma o părere precisă. În tot cazul însă, eu cred că exemplarele de *L. f. affinis* împuşcate în Europa în cea mai mare parte, vor fi *L. f. fuscescens*, în deosebi dacă se pot găsi între aceste două forme deosebiri stabile.

Cel dintîi autor care tratează mai detaliat despre *fuscescens*, este dr. BRUCH; acesta scrie: « Se deosebeşte de specia precedentă, prin talia mai mare şi ciocul mai puternic. La pasărea adultă, picioarele ar fi roz-alburii

---

[1]) *Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer.* Abhandl. aus dem Gebiete der Vogelzugforschung, nr. 2; *Vogelwarte Helgoland,* 1930, p. 35.

[2]) S'a dovedit mai recent că *Larus affinis* Reinhardt se referă la *argentatus* (Nov. Zool., XXXV, 1929, p. 821.).

(sînt galbene). Marea Roşie şi Europa estică »[1]). Acelaşi autor scrie, patru ani mai tîrziu: « Încă un *Larus* trebuie să mai amintesc, anume forma învecinată nord-africană, de la *Larus fuscus*, pe care LICHTENSTEIN a numit-o *L. fuscescens*. În Africa, şi anume la nord şi est, aceasta este foarte răspîndită dar se întîlneşte în diferite puncte (totuşi nu pretutindeni are aceeaşi culoare egală pe spate şi de multe ori nu este mai închis decît *Larus cachinnans* din Kamciatka), anume în Africa de nord şi se întîlneşte chiar şi în Europa, după cum îl înfăţişează, un exemplar complet asemănător din colecţia noastră de la Marea Baltică (estică), cu care el este confundat »[2]).

H. GOEBEL aminteşte, cum că el a observat la 3 iulie 1873, lîngă Odesa *Larus fuscus (fuscescens)*[3]).

L. TACZANOWSKI a observat *Larus fuscus (fuscescens)* la Marea Caspică şi în apropiere de Baku[4]).

În lucrările sale, *Păsările africane*[5]) dr. A. KOENIG, descrie martinii negricioşi sub numele de *fuscus*[6]) şi *Larus fuscescens* Licht. Se pare că se confirmă că *Larus fuscescens* Lichtenstein din ţinutul mediteranean, este o subspecie a lui *Larus fuscescens* Linn. nordic. Forma se deosebeşte prin mantaua izbitor mai deschisă şi prin mărimea mai respectabilă. Mantaua ţine mijlocul între *fuscus* tipic şi *Larus leucophaeus*.

CAROL ERLANGER descrie martinul negricios care se întîlneşte la graniţa de sud a Tunisului şi sub numele *fuscescens*[7]), ca şi SCLATER în lucrarea lui, *On Larus fuscescens Licht. from. Mogador*[8]).

Martinii negricioşi, colectaţi de O. NEUMANN în Etiopia de sud, vor fi de asemenea cu siguranţă *fuscescens* şi nu *affinis* Reich.

DOMBROWSKI avea o serie de douăzeci şi unu de exemplare, din ţara noastră, în toate penajele. Păsările adulte complet colorate, pe care a avut prilejul să le vadă, se aseamănă aproape întru totul cu acelea din Marea Mediterană. Păsările tinere nu se deosebesc întru nimic de cele *fuscus* tipice.

Aria geografică. Cloceşte în Marea Mediterană, Marea Roşie şi Marea Neagră.

Răspîndirea şi biologia. Acest martin este un adevărat fiu al mării şi numai foarte rar apare în interiorul ţării; nici chiar în lagunele mării nu se poate întîlni atît de frecvent, ca celelalte specii; pe Dunăre străbate numai pînă la Galaţi şi aici foarte rar.

---

[1]) J. F. O., 1853, p. 100.
[2]) J. f. O., 1857, p. 114.
[3]) J. f. O., 1874, p. 447.
[4]) J. f. O., 1876, p. 189.
[5]) J. f. O., 1888, p. 289 şi 1890.
[6]) J. f. O., 1896.
[7]) J. f. O., 1900, p. 75.
[8]) P. Z. S., London, 1866, p. 315–316.

TABLOUL nr. 100

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm	Înălțimea ciocului cm
7 ♂ ad. . .	Max.	64	45,4	17,4	6,7	6,1	1,9
	Min.	57,8	43	16	6,5	5,4	1,6
5 ♀ ad. . .	Max.	63	44,9	17	6,6	6	1,9
	Min.	57,9	43	15,8	6,4	5,5	1,6

Cuibăritul. Unicul loc de clocire din țara noastră este Insula Șerpilor, în Marea Neagră. Aici clocesc în fiecare an cam o sută de perechi. Cuibarul constă totdeauna din trei ouă și este complet, de obicei, la sfîrșitul lui mai. Ouăle variază extraordinar în culoare și nu se pot deosebi de cele ale formei nordice. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile, în medie: 66,1×46,6 mm; maximum: 73×47,1 mm și 70×49,5 mm; minimum: 61×43,5 mm.

374. Larus canus canus L.

Martin sur (fig. 226)

1758 *Larus canus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 136.
1763 *Larus Glaucus* Pontoppidan, Danske Atlas, t. I, p. 622 (Ex. Brisson, Orn., t. IV, Tab. 16,2).
1763? *Larus Maculatus* Pontoppidan, Danske Atlas, t. I, p. 622.
1764 *Larus Maculatus* Brünnich, Orn. Bor., p. 44.
1766 *Larus canus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 224.
1769 *Larus cinereus* Scop., Ann. I, p. 80.
1771 *Larus Hypernus* Tunstall, Orn. Brit., p. 3.
1803 *Larus procellosus* Bechst., Orn. Taschb., p. 373.
1810 *Larus cyanorhynchus* Mey. et Wolf., Taschb., t. II, p. 480.
1826 *Larus niveus* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II,, p. 320.
1831 *Laroides procellosus, Laroides canus, Laroides canescens* Brehm, Vög. Deutschl. p. 750—753.
1853 *Glaucus canus* Bruch, Journ. f. Orn., t. I, p. 102.
1853 *Larus canus* var. *major* Middend., Reis. Sib., p. 243.
1853 *Larus heinei* Homeyer Naumannia, p. 129.
1856 *Larus hybernus a. ferroensis* Bonaparte Consp. gen. Av. t. II, p. 223.
1856 *Larus hybernus b. islandicus* id., l. c.
1883 *Gavina cana* Menzb., Bull. Mosc., t. LVIII, p. 136.
1891 *Larus canus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 167.
1899 *Larus canus* L. 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 42.
1899—903 *Larus canus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 398.
1910 *Larus canus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 808.
1932—1938 *Larus canus canus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1730; t. IV, p. 498.

Numiri romîneşti: Martin sur, Martin cenuşiu, Cărăbaş cenuşiu, Martin de iarnă, Pescar cenuşiu, Cărăbaş de furtună.

Numiri străine: Rus.: *Cluşa, Bacluşa, Siaia-Tciaica, Zapadnaia sizaia ciaica;* Germ.: *Sturmmöwe, Wintermöwe, Aschgraue-Möwe, Nordische Möwe, Blaufüssige Wintermöwe;* Franc.: *Goëland cendré, Goëland à pieds bleus, Mouette cendrée, Mouette d'hiver;* Ital.: *Gaviana, Zafferano, Megza mosca;* Engl.: *Common Gull, White Gull, Sea-Maw, Mew-Mall;* Ung.: *Szürke sirály, Viharsirály.*

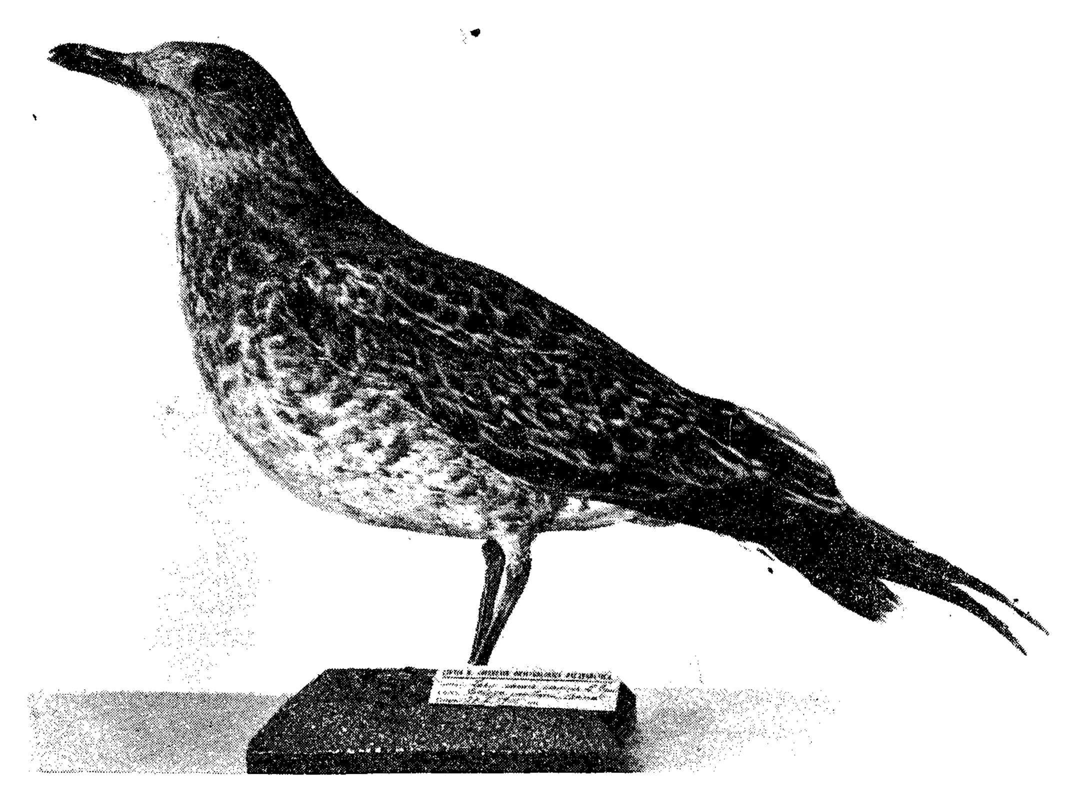

Fig. 226. — *Larus canus canus* L. Martin sur. 1 : 3,22 din mărimea naturală.

Caracterele speciei. Ciocul este puternic şi la vîrf puţin încovoiat în jos, pe jumătatea din spre vîrf este galben, la adulţi, pe jumătatea bazală galben-verzui. La tineri ciocul este roz-alburiu, gălbui la bază şi negru la vîrf. Picioarele la adulţi sînt verzui, bătînd în cenuşiu-albastru, iar la tineri sînt roz-albicioase. Irisul brun. Ambele remige anterioare sînt negre, cu o pată albă la vîrf.

Haină de vară. Mantaua este sur-albăstruie, remigele primare negre și albe, tot restul corpului alb.

Haină de iarnă. Capul și cerbicea au pete longitudinale sure.

Haină de tînăr. Capul este alb-suriu; înaintea ochiului are o pată întunecată; creștetul și cerbicea sînt striate brun; spatele și aripile sînt brun-surii cu rahisuri complet întunecate și tivuri deschise; remigele primare sînt brun-negricioase; remigele mijlocii și posterioare, sur-brunatice deschis; coada albă, cu o dungă lată brună-întunecat.

Sistematica. Din totalul de douăzeci de păsări în penaj de iarnă, opt în haină de tranziție (păsări cam de 2 ani) și patru în penaj de tînăr, în tabloul nr. 101 sînt arătate măsurătorile numai a douăzeci de adulți;

TABLOUL nr. 101

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm
10 ♂ ad.	Max.	51,2	39	16,3	5,4
	Min.	44,5	37	14,9	5
10 ♀ ad.	Max.	48	38,2	16,3	5,4
	Min.	43,1	36,5	14,7	4,9

Aria geografică. Locuiește în Europa de nord și Asia de nord; peste iarnă în Europa de sud, Marea Mediterană, Africa de nord, Golful Persic, țărmurile R.P. Chineze și ale Japoniei.

Răspîndirea și biologia. În fiecare an, pe la sfîrșitul lui octombrie, acest martin nordic apare la Dunăre și pe țărmurile Mării Negre și rămîne aci pînă la sfîrșitul lui martie. În timpul acesta este, după martinul rîzător, cea mai frecventă specie.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează și această specie, în trei exemplare și anume:

♂ juv. împușcat la 27.X.1905, la Ciclova-Montană (r. Oravița).

♂ med. împușcat la 2.XII.1904, pe ostrovul Moldova Veche (r. Moldova Nouă).

♂ med. împușcat la 19.XI.1908, la granița de vest a țării (Banat).

De asemenea și în Muzeul de științe naturale din Sibiu se păstrează două exemplare, împușcate în anii 1868 și 1877; iar unul (♂) în Muzeul școalei pedagogice Sibiu (din colecția lui A. Buda) împușcat la 23.XII.1861, lîngă Bretea-Romînă (r. Hațeg).

La 29 decembrie 1920 am împușcat pe bălțile din comuna Satchinez (reg. Timișoara) 2 masculi, în penaj de iarnă. Cum în acest an iarna era mai blîndă, au poposit aci vre-o 14—15 exemplare timp mai îndelungat, pescuind de obicei în societatea raţelor și lișițelor; dintre aceștia am împușcat cei 2 ♂♂ amintiți; unul din ei se păstrează în Muzeul orășenesc din Vîrșeți, iar al doilea într-un muzeu școlar.

375. Larus hyperboreus Gunn.

Martin glacial

1764 *Larus Glaucus* (nec. L. *glaucus* Pontoppidan 1763 !), Brünnich, Orn. Bor., p. 44.
1767 *Larus hyperboreus* Gunnerus, Leem's Beskr. Finn. Lapp., p. 226, 283.
1812 *Larus giganteus* (nec Meyer 1810 !) Benicke, Ann. Wetterau Ges., t. III, p. 140.
1819 *Larus leuceretes et giganteus* (ex temmick M. S.) Schleep, Ann. Weterau. Gesellsch. t. IV, p. 314–320.
1819 *Larus consul* Boie, Wiedemanns Zool. Mag., t. I, p. 126.
1822 *Larus medius* Brehm, Beitr. z. Vögelk., t. III, p. 810.
1822 *Larus Islandicus* Edmondston, Mem, Wernerian Soc., t. IV, p. 185 (însă nu 506).
1824 *Larus glacialis* Brehm, Lehrb. Naturg. eur. Vög., t. II, p. 704.
1831 *Larus minor* id., Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 736.
1831 *Larus Hutschinsii* Richardson Sweinson et Richardson, Faun. Bor.-Amer., t. II, Birds, p. 419.
1886 *Larus barrovianus* Ridgway, Auk, p. 330.
1912–1921 *Larus hyperboreus* Gunn., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., t. II, p. 1734.

Numiri romînești: Martin glacial, Martin alb mare.

Numiri străine: Rus.: *Morscaia Ciaica, Poliarnaia ciaica, Burgamist, Atlanticescaia poliarnaia ciaica;* Germ.: *Eis-Möwe, Grosse weisse Möwe, Nordische weisse Möwe, Grosse weiss-schwingige Möwe, Bürgermeister-Möwe;* Franc.: *Goëland bourgmestre, Mouette glauque, Burgermeister, Mouette;* Ital.: *Galbiano bianco, Gabbiano maggiore;* Engl.: *Glaucous Gull, Large white winged Gull;* Ung.: *Jeges sirály.*

Caracterele speciei. Una dintre cele mai mari specii, numită de către popoarele de la nord «Primar». Mantaua și spatele sînt de culoare foarte fină sur-albăstruie deschis, sau zisa «sur-martinie»; remigele primare, care abia întrec coada, sînt sur-albăstrui deschis, tot restul corpului alb. Ochiul este galben ca paiele; ciocul galben lămîios, la cotitura (unghiul) mandibulei are o pată roșie; picioarele sînt galbene palid.

În haina de iarnă se văd pe grumaz pete brunatice spălăcite.

Haină de tînăr. Culoarea fundamentală este albă murdar pe care se văd striuri, dungi ondulate și pete sure și sur-brunatice; remigele primare sur-brunatice deschis. Lungimea este cam 75 cm, anvergura 170 cm, aripa 47 cm, coada 22 cm. Femela este de obicei mai mică decît masculul, în deosebi ciocul este mult mai mic, decît la mascul; la acesta ciocul se măsoară 6–7 cm.

Sistematica. Martinul glacial este incontestabil una din cele mai rare specii din această familie, întîlnite în țara noastră.

Aria geografică. Acest frumos martin locuiește în regiunile circumpolare ale ambelor emisfere de nord; iarna ceva mai spre sud pînă la insulele Bering și ajunge pînă la țărmurile Marii Britanii, Franței și Prusiei de nord; spre est pînă în Japonia și estul R.P. Chineze; exemplare singuratice ajung spre sud pînă în Marea Mediterană, Marea Neagră i Marea Caspică.

Răspîndirea. Este foarte probabil că apare sporadic și întîmplător și pe litoralul Mării Negre dar nu a fost semnalat decît singurul exemplar amintit mai sus. Această presupunere a mea se bazează și pe faptul că la 20 decembrie 1925, a fost împușcat un exemplar și lîngă Tisa (la Tiszabura, J. Szolnok, R.P. Ungară) adică departe înăuntrul continentului, de la mare. Aviz deci pentru viitorii cercetători.

376. **Larus genei** Breme

Martin roz (fig. 227)

1838 *Larus gelastes* Lichtenstein, Mus. Berol. Thinem. Fortpfl. Europ., t. V, p. 22.
1840 *Larus gelastes* Thinemann et Brehm, Syst. Darst. Fortpfl. Vög. Eur., t. V, p. 22, (1938 — Nomen nudum! Ex. Lichtenstein, M. S.) Keyserling et Blasius Wirbelt. Eur., p. XCV, 242.
Larus leucocephalus Boiss., «nach Natterers mündl. Mitt.,» id., l. c., p. XCV.
1840 *Larus Genei* Breme, Rev. Zool. année 1839, p. 321.
1840 *Larus tenuirostris* Temminck, Man. d'Orn, 2, id. 1.IV, p. 478.
1840 *Xema Lambruschinii* Bonaparte, Iconogr. Fauna Ital. fol. 135, Taf. 45.
1854 *Larus columbinus* Golowatschow, Bull. Soc. Imp. Moscou, t. XXVII, 2, p. 435, tab. IV.
1854 *Gelastes rubriventris* Bonaparte, Naumannia, p. 216.
1856 *Larus subroseus* et *Brehmii*, Heuglin, Syst. Übers Vög. N. O. Afr. (Sitzung. Akad. Wien XIX), p. 69 (321) (Nomen nudum !).
1878 *Larus arabicus* Saunders, Proc. Zool. Soc. London, t. p. 193.
1884 *Chroicocephalus gelastes* Radde, Orn. Caucas, p, 483.
1886 *Gelastes genei* Giglioli, Avif. ital., p. 425.
1887 *Gelastes columbinus* Olphe-Galliard, Orn. Eur. occ. fasc. X,, p. 90.
1910 *Larus gelastes* Licht., R. Dombrowski, Ornt. Rom., p. 816.
1932—1938 *Larus gelastes* Keys et Blas., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1912—1921, t. II, p. 1738; *Larus genei Breme*, id., l. c. 1921—1922, t. III, p. 2214; t. IV, p. 499.

Numiri romînești: Martin roz, Cărăbaș roz, Pescar rozalb, Martin cu cioc subțire.

Numiri străine: Rus.: *Morscoi golubac, Toncoliuvaia ciaica;* Germ.: *Dünnschnäblige Möwe, Rosensilber-Möwe;* Franc.: *Goëland railleur;* Ital.: *Gabiano roseo;* Engl.: *Slender billed Gull* ; Ung.: *Galambsirály.*

Caracterele speciei. Pasăre adultă (haină nupțială). Capul, cerbicea, coada și partea ventrală sînt albe, ultima cu un suflu roz-trandafiriu. Mantaua este sur-sidefie. Prima remige albă, tivită cu negru; a doua, a treia și a patra albe, cu o dungă neagră din ce în ce mai lată, a cincea și a șasea sure, cu vîrf negru și o dungă neagră lată pe steagul intern. Ciocul subțire, roșu-carminiu. Picioarele galben-portocalii. Irisul brun deschis.

Pasăre tînără. Înaintea ochiului și în regiunea auriculară este surie. Din jos de tectricele alare superioare, ies cîteva pene brune. Primele patru

Fig. 227. — *Larus genei* Breme, ♂
Martin roz.
1 : 3,40 din mărimea naturală.

remige sînt albe, cu vîrful şi dungile brune. Coada albă, cu o bandă apicală brună. Ciocul şi picioarele gallbene. Irisul sur-argintiu.

Sistematica. La pasărea adultă, ciocul este primăvara brun-roşcat întunecat.

TABLOUL nr. 102

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	45,5	31,3	13,3	5,1	4,8
	Min.	42,8	29	11,2	4,7	3,8
10 ♀ ad.	Max.	44,3	30,8	12,9	5,1	4,6
	Min.	40,2	28,9	10,9	4,6	3,7

Aria geografică. Se întîlneşte pe de o parte din Senegal peste întreaga Africă de nord pînă în Asia sud-estică, pe de altă parte în întreaga regiune mediteraneană, Asia mică R.P.R., partea de sud a U.R.S.S., regiunea pontică şi cea caspică, pînă în Turchestan.

Răspîndirea şi biologia. Pasăre clocitoare frecventă în lagunele mării, dar care nu străbate niciodată în interiorul ţării. Sosirea acestui splendid martin are loc în a doua jumătate a lui aprilie; cea mai timpurie dată este 12 aprilie 1901. Pleacă în septembrie şi numai puţini se mai văd în octombrie. Cei de pe urmă au fost observaţi la 18 octombrie 1899, lîngă Constanţa.

Cuibăritul. Locurile de cuibărit se găsesc pe insulele, acoperite în parte cu trestie, din lacul Sinoe. Cuiburile sînt nişte scormonituri rotunde, în nisipul de scoicişoare, adînci de 7—10 cm şi cu un diametru de 17—19 cm. Cuibarul, constînd din 3 ouă, este complet de obicei în a doua jumătate a lunii mai, dar au fost ani cînd s-au găsit cuibare complete abia la începutul lui iunie. Cel mai timpuriu cuibar a fost găsit în 12 mai 1904, cel mai tîrziu, numai cu două ouă, la 13 iunie 1906. Culoarea fundamentală a ouălor este aproape întotdeauna albă, mai rar alb-gălbuie. Pe această bază se găsesc întotdeauna pete inferioare sur-cenuşii mari şi pete superioare brun-negricioase, pînă la brune deschis. Lumina în transparenţă prin coajă este galbenă. Măsurile dela cincizeci de ouă au fost în medie: 56,1 × 39,18 mm; maximum: 58,9 × 40,6 mm şi 57 × 42,1 mm; minimum: 52,7 × 36,5 mm.

După afirmaţiile fraţilor SINTENIS, acest martin a clocit prin anul 1870, pe grindurile nisipoase din lacul Sinoe, cu miile; astăzi însă nu mai este cazul, numărul lor în ultimii ani a scăzut la cîteva sute de perechi.

Dintre mai multe cuibare ce se găseau într-o colonie, în parte numai cu cîte un ou, eu am colectat cinci cuibare, cu cîte 2 ouă destul de proaspete la Cutiuc (« Petece »-Sinoe), la 28 iunie 1930, adică cu 15 zile mai tîrziu, de ultima dată (13 iunie 1906) cînd au fost găsite ouă proaspete, probabil erau din a doua pontă, iar la 29 mai 1925, la Cetate, tot la lacul Sinoe, trei cuibare,

unul cu 2 şi două cu cîte un ou, dintre care unul complet alb, fără nicio urmă de petaj şi de o formă mai lunguiaţă şi mai ascuţită (59,4 × 38 mm). În Muzeul ornitologic din Timişoara, în prezent, se păstrează 14 exemplare, dintre care 12 exemplare au fost colectate de către E. NADRA, asistentul Muzeului, pe « Grindul Lupilor », Jurilofca, între 17.V şi 6.VI.1950. Între aceste exemplare, 7 au fost inelate de către institutele ornitologice din U.R.S.S. (Moscova). Datele verificării inelelor ne lipsesc pînă în prezent.

377. **Larus melanocephalus** Temm.

Martin cu cap negru

1818 *Larus melanocephalus* Natterer, Isis, p. 816.
1820 *Larus melanocephalus* Natterer, Isis, 1818, p. 816 (Nomen nudum!). Temminck-Man. d'Orn., sec. édit., t. II, p. 777.
1822 Partim: *Larus plumbiceps* Meyer, Zusätze u. Ber. zu Meyer et Wolfs Taschenb. d. deutsch. Vögelk., p. 202.
1822 *Xema melanocephalus* Boie, Isis, p. 563.
1831 *Xema melanocephalon. Xema caniceps* Brehm, Vög. Deutschl., p. 757.
1837 *Xema melanocephala* Gould., B. Eur., t. V, pl. 427.
1838 *Xema melanocephalum. Xema plumiceps* Bonap., Comp. List. B. ect., p. 62.
1844 *Larus Mihahellii* v. d. Mühle, Beitr. z. Orn. Griechenl., p. 138-139.
1853 *Chroicocephalus melanocephalus* Bruch., Journ. f. Orn., t. I, p. 104.
1856 *Gavia melanocephala* Bonap., Compt. Rend., t. XLII, p. 771.
1886 *Melagavia melanocephala* Olphe Gall., Contr. Orn. Eur. Occ., t. X, p. 94.
1887 *Hydrocolaeus melanocephalus* Salvad., Ucc. Ital., p. 283.
1890 *Melanolarus melanocephalus* Hine et Reichen, Nomencl. Mus. Hein., p. 359.
1894 *Chema melanocephalum* Reiser, Orn. Balcan, t. II, p. 198.
1899 *Larus melanocephalus* (Natt.) 1819, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 51.
1899—1903 *Larus melanocephalus* Natt., I. Madarász, Magy. Mad., p. 395.
1910 *Larus melanocephalus* Natt., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 804.
1932—1938 *Larus melanocephalus* Temm., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1741; t. IV, p. 500.

Numiri romîneşti: Martin cu cap negru, Cărăbaş cu cap negru Pescar cu cap negru.

Numiri străine: Rus.: *Ciornogolovaia ciaica;* Germ.: *Schwarzkopf Möwe, Schwarzköpfige Möwe;* Franc.: *Mouette à capuchon noir, Goëland mélanocéphale;* Ital.: *Gabbiano corallino, Gabbiano cenerino, Moretta, Machera corallino, Gabbiano capinero;* Engl.: *Adriatic Gull, Mediteranean Blackheaded Gull;* Ung.: *Szerecsen sirály.*

Caracterele speciei. La pasărea adultă remigele sînt aproape complet albe, numai prima, de pe steagul extern, are o dungă longitudinală neagră; la tineri remigele negre apar cu o dungă albicioasă, care pe cea dintîi este foarte îngustă, dar apoi devine tot mai lată şi la primele şase se prezintă numai pe steagul intern.

Haină de vară. Capul și jumătate din grumaz sînt negre catifelat; restul grumazului, pieptul și toată partea ventrală, albe; spatele anterior şi mantaua, albastru-surii; marginea remigelor şi coada, albe. Ciocul şi picioarele roşu-carminii. Irisul brun închis. Marginea pleoapelor roşie aprins.

Haină de iarnă. La aceasta, capul şi grumazul sînt albe; la păsările mai tinere se află o pată negricioasă înaintea ochiului.

Haină de tînăr. Axilarele sînt brune ca ciocolata, cu dungi albicioase; peste ochi, spre orbite are o dungă negricioasă; restul, deasupra albastru-cenuşiu deschis; capul şi partea ventrală, împreună cu coada sînt albe, ultima cu o bandă apicală neagră. Ciocul galben-cornos, trecînd spre vîrf în negru-brunatic. Picioarele de culoare roz-alburiu.

S i s t e m a t i c a. Din treizeci de exemplare colectate în toate penajele, în tabloul nr. 103 se dau măsurile în medie de la douăzeci de adulţi.

TABLOUL nr. 103

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	40,7	31,5	12	5,2	3,6
	Min.	37,4	28,8	11	4,8	3,2
10 ♀ ad.	Max.	40,1	30,9	12	5,2	3,5
	Min.	37,2	28,5	10,7	4,7	3,2

A r i a g e o g r a f i c ă. Aria de reproducere a acestei specii se întinde de pe coastele Mării Negre, prin insulele şi coastele Asiei Mici, ca și ale Greciei. Iarna se răspîndeşte în toată Marea Mediterană.

R ă s p î n d i r e a și b i o l o g i a. Răspîndirea se limitează exclusiv la mare şi la lagune, bălţile cu apă dulce și sălcie din apropierea acesteia. Se duce bucuros în cîrduri pe holde unde face vînătoare harnică după rîme, larve şi diverse insecte. Pe Dunăre s-au văzut numai cu totul excepţional și niciodată mai sus de Tulcea; în interiorul ţării niciodată, căci martinul cu cap negru este un adevărat fiu al mării. Sosirea lui are loc în a doua jumătate a lunii martie; cele mai timpurii date de sosire sînt 15.III.1898; 14.III.1900; 20.III.1901 și 18.III.1904. Trecerea principală urmează cu o lună mai tîrziu și anume cam de la 20 aprilie pînă la 10 mai; în acest timp migrează în mase mari, în unele zile cu sutele. Direcţia migraţiei este exact dela nord-est spre sud-vest. De obicei, sînt cîrduri de 20—40 de bucăți, deseori însă stoluri de mai multe sute. Încă de la începutul lui octombrie numărul lor se împuţinează; după mijlocul lui octombrie în deosebi, nu s-a mai văzut niciun exemplar.

C u i b ă r i t u l. Locurile lor de cuibărit au fost descoperite în Dobrogea de către fraţii SINTENIS şi de către ALLEON. Acolo au clocit cu miile pe grindurile de nisip din Sinoe şi lacul Razelm. Deşi nu se mai găsesc în număr atît de mare ca odinioară, totuşi găsim şi azi încă, colonii în lagunele

mării. DOMBROWSKI apreciază numărul perechilor clocitoare acum 40—50 de ani în urmă, la 800—1000. Dar astăzi şi acest număr este mult prea exagerat. Toate cuiburile pe care le-a văzut au fost plasate în dunele de nisip şi foarte îngrijit clădite din diferite plante acvatice, mai ales din alge.

Cuibarul, constînd din 3 ouă. Se găseşte de obicei între 20—25 mai, dar s-au găsit ouă proaspete şi la mijlocul lui iunie. Culoarea fundamentală a ouălor este galben-lutos pînă la galben-brunatic niciodată verzuie, cum afirmă unii autori.

Petele sînt suprapuse, primele de culoare sur-cenuşiu sau albastru-cenuşiu mat peste care se găseşte un al doilea rînd brun-roşcat mergînd pînă la negru. Acestea, mai ales la capătul rotunjit al oului sînt încolăcite sau în formă de zig-zaguri. Cîteva ouă aveau culoarea de bază alb-gălbui, cu foarte puţine pete. Cincizeci de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 55,12 × 40,1 mm; maximum: 62 × 38,4 şi 58,8 × 40,7 mm; minimum: 49,3×36,4 mm şi 51,9×36 mm.

H r a n a. Afară de peşti, hrana lor constă din viermi, larve, insecte, moluşte etc.

În timpurile mai vechi, înainte de îndiguirea rîurilor din Banat, cercetătorul german BALDANUS l-a găsit clocind în sud-vestul Banatului, la 17 iunie 1847; iar în ultimele decenii: la 22 August 1895 au fost împuşcate 3 exemplare la Panciova, iar la 26 martie 1896, G. ALMÁSSY a observat la Deliblata 2 exemplare. De atunci nu a mai fost semnalat niciun exemplar în această regiune. Cîteva exemplare au fost colectate însă şi în R. P. Ungară.

378. **Larus minutus** Pall.

Martin mititel (fig. 228)

1769?? *Larus albus* Scopoli (nec Gunnerus!) Annus I, Hist. Nat., p. 80.
1776 *Larus minutus* Pall., Reise Russ. Reich's, t. III, p. 702.
1786 *Larus Articilloides* Falk, Beitr. z. topogr. Kenntn. Russ. Reichs, t. III, p. 355 tab. 24.
1822 *Xema minutus* Boie, Isis, p. 563.
1825 *Larus d'orbignyi* Audouim, Hist. Nat. de l'Egypte, p. 9.
1826 *Xema minuta* Brehm Ornis, Heft., t. II, p. 137.
1829 *Hydrocolocus minutus* Kaup., Natürl. Syst., p. 113.
1831 *Larus nigrotis* Lesson, Traité Orn., p. 618.
1831 *Xema minutum* Brehm, Vög. Deutschl., p. 763.
1836 *Chroicocephalus minutus* Eyton, Cat. Br. B., p. 54.
1842 *Gavia minuta* Macgill., Man. Br. Orn., t. II, p. 242.
1846 *Larus pygmaeus* Gray, Gen. B., t. III, p. 654.
1891 *Larus minutus* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 177.
1894 *Chema minutum* Reiser, Orn. Balcan., t. II, p. 198.
1899 *Larus minutus* Pall. 1776, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 52.
1899—1903 *Larus minutus* Pall., I. Madarász, Magy. Mad., p. 397.
1910 *Larus minutus* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 806.
1932—1938 *Larus minutus* Pall., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II. p. 1743, t. IV, p. 500.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Martin mititel, Cărăbaş mititel, Martin pitic, Cărăbaş pitic, Pescar mic.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Ciaica malaia* ; Germ.: *Zwergmöwe, Kleine Möwe;* Franc.: *Mouette pygmée, Goënland pygmée;* Ital : *Gabianello;* Engl.: *Little Gull, Russian Mor ;* Ung.: *Kis sirály, Törpe sirály.*

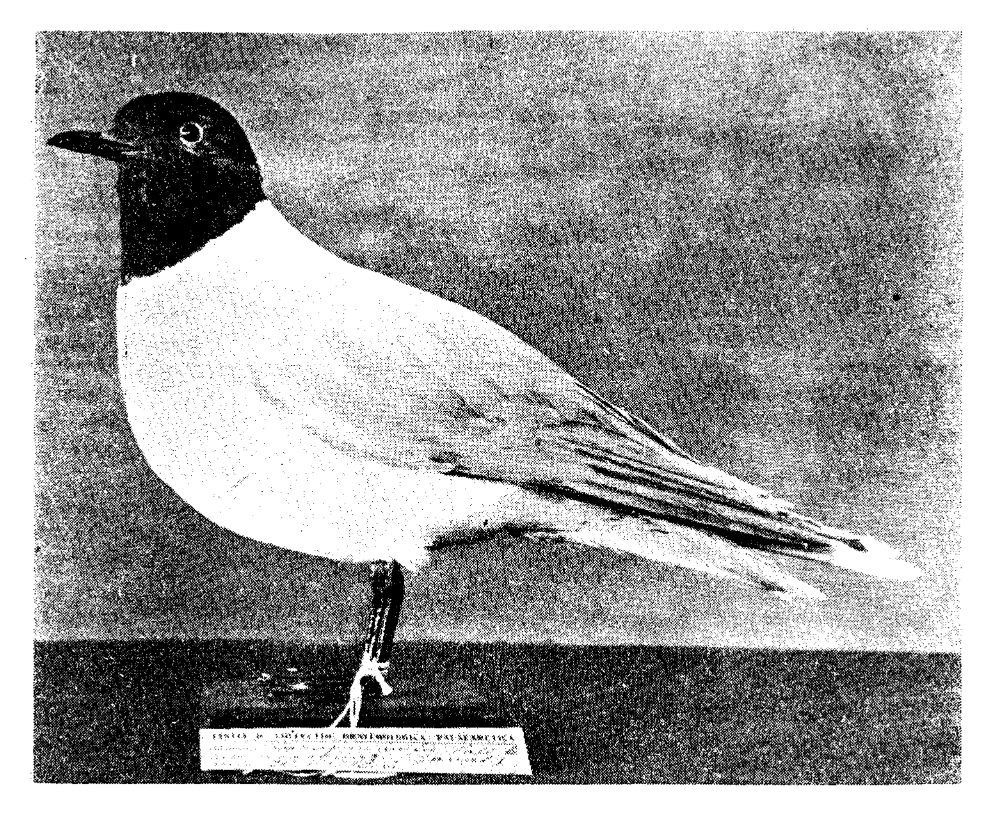

Fig. 228. — *Larus minutus* Pall. ♂. Martin mititel. 1: 1,06 din mărimea naturală.

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Steagul intern al primei remige este negru; toate celelalte sînt sure, cu vîrful alb mărginit negricios. Partea de dedesubt a aripilor este mai întunecată decît partea dorsală.

Haină de vară. Întreg capul este negru, cu un luciu verzui; grumazul, coada şi toată partea ventrală sînt albe; ultima cu un suflu roz; mantaua, albastru-surie Ciocul negru, cu o transparenţă roşu întunecată. Picioarele roşu aprins. Irisul brun-roşcat întunecat.

Haină de iarnă. Aproape înaintea ochiului se află o pată mică neagră, pe urechi o pată sur-cenuşie întunecat; aceeaşi culoare acopere partea pos-

terioară a capului, pînă la cerbice; mantaua este ușor sur-cenușie; fruntea, partea inferioară a corpului și coada, albe.

Haină de tînăr. Capul este sur-albicios; penele de pe spate brune ca ciocolata, cu dungi apicale albe; cele următoare sînt numai la exterior negre mat, toate cu vîrful alb; partea anterioară a capului, cea inferioară a corpului și coada, albe; ultima are la capăt o bandă transversală neagră întunecat. Ciocul și picioarele sînt de culoare roz-alburiu. Irisul brun.

Sistematica. Se pare că și acest martin îmbracă haina adultă abia în al treilea an, deoarece în trecerea din aprilie se găsește încă un mare număr, care poartă haina de tînăr.

TABLOUL nr. 104

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	32	23	10,1	3	3,1
	Min.	29,5	21,6	9	2,6	2,5
10 ♀ ad.	Max.	31,2	22,7	9,8	3	3,1
	Min.	28,9	21,7	9,1	2,6	2,5

Aria geografică. Locuește în Europa sud-estică și în partea de sud-vest din Asia centrală.

Răspîndirea și biologia. Răspîndirea acestui martin este foarte curioasă. Pe cursul inferior al Dunării ajunge de obicei în sus cel mult pînă la Cernavodă, dar și aci numai rar, pe cînd în jos de Brăila, în Deltă și în lagunele mării este foarte frecvent, mai ales în timpul trecerii din aprilie. În lunile mai, iunie și iulie, răspîndirea lor se mărginește numai la lagunele mării și probabil că și clocește aici. În tot cazul în august și pînă în septembrie, se găsește în număr relativ mic, atît în locurile pe care le cercetează cît și în trecerea de primăvară.

Din comunicările lui SIMSON (ale cărui observații se referă în deosebi la R.S.S. Moldovenească) reiese că martinul mititel migrează în aprilie în număr mare de-a lungul litoralului Mării Negre spre nord, și numai puțini rămîn în Dobrogea ca să clocească. Acest lucru a fost confirmat și de ALLEON, iar CULLEN comunică, cum că la 5 iunie 1866, lîngă Constanța, a fost împușcat un martin mititel pe cînd se ridica de pe cuib, iar în cuib a fost găsit un ou, pe care CULLEN l-a trimis editorului revistei « Ibis ».

Martinul mititel a fost observat și capturat în mai multe rînduri și în Transilvania și în Banat; și anume: la 18 mai 1858 a fost împușcat la Strei-Sîngeorgiu (r. Hațeg) de către I. Csató, un exemplar ♀ care se află în Muzeul național din Budapesta.

La 14.VIII.1864, un ♂ și o ♀ tînără, împușcați la Brestea romînă (r. Hațeg) de către V. Buda.

La 8.V.1867, un ♂ ad. împuşcat la Streiu (r. Hunedoara), tot de către A. B u d a; aceste trei exemplare se păstrează în colecţia lui A. B u d a din Rea, azi la şcoala pedagogică Sibiu.

La sfîrşitul lui august 1897, St. C h e r n e l a observat mai multe exemplare tinere la Cuvin (Banat) la Rîtul de jos, de lîngă Dunăre.

La 20.V.1918 am împuşcat eu un mascul adult în bălţile din Comuna Satchinez (reg. Timişoara), iar la 20.V.1947, tot la Satchinez, a împuşcat E. N a d r a, asistentul Muzeului ornitologic, o femelă adultă care se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara (fig. 228).

379. Larus ridibundus ridibundus L.

Martin rîzător (fig. 229, 230)

1766? Partim! *Larus cinerarius*. Linnaeus, Syst. Nat. Ed. XII, t. I, p. 224 (Ex. Brisson, Aldrov. Gesner).
1766 *Larus ridibundus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 225.
1788 *Larus erythropus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 597.
1803 *Larus canescens* Bechst., Orn. Taschenb, t. II, p. 370.
1820 *Larus capistratus* Temm., Man. d'Orn, t. II, p. 785.
1822 *Xema ridibundus Xema capistratus*, Boie, Isis, p. 563.
1826 *Larus naevius* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 327.
1829 *Gavia ridibunda. Gavia capistrata.* Kaup. Naturl. Syst., p. 98.
1830 *Xema ridibunda, Xema pileatum, Xema capistratum.* Brehm, Isis, p. 994.
1836 *Chroicocephalus ridibundus. Chroicocephalus capistratus,* Eyton, Cat. Br. B., p. 53.
1844 *Larus ridibundus minor* Schleg., Rev. Crit., p. XXVII.
1844 *Xema ridibunda, Xema capistrata* Gray, List. B. Br. M., p. 172.
1844 *Xema pallida* Hodgson, Gray's Zool. Misc., p. 86 (Nomen nudum !).
1887 *Hydrocolaeus ridibundus,* Salvad., Ucc. Ital., p. 283.
1890 *Gelastes gelastes* (nec. *Thiriem*) Brusina, Soc. Hist. Nat. Croat, t. V, p. 94.
1890 *Chroecocephalus ridibundus, Chroecocephalus capistratus* Heine et Reichen, Nomencl. Mus. Hein., p. 558—559.
1891 *Larus ridibundus* L., I. Frivaldskzy, Aves Hung., p. 177.
1894 *Chema ridibundum* Reiser, Orn. Balcan, t. II, p. 198.
1899 *Larus ridibundus*, L., 1766, St. Chernel, Magy .Mad., t. II, p. 42.
1899—1903 *Larus ridibundus*, Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 391.
1910 *Larus ridibundus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., t. III, p. 802.
1912 *Chroicocephalus ridibundus lavrovi* Sarudny, Mess. Orn., t. III, p. 29, 30.
1917 *Larus slesvicensis*, Brinckmann Schleswig-Holstein Provincialber., p. 265.
1932—1938 *Larus ridibundus ridibundus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1745; 1921—1922, t. III, p. 2214; t. IV, p. 500.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Martin rîzător, Cărăbaş rîzător, Martin comun, Martin vulgar, Cărăbaş comun, Martin de vară, Pescar rîzător, Porumbel de mare, Giuşcă.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Ciaica cluca, Obîcnovennaia ozernaia, Obîcnovennaia ciaica*; Germ.: *Lachmöwe, Braunkopf, Mohrenkopf, Gemeine Lachmöwe,*

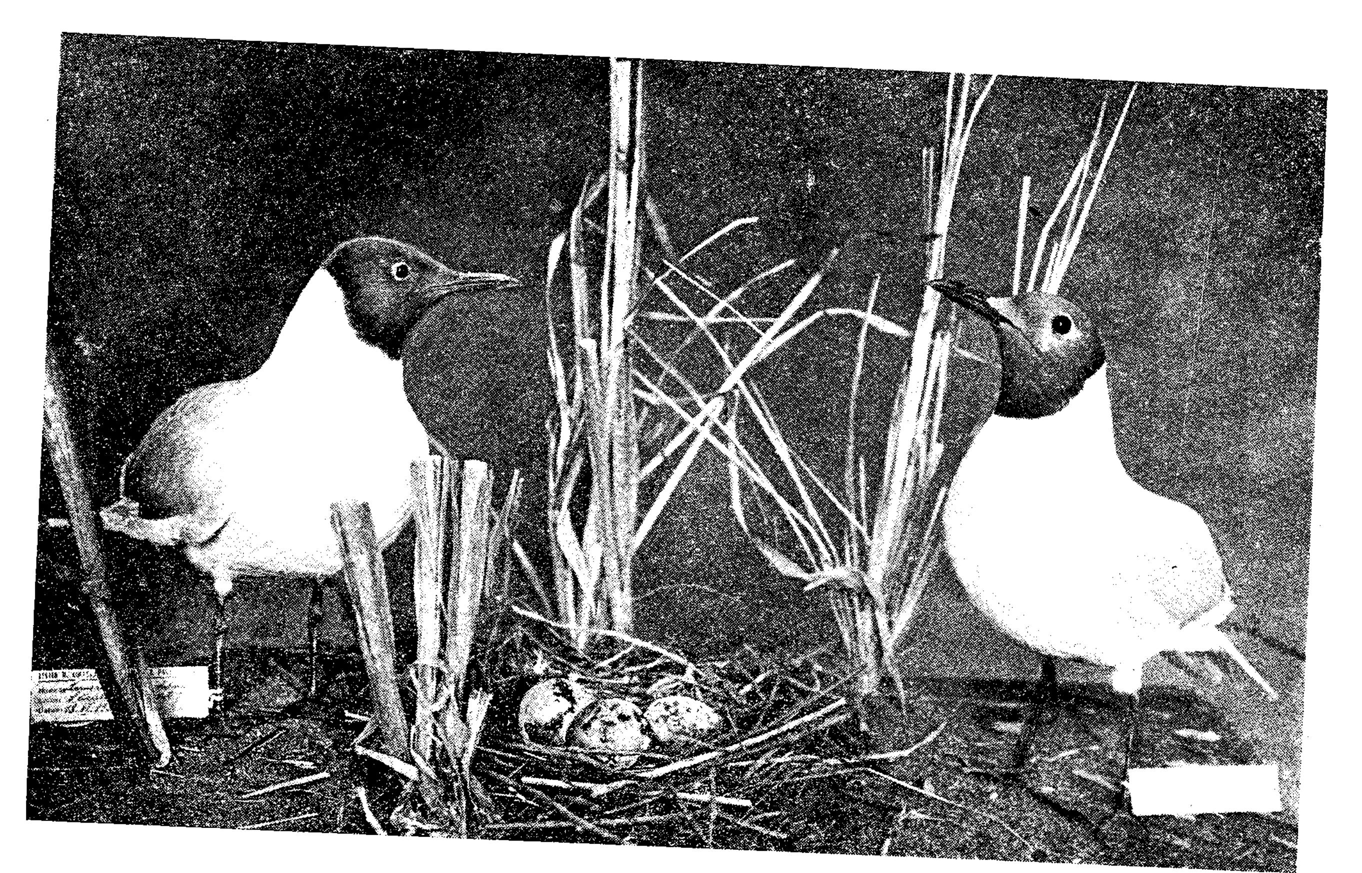

Fig. 229. — *Larus ridibundus ridibundus* L. (ad.) ♂, ♀. Martin rîzător, 1 : 4,05 din mărimea naturală.

Rotfüssige-Braunköpfige, Lachmöwe, Hutmöwe, Kapuzinermöwe, Speckmöve, Seekrähe; Franc.: *Goëland rieur, Mouette rieuse, Mouette à capuchon brun, Petite mouette cendrèe;* Ital.: *Gabbiano commune, Corallina cenerina spruzzata;* Engl.: *Black-headed Gull;* Ung.: *Danka sirály, Közöseges sirály, Nevető sirály, Vizi galamb.*

Caracterele speciei. Ciocul este cam slab, la vîrf numai puţin încovoiat; nările sînt spintecate, aşezate în jumătatea bazală. Rahisele ambelor remige primare anterioare, pînă la vîrful negru sînt albe.

Haină de vară. Întreg capul, dela creştet pînă la gît, este brun. Imediat îndărătul ochiului se află o pată albă mică. Mantaua este albastru-surie; remigele mai deschise; vîrfurile negre. Ciocul roşu ca sîngele. Picioarele roşu-carminii. Irisul brun.

Haină de iarnă. Capul este alb; înaintea ochiului are o pată întunecată, în regiunea auriculară una sură.

Haină de tînăr. Faţa, grumazul superior, pîntecele şi tîrtiţa sînt albe; o mică pată întunecată se află înaintea ochiului. Creştetul şi regiunea auriculară sînt sur-brunatice, cu o dungă brună pe grumaz; spatele anterior este brun, cu dungi deschise; spatele posterior sur; tectricele alare mijlocii şi remigele posterioare sînt brune cu dungi deschise, remigele mijlocii sur-albastre, remigele primare albe, cu vîrfuri negre. Ciocul e de culoare roz-alburiu palid. Irisul brun-suriu.

Sistematica. O serie aleasă de patruzeci de exemplare arată marea variaţie individuală a primelor remige, după sex şi etate.

TABLOUL nr. 105

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	45	33	13,7	4,8	3,8
	Min.	40,5	29,4	11,8	4,4	3,4
20 ♀ ad.	Max.	43,8	32,8	13,5	4,8	3,7
	Min.	39,8	28,5	11,4	4,4	3,4

Aria geografică. Locuieşte în regiunea palearctică, iarna în Europa de sud Marea Mediterană, Marea Roşie, ca şi în Oceanul Indian şi regiunile litorale ale acestuia.

Răspîndirea şi biologia. Pasăre sedentară foarte frecventă, care ne părăseşte numai pentru un timp foarte scurt, cînd înghiaţă Dunărea şi malul mării, ca imediat ce începe desgheţul, să se reîntoarcă la noi. Mai ales în august şi septembrie, numărul lor în teritoriile inundabile ale Dunării, este uimitor de mare.

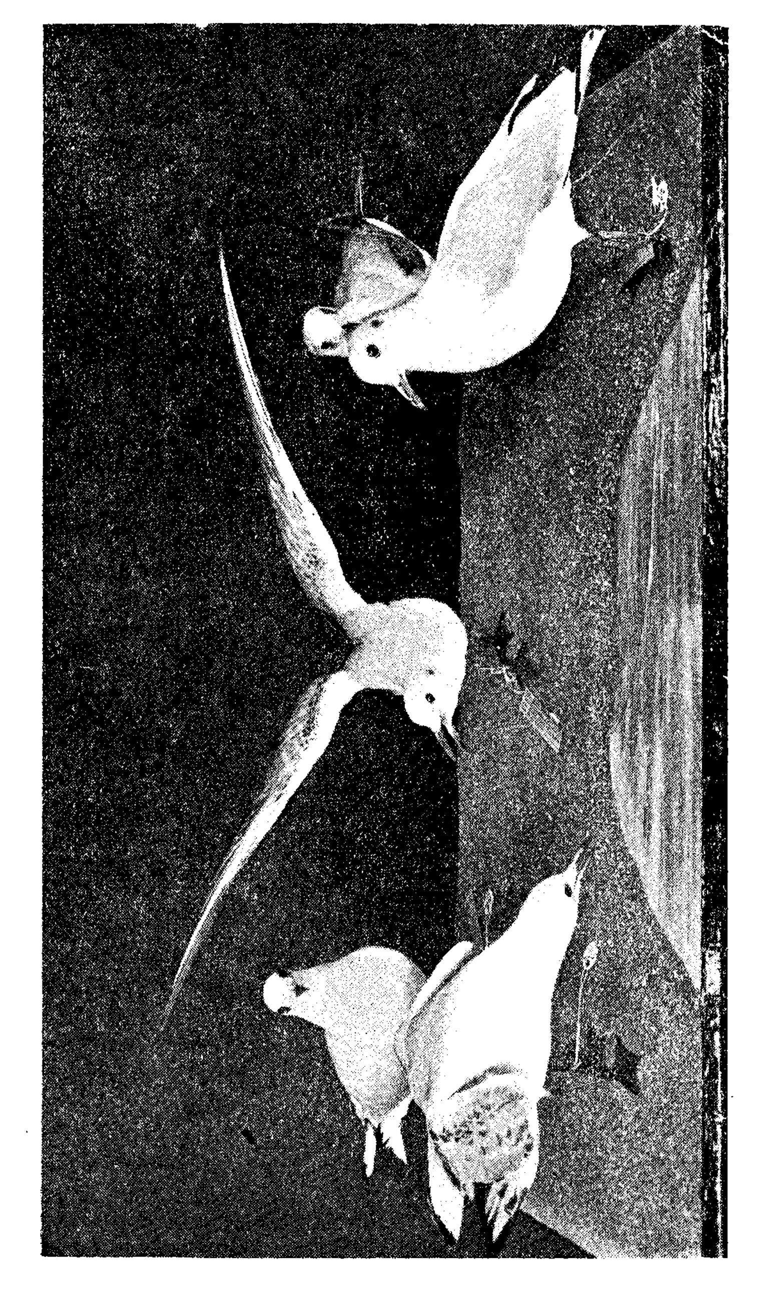

Fig. 230. — *Larus ridibundus ridibundus* L. Martin rizător juv. şi ad. (toamna).
1 : 6,41 din mărimea naturală.

C u i b ă r i t u l. Cloceşte în număr mare în colonii, în toate bălţile mai mari din ţară. Cuibarul complet se găseşte la sfîrşitul lui mai, sau începutul lui iunie; cel mai timpuriu cuibar proaspăt s-a găsit la 25 mai 1900. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 52,49 × 36,82 mm; maximum: 57,4 × 38,8 mm; minimum: 47,1 × 34,4 mm.

H r a n a. Aceasta constă în cea mai mare parte din insecte şi larvele acestora, rîme, melci golaşi, şi numai în mică parte din peştişori şi grăunţe. În porturile mai mari se hrăneşte din tot felul de rămăşiţe şi chiar pîine. Însemnătatea lor ecologică este deci foarte mare, mai ales în timpul creşterii progeniturii, cînd distrug, respectiv consumă, o sumedenie de ploşniţe de cîmp, de lăcuste, gîndaci de mai şi diferite larve şi nimfe stricăcioase scoase la suprafaţă de fiarele plugului. În Germania, în urma cercetărilor făcute, s-a constatat că bălegarul martinilor rîzători este un factor foarte important, din punctul de vedere al prăsirii peştelui. Merită deci toată protecţia.

Cu ajutorul inelărilor s-au clarificat multe probleme, în ceea ce priveşte migraţia şi vîrsta lor, dovedindu-se că cei mai mulţi se reîntorc la locurile lor băştinaşe, dar şi faptul că uneori ei traversează şi oceanul. Un exemplar inelat în Ungaria la lacul « Velencze » a fost capturat după 12 ani de vieţuire în libertate. Un alt exemplar, inelat, la Rositten, în Germania, a fost capturat în golful Mexic.

380. * **Rissa tridactylatridactyla** (L.)

Martin tridegetat (fig. 231)

1758 *Larus tridactylus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 136.
1764 *Larus Rissa* Brünnich, Orn. Bor., p. 42.
1766 *Larus naevius* Linnaeus, Syst. Nat., Ed., XII, t. I, p. 225.
1776? *Larus albus* P.L.S. Müller, Natursystem, Suppl., p. 108.
1789 *Larus Riga* (veros. eror typogr. pro Rissa !) Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 594.
1826 *Rissa Brünnickii* Stephens. Shaw's Gen. Zool. XIII, t. I. p. 181, tab. 21.
1827 *Larus torquatus* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 328.
1827 *Larus Gavia* id., t. c., p. 329.
1831 *Laroides minor* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 756.
1836 *Rissa cinerea* Eyton, Cat. Brit. B., p. 52.
1855 *Rissa borealis* Brehm, Vogelfang, p. 341.
1855 *Rissa gregaria* id., l. c.
1899 *Rissa tridactyla* (L.) 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 53.
1899—1903 *Rissa Tridactyla* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 401.
1929 *Rissa tridactyla* (L.), I. Schnenk, Brehm az Állat. Világ., 9 köt., p. 333.
1932—1938 *Rissa tridactyla tridactyla* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1751; t. IV, p. 501.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Martin tridegetat, Martin cu trei degete.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Trehpalaia cialica, Morbca, Obîcnovennaic moevca;* Germ.: *Dreizehenmöwe, Dreizehige Möwe, Wintermöwe, Isländische Möwe, Schwedische Möwe, Hafmöwe;* Franc.: *Mouette tridactyle, Goëland à pouce imparfait, Goëlandt tridactyle, Mouette tachetée;* Ital.: *Gabbiano tridattilo,*

Gabbiano terragnola, Galetra; Engl.: *Kittiwake, Kittiwake-Gull*; Ung.: *Háromujju csüllö, Csüllö, Háromujju sirály.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Policarul (degetul posterior) lipsă, cîteodată atrofiat numai. Ochiul este brun, inelul din jurul ochiului roşu-porto-

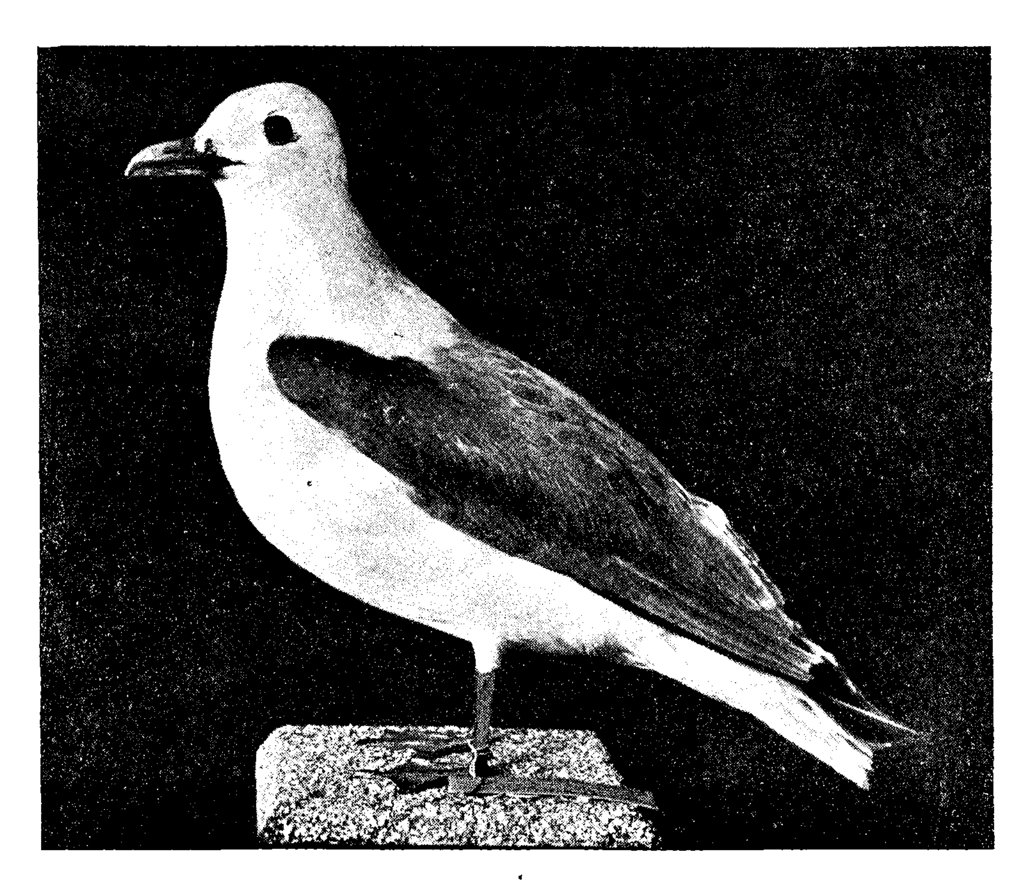

Fig. 231. — *Rissa tridactyla* L. ad. Martin tridegetat. 1 : 2,82 din mărimea naturală.

caliu, ciocul galben-lămîios, colţul gurii roşu ca sîngele, picioarele brun-roşcate închis, cu talpa gălbuie. Lungimea cca 430 mm, anvergura 1000 mm, aripa 305—326 mm, coada 120—130 mm, tarsul 33—35 mm, ciocul 32—38 mm.

Haină de primăvară. Capul şi grumazul pînă la spatele anterior, coada şi tectricele codale, ca şi întreaga parte ventrală, sînt albe ca zăpada. Spatele, scapularele şi tectricele alare, sur-albăstrui deschis (albastru mar-

tiniu), puţin mai saturat ca la martinul argintiu; scapularele mijlocii au vîrful alb.

Haină de iarnă. Înaintea ochiului se află un semicerc negru-suriu; partea posterioară a capului şi grumazului sînt sur-albăstrui, prima puţin pătată sau striată cu alb, ultima mai închisă; pe cerbice este mai deschisă, deseori albă; ciocul galben-verzui.

Haină de tînăr. În jurul ochiului are un inel negricios, îndărătul urechilor o pată la fel. Capul este alb, partea posterioară a capului sur-umbrită şi striată. Penele cerbicei au vîrfuri late negru-brunatice, formînd o pată întinsă semilunară. Spatele este sur-albăstrui, de asemenea şi tectricele supraalare, însă cu tivuri albicioase; tectricele alare mici sînt negru-brunatice, formînd o dungă pînă la remigele interioare. Remigele primare exterioare sînt negre, remigele mijlocii aproape complet albe. Rectricele albe au o bandă apicală lată neagră;, perechea exterioară numai o pată antiapicală neagră, pe steagul intern.

Sistematica. DOMBROWSKI nu aminteşte de loc această specie în lucrarea sa. După apariţia lucrării mele (241) însă, am cercetat mai cu de-a mănuntul literatura referitoare la această specie, precum şi materialul, despre care am luat cunoştinţă, aşa că azi pot înregistra şi această specie în « *Păsările din R.P.R.* », ca o specie nouă pentru ţara noastră.

Aria geografică. Locuieşte în regiunile arctice ale emisferei de nord.

Răspîndirea şi biologia. Martinul tridegetat este specia care populează în mare parte faimoşii munţi de păsări (« Vogelberge ») din nordul Norvegiei, în cantităţi de neînchipuit şi unde cloceşte în colonii de sute şi sute de mii de perechi. Regiunile cele mai sudice din Europa unde cloceşte sînt insulele Feroe, Marea Britanie şi nordul Franţei, pe litoralul Bretaniei. Iarna străbate spre sud pînă în Marea Mediterană şi probabil Marea Neagră, şi cîteodată ajunge în trecere şi la apele noastre din interiorul ţării.

În R.P.R., primul exemplar, despre care am aflat din literatură, a fost împuşcat la 6 ianuarie 1843, la Grind (r. Ilia), de către N. ZEYK. Acest exemplar a fost văzut şi de S. PETÉNYI, care l-a şi determinat la timpul său.

În anul 1894, între 30 martie şi 8 aprilie, se zice că ar fi fost o adevărată invazie a acestor martini pe continentul european, cu care ocazie au fost capturate mai multe exemplare; aşa de exemplu, la 30 martie 1894, un exemplar la Ruschiţa (r. Caransebeş), la 1 aprilie 1894 un exemplar în Maramureş şi altele în Slovacia.

Ultimul exemplar şi cel mai interesant, un exemplar adult a fost împuşcat la 30 octombrie 1926, lîngă o băltoacă dela periferia comunei şi de către un fost elev al meu, Petre Weber, învăţător în comuna Pişchia (r. Arad), care l-a preparat, aducîndu-l mai tîrziu pentru colecţia mea, unde se păstrează şi azi, şi care se află în Muzeul ornitologic din Timişoara (fig. 231).

381. **Stercorarius pomarinus** (Temm.)

Lup marin mijlociu

1790? *Larus Keeask* Latham, Ind. Orn., t. II, p. 818.
1803? *Pomarinus fuscus* Fischer de Waldheim, Naţional Mus. zu Paris, t. II, p. 185; s. Proc. U. S. Nat. Mus. XXXV, p. 635.

1815 *Lestris pomarina* Temm., Man. d'Orn., p. 514.
1819 *Stercorarius pomarinus* Vieill., N. Dict. d'Hist., t. XXXII, p. 158.
1826 *Cataractes pomarinus* Steph., Shaw's Gen. Zool., t. XIII, p. 216.
1830 *Lestris sphaeriuros* Brehm, Isis (Nomen nudum!).
1831 *Lestris sphaeriuros* Brehm, Vög. Deutschl., p. 718.
1836 *Lestris striatus* Eyt., Cat. Br. B., p. 51.
1862 *Lestris pomatorhinus* Sclat., Ibis, p. 297.
1865 *Stercorarius pomatorhinus* Newt., Ibis., p. 509.
1890 *Coproptheres pomatorhinus* Heine et Reichen., Nomenclat. Muz. Hein., p. 360.
1891 *Stercorarius pomarinus* Temm., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 175.
1899 *Stercorarius pomatorhinus* (Temm.) 1815, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 36.
1899—1903 *Stercorarius pomatorhinus* (Temm.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 403.
1910 *Stercorarius pomatorhinus* Temm., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 818.
1917 *Coprotheres pomarinus nutcheri* Mathews, «Austr. Avian Record.», t. III, p. 72.
1932—1938 *Stercorarius pomarinus* (Temm.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1912—1921, t. II, p. 1758, t. IV.502.

Numiri romîneşti: Lup marin mijlociu, Lup de mare mijlociu, Lup de peşte mijlociu, Lup de mare cu coadă lată, Lup de mare.

Numiri străine: Rus.: *Srednii pomornic;* Germ.: *Mittlere Raubmöwe, Breitschwänzige Raubmöwe, Pommersche Raubmöwe, Mittlere Struntmöwe;* Franc.: *Stercoraire pomarin, Labbe pomarin, Stercoraire arctique, Stercoraire à queue courte;* Ital.: *Gabbiano nero, Stercorario mezzano, Stercorario di coda lunga;* Engl.: *Pomatorhine Skua;* Ung.: *Széles farkú halfarkas.*

Caracterele speciei. La pasărea adultă rectricele mijlocii sînt mai lungi decît celelalte cu 6,5 cm, la pasărea tînără abia vizibil.

Pasăre adultă. Capul şi toată partea superioară sînt brun-negricioase; laturile grumazului pe baza albă, suflate ruginiu deschis; pieptul superior şi laturile pîntecelui bandate brun; toată partea de dedesubt este albă. Coada, brună. Ciocul de culoare plumburie, la încîrligare şi vîrf negru-brunatic, ceara sur-verzuie. Picioarele negre cu tarsul albastru deschis. Irisul brun.

Pasăre tînără. Este brun-surie deschis; partea superioară a capului aproape complet sură deschis; întreaga parte ventrală undulată fin, brun; spatele anterior şi aripile brune închis, cu dungi mai deschise.

Aria geografică. Locuieşte în regiunea circumpolară de nord şi migrează iarna în zonele mai temperate şi tropice.

După E. HARTERT, se întîlneşte singuratic spre sud pînă în Marea Neagră şi Marea Mediterană, Africa de vest, pe insulele Comandor (unde a fost împuşcat vara), Japonia, Birma, odată în Australia, California, insulele Galapagos şi Peru.

Răspîndirea. Un mascul tînăr a fost împuşcat la 18 septembrie 1906, la Brăila. Această specie de lup marin apare la noi în ţară, de obicei în trecerile de toamnă, în lunile septembrie, octombrie şi noiembrie. Cei mai mulţi dintre cei ce ajung la noi sînt exemplare tinere.

Primul exemplar amintit în literatură, de pe teritoriul țării noastre a fost împușcat în luna septembrie 1841, la Sarombarc (reg. Cluj) de către N. ZEYK.

Al doilea exemplar tînăr a fost împușcat în iarna anului 1875, la Cil (r. Gurahonț), de către R. ALMAY; acest exemplar se păstrează în Muzeul național din Budapesta, împreună cu alte exemplare, colecționate în R.P. Ungară.

382. Stercorarius parasiticus parasiticus (L.)

Lup marin parazitic

1758 *Larus parasiticus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X., t. I, p. 136.
1764 *Catharacta Cepphus* Brünnich, Orn. Bor., p. 36.
1764 *Catharacta Coprotheres* id., t. c., p. 38.
1788 *Larus crepidatus* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 602.
1789 *Larus crepidatus* Banks, Cooks. Vog., Hawkesworth edit. 1773, t. II, p. 15, Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 602.
1815 *Lestris crepidatus* Temm., Man. d'Orn., p. 515.
1819 *Stercorarius crepidatus* Vieill., Nov. Dict. d'Hist. Nat., t. XXXII, p. 155.
1824 *Lestris Boji, Lestris Scheepi, Lestris Benickii* Brehm, Lehrbuch. Nat. Eur. Vög., p. 991, 993, 996.
1831 *Lestris macroperos* Brehm, Vög. Deutschl., p. 721.
1831 *Lestris Richardsoni* Swains., Faun. Bor. Am., p. 433.
1857 *Lestris parasiticus* var. *coprotheres* Bon., Consp. Gn. Av. t. II, p. 209.
1862 *Lestris thuliaca* Preyer, in Preyer et Zirkels Reise nach Island, p. 417, 418.
1863 *Stercorarius richardsoni* Cones, Pr. Phil. Ac., p. 121.
1865 *Stercorarius tephras* Malmgrén, Journ. f. Orn., p. 392.
1873 *Stercorarius asiaticus* Hume, Stray Feath, t. I. p. 269, 270.
1891 *Stercorarius cephus* Brünn., in Appendix., I, Frivaldszky, Aves Hung., p. 189.
1899 *Stercorarius crepidatus* (Banks) 1773, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 38.
1899—1903 *Stercorarius crepidatus* Grel., I. Madarász, Magy. Mad., p. 404.
1910 *Stercorarius crepidatus* Gmel., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 818.
1932—1938 *Stercorarius parasiticus* (L.), E. Hartert, Vög. pal. Faun, 1912—1921, t. II, p. 1760; t. IV, p. 502.

Numiri romînești: Lup marin parazitic, Lup de pește parazit, Lup de mare hrăpăreț, Lup marin cu coadă ascuțită.

Numiri străine: Rus.: *Pomornic ciujendnîi, Corotcohvostîi pomornic;* Germ.: *Schmarotzerraubmöwe, Schmarotzermöwe, Struntjäger, Movenbüttel. Scheissfalke, Iohann;* Franc: *Stercoraire Richardson, Stercoraire parasite, Stercoraire à longue queue, Labbe à longue queue;* Ital.: *Labbo;* Engl.: *Richardson's Skua, Boatswain, Man-ofwar bird, Shooie;* Ung.: *Ékfarku halfarkas.*

Caracterele speciei. Despre aceasta DOMBROWSKI scrie următoarele: ambele rectrice mijlocii depășesc lungimea cozii cu aproape 20 de cm și au capetele ascuțite; la pasărea tînără numai cu aproximativ 3 cm, dar sînt deja ascuțite. Această indicație este greșită, după cum se va vedea mai departe.

Pasăre adultă. Scufia capului este brun-negricioasă, conturată aspru cu alb, culoare care acoperă laturile capului, gîtul şi guşa; mantaua, începînd de la cerbicea ocru-gălbuie, este uşor sur-cenuşie; de asemenea şi părţile de dedesubt, dar ceva mai deschise; remigele sînt negru-brunatice; rectricele negru-brunatice mat, la vîrf cel mai închis. Ciocul negru, ceara şi colţul gurii verde-alunii.

Pasăre tînără. Mantaua este brună ca ciocolata, cu dungi albe tulburi, semilunare, la capătul penelor; faţa, capul şi grumazul posterior sînt sur-brunatice deschis cu pete rahiale întunecate; gîtul este albicios, pieptul uşor pătat cu sur-închis, pîntecele alb curat, iar spre laturi galben-brunatic deschis, bandat întunecat. Ciocul albastru plumburiu. Picioarele albastru-plumburii. Membranele înotătoare albicioase. Irisul brun.

Lungimea 45—47 cm; lungimea aripii 32—33 cm; lungimea cozii la a cincea pereche de rectrice, 12,6—14,1 cm; tarsul 4,3 cm; ciocul 3 cm.

Sistematica. DOMBROWSKI (care în lucrarea sa se foloseşte în întregime de sinonimiile lui MADARÁSZ din *Magy. Mad.*), ca şi alţi autori, confundă această specie în unele privinţe, cu cea următoare, adică cu *Stercorarius longicaudus* Vieill., pe care el nici nu o înregistrează în *Ornis Romaniae,* fapt pe care l-a constatat şi C. ROSETTI-BĂLĂNESCU (289). Pentru a nu intra în alte detalii, dau textual cele relatate de ROSETTI-BĂLĂNESCU, bun cunoscător al Avifaunei noastre acvatice [1]). « Relativ la Stercorarii, să mai adaog o observaţie importantă a d-lui S. Paşcovschi făcută pe lacul sărat Sabolat, în apropiere de Bugaz, la 26 august 1917.

A observat aci 2 exemplare de *Stercorarius*, pe care la prima impresie, izbit de remarcabila lungime a rectricelor mediane, ascuţite, le-a identificat ca *St. longicaudus* (Vieill.). Această specie nefiind însă semnalată de nimeni pînă atunci la Marea Neagră, d-sa s-a îndoit asupra identificării ce făcuse. In plus, *găsind în Dombrowski indicaţiunea că rectricele mediane depăşesc pînă la* 20 *cm şi la St. parasiticus* (L.) — (*St. crepidatus la Dombrowski*)— îndoiala d-sale a devenit şi mai mare. Am semnalat d-lui Paşcovski şi o semnalez şi altora — *că indicaţiunea lui* DOMBROWSKI *este evident eronată.* În adevăr, la *St. parasiticus,* rectricele mediane nu depăşesc pe celelalte, niciodată, cu mai mult de 11 cm. Este chiar un caracter de identificare între aceste specii; la *St. parasiticus* rectricele mediane nu depăşesc pe celelalte cu mai mult de 11 cm, pe cînd la *St. longicaudus* depăşesc întotdeauna cu cel puţin 16 cm, ajungînd la 20 cm. Dacă voi mai adăoga că *St. longicaudus* este numit de unii autori (în special DRESSER, DE SAUNDERS, TROUESSART) *St. parasiticus,* o confuziune în transcrieri de date devine şi mai explicabilă.

[1]) l. c.

Bine înţeles, în lucrarea lui DOMBROWSKI poate fi şi o simplă eroare tipografică, transformînd nefericit un 10 în 20. Indicînd toate acestea d-lui Paşcovschi şi supunîndu-i şi aspectul cozilor de *St. parasiticus* şi *St. longicaudus*, d-sa revine la prima sa impresie, cînd a fost izbit şi a văzut foarte clar remarcabila lungime a rectricelor păsărilor observate. Alătur 2 schiţe care vor indica lămurit că diferenţa, mai ales pentru un observator rutinat, între cele două aspecte de cozi, este în adevăr izbitoare şi o confuzie este destul de puţin probabilă. Evident, identificarea lui *St. longicaudus* pentru Romînia rămîne dubioasă, însă observaţia ce am relatat îşi păstrează interesul întreg ».

Ca o completare la cele de mai sus, ţin să amintesc că o diferenţiere între *St. parasiticus* şi *St. longicaudus* este foarte anevoioasă, mai ales la păsările tinere, şi că variaţiile de penaje la ambele specii se produc pe o scară foarte întinsă. Cel mai bun criteriu, după care ne putem conduce la identificarea acestor două specii, în afară de forma cozilor, ale căror contururi le dau mai jos, este coloarea rahiselor de la primele patru remige, care au următoarea înfăţişare: la *St. parasiticus*, cel puţin primele patru remige au rahisul alb, suflat uşor cu un galben ca paiul, cu steagul intern spre rădăcină alb, iar vîrfurile rahiselor de la rectrice par a fi ieşite puţin în afară; pe cînd la *St. longicaudus*, se termină rotunzite. Lungimea aripii este de 315—335 mm (excepţional, la exemplare foarte mari din Alaska, 343 mm), coada 200—220 mm, cu vîrfurile drepte şi lungi de 80—90 mm, tarsul 42—26 mm, ciocul 28,31 mm.

La exemplarele tinere, remigele 1—3 sau şi a 4-a au rahisul evident, alb.

G. WILLETT şi H. HOWARD [1]) au constatat o diferenţă evidentă la scheletul aripilor, care la *parasiticus* este considerabil mai mare, astfel că « humerus » oscilează între 94 şi 105 mm, cel de la *longicaudus* între 83—88 mm, iar « ulna » (« cubitus ») corespunzător, între 102—111 mm, respectiv 91—97 mm (la *longicaudus*).

A r i a g e o g r a f i c ă. Locuieşte în extremul Nord de la 60° latitudine în sus; peste iarnă ajunge pînă la coastele atlantice şi mediteraneene, de-a lungul coastei Africei, pînă în Colonia Capului.

R ă s p î n d i r e a. A. ALLEON a împuşcat, în septembrie 1882, o femelă, dintre două exemplare de lupi de mare parazitici, apăruţi la o baltă mică de lîngă lacul Tuzla (reg. Constanţa) şi comunică, că la malul Mării Negre apare, ici-colo, această specie.

În iarna anului 1849, lîngă Sibiu, cel mai vechi exemplar din această specie, a fost împuşcat pe teritoriul romînesc, cel mai vechi exemplar din această specie, care la timpul său era greşit determinat drept *St. pomarinus*, fapt care a fost rectificat mai tîrziu de profesorul ALFRED KAMMNER.

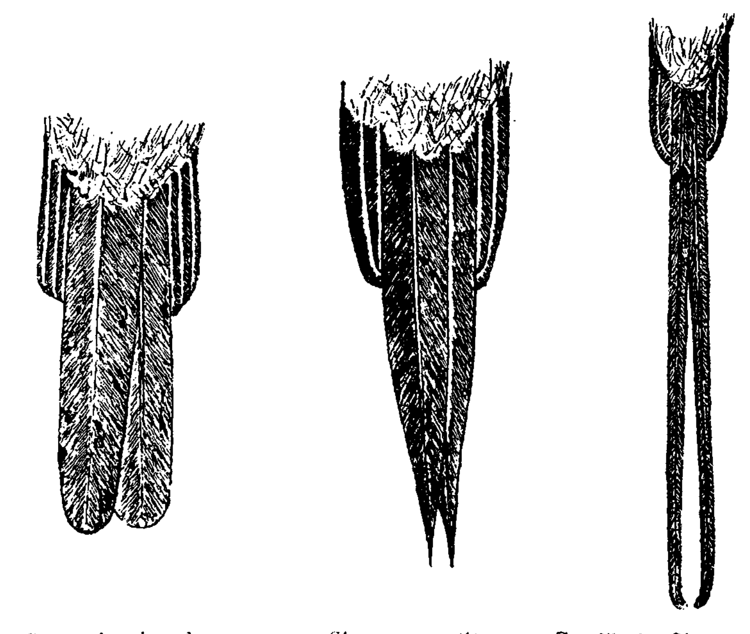
---

[1]) Condor, 1934, p. 158—160.

Tot A. KAMMNER mai vesteşte şi capturarea unui alt exemplar, împuşcat mai recent la 9 septembrie 1934, la Săcheihid (reg. Oradea); ambele exemplare se păstrează în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu.

Un al treilea exemplar (mascul) a fost împuşcat la 12 septembrie 1890, la Mîndra (r. Făgăraş) de către Ed. CZYNK; acest exemplar se găseşte în Muzeul naţional din Budapesta.

În afară de aceste exemplare, au fost colectate cîteva şi în R.P. Ungară, unde se păstrează în diferite colecţii.

Sterc. longicaudus. *Sterc. parasiticus.* *Coadă de Sterc. pomarinus.*

383. * Stercorarius Longicaudus Viell.

Lup marin cu coadă lungă

Stercorarius seu Lestris parasiticus (plur. Auct. sed. eronat, nec. Linné 1758 !).
1819 *Stercorarius longicaudus* Vieillot, Nouv. Dict. d'Hist. Nat. (nouv. ed.), t. XXXII, p. 157.
1822 *Lestris Buffoni* Boie, Isis, t. I, p. 562 (Nomen nudum !),
1822 *L. Buffonii* Meyer, Zusätze zu Meyer et Wolfs Taschenb. d. deutsch. Vögelk., p. 212.
1824 *Lestris Benickii* Brehm, Lehrb. Naturg. eur. Vög., t. II, p. 996.
1831 *Lestris microrhynchos* Brehm, Isis, 1830, p. 993 (Nomen nudum !); id. Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 725.
1831 *Stercorarius Lessonii* Degland, Tabl. Ois. obs. dans le nord de la France, p. 63.
1842 *Stercorarius longicaudatus* Selys-Longchamp, Faune Belge, p. 156.
1854 *Lestris spinicauda* Hardy, Rev. et Mag. Zool., p. 657.
1855 *Lestris Benickenii* Brehm, Vogelf., p. 336.

1855 *Lestris brachyrhynchus* Brehm, Vogelf., p. 337.
1856 *Lestris hardyii* Bonaparte, Compt. Rend. Acad. Paris, 1856, t. XLII, p. 770 (Nomen nudum!); id. Consp. Gen. Av., t. II, p. 210.
1899—1903 *Stercorarius parasiticus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 405.
1929 *Stercorarius longicaudus* Veill., I. Schenk, Brehm. Állat. Vilag, uj kiad, 9 köt, p. 322.
1932—1938 *Stercorarius longicaudus* Veill., E. Hartert, Vög. Pall, Faun., 1912—1921, t. II, p. 1763; t. IV, p. 502.

Numiri romîneşti: Lup marin cu coadă lungă, Lup marin cu suliţă, Lup de mare cu coadă lungă, Lup marin mic, Lup maritim mic.

Numiri străine: Rus.: *Dlinnohvostîi pomornic;* Germ.: *Langschwänzige Raubmöwe, Kleine Raubmöwe, Kurzschnäbelige Raubmöwe, Buffonsche Raubmöwe, Falkenmöwe, Kleiner Strandjäger;* Franc.: *Stercoraire parasite, Labbe longicaude, Labbe parasite, Labbe à longue queue;* Ital.: *Labbo codalunga;* Engl.: *Longteiled Skua, Buffon Skua;* Ung.: *Nyilfarku halfarkas.*

Caracterele speciei. Este de mărimea unei stăncuţe; lungimea aripii strînse, 290—305 mm; rectricele mediane sînt îngustate spre vîrf, şi la exemplarele adulte sînt cu 150—200 mm, la cei tineri cu 20—30 mm, mai lungi decît celelalte; numai primele două rahise sînt albe curat. Haina este asemănătoare cu aceea de la *Stercorarius parasiticus:* deasupra brună, grumazul gălbui, partea de dedesubt albă murdar; haina păsărilor tinere abia se deosebeşte de a celorlalte specii, precum am arătat la specia precedentă; numai vîrful rectricelor se termină rotunzit, fără ca rahisul să fie «ghimpat», iar «humerus» şi «ulna» sînt mai scurte. În caz dubios, aceste părţi ale scheletului trebuie cercetate, comparate şi păstrate lîngă pasărea respectivă.

Sistematica. Această specie rară nu este înregistrată de DOMBROWSKI în *Ornis Romaniae,* sau mai bine zis este în parte confundată cu cea precedentă. Eu am introdus-o în Avifauna R.P.R. în baza unui exemplar împuşcat la 18 septembrie 1904, la Liorinţi (reg. Hunedoara) şi care se păstrează în colecţia lui I. CSATO, la Institutul ornitologic din Budapesta. Prezenţa acestei păsări pe litoralul Mării Negre este justificată prin observaţiile făcute de S. PAŞCOVSCHI pe lacul Sabola din apropierea oraşului Cetatea Albă din R.S.S. Moldovenească şi citate şi de R. ROSETTI-BĂLĂNESCU.

Aria geografică. Locuieşte în regiunile nordice deasupra cercului polar; iarna exemplarele nord-europene migrează spre sud, pînă la Marea Mediterană, iar toamna (august-septembrie) se rătăcesc şi pe la noi exemplare singuratice, deşi rar. Pe viitor, urmărirea mai cu atenţie a apariţiei acestor oaspeţi rari estè de cel mai mare interes.

XXII. Ordinul **ALECTORIDES**

Cuprinsul şi situaţia (poziţia) acestui ordin, după cum acesta este conceput, aci, au fost judecate în diferite chipuri. « Eu cuprind în acest ordin — scrie E. HARTERT — dropiile *(Otitidae)*, cocorii *(Gruidae)* şi cristeii *(Rallidae)*, făcînd abstracţii de unele forme ce trăiesc în regiunile tropicale a căror tratare ar duce aci prea departe. Acest ordin mai este numit şi *Grallae* sau *Gruiformes* ». Alţi sistematicieni au considerat cristeii (cu corla şi lişiţa) ca un ordin special, separîndu-l sub numele *Fulicariae*; pentru acest lucru, după părerea mea, nu sînt motive suficiente. Unificarea *Pteroclidaelor* cu *Alectoridaele* recunoscute mai de mult şi de mine, urmînd mai ales caracterele oologice ale lui KUTTER, este falsă. *Alectoridaele* stau, în tot cazul, între *Gallinae* şi *Limicolae*, totuşi într-o orînduire liniară, nu puteau fi puse ambele alături. Din cauza diferitelor tipuri cuprinse în acest ordin, este greu a da caractere generale valabile. Se pot însă stabili totuşi următoarele:

Toate sînt schizognate şi le lipsesc continuităţile basipterigoidale. Vomerul este totdeauna prezent. Mandibula dindărăt este retezată sau are numai o foarte scurtă continuare. Sternul fără *spina interna*. Vertebrele sacrale nu sînt concrescute. Puii, cînd ies din ou, sînt acoperiţi cu o simplă haină pufoasă şi în cele mai multe cazuri părăsesc cuibul imediat. Ouăle au totdeauna un petaj evident dublu, deseori sînt foarte lucioase.

DOMBROWSKI urmează o clasificare mai veche a formelor următoare, înglobîndu-le în ordinul *Charadriformes*, pe care îl caracterizează în modul următor:

« În această însemnată grupă de păsări formele singuratice, cu tot habitul lor exterior, izbitor divergent, stau totuşi laolaltă, în legătură de rudenie, datorită caracterelor lor anatomice şi biologice comune.

Caractere. Osul palatin divizat (*schizognatus*); numărul vertebrelor cervicale este de 15 (la dropii şi pasărea ogorului, 16); marginea posterioară a sternului cu cîte două scobituri; glanda crupială este prevăzută cu o

cunună de pene (la dropie lipseşte); grumazul este de jur împrejur acoperit cu pene, numai dropiile au la baza grumazului o brazdă golaşă, lată de cca un lat de deget; numărul remigelor primare este de 11; puii la ieşirea lor din ou au corpul acoperit cu puf des şi sînt în stare imediat să fugă.

Acest ordin se descompune în 7 subordine, dintre care 4 sînt reprezentate la noi.

HARTERT admite numai 3 familii la acest ordin şi anume: 1) *Otitidae*, 2) *Gruidae* şi 3) *Rallidae*, acceptate în toate lucrările recente mai importante; voi urma deci şi eu sistematica adoptată de HARTERT după cum am arătat şi în alt loc (ordinul *Limicolae*).

1. Fam. OTITIDAE

Dropiile formează o familie bine limitată. Întru cît a putut fi stabilit, toate au 16 sau 17 vertebre cervicale. Ciocul este scurt, de cele mai multe ori mai scurt decît capul. Nările holorhine. Pe grumaz nu se găseşte brazdă golaşă. Pielea este subţire, ceea ce îşi aminteşte oricine a jupuit o dropie. Hiporahisele sînt prezente. Sub pene, mai ales la piept, se găsesc pufi mătăsoşi, un fel de puf pudrant, de cele mai multe ori roşu-rozaceu, cel puţin la speciile palaearctice. Aripa aquintocubitală (adică fără a cincia remige secundară), remigea a doua şi a treia, sau a treia şi a patra, cea mai lungă; remigele secundare interioare sînt numai cu puţin mai scurte decît cele primare. Rectricele sînt 20 la număr. Tarsul şi partea golaşă a tibiei sînt acoperite cu scutecele hexagonale, puţin evidenţiate. Glanda crupială lipseşte, de asemenea şi degetul posterior. Degetele anterioare sînt înguste. Tălpile late, ieşite pe lături mai mult sau mai puţin în afară.

La cîteva specii, masculul are un sac gutural, al cărui orificiu se află sub limbă şi care în timpul «rotitului» poate fi umflat. Remigele năpîrlesc, ca la cele mai multe păsări, succesiv, aşa fel încît niciodată nu sînt împiedecate de la zbor. Familia este reprezentată în Europa, Africa, Asia şi Australia, lipseşte însă de cele mai multe ori pe insule, deoarece dropiile locuiesc pe cîmpii întinse, aşa cum se găsesc în deosebi în stepele, deşerturile şi cîmpiile cultivate ale Africei, Asiei şi Australiei. SHARPE [1]) deosebeşte nu mai puţin de 12 genuri, ceea ce constituie *un minunat exemplu de fărîmiţare exagerată a genurilor.* Pe de altă parte, nu este îngăduit a cădea în cealaltă extremitate, ca REICHENOW [2]) care a unit toate dropiile într-un singur gen. Ar

[1]) *Cat. B. Brit. Mus.*, t. XXIII.
[2]) *Vög. Afr.*, t. I.

duce prea departe, zice HARTERT, dacă am cerceta şi motiva (o simplă declaraţie, cîte genuri «trebuie diferenţiate», n-are nicio valoare), în cîte genuri ar trebui divizate mai practic dropiile din tropice. Eu deosebesc trei genuri palaearctice. Cunoaştem pînă acum aproximativ 30 de specii.

384. **Otis tarda tarda** L.

Dropie (fig. 232, 233)

1766 *Otis tarda* Linné Syst. Nat., t. I, p. 264.
1831 *Otis major* Brehm, Vög. Deutschl., p. 351.
1899 *Otis tarda* L., 1758, St. Chernel. Magy. Mad., t. II, p. 227.
1899—1903 *Otis tarda* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 334.
1910 *Otis tarda* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 715.
1932—1938 *Otis tarda tarda* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921 — 1922, t. III, p. 1799; t. IV, p. 506.

Numiri romîneşti: Dropie, Drob, Drochie, Mitropolit, Curcan sălbatic, Sdrob.

Numiri străine: Rus.: *Dohva, Drofa, Evropeiiscaia drofa;* Germ.: *Trappe, Grosstrappe, Gemeiner Trappe, Trappgans;* Franc.: *Outarde barbue;* Ital.: *Otarda, Starda;* Engl.: *Great Bustard;* Ung.: *Túzok, Lomha-Túzok.*

Caracterele speciei. Capul şi grumazul unicolore sure deschis; începînd de la grumazul posterior porneşte o bandă lată în formă de guler, galben-ruginie; de la colţul gurii în jos are o barbă, constînd cam din 30 de pene fin spintecate, sure deschis, de 15 cm lungime, care în timpul rotirii se ridică în sus, iar de sub acestea pînă la mijlocul grumazului, o pată albastru-negricioasă, terminată ascuţit şi acoperită numai cu rahise mai deschise, aproape golaşe. Toată partea dorsală şi rectricele mijlocii galben-roşcate viu, cu striaţiuni negre ondulate; jumătatea externă a aripilor, gambele, pîntecele şi pieptul sînt albe, cu un suflu sur-cenuşiu acolo unde culoarea albă se mărgineşte cu cea ruginie. Remigele primare sînt brun-surii întunecat cu rahise alb-gălbui; cele mijlocii sînt negre, iar la rădăcină albe. Rectricele externe sînt aproape albe, spre mijloc bătînd în galben-ruginiu; toate au o dungă apicală albă la vîrf, iar după aceasta o bandă lată neagră transversală. Ciocul este brun. Picioarele sure. Irisul brun-roşcat.

Masculul tînăr are numai o mustaţă scurtă, iar pata de pe gît este puţin golaşă. Femelei îi lipsesc aceste două caractere.

Sistematica. DOMBROWSKI a avut prilejul să cerceteze un mare număr de dropii, mai ales masculi adulţi. Cel mai mare exemplar pe care l-a văzut cîntărea 18,50 kg, pe cînd greutatea normală a masculilor bătrîni este de 14—15 kg. Cea mai lungă mustaţă a măsurat 19,5 cm.

Fig. 232. — *Otis tarda tarda* L., ♂ ad.
Dropie.
1: 7,23 din mărimea naturală.

TABLOUL nr. 106

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	118	67	37	17,5	10
	Min.	108	61,5	30	16,2	6
20 ♀ ad.	Max.	98	62	28	16	7,5
	Min.	85	50	25	13	5

Aria geografică. Se întîlneşte în Europa centrală şi de sud, Africa de nord, Asia centrală şi India.

Răspîndirea şi biologia. Locuieşte în număr mare pe toate cîmpiile întinse din ţară, mai ales pe Bărăgan şi mai puţin în ţinuturile deluroase neîmpădurite din Dobrogea. Iarna se adună în cîrduri mari şi hoinăresc dintr-o regiune într-alta după împrejurările favorabile de hrană. DOMBROWSKI a văzut la 5 ianuarie 1902, lîngă Mangalia, unul din cele mai mari cîrduri, pe care l-a evaluat la cel puţin 5—600 de exemplare.

Pentru dropii poleiul poate deveni catastrofal, căci penele lor umede îngheaţă în aşa fel, încît nu mai pot zbura, iar în această stare un mare număr din ele sînt omorîte de către ţărani cu bîta.

O asemenea nenorocire au trebuit să îndure ele mai recent, în urma poleiului din 22 şi 23 decembrie 1938, cînd au fost ciomăgite sute de dropii «poleite» la aripi, de către nişte derbedei fără suflet şi simţ omenesc.

A. M. COMŞIA, fost inspector general al Serviciului vînătoarei, ne dă un amănunţit raport asupra ravagiilor poleiului amintit mai sus, ce au avut loc în partea de est a regiunilor Bucureşti şi Ploeşti, precum şi în regiunile Galaţi şi Constanţa, constatînd un număr de 740 (şapte sute patruzeci) de dropii omorîte cu ciomagul de către 232 de infractori ce au fost prinşi şi daţi în judecată. Cred că este inutil a mai adăuga vreun comentar, dar numărul victimelor era probabil mult mai mare.

O altă pacoste pe capul sărmanelor dropii a fost iarna din 1939 spre 1940, care de asemenea a făcut multe victime printre aceste păsări, din lipsa hranei, pe care foarte cu greu o puteau găsi sub stratul gros şi îngheţat de zăpadă, sau nu o găseau de loc; astfel încît multe din ele au luat calea pribegiei mai spre Sud, prin locuri unde nu se mai pomenise decît foarte rar, sau de loc, de apariţia dropiilor. Astfel au ajuns unele (mai toate femele) în regiunile muntoase de la Reşiţa şi Clisura Dunării, în comuna Coronini lîngă Dunăre (r. Moldova Nouă) au ajuns 3 exemplare sleite şi istovite de foame, slabe « cîrlig », încît au intrat în curţile gospodăriilor, unde au fost foarte uşor prinse cu mîna; una din aceste femele, prinsă la 27.II, a ajuns la mine la Muzeu, unde se păstrează şi acum ca un trist document. O a doua femelă, aflată în stare muribundă în hotarul comunei Jebel (reg. Timişoara), de către paznici de vînătoare, a fost de asemenea adusă la mine; şi acest exemplar se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara.

Un alt caz, care dovedeşte în de ajuns nevoia de hrană care le face să-şi uite vigilenţa şi frica de om, s-a petrecut în a doua jumătate a lunii februarie din anul 1917, cînd a fost o iarnă de asemenea foarte grea şi aspră pentru Banat. Chiar în centrul oraşului Timişoara lîngă Canalul Bega, de-a lungul bulevardului, se instalaseră nişte bulgari zarzavagii, care,

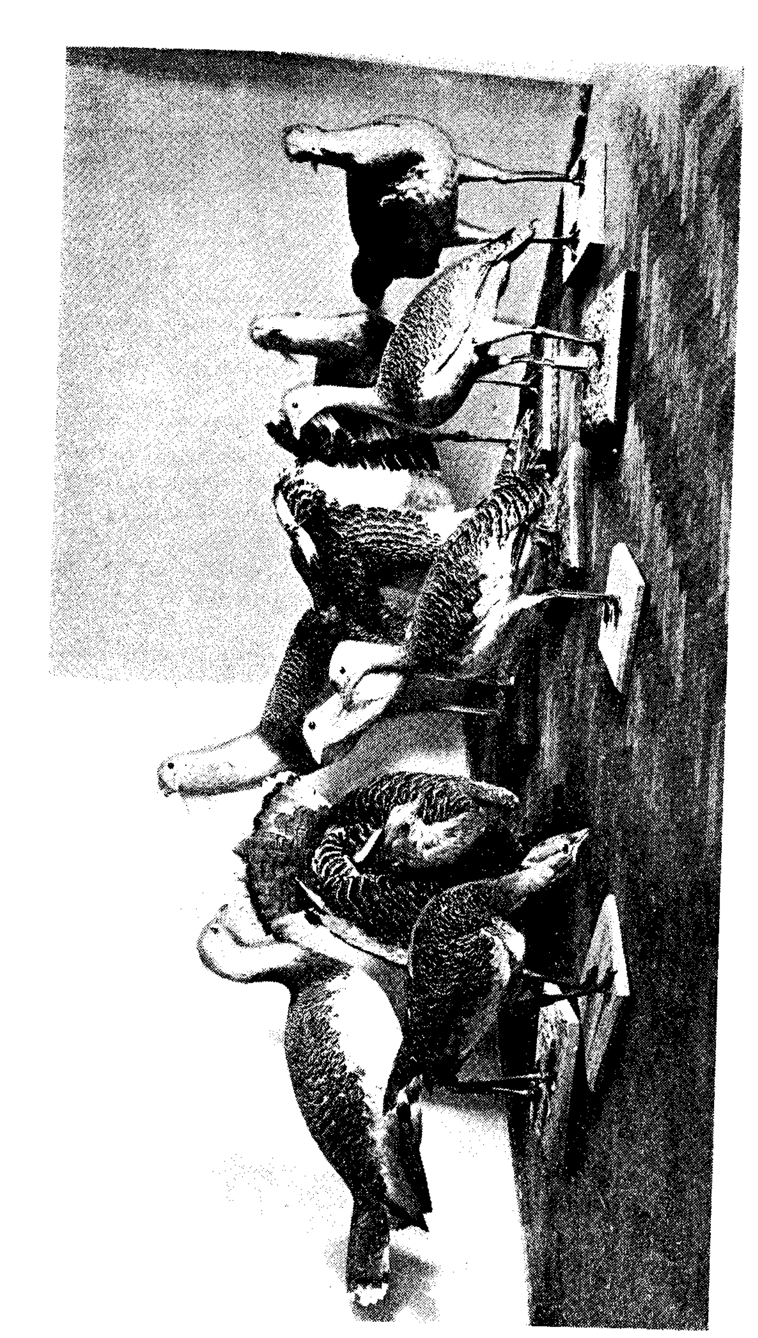

Fig. 233. — Grupă de *Otis tarda tarda* L. Dropii.

după ce au strîns recolta au lăsat în urma lor pe acest teren « ciocane » (tulpine) de conopide şi varză etc. La aceste rămăşiţe s-au pripăşit 9 dropii, care au venit vreo 8—10 zile în fiecare dimineaţă, de undeva de la periferia oraşului, poposind în acest loc pînă în orele tîrzii de după amiază, părăsindu-l apoi iarăşi, pentru a ajunge la adăpostul lor nocturn. În acest timp, o dropie a fost omorîtă de bulgari, iar la 25.II am mers şi eu la faţa locului, prevăzut cu autorizaţia cuvenită, spre a împuşca un exemplar pe seama Muzeului; după acea dată, dropiile nu s-au mai prezentat la locul de hrană obişnuit.

Cuibăritul. Dacă timpul e frumos, cocoşii adulţi încep să rotească încă din martie; luna adevărată de împerechere însă, este aprilie. Cuibarul, constînd din două ouă, este de obicei complet la sfîrşitul lui mai. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 77,56 × 55,73 mm; maximum: 85,3 × 60,2 şi 82 × 59,8 mm; minimum: 73,5 × 52 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează 3 cuibare, dintre care unul, cu 2 ouă proaspete, a fost confiscat de la un muncitor, la 18 aprilie 1937, la Bulgăruş (r. Arad); al doilea cuibar, cu 3 ouă proaspete, de asemenea confiscat de la un ţăran, a fost găsit la 24 aprilie 1930, în hotarul comunei Becicherecul Mic (r. Timişoara); al treilea cuibar, cu 2 ouă, a fost găsit la 7 mai 1937, la Bulgăruş.

Hrana. În lunile mai calde, aceasta constă în cea mai mare parte din insecte, rîme, melcişori, mai puţin din vegetale; iarna mai ales din frunze şi bulbi de rapiţă. Dropiilor le place foarte mult mazărea şi fasolea verde.

385. **Otis tetrax orientalis** Hart.

Spurcaciu (fig. 234)

1766 *Otis tetrax*, Linné, Syst. Nat., t. I, p. 264.
1816 *Tetrax campestris*, Leach., Syst. Cat. Mamm, etc. Br. M., p. 28.
1854 *Tetrax tetrax* Lichst., Nomencl. Av Mus. Berol., p. 88.
1855 *Otis campestris* Brehm, Vogelf., p. 227.
1855 *Otis minor* Brehm, Naumannia, p. 288.
1899—1903 *Tetrax tetrax* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 335.
1910 *Otis tetrax* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 716.
1932—1938 *Otis tetrax orientalis* Hart., E. Hartert, Vög. Pall. Faun, 1921—1922, t. III, p. 1803; t. IV, p. 506.

Numiri romîneşti: Spurcaciu, Spurcoaică, Dropie mică, Dropie pitică, Dropiţă mică.

Numiri străine: Rus.: *Strepet, Vestrocini strepet;* Germ.: *Östliche Zwergtrappe, Kleiner Trappe, Trappenzwerg, Trieltrappe;* Franc.: *Canepetière, Outarde canepetière, Poule de Carthage, Outardeau, Pitaree;* Ital.: *Gallina prataiola;* Engl.: *Little Bustard;* Ung.: *Reznek, Reznek túzok, Törpe túzok.*

Caracterele speciei. Mascul adult. Partea superioară a capului este roşu-ruginie deschis, striată cu negru; bărbia, gîtul şi o parte a gruma-

zului sur-albăstrui cu tivuri negre; restul grumazului, pînă sub guşă este de un negru intens, conturat cu o bandă albă, care porneşte pieziş de la partea posterioară a grumazului în jos şi cu altă bandă mai lată, tot albă, ce trece peste cap numai pînă la laturile grumazului. Laturile pieptului sînt galben-brunatice, cu linii fine în zig-zag, negre, dese; pîntecele este alb, ca şi marginile aripilor şi tectricele alare mari; remigele primare sînt brune-închis, la rădăcină albe; remigele secundare albe-curat; rectricele mijlocii la fel cu spatele, cele externe albe, la mijloc împroşcate cu negru, toate cu cîte două benzi transversale curbate. Picioarele ocru-gălbui murdare; ciocul sur-cornos spre vîrf negru. Irisul brun-gălbui.

Femela adultă se aseamănă cu masculul, dar îi lipsesc benzile de pe grumaz, ca şi penele prelungite de la partea posterioară a capului şi a grumazului; gîtul este galben-ruginiu.

Remigele secundare sînt albe; guşa şi partea inferioară a grumazului nu este niciodată sur-albăstruie înafară de primăvară; peste aripi are o bandă albă. La mascul, penele de pe partea posterioară a capului şi a grumazului sînt prelungite, mai ales la ultimul, la care formează o coamă fîlfîitoare, care se poate zburli.

S i s t e m a t i c a. La masculii foarte bătrîni, penele pe partea posterioară a grumazului sînt deseori de lungimi considerabile, iar penajul pufos de o culoare roz foarte intensă, avînd un suflu asemănător şi pe părţile albe ale aripilor.

TABLOUL nr. 107

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	49	30	14,2	7,2	2,6
	Min.	47,2	26,5	12,	6,8	2,4
10 ♀ ad.	Max.	47,8	28	12,8	7	2,6
	Min.	45	25,8	9,9	6,4	2,4

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa de sud şi Europa centrală, Africa de nord şi Asia centrală pînă în India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. În Bărăgan şi în Dobrogea, spurcaciul este o pasăre încă frecventă, deşi nici pe departe atît de numeroasă, ca acum 30—35 de ani în urmă. Poate fi întîlnit şi în celelalte şesuri ale ţării, deşi mai rar. Sosirea lui are loc în prima jumă-

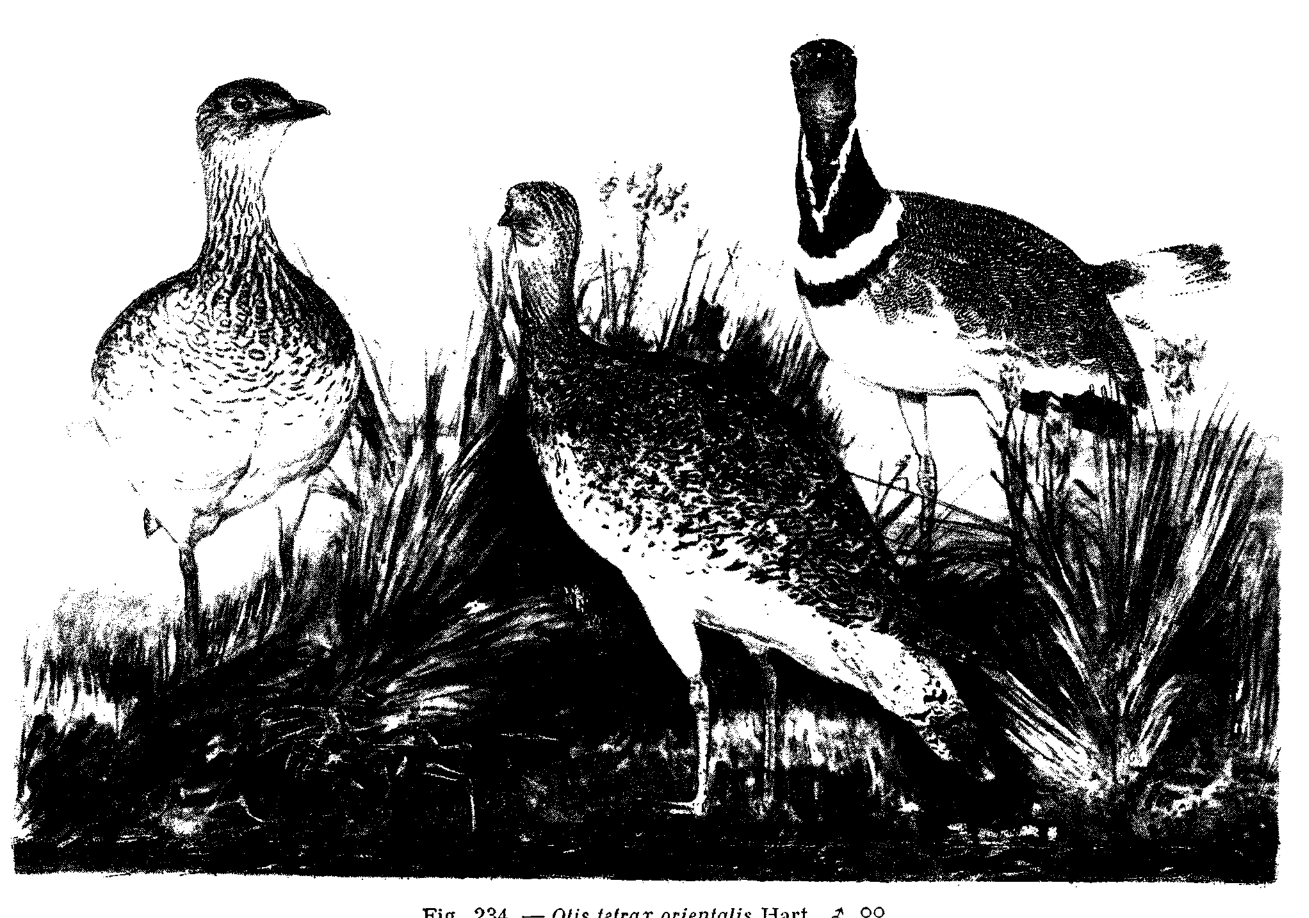

Fig. 234. — *Otis tetrax orientalis* Hart., ♂, ♀♀
Spurcaciu.
1:3,86 din mărimea naturală.

tate a lui aprilie, plecarea în octombrie şi noiembrie. Toamna se adună în cîrduri; înainte de plecare încep să vireze în aer ca păsările răpitoare, ceea ce produce o impresie cu totul stranie.

1896	Primul	exemplar	12.IV	Ultimul	exemplar	—
1897	»	»	8.IV	»	»	13. X
1898	»	»	7.IV	»	»	—
1899	»	»	5.IV	»	»	3.XI
1900	»	»	10.IV	»	»	10.XI
1901	»	»	12.IV		»	2.XI
1902	»	»	7.IV		»	17. X
1903	»	»	10.IV	»	»	18. X
1904	»	»	12.IV	»	»	1.XI
1905	»	»	7.IV			28. X
1906	»	»	5.IV	»	»	25. X
1907	»	»	4.IV	»	»	1.XI
1908	»	»	11.IV	»	»	27. X
1909	»	»	14.IV	»	»	7.XI

Cuibăritul. Pasăre clocitoare pe Bărăgan şi în Dobrogea. Cuibarul, constînd din 2—3, mai rar 4 ouă, se găseşte în a doua jumătate a lunii mai. Cel mai timpuriu cuibar, cu 3 ouă, a fost găsit la 8 mai 1900. Douăzeci şi cinci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 50,5×38,3 mm; maximum: 54,5×39,7 mm; minimum 45,2×35.8 mm.

Spurcaciul se întîlneşte azi în jumătatea de vest a ţării numai în timpul trecerilor, mai ales toamna, în număr destul de mic; altădată însă era şi aci destul de frecvent, ca şi dropia.

Primul exemplar, o femelă adultă, care a ajuns în mîinile mele, a fost împuşcată la 7 decembrie 1921, la Comloşul Mare (r. Timişoara). O a doua femelă a fost împuşcată de un fost elev al meu la Omor (r. Deta) în noiembrie, acelaşi an.

A treia femelă, tînără, a fost împuşcată la 3 octombrie 1929, la Cebza (reg. Timişoara).

În sfîrşit, a patra femelă, adultă, a fost împuşcată la 17 octombrie 1934, la Becicherecul Mic (reg. Timişoara). Ultimele trei exemplare se păstrează împreună cu un mascul adult, împuşcat la 15 mai 1937, la Caracut, în sudul actualei R. S. Moldoveneşti, în Muzeul ornitologic din Timişoara.

În afară de exemplarele de mai sus, se mai păstrează în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu, două exemplare, dintre care unul a fost împuşcat la Sibiu în anul 1892.

386. *Chlamydotis undulata macqueenii (Gray)

Dropie gulerată

1834 *Otis macqueenii* Gray, Gray et Hardwicke's Illustr. Ind. Zool., t. II, tab. 47.
1855 ? *Otis ornata* Brehm, Vogelfang, p. 278.
1912 *Houbara macqueenii* Gray, I. Aharoni, Ornith. Jahrb., t. XXIII, 1, 2, p. 1—15.
1932—1938 *Chlamydotis undulata macqueenii* Gray, E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1810; t. IV, p. 507.

Numiri romîneşti: Dropia gulerată (pînă azi nu a fost numită în nicio lucrare romînească şi deci i-am aplicat acest nume!).

Numiri străine: Rus.: *Begunez, Vihliai, Djec;* Germ.: *Östliche Kragentrappe, Asiatische Kragentrappe, Passgänger Trappe;* Franc.: *Outarde de Macqueen;* Ital.: *Ubara asiatica;* Engl.: *Macqueen's Bustard;* Ung.: *Galléros túzok.*

Caracterele speciei. Fruntea şi laturile capului sînt sur-roşcat-ruginii; pe creştet are un moţ din cîteva pene uşoare lungi, ale căror mai multe vîrfuri sînt negre; partea posterioară a capului este albicioasă, striată cu brun şi sur. Partea dorsală este de culoare fundamentală ocru deschis sau galben-lutoasă, cu dungi transversale negre, iar acolo unde aceste dungi sînt mai dese, este pătată mai întunecat. Gîtul e alb, partea posterioară a grumazului brunatică, iar partea anterioară sur-cenuşiu, deschis cu striaţiuni ondulate mai întunecate aşezate transversal; guşa este albastru-surie întunecat, pîntecele alb-gălbui. Gulerul de pe ambele laturi ale grumazului este alcătuit din pene lungi fîlfîitoare, dintre care cele mai de sus sînt complet negre, iar la cele din jos, numai rădăcina este albă, de altfel spre vîrf sînt tot negre. Pe ambele părţi ale abdomenului se află o pată mare formată din benzi late negre, aşezate transversal. Tectricele subcodale mijlocii au de asemenea benzi late, negre, aşezate transversal. Aripa are 386—428 mm.

Femela este asemănătoare masculului, dar mai mică, cu moţul şi gulerul mai scurte; pe laturile abdomenului şi din tectricele subcodale, numai unele pene au dungi late negre. Aripa are 356—370 mm.

Sistematica. Specia aceasta am introdus-o în Avifauna R.P.R. în baza unui mascul adult, împuşcat la 20 aprilie 1931, la Sicula (r. Ineu), unde se păstrează şi în prezent.

Măsurile acestui exemplar sînt: lungimea 742 mm, aripa 390 mm, coada 240 mm, tarsul 102 mm, ciocul 42 mm. O descriere biologică mai detaliată se poate vedea la J. AHARONI[1]).

Aria geografică. Cloceşte în număr considerabil în deşerturile Siriei şi în cele din partea de est a Nilului, în Mesopotamia de nord, de unde cercetează iarna Israelul şi mai ales Valea Iordanului, în număr foarte mare; mai cuibăreşte în estul Persiei şi lîngă Golful Persic, în Belucistan şi Afganistan, în sud-estul Transcaucaziei, Transcaspia spre nord pînă la 51° latitudine nordică şi spre est pînă la Saissan-Nor şi Altaiul sud-vestic.

A fost obervată deseori în U.R.S.S. europeană, la Achtuba, Astrahan, Sarepta, Harkov, R. S. S. Letonia şi în R.P. Polonă; exemplare singuratice au fost văzute pînă în Italia, Germania (în mai multe localităţi), Elveţia, Franţa, Belgia, Olanda şi de patru ori şi în Marea Britanie, ceea ce se explică la multe din ele prin înclinări nomade sau prin migrare

[1]) l. c., sus.

2. Fam. GRUIDAE

DOMBROWSKI consideră *Gruidaele* (Cocorii) după literatura mai veche, folosită ca un ordin separat, ceea ce azi, după cum am arătat mai sus, nu se mai admite; deci voi da caracterizarea acestei familii după HARTERT, adăugînd la urmă, spre orientare, şi cele amintite de DOMBROWSKI.

«Păsări mari schizognate şi schizorhine, cu 19—20 vertebre cervicale, gît şi picioare lungi. Furcula este concrescută cu creasta sternului; sternul este fără scobituri pe marginea posterioară. Continuităţile basipterigoidale lipsesc. Rectricele 12, remigele primare 11 la număr. Aquintocubitale, adică a cincia remige secundară lipsă. Remigele secundare interne sînt foarte lungi, de obicei mai lungi decît cele primare. Glanda crupială este prezentă şi acoperită cu fulgi. Degetul posterior prezent, este scurt şi aşezat mai sus decît degetele anterioare. Ghiara policarului este încovoiată şi mai mare decît celelalte. Ciocul tot atît de lung ca şi capul, sau ceva mai lung; pe ambele laturi ale maxilarului se află cîte un jghiab care cuprinde mai bine de jumătate din lungime şi în care sînt nările membranoase. Puii ieşiţi din ou părăsesc curînd cuibul. Ouăle sînt depuse pe sol într-un cuib dezordonat şi sînt pătate. Hrana constă din vegetale, dar în parte şi din animale. Vocea acestei păsări este puternică, ca un sunet de trîmbiţă, produsă prin întortocherile traheei. Cele mai multe specii (probabil toate) năpîrlesc remigele aproape toate deodată, astfel că devin pentru cîtva timp incapabile de a sbura. În afară de aceasta, unele specii nu năpîrlesc în fiecare an, ci tot al 2-lea an. BLAAUW a observat acelaşi lucru la *Megalornis japonensis;* mai mulţi alţi cercetători ca ST. QUINTIN etc., au observat şi afirmat acelaşi lucru. Nu este cumva o regulă la toate speciile? La *Megalornis grus* însă s-ar produce o năpîrlire în fiecare an, dar numai una singură, deoarece rectricele nu cad odată cu remigele; s-a discutat aci eronat despre două năpîrliri».

În continuare, referitor la caracterizarea genului *Megalornis*, HARTERT ne spune următoarele: «Este o întrebare foarte anevoioasă, a decide cîte genuri de cocoare să admitem.

SHARPE[1]), după întinderea şi forma părţilor golaşe de pe cap şi grumaz, acoperite în parte de peri aspri, a deosebit cinci genuri, la care a mai creat încă trei nume noi. Tratatul lui însă nu a fost consecvent, căci după metoda lui trebuiau separate încă şi *antigone* şi «*australasiana*» (recticus *rubicundus*) şi chiar şi cocoarele americane. Aceste diferenţe persistă însă numai la bătrîneţe. Cocoarele tinere au capul şi grumazul acoperit cu pene. La procedura unificării urmată de mine, au consimţit şi TACZANOWSKI, DRESSER, BLANFORD şi mai mulţi alţi ornitologi competenţi ».

---

1) *Cat. B. Brit. Mus.*, t. XXIII.

Să vedem acum, în cele ce urmează, cum caracterizează DOMBROWSKI Ordinul *Gruiformes,* respectiv familia *Gruidae.*

« Deja mai sus, la ordinul stîrcilor, s-a făcut observaţia că mai demult, cocoarele, din cauza asemănării lor exterioare cu speciile de stîrci, au fost unite cu forme înrudite ale acestora şi cu alte forme de păsări asemănătoare, în aşa numitul ordin al « Picioroangelor » (= Watvögel). Mai tîrziu, din consideraţie pentru caracterele lor interioare, s-a încercat să se asigure acestor păsări o situaţie sistematică mai corespunzătoare. Profesorul HUXLEY le-a plasat în grupa *Geranomorphe* creată de el[1]), în legătură mai apropiată cu *Rallidaele.* SHARPE, urmînd sistemul lui SCHATER[2]), le-a clasat lîngă dropii, în aşa numitul ordin *Alectorides*; în ultimul timp însă[3]) iarăşi le-a separat şi de dropii şi le-a clasat în ordinul independent *Gruiformes*[4]).

De fapt, aceste păsări formează în sine o grupă specială izolată, deşi nu încape nicio îndoială că ele, din anumite considerente, se apropie de dropii.

SHARPE[5]) divide ordinul cocoarelor în 7 subordine *(Grues, Arami, Rhinochetes, Mesolnatides, Eurypygyae Psophiae* şi *Dicholophi).* Pe noi ne interesează aci numai primul subordin, deoarece la noi numai acesta este reprezentat ».

Trecînd apoi la caracterizarea familiei *Gruidae,* DOMBROWSKI scrie următoarele, citînd cuvînt cu cuvînt cele amintite de MADARÁSZ[6]):

« Ciocul drept abia mai lung decît craniul. Osul palatin divizat *(schizognathus).* Marginea anterioară a osului nazal bifurcată (schizorhinal). Numărul vertebrelor cervicale 19—20. Osul pectoral îngust, curbat; creasta acestuia lată, în interior goală, dunga superioară dinainte deschisă, serveşte la plasarea traheei. La cocorul vulgar, traheea străbate întreaga creastă a sternului. Plecînd din grumaz, traheea intră printre oasele furculei în orificiul de la creasta sternului şi pătrunde în partea ventrală superioară a dungei crestei *(margo ventr. cristae),* pînă la dunga posterioară a acesteia, se îndoaie aici îndărăt şi merge la partea posterioară internă a crestei, în sus, pînă la dunga anterioară a crestei, ca de aici într-o curbură bifurcată, să se întoarcă iarăşi la orificiu; de unde iarăşi tinde în sus şi pe suprafaţa exterioară a dungei anterioare îndărăt, se bifurcă în plămîni. Acestei întortocheri a traheei i se atribuie sunetul penetrant, de trîmbiţă, al cocoarei. Printre caracterele acestei familii se numără şi faptul, că baza degetelor externe este legată de degetul mijlociu

---

1) Proc. Zool. Soc., 1867, p. 475.

2) *Cat. B. Brit. Mus.*, 1894, t. XIII, p. 236.

3) *Hand-List,* 1899, t. I, p. 176.

4) Rev. Rec. Att., cl. B., 1891, p. 74.

5) *Hand-List.*, t. I, p. 176.

6) p. 589.

printr-o membrană conjunctivă mai lată, iar a degetelor interne printr-una mai îngustă; degetul posterior este scurt şi este aşezat mult mai sus decît cele anterioare. Glanda crupială înzestrată cu o cunună de pene. Numărul rectricelor este 12. Aripa lungă, remigele terţiare sînt mai scurte decît remigele primare şi atîrnă în jos. Păsările ce aprţin acestei familii năpîrlesc anual de două ori.

Cocorii iubesc cîmpiile mari cu suprafeţele libere şi regiuni umede întinse. Hrana lor constă din seminţe, insecte, amfibii şi micii mamifere. Cuibul lor, clădit pe sol, nu este artistic şi cocorii depun de regulă două ouă. Culoarea de bază a ouălor este verzuie, surie sau brun-gălbui cu pete brune-întunecat. La ieşirea lor din ou, puii sînt acoperiţi cu un puf des şi pot imediat umbla.

Această familie se împarte în 7 genuri şi cuprinde 19 specii recente[1]). În România numai două specii sînt cunoscute, care aparţin la 2 genuri ».

387. **Grus grus grus** L.

Cocor (fig. 235)

1758 *Ardea Grus Linnaeus*, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 153.
1766 *Ardea grus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 234.
1779 *Grus nostras* Kluk, Hist. Nat., t. II, p. 312.
1793 *Grus communis* Bechst, Naturg. Deutschl., t. III, p. 60.
1810 *Grus cinerea* Mey et Wolf, Taschenb., t. II, p. 350.
1817 *Grus canorus* Forst., Syn. Cat. Br. B., p. 58.
1827 *Grus vulgaris* Pallas, Zoogr. Rosso-Asiat., t. II, p. 106.
1831 *Grus cineracea* Brehm, Vög. Deutschl., p. 571.
1841 *Megalornis grus* Gray, List. Gen. B., p. 85.
1866 *Grus vulgaris major, gracilis*, A. E. Brehm, Verz. Samml, p. 12. (Nomina nuda !)
1891 *Grus nostras*, Olphe-Gall, Contr. Faun. Orn. Eur. Occ., fasc. XV, p. 33.
1891 *Grus grus*, Brusina, Ornith. Jahrb., t. II, p. 25.
1891 *Grus cinerea Meyer*,, I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 126.
1899—1903 *Grus grus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 329.
1910 *Grus cinereus*, M. et W., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 709.
1930 *Megalornis grus grus* (L.), D. Linţia, l. c. (241), p. 296.
1932—1938 *Megalornis grus grus* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1813; *Grus grus grus* (L.), id. t. IV, l. c., p. 507.

Numiri romîneşti: Cocor, Cocoară, Cucoară, Gruie, Gruhă.

Numiri străine: Rus.: *Juravl, Serîi juravl, Zapadnîi serîi juravl;* Germ.: *Kranich, Grauer Kranich, Kranig, Kranch;* Franc.: *La Grue cendrée;* Ital.: *Gru, Grue;* Engl.: *Crane, Common Crane;* Ung.: *Daru, Szürke daru.*

Caracterele speciei. Ciocul este verde-suriu întunecat, mai lung decît capul, la rădăcină roşcat, la vîrf brun. Partea anterioară a capului

[1]) SHARPE, *Hand-List*, t. I. p. 176-179.

este neagră; la cei bătrîni creştetul este golaş şi roşu aprins, la cei tineri acoperit cu pene sure; de la partea posterioară a capului trece o dungă

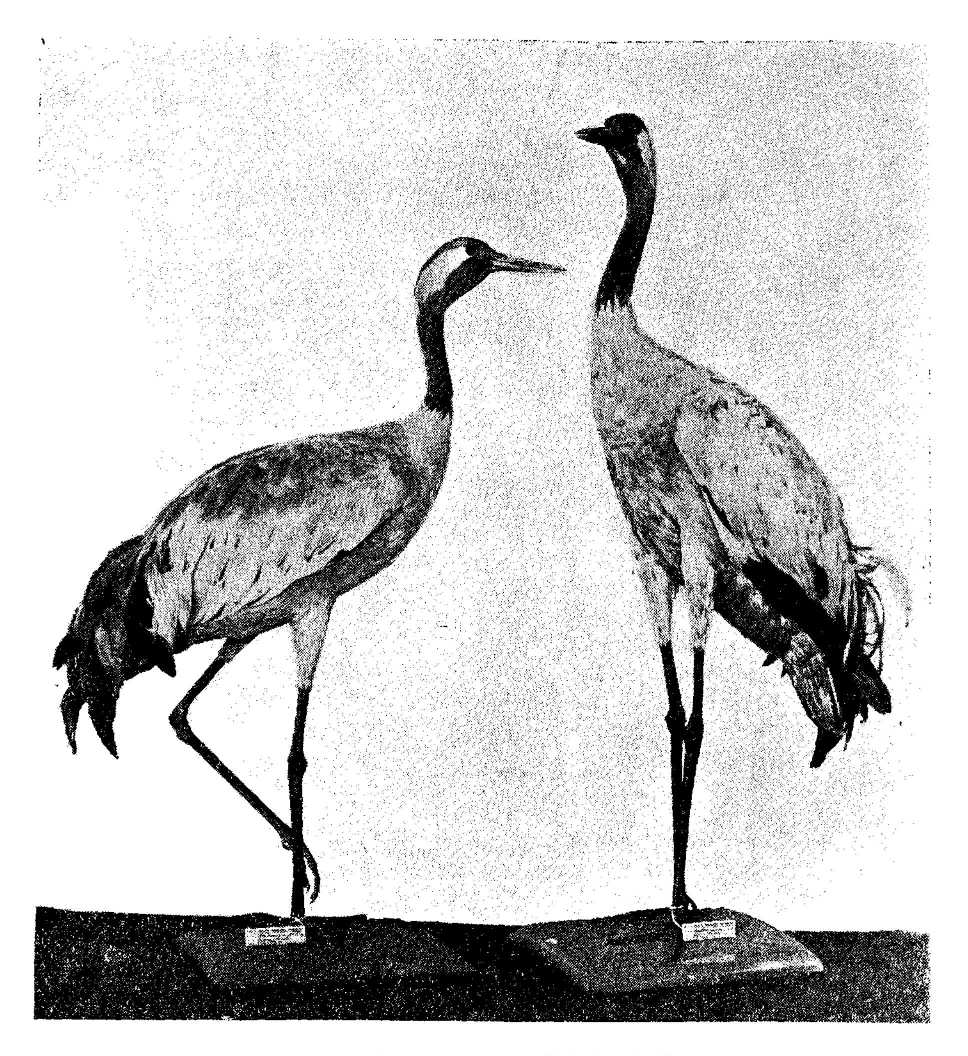

Fig. 235. — *Grus grus grus* (L.) ♀, ♂. Cocor.
1: 9,34 din mărimea naturală.

neagră peste mijlocul grumazului posterior. Orbitele, obrajii şi partea posterioară a grumazului sînt alb-surii deschis; bărbia, gîtul şi partea anterioară a grumazului cam pînă la jumătate, negru-surii; axilarele şi tectricele alare mari au rahise negre; ultimele cu pete stropiforme, întunecate. Tectricele mari din urmă sînt prelungite în formă de seceră, cu steagul intern negru;

la fel sînt formate şi ultimele trei remige, cu rahise şi vîrfuri negre; ele sînt încreţite spre rădăcină şi formează împreună cu rahisul moale, smocul întunecat; celelalte remige sînt negru-surii; coada sur-ardezie. Picioarele negre. Irisul brun-roşcat.

Femelele au pe creştet o pată golaşă mai mică; aceasta este acoperită cu peri aspri, care lasă să se întrezărească numai puţin culoarea roşie.

La haina de tînăr, creştetul este acoperit cu pene sure, iar smocul numai puţin dezvoltat.

S i s t e m a t i c a. Cocorii variază considerabil în mărime şi se găsesc masculi izbitor de mici şi adevăraţi uriaşi, întrei cei de aceeaşi vîrstă.

TABLOUL nr. 108

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	139	63	25	28	12,7
	Min.	128,7	55,3	19,5	25,1	11,6
15 ♀ ad.	Max.	127,5	61	24	26,8	11,9
	Min.	119	52,8	18	24	11

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa; iarna, Africa de nord.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Ca pasăre clocitoare se întîlneşte numai în puţine perechi, în lagunele de la lacurile Razelm şi Sinoe. În schimb, este foarte frecventă aici ca pasăre de primă trecere, dar mai ales, în cantităţi enorme, la litoralul Mării Negre; cine nu a văzut numărul enorm de cocori, care trec mai ales în martie şi octombrie pe acolo, nu-şi poate face deloc o idee despre aceasta. Primii cocori apar de obicei pe la mijlocul lui martie, iar trecerea atinge culmea între 20 martie şi 5 aprilie. Toamna începe migraţia la mijlocul lui septembrie şi durează toată luna octombrie; în ierni mai blînde, pînă în decembrie.

1896	Prima	trecere	12.III	Ultima	trecere	25. XI
1897	»	»	2.III	»	»	21. XI
1898	»	»	8.III	»	»	19. XI
1899	»	»	10.III	»	»	12. XI
1900	»	»	5.III	»	»	8.XII
1901	»	»	3.III	»	»	1.XII
1902	»	»	8.III	»	»	20.XII
1903	»	»	5.III	»	»	17. XI
1904	»	»	7.III	»	»	19. XI
1905	»	»	11.III	»	»	15. XI
1906	»	»	10.III	»	»	2.XII
1907	»	»	25. II	»	»	18. XI
1908	»	»	8.III	»	»	24. XI
1909	»	»	14.III	»	»	12.XII

Un drum de trecere foarte important, cunoscut din cele mai vechi timpuri, duce şi prin cîmpia Banatului, adică partea de vest a ţării, de-a lungul Tisei, pînă în valea Moravei spre sud (Sătmar, Oradea, Arad, Vinga, Timişoara, Vîrşeţi, Cuvin etc.). Toamna mai ales, poposesc în aceste regiuni săptămîni întregi, în cîrduri de sute şi mii de exemplare; ziua pe holde, culegînd la grăunţe împrăştiate, prin ogoare sau mirişti, iar seara mergînd spre văile umede ale rîurilor sau pîraielor şi bălţilor, unde petrec noaptea făcînd baie, sau se odihnesc. În aceste locuri se vînează cele mai multe cocoare, la pîndă, cînd se lasă jos spre locurile de înoptare. Cocorii migrează nu numai ziua, ci foarte deseori şi noaptea, mai ales în nopţile cu lună. Sborul lor în formă unghiulară, la înălţimi foarte mari, este în deajuns de cunoscut.

Ţin să amintesc aici însă că gradul de inteligenţă al cocorilor întrece şi pe acela al corbilor. Pînă acum cîţiva ani în urmă, avînd spaţiul corespunzător, am ţinut vii, un şir lung de ani, mai mulţi cocori, aripaţi sau uşor răniţi şi apoi vindecaţi, şi pot afirma că o asemenea pasăre, ţinută în curte sau grădină, îngrijită cum trebue, poate procura posesorului ei multă plăcere şi distracţie. Chiar şi exemplarele bătrîne ajunse în captivitate se îmblînzesc foarte uşor, îşi recunosc stăpînul în curînd şi se obişnuiesc, chiar să-i ia din mînă, hrana întinsă, mai ales bucăţele de carne, pe care de obicei le clătesc în apă înainte de a le înghiţi. Îşi recunosc numele şi vin alergînd la chemare. Figura lor sveltă şi ţinuta lor elegantă şi majestuoasă impresionează şi pe cel mai indiferent spectator; în curtea orătăniilor întruchipează pe « mareşalul » şi supraveghează cu energie rînduiala între ceilalţi convieţuitori; dacă ceva nu e în ordine, sau vreo persoană străină, un cîine sau alte animale neobişnuite îşi fac apariţia, acestea sînt numai decît apostrofate cu sunetele lor de « trîmbiţă » atîta timp, pînă cînd apare stăpînul, sau a trecut « pericolul ».

Extraordinar de amuzante sînt jocurile, dansurile şi distracţiile lor, care uneori ţin şi un ceas întreg şi în care timp iau poziţii foarte groteşti, alergînd jur-împrejur, săltînd deseori unul după altul ca nişte balerine pe loc, cu aripile întinse, sau strînse la corp, înclinîndu-se sau lungindu-şi corpul şi grumazul pînă la extrem; acum apucînd o pietricică, o aşchie sau alt obiect mai uşor în cioc şi asvîrlindu-l în sus, ca în momentul următor să-l prindă iarăşi ca un jongleur. Deseori în grădina mea, lungă de peste 100 m, cîte doi sau trei cocori se luau la întrecere în fugă de la un capăt la altul al grădinii, ca apoi acest joc să fie repetat de mai multe ori. În împrejurări normale, nu părăseau ograda sau grădina obişnuită şi nici nu încercau să treacă gardul la vecini, cu toate că acesta nu era înalt şi nu le-ar fi fost greu s-o facă; numai după năpîrlire, mai ales în timpul trecerilor, îi apuca dorul de « ducă » la strigătul celor călătoare pe sus. Auzul şi văzul lor, mai ales, sînt extraordinar de agere; acest lucru l-am putut observa în nenumărate cazuri, cînd spre exemplu eu nici nu vedeam cu ochii liberi, nici nu auzeam glas de cocori. Cocorii mei şi mai ales un mascul foarte bătrîn, începeau să « trîmbiţeze » cu atîta dor şi duioşie, încît de la mai mulţi km distanţă, toate cîrdurile de cocori, ce treceau peste întinderea oraşului Timişoara, îşi îndreptau calea, aproape de fiecare dată pe deasupra grădinii mele, virînd de mai multe ori tot mai jos, uneori şi pînă la 100—150 m altitudine şi îndemnînd prin neîntrerupte « trîmbiţări » pe prizonierii mei, ca să-i urmeze. Erau scene impresionante, care stîrneau mereu interesul aproape al întregului cartier. Cocorii iubesc curăţenia şi în zilele însorite luau cîte o baie în bazinul cu apă din curte, mai în fiecare zi; iar bazinul nefiind prea adînc, se lăsau în genunchi ca să poată ajunge cît mai mult cu corpul în apă. O baie în apa murdară era întotdeauna evitată, în apa proaspătă însă prioritatea era întotdeauna a lor, lebăda şi gîştele fiind nevoite să-şi aştepte rîndul; altfel cearta era gata şi aceasta se termina întotdeauna cu recunoaşterea dreptului de prioritate al cocorilor.

Cocorul bătrîn amintit mai sus, aripat ca pasăre adultă de cel puţin 4—5 ani, a fost îngrijit la mine în captivitate timp de 14 ani; dar după ce l-am dat în îngrijire străină, a avut o moarte tragică: fiind dus într-o seară de toamnă, acum 2 ani, ca pasăre ademenitoare, de un vînător străin de el, a fost scăpat în bezna nopţii, departe de adăpostul lui, în cîmpul liber, unde abia mai tîrziu s-a dat de cadavrul său, spre regretul nostru al tuturor. Era în vîrstă de cel puţin 20 de ani.

Cuibăritul. Cum am spus, cocorul cloceşte numai în puţine perechi, în bălţile dintre braţul Sf. Gheorghe al Dunării şi Marea Neagră, ca şi în lagunele Razelmului şi ale lacului Sinoe. Trei ouă, măsurate, au avut dimensiunile: 97,4×60,3 mm; 98,2×60,2 mm; 99,7×61 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara, se păstrează un cuibar cu 2 ouă, din colecţia lui AUG. ERTL, a căror origine în timpul cînd am scris aceste rînduri, nu am putut-o stabili mai precis, dar bănuiesc că au fost colectate în vreuna din bălţile Dunării de jos, acum mai multe decenii. Ouăle cocorilor se aseamănă foarte mult cu acele de dropii, dar sînt mai bombate decît acestea şi culorile mate, fără luciu.

Despre cuibăritul şi în deosebi despre biologia cocoarelor, neîntrecutul naturalist şi vînătorul cu aparatul fotografic BENGT BERG ne-a dăruit mai recent, o preţioasă lucrare, scrisă în modul cel mai atrăgător, sub titlul: *Mit den Zugvögeln nach Africa* (Cu păsările migratoare spre Africa), care merită să fie citită de orice naturalist.

388. Anthropoides virgo L.

Cocor mic

1758 *Ardea Virgo* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 141.
1766 *Ardea virgo* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 234.
1816 *Anthropoides virgo* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. II, p. 163.
1826 *Grus virgo* Pall, Zoogr. Rosso-As., t. II, p. 108.
1841 *Scops virgo* Gray, List. Gen. B, p. 86.
1842 *Philorchemon virgo* Gloger, Handb. Naturg., p. 438.
1855 *Grus virgo, Grus ornata*, Brehm, Vogelf, p. 291.
1877 *Grus Anthropoides, virgo* Dav. et Oust., Ois. Chin., p. 436.
1899—1903 *Anthropoides virgo* (Linné), I. Madarász, Magy Mad., p. 330.
1910 *Anthropoides virgo* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 712.
1932—1938 *Anthropoides virgo* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1822; t. IV, p. 508.

Numiri romîneşti: Cocor mic, Cocor cu cap alb, Cocor cu comănac, Cocoraş.

Numiri străine: Rus.: *Stepnoi Juravl, Juravl crasavca, Malîi juravl;* Germ.: *Jungfernkranik, Numidischer, Kranich*; Franc.: *Demoiselle-Grue de Numidie;* Ital.: *Damigelle;* Engl.: *Demoiselle Crane, Numidian Crane;* Ung.: *Pártás darú, Szüz darú.*

Caracterele speciei. Culoarea principală este sur-cenuşiu; de la regiunea auriculară, de ambele părţi, porneşte îndărăt cîte un smoc de pene

lungi, albicioase; remigele posterioare sînt prelungite şi ascuţite; capul nu are pata golaşă. Penajul frontal se întinde lateral pînă aproape de orificiile nazale. Irisul roşu.

Pasăre adultă. Partea superioară a capului este sur-cenuşie; fruntea, laturile capului şi grumazul posterior precum şi cel anterior pînă la gît, negre; penele de pe guşă sînt foarte lungi, înguste, ascuţite şi fîlfîitoare; la coada ochiului se iveşte o dungă albă, ce constă din nişte pene lungi, înguste şi gingaşe, care formează un smoc moale, îndoit semilunar îndărăt. Restul corpului este sur-cenuşiu deschis. Remigele posterioare, extraordinar de lungi şi ascuţite, sînt spre vîrf negru-ardezii; la fel colorate sînt şi restul remigelor; coada este sur-ardezie.

Sistematica. Din această specie, DOMBROWSKI a putut cerceta numai şapte exemplare şi anume cinci masculi şi două femele.

TABLOUL nr. 109

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
5 ♂ ad.	Max.	87	61	18,3	19	7,5
	Min.	81	57	16,2	18	7
2 ♀ ad.	Max.	82	56	15,9	18	7
	Min.	79,5	55,5	15,6	17,8	6,8

Aria geografică. Europa de sud, iar spre est, de la Asia centrală pînă în China; iarna o petrece în Africa de nord şi India.

Răspîndirea şi biologia. Despre această specie se găsesc în literatură următoarele date: dr. O. REISER scrie că, în general, cocorul mic este amintit ca o pasăre clocitoare frecventă a Dobrogei, care soseşte acolo la mijlocul lui aprilie în cîrduri mari înaintea cocorului mare.

El trăieşte, după observaţiile lui ALLEON, pe stepele pustii, şi se hrăneşte mai ales cu coleoptere. SEEBOHM a primit de acolo, în 1883, ouăle acestei specii. BARKLEY l-a văzut de mai multe ori, ţinut în captivitate de turci.

Dr. G. ÁLMASY, în lucrarea sa (2) [1], relatează, după cum urmează: « În nord-estul provinciei (Dobrogea) cocorul mic este bine cunoscut ca pasăre de trecere, care se poate vedea primăvara rar şi numai sus prin aer; în schimb, toamna apare deseori şi atunci se lasă şi pe cîmp. Vînătorii ruşi îl numeau cocor mic sau cocor cu capul alb. Ca pasăre clocitoare însă nu le-a fost cunoscut, iar locul lui de clocire se mărgineşte probabil la cîteva districte mai sudice ale regiunii Constanţa. Vocea fluierătoare a acestui cocor se poate deosebi chiar de la distanţă mare, de aceea a speciei comune ».

[1]) p. 148.

W. N. RADAKOFF știe să relateze următoarele: « Cuibărește pe valea Prutului (la Fălciu etc.) și în Valachia (în bălțile Zindea) ».

Este sigur că cocorul mic nu a clocit în ultimele patru decenii în țară.

În ambele timpuri de migrație, în aprilie și octombrie, se întîlnește pe litoralul Mării Negre; este curios însă că nu au fost observate niciodată în interiorul țării.

Din toate aceste însemnări din cursul anilor, reiese mi se pare, faptul că, cu cît ne apropiem de zilele noastre, cu atît și apariția, și mai ales clocitul acestor păsări în țara noastră devine mai problematic. În adevăr, de la clocitul în valea Prutului și în Muntenia, relatat de RADAKOFF, și de la pasărea clocitoare în Dobrogea a lui REISER, ajungem la afirmarea categorică că această pasăre, hotărît, n-a clocit în țară între 1896 și 1939. În plus, DOMBROWSKI n-a putut captura decît 7 exemplare.

R. HOENIÇKE, preparatorul Muzeului de istorie naturală din București, îmi face cunoscut că de cînd lucrează în țara noastră, aceste păsări îi sînt abia cunoscute; a văzut adică, mi se pare, două exemplare în 10 ani. După cîte știu, în afară de exemplarele lui DOMBROWSKI, se mai află 2 exemplare doveditoare din Insula Șerpilor, unde cred că situația este întru cîtva deosebită pe timpul trecerilor.

În Transilvania și Banat mai ales, unde sînt observați mii de cocori și împușcați mulți dintre ei în fiecare an, această specie încă nu a fost capturată pînă în prezent și după cîte știu, nici observată; cel puțin, în toată literatura de specialitate nu se face nicio mențiune despre ea pînă azi, în afară de două exemplare observate și capturate pe teritoriul R.P. Ungare.

Apelul lui ROSETTI-BĂLĂNESÇU, lansat prin revista « Carpați », de a aduce cît mai multe contribuții la cunoașterea răspîndirii acestei specii la noi în țară, trebuie urmat de toată vînătorimea romînă.

3. Fam. RALLIDAE

DOMBROWSKI consideră fam. *Rallidae* drept ordin separat (Ordinul *Ralliformes*) ceea ce azi — după cum am arătat la locul cuvenit (Ordinul *Alectorides*) — nu se mai admite, cel dintîi formînd numai o familie a acestui ordin; totuși caracterizarea dată de el și citată din lucrarea lui MADARÁSZ, se potrivește și pentru această familie și deci o voi reproduce aci în întregime, pentru caracterizarea familiei Rallidelor.

Corpul svelt, lateral mult comprimat, este acoperit deseori cu pene lungi și dese; degetele, de cele mai multe ori lungi, sînt uneori prevăzute cu membrane apte pentru înot; degetul posterior este așezat mai sus decît cele anterioare. Dunga anterioară a osului nazal are un jghiab (holorhinal); osul palatin este despicat *(schizognathus)*; numărul vertebrelor cervicale este de 14—15. Glanda crupială e prevăzută cu o cunună de pene.

Acest ordin (= rectius familie), care înglobează peste 200 de specii, este răspîndit peste întreg pămîntul. Speciile singuratice trăiesc prin desișurile ascunse ale plantelor acvatice și stufăriilor, unde și clocesc. Ouăle (7—14) au fondul deschis, împroșcat cu o culoare întunecată. Puii sînt aco-

periţi cu puf des sur întunecat sau negru şi îndată ce au ieşit din ou sînt în stare să fugă sau să înoate.

Toate Rallidele sînt păsări folositoare, căci se nutresc cu insecte şi larvele lor, melcişori, viermi, rîme şi crustacee mai mici, muguri de plante acvatice şi mai rar cu seminţe şi bobiţe.

389. **Rallus aquaticus aquaticus** L.

Cristei de baltă (fig. 236)

1766 *Rallus aquaticus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 262.
1784 *Scolopax obscura* Gmel., Reise Russl., t. III, p. 90.
1816 *Rallus sericeus* Leach, Syst. Cat. Mamm. etc., Br. M., p. 33.
1831 *Rallus germanicus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 690.
1855 *Rallus minor*, *Rallus fuscilateralis*, Brehm, Vogelf, p. 328.
1871 *Aranus aquaticus* Gray, Handb. B., t. III, p. 59.
1891 *Rallus aquaticus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 151.
1899 *Rallus aquaticus*, L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 244.
1899—1903 *Rallus aquaticus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 432.
1910 *Rallus aquaticus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 842.
1932—1938 *Rallus aquaticus aquaticus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1824; t. IV, p. 508.

Numiri romîneşti: Cristei de baltă, Cristei negru, Cresteţ de baltă, Cristeţ de baltă, Crastaniu.

Numiri străine: Rus.: *Vodjanoi pastuşoc, Zapadnîi pastuşoc,* Germ.: *Wasserralle, Gemeiner Ralle, Schwarzer Ralle, Grosser Wasserralle, Langschnäbliches Wasserhuhn, Samthuhn, Schwarzer Wassertreter, Schwarzer Wiesenknarrer, Schwarzer Kasper;* Franc.: *Râle d'eau*; Ital.: *Parciglione, Gallinella;* Engl.: *Water-Rail;* Ung.: *Guvat, Viziguvat.*

Caracterele speciei. Ciocul este mai înalt decît lat, mai lung decît capul, drept, cu dungile tăioase; carena ciocului nu străbate în penişul frontal. Degetele sînt lungi.

Pasăre adultă. De la creştet pînă la coadă este brun-măsliniu, cu pete rahiale întunecate; bărbia şi gîtul sînt alb-surii; capul şi pieptul, albastru-surii; laturile pîntecelui negre, cu ondulaţii înguste albe; mijlocul pîntecelui galben-ruginiu, tectricele subcodale albe. Ciocul este roşiatic, pe carenă şi vîrf mai întunecat. Picioarele roz-alburii tulbure. Irisul brun-roşcat.

Pasăre tînără. Aceasta se deosebeşte printr-o dungă mai deschisă peste ochi, spre urechi; bărbia şi mijlocul grumazului sînt albe; guşa şi pieptul anterior, pe laturi sur-roşcate, cu pete brun-negricioase; mijlocul pieptului este alb; flancurile sur-roşcate, bandate transversal cu brun întunecat; gambele anterioar albe, posterior sure, pătate întunecat. Tectricele supracodale şi subcodale sînt alb-roşcate.

Fig. 236. — *Rallus aquaticus aquaticus* L. şi *Porzana parva* (Scop.)
Cristei de baltă. Cresteluţ mijlociu.
1:3 din mărimea naturală.

S i s t e m a t i c a. După un studiu mai amănunţit, cristeii de baltă din Europa şi Asia, se vor putea separa cu siguranţă în mai multe subspecii; la aceasta, natural, ar fi necesar un mare număr de păsări clocitoare, din toate regiunile unde se întîlnesc. Păsările clocitoare romîneşti se disting prin partea ventrală umbrită cu brun şi deci ar aparţine probabil formei *Rallus aquaticus fuscolateralis*, creată de GH. L. BREHM[1]). Din tabloul de măsuri nr. 110, se poate vedea cît de considerabil variază această specie şi ca mărime.

TABLOUL nr. 110

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
12 ♂ ad.	Max.	30	12,8	5,9	4,6	4,7
	Min.	24,7	10,9	5,2	4	4
12 ♀ ad.	Max.	29,3	12,2	5,7	4,6	4,6
	Min.	23,5	10,5	5	3,9	3,9

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa, cu excepţia extremului nord, şi partea de vest a Asiei; iernează în Africa de nord şi India.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Cristeiul de baltă se întîlneşte frecvent în toate bălţile cu nămol din ţară, acoperite des cu stuf. Sosirea lor are loc în luna martie, plecarea în octombrie. Foarte mulţi rămîn însă şi peste iarnă la noi.

În Muzeul ornitologic din Timişoara, se păstrează între alte exemplare şi patru exemplare colectate în anotimpul iernii şi anume:

Un ♂ împuşcat la 2.II.1909, la Moldova Nouă.

Un ♂ prins cu mîna la 1.I.1933, la Beşenova Nouă, la pîrîul Niarad (reg. Timişoara); acestui exemplar îi lipseşte complet aripa stîngă, retezată de vre-un cosaş; în afară de aceste neajunsuri, pasărea era bine hrănită.

Un ♂ împuşcat la 24.I.1936, la Beşenova Nouă, lîngă pîrîul Niarad (reg. Timişoara).

O ♀ împuşcată la 22.XII.1938, la Becicherecul Mic (reg. Timişoara).

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare frecventă în toate bălţile corespunzătoare. Cuibarul constă din 7—12 ouă şi este complet de obicei pe la începutul lui mai; cel mai timpuriu cuibar a fost găsit la 24 aprilie 1902. Treizeci şi cinci de ouă, măsurate, au avut dimensiunile în medie: 33,25×26,13 mm; maximum: 38×26,3 mm şi 35,5×27,8 mm; minimum: 33,1×24 mm.

390. **Porzana porzana** (L.)

Cresteluţ pestriţ (fig. 237)

1766 *Rallus porzana* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 262.

1769 *Rallus fulicula* Scop., Ann. I, p. 108.

1790 *Gallinula porzana* Lath., Ind. Ornith., t. II, p. 772.

[1]) *Vogelfang*, p. 328.

1816 *Ortygometra maruetta* Leach., Syst. Cat. etc., p. 34.
1823 *Crex porzana* Lichtst., Verz. Doubl., p. 80.
1824 *Ortygometra porzana* Steph. Shaw's Gen. Zool., t. XII, p. 223.
1831 *Gallinula maculata, Gallinula punctata,* Brehm, Vög. Deutschl, p. 698—699.
1837 *Zapornia porzana* Gould., B. of. Eur., t. IV, p. 343.
1842 *Porzana maruetta* Bonap., Cat. Met. Ucc. Eur., p. 64.
1845 *Gallinula (Ortygometra) minor,* Brehm, Isis, p. 353.
1855 *Gallinula leucothorax Gallinula gracilis* Brehm, Vogelf., p. 329.
1866 *Gallinula porzana subporzana,* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomen nudum !).
1884 *Porzana porzana* Sharpe, Layard's E. S. Afr., p. 612.
1887 *Porzana fulicula* Salvad., Elenc. Ucc. Ital., p. 234.
1891 *Ortygometra porzana* L., I. Frivaldszky, Aves Uung., p. 153.
1899 *Ortygometra porzana* (L.), 1766, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 250.
1899—1903 *Porzana porzana* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 429.
1903 *Porzana porzana maruetta* var *maculipennis,* Sarudny Vög. Persiens (Denkschr. Kais. Russ. Geogr. Ges., t. XXXVI, nr. 2, 1903), p. 73, 74 (1903,russisch !).
1910 *Porzana marnetta* Leach [1]), R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 836.
1932—1938 *Porzana porzana* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1827; t. IV, p. 509.

N u m i r i r o m î n e ş t i: Cresteluţ pestriţ, Găinuşă de baltă pestriţă, Cresteţ pestriţ.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Vodniza, Batotnaia curocica, Pognîiş,* Germ.: *Gesprenkeltes Sumfhuhn, Tüpfelsumfhuhn, Punktiertes Rohrhuhn, Grashuhn, Kleines Wasserhuhn, Muthünkchen;* Franc.: *Poule d'eau maruette, Marouette tachetée;* Ital.: *Voltolino, Pudixedda de aqua;* Engl.: *Spotted Crake;* Ung.: *Pettyes vizicsibe.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Ciocul scurt. Picioarele cu degete lungi, înguste, fără membrană conjunctivă.

Pasăre adultă. Partea de deasupra este măslinie închis, cu multe pete longitudinale albicioase şi negre; peste ochi are o dungă longitudinală alb-brunatică, tivită întunecat; fruntea, gîtul, obrajii, grumazul şi pieptul superior sînt sure, punctate cu alb; pîntecele de un alb tulbure; tectricele subcodale alb-roşcate; penele laterale deschise şi bandate transversal cu brun închis viu; dunga aripii albă. Ciocul e galben, la rădăcină roşu. Picioarele verzi. Irisul brun deschis viu.

Pasăre tînără. Aceasta este pe partea dorsală mai deschis colorată decît pasărea adultă. Ciocul şi picioarele sînt galben-verzui tulbure. Irisul brun-suriu deschis.

S i s t e m a t i c a. Urmează în tabloul nr. 111 măsurile, în medie, de la treizeci de exemplare din această specie.

[1]) *Porzaua maraetta* Leach. (posibil greşeală de tipar).

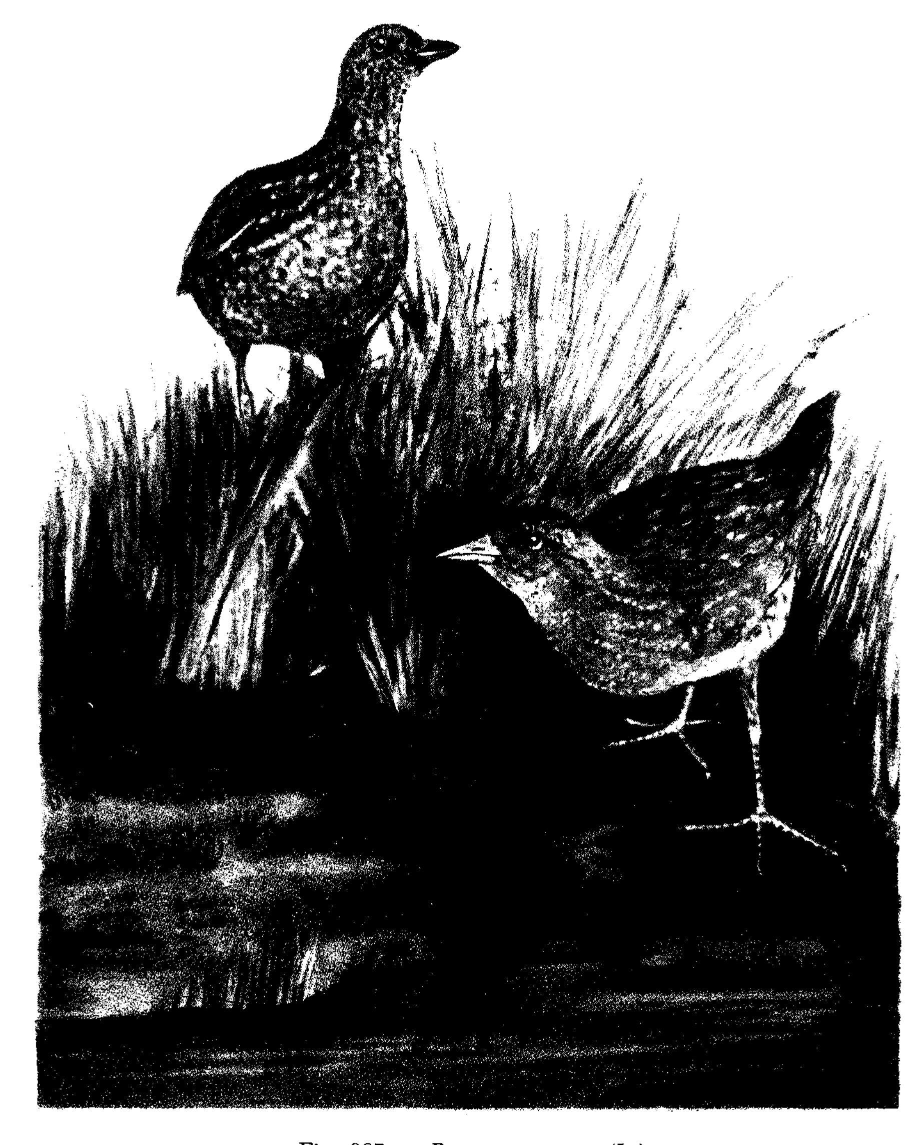

Fig. 237. — *Porzana porzana* (L.)
Cresteluţ pestriţ.
1 : 3,25 din mărimea naturală.

TABLOUL nr. 111

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lunigmea ciocului cm
15 ♂ ad.	Max.	24,5	12,6	5,4	3,9	2,1
	Min.	21	11,3	5	3,5	1,7
15 ♀ ad.	Max.	23,1	12,4	5,3	3,8	2
	Min.	20,9	11,1	5	3,4	1,8

A r i a g e o g r a f i c ă. Europa și Asia de vest; iarna în Africa și India.

R ă s p î n d i r e a ș i b i o l o g i a. Această găinușă de baltă nu este nici pe departe atît de răspîndită, după cum s-ar presupune, lipsind chiar în unele regiuni, cu desăvîrșire; totuși, în general nu este atît de rară. Sosește la sfîrșitul lui martie și pleacă în septembrie; exemplare singuratice se mai întîlnesc încă și în octombrie.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează 7 exemplare, colectate toate în Banat (reg. Timișoara) și anume 3 masculi și 4 femele; de asemenea se găsește și în alte muzee și colecții din țară, în mai multe exemplare.

C u i b ă r i t u l. Pasăre clocitoare obișnuită dar nu prea frecventă. Cuibarul, constînd din 8—12 ouă, se găsește pe la mijlocul lui mai; timpul clocirii ține însă pînă în iunie. Douăzeci și una de ouă, măsurate, au avut dimensiunile, în medie: 35,89×22,13 mm; maximum: 37,1×24,8 și 36,3×25,4 mm; minimum: 29,6×22,8 și 31,4×22 mm.

391. **Porzana pusilla intermedia** (Herm).

Cresteluț pitic

1783 *Rallus pusillus* Vall., Reise Russ. p. 700; (1776), Pill. et Mitt. Iter per Pas. Slav., p. 26.
1804 *Rallus intermedius*, Hermann, Obs. Zool., p. 198.
1819 *Rallus Bailloni* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XXVIII, p. 548.
1820. *Gallinula Bailloni, Gallinuia stellaris* Temm., Man. d'Orn., t. II, p. 692.
1821 *Gallinula Naumanni* Schinz, Thierr. von Cuvier, t. I, p. 800.
1822 *Crex Bailloni* Isis, p. 561.
1820 *Rallus minutus* Pall., Zoogr. Rosso-As. t. II, p. 155.
1824 *Ortygometra Bailloni* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 288.
1824 *Gallinula pygmaea* Brehm, Lehrb. Naturg. Eur. V, t. II, p. 641.
1829 *Phalaridion pygmaea* Kaup. Naturl. Syst., p. 170.
1837 *Zapornia pygmaea* Gould, B. Eur., t. IV, pl. 344.
1838 *Crex pygmaea* Naum., Vög. Deutschl., t. IX, p. 567.
1840 *Ortygometra pygmaea* Keys. et Blas., Wirb. Eur., p. LXVIII.
1842 *Porzana pygmea* Bp., Cat. Met. Ucc. Eur., p. 64.
1863 *Ortygometra minuta* Radde, Reis. Sib., p. 311.
1867 *Porzana Bailloni* Degl. et Gerbe, Ornith. Eur., t. II, p. 258.

1879 *Ortygometra pusilla* Goebel, Journ. f. orn., t. XXVII, p. 272.
1884 *Porzana Pusilla* Bogd., Consp. Av. Imp. Ross., p. 54.
1886 *Porzana intermedia* Stejn. Proc. U.S. Nat. Mus., t. IX, p. 396.
1888 *Gallinula pusilla* Koenig Journ. f. Orn., t. XXXVI, p. 275.
1890 *Phalaridium bailloni* Heine et Reichen., Nomencl., Mus. Hein., p. 319.
1891 *Ortygometra pygmaea* Naum., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 153.
1898 *Ortygometra auricularis* Reichenow, Journ. f. Orn., t. XLVI, p. 139.
1899 *Porzana auricularis* Sharpe, Handl. B., t. I, p. 102.
1899 *Ortygometra pusilla intermedia* (Herm.), 1804, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 253.
1899—1903 *Porzana pusilla* (Pall.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 429.
1910 *Porzana pusilla* Pall., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 838.
1932—1938 *Porzana pusilla intermedia* (Herm.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1829; t. IV, p. 509

Numiri romîneşti: Cresteluţ pitic.

Numiri străine: Germ.: *Zwergsumpfhuhn, Zwergrohrhuhn, Baillonisches Rohruhn, Kleinstes Wasserhühnchen;* Franc.: *Poule d'eau Baillon;* Ital.: *Schiribilla grigiata;* Engl.: *Baillons's Crake;* Ung.: *Törpe vizicsibe.*

Caracterele speciei. Ciocul în stare proaspătă este verde închis; pe carena şi spre vîrf, dela verde închis bătînd în negricios. Picioarele roz-alburiu-surii. Lungimea aripii 8,5—9 cm.

Pasăre adultă. Creştetul şi cerbicea sînt brun-măslinii, pătate cu negru; umerii şi spatele negre, cu petişoare şi striuri albe mici, pătate des; penele laterale şi tectricele subcodale brun-negricioase mat, cu benzi transversale albe; partea anterioară a capului, a grumazului şi pieptul, albastru-ardeziu deschis; partea de dedesubt a aripii brun-surie, pătată cu alb. Irisul roşu învăpăiat.

Pasăre tînără. Faţa şi gîtul sînt albe, restul corpului dedesubt sur-negricios-brunatic, stropit şi cu dungi ondulate albe; partea superioară a corpului este brun-măslinie, pe mijlocul spatelui pătată cu negru, cu o mulţime de puncte şi striuri albe deschis. Ciocul şi picioarele de coloare roz-alburiu întunecat. Irisul brun palid.

Sistematica. DOMBROWSKI a primit din această specie în cursul anilor, numai cinci exemplare şi anume doi masculi adulţi şi trei păsări tinere, ale căror dimensiuni urmează în tabloul nr. 112.

Aria geografică. Locuieşte în Europa centrală şi de sud, în regiunea temperată din Asia, pînă în Siberia şi Japonia; iernează în Africa, Asia de sud şi pe Insulele Filipine.

Răspîndirea şi biologia. La noi în ţară se întîlneşte forma vestică *Porzana pusilla intermedia* (Herm.) care, după relatările lui I. PETERS [1]), ar avea determinată graniţa nordică de răspîndire, în baza unor exemplare singuratice găsite în timpul clocirii,

[1]) *Check-List*, II, p. 183.

TABLOUL nr. 112

Sexul și vîrsta	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm	Locul și data colectării
♂ ad.	18,3	8,7	5	5	1,7	Sintești (r. Vidra)) 15.V.1900
♂ ad.	18,1	8,7	4,8	5	1,8	Lacul Potcoava (r. Lehliu). 17.V.1903
juv.	17,2	8,4	4,9	4,9	1,4	Pietrile (r.Giurgiu) 13.IX.1909
juv.	16,8	8,5	4,7	4,8	1,3	Cernavodă (r. Medgidia) IX.1900
juv.	16,9	8,4	4,7	4,9	1,5	Cernavodă (r. Medgidia) IX.1900

în Olanda, și unele exemplare, în majoritate vechi și nesigure, în Germania. Cele cîteva exemplare cunoscute din Ucraina, par a aparține formei estice *Porzana pusilla pusilla* (Pall.), începînd de la Orenburg spre est și astfel se vede că e mult mai rară decît specia următoare, cu care se aseamănă mult. În afară de datele comunicate de DOMBROWSKI, a mai fost întîlnită și în Transilvania (Aiud, Orașul Stalin, Crișeni), unde, după I. CSATÓ, sosește probabil pe la mijlocul lui aprilie. Tot CSATÓ l-a observat și în august, ca și A. BUDA (la Crișeni în valea Sibiului) deci este probabil că a și clocit aci.

În colecția lui I. CSATÓ se păstrează o femelă împușcată la 16 august 1862, la Brașov, iar în colecția lui A. BUDA de la Școala pedagogică din Sibiu, un mascul împușcat în octombrie 1857, la Cunța (r. Sebeș); un alt mascul împușcat la 20 august 1862, la Mercurea, păstrat apoi în Muzeul de științe naturale din Sibiu. Din cauza vieții ascunse pe care o duce, este greu de observat și cere multă răbdare și perseverență pentru a putea fi capturat.

392. **Porzana parva** (Scop),

Crestelut mijlociu

1769 *Rallus parvus* Scop., Ann. I, p. 108.
1799 *Rallus mixtus* Lapeyr., Mamm. et Ois Haute Garoune, p. 38.
1802 *Gallinula pusillus* Bechst., Orn. Taschb., t. II, p. 340.
1804 *Rallus paludosus* Hermann, Obs. Zool., p. 199.
1813 *Gallinula minuta, Gallinula foljambei,* Mont., Orn. Dict.
1816 *Zapornia minuta* Leach., Syst. Cat. Mamm. etc. Br. Mus., p. 34.
1819 *Rallus Peyrousei* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XXVIII, p. 562.
1820 *Gallinula pusilla* Temm., Man. d'Orn., t. II, p. 690.
1822 *Crex pusilla* Boie, Isis, p. 561.
1824 *Ortygometra olivacea, Zapornia pusilla* Steph., Gen. Zool., t. XII, p. 226, 23[illegible].
1829 *Phalaridon pusilla* Kaup., Naturl. Syst., p. 173.
1831 *Gallinula minutissima* Brehm, Isis, p. 708.
1838 *Ortygometra pusilla* Bon·p., Comp. L. B. Eur. et N. Am., p. 53.

1842 *Porzana minuta* Bonap., Cat. Met. Ucc. Eur., p. 65.
1855 *Gallinula minuta* Brehm, Vogelf., p. 330.
1875 *Crex minuta* Danf. et Harvie Brown Ibis, p. 418.
1875 *Phalaridum pusillum* Meves, Journ. f. Ornith., t. XXII, p. 433.
1878 *Porzana parva* Dresser, B. Eur., t. VII, p. 283.
1882 *Rallus minutus* Dixon, Ibis, p. 578.
1884 *Crex parva* Seeb., Hist. Br. B., t. II, p. 457.
1886 *Ortygometra parva* Giglioli, Avif. Ital., p. 351.
1891 *Ortygometra minuta* Madarász, Erläut., p. 113.
1891 *Ortygometra minuta* Pall., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 154.
1894 *Zapornia parva* Sharpe, Cat. B. Br. Mus., t. XXIII, p. 89.
1899 *Ortygometra parva* (Scop.), 1769, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 251.
1899—1903 *Zapornia parva* (Scop.), I. Madarász, Magy. Mad., p. 431.
1910 *Porzana parva* Scop., R. Dombrowsky, Orn. Rom., p. 840.
1932—1938 *Porzana parva* (Scop.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1832; t. IV, p. 509.

Numiri romîneşti: Cresteluţ mijlociu, Cresteţ mic, Găinuşă mică.

Numiri străine: Rus.: *Malîi pogonîiş;* Germ.: *Kleines Sumpfhuhn, Kleines Rohrhuhn, Moorhühnchen, Kleine Wasserralle, Taurische Ralle, Sumpfschnerz, Mondhühnchen;* Franc.: *Poule d'eau poussin, Marouette poussin;* Ital.: *Schirabilla, Schiribilla;* Engl.: *Little Crake;* Ung.: *Kis vizicsibe.*

Caracterele speciei. La *Porzana parva* ciocul în stare proaspătă galben-verzui, este la rădăcină roşu; picioarele verde gălbui viu. Lungimea aripii, 9,5 — 10 cm.

Pasăre adultă. Partea dorsală este brun-măslinie, mijlocul spatelui negru, cu pete longitudinale albe; rectricele mijlocii negre cu vîrfuri albe. Partea anterioară, grumazul, pieptul şi gambele sînt albastru-ardezii deschis. Penele laterale şi gambele, cu benzi transversale deschise. Femelele au gîtul alb; pe guşă, piept şi gambe sînt de culoare ruginiu deschis, iar laturile capului sînt sur-ardezii deschis; în rest, asemănătoare cu masculii.

Pasăre tînără. Faţa, gîtul şi grumazul anterior sînt albe; pe guşă şi laturile pieptului este pătată şi bandată cu brun; de asemenea şi tectricele subcodale. Partea de deasupra este brun-măslinie, la mijloc are o pată mare neagră, cu petişoare singuratice albe.

Irisul la tinereţe brun deschis, la bătrîneţe roşu-aprins.

Sistematica. DOMBROWSKI a posedat un mascul adult, la care culoarea sur-ardezie era extraordinar de deschisă, mai ales pe partea anterioară a capului şi pe grumaz.

Aria geografică. Locuieşte în Europa centrală şi de sud, în regiunea temperată din Asia, pînă în Siberia şi Japonia, iernează în Africa, Asia de sud şi Filipine.

TABLOUL nr. 113

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	20	10,5	6	3	2,1
	Min.	18,4	9,2	4,9	2,9	1,8
10 ♀ ad.	Min.	19,4	10,4	5,7	3	2
	Max.	18,1	9	4,7	2,8	1,7

Răspîndirea şi biologia. Cresteluţul mijlociu este mult mai frecvent în ţară, decît s-ar crede dar se sustrage de la observări prin felul lui de vieţuire ascuns. Se găseşte aproape în toate bălţile din ţară, dacă acestea sînt acoperite cu vegetaţie bogată. Soseşte în prima jumătate a lui aprilie şi pleacă în septembrie iarăşi. Cea mai timpurie dată de sosire a fost notată la 28 martie 1900, cea mai tîrzie a fost constatată la 10 octombrie 1903.

În Banat, la Sînmihaiul Romîn, lîngă Timişoara, a fost prins la 16 martie 1913, un mascul care se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara.

Cuibăritul. Pasăre clocitoare destul de frecventă, totuşi cuibare se găsesc foarte greu, deoarece cuibul este extraordinar de bine ascuns. DOMBROWSKI a primit în cursul anilor opt cuibare şi anume: 5 ouă proaspete la 15 mai; 8 ouă puţin incubate la 29 mai; 7 ouă proaspete la 30 mai; 9 ouă proaspete la 1 iunie. Patruzeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 30,12×21,69 mm; maximum: 32×21,8 şi 30,7×22,2 mm; minimum: 28,5×12,2 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează din colecţia lui AUG. ERTL, numai un cuibar cu 5 ouă, colectat încă mult înainte de războiul mondial, în Banat sau « Cîmpia » din Transilvania.

393. **Crex crex (L)**

Cristei roşu (fig. 238)

1758 *Rallus Crex* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X., t. I, p. 153.
1790 *Rallus crex* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 766.
1816 *Ortygometra crex* Leach, Syst. Cat. Mamm. etc. Br. M., p. 34.
1831 *Crex herbarum*, *Crex alticeps* Brehm, Vög. Deutschl., p. 694.
1855 *Crex pratensis* Bechst., Naturg. Deutschl., t. II, p. 461.
1865 *Rallus featherstonii* Buller, Essay Orn. New. Zeeland, p. 18.
1866 *Crex pratensis vulgaris, major, brachyrchynchos* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12.
1884 *Crex crex* Sharpe, Layard's B. S. Afr., p. 611.
1891 *Ortygometra crex* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 152.

1899 *Crex crex* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 246.
1899—1903 *Crex crex* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 428.
1910 *Rallus crex* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 843.
1918 *Crex pratensis similis* Sarudny, Mitt. Transkasp. Mus., t. I, p. 15.
1932—1938 *Crex crex* (L.), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1838; t. IV, p. 510.

Fig. 238. — *Crex crex* (L.) Crestei roşu.
1: 2,16 din mărimea naturală.

Numiri romîneşti: Cristei roşu, Cristei, Cîrstel, Cresteţ, Crastaniu, Cîrstei.

Numiri străine: Rus.: *Dergaci, Corostel, Reje dergun, Narodnoe;* Germ.: *Wachtelkönig, Wiesenläufer, Wiesenschnarcher, Wiesenknarrer, Wiesenschnärper, Schnarrwachtel, Feldwächter, Grasrutscher, Knarrer, Schnerker, Schnerz, Kessler, Alter Knecht, Faule Magd, Senzenwetzer, Schnarrhühnchen*; Franc.: *Râle des près, Poule d'eau de genêts, Râle de terre;* Ital.: *Re di quaglie;* Engl.: *Land-Rail, Corn-Crake;* Ung.: *Haris.*

Caracterele speciei. Ciocul scurt, la vîrf puţin îndoit în jos, mai scurt decît capul. Axilarele prelungite pînă la vîrful aripilor.

Pasăre adultă. Partea de deasupra este brun-măslinie roşcată, cu pete rahiale întunecate; dela cioc peste ochi are o dungă brun-scorţişorie, dedesubt tivită întunecat; marginea aripii este albicioasă; remigele brun-surii, cu steagul extern roşcat; coada mai roşcată decît spatele; bărbia, gîtul şi guşa sunt alb-roşcate tulbure, mai în jos albe. Penele laterale şi tectricele subcodale roşu-ruginii, bandate transversal. Picioarele şi ciocul sur-roşcate. Irisul brun deschis.

Pasăre tînără. Partea dorsală este mai închisă, pe grumaz mai brunatică. Irisul brun-suriu întunecat.

Sistematica. Cristeii roşii din ţara noastră nu dau loc la nici o observaţie specială.

TABLOUL nr. 114

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	27,5	15,3	6,6	4,1	2,2
	Min.	25,4	14	6,1	3,8	2
10 ♀ ad.	Max.	26,4	14,8	6,5	4.1	2,1
	Min.	25,4	13,6	6	3,7	1,9

Aria geografică. Europa şi Asia centrală; iarna, Africa şi partea de sud a Asiei.

Răspîndirea şi biologia. Timpul lor de sosire este mijlocul lui aprilie. Locurile lor favorite de poposire sînt: fîneţele umede, marginile lacurilor acoperite cu rogoz, de asemenea şi viile cu locuri tufoase şi ierboase. În unele locuri de la poalele Carpaţilor este de asemenea frecvent. După ce s-au cosit fîneţele şi s-a secerat cîmpul, aceste păsări merg în bălţi, porumbişte, trifoaie şi pe locuri copleşite de buruieni. Cei mai mulţi pleacă în septembrie; singuratici se mai întîlnesc şi pînă la sfîrşitul lui octombrie.

Cuibăritul. Cuibarul constînd din 8—12 ouă, se găseşte dela sfîrşitul lui mai pînă la sfîrşitul lui iunie. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 37,21 × 26,4 mm; maximum: 38,9 × 27,9 mm; minimum: 32,5 × 24,9 mm.

Prezenţa cristeiului într-un loc oarecare şi-o trădează el însuşi prin vocea lui, care este un scîrţîit, asemănător cu sunetul ce s-ar produce cînd am trece cu o scobitoare peste lamele unei spete în cercuri de cîte două ori. Aceste sunete se aud primăvara după sosirea cristeilor, mai ales dis-de-dimineaţă sau spre seară; uneori chiar şi noaptea.

394. **Gallinula chloropus chloropus** L.

Corlă (fig. 239)

1758 *Fulica Chloropus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 152.
1766 *Fulica fusca, Fulica chloropus* Linné, Syst. Nat., t. I. p. 257—258.
1783 *Rallus dubius* Pill. et Mitt., Iter per Pos. Scl., p. 26.

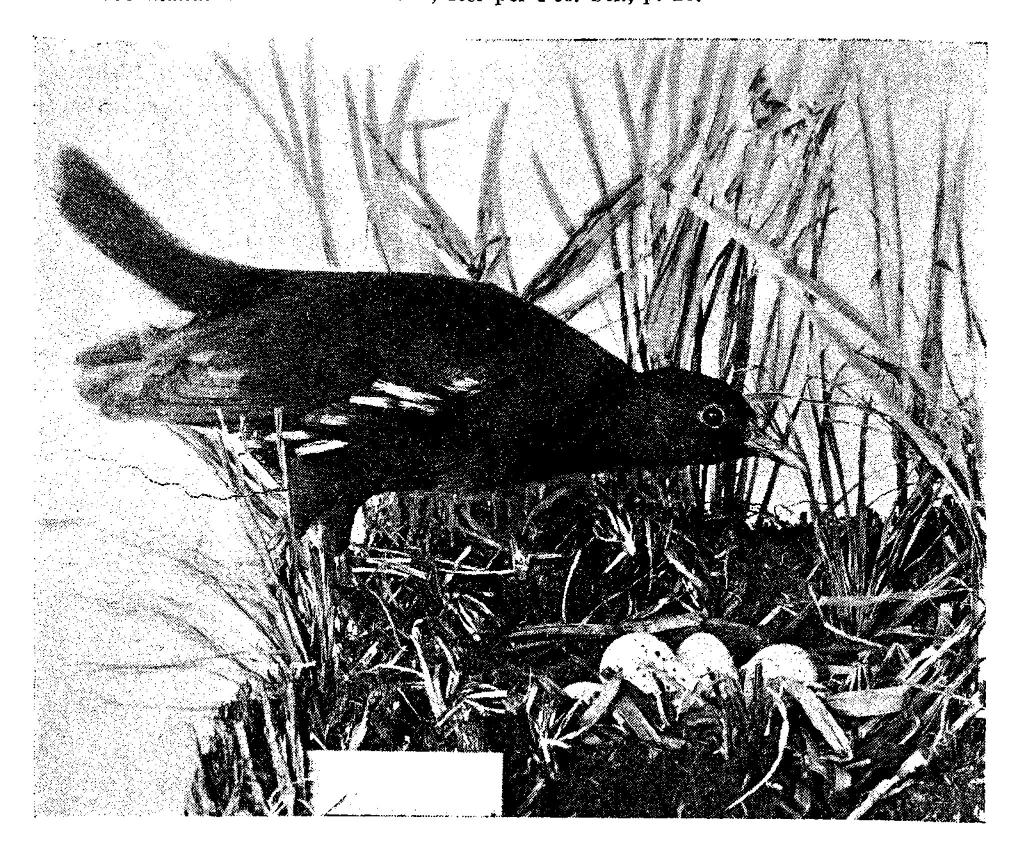

Fig. 239. — *Gallinula chloropus chloropus* L. ♀. Corlă.
1: 2,72 din mărimea naturală.

1788 *Fulica fistulans* Gmel., Syst. Nat., t. I, p. 702.
1790 *Gallinula chloropus, Gallinula fusca* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 771—773.
1817 *Gallinula fistulans* Vieill., N. Dict. d'Hist. Nat., t. XII, p. 405.
1820 *Gallinula orientalis* Horsf., Tr. Z. S., t. XIII, p. 195.
1823 *Crex chloropus* Lichtst., Verz. Doubl., p. 79.
1831 *Stagnicola septentrionalis, Stagnicola chloropus, Stagnicola minor* Brehm, Vög. Deutschl., p. 704—706.
1843 *Gallinula parvifrons* Blyth., Journ. As. Beng., t. XII, p. 180.
1855 *Stagnicola parvifrons, Stagnicola meridionalis, Stagnicola brachyptera* Brehm, Vogelf., p. 331.

1860 *Gallinula minor* Hartl., Journ. f. Ornith., t. XIII, p. 341.
1866 *Stagnicola chloropus vulgaris, crassirostris* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomina nuda !).
1891 *Gallinula chloropus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 154.
1899 *Gallinula chloropus* (L.), 1758, St. Chernel, Magy .Mad., t. II, p. 254.
1899—1903 *Gallinula chloropus* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 427.
1910 *Gallinula chloropus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 835.
1918 *Gallinula chloropus turkestanica* Sarudny, Mitt. Transkasp. Mus., t. I, p. 15,
1932—1938 *Gallinula chloropus chloropus* (L.), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1840: t. IV, p. 511.

Numiri romîneşti: Corlă, Găinuşă de trestie, Găinuşă de apă, Găinuşă de baltă, Curlă verde, Găinuţă.

Numiri străine: Rus.: *Camişniţa, Balotnaia Curiţa, Vodianaia Curocica, Camîişniţa*; Germ.: *Grünfüssiges Teichhuhn, Rohrhuhn, Gemeines Teichhuhn, Gemeine Wasserhenne, Wasserhuhn, Wasserläufer, Rotblässchen;* Franc.: *Poule d'eau*; Ital.: *Gallinella d'acqua, Sciabica;* Engl.: *Moorhen, Waterhen;* Ung.: *Vizityúk.*

Caracterele speciei. Carena ciocului este prelungită, străbătînd în frunte ca o lamă roşie. Pe curbura aripii un nod vîrtos.

Pasăre adultă. Partea de deasupra este brun-măslinie întunecat; capul, grumazul şi pieptul de culoare ardeziu întunecat; mijlocul pieptului şi pîntecele, albe; penele laterale formează de-a lungul aripii o bandă albă. Tîrtiţa este negru-surie; tectricele subcodale externe sînt albe, cele mijlocii negre. Picioarele verzi deschis; peste încheietura tibiotarsală un brîu galben-roşcat. Irisul roşu.

Pasăre tînără. Partea dorsală este brun-măslinie, laturile grumazului suflate cu sur-cenuşiu; bărbia şi gîtul albe, restul părţii ventrale sură închis, cu desene ondulate deschise; pîntecele şi laturile interne ale gambelor, albe. Ciocul şi chelia frontală galben-verzui. Picioarele verde-surii. Irisul brun-suriu.

Sistematica. Această pasăre variază extraordinar ca mărime de la individ la individ şi se întîlnesc atît uriaşi, cît şi adevăraţi pitici.

TABLOUL nr. 115

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	33,8	18,5	8,7	5,3	2,7
	Min.	30,9	16,4	7,6	4,7	2,4
20 ♀ ad.	Max.	32,3	17,9	8,4	5,2	2,6
	Min.	30,5	16,2	7,4	4,6	2,4

Aria geografică. Europa, Asia şi Africa.

Răspîndirea şi biologia. Corla este foarte numeroasă şi frecventă în toate locurile corespunzătoare, mai ales în bălţile Dunării. Sosirea are loc în a doua jumătate a lui martie, iar în primăveri tîrzii şi la începutul lui aprilie. Plecarea începe la sfîrşitul lui septembrie, se desfăşoară însă mai mult în octombrie.

Cuibăritul. Această specie este o pasăre clocitoare foarte comună, care nu lipseşte din nici o baltă. În zăvoaiele inundate ale Dunării, toate cuiburile se găsesc pe copaci, deseori pînă la înălţimi de 1,50—2 m, deasupra oglindei apei; este natural că aceste cuiburi sînt mult mai îngrijit şi compact construite, decît acele plasate în stuf sau păpuriş. Dacă femela care cloceşte pe un copac este alungată de pe un cuib, aceasta face o impresie foarte curioasă. Cuibarul complet, cu 5—10 ouă, se găseşte la mijlocul lui mai, perechi mai tinere ouă abia în iunie. Cel mai timpuriu cuibar cu 8 ouă, s-a găsit la 7 mai 1900, cel mai tîrziu, cu 5 ouă, la 9 iunie 1903. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 40,71×29,83; maximum: 44,1×31; minimum: 38,5×27,8 mm.

395. Fulica atra atra L.

Lişiţă (fig. 240)

1758 *Fulica atra* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 152.
1756 *Fulica leucoryx (non leuconix), Fulica aethiops* Sparm., Mus. Carls,. pl. 12, 13.
1766 *Fulica atra, Fulica aterrima* Linné, Syst., Nat., t. I, p. 257—258.
1769 *Fulica fulginosa, Fulica albiventris* Scop., Ann. I, p. 104—105.
1779 *Fulica fusca* Kluk, Hist. Nat., II, p. 69.
1824 *Fulica atrata Fulica pullata,* Pall., Zoogr. Rosso-As., t. II. p. 158.
1831 *Fulica platyurus* Brehm, Vög. Deutschl., p. 711.
1847 *Fulica lugubris* S. Müller, Verh. Nat. Gesch. Ned. Indie, Land. Volkenkunde, p. 454.
1849 *Fulica atra japonica* Temmink et Schlegel, Siebolds, Fauna Japon., Aves, p. 120, tab. 77.
1866 *Fulica atra communis, maculati-pennis, megapus* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 12 (Nomina nuda !).
1891 *Fulica atra* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 155.
1899 *Fulica atra* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 257.
1899—1903 *Fulica atra* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 425.
1910 *Fulica atra* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 833.
1914 *Fulica stenoleuca* Packelhoff, Ornith. Monatschr., p. 288.
1918 *Fulica atra turkenstanica* Sarudny, Mitt. Transkasp. Mus., t. I, p. 18.

Numiri romîneşti. Lişiţă, Lisarcă, Sîrcea, Găină de apă.

Numiri străine: Rus.: *Lisca, Lisiona, Lisupa-chernaga, Lîisuha, Obîcinovenia lîisuha;* Germ.: *Blässhuhn, Schwarzes Wasserhuhn, Gemeines Wasserhuhn, Grosses Wasserhuhn, Blässling, Böllhenne, Blässhendl, Lietze;* Franc.: *Foulque macroule, Foulque morelle, Judelle, Macreuse;* Ital.: *Folaga;* Engl.: *Coot, Common coot;* Ung.: *Szárcsa.*

** C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Maxilarul pătrunde pînă la creştet în formă de scutec golaş alb. Degetele anterioare au nişte lobi înotători, scobiţi la articulaţii; degetul posterior este prevăzut la talpă împrejur cu o membrană marginală.

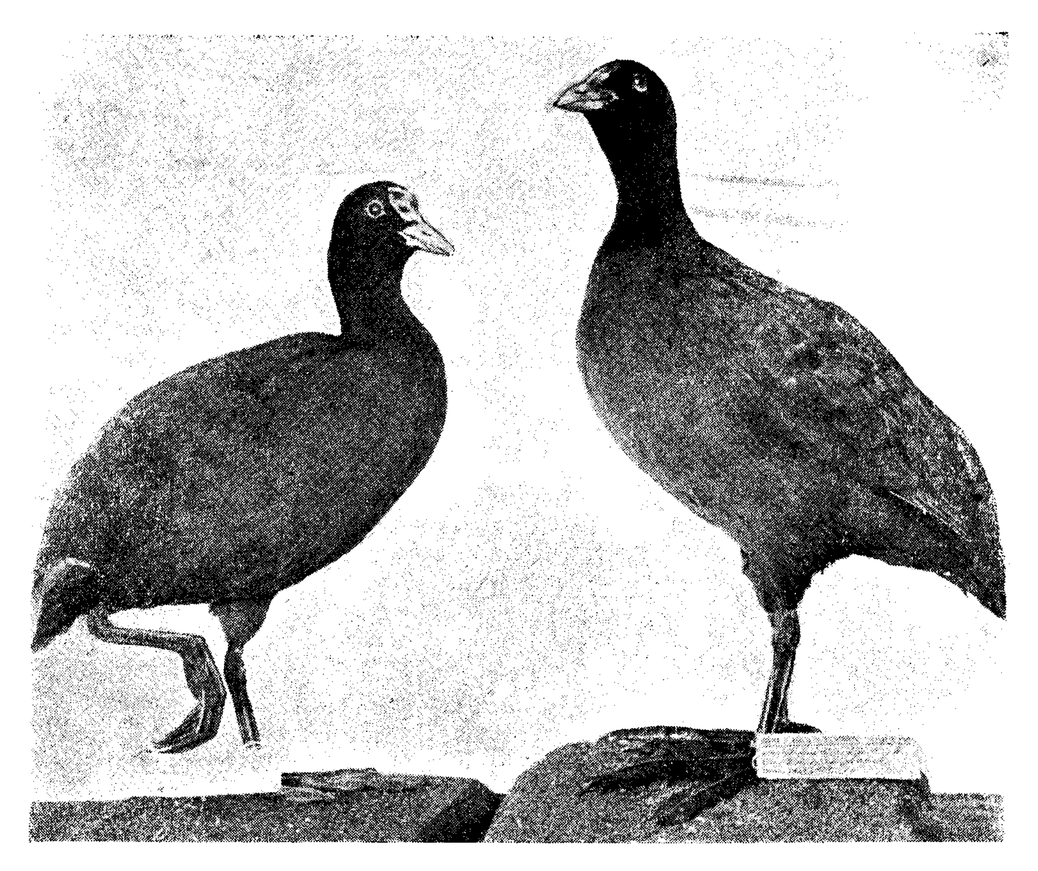

Fig. 240. — *Fulica atra atra* L. ♀, ♂. Lişiţă.
1 : 3,72 din mărimea naturală.

Pasăre adultă. Coloarea generală este negru-suriu; capul şi grumazul sînt aproape negre, pe aripi are o pată albă longitudinală. Picioarele sînt verzi tulbure, la degete gălbui; pe partea posterioară a încheieturii călcîiului este o pată galben-roşietică. Irisul roşu aprins.

Pasăre tînără. Coloarea principală este sur-verzuie; gîtul, pieptul şi sprîncenele, albe. Ciocul sur. Picioarele plumburii. Irisul brun-deschis.

S i s t e m a t i c a. Se întîlnesc cîte odată şi păsări care au pe guşă şi piept un suflu ruginiu.

TABLOUL nr. 116

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	43,3	22,9	7	6,6	3,5
	Min.	37,9	20	5,9	5,6	3,1
20 ♀ ad.	Max.	42	21,2	6,8	6,5	3,4
	Min.	36,8	19,6	3,6	5,5	3

Aria geografică. Europa şi Asia; iarna Marea Mediterană, Africa de nord şi partea de sud a Asiei.

Răspîndirea şi biologia. Lişiţa este o pasăre extraordinar de frecventă în toate bălţile mai mari ale ţării. Dacă timpul este favorabil, apar primele, încă de la sfîrşitul lui februarie, cel mai tîrziu la începutul lui martie. Ele migrează noaptea şi într-o bună dimineaţă toate bălţile sînt ocupate de ele. În octombrie şi noiembrie se adună în stoluri mari şi acopăr toate bălţile şi lacurile mai mari. Mai ales pe lagunele mării se văd în acest timp, cînd e vreme frumoasă şi mai tîrziu, sute de mii din aceste păsări.

Cuibăritul. Cuibarul, constînd din 7—12 ouă, este de obicei complet în prima jumătate a lui mai. Cuibare complete au fost colectate şi la 26 şi 28 aprilie. O sută de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 57,41×35,13 mm; maximum: 59,4×38,4 mm şi 58×39 mm; minimum: 48,9×35,1 mm şi 50×32,1 mm.

XXIII. Ordinul **GALLI**

Caractere. Ciocul este scurt, gros, curbat: vîrful maxilarului încovoiat. Dunga anterioară a osului nazal este scobită (holorhinal); numărul vertebrelor cervicale este de 15—18; sternul îngust, marginea posterioară pe ambele părți cu cîte două scobituri adînci; glanda crupială golașă, prevăzută cu o cunună de pene, cîteodată lipsind cu totul; numărul degetelor este totdeauna de patru; degetul posterior este așezat într-un plan cu celelalte, sau mai sus.

Aceste păsări nu clădesc cuib; coloarea și numărul ouălor sînt după familii, foarte deosebite. Puii ieșiți din ou sînt acoperiți cu puf și sînt imediat în stare să fugă.

Găinile sînt răspîndite peste tot pămîntul: sînt cunoscute aproape 500 de specii recente.

1. Fam. TETRAONIDAE

Nările sînt acoperite cu pene. Degetele, de asemenea, acoperite cu pene, sau, pe laturi, cu cîte un șit de lamele cornoase, în formă de piepten. Tarsele sînt acoperite cu pene, complet sau numai în parte. Multe specii schimbă anual pojghița cornoasă a ciocului, ori a unghiilor. Această familie cuprinde ieruncile, gotcanii și speciile înrudite.

Lagopus mutus helveticus (Thienem.)

Ieruncă alpină

Înainte de a trece la enumerarea *Tetraonidelor* băștinașe la noi, trebuie să amintesc și această specie, care este menționată în literatura mai veche, ca făcînd parte din Avifauna Carpaților noștri. Astăzi prezența ei este încă nesigură, fiind discutată și combătută, introducerea ei rămînînd dubioasă.

LANDBECK amintește[1]) o ieruncă alpină sub numele de *Tetrao lagopus* L., care ar trăi « vara în regiunile alpine superioare propriu-zise, peste pinii pitici, rar sub 1815 metri » (« im Sommer in der eigentlich oberen Alpenregion über der Zwergföhre, selten unter 5500 Fuss »), iarna însă ar coborî în regiunea jepilor și chiar pînă la 1485 metri în regiunea brădetului.

La aceasta HARTERT adaugă următorul comentar: « Dacă această știre este adevărată, atunci trebuie să fie vorba de sigur despre forma alpină ». Ca numire ungurească este dată « Hofaid », iar ca valahă « Paturnik albe de jarne » (sic ! potîrniche albă de iarnă); și pune întrebarea: « Pe ce se bazează aceste comunicări? Să fi existat în Ardeal ierunci alpine? Astăzi nu mai există acolo. Nici lucrarea lui MADARÁSZ și nici alte cărți despre păsările Ungariei, pînă la lista lui SCHENK din 1917, nu amintesc ierunca alpină și nici în lucrarea lui DOMBROWSKI nu e amintită ».

E. A. BIELZ (12)[2]) scrie textual, sub numele de *Tetrao lagopus:* « Numai de cîteva ori a fost împușcată la noi, în munții de la Hațeg și observată pe Alpii Arpașului ».

Tot BIELZ scrie în a doua ediție a lucrării sale (15)[3]) sub numirea *Lagopus mutus* Leach (Syn. *Tetrao alpinus* Nils., *Lagopus vulgaris* Vieill.), următoarele: « Pe Retezat, deasupra regiunii jepilor (*St.*), pe munții Arpașului, după afirmațiile vînătorilor bătrîni (*Bz.*), pe Bucegi (*Ha.*) însă aceste date trebuie încă controlate ».

ADAM BUDA, vechiul cercetător și colector, care a activat atîția ani la poalele și în masivul Retezatului, scrie în enumerația sa (22)[4]) despre această specie, sub numirea de *Lagopus albus* Bp., următoarele: « Din această frumoasă ierunca alpină a primit F. STETTER (în anii dinainte de 1848, la Deva) un exemplar care a fost împușcat pe Retezat, și care poate fi văzut în Muzeul din Sibiu. Și vînătorii bătrîni povestesc, că au văzut pe Alpii noștri potîrnichi albe, care de fapt nu au putut fi decît ierunci alpine, dar eu pînă azi nu le-am văzut ».

În Muzeul de științe naturale din Sibiu, există în adevăr 2 exemplare de *Lagopus mutus*, fără date mai precise și dintre care unul este în haină de vară.

I. CSATÓ, cunoscutul cercetător și cunoscător al Avifaunei Transilvaniei, scrie în publicația sa (65)[5]), sub numirea de *Lagopus alpinus* Nils., următoarele: « STETTER scrie în enumerația sa, amintită în repetate rînduri, că un exemplar

---

[1]) Isis, 1842, p. 194.
[2]) p. 105.
[3]) 1888, p. 64.
[4]) p. 125—126.
[5]) p. 482.

a fost adus din munţii aşezaţi spre Romînia, din valea Haţegului, dar nu aminteşte dacă el personal a văzut pasărea, sau că acest caz i-a fost numai comunicat ».

Atît BIELZ cît şi ADAM BUDA repetă numai datele lui STETTER şi astfel rămîne o întrebare încă, dacă această Tetraonidă se întîlneşte într-adevăr în acest ţinut.

STEINBACHER, sub denumirea de *Lagopus mutus helveticus*; scrie[1]: « Toate datele despre întîlnirea ieruncii alpine pe cununa Carpaţilor sînt, după SCHENK, neîntemeiate ».

Deja GROSSINGER şi PETÉNYI au amintit că în Tatra şi în Carpaţii transilvăneni este destul de frecventă şi că ar fi urme pozitive despre prezenţa lor.

Astăzi însă se susţine că exemplarele doveditoare nu ar exista, dar se admite că în epocile geologice mai vechi ar fi existat, ceea ce se dovedeşte prin mulţimea de resturi osteologice găsite în unele peşteri şi despre care se presupune că ar fi rezultat din ingluviile păsărilor de pradă de pe atunci.

Cert este că astăzi, în regiunile alpine ale Carpaţilor noştri nu se mai găseşte, iar afirmaţiile venite de la diferite persoane nespecialiste, trebuie primite cu cea mai mare rezervă şi scrupulozitate, fiind vorba mai întotdeauna de o confundare cu potîrnichea noastră comună, care a fost întîlnită şi se întîlneşte şi azi de multe ori, pe golurile Carpaţilor noştri, fapt pe care l-am putut constata şi eu personal.

396. Lyrurus tetrix tetrix (L.)

Cocoş de pădure

1758 *Tetrao Tetrix* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X., t. I, p. 159.
1766 *Tetrao tetrix* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 274.
1769 *Tetrao betulinus* Scopoli, Annus I, Hist. Nat., p. 119.
1829 *Urogallus tetrix* Kaup, Natürl. Syst., p. 180.
1831 *Lyrurus tetrix* Swains., Faun. Bor. Am., t. II, p. 497.
1831 *Tetrao juniperorum, Tetrao ericaeus*, Brehm, Vög. Deutschl., p. 509, 511.
1855 *Tetrao ericeus* Brehm, Vogelf, p. 261.
1855 *Tetrao peregrinus* Brehm, Naumannia, p. 287.
1891 *Tetrao tetrix* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 117.
1899 *Tetrao tetrix* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 361.
1899—1903 *Lyrurus tetrix* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 443.
1904 *Tetrao tetrix* var. *topogrph. pinetorum* Lönnberg, Orn. Monatsber., p. 107.
1910 *Tetrao tetrix* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 856.
1932—1938 *Lyrurus tetrix tetrix* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1872; t. IV, p. 517.

---

[1]) HARTERT, Vög. Pall. Faun. (Volum suplimentar), t. IV, p. 515.

Numiri romîneşti: Cocoş de pădure, Cocoş de mestecăniş, Cocoş sălbatic, Gotcan mic, Gotcă neagră, Găinuşă neagră, Găinuşă de mesteacăn, Cocoş de cîmp (?), Gotcan de cîmp.

Numiri străine: Rus.: *Feterev, Cosaci, Tetjorca, Seberoebropeiscii teterev;* Germ.: *Birkhuhn, Birkhahn, Heidelhahn, Baumhahn, Spielhahn, Spiegelhahn, Schildhahn, Brummhahn, Kleiner Auerhahn, Schwarzer Waldhahn, Gabelschwänziges Waldhuhn;* Franc.: *Coq de bruyère, Petit tétras;* Ital.: *Fagiano di monte;* Engl.: *Black-game, Black-grousse, Black-cock, Heathcock, Grey-hen;* Ung.: *Nyirfajd.*

Caracterele speciei. Mascul adult. Coloarea principală este neagră, cu sclipire metalică vînătă; tectricele alare mijlocii sînt brun-roşcate; pe cubura aripii are întotdeauna o pată albă, de cele mai multe ori şi pe grumaz, spatele posterior şi rădăcina cozii; tectricele subcodale sînt albe; remigele primare tivite deschis, punctate cu brun, a treia fiind cea mai lungă; pe aripă are două benzi albe. Dintre cele 18 rectrice ale cozii negre, cele patru dinafară sînt îndoite în formă de liră. Rozetele sînt roşii aprins şi în timpul rotitului întrec creştetul ca nişte cornițe. Ciocul este încovoiat, negru, tarsul încălțat cu penaj brun-suriu, degetele brune. Irisul brun aluniu.

Femela adultă. Culoarea principală este brun-ruginiu palid, pe cap mai întunecată, cu pete dese transversale, care se prezintă şi pe spatele anterior mai palid, amestecat cu pete negre. Gîtul este galben-ruginiu deschis; pe guşă şi piept ondulată cu negru, la vîrful penelor punctată; tectricele alare sur-negricioase, amestecat cu ruginiu, tectricele subalare albe, coada cu benzi transversale negre şi ruginii.

Sistematica. DOMBROWSKI, după cum relatează el însuşi, a putut cerceta numai opt masculi adulți şi o femelă adultă, care au fost împuşcați în țară. Nu poate da însă dimensiunile precise ale acestor păsări, deoarece toate au fost preparate în stare proastă.

Aria geografică. Europa, Asia centrală şi de nord.

Răspîndirea şi biologia. Cam pînă la sfîrşitul secolului trecut, cocoşul de pădure a fost o pasăre răspîndită, dar nu frecventă, în Carpații de nord din țară, în locurile corespunzătoare; astăzi acest vînat frumos este aproape complet extirpat şi trăieşte numai în cîteva exemplare în Maramureş şi Bacău. Gotcanul mic a fost întîlnit pînă în anul 1897 şi în Dobrogea, în apropierea mănăstirii Cocoşul, afirmă DOMBROWSKI; acum însă este complet extirpat.

Despre răspîndirea cocoşului de pădure în Transilvania şi Banat găsim importante şi interesante date publicate de I. CSATÓ (78), (86) [1]), precum şi în lucrarea lui I. CHERNEL (5) [2]).

[1]) t. III, p. 234–236.
[2]) t. III, p. 362.

După relatările lui CSATÓ, datorite informaţiilor primite de la consilierul silvic Dionisie Imre din Ditrău (r. Gheorgheni)şi de la doctorul Alexandru Filep, gotcanul mic a fost găsit între anii 1885—1886 în următoarele localităţi: Bilbor (r. Topliţa), Lazărea (r. Topliţa), Borsec (r. Topliţa), Ditrău (r. Gheorgheni), ţinutul Mureş-Turda (r. Sarmaş, Luduş, Reghin, Tg. Mureş), ţinutul Bistriţa-Năsăud (r. Bistriţa şi Năsăud), Joseni (r. Gheorgheni), în pîlcuri de la 4—10 exemplare, socotind numărul lor total cam la 50—60 de bucăţi. În această regiune se menţineau în pădurile de brădet de la 1050 m altitudine şi pînă la 1690 m, iar «bătaia» gotcanilor mici avea loc în luminişurile rar împădurite şi anume jos pe sol.

CHERNEL aminteşte, după o statistică publicată într-o revistă de vînătoare maghiară [1]) următoarele localităţi şi cantităţi de gotcani mici împuşcaţi: Arad (31 buc.), Bistriţa-Năsăud (r. Bistriţa) (7 buc.), Ciuc (r. Miercurea-Ciuc), Hunedoara (r. Hunedoara), ţinutul Caraş-Severin (r. Moldova Nouă, Oraviţa, Mehadia, Reşiţa, Caransebeş, Lugoj, Făget), ţinutul Maramureş (r. Vişeul de Sus şi Sighet) (40 buc.), ţinutul Mureş-Turda (r. Sîngeorgiu), Sibiu (r. Sibiu) şi ţinutul Turda-Arieş (r. Huedin, Cîmpeni şi Aiud).

Cert este că acum cîteva decenii, gotcanul mic sau cocoşul de pădure era mult mai frecvent decît astăzi, dar numărul lor a scăzut rapid, iar azi, după cît am putut afla din izvoare demne de crezare, numai în pădurile Maramureşului, mai bine zis în Carpaţii nordici, mai există cu siguranţă şi acolo în număr destul de redus.

C u i b ă r i t u l. Timpul împerecherii începe pe la sfîrşitul lui martie şi, după mersul vremii, durează pînă în mai. Cuibul constă dintr-o adîncitură în pămînt, căptuşită puţin cu fire de iarbă, frunze uscate, ace de brad, muşchi şi pene, şi conţine de regulă 6—10 ouă, de 49,56×36,34 mm în medie, şi foarte asemănătoare cu acelea de gotcan mare.

H r a n a. Aceasta constă din muguri, frunze, bobiţe, grăunţe şi alte seminţe, ca şi insecte şi larvele acestora.

397. **Tetrao urogallus urogallus** L.

Cocoş de munte (fig. 241)

1758 *Tetrao Urogallus* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 159.
1766 *Tetrao urogallus* Linné, Syst. Nat., t. I, p. 273.
1769 *Tetrao nemesianus* Scopoli, Annus I, Hist. Nat., p. 118 (Ex. Aldrovandus).
1798 *Tetrao Eremita* Thunberg, Vetensk, Akad. Handb., p. 179.
1822 *Urogallus vulgaris* Fleming, Phil. Zool., t. II, p. 231 (Nomen nudum !).
1831 *Tetrao major, Tetrao crassirostris* Brehm, Vög. Deutschl., p. 503, 504.
1831 *Tetrao maculatus* Brehm, Handb. Nat. Vög. Deutschl., p. 504.
1866 *Tetrao Urogallus et sulciceps* A. E. Brehm, Verz. Samml. p. 11 (Nomina nuda !).
1887 *Tetrao taczanowski* Meyer, Unser Auer-Rackel- und Birkwild, p. 10.
1891 *Tetrao urogallus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 116.
1899 *Tetrao urogallus* L., 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 356.
1899—1903 *Tetrao urogallus* Linné, I. Madarász, Magy. Mad., p. 442.

[1]) Vadászlap, 1896, p. 484—488.

1906 *Tetrao urogallus lugens* Lönnberg, Orn. Monatsber, 1905, p. 103; id. Ibis p. 317, tab. XVI.
1910 *Tetrao urogallus* Linné, R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 854.
1932—1938 *Tetrao urogallus urogallus* L., E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922 t. III, p. 1880; t. IV, p. 519.

Numiri romînești: Cocoș de munte, Cocoș sălbatic, Cocoș de sihlă, Gotcan mare, Curcan de munte, Tătar.

Numiri străine: Rus.: *Gluhar, Belobriuhii Gluhar;* Germ.: *Auerhuhn, Auerhahn, Urhahn Grosser Waldhahn;* Franc.: *Coq de bois, Le grand tétras, Coq de bruyère;* Ital.: *Gallo alpestre, Urogallo;* Engl.: *Capercaillie, Capercailzie, Cock of the wood;* Ung.: *Siketfajd.*

Caracterele speciei. Mascul adult. Creștetul și barba sînt negre mat, restul capului și grumazul sure întunecat, cu rahise negre și stropituri fine; spatele brun-negricios, punctat deschis și cu zig-zaguri; tectricele alare ceva mai deschise și punctate cu negru, remigele brun-negricioase mat. La cotitura aripii este o pată albă. Pe gușă are sclipiri metalice, albastre întunecat; pieptul este negru brunatic, pătat neregulat cu alb, întocmai ca și partea posterioară a trunchiului. Coada neagră este stropită rar cu alb. Tectricele subcodale sînt negre, cu rahise sure și vîrful alb. Ciocul este puternic încovoiat, ca la răpitoare, de coloare gălbui-cornoasă. Picioarele brune închis împestrițate albicios; degetele solzoase, pe talpă negelate, pe margini cu lamele pectinate cornoase. Irisul brun întunecat. Pielea din jurul ochilor roșie.

Femela adultă. Capul, grumazul și partea dorsală sînt ondulate brun-gălbui, negricios și roșcat-ruginiu; gîtul este alb tulbure, cu pete și tivuri apicale brun-surii; pieptul și partea posterioară a corpului sînt mai deschise penele bandate transversal cu negru și cu cîte o pată albă la vîrf. Coada este brun-ruginie, bandată cu negru.

Sistematica. H. Rudolf atrage atenția [1]) asupra cocoșului de munte din Carpații sudici, menționînd nu numai că este mult mai mic, ci și că este mai întunecat colorat decît cocoșul de munte din Europa centrală.

Masculii mai adulți, comparați cu foarte puțin material din Boemia, Stiria, Suedia, se disting mai ales prin următoarele caractere:

Capul și grumazul sînt de un sur foarte întunecat, ca funinginea, cu linii în zig-zag puțin mai deschise și care de obicei apar mai puțin pronunțate.

Coada este neagră, cu desene foarte puține.

S-a discutat mult și s-a comentat în diferite chipuri, chestiunea dacă, de la forma tipică *Tetrao urogallus urogallus* L. s-ar putea separa forma central-

---

[1]) Mitteilungen des Ornith. Ver. in Wien, VI. Jahrg., p. 115.

Fig. 241. — *Tetrao urogallus urogallus* L., ♂, ♀
Cocoş de munte.
1 : 6,93 din mărimea naturală.

europeană, care ar trebui numită *Tetrao urogallus major* Brehm; dar, după părerea mai multor cercetători, nu se poate stabili o diferenţiere mai precisă în baza coloritului sau a dimensiunilor date în general.

După relatările foarte interesante date de către ZEDLITZ [1]), greutatea cocoşilor ar scădea considerabil de la sud spre nord, dar după BUTURLIN care a aprofundat foarte mult această chestiune, regula aceasta nu poate fi

TABLOUL nr. 117

Sexul şi etatea	Diferenţa de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
7 ♂ ad.	Max.	108	44,3	40	8	5,2
	Min.	92,5	39,5	35,1	7	4,6
10 ♀ ad.	Max.	69	35	21,2	6	4
	Min.	64,5	30,6	19	5,4	3,7

generalizată pentru formele de la est. Lipseşte încă materialul suficient din diferitele regiuni, pentru a putea trage concluzii definitive, afirmă şi STEINBACHER; iar în ceea ce mă priveşte, în observaţiile şi cercetările mele, mă asociez părerii lui STEINBACHER lăsînd chestiunea deschisă.

Aria geografică. Europa.

Răspîndirea şi biologia. Cocoşul de munte locuieşte în pădurile munţilor înalţi ai Carpaţilor, dar nici acolo nu sînt exemplare prea multe. O însuşire specială a cocoşilor de munte de aici este rotitul des pe pămînt.

Cuibăritul. Rotitul (sau bălţatul) începe, după cum este timpul mai bun sau mai rău, la mijlocul lui martie sau începutul lui aprilie şi durează pînă la sfîrşitul lui mai. Un cuibar cu 8 ouă puţin incubate din 10 mai, ca şi ouă singuratice, toate din luna mai au dimensiunile următoare, în medie: 56,9 × 41,3 mm; maximum: 59 × 40,9 şi 57 × 42,1 mm; minimum: 50 × 39,1 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează un cuibar cu 4 ouă, colectate la 12 mai 1937, la Putila (r. Rădăuţi), ale căror dimensiuni sînt următoarele: 58,4 × 40,7 mm, 57,8 × 41,3 mm; 58,2 × 40,9 mm şi 58,7 × 42 mm. Ultimul ou este complet nepătat, de culoare albă puţin gălbuie.

Atît la gotcanul mic, cît şi la gotcanul mare, se întîlnesc de multe ori exemplare aberante, ca şi încrucişări (hibrizi) (mai ales la femelele cocoşului de munte cu gotcanul mic), numite *Tetrao hybridus* (Sparrmann, 1786), *T. medius* (Meyer, 1811), *T. intermedius* (Langsd., 1811), *T. urogalloides* şi *pseudo*

[1]) Journ. f. Ornith., 1924, p. 244—252.

urogallus, în deosebi acolo unde aceste două specii trăiesc împreună sau în imediată apropiere.

Mai rar hibridează gotcanul mare cu femela gotcanului mic. Hibrizii aceştia, în ceea ce priveşte talia şi coloritul lor, stau la mijloc între cei doi părinţi.

Partea superioară a corpului de la asemenea masculi este sau curat neagră, lucioasă, sau pe baza neagră, acoperită pretutindeni cu puncte şi linioare fine în zig-zag. Pe remigele secundare trece o dungă lată albă murdar; de asemenea şi vîrfurile sînt tivite la fel. Coada, puţin scobită, este neagră, vîrful rectricelor cîteodată tivit cu alb. Partea de dedesubt a corpului este neagră, grumazul anterior şi capul de coloare violet lucios, acoperit pe cele două laturi, cu punctişoare sure, cîteodată cu pete albe. Penajul gambelor este alb, la baza piciorului sur-cenuşiu. Ochiul brun închis, ciocul negru-cornos.

Femela se aseamănă cînd cu femela de gotcan mare, cînd cu aceea de gotcan mic, dar este întotdeauna mai mică decît cea dintîi şi mai mare decît ultima; deseori însă se confundă cu cea din urmă. După WURM, putem constata aceasta dacă privim coada puţin răsfoiată, de la partea inferioară. Coada gotcanului mare este rotunzită, iar tectricele subcodale ajung numai pînă la jumătatea rectricelor pe cînd la gotcanul mic, coada este scobită iar tectricele subcodale trec cam cu 1 cm peste tectrice; faţă de aceasta, coada femelei de hibrizi este aproximativ pătrată, iar tectricele subcodale mijlocii ajung numai pînă la o treime a rectricelor.

Din Transilvania şi Banat se cunosc numai foarte puţine exemplare de asemenea hibrizi, deoarece aici gotcanul mic este azi foarte rar.

398. **Tetrastes bonasia rupestris** (Brehm)

Ieruncă (fig. 242)

1766 ***Tetrao bonasia*** **Linné, Syst. Nat., t. I, p. 275.**
1799 ***Tetrao betulinus*** **Scop., Ann. I, p. 119.**
1831 ***Bonasia rupestris, Bonasia sylvestris,*** **Brehm, Vög. Deutschl., p. 513–514.**
1837 ***Bonasia europaea*** **Gould, B. Eur., t. IV, pl. 251.**
1840 ***Tetrastes bonasia*** **Key. et Blas. Wirbelt., p. 200.**
1841 ***Bonasia sylvestris*** **(Br.), Gray, List Gen. of. B., p. 80.**
1855 ***Bonasia minor*** **Chr. L. Br., Naum., p. 287.**
1855 ***Bonasia minor*** **Brehm, Vogelf., p. 262.**
1855 ***Bonasia albigularis*** **Brehm, l. c.**
1856 ***Bonasia betulina*** **(Scop.) Bonap., Cat. Parand., p. 13.**
1866 ***Bonasia lagopus bitorquata*** **A. E. Brehm, Vertz. Samml. p. 11 (Nomen nudum !).**
1870 ***Bonasia betulina*** **(Scop.), Gray, Handl., of. B., t. II, p. 277.**
1881 ***Tetrastes betulinus*** **Schall., Zeitschr., f. ges. Orn., p. 42.**
1890 ***Bonasia bonasia sylvestris*** **(Br.), V. von Tschusi, Orn. Jahrb., t. I, p. 161.**
1891 ***Tetrao bonasia*** **L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 117.**
1899 ***Bonasia bonasia*** **(L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 364.**
1899–1903 ***Tetrastes bonasia*** **(Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 444.**
1910 ***Tetrao bonasia sylvestris*** **Chr. L. Br., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 857.**

Fig. 242. — *Tetrastes bonasia rupestris* (Brehm), ♂, ♀
Ierunică.
1 : 5,33 din mărimea naturală.

1917 *Tetrao Bonasia rhenana* Kleinschmidt, Orn. germanica, p. 7.
1932—1938 *Tetrastes bonasia rupestris* (Brehm). E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1890, 2214—2215; t. IV, p. 522.

Numiri romînești: Ierunca, Ireușcă, Irușcă, Găinușă de alun, Găinușă roșie, Gotcă roșie, Brădioară, Bierunca, Găinușă de pădure, Găinușă de munte.

Numiri străine: Rus.: *Riabcic, Riabeț;* Germ.: *Mitteleuropäisches Haselhuhn, Rothuhn, Zarpe;* Franc.: *Gelinotte, Gelinotte des bois, Poule sauvage;* Ital.: *Francolino Francolino di monte, Boucaso;* Engl.: *Hazel-hen, Hazel-grouse;* Ung.: *Császár-madár, Mogyorótyuk.*

Caracterele speciei. Mascul adult. Fruntea este neagră, partea superioară a capului pătată cu roșu-brunatic și negru, înaintea ochiului are o pată albă. Cercul ochiului este alb; pe bărbie și gît are o pată neagră întunecată, înconjurată cu alb; de la gît în jos, pe laturile grumazului pînă la umeri, o dungă albă; cerbicea brun-surie, cu pete albicioase și întunecate. Partea de deasupra este în cea mai mare parte de coloare ruginie, striată și pătată fin cu puțin sur; pieptul este alb, pătat cu pete lanceolate brun-negricioase; remigele sînt sur-brunatice, bandate deschis; coada împestrițată sur și întunecat, cu o bandă transversală lată neagră, la capăt tivită suriu. Picioarele sure, degetele brune. Rozeta roșu aprins. Irisul brun-aluniu.

Femela este foarte asemănătoare masculului, dar în loc de barbă neagră are o pată roșie-ruginie.

Sistematica. La acest capitol nu pot să nu revin asupra unei lucrări mai recente, pe care am primit-o de la prietenul meu dr. ANDREI KEVE, directorul Institutului ornitologic din Budapesta, încurajîndu-mă totodată de a mă ocupa de această chestiune, pe cît de interesantă, pe atît și de importantă, în deosebi în ceea ce privește situația ieruncii din Carpații noștri, cu ramificațiile lor.

Nu de mult, dr. A. KEVE a avut prilejul de a lucra mai multe luni de-a rîndul în Muzeul de științe naturale din Viena și a studiat bogatele serii de material documentar, al mai multor specii, între altele și al acestor ierunci, colectate în Austria și în R. P. Ungară și păstrate în special, în acest muzeu.

A. KEVE a publicat rezultatul acestui studiu cu titlul: *Preliminary Note on the Geographical Variation of the Hazel-Grouse [(Tetrastes bonasia* (L.)) (= Notă preliminară despre variația geografică a ieruncii (*Tetrastes bonasia* (L.)) [1]).

Iată ce scrie A. KEVE textual, despre această problemă de interes general:

[1]) *Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift*, 1948, t. 42, p. 162—163.

« În timpul revizuirii răspîndirii ieruncii în Ungaria, făcută de dr. VERTSE, în anul 1909, n-a fost posibil a revizui acest grup de rase (« Rassenkreis ») şi din punct de vedere sistematic, căci în timpul acela nici HARTERT, PETERS, STEINBACHER nici mai tîrziu NIETHAMMER nu subîmpărţiseră subspecia central-europeană ».

În anul 1944 JORDANS şi SCHIEBEL au descris *T. b. styriacus* din Stiria, iar KLEINSCHMIDT *T. b. schiebeli* din Kraina; pe prima, după cum urmează: « Lungimea aripii peste 18,3 cm coloraţia mai puţin brună decît la păsările din Germania centrală şi de Vest »; a doua, cu colori mai închise şi mai vii şi dimensiuni mai mari. KLEIN SCHMIDT, mai departe, menţine şi a sa *T. b rhenana* (din 1917).

Admirabila colecţie păstrată în Muzeul de ştiinţe naturale din Viena mi-a dat prilej de a face o nouă revizuire a acestor păsări, mai ales în ce priveşte subspeciile care s-ar putea găsi în Ungaria şi în munţii Carpaţi.

În privinţa măsurătorilor, n-am găsit vreo deosebire. După coloraţie am putut separa două grupuri, asemănătoare celor găsite recent de OLIVIER, la *Lanius excubitor*.

I. Un grup nordic cenuşiu, căruia îi aparţin următoarele balguri (= burdufuri): 1 Laponia, 5 Suedia (*T. b. bonasia* L.); 1 R.S.S. Letonă, 4 o parte din R.S.S. Estonă, 2 Rusia (*T. b. volgensis* But.); 1 Tomsk, 8 Tunkeinsk şi munţii Baical (*T. c. sibiricus* But.). Trebuie să accentuiez însă că balgul din Laponia este deosebit de deschis (această populaţie a fost în timpul acesta descrisă de SOLOMONSEN — 1947, p. 222, ca *T. b. griseonota* !) şi mai departe, că singurul balg din Prusia orientală are o coloare anormal de roşcată, asemănătoare cu a lui *carpathicus*, deşi după provenienţă ar aparţine grupului nordic cenuşiu.

II. Grupul sudic are o coloraţie brunie: 2 Westerwald-Rhein (*T. b. rhenana* Kl.), 4 Salzburg (*T. b. rupestris* Brehm), 4 Kraina, 1 Austria superioară (*T. b. schiebeli* Kl.), 1 Stiria (*T. b. styriacus* Jourd. et Schieb.). Cu toate că ultimul menţionat e cel mai închis, balgul din Austria superioară pare a arăta că toate ieruncile din Alpii orientali, probabil pînă la linia de la Enns, trebuie clasate la *T. b. styriacus*, incluzînd populaţia din vecinătatea Köszeg-ului. Cele două balguri din regiunea Rinului sînt izbitor de brun-ruginii; astfel *T. b. rhenana* ar putea fi menţinută.

Întocmai după cum OLIVIER a găsit o formă intermediară între cele două grupuri de *Lanius excubitor*, am găsit şi eu că următoarele balguri sînt mai cenuşii decît cele de la Salzburg şi de aceea întrebuinţez cuvîntul *carpathicus* ca un nume preliminar, fără a încerca în prezent o separaţie. La *carpathicus* aparţin două exemplare din Carpaţii nordici, patru din Austria inferioară, chiar şi două din Austria superioară (Penerbach, lîngă Linz).

Populaţiile de ierunci ce se mai găsesc în munţii din Ungaria centrală, în Pilis, Börzsöny, Mátra şi Bükk (după VERTSE) trebuie examinate în această

privință. Cînd se va găsi la dispoziție un material suficient, va fi eventual posibil de a separa păsările din versanturile nordice ale Alpilor și pe cele din Carpați, dacă ele în mod constant sînt mai cenușii decît cele din Alpii vestici, care după ROKYTANSKY aparțin la *T. b. rupestris* Brehm.

În sfîrșit, doresc a clarifica o neînțelegere. În cartea lui VALENTINITSCH-KRÜDNER (1927) este menționat un exemplar din « Kraina la Palle », care localitate este deseori citată în literatură. Printr-o întîmplare fericită mi-a ajuns în mînă un exemplar al cărții lui VALENTINITSCH-KRÜDNER, din biblioteca lui REISER, în care acesta cu propria-i mînă a corectat numele acestei localități în « Kizan lîngă Pale, Bosnia » și astfel este dovedit că acest exemplar a fost în mod eronat socotit ca originar din Kraina.

Avînd în vedere că ieruncile sînt păsări sedentare (adică le găsim legate vara și iarna de pădurile noastre), mediul biologic poate avea o influență considerabilă asupra dezvoltării morfologice a populației din Carpații noștri; îndrăznesc să spun că chiar exemplarele de pe versantul nordic al Carpaților ar putea suferi unele schimbări față de cele de pe versantul sudic, lucru care urmează să fie cercetat cu multă atenție, pe bază de material documentar din ambele regiuni.

Pentru moment, cînd pun pe hîrtie aceste rînduri, Muzeul ornitologic dispune de 5 masculi adulți, 4 femele adulte și 1 pui de pe versantul nordic al Carpaților, dar nu are nici un exemplar de pe versantul de sud sau sud-estic, urmînd a colecta și din aceste regiuni materialul necesar cercetărilor de comparație și a trage eventuale concluzii.

TABLOUL nr. 118

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
10 ♂ ad.	Max.	39	18	13	4	1,6
	Min.	34,5	16,1	11,2	3,6	1,2
10 ♀ ad.	Max.	36	17,7	12,5	4	1,6
	Min.	33,4	16	11	3,6	1,2

Aria geografică. Europa centrală și de sud.

Răspîndirea și biologia. Răspîndirea ieruncii se mărginește numai la Carpați și este frecventă mai ales în Moldova. Ca loc de poposire îi servesc ogașele adînci din pădurile foioase, pînă în regiunea brădetului. Preferă mai ales locurile cu vegetație deasă, unde se găsesc tufișe producătoare de bobițe, ca sub arboret.

Cuibăritul. Cuibarul, constînd din 8—14 ouă, se găseşte de la sfîrşitul lui aprilie pînă la sfîrşitul lui mai. Cuibare colectate: 9 ouă la 23.IV; 8 ouă la 27.IV; 14 ouă la 7.V; 10 ouă la 12.V; 9 ouă la 20.V. Treizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 40,5×29 mm; maximum: 42,3×29,9 şi 41×30,1 mm; minimum: 38,5×27,1 mm.

În Muzeul ornitologic din Timişoara se păstrează un cuibar cu 10 ouă mult incubate, colectat la Padina-Matei (r. Moldova Nouă) la 31 mai 1902.

2. Fam. PHASIANIDAE

Nările nu sînt acoperite cu pene, tarsele sînt de obicei golaşe (numai la *Lerwa*, specie din Himalaia, sînt acoperite în partea cea mai de sus cu pene). Degetele nu sînt acoperite cu pene şi nici nu au pe laturi lamelele pectinate cornoase. Sînt răspîndite peste întreg pămîntul. Dintre genurile palaearctice înglobează: fazanii, potîrnichile de stîncă, pitpalacii, tragopanele şi formele înrudite.

Aceste păsări sînt de diferite mărimi: locuiesc mai ales în locuri deschise. Hrana lor o formează părţile fragede de plante, seminţe, grăunţe, insecte şi alte animale mărunte.

Avem specii băştinaşe, colonizate şi domesticite.

399. Alectoris graeca saxatilis (Mey.)

Potîrniche de stîncă (fig. 243)

1805—1809 *Perdix saxatilis* Meyer, Wolf et Meyer, Naturg. Vög. Deutschl., t. I, p. 86 u. tab.

1831 *Perdix rupestris* Brehm, Handb. Nat. Vög. Deutschl., p. 522.

1863 *Caccabis saxatilis major, minor, crassirostris* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomina nuda!).

1867 *Caccabis saxatilis* Gray, List Gall. Br. M., p. 80.

1888 *Perdix graeca* Briss., E. A. Bielz, Faun. d. Wirbeld. Siebenbürg., p. 66.

1894 *Perdix saxatilis* var. *melanocephala* Fatis, Mém. Soc. Zool. France, p. 393, tab. VIII (Aberatio!).

1899 *Caccabis saxatilis* (Meyer), 1805, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 345.

1899—1903 *Caccabis saxatilis* (W. et M.), Madarász, Magy. Mad., p. 446.

1903 *Caccabis saxatilis* Mayer, D. Linţia, Természett. Füz. XXVII, t. IV, p. 177—187

1904 *Caccabis saxatilis atricapilla* Fatis, Faune Vert. Suisse, Ois., t. II, p. 924 (Nom. nov.!).

1911 *Caccabis saxatilis biedermanni* Reichenow, Orn. Monatsb., p. 35.

1920 *Caccabis saxatilis reiseri Rehw.* 1911, I. Gengler, Balkanvögel, p. 200.

1920 *Alectoris graeca* (Meisn.), E. Stresemann, Avif. Maced., p. 246.

1930 *Alectoris graeca saxatilis* (Meyer), D. Linţia, Întîiul Congres Naţional al Naturaliştilor din Romînia (Premier Congrès National des Naturalistes de Roumanie), p. 297.

1932—1938 *Alectoris graeca saxatilis* (Meyer), E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1904; t. IV, p. 526.

Fig. 243. — *Alectoris graeca saxatilis* (Meyer)
Potîrniche de stîncă.
1 : 4,42 din mărimea naturală.

Numiri romînești: Potîrniche de stîncă, Potîrniche de cleanț.

Numiri străine: Rus.: *Curocica, Ceeclic, Camennaia europatca,* Germ.: *Steinhuhn, Stein-Feldhuhn, Rothuhn, Rotes-Feldhuhn, Rotfüssiges Rephuhn, Schweizerisches Rephuhn, Pernise, Bartanelle;* Franc.: *Bartavelle, Bartanelle;* Ital.: *Coturnice, Astunrice;* Engl.: *Roch Partridge, Greek Partridge;* Ung.: *Szirti fogoly*

Caracterele speciei. Mascul adult. În jurul ciocului are o bandă îngustă neagră, în așa fel că partea anterioară a frîului este neagră; o dungă neagră peste frîu și peste ochi, care trece pe laturile gîtului și în jurul acestuia și care pe regiunea auriculară posterioară este brun-suriu striată; deasupra benzii negre de pe frunte și deasupra ochiului se află o linie sură deschis, albicioasă, marginea superioară a dungii negre de pe laturile grumazului, cu cîteva petișoare sure deschis; partea superioară a capului este sură, mijlocul creștetului, partea posterioară a capului și a grumazului suflate brunatic, cerbicea mai curat sură, spatele anterior sur-roșcat (porfiriu); restul spatelui, tîrtița și tectricele supracodale sînt sur-cenușii, ușor umbrite brunatic. Scapularele și tectricele supraalare sînt brunatice, la mijloc sur-albăstrui, primele mai mult roșcate. Remigele primare brune închis, cu rahise gălbui ca paiul, prima unicoloră, celelalte spre vîrf, cam de la jumătate, pe steagul extern, galben-ocru palid. Remigele secundare sînt brune ceva mai deschis spre vîrf cu dungi smîntînii murdar, cele posterioare brune palide și mai deschis. Rectricele sînt roșu-ruginii; cele exterioare la bază cam o treime, cele următoare cam pînă la jumătate și mai mult, cele două din mijloc complet, sur-cenușii. La exemplarele aberante foarte rare, cu 16 rectrice, ambele perechi mediane sînt sur-cenușii. Partea inferioară a frîului, a capului, gîtului și grumazului pînă la banda neagră albă, au un suflu izabel murdar. În cotul bărbiei și al mandibulei este o mică pată neagră. Gușa și pieptul anterior sînt albastru-cenușii, prima porfirie, spălăcită sau înorată, această coloare apărînd numai pe marginea penelor; restul părții ventrale este de coloare gălbui-izabel, pe tectricele subcodale mai mult ruginiu. Pe flancuri, fiecare pană este sur-albăstruie, cu vîrful brun-castaniu; după aceasta, cîte două benzi înguste negre transversale, între care se întinde paralel una alb-gălbuie de 3—5 mm lățime, avînd astfel un aspect foarte tărcat.

Irisul brun-roșcat. Ciocul și picioarele roșii, primul ceva mai viu colorat.

Femela adultă. Asemănătoare masculului, numai la partea posterioară a tarsului îi lipsește «ciotul» care înlocuiește pintenul la mascul, și este de dimensiuni puțin mai mici decît masculul.

Pasăre tînără. Partea dorsală brun-nisipie, pe vîrful penelor cu cîte o pată galben-ruginie. Remigele pe steagul extern au un șir de pete colțurate și puncte galben-ruginii. Rectricele sînt brun-nisipii, pătate fin cu galben-ruginiu și

brun. Partea ventrală este albicios-gălbuie, pieptul cu pete stropiforme galben-ruginii deschis.

Sistematica. Această specie de galinacee, care nu este nicăieri amintită în literatura romînească şi care se întîlneşte numai în regiunea superioară a Dunării romîneşti, în « Clisura Dunării », am introdus-o în Avifauna ţării noastre, în baza mai multor exemplare colectate de mine în această regiune, unde le-am căutat şi studiat pentru prima dată în anul 1902; despre aceasta am scris la timpul său (223).

Dau în tabloul nr. 119 măsurile de la cinci exemplare, care se mai păstrează şi azi în colecţia mea din Muzeul ornitologic de la Timişoara, cu observaţia, că la timpul său nu am măsurat în parte, la fiecare exemplar, lungimea totală, anvergura şi greutatea, dar cele dintîi au variat în medie între 340—350 mm, respectiv 555—565 mm. Ciocul a fost măsurat pînă la marginea penişului frontal, iar degetele fără unghie.

TABLOUL nr. 119

Nr. crt.	Genul	Timpul colectării	Localitatea capturării	Lungimea totală	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Lungimea tarsului cm	Lungimea degetului mijlociu cm	Lungimea policarului cm	Lungimea ciocului cm	Anvergura	Greutatea
1	♂ ad.	27.XII.1903	Coronini (Caraş)	—	172	105	45	37	9	20	—	—
2	♂ ad.	25.VIII.1906	»		165	96	46	38	7	18	—	—
3	♂	21.X.1906	»		168	105	45	40	8	19	—	—
4	♂	28.XI.1912	Bosnia	—	158	96	45	36	8	17	—	—
5	♀	24.XI.1905	Coronini (Caraş)	—	156	93	40	36	8	17	—	—

Nu am avut posibilitate de a compara materialul meu, cu alt material din ţările mai sudice, dar bănuiesc că potîrnichile de stîncă din «Clisura Dunării» sînt de dimensiuni puţin mai mari şi de un colorit mai intens, ceea ce va trebui verificat în viitor.

Aria geografică. După HARTERT aceasta se întinde peste tot ţinutul Alpilor (de la Alpii apuseni şi Savoia, pînă în Stiria), lipseşte însă în Jura; probabil şi potîrnichile de stîncă din Carpaţi (Galiţia, Moldova de nord) şi cele din reg. Timişoara (r. Oraviţa, Moldova Nouă şi Mehadia) aparţin acestei forme.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Prima menţiune despre răspîndirea potîrnichii de stîncă în ţinuturile romîneşti, se găseşte în fragmentele ornitologice ale lui I. PETÉNYI [1]) în care acesta aminteşte potîrnichea de stîncă din « valea Cernei » (r. Mehadia) din anul 1846. BIELZ o aminteşte cu 10 ani mai tîrziu în lucrarea sa (12) [2]), unde scrie că « după unele relatări s-ar întîlni şi în Ardeal şi am fost asigurat din izvoare demne de încredere, că în Ardeal avem o a doua « Potîrniche de cîmpie ». Dacă este tocmai această specie sau « Potîrnichea roşie », *P. rufa*, nu pot stabili şi trebuie deci să mă mărginesc numai la aceste observaţii ».

În lucrarea sa, completată din 1888, tot BIELZ (15) o înregistrează din nou la pagina 66, sub denumirea de *Perdix graeca* Briss. (Syn. *P. Saxatilis* M. et W.), de data aceasta ca specie pozitivă, afirmînd următoarele: « în munţii calcaroşi ai Carpaţilor noştri sudici şi estici este rară; pe « Piatra Craiului (r. Oraşul Stalin). Munţii din Ţara Bîrsei (r. Oraşul Stalin) şi Halmagiul Mare din Munţii Ciucului (r. Miercurea Ciucului). Este necesar ca aceste date să mai fie confirmate ».

În urma afirmaţiilor lui BIELZ, au înregistrat-o şi ornitologii englezi DANFORD şi H. BROWN în Transilvania [3]).

După aceste veşti nu se mai ştie nimic, pînă la apariţia lucrării Centralei ornitologice din Budapesta (1898), *Nomenclator Avium Regni Hungariae* unde la pagina 38 este înregistrată, fără date mai precise însă. Abia în excelenta lucrare a lui I. CHERNEL (45) [4]), se aminteşte despre potîrnichea de stîncă, de data aceasta cu date precise. Autorul menţionează [5]) că după rapoartele autorităţilor silvice din Lugoj în ianuarie 1897 şi 1898 au fost împuşcate unele exemplare în hotarul comunei Coronini (r. Moldova Nouă).

La cererea Centralei ornitologice maghiare, ocolul silvic din Biserica Albă a şi trimis un exemplar proaspăt, împuşcat în hotarul comunei Coronini, în ianuarie 1898.

Un an mai tîrziu (1900) I. CSATÓ publică [6]) o dare de seamă despre identificarea potîrnichii de stîncă în Caraş-Severin (r. Moldova Nouă şi r. Mehadia), reproducînd cele scrise de CHERNEL, la care mai adaugă că, la intervenţia sa, prietenul său C. POGÁNY a dispus ca prim pretorul din plasa Moldova Nouă să-i obţină un exemplar din această pasăre; ceea ce s-a şi întîmplat, trimiţîndu-i la 4 decembrie, cea mai frumoasă pereche, în carne, dintre 5 exemplare împuşcate în hotarul comunei Coronini, precum şi informaţiile cerute asupra acestei specii.

La 27 septembrie 1902 am poposit şi eu în acea regiune, pentru a observa şi a colecta eventual vreun exemplar din această specie. Terenul fiind însă foarte accidentat şi bîntuit în acel timp de vîntul « Coşava » (un vînt echinoxial foarte puternic, ce bate primăvara şi toamna în « Clisura Dunării »), această excursie a rămas fără rezultat. Abia la 12 august 1903 am putut ajunge din nou în această regiune, unde am întreprins o excursie bine organizată şi care mi-a adus un rezultat bogat; trei păsări tinere şi un mascul adult au fost prada acestei zile plină de peripeţii şi de o muncă istovitoare.

După informaţiile culese în aceste prime două excursii, de la vînătorii băştinaşi cehi, din comuna învecinată Sf. Elena — şi mai ales de la Enric Filander, vechi şi experimentat

---

[1]) CSÖRGEY T., Magy. Ornith. Közp., Madártani Töredékek « Petényi I. S. irataiból, 1904, p. XIII.

[2]) p. 106.

[3]) The Ibis, 1875.

[4]) t. II, p. 346.

[5]) l. c.

[6]) Ornith. Jahrb., t. XI, p. 63—65.

vînător şi fost pădurar — potîrnichea de stîncă a fost observată în această regiune prin anii 1883—1884, cînd a împuşcat el primele exemplare, pe care le-a vîndut la Moldova Nouă (centrul plasei) drept « ierunci », pînă ce mai tîrziu, şeful ocolului silvic de aci le-a recunoscut şi astfel s-a răspîndit vestea despre prezenţa acestor păsări în cercurile vînătoreşti şi de aci mai departe. Cel mai mare număr de potîrnichi de stîncă, cam 250—300 de bucăţi, au fost observate aici în anii 1893—1894. În anul 1895, acest vînător a împuşcat 8 exemplare, iar în 1899 un alt pădurar din Sf. Elena a împuşcat 9 exemplare. După aceste date au fost mai rar împuşcate asemenea păsări, deoarece şeful ocolului silvic a luat în arendă acest teritoriu punîndu-l sub ocrotire.

Mai tîrziu, această pantă de stînci calcaroase, de pe malul stîng al Dunării, a devenit « pădure de protecţie » oprindu-se păşunatul oilor şi caprelor, dar această măsură a contribuit la sporirea răpitoarelor şi implicit la micşorarea numărului potîrnichilor de stîncă.

Pînă pe la anul 1912, eu am mai ştiut despre existenţa a 5—6 familii iar după acest timp nu am mai cercetat această regiune, aşa că azi nu mai pot aprecia numărul celor existente, dar, după informaţiile culese, ar mai exista şi azi cîteva familii. Am colectat în total 11 bucăţi, dintre care 5 exemplare (notate mai sus) se păstrează în Muzeul ornitologic din Timişoara, 3 exemplare în Muzeul de ştiinţe naturale din Budapesta, 1 exemplar în Muzeul oraşului Vîrşeţ, 1 exemplar la Institutul ornitologic din Budapesta şi 1 exemplar la Muzeul regional din Craiova.

În afară de aceste exemplare se mai păstrează 1 exemplar tînăr în Muzeul de ştiinţe naturale din Sibiu şi 1 exemplar (femelă) în colecţia lui A. BUDA din Rea (r. Haţeg) (azi la Şcoala pedagogică Sibiu), împuşcat la 24 ianuarie 1907, tot la Coronini.

Trebuie să observ aici că, în afară de sectorul dintre Coronini şi Gorna Liubcova nicăieri nu am întîlnit, în excursiile mele dintre Baziaş şi Orşova, nici înainte şi nici după aceea, vreo potîrniche de stîncă. După toate probalităţile, potîrnichile de stîncă din această regiune au pătruns la noi din Iugoslavia, adică din peninsula Balcanică, dar timpul precis cînd au trecut la noi nu se poate stabili, deoarece acum 50 de ani şi mai mult, nu prea au umblat pe aici ornitologi, care să fi luat cunoştinţă despre existenţa lor şi mai ales că aceste păsări destul de vigilente şi precaute nu au izbit ochii profanilor.

Potîrnichea de stîncă se aseamănă în multe privinţe cu potîrnichea noastră comună, e o pasăre inteligentă, sprintenă şi cu simţuri foarte agere; cînd nu este prea neliniştită, este relativ blîndă, în afară de « familie » însă, e arţăgoasă. În captivitate, pe care o suportă destul de bine, se îmblînzeşte uşor. Dintre simţurile ei, cele mai perfect dezvoltate sînt văzul şi auzul. Un pîlc surprins se împrăştie ca fulgerul, zburînd zgomotos în curbe peste crestele stîncilor şi bolovanilor, între care dispare, luînd-o deseori la fugă pe jos prin grohotiş. După un scurt timp cocoşul bătrîn (masculul) se ridică pe vîrful unei stînci sau unui bolovan, de unde îşi cheamă apoi familia răspîndită, prin sunete foarte caracteristice, repetate la intervale mai dese, sunete care s-ar putea reproduce cam în felul următor: « cia-ti-bit, cia-ti-bit, cia-ti-bit », cu accentul pe prima şi ultima silabă şi în ritm tot mai accelerat.

După aceste sunete i s-a dat şi denumirea ştiinţifică latină « ca-ca-bis ». Dacă stăm liniştiţi şi bine ascunşi în apropiere, vom vedea că membrii familiei se vor aduna peste puţin fie în zbor, fie alergînd pe jos peste grohotiş sau prin tufişe pînă la capătul familiei; iar dacă sînt toţi laolaltă, strigătul cocoşului încetează şi întreg pîlcul îşi vede de treabă mai departe.

Dimineaţa şi spre apus de soare sînt mai vioaie şi mai agile; în aceste perioade ale zilei întreg pîlcul iese la semănăturile din apropiere după hrană, ca apoi să se retragă iarăşi în stîncării, unde sînt mai în siguranţă. Viaţa familiară durează însă numai pînă prin luna martie, cînd începe o viaţă nouă, dat fiind că perechile se separă.

Cuibăritul. La noi cuibăritul începe după mersul vremii, din a doua jumătate a lui aprilie pînă pe la mijlocul lui mai. Pentru a preîntîmpina diferitele pericole cuibul este bine ascuns în vre-o adîncitură sau scormonitură sub tufiş, rădăciniş sau grohotiş; este clădit simplu din fire de iarbă, frunze uscate, puţin muşchi sau cîteva pene proprii, şi conţine în mai 8—14 ouă, de mărimea ouălor de ieruncă şi de culoare alb-gălbuie, presărată cu punctişoare şi petişoare brun-gălbui. Două ouă limpezi pe care le-am primit, au măsurat: 41,5×30 mm şi 41×28 mm.

După E. Rey, ouăle potîrnichii de stîncă din regiunile mai nordice sînt puţin mai mari; 10 ouă din Alpi măsoară în medie: 41,6×30,8 mm; maximum: 45×32 mm; minimum 39,8×30,9 mm şi 41,3×29,5 mm. Greutatea: 2,26 g.

Hrana. Variază după anotimpuri şi constă din diferite seminţe şi grăunţe, muguri, firicele fragede de plante, larve, insecte, pupe de furnici, melcişori, bobiţe etc.; înghite şi grăunţe de nisip sau prundiş pentru digerare.

400. * Perdix perdix perdix (L.)

Potîrniche (fig. 244, 245).

1758 *Tetrao Perdix* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, I. t., p. 160.
1789? *Partim: Tetrao damascenus* Gmelin, Syst. Nat., t. I, 2, p. 758.
1790 *Perdiy cinera* Latham, Ind. orn., t. II p. 645.
1831 *Perdix cineracea* Brehm, Handb. Naturg. Vög. Deutschl., p. 525.
1855 *Perdix sylvestris* id., Vogelfang., p. 267.
1855 *Perdix minor* id., l. c.
1864 *Starna palustris* Olphe Galliard, Ibis, p. 225.
1866 *Starna cinerea vulgaris, peregrina, tenuirostris, major* A. E. Brehm, Verz. Samml, p. 11 (Nomina nuda!).
1886 *Perdix pallida* Demeezemaker, în Olphe Galliard Faun orn. Eur. occ., fasc. 39, p. 37.
1891 *Perdix cinerea*, Lath., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 114.
1894 *Starna cinerea* var *scanico* Altum, Journ. f. Orn., p. 268.
1899 *Perdix perdix* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 338.
1899—1903 *perdix perdix* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 445.
1918 *Perdix galliae* Bacmeister et Kleinschmidt, Journ. f. Orn., p. 254.
1930 *Perdix perdix perdix* (L.), D. Linţia, Întîiul Congres al naturaliştilor din Romînia, p. 298.
1932—1938 *Perdix perdix perdix* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1929; t. IV, p. 530.

Numiri romîneşti: Potîrniche, Păturnică, Poturnică, Păturnea, Păturniche cenuşie, Fugaie, Fugău, Tărhiţă, Perdică, Iribiţă.

Numiri străine: Rus.: *Curopatca, Seraia curopatca Sredneevropeiscaia seraia curopatca;* Germ.: *Rebhuhn, Rephuhn, Feldhuhn, Graues Feldhuhn, Gemeines Rephuhn, Räbhuhn, Rufhuhn;* Franc.: *Perdrix, Perdrix grise;* Ital.: *Starna;* Engl.: *Partridge;* Ung.: *Fogoly.*

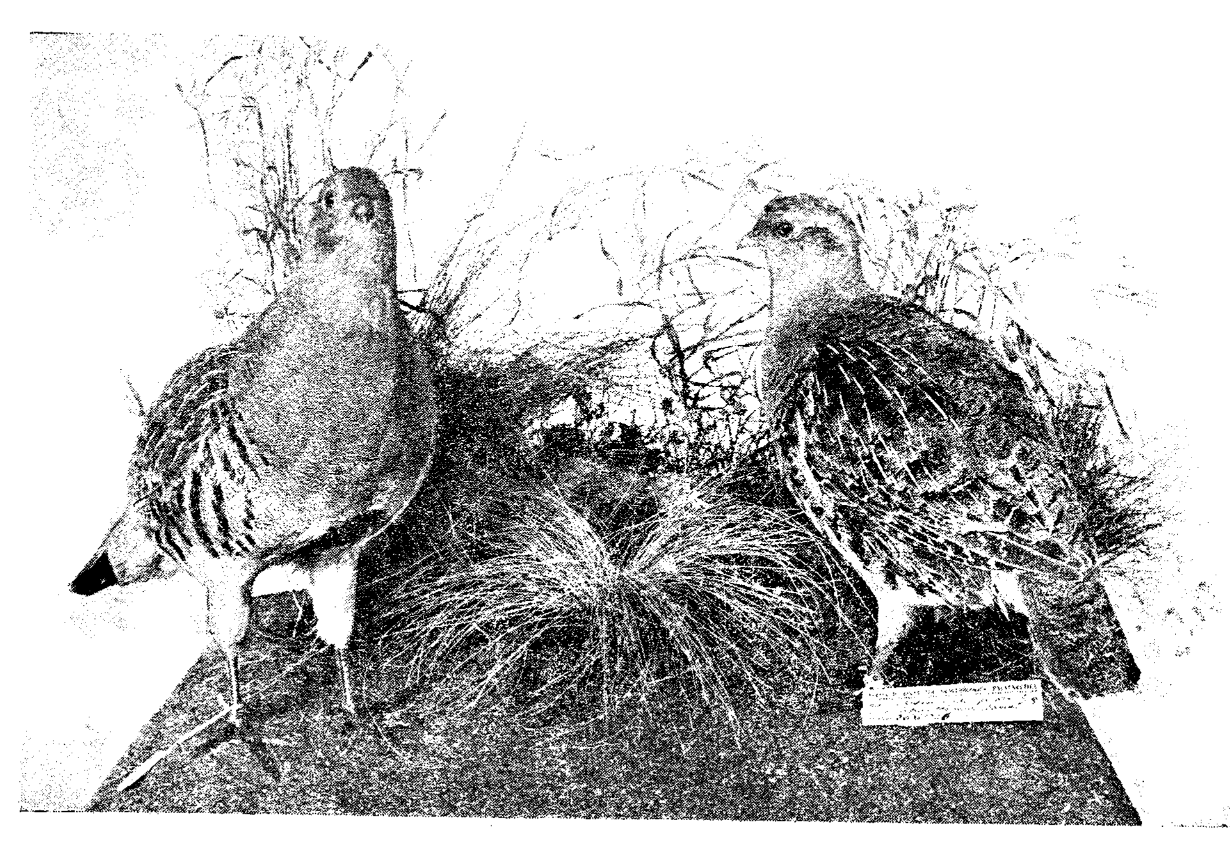

Fig. 244. — *Perdix perdix perdix* (L.) ♂, ♀. Potîrniche.
1 : 3,38 din mărimea naturală.

Caracterele speciei. Mascul adult în haină de iarnă (din toamnă, pînă în primăvară). Fruntea, sprînceana, frîul, laturile capului şi gîtul sînt de culoare ruginie, ultimul mai palid pe la mijloc; regiunea auriculară brun-surie, are rahise mai deschise. Partea superioară a capului este brună; la rădăcină penele sînt mai închise; spre vîrf au o pată longitudinală îngustă, deschisă. Cerbicea, grumazul posterior şi spatele anterior sînt sure, cu linii transversale neregulate, înguste, negre; vîrful penelor este de un brun, suriu spălăcit, cu cîte o bandă transversală brun-roşcată pe spatele anterior. Restul spatelui este colorat la fel, însă penele brun-surii sînt mai deschise, aşa că de obicei abia se mai pot considera sure; benzile brun-roşcate de pe tectricele supracodale sînt mai late. Umerii şi tectricele supraalare sînt negru-brunatice, cu părţi alternative galben-ruginii şi sgîrieturi transversale negre iar spre vîrf cu o bandă neregulată brun-castanie. Afară de aceasta, are o dungă rahială smîntînie, bine reliefată, încadrată prin tivuri negre fine. Remigele primare sînt brune închis, cu pete transversale smîntînii roşu ruginii pe steagul extern; pe steagul intern sînt împestriţate la fel, însă deseori cu benzi neregulate şi în parte mai înguste; remigele secundare sînt brune cu dunguliţe mai închise. Rectricele brun-castaniu-roşcate, mai întunecate înaintea vîrfului şi cu o bandă apicală îngustă, smîntînie, uzată; ambele perechi mijlocii au la rădăcină benzi transversale negre, cu desene fine transversale negre spre vîrf, perechea următoare, la rădăcină şi pe margini este la fel cu cele mijlocii, iar cea următoare mai are numai urmele acelei colorații. Partea ventrală din jos de gît, este sur-cenuşiu-deschis, cu linii ondulate şi puncte negre; penele laterale sînt mai lungi, cu dungi rahiale albe, încadrate foarte îngust cu negru şi cu cîte o bandă transversală îngustă castanie; la mijlocul părţii ventrale se află o pată mare în formă de potcoavă cîteodată roşu-castanie, mărginită mai mult sau mai puţin pronunţat cu o dungă albă, iar la partea anterioară cu o bandă transversală neagră bine reliefată. Mijlocul părţii ventrale este alb. Tectricele subcodale sînt de un alb murdar, cu un suflu galben-brunatic, striuri rahiale albe şi cîteva sgîrieturi sur-negricioase. Tectricele subalare sînt albe, axilarele la fel, însă sgîriate mai mult sau mai puţin cu sur-negricios. Irisul e brun. În jurul ochiului are un inel de negi care, la fel cu faţa posterioară a ochiului, este roşu. Ciocul sur-verzui. Picioarele sur-albăstrui.

Femela adultă în haină de iarnă (din toamnă pînă în primăvară). Se deosebeşte de mascul prin următoarele: petele deschise de pe cap sînt de obicei mai mari; grumazul posterior şi spatele anterior mai brunatice, nu sure, cu striuri rahiale înguste alb-smîntînii; cîteodată şi cu asemenea pete; benzile transversale castanii de pe spate, tîrtiţa şi tectricele supracodale sînt mai întunecate, mai mult brune întunecat decît brun-roşcate; axilarelor şi tec-

Fig. 245. — *perdix perdix Perdix* (L.). Potîrnichi (iarna). 1 : 5,74 din mărimea naturală.

tricelor alare mari şi mijlocii le lipsesc petele castanii, în schimb cele negre sînt de obicei mai extinse, iar pe partea bazală şi mijlocie neagră, se află de cele mai multe ori, mai multe linii transversale brun-roşcate deschis. Aceste linii transversale brun-roşcate deschis sau smîntînii, nu se găsesc pe tectricele alare ale masculilor. Potcoava brun-roşcată de pe mijlocul părţii ventrale este totdeauna mai mică, ori lipseşte complet cînd este înlocuită cu alb. Se întîlnesc însă nu rareori şi femele la care potcoava este tot aşa de mare ca şi la masculi.

Penajul de vară (din iunie pînă la sfîrşitul lui august). În lunile de vară masculii au pe cap şi grumaz un penaj cu o coloraţie specială; penele de pe cap sînt unicolore de cele mai multe ori, nu sînt pronunţat pătate, iar cele de pe laturile capului şi grumazului posterior sînt mai brunatice, cu dungi rahiale smîntînii, încadrate întunecat. Femelei îi năpîrleşte în mai penajul capului, grumazului şi flancului, rămînînd cu pete transversale negre mult mai mari decît cele din toamnă pînă în primăvară. Iarna, remigea întîia şi a doua sunt mai ascuţite şi năpîrlesc abia în toamna următoare. Picioarele sînt brun-gălbui.

Haină de tînăr (primul penaj). Partea superioară a capului este brună închis, cu linii rahiale deschise; grumazul posterior pînă la spate este brun-gălbui, cu striuri rahiale deschise, încadrate întunecat; axilarele (umerii) şi rectricele alare sînt negre, cu dungi rahiale smîntînii şi benzi transversale brune deschis şi cu vîrfuri pătate cu brun. Partea ventrală este brun-gălbuie, cu dungi rahiale alb-smîntînii încadrate întunecat, gîtul albicios. Picioarele brun-gălbui. Aberaţiuni individuale se pot observa deseori.

Sistematica. În coloanele revistei «Carpaţii» (246), m'am ocupat mai pe larg cu chestiunea potîrnichii încercînd să adun—pe cît mi-a fost posibil—şi să public tot ceea ce se referă la această chestiune, îndemnînd pe cei competenţi şi care au interesul să lămurească această problemă, să contribuie cu materialul absolut necesar acestui studiu destul de anevoios; dar pînă în momentul cînd scriu aceste rînduri, cercetările în această direcţie sînt departe de a fi fost terminate.

După cît am putut stabili în baza literaturii mai recente şi a unui modest material cercetat, în jumătatea de vest a ţării — aproximativ — trăieşte forma *Perdix perdix perdix* (L.), pe cînd în partea estică şi nord-estică, predomină forma următoare, înregistrată şi de DOMBROWSKI: *Perdix perdix robusta* Hom. et Tancré.

După E. HARTERT, dimensiunile masculului (din toamnă pînă în primăvară) dela *Perdix p. perdix* (L.) sînt următoarele: aripa 153—163 mm, de cele mai multe ori 150—160 mm, numai excepţional 163 mm; coada 78—83

TABLOUL nr. 120

Nr. crt.	Genul	Timpul colectării	Localitatea capturării	Lungimea totală mm	Lungimea aripii mm	Lungimea cozii mm	Lungimea tarsului mm	Lungimea degetului mijlociu mm	Lungimea policarului mm	Lungimea ciocului mm	Anvergura mm	Greutatea g
1	♂	10.XI.1932	Săcălaz	320	160	90	45	—	—	—	—	—
2	♂	10.XI.1932	»	310	155	95	45	—	—	—	—	—
3	♂	10.XI.1932	»	310	155	95	45	—	—	—	—	—
4	♂	10.XI.1932	»	315	150	90	45	—	—	—	-	—
5	♂	13.XI.1932	Sinandrei	310	160	90	45	—	—	—	—	—
6	♀	13.XI.1932	»	305	160	85	45	—	—	—	—	—
7	♂	20. X.1935	Sînmartinul sîrbesc	310	160	90	42	—	—	—	—	400
8	♀	20. X.1935	»	300	160	85	40	30	—	—	—	380
9	♀	26.XI.1936	Albina	305	160	90	41	34	7	—	520	410
10	♂	31. X.1937	Bezdin	310	155	90	40	29	6	14	512	365
11	♀	31 .X.1937	»	310	148	86	35	28	6	15	500	344
12	♂	9. X.1938	Albina	335	162	90	53	32	5	16	530	400
13	♂	9. X.1938	»	310	149	85	46	22	5	14	505	355
14	♀	9. X.1938	»	320	153	85	47	30	5	14	520	350
15	♂	15. X.1938	Jadani	327	155	89	46	31	5	14	520	350
16	♀	15. X.1938	»	327	161	89	52	30	6	13	535	420
17	♀	20.XI.1938	Săcălaz	318	163	90	40	26	6	14	510	405
18	♀	20.XI.1938	»	320	163	90	36	26	6	14	520	400
19	♂	29.XI.1938	Bolda	330	157	85	41	30	6	13	535	415
20	♀	29.XI.1938	»	320	157	85	42	30	6	14	525	400
21	♂	30.XI.1938	Cerneteaz	326	157	86	42	29	5	13	527	420
22	♂	30.XI.1938	»	336	160	91	43	32	5	14	535	420
23	♂	30.XI.1938	»	315	152	80	40	32	6	13	520	400

mm; ciocul, de la capătul membranei ceroase, 12—13 mm; tarsul 40—44 mm. La femelă: aripa 151—157 mm.

Dau aici un tablou nr. 120 asupra măsurilor dela exemplarele colectate şi cercetate de mine, în ultimii ani, din Banat, în mod cronologic: dimensiunile sînt luate în mm, respectiv în g. La unele exemplare, ciocul a fost măsurat dela penele frontale (inclusiv ceara) deci cu o diferenţă de 1—3 mm; de asemenea şi degetul mijlociu şi policarul, au fost măsurate în majoritatea cazurilor cu tot cu ghiara.

A r i a g e o g r a f i c ă. După ornitologii mai proeminenţi din ultimii ani (HARTERT, STEINBACHER, STRESEMANN, BOETTICHER ş. a.), aceasta ar fi Europa centrală, apoi spre nord pînă în regiunile agricole din Suedia şi Norvegia, Germania pînă la Alpi, Elveţia, R. P. Polonă, Austria, R.P. Ungară, partea de vest a R.P.R., partea de nord-est a Jugoslaviei, Macedonia, partea de vest a R.P. Bulgaria, Grecia de nord; graniţa spre sud-est s-ar întinde, după unii, pînă la Nipru.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Potîrnichea, cea mai cunoscută specie de vînat sburător din ţară, se întîlneşte mai ales în cîmpie, dar şi în regiunile deluroase, unde se practică agricultura; uneori însă străbate şi pînă la golurile munţilor Carpaţi, unde a fost întîlnită de multe ori. Ea este în general pasăre sedentară şi în afară de epoca clocirii trăieşte în pîlcuri (familii). Toamna însă, cînd sînt urmărite şi neliniştite de vînători, iar capii familiei sînt distruşi, se contopesc cîte două sau mai multe familii laolaltă, aşa că numărul indivizilor se urcă pînă la 30—50 şi mai mult, formînd stoluri care petrec împreună în regiunea lor obişnuită. Numai din lipsă de hrană suficientă şi adăposturi potrivite, părăsesc locul băştinaş, vagabondînd dintr-un loc în altul pînă la sfîrşitul iernii. De asemenea şi stolurile din golurile şi poienile munţilor cînd vine zăpada şi ger mare pe acele locuri, ele se lasă în vale la cîmpie, unde îşi au existenţa mai asigurată. Aceste împrejurări au dat ocazie la afirmaţia existenţei de « Potîrnichi migrătoare » (amănunte vezi în lucrarea mea amintită mai sus).

C u i b ă r i t u l. Cuibul este aşezat pe sol într-o mică adîncitură, bine ascuns în desişuri de ierburi sau buruiene, ori mici tufişuri, şi este construit din fire de iarbă uscată, frunze sau muşchi. Cuibarul, constînd din 12—20 de ouă, de culoare brună deschis sau măsliniu-surie, cîteodată cu un suflu verzui ori sur-verzui-smîntîniu şi care au de obicei, înfăţişare piriformă, este complet, după mersul vremii, dela sfîrşitul lui aprilie pînă la sfîrşitul lui mai. Lungimea celor două axe este în medie: 34,9×26,3 mm; maximum: 37,7×27 şi 35,8×28,6 mm; minimum: 34 × 27,1 mm.

H r a n a. Aceasta constă vara în majoritate din insecte, iarna din diferite seminţe sau grăunţe. După cercetări mai recente s-a putut constata că însemnătatea ecologică a potîrnichei este considerabilă, deoarece puii, cît sînt mici se nutresc aproape exclusiv cu viermi şi insecte şi numai după ce au crescut mari şi insectele s-au împuţinat, încep să mănînce grăunţe şi mai ales seminţe de buruiene. Este o pasăre foarte mult apreciată nu numai din punct de vedere vînătoresc dar foarte folositoare şi pentru agricultură. Este însă regretabil că prin răspîndirea tot mai mult a fazanului, acolo unde acesta sporeşte, scade din ce în ce mai mult numărul potîrnichilor.

401. **Perdix perdix robusta** Hom. et Tancré.

Potîrniche robustă

1883 *Perdix robusta* E. F. von **Homeyer**, Mitth. d. ornith., t. V, in W. VII, p. 92.
1894 *Starna cinerea* var. *robusta* **Altum**, J. f. O., t. XLII, p. 267.
1903? *Perdix perdix caucasica* **Reichenow**, Journ. f. Orn., p. 543.
1910 *Perdix cinerea robusta* E. F. von **Homey.**, R. **Dombrowski**, Orn. Rom., p. 859.
1920 *Perdix perdix robusta* Hom., 1883, I. **Gengler** Balkanvögel, p. 200.
1930 *Perdix perdix robusta* Hom. et Tancré., D. **Linția**, Întîiul Congres național al naturaliștilor din Romînia, p. 273.
1932—1938 *Perdix perdix robusta*, Hom. et Tancré, E. **Hartert**, Vög. Pal. Faun. 1921—1922, t. III, p. 1933; t. IV, p. 531.

Numiri romînești: Potîrniche robustă, Potîrniche dobrogeană.
Numiri străine: Rus.: *Cibirscaia seraia europatca;* Germ.: *Rumanisches Rebhuhn.*

Caracterele speciei. După DOMBROWSKI, este mai puternică și mai robustă decît potîrnichea central-europeană, totdeauna cu 18 rectrice. Întreg penajul este mai sur și mai curat. Creștetul este sur-măsliniu deschis, cu pete rahiale galben-lutoase. Pe pîntecele alb se află scutul mare brun-ruginiu întunecat; penele singuratice, mai ales în jos, sînt nervurate și cu vîrfuri negricioase. Pe tectricele alare și pe axilare se află numai puțină culoare ruginie. Coada, cu excepția celor patru rectrice mijlocii galben-surii, împestrițate cu benzi în zig-zaguri brun-negricioase, este roșu-ruginie deschis; celelalte rectrice, spre capăt și în parte și pe steagul intern, sînt nervurate brun-negricios.

Sistematica. DOMBROWSKI a cercetat o serie aleasă de douăzeci și patru de exemplare romînești, precum și treizeci și opt din alte țări. Cele din urmă se distribue după cum urmează:

7	R.P. Bulgaria	4	♂	3	♀	ad.
5	Turcia	3	♂	2	♀	ad.
3	Moscova	2	♂	1	♀	ad.
4	R.S. Moldovenească	♂	♂	—	—	ad.
11	Germania	6	♂	5	♀	ad.
8	R.P. Ungară	5	♂	3	♀	ad.

Potîrnichea tipică pentru Romînia, scrie DOMBROWSKI, se distinge prin următoarele caractere:

Creștetul. Rădăcina penelor este brun-negricioasă, cu brun mat, ca la potîrnichile central-europene; vîrfurile sînt sur-măslinii deschis; la mijlocul fiecărei pene este o pată longitudinală îngustă, galben-lutoasă, care însă spre frunte dispare complet.

Gîtul, fruntea și superciliul. Aceste părți sînt brun-roșcate; pe gît culoarea devine cîteodată mai palidă.

Remigele. În comparație cu exemplarele din Germania, acestea prezintă o culoare foarte puțin ruginie.

Scutecul (potcoava). Colorația acestuia prezintă cel mai mare interes. La păsările romînești, scutecul stă pe pîntecele alb curat și are o culoare brun-roșcată întunecat. Fiecare pană brun-roșcată la rădăcină este rețelată brun întunecat, iar spre vîrf negricios; la unii masculi adulți predomină atît de mult culoarea brun-negricioasă încît brun-roșcatul se reduce, așa încît potcoava privită superficial pare brună întunecat. Asemenea exemplare însă sînt rare.

Rectricele. Rectricele externe, care la exemplarele central-europene sînt totdeauna unicolore, prezintă spre capătul penelor o nervurație brun-negricioasă, cînd mai puternică, cînd mai slabă și care seamănă cu o bandă apicală.

Cadrul verde-albăstrui al creștetului. La cele mai multe exemplare l-a găsit destul de bine pronunțat și conturat.

Grumazul anterior și pieptul. Culoarea fundamentală sură este de obicei sură deschis, iar desenele brun-negricioase foarte înguste; la ultimele pene, spre pîntecele alb, ele devin însă mai late, lățimea maximală a acestor benzi ondulate ajungînd pînă la 1 1/2 mm.

Păsările din Dobrogea și din părțile sud-estice ale țării prezintă caracterele subspeciei în chipul cel mai pronunțat, pe cînd exemplarele din raioanele: Calafat, Băilești, Plenița, Bechet, Segarcea, Craiova, Filiași, Melinești, Cîmpina, Ploiești, Vălenii de Munte și Urlați, se potrivesc exact cu acele din Transilvania.

TABLOUL nr. 121

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
25 ♂ ad.	Max.	36	17	8,8	4,3	1,7
	Min.	31,5	15,3	8,2	3,9	1,4
25 ♀ ad.	Max.	35,1	16,5	8,5	4,3	1,6
	Min.	30,8	15,3	7,8	3,8	1,3

Pentru comparație, dau în cele ce urmează și definiția, respectiv caracterizarea, subspeciei «robusta» după E. HARTERT: «Această formă este ușor de deosebit de *Perdix perdix perdix*, prin culoarea mai puțin brună, aproape curat sură a părții dorsale, mai ales pe spate; de asemenea și benzile transversale brun-castanii de pe tirtiță sînt mai înguste și puțin mai închise. Culoarea sură de pe pieptul anterior este ceva mai deschisă. Lungimea aripii

dela tipurile din Altai, după HOMEYER este de 160—170 mm, a seriei de ♂♂ dela Moscova, din stepa Sarpa și a celor din Caucazul nordic 160—167 mm, dela ♂♂ din Orenburg 159-170 mm, dela 1 ♂ din Munții Sair (în Dschungaria) 166 mm ».

Aria geografică. Cît este de răspîndită această formă, astăzi încă nu se poate spune. DOMBROWSKI avea exemplare din Turcia, Bulgaria, Romînia și Rusia de sud.

După HARTERT: Siberia de vest (Tomsk), spre est pînă la Altai; în afară de aceasta, cea mai m are parte din Rusia, de la Urali pînă la Moscova și Caucazul de nord, iar spre vest, se pare pînă la Rumelia de est. Exemplare din Helsingfors au fost văzute în Finlanda, unde această formă străbate pînă la al 66° latitudine nordică, are aripa de 166—168 mm (♂) și se aseamănă cu acelea din Siberia de vest, Moscova, Caucazul de nord și stepele Sarpa. După STANTSCHINSKI [1]) de la Arhangelsk-Kazan-Volga pînă la Altai, cu lungimea aripii pînă a 176 mm.

Răspîndirea și biologia. Despre aceasta DOMBROWSKI scrie următoarele: «Cel ce cunoaște potîrnichea din Europa centrală, nu ar mai recunoaște-o de loc pe a noastră după comportarea ei. Pe cînd acolo potîrnichea se găsește de cele mai multe ori prin holde și numai rar caută pădurea, aici este tocmai invers, deoarece la noi se găsește numai acolo unde este d esiș de stejar și spinării, sau și în vii; în deosebi preferă văile din Dobrogea acoperite cu tufișuri dese, care se mai găsesc în mijlocul regiunilor cultivate. Pe holdele deschise iese numai seara, ca dimineața să se reintoarcă iarăși în tufișuri. La noi în țară nu este deloc atît de frecventă, după cum s-ar putea presupune avînd în vedere situația ei favorabilă; cel mai adesea se întîlnește în Dobrogea și în unele părți din Moldova. Motivul principal pentru care potîrnichile se înmulțesc atît de anevoie la noi, sînt viscolele puternice, apoi urmărirea lor de către țărani și enormul număr de păsări răpitoare».

Cuibăritul. Cuibul și-l plasează întotdeauna la marginea tufișelor, iar cuibarul, constînd din 15—20 de ouă, se găsește pe la mijlocul lui mai. Dacă primul cuibar este distrus, în iunie sau iulie urmează un al doilea cuibar cu 8—12 ouă. Douăzeci și cinci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 38,8×26,2 mm; maximum: 38×27,1 și 35,9×28,7 mm; minimum: 34,1×22,8 mm.

402. **Coturnix coturnix coturnix** (L.)

Pitpalac (fig. 246)

1758 *Tetrao coturnix* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. X, t. I, p. 161.
1766 *Tetrao coturnix* Linné, Syt. Nat., t. I, p. 278.
1790 *Perdix coturnix* Lath., Ind. Orn., t. II, p. 651.
1791 *Coturnix communis* Bonn., Tabl. Ency cl. et Meth., t. I, p. 217.
1793 *Coturnix alba, Coturnix varia, Coturnix major, Coturnix nigra* Bechst., Naturg, Deutschl., t. III, p. 581—582.
1815 *Coturnix dactylisonans* Temm., Pig. et Gall. t. III, p. 478.
1815 *Coturnix dactylisonans* Meyer, Vög. Liv. und Estlands, p. 167.
1831 *Coturnix media, Coturnix minor* Brehm, Vögel. Deutschl., p. 528—529.
1837 *Coturnix europaeus* Swains., Class. B., t. II, p. 344.

---

[1]) Ornith. Monatb., 1929, p. 138.

1840 *Ortygion coturnix* Key. et Bl., Wirbelt. Eur., p. 262.
1843 *Coturnix vulgaris* Bout., Orn., Dauphiné, p. 72.
1844 *Coturnix dactylisonans?* v. *indicus* Hodgson, Gray's Zool. Misc., p. 85 (Nomen. nudum !).
1850 *Coturnix vulgaris africana* Temm. et Schl., Fauna Japon., p. 103.

Fig. 246. — *Coturnix coturnix coturnix* (L.) ♂, ♀. Pitpalac
1: 2,42 din mărimea naturală.

1854 *Coturnix coturnix* Lichtst., Nom. Av., p. 84.
1855 *Coturnix Baldami* Brehm, Vogelf., p. 274.
1855 *Coturnix leucogenis* Brehm, Naumannia, p. 285.
1859 *Turnix coturnix* Salvin, Ibis, p. 353.
1862 *Synoicus Lodoisiae* Verr. et Des Murs., Rev. et Mag. Zool., p. 225.
1870 *Coturnix capensis* « Lichts » Gray,[1] Handl., B., p. 268.
1875 *Ortygion vulgaris* B. Baldami Severtz., Journ. f. Orn., t. XXII, p. 181.

1883 *Coturnix coturnix* subsp. *capensis* Ogilv., Grant. Cat. B. Br. Mus., t. XXII, p. 237.
1884 *Coturnix communis orientalis* Bogdan., Consp. Av. Imp. Ross., t. I, p. 44.
1886 *Pertortyx lodoisiae* Montess., Mém. Soc. Savone, t. VI, p. 36.
1891 *Coturnix coturnix* Brusina, Orn. Jahrb., t. II, p. 25.
1891 *Coturnix dactylisonans* Mey., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 115.
1897 *Coturnix coturnix coturnix, Coturnix coturnix africana*, Tschussi, Aquila, t. IV, p. 36—97.
1899 *Coturnix coturnix* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 347.
1899—1903 *Coturnix coturnix* (Linné), I. Madarász, Magy. Mad., p. 446.
1910 *Coturnix communis* Bonn., R. Dombrowski, Orn. Rom., p. 862.
1932—1938 *Coturnix coturnix coturnix* (L.), E. Hartert, Vög. Pall. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1938; t. IV, p. 532.

Numiri românești: Pitpalac, Pipălac, Teptălac, Pipălacă, Taptalagă, Parpalac, Pitpediche, Potpalacă, Pieptălaie, Potpăduche, Prepeliță.

Numiri străine: Rus.: *Perepall, Prepelka, Obîicnovennîi perepel;* Germ.: *Wachtel, Schlagwachtel, Kleines Feldhuhn, Flick de Bücks;* Franc.: *Caie;* Ital.: *Qauglia;* Engl.: *Quail, Common Quail;* Ung.: *Fürj.*

Caracterele speciei. Peste mijlocul creștetului, precum și deasupra fiecărui ochi are o dungă lunguiață alb-gălbuie; întreg spatele brun, cu mai multe rînduri de pete rahiale mari și cu multe benzi transversale întrerupte, negre și brune deschis. Picioarele de culoare roz-alburiu-gălbuie. Ciocul negru-suriu. Irisul brun închis.

Sistematica. Colorația gîtului variază extra-ordinar și anume nu numai după vîrstă și sex, ci și dela individ la individ. Este sigur că masculii cu gîtul negru sînt păsări foarte bătrîne. Păsările clocitoare romînești au pe spate un puternic suflu sur.

TABLOUL nr. 122

Sexul și etatea	Diferența de mărime	Lungimea cm	Lungimea aripii cm	Lungimea cozii cm	Tarsul cm	Lungimea ciocului cm
20 ♂ ad.	Max.	20,2	12	4,5	2,5	1,2
	Min.	18,7	10,8	4	2,3	0,9
20 ♀ ad.	Max.	20	10,9	4,4	2,5	1,2
	Min.	18,6	10,5	3,8	2,2	0,9

Asupra varietăților pitpalacului se găsesc comunicări foarte valoroase și interesante în publicația lui V. TSCHUSI[1]).

[1]) Aquila, 1897, t. IV, p. 26—39.

Aria geografică. Locuește în Europa, Asia și Africa.

Răspîndirea și biologia. Pasăre foarte frecventă și foarte răspîndită în întreaga țară, cu excepția munților înalți. Sosirea lui are loc în prima jumătate a lui aprilie, însă trecerea masivă se produce abia la mijlocul acestei luni. Primele date de observație din ultimii cincisprezece ani sînt următoarele:

1896	3.IV	1901	6.IV	1906 . . .	3.IV
1897	6.IV	1902	4.IV	1907 . .	7.IV
1898	11.IV	1903	8.IV	1908	10.IV
1899	10.IV	1904 . . .	5.IV	1909	4.IV
1900 .	5.IV	1905	1.IV	1910	7.IV

Trecerea principală de toamnă a pitpalacilor este între 5—20 septembrie; deseori însă sînt treceri mari de pitpălaci și mai tîrziu. Trecerea în deosebi este foarte neregulată și depinde de mersul vremii. Despre marele număr de pitpalaci ne putem face o idee, dacă luăm în considerare faptul că un vînător bun poate împușca într-o zi o sută de bucăți; dar se întîlnesc și rezultate mai bune. În iernile blînde unele exemplare iernează de obicei la noi.

Astăzi nu se mai poate vorbi despre marele număr de pitpalaci de care amintește DOMBROWSKI în lucrarea sa și mai ales nu în jumătatea de vest a țării, cu toate că prin extinderea terenurilor cultivate ar fi o consecință naturală de sporire a numărului pitpalacilor, fapt ce ar determina popularea unor terenuri tot mai vaste. Scăderea vertiginoasă a numărului pitpalacilor își are cauzele atît la noi în țară, cît și în străinătate. Dau ca exemplu în cele ce urmează numai cîteva crîmpeie din statistica pitpalacilor uciși în cursul trecerilor de toamnă atît la noi cît și în străinătate.

Însuși DOMBROWSKI într-un « Preț-curent » din 1 ianuarie 1901, oferă anual vînat ucis în cantități fantastice, ca: 10.000 rațe sălbatice, 4.000 *pitpalaci*, 5.000 becanție, 500 sitari de pădure etc.; alți vînători cunoscuți mie se mîndreau cu un « rezultat » de 90—140 și chiar 160 de pitpalaci vînați într-o singură zi; între acești vînători se afla și o personalitate « oficială » care mi-a prezentat un ghiozdan conținînd vreo 60 de pitpalaci, ce reprezentau cam *jumătate din « prada »* zilei precedente.

În anul 1905, după date precise, au fost ucise (în raioanele Sînicolaul Mare, Timișoara, Deta, Lugoj și Lipova) aproape 17.000 de bucăți.

În țările din jurul Mediteranei au fost prinși cu plase și capcane milioane de pitpalac și furnizați pe piețele din Paris și Londra; astfel, de exemplu, în anul 1895 au fost vămuite în portul Marsilia 8.000.000 (opt milioane) de bucăți.

Abia acum 14—15 ani Consiliul Internațional Cinegetic a încercat să ia măsuri, pentru a pune oarecum stavilă acestor catastrofale distrugeri de pitpalaci, dar situația politică internațională de atunci a zădărnicit această inițiativă, pe cît de lăudabilă, pe atît de necesară.

Pot să afirm sus și tare că în Banat, în ultimii 20—25 de ani, cu ocazia excursiilor și plimbărilor pe cîmp, prin luna mai și iunie, în decurs de ore întregi, abia dacă auzeam ici colea glăsuind cîte un pitpalac; și tot în acești ani, era un record dacă un vînător mai pasionat vîna într-o zi 6—10 pitpalaci. Nu este departe timpul, cînd în luncile și holdele noastre nu vom mai auzi « cîntec » de pitpalac, ci numai croncănit de ciori. Este păcat a lăsa să dispară din cîmpiile noastre această drăgălașă pasăre, care are și o mare însemnătate ecologică prin faptul că distruge milioane de insecte vătămătoare, mai ales în timpul creșterii noilor generații de pitpalaci. Nu mai amintesc de alți dușmani zburători și patrupezi ai acestor sărmane ființe, dușmani care de asemenea își iau tributul cu prisosință din numărul lor.

însemnate cantităţi de pitpalaci se distrug singure în timpul migraţiei, noaptea, aşare deasupra oraşelor iluminate, izbindu-se de reţelele telefonice şi telegrafice, sau de farurile de la litoralul Mării Negre etc. Ca exemplu dau observaţia lui R. DROST făcută pe Insula Şerpilor [1]) unde a stabilit numărul pitpalacilor omorîţi de farul insulei, în noaptea de 22—23 aprilie 1928 la cca 80 de exemplare, iar în noaptea următoare 50.

La Timişoara, în centrul oraşului, acum cîţiva ani încă, înainte de a fi modernizată reţeaua telefonică, în fiecare toamnă erau găsite moarte sau schilodite mai multe exemplare; dar cine le poate oare reda toate acele cazuri!

Acelora, care doresc să se edifice mai temeinic asupra vieţii şi migraţiei pitpalacilor, le recomand să cerceteze şi să citească vastul raport al Staţiunii ornitologice din Castel-Fusano, *La migrazione della «Quaglia»* [2]).

Din marele număr de pitpalaci inelaţi la Staţiunea ornitologică de la Castel-Fusano şi Bologna, mi-au fost aduse picioare inelate de la două exemplare distruse de coase şi un exemplar viu capturat de «pitpălăcari» în comuna Grabăţ (r. Timişoara) la 25 mai 1935. Acest exemplar a fost inelat la Castel-Fusano la 10 Mai 1935. La cererea Staţiunii a fost pus iarăşi în libertate la 1 iunie 1935.

C u i b ă r i t u l. Pitpalacul cloceşte şi de două ori pe an şi se pot găsi ouă proaspete de la sfîrşitul lui mai pînă la începutul lui august. Cel mai timpuriu cuibar cu 9 ouă a fost găsit la 17 mai 1900, cel mai tîrziu la 7 august 1909. Numărul normal al cuibarului oscilează între 8—15 bucăţi; s-au găsit însă şi cuibare cu cîte 16, cu 17 şi cu 18 ouă. Cincizeci de ouă măsurate au avut dimensiunile în medie: 29,7×22,9 mm; maximum: 33,5×23,2 mm şi 29,9×24,8 mm; minimum 24,5×20,3 mm.

Între cuibarele ce se păstrează la Muzeul ornitologic din Timişoara, se găseşte un cuibar cu 9 ouă, colectat într-un lan de ovăz la 6 august 1925, la Gavojdia (reg. Craiova), iar un al doilea cuibar, cu 6 ouă proaspete, a fost găsit într-un cîmp de trifoi la 20 august 1939, în hotarul comunei Săcălaz (Timişoara); femela a fost rănită de coasă. Un alt cuibar, cu 7 ouă, curios în felul său, a fost găsit împreună cu cuibarul unei potîrnichi, care consta din 16 ouă.

403. Phasianus colchicus colchicus L.

Fazan comun (fig. 247, 248)

1758 *Phasianus colchicus* Linnaeus, Syst. Nat. Ed. X, t. I, p. 158.
1810 *Phasianus marginatus* Wolf., Meyer u. Wolf., Taschenbuch deutsch. Vögelk., t. I, p. 291.
1866 *Phasianus colchicus macrorhynchos, microrhynchos* A. E. Brehm, Verz. Samml., p. 11 (Nomina nuda!).
1891 *Phasianus colchicus* L., I. Frivaldszky, Aves Hung., p. 113.
1899 *Phasianus colchicus* (L.), 1758, St. Chernel, Magy. Mad., t. II, p. 335.
1904 *Phasianus colchicus lorenzi* Buturlin, Ibis, p. 386.

[1]) *Über den Vogelzug auf der Schlangeninsel im Schwarzen Meer.* Abhandl. aus dem Gebiete der Vogelzug-forschung. Vogelwarte Helgoland, 1930, nr. 2.

[2]) În *Rassegna Faunistica*, Poligrafia R. Filliponi, Roma, 1935, Anno II, nr. 1.

1932—1938 *Phasianus colchicus colchicus* L., E. Hartert, Vög. Pal. Faun., 1921—1922, t. III, p. 1976; t. IV, p. 539.
1937 *Phasianus colchicus europaeus* Hachisuka, Oiseau, t. VII, p. 6.

Numiri romîneşti: Fazan comun, Fazan vulgar, Fazan.

Numiri străine: Rus.: *Fazan, Bashan, Madsharschi petuh, Obîcinovennîi fazan, Fazanîi, Zacavcascii fazan;* Germ.: *Gemeiner Fasan, Jagd-Fasan, Edel-Fasan, Böhmischer Fasan, Wilder Fasan, Kupfer Fasan, Fasanenvogel;* Franc.: *Faisan;* Ital.: *Fagiano;* Engl.: *Pheasant;* Ung.: *Kösönséges fáczan, Vadászfáczán, Fáczán.*

Caracterele speciei. Talia este mai mică decît la găina domestică, cu o coadă izbitor de lungă, curbată şi ascuţită. Dimorfismul sexual este foarte bătător la ochi.

Mascul adult. Capul şi grumazul sînt de un albastru verzui metalic; culoarea principală este de altfel roşu-brunatic avînd pe partea dorsală anterioară pete negre, în care se află desene albicioase în formă de ancoră, iar pe cea ventrală, penele au tivuri de un negru-albăstrui metalic; porţiunea golaşă din jurul ochiului şi de pe obraji pare catifelată; penele din jurul urechilor sînt prelungite şi puţin îndreptate în sus, ca nişte cornițe; pe guşă mai ales are culori sclipitoare; tîrtița este roşu-arămie. Tectricele alare sînt brune. împestrițate cu arămiu, cu pete negricioase şi alb-gălbui. Coada, cu 18 rectrice, este brun-măslinie, vărgată transversal cu brun întunecat şi tivită cu roşu brunatic. Picioarele albastru-cenuşii, pintenate. Irisul galben-roşcat.

Femelă adultă. Este de talie mai mică decît masculul. Culoarea principală, brun-gălbuie deschis, cupele întunecate, fără luciu metalic. Picioarele brun-surii. În jurul ochilor este de culoare roz-alburiu. Coada e mult mai scurtă decît la mascul.

Pasărea tînără, care nu a năpîrlit încă, se aseamănă la penaj cu femela.

Sistematica. La noi în ţară, fazanul comun, se prezintă astăzi mai rar ca pur-sînge, deoarece în urma diferitelor colonizări ce s-au făcut în mai multe regiuni, el s-a încrucişat cu alte forme aproape înrudite, rezultînd diferite variaţii, atît la talie cît şi la colorit.

Lungimea totală la masculi este între 750—820 mm, la femele 590—610 mm; lungimea aripii, 220—250 mm; coada la mascul 400—490 mm, la femele 320—350 mm; tarsul 63—66 mm; ciocul 25—30 mm.

Aria geografică. Patria lui băştinaşă este regiunea nord-estică a Mării Negre, Caucazul, Marea Caspică, Turchestanul, podişul Pamir, Djungaria, Tiancinul şi, apoi, peste Mongolia pînă la Amur şi Marea Japoniei.

Răspîndirea şi biologia. Este o problemă dificilă aceea de a stabili astăzi, printr-o simplă apreciere, cînd s-a ivit fazanul sau, mai corect, cînd a fost colonizat în ţara noastră. În partea de vest a ţării era cunoscut, după însemnările cronicarilor, încă

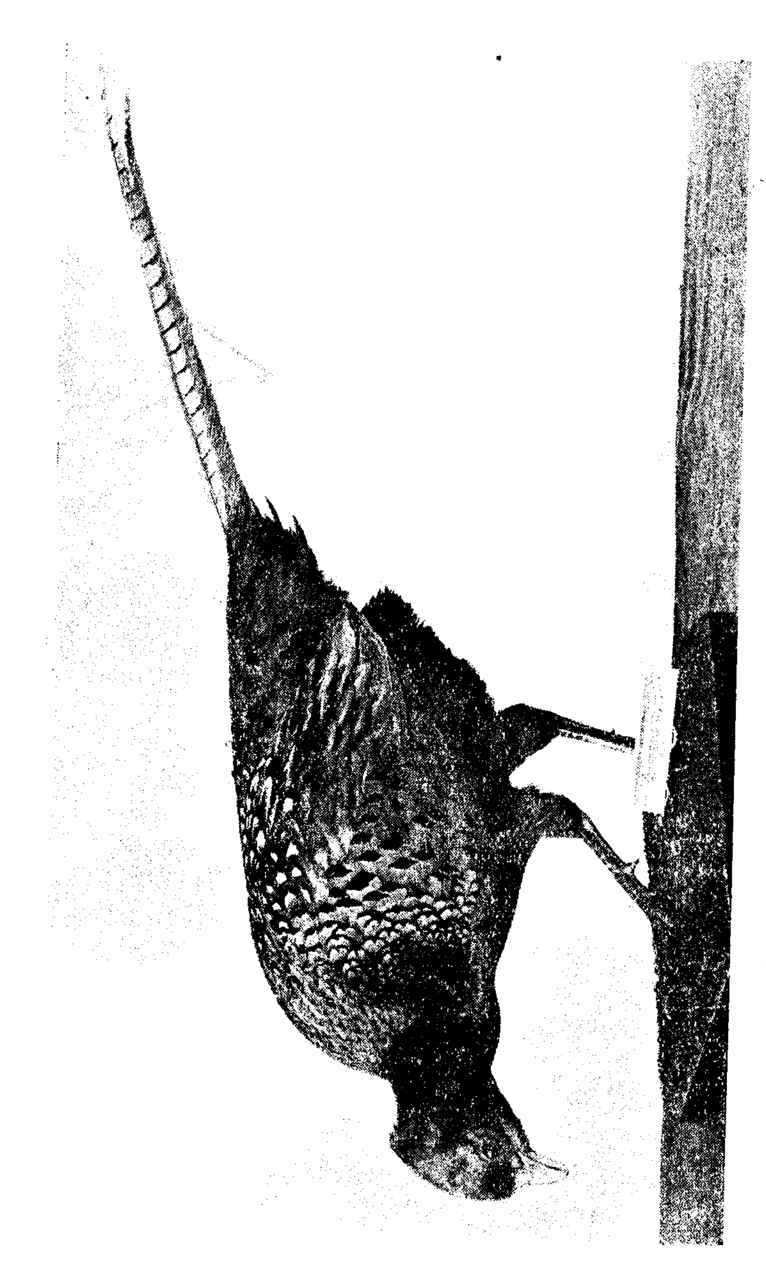

Fig. 247. — *Phasianus colchicus colchicus* L. ♂. Fazan comun 1: 4,84 din mărimea naturală.

de prin secolul al XVII-lea; din partea de Est, asemenea știri mai vechi ne lipsesc. După cronicari, fazanul a fost adus din Colchis, de către Argonauți, în Grecia, de aici s-a răspîndit la vechii romani, iar mai tîrziu în Europa.

Despre colonizarea fazanului în jumătatea de est a R.P.R., găsim date importante și mai precise în lucrarea lui ERNEST C. GHEORGHIU și dr. S. C. GHEORGHIU, *Vînătoarea în Romînia* [1]). Iată ce scriu acești autori despre fazan: « Deși această pasăre nu este introdusă în Romînia decît în unele puncte și actualmente nu formează obiectul unei vînători speciale la noi, însă sîntem convinși că într-un viitor nu depărtat se va răspîndi pe o scară largă; și cum această carte are menirea a da cunoștințele trebuitoare vînătorilor tineri din timpurile ce vor urma, acestora le va prinde bine să găsească cunoștințele necesare, în privința acestui vînat nobil. În Romînia s-a înființat o fazanerie sistematică la una din pădurile Statului, lîngă Tecuci și una la Comana, de către Societatea vînătorilor din București, dar n-au reușit; de asemenea din inițiativa privată s-a început introducerea și prăsirea fazanului pe proprietăți particulare. cum a fost aceea de la Comănești, și pe alte domenii ai căror stăpîni deși sînt vînători, totuși n-au reușit după dorință din cauza multor împrejurări, mai ales lipsa de grijă continuă, și cunoștințe speciale pentru acest scop ».

Prevederile acestor autori de acum 50—60 ani s-au adeverit întru totul. Astăzi fazanul este cea mai favorizată specie de vînat la noi în țară, mai ales în partea de vest a țării, unde a devenit foarte comun, fie prin răspîndirea naturală, fie pe cale artificială. Fiecare vînător din țară a auzit sau a cetit deja despre faimoasele rezultate atinse în pădurile din jurul Timișoarei și Aradului, unde funcționează și azi cele mai renumite fazanerii, în care se prăsesc anual 10.000—15.000 de fazani, în afară de marele număr crescuți în stare sălbatică.

Cum am amintit mai sus, forma tipică s-a păstrat pînă azi, în măsură foarte mică, dominînd în majoritate încrucișările cu o formă mai robustă și mai rezistentă, *Phasianus colchicus torquatus* Gm., sau cu *Phasianus colchicus mongolicus* Brandt., varietăți care devin tot mai numeroase, cu o predominanță tot mai mare.

Fazanul trăiește atît la cîmpie cît și în regiuni deluroase, în ținuturi unde se găsesc păduri mai mici cu desișuri, luminișuri, remize, boschete, spinării sau stufării, din apropierea pămînturilor arabile, unde nu lipsește însă nici apa. El nu se stabilește în ținuturile muntoase, nici în pădurile întinse sau rășinoase. În astfel de regiuni rămîne numai dacă e colonizat; din momentul însă cînd un asemenea ținut nu-i mai convine din vreun motiv oarecare, ia numaidecît drumul pribegiei, mutîndu-și domiciliul pe alte meleaguri, mai agreabile.

Ziua o petrece mai mult prin desișuri, numai dimineața și spre seară iese pe holdele, trifoaiele, porumbiștile din apropiere, după hrană. Cocoșii își petrec noaptea în majoritate pe crăcile copacilor, găinile mai mult pe jos. În fața dușmanului se ascunde, sau dacă e strîmtorat, o ia la fugă cu o iuțeală uimitoare, încît numai un cîine bun și ager îl poate ajunge; iar dacă este surprins în ascunzișul lui, de cînele de aret sau de vînător, se ridică în aer zburînd zgomotos și cu foarte mare iuțeală.

Cocoșul se deosebește de femelă prin culorile vii și prin coada mult mai lungă, ca și prin strigătul de alarmă ce-l dă în repetate rînduri și care s-ar putea reproduce cam în felul următor: cocc-cocc-cocc, sau goc-goc-goc-gic.

Fazanul este o pasăre poligamă, în captivitate se înmulțește destul de bine, însă captivitatea prea îndelungată îl face să degenereze și îl slăbește.

C u i b ă r i t u l. Cuibărește în desișuri, de obicei sub vreun tufiș sau buruiene, dar și prin holde și fînețe. Cuibul este o adîncitură a solului sau o

[1]) București, 1901, p. 121.

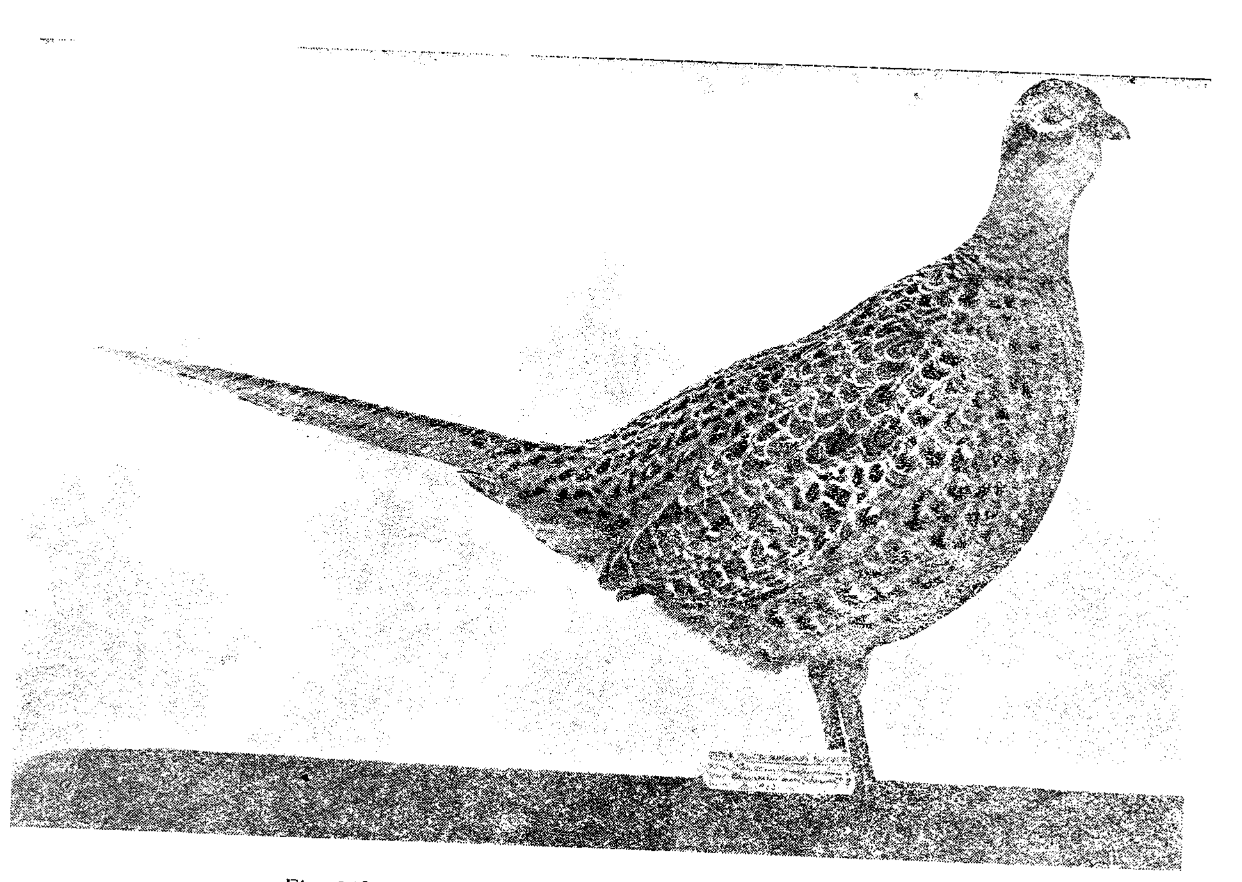

Fig. 248. — *Phasianu colchicus colchicus* L. ♀. Fazan comun.
1: 3,78 din mărimea naturală.

scormonitură căptuşită cu iarbă uscată, frunze sau rădăcinuţe, în care pasărea depune, prin luna aprilie sau mai, 8—15 ouă, foarte asemănătoare la culoare cu ale potîrnichei, dar mai mari şi mai tari la coaje. Puii ieşiţi din ou pot alerga numaidecît şi sînt conduşi şi ocrotiţi de mama lor pînă în spre toamnă. La vîrsta de 4—5 săptămîni sînt deja zburători şi caută tot mai mult desişurile, unde petrec şi suportă iarna mai uşor decît în aer liber. Hrănirea lor în iernile grele, asigură propăşirea generaţiilor viitoare.

H r a n a. Fazanul se hrăneşte în majoritate cu grăunţe seminţe sau bobiţe, deşi din primăvară pînă în toamnă consumă o sumedenie de insecte, viermi melcişori şi rîme. Primăvara ciupeşte şi multă verdeaţă, iarna cînd nu găseşte altă hrană culege diferite seminţe de buruieni şi bobiţe. Prin distrugerea insectelor şi a seminţelor de buruieni aduce şi un folos destul de însemnat agriculturii.

În afară de specia nominată, se mai găsesc şi alte forme sau specii la noi în ţară, mai ales în partea de vest şi în deosebi în pădurea de vînătoare Timişoara şi anume:

Phasianus colchicus mongolicus Brandt.

Fazan mongolic

Masculul se deosebeşte de forma tipică prin gulerul lat, alb, din jurul grumazului, întrerupt la partea anterioară. Partea superioară a capului şi cea posterioară a grumazului sînt verzi închis, metalice; penele de pe spate, brun-castanii, cu pete negre sau desene lunguieţe smîntînii pe părţile acoperite, tivite lat cu un verzui metalic, culoare care în reflexul luminii bate în roşu auriu. Tîrtiţa şi tectricele supracodale sînt brun-castanii întunecat, cu desene negre care au un luciu purpuriu. Gîtul şi grumazul anterior este brun-roşcat-bronzat, cu un luciu purpuriu; guşa şi pieptul sînt brun-roşcate, penele fiind tivite cu un verde metalic, iar la lumina reflectată bate în roşu-brunatic-auriu aprins.

De origine din Turchestan şi provinciile chineze Kuldscha pînă la Tian-Şan.

Phasianus colchicus torquatus Gm.

Fazan gulerat

Partea superioară a capului este brun-gălbui-verzuie pînă la verde-măsliniu, fruntea de un verde metalic închis, cu sprîncene destul de late alb-smîntînii, care se întind pînă peste « cornițele » urechilor albastru-verzui metalice; cîteodată lipsesc. Gulerul alb pe grumaz este totdeauna prezent; pe partea posterioară este rareori întrerupt, pe cea anterioară, deasupra guşii, aproape totdeauna întrerupt. Penajul mantalei este tivit lat cu galben-brunatic şi mărginit cu negru-albăstrui. Axilarele sînt încadrate la margini cu brun-roşcat, sclipind în roşu-purpuriu. Tîrtiţa şi tectricele supracodale sînt sur-

albăstrui deschis, iar la lumina reflectată au un luciu violet; spatele posterior este verzui. Guşa şi pieptul anterior sînt brun-roşcat-aurii, avînd pe partea de mijloc tivuri de un colorit viu, la vîrfuri cu cîte o pată rahială triunghiulară; flancurile galbene ca paiul, la vîrfuri cu pete rotunde negru albăstrui. Femelele ambelor forme se aseamănă la coloraţie cu forma tipică, numai că pe partea dorsală sînt ceva mai roşcate sau de culoare mai vie.

Originar din R. P. Chineză sud-estică, se găseşte spre nord pînă peste Iangtseking pînă pe la Tonkin.

Phasianus colchicus formosanus Ell.

Fazan formozan

Se aseamănă foarte mult cu *Phasianus colchicus torquatus*, însă galbenul de pe spatele anterior este totdeauna mai deschis, iar flancurile şi mai deschise, aproape albicioase. Superciliul (sprînceana) este albicios, de cele mai multe ori mai îngust, cîteodată nepronunţat. Benzile verzi metalice, foarte înguste, dinaintea capătului penelor de pe tîrtiţă, sînt mult mai late, decît la *Ph. c. torquatus*, iar ţinute către lumină apar albăstrui, şi sînt mai pronunţate. La talie este mai mic decît *Ph. c. torquatus*.

Femela este puţin mai întunecată pe partea dorsală. Este de origine de pe insula Formosa.

Phasianus versicolor versicolor Vieill.

Fazan verde

Partea superioară a capului este verde-bronzată închis; pe grumaz are un guler lat albastru-purpuriu; cerbicea şi spatele anterior sînt verde-bronzate întunecat; spatele posterior este sur-albăstrui, iar pe mijloc, de-a lungul, mai mult sau mai puţin pronunţat, verde-bronzat deschis. Axilarele sînt tivite lat cu brun-roşcat, au margini înguste şi pete rahiale verzi. Gîtul este verde; partea ventrală verde întunecat, iar pe mijlocul pîntecului brun-negricioasă. Pieptul are un luciu bronzat; flancurile un luciu vînăt. Tectricele alare sînt sure, cele posterioare cu luciu verde palid.

Femela este foarte întunecată, pe partea dorsală, ca la *Ph. c. colchicus*; penele negre au tivuri brune întunecat, nu prea late.

Originar din insulele Hondo, Şikoku şi cele şapte insule din Izu.

Phasianus versicolor var. **tenebrosus**?

Fazan negricios, Fazan întunecat

Această variaţie de fazan a fost prăsită de către prăsitorii englezi, acum aproape 3—4 decenii, din încrucişarea fazanului verde cu fazanul comun.

Este de talie mai mică, cu o colorație mai întunecată și cu un zbor mai accelerat. Rezistă mai bine variațiilor climatului, fiind de natură mai hoinară.

În ținutul din jurul Timișoarei s-a răspîndit în număr destul de mare, prin stocul prăsit la fazaneria de la pădurea de vînătoare Timișoara și azi se intîlnește deseori în stare sălbatică în hotarele comunelor învecinate, ba chiar și la depărtări de zeci de kilometri.

Sirmaticus reevesii (Gray)

Fazan regal

Una din cele mai mari specii de fazani; lungimea totală este de peste 2 m; coada, pînă la 1,50 m. Creștetul, penele din regiunea auriculară și gulerul lat de pe grumaz sînt albe; sub ultimul, de jur împrejur, se află o bandă tot așa de lată, neagră; de asemenea și laturile capului sînt negre; mantaua, tîrtița, capul și laturile pieptului sînt galbene, tivite cu dungi negre pe partea posterioară a pieptului, ca și pe flancuri; penele sur-albicioase sînt pătate cordiform cu negru, iar la margini tivite lat cu roșu-ruginiu. Pîntecele este negru-brunatic; tectricele alare au dungi apicale negre; remigele sînt galben-aurii cu dungi transversale negru-brunatice; tectricele lungi, de culoare sur-argintie, pe laturi galben-brunatice și cu dungi semilunare transversale negricioase pătate la capăt cu roșu-ruginiu.

rsurile sînt înarmate cu pinteni puternici și ascuțiți.

Patria fazanului regal este regiunea muntoasă de la Peking spre est și nord, pînă la Seciuan și Tibet.

Chrysolopus pictus (L.)

Fazan auriu

Fazanul auriu, care se poate enumera cu drept cuvînt între cele mai pompoase păsări, este numită de chinezi «pasărea de aur» («Chinchi»). Nu numai colorația este foarte frumoasă, dar și forma lui este elegantă. Masculul are pe cap un bogat moț auriu care umbrește cu adevărat gulerul. Penele acestui guler, în majoritate roșu-portocalii, sînt tivite cu negru catifelat, rezultînd mai multe dungi, sau mai bine zis benzi înguste, paralele. Penele de pe spatele anterior, care în mare parte sînt acoperite de guler, sînt verzi-aurii tivite cu negru, părînd niște solzi; partea posterioară a spatelui și tîrtița galben-aurii; obrajii, bărbia și laturile grumazului alb-gălbui, partea inferioară a grumazului și cea ventrală de un roșu lucios; tectricele alare sînt brun-castaniu-roșcate, remigele sur-brunatic-roșcate, tivite cu roșu-ruginiu; axilarele vinete, cu dungi apicale mai deschise. Rectricele sînt lungi și ascuțite, de culoare brunatică

sînt marmorate cu negru; tectricele supra-codale lungi și ascuțite, roșii închis. Irisul galben-auriu, ciocul galben-albicios, picioarele brunatice. Lungimea totală cam 850 mm, aripa 210 mm, coada 600 mm. Patria originară este China de sud, spre nord pînă Kuku-Nor și Seciuan și munții Tsin-Ling.

Chrysolophus amherstiae (Leadb.)

Fazanul Amherst

Este înrudit foarte de aproape cu fazanul auriu, pe care îl și întrece în frumusețe. Moțul de pe cap este la frunte brunatic, restul roșu viu. Gulerul este de culoare argintie, fiecare pană fiind tivită la capăt întunecat. Grumazul, partea anterioară a spatelui și tectricele alare sînt verde-aurii tivite deschis, și prin aceasta par de asemenea solzoase. Spatele posterior este galben-auriu, umbrit mai întunecat. Rectricele mijlocii sînt punctate cu sur-albicios, striate transversal și tivite cu galben; restul rectricelor mai mult sur-cenușii. Tectricele supracodale, roșcate palid, sînt tărcate cu dungi și pete negre; cele laterale, ca și la fazanul auriu, sînt lungi, sulițate, de culoare roșu-coraliu. Pîntecele alb. Obrajii golași albăstrui. Irisul galben-auriu. Picioarele sur-albăstrui deschis.

Lungimea totală cam 1250 mm, aripa 220 mm, coada 900 mm.

Este originar din regiunea de Vest a R.P. Chineze centrale spre Seciuan, Kweitschou și Nordul Iunanului.

Gennaeus nychthemerus (L.)

Fazan argintiu

Este o specie de talie mare și puternică. Pe cap are un moț lung și țuguiat de culoare neagră ce atîrnă pe cerbice și grumaz, în jos; cerbicea, pe partea de sus a grumazului posterior, este albă; de asemenea și partea dorsală este albă, cu linii înguste transversale, ondulate, în zig-zaguri; partea ventrală este vînăt-negricioasă, cu sclipire metalică. Remigele sînt albe, cu dungi transversale paralele negre; de asemenea și coada este albă, vărgată și împestrițată cu negru, avînd forma de acoperiș. Obrajii golași sînt de un roșu viu ca sîngele. Irisul brun deschis. Tarsele roșu-coralice, înarmate cu pinteni puternici, lungi și ascuțiți. Lungimea totală cam 1100 mm, aripa 360 mm, coada 650 mm.

Este originar din China de sud și a fost introdus în Europa cam prin secolul al XVII-lea.

Din aceste diferite specii de fazani, maestrul fazanier Nicolae Wagner de la fazaneria de Stat pădurea de vînătoare Timișoara, a reușit să facă diferite încrucișări, care de care mai interesante și mai curioase, mai ales masculii.

Astfel a obținut încrucișări dela următoarele specii:

Fazan comun × Fazan mongolic	Fazan regal × Fazan mongolic
Fazan comun × Fazan galerat	Fazan regal × Fazan argintiu
Fazan comun × Fazan verde	Fazan auriu × Fazan comun
Fazan comun × Fazan formozan	Fazan auriu × Fazan Amherst

și viceversa, iar experimentările continuă.

În Muzeul ornitologic din Timișoara se păstrează o serie întreagă, atît din speciile originare, cît și din hibrizii rezultați, dintre care unii poate nici nu sînt cunoscuți pînă azi.

Toate femelele acestor specii au colorație mai mult sau mai puțin brunatică și simplă, lipsită de culorile vii și metalice ale masculilor, iar descrierea acestora în parte ar ieși din cadrul acestei lucrări.

404. **Numida meleagris** L.

Bibilica

1766 *Numida meleagris* Linnaeus, Syst. Nat., Ed. XII, t. I, p. 273.

Numiri romînești: Bibilică, Găină de mare, Cocleanță, Pichiră, Piche, Pirchină, Pichere, Pipilică, Pichiure, Pică, Bibiloaică, Cîță, Găină cu mărgăritare (unele din aceste sinonime derivă de la numirea germană: Perlhuhn).

Numiri străine: Rus.: *Țesarca obîcnovennaia;* Germ.: *Perlhuhn, Gemeines Perlhuhn;* Franc.: *Pintade;* Ung.: *Gyöngytyuk.*

Caracterele speciei. Este ceva mai mică decît găina domestică, cu un penaj foarte bogat. Culoarea principală este de obicei albastru-cenușiu, pătată cu puncte albe ca mărgelele; mai rar alb-gălbui, pe care punctația mărgelată albă dispare mai mult sau mai puțin. Masculul se deosebește de femela la fel colorată, numai prin vocea stridentă și scîrțîitoare, pe care poporul o reproduce cam în felul următor: pă-cat, pă-cat, pă-cat, sau co-cleanț, co-cleanț co-cleanț. Pe creștet are un cucui (coif) cornos, iar la capătul mandibulei, pe ambele părți, atîrnă cîte o pieliță cărnoasă și golașă de culoare roșcată. Grumazul posterior și partea anterioară a pieptului sînt sur-violete. Remigele brunatice au dungi transversale albe pe steagul extern, iar pe cel intern sînt pătate sau bandate neregulat. Rectricele sure întunecat sînt mărgelate, numai cele externe în parte bandate. Irisul brun-închis, obrajii alb-albăstrui, picioarele ardezii murdar. Are o formă gîrbovită.

Sistematica. Bibilica este azi foarte răspîndită în țară ca pasăre de curte; în unele părți se găsește, deși în număr mic, și în stare semisălbatică. Nu prea are variații cultivate, doar atît că uneori culoarea originară albastru-

cenuşie sau ardezie degenerează în alb sau alb-gălbui. Am înregistrat-o aci din motivul că şi în ţara noastră este cunoscută şi prăsită din cele mai vechi timpuri.

A r i a g e o g r a f i c ă. Patria originară este Africa, inclusiv insula Madagascar, de unde a fost adusă ca pasăre domestică în Europa încă din timpurile antice. Nu mult după descoperirea Americii, a fost introdusă şi acolo, unde pe alocuri se găseşte azi şi în stare sălbatică.

R ă s p î n d i r e a şi b i o l o g i a. Pentru carnea gustoasă şi mult apreciată, se bucură de îngrijirea multor gospodari şi prăsitori din întreaga ţară. Are multe însuşiri asemănătoare cu acelea ale potîrnichii. Aleargă foarte repede şi preferă foarte mult desişurile, pe unde îşi caută şi hrana, aşa că în anotimpurile mai calde nu prea are nevoie de hrană casnică. S-a aclimatizat la noi într-atîta, încît suportă destul de bine atît o îngrijire mai sumară cît şi iernile mai aspre.

C u i b ă r i t u l. Dintre însuşirile ei străvechi a mai păstrat pe aceea a cuibăritului în ascunzişuri şi desişuri şi foarte adesea se pot întîlni cloşte de bibilică de ai căror pui nu se ştie, şi care apar deodată cu puişorii după ele. Ouăle sunt mai mici decît ale găinii domestice, dar mai roşcate, mai tari la coajă şi mai poroase şi totodată mai gustoase. În ogrăzi nu prea se asociază cu celelalte orătănii, ci numai între ele. Dacă se văd strîmtorate se ridică în zbor, scăpînd astfel de pericol.

405. **Gallus domesticus (L.)**

Găină domestică

1813—1815 *Gallus ferrugineus* Gm. = bankiva Temm., Pigeons et Gallinacés, t. II, p. 86.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Curiţa, Petuh;* Franc.: *Poule, Coq.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Pe creştet are o creastă cornoasă, lunguiaţă şi frizată, de diferite mărimi; la baza mandibulei de la regiunea auriculară în jos, două piei cărnoase golaşe. Coada, în formă de acoperiş, este îndreptată în sus. Cocoşul, mai mare ca găina, este înarmat la tarsuri cu pinteni puternici cornoşi; tectricele supracodale îi sînt încovoiate arcuit atîrnînd peste rectrice în jos.

S i s t e m a t i c a. Găina domestică, după urmele istorice, este de origine sud-asiatică şi e cunoscută în India încă din anul 1200 î. e.n. ca animal domestic. De aici s-a răspîndit în curînd spre est în China. Spre vest, după desenele cele mai vechi asiriene, este cunoscută încă din secolele VI şi VII î. e.n. Prin regiunile Mediteranei a pătruns şi mai tîrziu. Nici în cuprinsul Vechiului Testament nu este amintită şi nici între multele hieroglife antice egiptene nu se găseşte vreo urmă. În Europa a ajuns relativ destul de tîrziu, astăzi însă este un animal domestic indispensabil pretudindeni. În cursul veacurilor

găina domestică a suferit în diferite țări mai multe schimbări, care au avut ca rezultat o mulțime de forme și varietăți, cunoscute azi în Europa și dintre care sînt prăsite o mulțime și la noi în țară.

Aria geografică. Strămoșii cei mai îndepărtați ai găinii domestice trebuie căutați între cele patru specii de găini sălbatice cu creastă golașă, aparținînd genului *Gallus* din Asia de sud, care toți se aseamănă la talie, creasta lunguiață, pieile cărnoase de la baza mandibulei, tarsele înarmate cu pinteni la masculi, ca și tectricele supracodale prelungite și încovoiate atîrnînd în jos, ca acelea ale găinii domestice.

Între acestea se află *Gallus varius* Gray din Java și Flores, *Gallus Stanley* Gray din Ceylon, *Gallus Sonnerati* Temm. din India și cea mai răspîndită și mai apropiată specie, *Gallus ferrugineus* Gm. = *bankiva* Temm. din sudul Himalaiei, insulele Sunda și Filipine.

Aș depăși cadrul acestei lucrări, dacă aș încerca să înșir toate formele și varietățile de găini cunoscute sau prăsite azi pe alocuri, la noi în țară, și deci mă voi mărgini să înșir și să descriu foarte sumar numai formele cele mai răspîndite și mai cunoscute.

Azi deosebim în general cinci tipuri de găini:

I. Specii de găini tip european.
II. Specii de găini tip Cochinchina.
III. Specii de găini tip malaez.
IV. Specii de găini tip bantamic.
V. Specii de găini cu penaj special.

Pînă pe la mijlocul secolului al XIX-lea, cînd au fost importate soiurile de găini din Cochinchina, și mai tîrziu altele, în Europa au fost prăsite numai găini de soi strămoșesc, foarte în de aproape înrudite între ele. Majoritatea acestor indivizi fiind încrucișați, fără vreo metodă sistematică, cu diferite rase străine, au rezultat produse fără nici un caracter selecționat, adică « găina țărănească » sau comună, pînă cînd directive metodic și bine urmate au păstrat și caracterele strămoșești, recunoscute azi ca rase pure.

Tipul comun al acestora este caracterizat prin corpul ușor, penele « de cocoș » lungi, vioiciunea în mișcare și marea capacitate de ouat. Ouăle, cu mică excepție, au coaja albă.

Tipul I. Soiurile aparținînd acestui tip au capul neted, cu o creastă mare, sau creastă mică modificată pe frunte și un smoc de pene lungi în urma acesteia, ori un conci bogat de pene. Sînt cunoscute peste 40 de varietăți în Europa.

Tipul II. Găinile aparținînd acestui tip sînt caracterizate prin talia înaltă, pieptul lat, spatele larg, picioarele destul de înalte, coada scurtă, discul regiunii auriculare roșu, iar coaja ouălor de culoare galben-brunatic. Există peste 10 soiuri cunoscute și prăsite în cea mai mare parte și în centrele mai mari din țară și anume: Brahmaputra sau pe scurt Brahma, Langsan, Plymouth-rock, Orpington, Wyandott, Rhode-Island, Java, Malineză-(Germ.: « Mechelner »), Sussex și Faverolle.

Tipul III (malaez). Găinile care parțin acestui tip au corp zvelt, grumaz lung, picioare lungi și golașe, ținută piezișă, cap puternic cu creastă scundă buturugată, penaj strîns la corp și temperament războinic. Există vreo opt soiuri mai cunoscute, unele întrebuințate în scopuri sportive, la luptele de cocoși.

Tipul IV (bantam). Aci se înșiră găinile tipice de talie mică (nu însă și exemplarele tipice de la rasele anterioare), cu vreo cinci soiuri mai cunoscute.

Tipul V. Găini cu penaj special, unde se enumără soiurile cu penaj neregulat sau lipsă. Cea mai cunoscută este *găina peleagă ardeleană*, cu grumazul complet golaş şi de diferite culori. Se dezvoltă foarte repede şi ouă foarte sîrguincios.

Găina mătăsoasă cu penajul mărunt sau moale spintecat, razele steagurilor nefiind încîrligate împreună ci atîrnînd uşor ca părul. Fiind blîndă din fire este folosită drept closcă sau ţinută mai rar în curţi, ca o curiozitate.

406. Pavo cristatus (L.)

Păun

Numiri străine: Rus.: *Pavlin;* Franc. *Paon;* Germ.: *Pfau;* Ung.: *Páva.*

Caracterele speciei. Pe cap are un smoc de pene. Remigea a 6-a este cea mai lungă. Coada, relativ scurtă, este rotunzită; tectricele supracodale sînt prelungite, la femelă nu ajung vîrful cozii, la mascul însă o întrec cu mult. Ouăle sînt pătate mărunt. La noi se întîlneşte o specie ca pasăre domestică.

Sistematica. Este de mărimea unei curci. Capul relativ mic este împodobit cu un smoc de vreo 20—25 de pene, cu rahisul gol, numai la vîrf prevăzut cu un steag rotunzit. Dimorfismul sexual este considerabil. Capul masculului, grumazul şi pieptul anterior sînt albastre, cu un luciu metalic verzui; spatele vînăt închis, pîntecele negru; tectricele supracodale, care sînt prevăzute la capăt cu nişte desene de scoici viu colorate, « ochi de păun », sclipesc în verde metalic şi sînt mai lungi decît coada propriu zisă ajungînd uneori chiar la 1,50 m, formînd trenă pe care păunul o poate îndrepta vertical în sus, resfirînd-o în formă de evantai. Tarsele sînt înarmate cu pinteni.

Femela pe partea dorsală este mai unicolor brună, pe partea ventrală albicioasă; tectricele supracodale, relativ mai scurte, nu ajung vîrful cozii.

Aria geografică. Păunul, originar din India şi insula Ceilon, unde trăieşte în stare sălbatică, a fost adus ca pasăre domestică în Europa.

Răspîndirea şi biologia. Popoarele sud-asiatice au îmblînzit de foarte multă vreme păunul ca animal domestic. În Europa a fost introdus de grecii antici. Deşi este din vechime pasăre domestică, totuşi nu diferă cîtuşi de puţin de păunul sălbatic.

Variaţii cultivate nu prea are; se poate aminti doar atît că se găseşte mai rar în faza albinistică.

Vocea puternică şi stridentă se poate asemăna cu un miorlăit neplăcut. Are nevoie de locuri largi şi copaci pe care doarme peste noapte şi pe care se ridică zburînd; în coteţele cu orătănii nu se prea poate obişnui. Prin grădini face multe stricăciuni.

Cuibăritul. În mai, femela depune 6—10 ouă, foarte asemănătoare cu cele de curcă, însă petajul lor este împrăştiat puţin regulat şi neegal ca mărime. De cele mai multe ori cuibarul este bine ascuns, la fel cu al bibilicei.

Puii de păun sînt în stare să zboare bine, după 8—10 zile, urmînd cu ușurință pretutindeni pe mama lor.

H r a n a. Consumă multă verdeață și insecte; în lipsa acestora se mulțumește și cu diferite grăunțe, ca și curca.

407. **Meleagris gallopavo** L.

Curcan

N u m i r i r o m î n e ș t i: Curcă, Ciurcă, Coreodină, Pură, Purman, Purichiu, Puică.

N u m i r i s t r ă i n e: Rus.: *Dicaia indeiica;* Germ.: *Truthuhn, Puter, Pockel;* Franc.: *Dinde, Dindon;* Ung.: *Pulyka.*

C a r a c t e r e l e s p e c i e i. Capul și partea golașă a grumazului sînt roșii, țesute cu albastru; de pe frunte atîrnă un moț cărnos, care la curcan (mascul) devine după dispoziție mai scurt sau mai lung; la curcă (femelă) rămîne neschimbat. Pe mijlocul pieptului, pasărea adultă are un smoc de formație păroasă (betealã) destul de lung. Culoarea principală este negricioasă, împestrițată cu brun; grumazul, pieptul, umerii și spatele sînt de culoare bronzată metalic. Varietățile cultivate sînt neînsemnate și se referă mai mult la colorație; astfel se cunosc curci complet negre, albe și alb-roșiatice.

S i s t e m a t i c a. Patria originară este America de nord, unde în regiunile de est mai puțin cultivate și păduroase trăiește în număr mare și în stare sălbatică, făcînd parte din genul *Phasianidaelor.* Sînt galinacee de talie mai mare și zveltă, cu picioare înalte și degete lungi, aripi scurte și rotunzite, coada scurtă rotunzită care se poate ridica și resfira ca un evantai, de pe gît îi atîrnă o piele cărnoasă golașă.

R ă s p î n d i r e a ș i b i o l o g i a. Domesticită de vechii mexicani, ca prima lor pasăre de curte, a ajuns în Europa în secolul al XVI-lea, iar mai tîrziu s-a răspîndit peste întreg globul pămîntesc. Condiția principală pentru a putea fi prăsită cu succes este terenul larg cu verdeață. Hrana de predilecție este alcătuită din verdeață și insecte. Primăvara în timpul împerecherii curcanul se « înfoaie în pene », întinzînd și rotind aripile pînă la pămînt, măturîndu-l cu vîrfurile, cu capul și grumazul înroșite ca sîngele, date îndărăt, spre coada răsfirată în evantai, rotindu-se în jurul femelei și scoțînd între timp un sunet ca un strănutat. Femela depune în martie 15—20 de ouă, mult mai mari decît cele de găină, de culoare gălbui-albicios, stropite cu petișoare mărunte mai întunecate. Pentru carnea gustoasă, abundentă, mult căutată, cum și pentru rezistența și intensitatea cu care își clocește ouăle proprii, sau cele încredințate ei de la alte orătănii, curca este pretutindeni prăsită.

BIBLIOGRAFIE

1. Alleon A., *Mémoire sur les oiseaux dans la Dobroudja et la Bulgarie*. Ornithologisches Jahrbuch, Viena, 1886, t. II, Jahrg., p. 397—428.

2. Almasy G. V., *Ornithologische Recognoscierung der Rumänischen Dobrudscha*. Aquila, Budapesta, 1898, p. 104—121.

3. Arventiev V., *Notes sur quelques oiseaux de Roumanie*. Ann. de l'Univ., Iași, 1938.

4. — *Beitrag Nahrungsbiologie des Steinkauzes (Athena noctua) und des Turmfalkes (Cerchneis tinunculus L.) in Rumänien*. Bull. de l'Acad. Roumaine, 1938.

5. Baldamus E., *Beiträge zur Naturgeschichte einiger dem S. O. Europa's angehörenden Vögel*. Naumannia, 1849, t. I, fasc. 1, p. 28—43; 1850, fasc. 2, p. 70—88; 1851, fasc. 4, p. 39—47; 1852, t. II, fasc. 2, p. 81—87.

6. Barthos Gy., *Tadorna tadorna (L.) im Komitate Hunyad*. Aquila, 1907, t. XIV, p. 336.

7. — *Das Verschwinden des Bartgeiers aus dem Retyezatgebirge*. Aquila, 1908, t. XV, p. 326.

8. — *Das Vorkommen von Emberiza L. im Komitate Hunyad*. Aquila, 1908, t. XV, p. 327.

9. — *Vorkommen von Gypaetus barbatus (L.) im Retyezat*. Aquila, 1909, t. XVI, p. 308.

10. Benkö J., *Transsilvania*, 1778, t. I, p. 132, 133.

11. Bernatzik Hugo Adolf, *Ein Vogelparadies an der Donau*. Berlin, Wien, Zürich, 1929.

12. Bielz E. A., *Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens*. Aves. 1856, p. 38—149.

13. — *Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens*. Vögel, 1857, p. 101—114.

14. — *Charadrius morinellus L., eine für Siebenbürgen neue Vogelart*. Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereins f. Naturw. zu Herm., 1864, t. XV, p. 56—58.

15. — *Die Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens nach ihrem jetzigen Bestande*. II. Klasse. Aves. Vögel., Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereins f. Naturw. zu Herm., 1888, t. XXXVIII, p. 36—106.

16. — *Über das Vorkommen des Birkhuhnes (Tetrao tetrix L.) in Siebenbürgen*. Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereins f. Naturw. zu Herm., 1888, t. XXXVIII, p. 36—106; 1897, t. XLVI, p. 89—90.

17. Bodnar B. A., *Maros-Tisza-közének madárvilága*. Zoologiai Lapok, 1908, t. X, p. 191—195.

18. Bilke Hermann, *Ein Jagdausflug in die Felsengebirge von Greci, N. O. Bulgarien*. Weidmann, 1887, nr. 51, p. 463—464; nr. 52, p. 471—472.
19. Braess, *Ornithologische Wanderungen im siebenbürgisch-rumänischen Grenzgebirge*. Zeitschrift für Ornith. u. prakt. Geflügelzucht, 1898, t. XXVII, p. 26.
20. Brassai S., *Szerkesztői észrevételek gróf Lázár K. «Kétes Távoztyu» értekezése alkalmából*. Az Erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyvei, 1864/66, t. III, Cluj, 1866, p. 73—76.
21. Brehm A., *Regelmässiges Brutvorkommen von Erismatura leucocephala in Siebenbürgen*. Journal f. Ornith., 1879, t. XXVII, p. 334.
22. Buda A., *A Hunyadmegyo területén előforduló madarak jegyzéke*. A hunyadmegyei tört. és rég. társulat évkönyve, 1882, t. I, p. 105—138.
23. — *Unsere seltenen Gäste im Comitate Hunyad. A második nemzetközi madártani Congressus főjelentése*. II. Tudományos rész, 1892, p. 145—148.
24. — *Herbstbeobachtungen aus dem Hátszeger-Thale (Siebenbürgen)*. Ornith. Jahrbuch, 1891, t. II, p. 67—69.
25. — *Ritka madárvendégeink Hunyadmegyében*. Természettudományi Közlöny, 1892, t. XXIV, Pótfüzetek, p. 133—136.
26. — *Egy emlékezetes nap az idei madárvonulásból*. Vadászlap, 1892, t. XIII, p. 198, 199.
27. — *Ein interessantes Bild aus dem Vogelzuge vom Jahre 1892*. Aquila, 1894, t. I, p. 51—54.
28. — *Die Verminderung unserer Vogelwelt in den letzten 50 Jahren*. Aquila, 1906, t. XIII, p. 162—168.
29. — *Das Nisten von Cerchneis vespertinus (L.) in Reá*. Aquila, 1906, t. XIII, p. 169—170.
30. Buza J., *A saskeselyü pusztulása a Retyezát hegységben*. Vadászlap, 1909, t. XXX, p. 148.
31. — *Bartgeier in Siebenbürgen*. Naturalien Kabinet, 1900, t. XII, p. 84, 85.
32. Călinescu R. I., *Specii noi in avifauna Romîniei*. Rev. Vînătorilor, București, 1931, nr. 8, p. 110.
33. — *Turtur risorius în Romînia*. Bul. Soc. Nat. din Romînia, București, 1933, nr. 4, p. 4—6.
34. Cătuneanu I. I., *Note asupra faunei ornitologice a Bucegilor*. Bul. Soc. Nat. din Romînia, București, 1933, nr. 3, p. 8—10.
35. — *Dryobates syriacus romanicus nov. subsp*. Notationes Biologicae, București, 1933, nr. 3, p. 85—102.
36. — *Note asupra faunei ornitologice a Județului Buzău*. Bul. Soc. Nat. din Romînia, București, 1934, nr. 5, p. 15—21.
37. *Note asupra faunei ornitologice a Bucegilor* (a doua listă). Bul. Soc. Nat. din Romînia, 1934, nr. 6, p. 10—11.
38. — *Note asupra faunei ornitologice a Bucegilor* (a treia listă). Bul. Soc. Nat. din Romînia, 1936, nr. 9, p. 8—9.
39. — *Găinușa de stepă*. Rev. Vînătorilor, București, 1936, nr. 3, p. 13—14.
40. — *Rață pitică*. Rev. Vînătorilor, București, 1937, nr. 11, p. 20—22.
41. — *Sarsela*. Rev. Vînătorilor, București, 1938, nr. 2, p. 23—25.
42. — *Rață pestriță*. Rev. Vînătorilor, București, 1938, nr. 4, p. 10.
43. — *Al IX-lea Congres internațional de ornitologie*. Rev. Carpații, Cluj, 1939, nr. 3, p. 74—79.

44. Chernel I., *A Magyarországban előforduló madarak névjegyzéke.* Vadászok zsebnaptára, 1888, t. II, p. 57—79.

45. *Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági jelentöségükre, Kötet,* 1899, t. I—II.

46. Csató Iohn v., *Ein für Siebenbürgen neuer Vogel, Phalaropus cinereus.* Verhandl und Mitheil. des siebenb. V. F. Naturwissenschaften, Jahrg. 1860, t. XI, p. 18.

47. — *Alauda leucoptera Pall. und Sterna leucopareja Natt. und deren Vorkommen in Siebenbürgen.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1862, t. XIII, p. 173—175.

48. — *Beschreibung des Nachtigallen-Rohrsängers, Sylvia luscinioides Savi., einer neuen siebenbürgischen Vogelart.* Verhandl. u. Mittheil d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1863, t. XIV, p. 145—147.

49. — *A Retyezát helyviszonyai természetrajzi tekintetben.* Az Erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyvei, 1866—1867, t. IV, Cluj, 1868, Madarak, p. 76—68, 87—89.

50. — *A Székásvölgy flórája és faunája.* A magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1868 aug. 21—29-ig Egerben tartott XIII. nagygyülésének történeti vázlata és munkálatai. 1869, p. 252—280.

51. Csató Iohn, *A Sztrigy mentének s mellékvölgyének természetrajzi leirása.* Az Erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyvei, 1871—1873, t. VI, Cluj, p. 104—140.

52. — *Még egy pár szó a Plectrophanes (Emberiza) nivalisról.* Erdélyi Muzeum, 1877, t. IV, p. 77, 78.

53. — *A saskeselyü, Gypaetos barbatus Cuv.* Erdélyben. Természetrajzi Füzetek, 1877, t. I, p. 10—12.

54. — *Lanius major Pall.* Erdélyben. Ibid, 1878, t. II, p. 91, 92.

55. — *Lanius major Pall.* Ibid, p. 213—215.

56. — *Beobachtungen über den Bartgeier (Gypaetos barbatus Cuv.) in Siebenbürgen* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1880, t. IV, p. 75, 76, 78—92.

57. — *A Pyrrhula major Chr. L. Brehm. elöjöveteléröl Erdélyben.* Természetrajzi. Füzetek, 1881, t. V, p. 18—21.

58. — *Beobachtungen über den Schreiadler, Aquila naevia, Br.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1881, t. V, p. 43, 44, 52.

59. — *Beitrag zur Naturgeschichte der Zwerg-Ohreule, Strix scops L. (Scops zorca Sav.). Br.* Mittheil d. Ornith. Ver. in Wien, 1882, t. VI, p. 13, 14, 24, 25.,

60. — *Beobachtungen über die Lebensweise des Königs- und Schwarzen-Milans (Milvus regalis Br. et ater Br.) in Siebenbürgen.* Ibid., p. 104, 105, 122, 123.

61. — *Bemerkungen über die Sumpf- und Trauer-Meise. Parus palustris L. und lugubris Natterer.* Ibid., 1883, t. VII, p. 50, 51.

62. — *Lanius excubitor Linn. in Siebenbürgen brütend.* Ibid., p. 202, 203.

63. — *Das Vorkommen des Phalaropus hyperboreus L. in Siebenbürgen.* Zeitschrift f. d. gesamte Ornith., 1884, t. I, p. 22—25.

64. — *Über Lanius Homeyeri Cabanis.* Zeitschrift f. d. gesamte Ornith., 1884, t. I, p. 229—234.

65. — *Über den Zug, das Wandern und die Lebensweise der Vögel in den Comitaten Alsó-Fehér und Hunyad.* Zeitschrift f. d. gesamte Ornith., 1884, t. I; 1885, t. II, p. 392—522.

66. — *Ergänzung.* Zeitschrift f. d. gesamte Ornith., 1884, t. I; 1886, t. III, p. 183.

67. — *Über Anthus cervinus Pall. und über den in diesem Jahre beobachteten Gypaetus barbatus L.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1886, t. X, p. 277.

68. Csató J., *Über Locustella luscinioides Savi*. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1887, t. XI, p. 105. 106.
69. — *A sivatagtyuk (Syrrhyptes paradoxus, Pallas) hazánkban*. Vadászlap., 1888, t. IX, p. 189.
70. — *Die Fausthühner (Syrrhaptes paradoxus Pall.) in Siebenbürgen*. Waidmanns Heil., 1888, t. VIII, p. 130, 131.
71. — *A pusztai talpastyuk, Syrrhaptes paradoxus Pall. előjöveteléről Alsófehérmegyében*. Az Alsófehérmegyei tört., rég. és term. tud. egylet, 1889, t. II, évkönyve, p. 59—63.
72. — *Lanius Homeyeri Cab. bei Nagyenyed brütend*. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1889, t. XIII, p. 241, 242.
73. — *Über Lanius Homeyeri, Cab. und sein Nest*. Ornith. Jahrbuch, 1890, t. I. p. 163—167.
74. — *Aquila clanga Pall. und A. pennata Gm. in der Umgebung von Nagyenyed brütend*. Ornith. Jahrbuch, 1891, t. II, p. 49—52.
75. — *Die Verbreitung und Lebensweise der Tagraubvögel in Siebenbürgen*. Második Nemzetközi Madártani Congressus Budapest, 1891. Föjelentés. II. Tudományos rész., Budapest, 1892, p. 118—128, Mittheilungen d. ornith. Ver. in Wien. Die Schwalbe, 1892, t. XVI, p. 210 etc.
76. — *Die Verbreitung und Lebensweise der Nachtraubvögel in Siebenbürgen*. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1893, t. XVII, p. 17—20.
77. — *Die Übersiedlung einer Colonie des grauen Reihers (Ardea cinera L.)*. Ornith. Jahrbuch, 1893, t. IV, p. 229—231.
78. — *Tetrao tetrix L. und Anser brachyrrhynchus in Siebenbürgen*. Aquila, 1894, t. I, p. 50, 51.
79. — *Aquila orientalis Cab. in Siebenbürgen*. Aquila, 1894, t. I.
80. — *Anser erythropus L.* Ibid., p. 170.
81. — *Tetrao tetrix in Siebenbürgen*. Ornith. Monatsberichte, 1894, t. II, p. 129.
82. — *Über das Vorkommen der Casarca rutila Pall. in Ungarn*. Aquila, 1895, p. 183 — 185.
83. — *Weitere Angaben über das Vorkommen des Birkhuhnes — Tetrao tetrix L. — in Siebenbürgen*. Aquila, 1895, t. III; 1896, t. III, p. 234—236.
84. — *Alsófehér vármegyének növény és állatvilága. Alsófehér vármegye monografiája*. I. Köt. 1 rész. 1896, p. 281—315.
85. — *Legritkább jelenségek Alsófehér vármegye madárvilágában*. Az alsófehér megyei tört., rég. és term. tud., 1896, t. VIII, p. 31—34.
86. — *A nyirfajd előfordulása Erdélyben*. Vadászlap, 1897, t. XVIII, p. 168, 169.
87. — *A nyilfarku halfarkas, Stercorarius parasiticus L. előfordulásáról alsófehér vármegye területén*. Az alsófehérmegyei tört., rég. és term. tud., 1899, t. X, p. 51, 52.
88. — *Über das Vorkommen des Steinhuhnes (Caccabis saxatilis Mey.) in Ungarn*. Ornith. Jahrbuch, 1900, t. XI, p. 63—65.
89. — *Az ékfarku halfarkas, Stercorarius crepidatus Banks előfordulásáról alsófehér vármegye területén*. Az alsófehérmegyei tört., rég, és term. tud., 1904, t. XIII, p. 76, 77.
90. — *Über das Vorkommen des Stercorarius crepidatus Banks in Ungarn*. Ornith. Jahrbuch, 1905, t. XVI, p. 70, 71.

91. Cserny B., *Gyulafehérvár környékének faunája.* Az alsófehérmegyei tört., rég. és term. tud. társulat I. évkönyve. 1888, p. 80—85.

92. — Id. II. közlemény. Ibid., 1889, t. II, p. 69—73.

93. — Id. III. közlemény. Ibid., 1890, t. III, p. 53.

94. Cullen W. H., *Aquila naeviodes, permanent resident in Bulgaria.* Journal f. Ornith. 1867, p. 247—248.

95. Czynk E., *Zur Naturgeschichte des Steinadlers.* Neue deutsche Jagdzeitung, 1886, t. VII, p. 235 etc.

96. — *Das Auer- und Birkwild in Siebenbürgen.* Neue deutsche Jagdzeitung, p. 209, 210.

97. — *Der Bart- oder Lämmergeier. (Gypaetus barbatus Linn.).* Ornith. Jarhbuch, 1890, t. I, p. 45—55.

98. — *Der weissbindige Kreuzschnabel (Loxia bifasciata Chr. L. Br.).* Ornith. Jahrbuch, 1890, t. I, p. 172—177.

99. — *Über das Vorkommen des Berglaubvogels (Phylloscopus bonellii Vieill.) in Siebenbürgen.* Ornith. Jahrbuch, 1891, t. II, p. 206—208.

100. — *Der Herbstzug 1891 im Fogarascher Comitat (Siebenbürgen).* Ornith. Jahrbuch, 1892, t. III, p. 191—195.

101. — *Singschwäne in Siebenbürgen.* Ornith. Jahrbuch, 1892, t. III, p. 206.

102. — *Der Frühjahrszug 1893 im Fogarascher Comitat (Siebenbürgen).* Ornith. Jahrbuch, 1893, t. IV, p. 221—226.

103. — *Der Bart- oder Lämmergeier (Gypaetus barbatus Linn.).* Aquila, 1894, t. I, p. 136—151.

104. Czynk E., *Die Fliegenschnäpper (Muscicapidae) in Siebenbürgen.* Ornith. Jahrbuch, 1894, t. V, p. 13—19.

105. — *Seltene Erscheinungen in Aluta-Thale.* Ornith. Jahrbuch, 1895, t. VI, p. 271—274.

106. — *Die Sumpfohreule (Asio accipitrinus) als Brutvogel im Fogarascher Comitat.* Aquila, 1896, t. III, p. 223, 224.

107. — *Über das Vorkommen des Birkhuhnes (Tetrao tetrix L.) in Siebenbürgen.* Ibid., 1896, p. 232—234.

108. — *Die Uraleule (Syrnium uralense Pall.).* Ibid., 1897, p. 150—155.

109. — *Die Vogelfauna des Fogarascher Comitats.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien. Die Schwalbe, 1896, t. XX, p. 89—99, 125—131.

110. Danford Gh. G. and Harvie Brown J. A., *The Birds of Transylvania. The Ibis*, 1875, p. 188—199—291—312, 412—434.

111. — *Notes on Sport and Ornithology by His Imperial and Royal Highness the late Crown Prince Rudolf of Austria.* 1899.

112. — *Notes on Nucifraga caryocatactes.* Aquila, 1894, p. 155, 156.

113. Dezső B., *Az Erdélyi Muzeum Plectrophanes nivalisairól.* Erdélyi Muzeum, 1877, t. IV, p. 51—54.

114. Dobay L., *A havasi vagy fenyőszajkó, Nucifraga caryocatactes Linné.* Zoologiai Lapok, 1906, t. VIII, p. 275—278.

115. — *Erdélyi nappali ragadozó madarai.* Vadász ujság (Marosvásárhely), 1929.

116. Dombrowski Robert, *Materialen zu einer Ornis Rumäniens.* Buletinul Soc. Ştiinţe, 1903, An. XII, nr. 3 şi 4, p. 296—336.

117. — *Mergus albellus, L. und Clangula Glaucion L. Brutvögel in Rumänien.* Zeitschrift für Ornithologie, Berlin, 1904.

118. Dombrowski Robert, *Welche Vogelarten brüten vor dem 1. März.* Zeitschrift für Ornithologie, Berlin, 1904.
119. — *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumäniens. Systematisch und biologisch-geographisch beschrieben.* Buletinul Soc. Ştiinţe, 1910, An. XIX, nr. 4, p. 659–860; nr. 5, p. 948–1146; nr. 6, p. 1272–1463; 1911, An. XX, nr. 1 p. 95–240; nr. 2 şi 3, p. 329–432; nr. 4 şi 5, p. 545–572.
120. — *Ornis Romaniae. Die Vogelwelt Rumäniens. Systematisch und biologisch-geografisch beschrieben.* Bucarest, 1912.
121. — Elwes H. I. and Buckley T. E., *List of the Birds of Turkey,* The Ibis, 1870, p. 77, 188–201, 327–341.
122. Farman C., *On some of the Birds of Prey of Central Bulgaria,* The Ibis, 1868, p. 406 şi 414; The Ibis, t. V, 1869, p. 199–204.
123. Finsch Otto, *Beiträge zur ornithologischen Fauna von Bulgarien, mit besonderer Berücksichtigung des Balkans.* Journal f. Ornit., Viena, 1859, p. 378 – 387.
124. Fritsch A., *Eine Reise nach dem Banate.* Journal f. Ornith., 1853, t. I, Extraheft p. 33–38.
125. Frivaldszky János, *Herkulesfürdő vidékének állatvilága.* Munk. M. A. Herkulesfürdö es környéke etc. 1872, Madarak, p. 87, 88.
126. — *Állatani kirándulásaim Orşova, Mehadia és Korniareva vidékein.* A magy. orvosok és természetvizsg., 1872. Herkulesfürdön tartott XVI. nagygyül. munkálatai. 1873, p. 197–243.
127. — *Adatok Máramaros vármegye faunájához.* Math. és term. tud. közlemények, 1871, t. IX, Budapesta, 1875, Aves, p. 201–203.
128. — *Adatok Temes és Brassó megyék faunájához.* Ibid, Budapesta, 1875/76, t. XIII, 1877, Aves, p. 301.
129. — *Aves Hungariae. Enumeratio systematica avium Hungariae cum notis brevibus biologicis, locis inventionis virorumque a quibus oriuntur.* 1891.
130. Fronius F., *Eine naturhistorische Excursion auf den Negoi.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereins f. Naturw. zu Herm., 1856, t. VII, p. 119–131.
131. Führer L., *Zur Kenntnis unserer Raubvögel. I. Der Bart oder Lämmergeier (Gypaetus barbatus L.)* Der Jagdfreund, 1903, t. III, p. 129–131, 161–164.
132. — *Einige Beobachtungen über den Seidenschwanz in Siebenbürgen.* Ornith. Jahrbuch, 1904, t. XV, p. 48–50.
133. — *Ein Ausflug in das Negoi-Gebiet.* Ibid, 1904, t. XV, p. 56–62.
134. Gengler I., *Balkanovögel.* Verlagsbuch. H. A. Pirer. Altenburg und Leipzig, 1920.
135. Guist M., *Zur Naturgeschichte des grauen Geiers.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Vereins. f. Naturw. zu Herm., 1862, t. XIII, p. 49.
136. Hanák K. J., *Az emlösök és madarak képes természetrajza, vagyis azoknak természethü képekkel ellátott rendszeres leirása.* 1853.
137. Hausmann V., *Die Hargitta und ihre nähere Umgebung in Bezug auf ihre Naturverhältnisse.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1860, t. XI, p. 209–219.
138. — *Der Nucifraga caryocatactes. Beiträge zu seiner Naturgeschichte* (Verhandl. und Mittheil. des S. V. f. N.), 1861, t. XII, p. 24–33.
139. — *Die Sumpfohreule, Strix brachyotus, ihre Aufenthaltsorte und ihre Naturgeschichte.* Ebenda, 1861, t. XII, p. 103–111.
140. — *Turdus saxatilis. Die Steindrossel.* Ibid., 1865, t. XVI, p. 107–110, 118–121.

141. Hausmann V., *Der Mauerläufer*. Die Natur, 1867, t. XVI, p. 78—80.
142. — *Beiträge zur Naturgeschichte des Rotfussfalken*. Ibid., 1869, p. 132—134.
143. — *Vogel Varietäten in Siebenbürgen*. Verhandl. u. Mittheil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw., zu Herm., 1869, t. XX, p. 3—7; t. XXVIII, p. 49—62.
144. — *Der dreizehige Specht*. Die Natur, 1871, t. XX, p. 196—198.
145. — *Bubo maximus. Der Uhu*. Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw zu Herm., 1880, t. XXX, p. 49—62.
146. — *Der Rosenstaar oder rosenfarbige Hirtenvogel (Sturnus roseus L.). Beobachtungen über denselben in Ost-Siebenbürgen*. Die Gefiederte Welt, 1882, t. XI, p. 273, 174.
147. — *Der gelbkehlige Bienenfresser (Merops apiaster)*. Ibid., p. 345—347.
148. — *Über das Vorkommen des Gartenammers (Emberiza Hortulana) in Siebengürgen*. Ibid., p. 383.
149. — *Der kleine, der Halsband-der Trauer-und der graue Fliegenschnäpper*. Ibid., p. 393—395, 403, 404, 413—415.
150. — *Ein Adler — Stelldichein in Siebenbürgen*. Ibid., 1885, t. XIV, p. 132, 133.
151. — *Tierleben und Streifzüge in unseren südlichen Karpathen*. Jahrb. d. siebenbürg. Karpathenvereins, 1887, t. VII, p. 25—38.
152. — *Über den Bartgeier. Gypaetus barbatus und sein Vorkommen bei Kronstadt*. Jahrb. d. siebenbürg. Karpathenvereins, 1887, t. VII, p. 33—35.
153. — *Über Accentor alpinus und modularis, Alauda alpestris, Turdus torquatus, Caryocatactes nucifraga und Tetrao urogallus*. Ebenda, p. 29—33.
154. — *Zoologische Excursionen von Predeal und Garcsin bis zum Csukásgebirge*. Ibid., 1889, t. IX, p. 152—166.
155. Hausmann V. und Fuss Mih., *Vorkommen der Emberiza hortulana in Siebenbürgen*. Verhandl. und Mittheil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw., zu Herm 1880, p. XX.
156. Hausmann V., *Ornithologische Skizzen*. Jahrb. d. siebenbürg. Karpathenvereins, 1901, t. XXI, p. 3—18.
157. Henrich K., *Limicola pigmaea Koch, ein für Siebenbürgen neuer Vogel, und Phalaropus cinereus eine ornithologische Seltenheit*. Verhandl. und Mittheil. des siebenbürg. Vereins, f. Naturw. zu Herm., 1878, t. XXVIII, p. 44—46.
158. Hermann O., *Állatani közlések*. Az erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyvei, 1864 — 1865, t. III; Cluj, 1866, 87—91.
159. — *Állatani közlések*, t. II; Ibid., 1866—67, t. IV; Cluj, 1868, p. 48—53.
160. — *Állatani közlések*. Az 1866/67, t. IV, év nevezetesebb jelenségei. Ibid, p. 30—32.
161. — *Állatani közlések*, t. V, Ibid., p. 92—96.
162. — *A Mezöség II. A Mezö-Záh-Toháti, továbbá Méhesi, Báldi és Mezö-Sályi tósorozat*. Ibid., t. VI, 1871—1873; Cluj, 1873, p. 42—67.
163. — *A saskeselyü és keselyü. Der Bartgeier und Geier*. Term. tud. közlöny, 1877, t. IX, p. 177—183.
164. — *Notizen über Gypaetus in Bosnien und Siebenbürgen*. Ebenda, 1882, t. VI, p. 92.
165. Hodek Ed., *Über einige seltene, von ihm in den unteren Donauländern geschossene Vögel*. Verhandlungen der K. K. Zoolog.-Bot. Gesellschaft, Viena, Jahrg. 1869, t. XIX, Sitzungsberichte, p. 46 şi 47.
166. Hodek E., *Über Verbreitung und Verhalten den Gattung Pelecanus im europäischen Osten*. Verhandlungen der Zoolog.-Bot. Gesellschaft, Viena, 1873, t. XXIII, p. 73—88. A. Hugo's Jagd-Zeitung, 1874, t. XVII, p. 601—607, 630—637.

167. Hodek E. *Reisebericht.* Ornith. Verein in Wien. Mittheil. d. Ausschusses an die Mitglieder 1876, nr. 4.

168. — *Ornithologischer Reisebericht von der unteren Donau.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1877, t. I, p. 44—47.

169. — *Reiseerzählungen und Zugvögel-Wanderbericht von der unteren Donau aus dem Vorjahre.* Ibid., 1881, t. V, p. 67—70, 79—81, 85—89.

170. — *Ein für Europa neuer Pelikan und die Geschichte seiner Erlegung.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, X, Jahrg., 1886, nr. 1, p. 1—3; nr. 2, p. 13—15; nr. 4, p. 39.

171. Hodek Ed., *Der Wanderer Heim.* Mitth. d. ornith. Ver. in Wien, 1882, 6. Jahrg. nr. 3, p. 25 și 26; nr. 4, p. 31—34; nr. 6, p. 58 și 59.

172. Homayer E. T., *Bemerkungen zur Ornis Bulgariens mit Rücksicht auf den Bericht der Gebrüder Sintenis und der Reiserlebnisse von Dr. Finsch im Journal für Ornithologie.* 1859, p. 378; Journal für Ornithologie, Jahrg. 1877, t. XXV, p. 69—74.

173. Homayer A., *Nach Ungarn und Siebenbürgen.* Ornith. Monatsschrift, 1892, t. XVII, p. 400—417, 429—441, 462—469; 1893, t. XVIII, p. 13—31, 72—81.

174. Höhr H., *Eine seltene Erscheinung aus der Vogelwelt Schässburgs.* Mittheil. üb. d. Vogelwelt, 1910, t. X, p. 28, 29, 34—36.

175. — *Parus capitulo fusconigricanti Höhr.* Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw. Sibiu, 1934, p. 42—58.

176. — *Die Vogelwelt der beiden Kokeltäler in Siebenbürgen.* Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw., Sibiu, 1939, p. 67—169.

177. Jacobi Richard, *Despre cocoșul de munte și despre bătaia lui.* Carpații, Cluj, t. I, 1933.

178. Jickeli C. C., *Phalaropus hyperboreus, in Siebenbürgen erlegt.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. V. f. Naturw. in Herm., 1873, t. XXIII, p. 15.

179. Kalbermatten, Leo Freiherr v., *Sumpfleben und Jagden von Wien bis Batum.* Viena, 1891, p. 66—160.

180. Kamner Alfred, *Ornithologische Miszellen.* Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw., Sibiu, 1925—1926, p. 17—23.

181. — *Über den Bartgeier. Gypaetus barbatus grandis Storr.* Verhandl. und Mitteil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw., Sibiu, 1928, p. 1—10.

182. — *Eine Rothalsgans (Branta ruficollis Pall) in Siebenbürgen.* Verhandl. und Mitteil. des siebenbürg Ver. f. Naturw., Sibiu, 1929, p. 145—150.

183. — *Die siebenbürgischen Gänse.* Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Ver. f. Naturw. Sibiu, 1932—1933, p. 35—42.

184. Kardos K., *Máramaros megye állatrajzi ismertetése.* Szilágyi I. Máramaros vármegye egyetemes leirása. 1876. Madarak, p. 214—217.

185. Kertész M., *Nagyváradnak és vidékének állatvilága.* Bunyitai V. Nagyvárad természetrajza, 1890, Aves, p. 152—157.

186. Kimakovicz M., *Zur Vogelfauna Siebenbürgens.* Vehandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1896, t. XLV, p. 32—39.

187. Kleiner Endre, *Die Conchylien — Aufnahme der Vögel.* Aquila, Budapesta, 1929—1930, p. 116—120.

188. Klemm Werner, *Migrațiunea păsărilor.* Carpații, Cluj, 1939, p. 172—178, 203—209.

189. Knall Hans, *Creşterea şi îngrijirea bufniţei mari (Uhu).* Carpaţii, An. 1, Cluj, 1933, nr. 8, p. 18—19.
190. Kormos T., *Zehn Tage an der Maros.* Ornith. Jahrb., 1902, t. XIII, p. 141—147.
191. — *Versuch einer Avifauna der Umgebung von Ménes Magyarád in Ungarn.* Ibid., 1904, t. XV, p. 24—36.
192. Kornis Carol, *Evoluţia formei actuale a păsărilor.* Carpaţii, Cluj, 1934, t. II, p. 165—167.
193. — *Ornitologia lacului Razim.* Carpaţii, Cluj, 1935, t. III, p. 104—106.
194. — *Haliaetus albicilla.* Carpaţii, Cluj, 1938, p. 267—268.
195. Köonigl. Ung. Ornithologische Centrle (U.O.C.,) *Die Invasion von Nucifraga caryocatactes macrorhyncha Brehm. in Ungarn im Herbst 1911.* Aquila, 1911, t. XVIII, p. 394—399.
196. — *Ergänzungsdaten zur Invasion von Nucifraga caryocatactes macrorhyncha nach Ungarn im Jahre 1911.* Ibid., 1912, t. XIX, p. 462—463.
197. Körösy, *Pelikánok a székely havasokon.* Vadászlap., 1882, t. III, p. 407.
198. Kuhn L., *A délmagy. Természetrajzi Muzeum Temesvárott.* Természettud. Füzetek, 1877, t. I, p. 151—153; 1878, t. II, p. 10—14.
199. — *A madárvilág Délmagyarországban (vagy a Bánságban).* Ibid., 1881, t. V, p. 37—42.
200. — *Der Vogelzug in der Umgebung von Nagy Szt. Miklós (Torontaler Comitat, Ungarn), im Jahre 1881.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1882, t. VI, p. 86, 87, 96, 97.
201. — *A madárvonulas Nagyzentmiklós és Nagyfalu környékén az 1881 és 1882 években.* Természettud. Füzetek, 1883, t. VII, p. 49—61.
202. — *Torontál vármegye madárvilága az ezredéves kiállitáson.* 1896.
203. — *Délmagyarország Madarai. Dr. Breuer A. Helyrajzi emlékmü etc.* 1886. Madarak, p. 130—134.
204. — *A madárköltés Nagy-Szent-Miklós és Nagyfalu környékén az 1880-töl 1887-ig terjedö években saját megfiggyelései alapján.* A magy. orvosok és természetvizsg. 1886. vándorgyűl. munk. 1887, p. 269—272.
205. — *A nagyszentmiklósi madártani muzeum.* Természettud. Füzetek, 1894, t. XVIII, p. 42—48; 1895, t. XIX, p. 8—14, 105—112.
206. — *Torontálvármegye madárvilága kiállitáson.* 1896.
207. — *Torontál megye vizi szárnyasariról.* A Természettud., 1898, t. III, p. 1—5.
208. Lázár K., *Kurze Beiträge zur Ornithologie Siebenbürgens.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1859, t. X, p. 244—248.
209. — *A madarakról különös tekintettel az Erdélyben honos fajokra.* Az Erdélyi Muzeum-Égylet Evköyvei, 1859—1861, t. I, p. 69—74.
210. — *Aquila pennata és Aquila minuta.* Ibid., p. 153—155.
211. — *Kurze Beiträge zur Ornithologie Siebenbürgens. II.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. z. Herm., 1862, t. XIII, p. 59—61.
212. — *Madarainkról.* Vadász és Versenylap., 1862, t. VI, p. 155—158, 203—207, 223—225.
213. — *Erdély madarainak jegyzéke.* Az Erdélyi Muzeum-Egylet-Évkönyvei, 1861—1862, t. II, p. 50—53.
214. — *Az europai törpe sasokról. Ueber die Zwergadler Europa's.* Magy. orv. és term. vizag. munk, 1864, t. IX, p. 203.
215. — *A madarak vándorlásainak okairól. Ueber die Ursachen des Vogelzuges.* Magy. term. tud. társ. közl., 1866, t. VI, p. 58.

216. L á z á r K., *Kéles távolzyú. Syrrhaptes paradoxus Illig.* Az Erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyvei, 1864—1865, t. III, Cluj, 1866, p. 68—72.

217. — *A lég urai. Die Beherrscher der Lüfte.* Budapest, 1868, 8. 314. 14.

218. L e n d l A., *Délmagyarország néhány különleges állatjáról.* A Természet, 1899, t. III, p. 1—7.

219. L e o n h a r d J., *Systematica mammalium ac avium transsylvanicarum enumeratio.* 1812.

220. L e o n h a r d V., *Verzeichnis der Vögel Schässburgs nebst biologischen Skizzen.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1904, t. LIII, p. 1—80.

221. L i n d a u e r G., *Von der unteren Donau.* A. Hugo's Jagdzeitung, 1892, t. XXXV, p. 56, 57.

222. L i c h e r d o p o l I o n. P., *Excursiuni in Dobrogea.* Bucureşti, 1900, 8°, 134 p. ×2 fig.

223. L i n ţ i a D., *A délmagyarországi szirtifogoly (Caccabis saxatilis Mayer) biologiája.* Termeszettud. Füzetek. 1903, t. XXVII, p. 177—187.

224. — *Adatok az urali bagoly biologiához és délmagyarországi fészkeléséhez.* 1904. Ibid., t. XXVIII, p. 97—100. A Természet, 1904, t. VIII, p. 80—82.

225. — *Vorkommen von Parus lugubris Temm. in Südungarn.* Aquila, 1905, t. XII, p. 347.

226. — *Seltene Gäste.* Ibid., p. 347.

227. — *Ujabb adatok az urali bagoly délmagyarországi fészkeléséhez és biologiàjához.* Természettud. Füzetek, 1905, t. XXIX, p. 24, 25.

228. — *Mádàrtani megfigyeléseimből.* Ibid., p. 232, 233.

229. — *Syrnium uralense.* Aquila, 1906, t. XIII, p. 222.

230. — *Neophron percnopterus.* Ibid., p. 223.

231. — *Unsere Geierarten in Südungarn.* Ibid., 1907, t. XIV, p. 334—336.

232. — *Beiträge zum Nisten der Waldschnepfe in Ungarn.* Ibid., p. 336.

233. — *Das Brüten von Gyps fulvus (Gm.) in Südungarn.* Ibid., 1908, t. XV, p. 325, 326.

234. — *Einige Daten über seltenere heimische Volgeleier.* Ibid., 1909, t. XVI, p. 285, 286.

235. — *Daten über das Vorkommen von Saxicola stapazina (L.) und Saxicola aurita Temm. in Ungarn.* Ibid., 1909, t. XVI, p. 292.

236. — *Adatok Délamagyarországą avifaunàjàhoz.* Természettud. Füzetek. 1909, t. XXXIII, p. 196—199.

237. — *Nachtrag zu dem Berichte « Eine mediterrane Oase in der Vogelwelt Südostungarns».* Aquila, 1913, t. XX, p. 213—217.

238. — *Über meinen heurigen im Frühjahre unternommenen ornithologischen Sammelausflug.* Természett. Füzetek, Timişoara, 1914, t. XXXVIII, p. 57—70.

239. — *Materialien zur Avifauna Serbiens.* Aquila, 1915—1916, t. XXII—XXIII, p. 329—351, 74—162.

240. — *Cocoşul de munte.* Revista Vînătorilor., Bucureşti, 1926, p. 83—89.

241. — *Proiect pentru stabilizarea nomenclaturei ornitologice romîne.* Întîiul congres al naturaliştilor, Cluj. 1928, p. 270—298.

242. — *Problema înfiinţării Staţiunii ornitologice romîne.* Întîiul Congres al naturaliştilor, Cluj, 1928, p. 299—304.

243. — *Beiträge zur Kenntnis der Vogelfauna von Rumänien.* Publ. Soc. Nat. din Romînia, Bucureşti, 1932, nr. 10, p. 64—71.

244. L i n ţ i a D., *Das Brülen von Asio flammeus flammeus Pontopp in Banat.* Kócsag, Budapesta, 1930, t. III, p. 22–25.
245. — *Alte rarităţi ornitologice.* Carpaţii, Cluj, 1935, An. III, nr. 7, p. 155–159.
246. — *Preludii la « Chestiunea potîrnichei ».* Carpaţii, Cluj, 1936, An. IV, nr. 7, p. 173–176; nr. 8, p. 201–205; nr. 9, p. 235–237.
247. — *Insemnătatea ecologiei păsărilor răpitoare.* Carpaţii, Cluj, 1936, An. IV, p. 5–7,
248. — *Porumbeii sălbatici din Romînia.* Carpaţii, Cluj, 1938, nr. 8, p. 223–230.
249. — *Să rărim Mierlele de apă sau nu?* Carpaţii, Cluj, 1939, nr. 5, p. 147–148.
250. — *Neuerliche Beiträge zur Vogelfauna von Rumänien.* Bul. Soc. Nat. din Romînia, 1939, nr. 14, p. 20–27.
251. — *Prigoarea (Albinărelul).* Carpaţii, Cluj, 1940, nr. 4, p. 98, 99.
252. L e p ş i I o s i f, *Einiges über den Gänsegeier (Gyps fulvus Gmel.) und Uhu (Bubo bubo L.).* Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Ver. Naturwiss., Bd. LXXVII, Jahrg. 1926–1927, p. 21–26.
253. L o d g e R. B., *Bird hunting through Wild Europe.* 1908.
254. — *Elményeim sasokkal és keselyükkel az erdélyi havasokban.* Aquila, 1908, t. XV, p. 268–273.
255. — *Experiences with Eagels and Vultures in the Carpathians.* Ibid., p. 268–273,
256. L o r e n z L., *Bericht über eine ornithologische Excursion an die untere Donau.* Ann. d. K.K. naturhist. Hofmus., 1892, t. VII, Notizen, p. 135–148.
257. — *Ornithologische Bruchstücke aus dem Gebite der unteren Donau.* Ornithologisches Jahrbuch, Jahrg. 1893, t. IV, p. 12–23.
258. L o v a s s y S á n d o r, *Magyarország Gerinces Állatai és Gazdasági Vonatkozásaik.* Budapesta, 1927.
259. M a d a r á s z G y., *Ueber die Entenarten Ungarns. Nach den hinterlassenen Notizen des Custos* am National-Museum zu Budapest, Salamon Petényi, Zeitschrift f. d. ges. Ornith., 1884, t. I, p. 26–46.
260. — *Erläuterungen zu der aus Anlass des II. internationalen Ornithologen-Congress zu Budapest veranstalteten Ausstellung der ungarischen Vogelfauna.* 1891.
261. — *Die Nester des Nusshähers (Nucifraga caryocatactes).* Aquila, 1894, t. I, p. 48–50.
262. M á r t o n f i L., *Sirályok és hattyuk az erdélyi részben.* Orvos Természettud. Értesitö, 1882, t. VII, p. 159, 160.
263. M e d i a n u G r., *Astur nisus.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1925, nr. 2, p. 27–30.
264. — *Despre milani.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1925, nr. 3, p. 49–51.
265. — *Vînturelii.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1925, nr. 9, p. 76, 77.
266. M e y e r A. B. et H e l m F., *Die Wanderungen des Rosenstares (Pastor roseus L.) nach Europa, speciell die Wanderung im Jahre 1889.* IV. Jahresb. (1888) d. ornith. Beob. stat. im Kgr. Sachsen., 1889, p. 136–147.
267. M o j s i s o v i c s A., *Bericht über eine Reise nach Südungarn und Slavonien im Frühjahre 1884.* Mitteil. des Naturw. Ver. f. Steiermark, 192–208; Jahrg. 1885, Graz, 1886, p. 57–108.
268. — *Biologische und faunistische Beobachtungen über Vögel und Säugethiere Südungarns und Slavoniens.* Ibid., Jahrg. 1885, Graz, 1886, p. 109–204.
269. — *Zoogeographische Notizen über Südungarn aus den Jahren 1886–1888. Zugleich ein III. Nachtrag zu « Fauna von Bélleye und Dárda ».* Ibid., Jahrg. 1888. Graz, 1889, p. 233–269. A. Hugo's Jagd-Zeitung, 1889, t. XXXII, p. 525–528, 554–558.

270. Molineux H. G. K., *A Catalogue of Birds.* England, Sussex, 1930—1931.
271. Nagy J., *Adatok az urali bagolyról.* A Természet, Budapest, 1905, t. VIII, p. 152, 153.
272. Naumann J. F., *Ornithologische Reise nach und durch Ungarn.* Archiv f. Naturg. Dr. A. F. Wiegmann, 1837, t. III, v. 1, p. 69—110.
273. — *Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas.* 1897—1905, t. I—XII. Neuherausg. v. Hennicke K.R. dr.
274. Neher B., *Aus Südungarn.* Mitteilungen d. österr. Reichbundes f. Vogelkunde, Wien, 1906, t. VI, p. 184; 1907, t. VII, p. 47, 72.
275. Otterfels G., *Ornithologische Skizzen aus Siebenbürgen.* Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1882, t. VI, p. 113—116.
276. Paşcovschi S., *Observaţiuni ornitologice în Carpaţii Munteniei.* Carpaţii, Cluj, 1938, nr. 6, p. 168—174; nr. 7, p. 196—202.
277. — *Contribuţiuni la studiul faunei ornitologice a reg. Sinaia-Predeal.* Bul. Agric. 1930, t. I, II.
278. Pîrvescu Oct., *Hoinărind de-a lungul Dunării.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1937, nr. 2, p. 7—14.
279. Pelzeln A., *Ueber die ornithologische Ausbeute von Herrn Zelebor's Reisen in das Banat, die Militarigrenze und die Dobrudscha.* Journal f. Ornith., 1864, t. XII, p. 69—74.
280. Petényi J., *Erdély állattani tekintetben.* A nagy. orvosok és térmeszetvizsg. Pécsett. t. VI. nagygyűl. munk., 1846, p. 372—386.
281. Pfennigberger J., *Aus dem südlichen Ungarn.* Mittheil. d. österreich. Reichsb. f. Vogelk., Viena, 1904, t. IV, p. 27.
282. Primics Gy., *A. Vlegyásza és a Muntyele Mare. a gyalui és bánffy-hunyadi hävasokkal.* Vadászlap., 1883, t. III, p. 44.
283. Proca Leon, *Din studiul păsărilor.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1931, nr. 5, p. 70—72.
284. Ramsay Wardlam, *Col. R. G. Guide to the Birds of Europe and North Africa.* Edinburg, 1923.
285. Rodewald Ludovic, *Ornithologie.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1939, nr. 6, p. 16—20.
286. — *Necesitatea şi însemnătatea unei instituţiuni ornitologice în Romînia.* Carpaţii, Cluj, 1939, nr. 4, p. 114—118.
287. Reiser Othmar, *Materialien zu einer Ornis Balcanica. II. Bulgarien (Einschliesslich Ost Rumäniens und der Dobrudscha).* Viena, 1894.
288. Rosetti-Bălănescu C., *Identificarea păsărilor noastre de apă.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1931, nr. 7, 100—103; nr. 8, p. 111—114; nr. 9, p. 126—128; nr. 10, p. 147—150; nr. 11, p. 165—166.
289. — *Contribuţiuni ornithologice.* Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1932, nr. 1, p. 3—4.
290. — *Dropii şi Dropioi.* Carpaţii, Cluj, 1933, t. 1, nr. 5, p. 13—17.
291. — *Cu prilejul unei păsări rare.* Carpaţii, Cluj, 1934, t. II, nr. 6, p. 149—150.
292. Rosonowsky F., *Aasgeier in S. Ungarn.* Ornith. Jahrbuch, 1895, t. VI, p. 245.
293. Rudolf H. és Homeyer E. F. és Brehm, *Tizenöt nap a Dunán,* 1890.
294. Rudolf H., *Ornithologische Skizzen aus Siebenbürgen.* Mittheil. des ornith. Ver. in Wien, VI, 1822, p. 43—116.
295. Salzer M., *Ueber einige zu Mediasch im Jahre 1854 gemachte meteorologische Beobachtungen.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1855, t. VI, p. 91—96.

296. Schenk H., *Beobachtungen über Acrocephalus streperus Horticolus (Naum.)*. Aquila, 1911, t. XVIII, p. 377—379.
297. Schenk J., *Ornithologische Skizzen von der unteren Donau*. Aquila, 1908, t. XV, p. 274—293.
298. — (Brehm Alfréd) Az állatok világa Madarak, 8—9—10 köt. Budapesta.
299. Schnell H., *Colonii de păsări în Deltă*. Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1933, nr. 11, p. 1—4.
300. Scrioşteanu George, *Contribuţiuni ornitologice*. Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1937, nr. 6, p. 11—13.
301. Seebohm (S.), *Excursion to the Dobrudscha*. Mittheil. des ornith. Ver. in Wien, V. Jahrg., 1881, nr. 11, p. 86—89.
302. Simionescu I., *Fauna Romîniei*. Bucureşti, 1938.
303. Simpson (W. H.), *On the Nesting of Aquila imperialis and Falco sacer (Dobrudscha)*. Mittheil. des ornith. Ver. in Wien, 1860, t. II, p. 375—378.
304. — *Fortnight the Dobroudscha*. Ibis., 1861, p. 361—374.
305. Sintenis (Gebrűder), *Zur Ornis der Dobrudscha*. Journal fűr Ornithologie, Viena, 1877, t. XXV, p. 59—69.
306. — *Ein Pelikanbrutplatz in der Donaudelta der Dobrudscha*. Hugo's Jagdzeitung, Viena, 1878, t. XXII, Jahrg., p. 113—118.
307. Sintenis Gerhard Max, *Zur Naturgeschichte des Kuttengeiers (Vultur cinereus)*. Ornithologisches Centralblatt, Berlin, 1878, III. Jahrg., nr. 19, p. 146; nr. 147.
308. — *Miscellen*. Ornithologisches Centralblatt, Berlin, 1878, An. III, nr. 21, p. 165.
309. — *Die Geier der Dobrudscha*. Hugo's Jagdzeitung, 1879, Jahrg., 22, p. 372—376, und Natur, 1879.
310. — *Gefangene Uhu's*. Ornithologisches Centralblatt, Berlin, 1879, IV. Jahrg., nr. 2, p. 15.
311. Spiess Silvia, *Gisca cu gît roşu în Romînia*. Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1931, nr. 3, p. 39—40.
312. — *Păsări inelate în Romînia*. Carpaţii, Cluj, 1933, t. 1, nr. 4, p. 21—23.
313. — *În căutarea de cuiburi de păsări*. Carpaţii, Cluj, 1934, t. II, nr. 10, p. 253—258.
314. Stetter F. V., *Adatok Erdély ornithologiájához*. A magy. orvosok és természetvizsg., Cluj, t. V, nagygyl. munk. 1845, p. 139—161.
315. — *Notizen aus der Tierwelt*. Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbűrg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1861, t. XII, p. 39—49, 55—58.
316. — *Erinnerungen, Beobachtungen und Betrachtungen über das Leben, den Zug und das Streichen der Vögel mit einigen Nebenumständen*. Ibid., 1864, t. XV, p. 213—222, 235—243.
317. — *Über unsere Pelikane*. Ibid., 1865, t. XVI, p. 3—10.
318. Stresemann Erwin, *Avifauna Macedonica*. Műnchen, 1920.
319. Szalkay Gy., *Adatok Délmagyarország állatvilágához*. Természettud. Fűzetek, 1882. t. VI, p. 113—117.
320. Szemere L., *Vorkommen des Aasgeier und der Zimammer in der Umgebung von Herkulesfürdő*. Aquila, 1913, t. XX, p. 503—509.
321. Téglás G., *Állattani aprόságok a szászsebesi havasokból*. Orvos Természettud. Ertesitö, 1896, t. XXI, Cluj, 1897, p. 145—147.
322. Tewes, *Eine Adler-Exkursion auf die Donauinseln Südungarns*. Der Weidmann, 1896, t. XXVII, p. 341—343, 349—351.

323. Tobias R., *Ornithologische Ausflüge im Banater Grenzlande*. Abhandl. d. naturf. Gesellsch. zu Görlitz, 1847, t. IV, caietul 2, p. 32—41.

324. Tökés L., *Délmagyarország gerinczes faunája*. Rendszere és jegyzéke a Temes Torontál és Krassó-Szörény megyékben eddig (1903) gyüjtött és észlelt gerinczes állatoknak. Természettud. Füzetek, 1903, t. XXVII, p. 63—85.

325. — *A Délmagyarországi Természetrajzi Muzeum*. Ibid., 1904, t. XXVIII, p. 129—152.

326. Tschusi V., *Beiträge zur Geschichte der Ornithologie in Österreich-Ungarn: I. Siebenbürgen*. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1886, t. X, p. 73—77, 87, 88.

327. — *Über einige Arten, deren Vorkommen in den Karpathen ungewiss — oder ungenügend gekannt ist*. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien, 1879, t. III, p. 73—75.

328. — *Vorkommen der Brautente (Aix sponsa)* in Öst Ung. Mittheil. d. ornith. Ver. in Wien. Die Schwalbe, 1891, t. XV, p. 43.

329. — *Gypaetus barbatus in Siebenbürgen erbeutet*. Ornith. Jahrbuch, 1894, t. V, p. 156.

330. — *Der Zug des Steppenhuhnes nach dem Westen, 1908, etc.* Verhandl. u. Mittheil. d. siebenbürg. Ver. f. Naturw. zu Herm., 1909, t. LVIII, p. 1—41.

331. Königl. Ung. Ornithologische Centrale (U.O.C.) *Caccabis saxatilis, Meyer et Wolf*. Aquila, 1898, t. V, p. 208.

332. Vasiliu George D., *Vertebrata Romaniae*. București, 1939.

333. Vasvári Miklós, *Fészkelö ragadozó madarainak*. Az Erdö, Budapesta, 1932.

334. — *Die Verbreitung und Oekologie des Kaiseradlers (Aquila heliaca Sav.)*. Bezmaksas izdevums, Riga, 1939.

335. Vollnhofer P., *A vizirigó (Cinclus cinclus L.) halgazdasági jelentöségéröl*. Erdészeti Kisérletek, 1906, t. VIII, p. 1—81.

336. Wagner H., *Der Geier in Siebenbürgen*. Illustr. Jagdzeitung, 1877—1878, t. V, p. 23—26.

337. Weigold H., *Eine mediterrane Oase in der Vogelwelt Südost-Ungarns*. Aquila, 1913, t. XX, p. 179—212.

338. Wűst Walter, *Ein Streifzug durch Dobrudscha*. Mittheil. űber die Vogelwelt, Stuttgart, 1933.

339. Zeyk M., *A madarak költözése*. Orvos Természettud. Értesitö, t. XIV, 1889, II. Természettud., p. 36—56.

340. Zottu Ștefan Gh., *Collection de nids d'oiseaux avec leurs oeufs*. Buletinul Societății de Științe, București, An. XIV, 1905, nr. 3 și 4, p. 398.

341. Hodek Eduard, *Zugvögel-Wanderbericht von der unteren Donau aus dem Vorjahre 1880*. Mittheil. des ornith. Ver. in Wien, 1881, An. V, nr. 11, p. 86—89.

ADA

Auroncin? *Împuținarea potirnichilor*. Vînătorul, București, 1950, An. II, nr. 2, p. 13—14; nr. 3, p. 19—20; nr. 5, p. 25.

Barasch, *Istoria Naturală?* 1854, t. I.

— *Animale protejate*. Bul. Comis. Mon. Nat., Cluj, 1933, An. I, nr. 3—4, p. 3; 1935, An. III, nr. 1—4, p. 7; 1937, An. V, nr. 3—4, p. 5; 1939, An. VII, nr. 1—4, p. 11; 1940, An. VIII, nr. 1—4, p. 15; 1943, An. XI, nr. 1—4, p. 24, 25.

Cătuneanu I. Ion, *O pasăre stricătoare*. Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1937, nr. 4, p. 6—8.

— *O pasăre ce trebuie ocrotită*. Rev. Vînătorilor, Bucureşti, 1937, nr. 7, p. 9, 10.

— *Răpitoare folositoare şi nefolositoare: Şoimii*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 6, p. 7—8.

— *Cîteva date asupra păsărilor ichteofage*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 7, p. 5—8.

— *Aspecte actuale ale coloniilor de păsări din Delta Dunării*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 8, p. 7—9.

— *Şoimii dăunători*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 9, p. 11—12.

— *Speciile de Gîşte sălbatice ce pot fi întîlnite la noi în ţară*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 10, p. 7—8.

— *Lebedele*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 11, p. 5, 6.

Congreve W. M., *Some Woodpecker Experiences in Transylvania*. Kócsag, Budapesta, 1929, p. 20—21.

— *Néhäny Erdély megfigyelésem a harkályokról*. Kócsag, Budapesta, 1929, p. 20—21.

Czihac, *Istorie Naturală*. Iaşi, 1837.

Dobay L., *Erdély bagolyai*. Kócsag, Budapesta, 1928, p. 24—28.

— *The Ovols of Transsylvania*. Kócsag, Budapesta, 1928, p. 29—30.

— *Die Eulen Siebenbürgens*. Kócsag, Budapesta, 1928, p. 30—31.

— *Az Oxyura leucocephala (Scop.) Erdélyben*. Kócsag, Budapesta, 1930, p. 46—51.

— *Adatok a Cuculus canorus biologiájához*. Kócsag, Budapesta, 1931, p. 46—57.

— *Erdély nappali regadszó madarai*. Kócsag, Budapesta, 1932, p. 85—99.

— *Die Tagraubvögel Siebenbürgens*. Kócsag, Budapesta, 1932, p. 100—102.

— *A Kenderike (Carduelis cannabina) földön fesezkelese*. Kócsag, Budapesta, 1933, p. 18—21.

— *A Serinus canaria serinus Kisküküllömegyében*. Kócsag, Budapesta, 1933, p. 58.

— *Az.Emberiza hortulana költése Erdélyben*. Köcsag, Budapesta, 1933, p. 58, 59.

— *Az Asio flammeus flammeus (Pontop.) költése Kis kükülö megyében*. Kócsag, Budapesta, 1933, p. 59.

— *Adatok a Bekászósasok biologiájához*. Kócsag, Budapesta, 1934, p, 31—38.

— *A Sziklarigó (Monticola saxatilis L.) Erdélyben*. Kócsag, Budapesta, 1935, p. 17—23.

— *Egy séta a mai Dobrudzsában*. Kócsag, 1936—1938.

Greschik I., *A Kékcsorü Réce (Oxyura leucocephala Scop.)*. Kócsag, Budapesta, 1929, p. 55—60.

Hausmann E., *Bernicla bernicla (L.) elöfordulása*. Aquila, Budapesta, 1907, p. 336.

Jakobi Rich,, *Studienfahrt in das Donaudelta*. Lucr. Centr. Zoogeograf. Extras din Bul. Agricult., Bucureşti, 1930, t. I—II.

Ioanovici T., *Găina de alun sau Ierunca*. Vînătorul, Bucureşti, 1950, An. II, nr. 7, p. 3.

Kamner Alfred, *A Buturlinlúd Erdélyben*. Aquila, Budapesta, 1931 — 1934, t. XXXVIII—XLI, p. 227.

— *Die Buturlingans in Siebenbürgen*. Aquila, Budapesta, 1931 — 1934, t. XXXVIII — XLI, p. 228—229.

Klainer Andreas, *Mitteilungen über die Schafstelzen (Motacilla) Aves Bulgariens und seiner angrenzenden Gebiete*. Mitteilungen aus dem Königl. Naturwiss. Inst. in Sofia, 1936, t. IX, p. 69—80.

Kornis K., *Madártani tanulmányutan a Román-Dobrudzsába 1928 öszén.* Kócsag, Budapesta, 1931, p. 107—108.

Leonhard I., *Lehrbuch zur Beförderung der Kenntnis von Siebenbürgen.* 1818.

Linția D., *Madártani tanulmányutan a Dobrudzsába (Meine ornithologische Studienexcursion in die Dobrudscha).* Aquila, Budapesta, 1909, t. XVI, p. 156—178.

— *Un anteproiect pentru organizarea cercetărilor ornitologice în Romînia.* Bul. Comis. Mon. Nat., Cluj, 1939, An. VII, nr. 1—4, p. 12—16.

Linția D., Rodewald L. și Botezat E., *Referat asupra activității Comis. pentru studierea Deltei, etc.* Bul. Comis. Mon. Nat., Cluj, 1942, An. X, nr. 1—4, p. 6—10.

Linția Dionisie, *Problema migrației păsărilor, văzută de cercetătorii ornitologi sovietici.* Analele Romîno-Sovietice, Seria Biologie-Geografie, 1950, An. V, nr. 5, p. 76—82.

Dombrowski R., *Păsările Romîniei (Ornis Romaniae).* (Descriere sistematică și biologico-geografică). Completată, prelucrată și ilustrată de prof. Linția Dionisie, Timișoara. Fundația pentru literatură și artă, București, 1946, v. I.

Lovassy S., *A ragadozómadarok (Accipitres) fészkelésbeli elterjedésének változása.* Kócsag, Budapesta, 1928, p. 10—15.

Madarász I., Zeitschrift für die gesammte Ornith. Jahrg. I—IV, Budapesta, 1884—1887.

Madarász Gy., *Magyarország Madarai (Die Vogel Ungarns,* Auszug in deutscher Sprache). Budapesta, 1899—1903.

Mayr Ernst, *Die Ausbreitung des Girlitz.* Journal für Ornithologie, 1926, t. LXXIV, fasc. 4, p. 571—671.

Müller Arnold, *Über Konvergenzbildung am Schädelskelett der Vögel.* Verhandl. u. Mitteil. d. siebenb Ver. f. Naturwiss. zu Herm., 1925—1926, t. LXXV-LXXVI, p. 1—16.

Ostermann A., *Notizen über die Vögel Bessarabiens, I—V.* Travaux de la Soc. d. Natur. et des Amat. d. Sciences Nat. de Bessarabie, Chișinău, 1912, 1913—1914.

Pátkai Imre, A Magyarországi Seregély (Der Ungarische Star). M. Kir. Madárt. Intezet, Budapesta, 1939.

Pokorny Aloisiu, *Istoria naturală a împărăției animalelor.* Viena, 1861, Kais. u. Königl. Schulbücherverlag.

Rudescu L., *Necesitatea unei stațiuni ornitologice în Delta Dunării.* Vînătorul, București, 1950, An. II, nr. 1, p. 3—6.

— *Cocoșul de mesteacăn.* Vînătorul, București, 1950, An. II, nr. 6, p. 5—6.

— *Un vînat al stepelor. Dropia.* Vînătorul, București, 1950, An. II, nr. 5, p. 9.

Rosetti-Bălănescu C., *Încercare de statornicire a unei nomenclaturi ornitologice romînești.* Rev. Vînătorilor, București, 1930, nr. 9, p. 133—136; nr. 10, p. 149—151.

Schenk I., *Die einstigen u. gegenwärtigen Brutkolonien der Edelreiher in Ungarn.* Budapesta, 1918, Bul. Z. XXV, Inb. Jahrg. der April, p. 1—69.

— *Die Verbreitungsverhältnisse des Girlitz in Ungarn.* Journ. f. Ornith,. 1926, t. LXXIV, fasc. 2, p. 106—121.

— *A Gegelud (Anser neglectus Susch.) Magyarországon.* Aquila, Budapesta, 1929—1930, t. XXXVI—XXXVII, p. 54—65.

Șincai Gh., *Istoria naturei sau a firei.* Budapesta, 1806 (?). *Vocabularium pertinens ad tria Regna Naturae.* Budapesta, 1806—1807 (?).

Spiess Silvia, *Raport ornitologic cu propunerile secției ornitologice a «Oficiului Vînătorilor Regale»*. Rev. Vînătorilor, București, 1931, nr. 11, p. 167–171.

— *Pe unde zboară păsările*. Rev. Vînătorilor, București, 1931, t. XII, nr. 12, p. 180—181.

Stein Spiess Silvia, *Observații ornitologice*. Vînătorul, București, 1950, An. II, nr. 11, p. 25.

Vasvári M., *A vörösnyakulúd téli szállasa állatföldrajzi megvilagilásba*. Aquila, Budapesta, 1927–1928, t. XXXIV–XXXV, p. 214–228.

— *Die Winterquartiere der Rothalsgans in tiergeographischer Beleuchtung*. Aquila, Budapesta, 1927–1928, t. XXXIV–XXXV, p. 228–241.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

TABLA DE MATERII

Pag.

Dat la cules 11.01. 1954. Bun de tipar 03.05. 1955. Tiraj 2700. Hîrtie velină 65 g.m.². Format 16/70×100. Coli editorale 29. Coli de tipar 31+31 planşe tipărite la offset pe hîrtie velină de 80 g.m.². Comanda 54. A. 5612. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 598.2 (R). Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare 598.2 (498).

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică nr. 4,
Calea Şerban Vodă nr. 133—135. Bucureşti, R.P.R.